

THE
GULISTĀN
OF
SA'DĪ.

WITH A FULL VOCABULARY.

W. 1
69
13724 (W. 2)

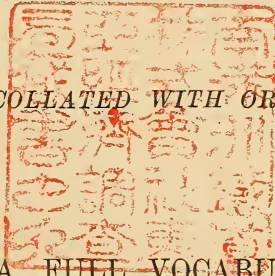
THE
GULISTĀN

OF

SHAIKH MUṢLIḤU 'D DĪN SA'DĪ OF SHĪRĀZ:

A New Edition,

CAREFULLY COLLATED WITH ORIGINAL MSS.

WITH A FULL VOCABULARY.

BY

JOHN PLATTS,

ONE OF H. M.'S INSPECTORS OF SCHOOLS IN THE CENTRAL PROVINCES OF INDIA.

LONDON

CROSBY LOCKWOOD AND SON

7, STATIONERS' HALL COURT, LUDGATE HILL

PK6540
G.K.
1874

12
3
46

藥學部 圖書局		
分	W	1
類	69	
受入	13724	

(W.2)

PREFACE TO THE SECOND EDITION.

THIS edition of the *Gulistān* is, as the title-page announces, a new edition, and not a mere reprint of the former. The numerous typographical and other errors of the former edition have all, to the best of my knowledge, been corrected; new, and it is to be hoped, improved readings, have in numerous instances been introduced; the long and the short *izāfat* have been distinguished—the former being represented by a vertical *kasra*, thus (۱); the vocabulāry has been corrected and enlarged; and, lastly, the metres of all the verses occurring in the text have been given in an appendix.

The adverse circumstances under which the former edition was prepared almost precluded the possibility of accuracy. The first MS. of the text, upon which I had laboured for some years, was burnt at the printer's, and not a vestige of it remained in my possession. The second had to be prepared against time, and at a period when I was labouring under a painful sickness. I was constrained therefore to take a great deal on trust; and although my chief guide was one who is justly regarded as an Orientalist of great eminence, I have, in blindly following him, paid the penalty of "surrendering judgment hood-winked to the fascination of a name."

It is in the verses of the text that the most striking alterations will for the most part be found. The changes made do not, it is true, in every instance materially affect the sense; but they unquestionably produce a great change in the versification, as may be perceived from the few examples which follow, in none of which will the old readings scan:

Reading of old Texts.	Reading of present Text.	PAGE
داني که چه گفت مرا آن بلبل سحري	داني چه گفت مرا آن بلبل سحري	۵۹
و کفلى بتغير الزمان نذيرا	و کفلى بتغيير الزمان نذيرا	۱۲۳
خرکه بر وي کمتر نهند بار	خرکه بر وي نهند کمتر بار	۱۳۵

In revising the former text I have carefully collated it with some of

the best MSS.¹ in the libraries of the India Office and the British Museum that were most kindly placed at my service by Dr. Rost and Dr. Rieu. These MSS., however, are from India, and differ to no great extent from those in my possession. Still I was fortunate in obtaining some valuable help from them. A genuine Persian MS., either of the *Gulistān* or of the *Kulliyāt* of Sa'dī, I was unable to discover in either of the above-mentioned libraries. I regret this the more as I suspect that not a few of the verses in the Indian copies of the *Gulistān* are spurious.

I take this opportunity of offering my grateful thanks to those foreign critics who kindly pointed out to me the defects of the former edition of this work, and whose suggestions have led to the preparation of the present revised and corrected edition. To my critic in the "Revue Critique," No. 5, of 1st Feb., 1873, my thanks are especially due. He will, I trust, perceive that his suggestions and comments have borne fruit in the present edition. I fail to see, however, on what ground he would have me change the word *shāhid*, "lover," to *shāhad*. That this is the modern pronunciation of the word I allow. But Sa'dī's can scarcely be termed a modern work; and there is nothing, so far as my knowledge goes, to show that in Sa'dī's days the word was pronounced otherwise than *shāhid*. Indeed the evidence afforded by the standard lexicons and by the commentators is against the pronunciation *shāhad* in olden times; for these all notice the change from *khāsh* to *khishm*, *dimāgh* to *damāgh*, etc., but are silent on the subject of *shāhid*. This I regard as pretty satisfactory proof that the change from *shāhid* to *shāhad* is a comparatively recent one.

Again, to the same critic's objections to the verse *فرو نه بندد کاری* (Page 77, *Kiṭā'*) I would reply: 1. That no MS. or printed copy of the *Gulistān* that I have seen gives a different reading; 2. That the verse *does* satisfy the metre, the second foot (which is condemned by my critic) being what is technically termed *musha'as*, a variation by no means uncommon in the metre *Mujtas* (c. f. *Nāẓm*,

¹ The MSS. of the India Office Library are numbered 235, 286, 775, 876, 1541, 1689: those of the British Museum 2951, 7742, 7961. The critic who reviewed the former edition of my *Gulistān* in the "Revue Critique," No. 5, of 1st Feb., 1873, thought fit to censure me for not furnishing the authorities for my readings. Had I used the MSS. of any public library, the omission to cite my authorities would have justified his censure. But considering that I had stated in the Preface of my work that it was compiled from MSS. and lithographed editions which were partly my private property, partly that of the publishers, I cannot regard his censure as just.

p. 137, and 1st *Bait*, p. 156 of the *Gulistān*): 3. That *faro bastan*, in the verse in question, is used intransitively, as the commentators are at some pains to point out, without, however, leading one to suppose that such use of the verb is extraordinary.

As to what my critic terms "overloading the text with marks of punctuation, etc," I would urge that the work is intended chiefly for students, and that the punctuation aims at facilitating the reading and understanding of the sentences by beginners. Abundant as are the diacritical and other marks, they fall short of the number presented in the text of Dr. Sprenger, whose remarks on the utility of a complete system of punctuation in Urdu and Persian texts I fully endorse. I may here explain that in the present text the mark (,) represents a comma, or a semicolon, and occasionally a colon; the mark (*) a full stop.

From my English critics I have learned nothing. Their criticisms betray, on the whole, a sad lack of scholarship. Indeed some of these gentlemen would appear to have not yet mastered the elements of the Persian language.¹

A Persian scholar of eminence having denied the existence of any authority for the meaning and etymology assigned by me to the word *خرسک*, I take this opportunity of submitting for his consideration the following extracts from the *Ghiyāṣu'l-lōghāt* and the *Bahāri 'Ajam*, two well-known Persian lexicons. At the same time I would observe that, in my opinion, the description of the game of *khirsak* that is given in the *Burhāni Kātibī* is of itself sufficient to show that it is not "Blind-man's-buff," or "Leap-frog." The latter game is, I believe, quite unknown in the East, and the names for the former usually contain, as in English, a word or words which convey the idea of *covering the eyes*. Now what connection can there possibly be between such words and one in which *khirs*, "bear," enters?—Anyhow, I may confess that it was the mere perusal of the description in the *Burhān* that led me to give to *khirsak* the meaning and etymology that I do; and that I am right in doing so, the following extracts, I think, prove:—

¹ See the review of my Translation of the *Gulistān* in the "Saturday Review" of the 2nd August, 1873. What is to be thought of a critic who, not to mention innumerable other gross mistakes, seriously offers his readers, "*So long as thou didst think of roughness and not of merit*" as the *correct* translation of the Persian verse *تا درشتی هنر نه بنداری* Ignorance and impertinence such as are displayed by this reviewer are simply unpardonable. The true signification of the verse in question is, "Beware that thou deem not bulkiness (or size) a merit," from which, I submit, my rendering ("Never regard bulkiness as a merit!"), though somewhat colloquial, and more Scotch perhaps than English in expression, is not essentially different.

The *Ghiyāṣu'l-lughāt*, after quoting the explanation given in the *Burhān*, goes on to say : اطفال نام بازی اطفال و در مصطلحات نوشته که خرسک نام بازی اطفال : اطفال دیگر گردا گرد او چرخ زنند - بهر که لگد زنند باز او را خرس سازند *

The *Bahāri 'Ajām* says : خرسک نام بازی اطفال - و آن چنانست که : اطفال دیگر اطفال بر دور او چرخ زنند و از هر طرف خشتی برو زنند و او بهر کس که لگد زنند باز او را خرس سازند و شخص اول مرخص است *

J. T. P.

London, Nov. 1st, 1874.

PREFACE.

THE present edition of the Gulistān is the result of a careful comparison of the texts of Gentius, Gladwin, Semelet, Sprenger, and Johnson, as well as a large number of old and valuable manuscripts—partly my own property, partly that of the publishers of this work—and some choice lithographed copies which I brought with me from India.

Had my own wishes alone been consulted, it would perhaps have been more agreeable to me to re-edit (with permission) the excellent text of Dr. Sprenger, and add a vocabulary thereto; but as it was determined that a revised text should be prepared by me, I set myself to the task with the earnest intention of making the best of the valuable and ample material at my command

I undertook the work with the less hesitation because I believed, 1st, That even Dr. Sprenger admits that other readings than those adopted by him are admissible (at least, I infer as much from his giving the *variantes* of three copies in the notes of the Preface of his edition); 2ndly, That there was much room for improvement in the punctuation of all the preceding editions; 3rdly, That a more extensive use of orthographical signs—at least, in all the opening chapters of the work, and in all the Arabic portions—would prove of great assistance to students; 4thly, That a fuller and more accurate vocabulary than any that has hitherto appeared was desirable.

Two of the MSS. used by me I found to be, for the most part, in surprising harmony with the text of Dr. Sprenger; and hence, whenever these three concurred in a reading from which that (or those, for the readings of the others were in some instances as various as possible,) of the other texts and manuscripts differed, I invariably adopted it as the more trustworthy. Moreover, the readings of all the texts and MSS. in some few cases differed widely from one another, and from the text of Dr. Sprenger; in such cases I have unhesitatingly preferred the reading of Dr. Sprenger.

The full system of punctuation, the extensive use of vowel-points, and

the invariable use of the *izāfat*, will, it is hoped, remove many difficulties from the beginner's path, enabling him to read fluently, correctly, and intelligibly, and to discover the meaning of the author with tolerable facility.

To the preparation of the Vocabulary I have devoted very considerable time and pains. I have not, to the best of my knowledge, omitted a single word occurring in the text, except such perfect participles as differ in no sense from the verbs from which they are derived, and a few compounds, such as *dastam*, *dastat* (of which the parts, *dast*, *am*, and *at*, are given separately), in cases where they could not possibly puzzle the learner who has mastered the merest elements of the grammar. On the contrary, I have admitted into the Vocabulary all Persian phrases and idioms of which the sense is not quite obvious, and all the Arabic phrases and sentences occurring in the text. The meanings given in preceding vocabularies I have, in not a few cases, felt it necessary to modify or completely change. A notable instance of this will be found in the word *khirsak*, to which the vocabularies and dictionaries give the meaning of "The game of leap-frog" or "Blind-man's buff," to neither of which it has the slightest relation. Of several words I have attempted to fix the etymology; with what success I cannot presume to determine. I have spared no pains in ascertaining the correct vowels of every word; in distinguishing purely Persian from purely Arabic words; in noting such Persian words as, though derived from the Arabic, have changed their form or signification, or both; and lastly, in noting Arabic words coined from the Persian, Sanskrit, and Greek languages.

In the preparation of the Vocabulary I have made free use of the commentaries—some of which are remarkably good—on the margin of my manuscripts. I must also acknowledge my obligations to M. Ch. Defrémery, the notes to whose translation of the "Gulistān" furnished me with much valuable information.

The writings of Sa'dī are held in high esteem wherever Persian is studied. His "Pand-nāma," "Gulistān," and "Bostān," especially, are commonly read, quoted and admired; and the two former are the first put into the hands of the youthful student. This, however, is not to be attributed to their being more highly prized, generally, than the writings of others (for the Persian scholar by no means places Sa'dī in the foremost rank of authors), but to their greater simplicity of style and suitableness of subject-matter. It would, perhaps, be difficult to find in the language another author whose works combine at once such simplicity of style with

so many beauties of thought and language. Hence the works of Sa'dī are rightly the first that are taken up by an English student. But for an extensive and sound knowledge of Persian the works of Sa'dī alone, or of Sa'dī with the addition of the "Anvāri Suhailī," will not suffice. Portions, at least, of all the old authors of mark, as also of the moderns, should be studied as well. It is to be feared, however, that as long as so little encouragement is given to Oriental scholarship in England, the student of Persian will not step beyond the beaten path of the "Gulistān" and the "Anvāri Suhailī;" and that the study of the works indicated above will be regarded as a luxury, to be enjoyed by those alone who are fortunate in the possession of a natural love for the study, and leisure at command to gratify that love.

It was my intention to have prefixed a Life of Sa'dī, compiled from reliable sources, to this edition of the Gulistān; but as this would have delayed the appearance of the work for some months, it was deemed advisable to put forth the work without it, and to proceed with the biography with the view to its appearance in another work, which it is expected will be shortly ready for the press.

J. P.

LONDON, 23rd *March*, 1871.

VOCABULARY.

1

تا

أ (interj.) oh! ah!; (interrog.) num? utrum?
an? A. [P.

آب *āb*, water, tears, anything liquid; lustre.

آب حیات *ābi ḥayāt*, water of life, immortality.
P.A. [P.

آب دهان *ābi dahān*, water of the mouth, saliva.

آب دیده *ābi dīda*, water of the eyes, tears. P.

آب زر *ābi zar*, (lit. water of gold), golden ink;
white wine. P.

آب زال *ābi zulāl*, cool, sweet, limpid water. P.A.

آب شور *ābi shor*, salt water, sea. P.

آبء *ibā'*, refusing, refraining, disliking. A.

آبء کردن *ibā kardan*, to refuse, &c. A.P.

آبادان *ābādān*, fertile, flourishing; cultivated,
populated; replenished. P.

آب جو *āb-jū*, flood-tide. P.

آب دیده *āb-dīda*, tears; tearful eyes. P.

ابر *abr*, cloud. P.

ابر آزار *abri āzār*, spring-clouds. P.A.

ابر آذر *abri āzur* (or, *āzar*), winter-clouds, clouds
without rain. P. [saints. A.

ابرار *abrār*, (pl. of *barr*), just, righteous (men),

ابرار *ibrār*, acceptance, reward; justification. A.

ابراهیم *ibrāhīm*, Abraham (the patriarch). A.

آبرو *ābrū*, (lit. brightness of face), honour,
dignity, character; rank, glory. P.

آبرو *abrū*, the eyebrow, brow. P.

آبریق *ibrīk*, (the P. *آب ریز āb rīz* arabicized),
water-vessel, ewer, jug. A.

آبکش *āb-kash*, water-drawer, water-carrier. P.

آبگینه *ābgīna*, glass, mirror; drinking glass. P.

آبله *ablah*, foolish, simple (person); fool, block-
head. A.

آبله‌ی *ablahī*, foolishness, folly, stupidity. P.A.

آبله‌ی *ablahē*, one fool; a certain fool, (followed
by *که ki*), the fool. P.A.

آبلیس *iblis*, the devil. A.

ابن *ibn*, son. A.

[whelp. A.

ابن ذئب *ibnu zī'bin*, son of a wolf, a wolf's

آبناء *abnū'* (pl. of ابن *ibn*), sons. A.

جنس *abnūyi jins*, those of the same
species, character, rank, or condition. A.P.

آبنوس *ābnūs*, ebony. P.

آبو *abū*, (acc. آبا *abā*, gen. آبی *abī*), father,
originator, cause, possessor; (used, as a pre-
fixed noun, for آب *ab*; before the Arabic
article it is pronounced *abu*, with the final
vowel short). A.

آبو الفرج *abu 'lfaraj*; see under شيخ *shaiikh*. A.

آبو الفوارس *abu 'lfawāris*, (lit. father of cavaliers)
the nickname of a certain loud and harsh-
voiced preacher. A. [father and mother. A.

آبوان *abawāni*, (dual of آب *ab*), the two parents,

آبواء *abawāhu*, his parents. A.

آبو بکر *abū bakr* (lit. father of the maid), Abu-
beker, Muhammad's father-in-law and suc-
cessor. A.

آبو بکر بن سعد بن زنگی *abū bakr bin sa'd bin Zangī*, the name of the monarch of the
Atābak dynasty to whom Sa'di dedicated
his Gulistan. A.P.

آبو هريرة *abū hurairat*, or *huraira*, (lit. master
of the pet cat), name of a companion of
Muhammad, thus nicknamed by the Prophet
on account of a pet cat he had. A.

آبی *ābi*, of water, consisting of water. P.

آبه *ābe*, a sheet of water, a stream, a torrent;
a draught of water. P.

آبیات *abyāt* (pl. of بیت *bait*), verses. A.

آتاباک *atābak*, (lit. supervisor, or tutor, of the
prince), a dynasty of Turkunān kings of

Persia; so called because Sa'd bin Zangī, the first of the house, was the tutor of Sultān Sanjar, who conferred the kingdom on him. The Atābaks reigned from 1148 to 1264 A.D. It was to the sixth of them that the Gulistan was dedicated. T.

أَتَامُرُونَ *ata'murūna*, do you command? (2. m. pl. imperf. of the verb امر *amara*, with the interrogative particle أ prefixed). A.

آتَش *ātish*, fire, heat; rage. P.

آتِشِي *ātishī*, thou art fire. P.

أَزْآتِشِي *az ātishī*, thou art (composed) of fire. P.

إِتِّصَال *ittiṣāl*, close union, attachment. A.

إِتِّفَاق *ittiṣfāk*, agreement, concurrence, common consent; league; intention, resolve; chance, accident, fortune; occasion; arrangement. A. [occur; to agree. A.P.]

إِتِّفَاقِ أَتَفَاقِ *ittiṣfāk uftādan*, to happen, chance,

إِتِّفَاقًا *ittiṣfākān*, by chance; in concert. A.

إِتِّتَفَكَت *ittafakat*, it has united (fem. 8th form of the verb وَفَق *wafaka*). A.

إِذَا أَتَفَكَتْ نَهْرٌ *iza 'ttafakat nahru*, when they unite, (become) a river. A. [(men). A.]

أَتَقِيَاء *atqiyā'* (pl. of تَقِي *taqiy*), devout or pious

إِتْمَام *itmām*, completion, accomplishment. A.

أَتَوْب *atūbu*, I turn in repentance, (imperf. of the verb تَوْبَ *tab* for تَوْبَ, he repented). A.

أَتَى *atā*, he came. A.

أَتَانِي *atānī*, he came to me. A.

أَتَانِي الَّذِي أَهْوَاهُ *atānī 'llazī ahwāhu*, he whom I love came to me. A.

أَثَار *āṣār* (pl. of أَثَر *aṣar*) signs, marks; annals, histories, traditions, &c. A.

أَثَر *aṣar*, sign, mark, trace, print, impression, vestige, indication, effect. A.

إِثْم *iṣm*, sin. A.

أَشِيم *aṣīm*, sinful, criminal; sinner. A.

أَشِيمًا *aṣīman*, acc. of *aṣīm*. A.

إِجَابَةٌ *ijābat*, answering, accepting; response, acceptance, consent. A. [A.P.]

إِجَابَتِ كَرْدَن *ijābat kardan*, to answer, to accept.

إِجَازَت *ijāzat*, leave, permission; permission (to depart). A.

إِجْتَمَعَت *ijtima'at*, it has joined (fem. 8th form of the verb جَمَعَ *jama'a*). A.

إِذَا اجْتَمَعَتِ بَحْرٌ *iza 'jtama'at bahru*, when they unite, (become) a sea. A.

اجْتِهَاد *ijtihād*, striving to do; diligence, effort,

أَجْر *ajr*, reward, recompense. A. [pains. A.]

أَجْرُهُ *ajrahu*, his reward. A. [fare. A.]

أُجْرَت *ujrat*, recompense, reward, wages, hire;

أَجَل *ajil*, delaying, returning, prospective, belonging to the future world. A.

أَجَل *ajal*, death, appointed time, fate. A.

أَجَلٌ *ajalla*, may (God) render glorious (3 p. sing. perf. of 4th form of جَلَّ *jalla*, he was glorious, used optatively); great, glorious, revered (used adjectively). A.

أَجَلُّ *ajallu*, more or most glorious, most noble or honoured. A.

أَجْلَاف *ajlāf*, (pl. of جَلْف *jilf*), rude, coarse, churlish; stupid, foolish. A. [glory. A.]

إِجْلَال *ijlāl*, reverencing, honouring; reverence,

إِجْلَالُهُمَا *ijlālahumā*, the honour (or glory) of both. A. [individuals. A.]

أَحَاد *ahād* (pl. of أَحَد *aḥad*), units, ones;

أَحَادٌ *ahāda*, singly. A.

أَحَبُّ *ahibbu*, I love, (imperf. of أَحَبَّ *aḥabba*, 4th form of the verb حَبَّ *habba*). A.

إِحْتِرَاز *ihtirāz*, guarding against; carefulness, caution, forbearance. A.

إِحْتِلَام *ihtilām*, dreaming of copulation, nocturnal pollution. A.

إِحْتِمَال *ihtimāl*, bearing, supporting, putting up with; patience, forbearance; suspicion. A.

أَحَد *aḥad*, one. P.

أَحَادُهُمْ *aḥaduhum*, one of them. A.

أَحَدِي *iḥdī* (fem. of أَحَد *aḥad*), one. A.

أَحَدِي الْحَسَنِ *iḥda 'l ḥasanain*, one of the two good things. A.

إِحْسَان *iḥsān*, doing good, kindness, favour, obligation; watchfulness, preserving in the right way. A.

أَحْسَن *aḥsan*, more (or most) beautiful. A.

أَحْسَنًا *aḥsana*, he hath done good; (optatively), may (God) make good, (3 p. sing. perf. of the 4th form of the verb حَسَنَ *hasuna*). A.

أَحْسَنَ اللَّهُ خَلَاصَهُ *aḥsana 'llāhu khalāṣahu*, may God give him a happy deliverance. A.

أَحْسِن *aḥsin*, do good; (imp. of أَحْسَنًا *aḥsana*). A.

أَشْأَاء *aḥshā'* (pl. of حَشَا *hashā*), entrails, bowels. A.

إِحْشَان *iḥṣān*, causing to be continent or chaste; abstaining; fortifying, strengthening. A.

احفظ *ihfaz*, protect, guard, or defend thou, (imp. of the verb حفظ *hafiza*). A. [son. A.
 واحفظ *wa 'hfaz waladahu*, and protect his
 احمد *ahmad*, (lit. more or most praiseworthy)
 Ahmed; one of the names of Muhammad. A.
 احمق *ahmak*, foolish; fool. A. [fool. A.P.
 احمقتر *ahmaktar*, more foolish; a greater
 احوال *ahwāl* (pl. of حال *hāl*) states, conditions,
 circumstances, affairs. A.
 احياء *ahyā'* (pl. of حي *haiy*), tribes. A.
 احياء عرب *ahyāyi 'arab*, Arab tribes. A.P.
 اخ *akh*, brother, companion, fellow, connected
 with, or related to: (used as a prefixed noun,
 the nom. is اخو *akhū*, the acc. اخا *akhā*). A.
 اخو العداوة *akhū 'l 'adāwati*, the hater, the ini-
 mical, the malevolent. A.
 اخا البلية *akha 'l baliyati*, involved in misfor-
 tune, afflicted one. A.
 اخاض *akhāza*, he made to enter (4th form of
 the verb خاض for خوض). A.
 اخاضك *akhāzakka*, (it) has made thee enter; has
 plunged thee. A.
 اختر *akhtar*, star. P. [epitome. A.
 اختصار *ikhtisār*, abridgement, abbreviation,
 اختصار کردن *ikhtisār kardan*, to abridge, cut
 short; conclude. A.P.
 اختيار *ikhtiyār*, choice, option, preference;
 power, authority; self-control, freedom to
 act; will, pleasure. A.
 اخذ *akhaza*, he took. A. [him. A.
 اخذته العزة *akhazathu 'l 'izzatu*, pride seized
 آخر *ākhar*, last; other, another. A.
 آخر *ākhir*, last, latter, after all, in fine; at least. A.
 آخر الحيل السيف *ākhiru 'l hiyalī 'ssaifu*, the
 sword is the last resource. A.
 اخراجات *ikhrajāt*, (pl. of اخراج *ikhraj*), outlays,
 expenses, disbursements. A.
 آخرت *ākhirat*, the future state, the next world. A.
 اخري *ukhrā* (fem. of آخر *ākhar*), last, another. A.
 اخضر *akhzar*, green. A.
 ائخر *akhgar*, spark, embers. P. [ment. A.
 اخلاص *ikhlas*, sincerity, true piety, attach-
 اخلاق *akhlak* (pl. of خلق *khulk*), habits, man-
 ners, morals, dispositions; benevolent, kind,
 or courteous disposition. A.
 اخو *akhū*, brother, &c. (used as a prefixed
 noun); see اخ *akh*. A.

اخوان *ikhwān*, brothers, brethren (not, gene-
 rally, by birth); friends, fellows, asso-
 ciates. A. [ciates of devils. A.
 اخوان الشياطين *ikhwānu 'sh shayāṭīn*, the asso-
 ciates of devils. A.
 اخوان الصفا *ikhwānu 's ṣafā*, the brethren of
 purity; (an association to which is ascribed
 the authorship of numerous works on
 science and divinity). A.
 اخوة *ukhuwwat*, brotherhood, fraternity. A.
 ادا *adā*, pronunciation, voice. P.
 اداء *adā'*, payment, fulfilment, performance. A.
 آداب *ādāb* (pl. of ادب *adab*), good manners;
 courtesies; morals. A.
 ادام *adāma*, may (He) prolong; (3 m. sing.
 perf. of the 4th form of the verb دام *dāma*,
 for دوم, used optatively). A.
 ادام الله أيامه *adāma 'llāhu aiyāmahu*, may God
 prolong his days. A.
 ادب *adab*, good breeding or manners, respect-
 fulness; polite literature, learning; teach-
 ing, instruction. A.
 ادرار *idrār*, salary, allowance, stipend. A.
 ادراي *idrāre*, an allowance, a pension. A.P.
 ادراك *idrāk*, attainment, apprehension, com-
 prehension. A. [the verb درك *daraka*). A.
 ادرك *adraka*, (it or he) overtook, (4th form of
 ادركه الغرق *adrakahu 'l gharku*, drowning over-
 آدم *ādam*, Adam. [took him. A.
 آدم بني آدم *banī ādam*, the offspring of Adam,
 mankind. A. [A.P.
 آدمي *ādami*, human; a man: thou art a man.
 آدميان *ādamiyān* (pl. of *ādami*), men, mankind. P.
 آدمي بچه *ādami-bacha*, child of man. P.
 آدمية *ādamiyat*, humanity. A.
 زاده *ādami-zāda*, born of man, human. P.
 آدمي *ādamiyā*, thou art a human being:—*āda-
 miye*, one man, a certain man. P.
 ادني *adnā*, nearer, or nearest; lower, or lowest;
 lesser, or least. [structor. A.
 اديب *adīb*, courteous; learned; teacher, in-
 ادب الادب *adabu 'l adīb*, the instruction of
 the teacher. A.
 اديم *adīm*, surface (of the earth or sky), or
 what appears (thereof); tanned skin,
 leather, red leather. A.
 اديم السما *adīmu 's samā*, the exterior, or visible
 part of the heavens; the sky. A.

آدینه *ādīna*, the Mubammadan Sabbath, Friday. P.

[harm, or hurt. A.

اذا *azā* (for اذلي) annoyance, molestation, اذا *izā*, when, whenever; lo! A.

سوء الطباع *izā kāna 't tibā'u tibā'a* *sū'in*, when the nature is a nature of evil (i.e. is an evil nature). A.

آذار *āzār*, the sixth of the Greek (or Syrian) months, corresponding to March O.S. A.

آذر *āzur*, or *āzar*, the ninth month of the Persian calendar, corresponding to Decem-
آذر *āzur*, or *āzar*, the ninth month of the Persian calendar, corresponding to Decem-

آذل *azall*, vilest, basest. A. [ber. P.

اذن *izn*, leave, permission; knowledge. A.

. . . *uzn*, the ear. A.

اذا *azā* = اذا; q. v. A.

آذی *azan*, (acc.) injury, &c.; contumely. A.

آذیه *azīyat*, vexation, molestation, harm, hurt. A.

آر *ār*, bring (imp. of آوردن *āvardan*). P.

ار *ar*, = اگر *agar*, q. v. P.

آرادت *irādat* } wish, desire, will; purpose, in-

آراده *irāda* } tention; meaning; docility. A.

آراستن *ārāstan*, to adorn, fit out; prepare, array, put in order. P.

آراسته *ārāsta*, adorned, &c. P.

آرام *ārām*, rest, quiet; ease, comfort. P. [P.

آرام گرفتن *ārām giriftan*, to take rest, to repose.

آرامل *arānil* (pl. of ارمل *armal*), widows; needy, destitute (persons). A. [still or quiet. P.

آرامیدن *ārāmidan*, to rest, or repose, to become

آرای *ārāi*, adorn thou, (imp. of آراستن *ārāstan*). P.

آرایش *ārāyish*, ornament; preparation. P.

آرباب *arbāb* (pl. of رب *rabb*), lords, masters, possessors. A.

آرباب معنی *arbābi ma'nā*, spiritual persons. A.P.

آرباب همت *arbābi himmat* high-minded persons, of noble aspirations; liberal persons. A.P.

[revenue (in kind). A.

آرتفاع *irtifā'*, exaltation, elevation, height;

آرجمند *arjmand*, rare, worthy, dear; noble, honoured, distinguished. P. [lous. A.

آرخلی *arkhā*, most flabby, or flaccid, or pendu-

آردشیر بابکان *ardshir bābakān*, the first king of the 4th, or Sassanian, dynasty of Persia. He was the son of a shepherd, who married the daughter of one Bābak. His reign was cotemporary with that of Commodus. P.

آردی بهشت *urde bihisht*, (lit. like Paradise),

the second month of the Persian calendar, corresponding to April. P.

ارزاق *arzāk*, (pl. of رزق *rizq*), supplies of food or sustenance; possessions, riches. A.

ارزانی داشتن *arzāni dāshtan*, to give, bestow; to consider fit or worthy. P.

آرزو *arzū*, wish, desire, longing, eagerness. P.

آرزیدن *arzīdan*, to be worth; to suit. P.

آرژنگ *arzhang*, the gallery, or drawing-book, of the painter Mānī. P.

آرژنگی *arzhangī*, like, or worthy of, the gallery of the painter Mānī. P. [(generally). P.

ارسلان *arslān*, name of a certain slave; a slave

ارض *arz*, earth, soil, land. A.

الارض *al arz*, the earth. A.

ارضه *fi arzihi*, on His earth. A.

ارض *irza*, be thou pleased, or satisfied, (imp. of the verb رضى *raziya*). A. [rafa'a). A.

ارفع *irfa'*, raise or exalt thou, (imp. of رفع *rafa'*). A.

و ارفع درجه الاولیاء و ولاته *wa 'rfu' darajata 'l auliya'ihi wa wulatihi*, and exalt the ranks of his ministers and governors. A.

ارکان *arkān* (pl. of ركن *rukn*), pillars, props. A.

ارکان دولت *arkāni dawlat*, (lit. pillars of the state), nobles, ministers. A.P.

آرم *āram*, I will, or would, or may bring (aor. of آوردن *āvardan*). P.

آرامیدن *āramīdan* = آرامیدن q. v. P. [abated. P.

آرامیده *āramīda*, rested; settled; moderated,

آره *arra*, a saw. P. [آوردن). P.

آری *ārī*, thou mayest bring, (2 sing. aor. of

آز *āz*, desire, avarice, greed. P.

از *az*, from, among, of, with, by, above, beyond, by way of, for the sake of; than; such as, to wit. P.

آزاد *āzād*, free. P. [liberty. P.

آزاد شدن *āzād shudan*, to be free, to be set at

آزاد کردن *āzād kardan*, to set free, to release, liberate. P.

آزادگان *āzādagān* (pl. of آزاده *āzāda*), those who are free from worldly cares, the religious. P.

آزادگی *āzādagī*, freedom. P.

آزاده *āzāda*, freed; free. P.

آزار *āzār*, annoyance, molestation, sorrow, grief, trouble, smart, soreness, hurt; (as latter part of a compound) injurer, molester; injuring, vexing; (*āzār* is, in such cases, the root of the verb آزاردن *āzārdan*). P.

آزاردن *āzārdan*, to annoy, molest, vex, grieve, afflict. P.

از آن *az ān*, on that account, for that reason, thence, hence. P.

پس از آن *az ān pas*, after that. P.

از آنجا *az ānja*, from that position, on account of that high position; since, inasmuch, forasmuch. P.

از اینجا *az injā*, from this place, with reference to this position; hence. P.

از بر *az bar*, by heart, by rote. P.

از بر خواندن *az bar khwāndan*, to repeat (by rote. P. [the sake (of). P.

از برای *az bar'ī*, on account (of), because, for

از بهر *az bahr*, for the sake (of). P.

افتادن از پای *az pā'i uftādan*, to fall down. P.

پست از پای *az pā'i past*, decayed, sapped, undermined. P.

درآمدن از پای *az pā'i dar āmadan*, to be brought low, to fall into distress. P.

از حد *az hadd*, beyond bounds. P.A.

ازدحام *izdiḥām*, crowd, throng, press. A. [P.

از درها *az darhā*, out of doors, away from home.

از درها *azdarhā*, or *azhdarhā*, a large serpent, python, dragon. P.

آزر *āzar*, name of Abraham's father (according to some), or of his uncle (according to others, who say that the father of Abraham was named *tārakh*, and that, on his death, Āzar took charge of Abraham. Āzar is said to have been a maker of images, and an idolater). A.

آزردن *āzārdan*, or *āzurdan* = آزاردن *āzārdan*,

ازرق *azraq*, blue. A. [q.v. P.

ازرق پیراهن *azraq-pīrāhan*, clad in a blue vest; religious mendicants, calenders. A.P.

آزرم جو *āzarm-jū*, peace-seeking, peaceable, meek. P.

آزرم جوئی *āzarm-jū'e*, a peaceable person. P.

از رو *az rū*, on the ground, by reason (of). P.

از سر *az sar*, from the beginning, anew, *de novo*. P. [reins. A.

آزمه *azimma*, (pl. of *zimām*), leading-strings,

آزمودن *āzmūdan*, to try, prove, test; (the perf. part. is آزموده *āzmūda*). P.

از او *az ū*, (for *az ū*), from him, her, or it. P.

از او بر *az ū bar*, above him, higher than he. P.

از وی *az wai*, from him. P.

از هر دیری *az har dare*, from every quarter, of every kind or description, on every topic. P.

ازین *azīn*, (for *az īn*), for this; from this; at this; of this; than this; like this, such as (p. 64, l. 1.). P. [these. P.

ازینان *azīnān*, (for *az īnān*), of, or from *azīn besh*, more than this. P.

ازین پیش *azīn pesh*, before this, prior to this, formerly, heretofore; henceforth. P.

ازینجا *azīnjā* = از اینجا, q. v. P.

آساء *asā'a*, he sinned, or did evil, (4th form of the verb *sā'a*, for *سوء*). A.

آساء من *man asā'a*, he who doth evil. A. [P.

آسان *āsān*, easy: (the comp. is *āsāntar*, easier).

آسانی *āsāni*, ease, repose, enjoyment. P. [P.

آسایش *āsāyish*, ease, rest, tranquillity, comfort.

اسباب *asbāb*, (pl. of *sabab*), causes, means; things, goods, chattels. A.

اسب *asp*, horse. P.

است *ast*, is. P.

استاد *ustād*, teacher, master, tutor. P.

آستان *āstān* } threshold; base, or foot (of a thing). P.

آستانه *āstāna* } thing). P. *istabraq* (the P. *sitabra*, arabicized), thick silk brocade, interwoven with gold. A. [intelligence. A.

استبصار *istibṣār*, mental perception, knowledge,

استحقار *istihkār*, deeming despicable, despising; contempt. A.

استحقاق *istihkāk*, merit, suitableness, fitness. A.

استحییت *istahyaitu*, I feel ashamed, I blush, (10th form of the verb *hayiya*). A.

استخفاف *istikḥfāf*, esteeming light or of little account, disesteem. A.

استخلاص *istikhlās*, liberation, deliverance, rescue, effecting (one's) deliverance, seeking liberation. A.

استخوان *ustukhwān*, bone; stone (of a fruit). P.

استر *astar*, mule. P. [obeying. A.

استطاعت *istiṭā'at*, power, ability; submitting,

استظهار *istiẖhār*, seeking aid or support; strength, support. A.

استعارة *isti'arat* or *isti'ara*, borrowing. A.

استعداد *isti'dād*, capacity, fitness, aptitude; cleverness, ability. A.

استغفار *istighfār*, seeking or asking for forgiveness, imploring pardon. A.

استغفر *astaghfiru*, I ask pardon, (imperf. 10th form of the verb غفر). A.
 استغفر الله *astaghfiru 'llāha*, I implore the forgiveness of God. A.
 استغفرک *astaghfiruka*, I ask thy forgiveness, I ask pardon of thee. A.
 استغفر *istaghfir*, ask forgiveness; (imp. 10th form of غفر). A.
 استقبال *istikhbāl*, going, or advancing to meet (a friend or a guest, &c.), greeting. A.
 استقرار *istikrār*, confirmation, settlement, firmness. A. [ing to discover fact. A.)
 استقصاء *istikṣāʿ*, inquiry, or investigation, desire.
 استوار *ustuwār*, firm, strong; sound, valid, unanswerable; just, true. P.
 آستین *āstin*, sleeve. P.
 استیثاس *isti'nās*, familiarity, intimacy. A.
 اسرار *isrār*, hiding, concealing; doing any thing in private. A.
 اسراری *isrārī*, my secret acts. A.
 اسراف *isrāf*, extravagance, prodigality. A.
 سعی *as'ā*, I will strive, endeavour, labour, exert myself; (imperf. of the verb سعی *sa'ā*). A.
 سعی کنم *as'ā lakum*, I will exert myself (work hard) for you. A.
 اسکندر *iskandar*, Alexander (the Great). A.
 اسکندریه *iskandariya*, Alexandria. A.
 اسلام *islām*, the true faith, Islam, Islamism. A.
 اسم *ism*, name: اسم *ismuhu*, His name. A.
 آسمان *āsmān*, heaven. P.
 آسمانی *āsmānī*, heavenly. P.
 اسمع *asma'*, more, or most pleasing to the ear, or worthy of being heard. A.
 آسودن *āsūdan*, to rest, repose, to be tranquil; to be refreshed. P. [ease. P.
 آسوده *āsūda*, at rest, contented, still, quiet, at ease.
 آسوده‌تر *āsūdatar*, easier, more easily. P.
 آسیا *āsyā*, mill. P.
 آسیای گردان *āsyāyi gardān*, revolving millstone. P.
 آسی سنگ *āsyā-sang*, millstone. P.
 آسیب *āsib*, misfortune, trouble, injury. P.
 اسیر *asir*, prisoner, captive. P.
 اسیری *asirī*, captivity. P.
 asire, a (or, a certain) prisoner. P.
 اش *ash*, him, her, it; of, or to him, her, or it. P.
 اشارت *ishārat*, sign, intimation, hint, signification. A.

آشامیدن *āshāmidan*, to sip, to drink. P.
 شاهد *ushāhidu*, I behold; (imperf. of the 3rd form of the verb شهد). A.
 شاهد من اهوی *ushāhidu man ahwā*, I behold him whom I love. A.
 اشتد *ishtadda*, he or it waxed strong; (8th form of the verb شد *shadda*). A.
 اشتد ساعده *ishtadda sā'iduku*, (and when) his arm waxed strong. A.
 اشتر *ushtur*, camel. P. [camel-rider. P.
 اشتر سوار *ushtur-suwār*, mounted on a camel, a rider.
 اشتها *ishtihā*, appetite, desire. A.
 اشتها *ishtahā*, he desired, or longed for; (8th form of the verb شهي). A.
 ما اشبهی رطب *man kāna baina yadaihi ma 'shtahā ratabun*, he who has before him the fresh ripe dates for which he longed. A. [worst. A.
 اشتر *asharr*, more, or most wicked, worse or worst.
 اشربوا *ishrabū*, drink ye; (imp. of the verb شرب *shariba*). A.
 اشعار *ash'ār*, (pl. of شعر *shi'r*), poems. A.
 آشفتن *āshuftan*, to be disturbed, or confounded; to become dark and confused, (p. 119). P.
 آشفتی *āshuftī*, thou art distracted, or confused (p. 104.) P. [wretches, miscreants. A.
 اشیاء *ashkiyā'*, (pl. of شقی *shakiy*), thieves, robbers.
 آشکارا *āshkārā*, evident, apparent, manifest, public, known, revealed. P.
 آشنا *āshnā*, (pl. آشنایان *āshnāyān*), friend, acquaintance. P.
 آشوب *āshūb*, terror, confusion, tumult, uproar. P.
 آشوب‌تر *āshūbtar*, more confounding, or perplexing. P.
 آشیان *āshiyān*, nest. P.
 اصحاب *aṣḥāb*, (pl. صاحب *ṣāhib*), masters, owners, possessors; companions, the companions of Muhammad. A.
 اصحاب کهف *aṣḥābi kahf*, the companions of the cave, (the seven Christians who are said to have taken refuge in a cave near Ephesus, in the reign of the Emperor Decius, A.D. 253, and to have slept on till the reign of Theodosius, A.D. 408). A.P. [A.P.
 اصطخر *iṣṭakhar*, the ancient name of Persepolis.
 اصل *aṣl*, root, origin, essence; lineage, race. A.
 اصلاً *aṣlan*, (acc. of *aṣl*, used adverbially), not at all, by no means. A.

اصلاح *iṣlāh*, amending, correcting, shewing kindness; goodness. A.
 اصنع *iṣna'*, do thou; (imp. of the verb صنع). A.
 اصنع *iṣna' bi mā anta lahu ahluhu*, deal Thou with me as befits Thee (i.e. grant forgiveness). A.
 اصوات *aṣwāt*, (pl. of صوت *ṣaut*) voices, sounds. A.
 اضافت *iẓāfat* } addition, adjunct, augmenta-
 اضافه *iẓāfa* } tion. A.
 اضافت نمودن *iẓāfa namūdan*, to increase, to add.
 اصحی *aṣḥā*, see عید *'id*. A. [A.P.]
 اصل *azallu*, I lose; (imperf. of the verb ضل *ḡalla*). A.
 اصلاً *azallu ṭarīkan*, I lose the way. A.
 اطال *aṭāla*, he lengthened; (optatively) may He lengthen, (4th form of the verb طال *tāla* طول). A. [lengthen his life! A.]
 اطال الله عمره *aṭāla 'llāhu 'umrahu*, may God
 اطباء *aṭibbā'*, (pl. of طبيب *ṭabīb*), physicians. A.
 اطراف *aṭrāf*, (pl. of طرف *ṭaraf*), remote quarters, or districts, directions, extremities. A.
 اطفال *aṭfāl*, (pl. of طفل *ṭifl*), infants, children. A.
 اطلاع *iṭilā'*, investigation, discovery, intimation, knowledge. A.
 اطلس *aṭlas*, satin. A.
 اطماع *iṭmā'*, exciting a longing, or cupidity; eager desire, greed, cupidity. A.
 اظّل *aẓallu*, I would be the whole day, I would not cease; (imperf. of the verb ظل *ẓalla*). A.
 اظّل املاً قرتبي *fa aẓallu amla'u kuroatī*, then would I go on filling my bottle the whole day long. A.
 اعادة *i'ādat* (and *i'āda*), repetition, rehearsal, revival; relating, reviewing. A.
 اعتاق *i'tāk*, manumission, liberation of slaves. A.
 اعتبار *i'tibār*, respect, regard, trust, credit. A.
 اعتدال *i'tidāl*, equity, moderation, equilibrium, symmetry, just proportion. A.
 اعتدلت *i'tadalat*, she becomes (or, they become) straight; (8th form of the verb عدل). A. [carping. A.]
 اعتراض *i'tirāz*, opposition, objection, resistance, *i'tirāz kardan*, to object to, to carp at, to find fault with, to dispute, or call in question. A.P.
 اعتراف *i'tirāf*, confession, acknowledgment. A.
 اعتقاد *i'tikād*, belief, trust, confidence. A.
 اعتماد *i'timād*, trust, reliance, confidence. A.

اعداء *ā'dā'*, (pl. of عدوّ *'aduww*), enemies. A.
 اعدائه *ā'dā'ihi*, (upon) his foes. A.
 اعدل *ā'dal*, more, or most just. A.
 اعدى *ā'dā*, most hostile. A.
 اعدى عدوّك نفسك *ā'dā 'aduwwika nafsuka*, thy most deadly foe (is) thine own soul. A.
 اعرابي *ā'rābīy*, an Arab of the desert. A.
 اعراض *i'rāz*, turning away the face, disregard-ing, refusal. A. [and hell. A.]
 اعراف *ā'rāf*, the boundary between paradise
 اعضاء *ā'zā*, (pl. of عضو *'uẓw*), limbs, members. A.
 اعطا *i'tā*, giving, bestowing. A.
 اعظم *ā'ẓam*, greatest (or greater). A.
 اعلام *ā'lām*, (pl. of علم *'alam*), banners, standards. A. [rouncing. A.]
 اعلام *i'lām*, making known, informing, an-
 اعلان *i'lān*, open acting, outward conduct. A.
 اعلاى *i'lānī*, my outward conduct. A.
 اعلم *u'allimu*, I teach; (imperf. of the 2nd form of علم *'alima*, he knew). [archery. A.]
 اعلمه الرواية *u'allimuhu 'rrimāyata*, I taught him
 اعلى *ā'lā*, most high, supreme, highest. A.
 اعمال *ā'māl*, (pl. of عمل *'amal*), works, acts, deeds. A. [عمل *'amala*). A.]
 اعملوا *i'malū*, perform ye; (imp. of the verb
 اعوذ *a'ūzu*, I take refuge; (imperf. of the verb
 عاذ *'āza*, for عوذ).
 اعوذ بالله *a'ūzu bi 'llāhi*, I take refuge with God; God preserve me! A.
 اعهد *ā'had*, I covenanted, (imperf. jussive of the verb عهد). A.
 اعهد اليكم *al lam ā'had ilaikum*, did I not take your covenant? A.
 اعيان *ā'yān*, (pl. of عين *'ain*), eyes; nobles. A.
 اعيان حضرت *ā'yāni ḥaẓrat*, nobles of the court, lords of the presence. A.P.
 آغاز *āghāz*, beginning. P. [to begin. P.]
 آغاز نهادن *āghāz nihādan* (= *āghāz kardan*),
 اغاني *aghānī*, (pl. of اغنية *ughniyat*), songs. A.
 اغلب *aghlab*, most, greater part, most part. A.
 اغلش *ughlumish*, the son of Jīngīz Khān. He reigned about the year 656 of the Hijra. T.
 اغنياء *aghniyā*, (pl. of غني *ghaniy*), rich men. A.
 اغوش *āghosh*, embrace, bosom; name of a certain slave, a slave (generally). P.
 اغيار *aghyār*, (pl. of غير *ghair*), others, rivals, strangers. A.

آفاق *āfāk*, (pl. of افق *ufk*), horizons, quarters of the world. A.

افانین *afānīn*, (pl. of امان *afnān*, which is itself the pl. of فن *fann*), numerous branches, branches on branches. A.

افانینو *afānīnu* 'alaihā *julnārun*, (and) endless branches, on which (are) pomegranate-flowers. A.

آفت *āfat*, calamity, disaster. A.

آفتاب *āftāb*, the sun. P.

افتادگان *uftādagān*. (pl. of افتاده *uftāda*), the fallen, the lowly, the unfortunate. P.

افتادن *uftādan*, to fall, drop, alight; to befall, happen, occur, chance; to be cast (90). P.

افتاده *uftāda*, fallen, dropped; lying still or افتان *uftān*, falling. P. [idle, at rest. P.]

افتان و خیزان *uftān o khezān*. (lit. falling and rising), going along with difficulty. P.

افتخار *iftikhār*, glory, boast. A.

افراختن *afrahkhtan*, to raise, exalt, lift up. P.

افروختن *afrokhhtan*, to set on fire; to kindle, or light (a fire). P.

آفریدن *āfrīdan*, to create. P.

آفرین *āfirīn*, applause, acclamation, benediction; (root of *āfrīdan*, used as latter part of compounds), creator, creating. P.

آفرین جهان *jahān-āfirīn*, creator of the world. P.

آفرینش *āfirīnish*, creation. P.

افزودن *afzūdan*, to increase. P.

افسانه *afsāna*, charm; fiction, tale. P.

افسردن *afsurdan*, to wither, flag. P. [less. P.]

افسرده *afsurda*, spiritless, dull, apathetic, life-

افشاء *ifshā*, divulging, exposure. A.

افشاندن *afshandan*, to scatter, shake, drop. P.

افضل *afzal*, most excellent, choicest. A.

افضل تر *afzaltar*, better, more excellent. P.

افطار کردن *iftār kardan*, to break a fast. A. P.

افعی *af'ā*, viper. A.

افغان *afghān*, wailing, lamentation; alas! P.

افکا *ifkan*, (acc. of افک *ifk*), a lie. A.

افگندن *afgandan*, to throw or cast, throw down, upset; to fall, to be lying; to strike, hit. P.

افگنده *afganda*, thrown, or cast down; fallen, laid, placed. P.

افلاس *iflas*, poverty, destitution, beggary. A.

افواه *afwāh*, (pl. of فوه *fūh*), mouths, rumour. A.

افوز *afūzu*, I might get, obtain, or gain; (imperf. of the verb فاز *fāza*, for فوز). A.

افوز بمنیتی *afūzu bi munyati*, (that) I might obtain my wish. A.

اقارب *akārīb*, (pl. of قریب *karīb*), those near and dear, kinsmen, relations. A.

اقلیم *akālīm*, (pl. of اقلیم *iklīm*), climes, regions. A.

اقبال *ikbāl*, advancement, good fortune, prosperity. A.

اقبالهما *ikbālahumā*, the good fortune of both of them; (acc. governed by the preceding verb ادام *ādāma*). A.

اقتداء *iktīdā*, taking as an example. A.

اقتدا کردن *iktīdā kardan*, to follow the example (of anyone), to imitate. A. P.

اقدام *ikdām*, coming forward, advancing; attention, effort, diligence, promptitude. A.

اقدام نمودن *ikdām namūdan*, to advance, approach. A. P.

اقرار *ikrār*, confession, acknowledgment; assertion; acquiescence; favourable leaning. A.

اقرب *akrab*, nearer, nearest. A.

اقل *akallu*, smallest, least. A.

اقل جبال الارض *akallu jibālī 'l arzi tūrun*, the least of the mountains of the earth is Sinai. A.

اقلیم *iklīm*, one of the seven divisions of the habitable earth, clime, country, region. A.

اقلیمی *iklīme*, one division (out of the seven) of the earth, one whole clime, or tract. A. P.

از اقلیمی باقلیمی *az iklīme ba iklīme*, from clime to clime, from one country to another. P.

اکابر *akābir*, (pl. of اکبر *akbar*), the great, the rich, nobles. A.

اکبر *akbar*, greater, greatest; severer. A.

اگسبت *iktasabta*, thou hast gained or earned; (8th form of the verb کسب *kasaba*). A.

ما ذا اگسبت *mā za 'ktasabta*, what hast thou gained? A.

اکرام *ikrām*, respect, honour, observance. A.

اکمال *akmal*, most perfect. A.

اکن *akun*, I am, I became, I may be; (imperf. jussive of کان *kāna*, for کون). A.

اکنون *aknūn*, now, just now, at present. P.

آگاهی *āgāhi*, information, intimation, notice. P.

اگر *agar*, if; although. P.

اگرچه *agarchi*, although. P.

آگندن *āgandan*, to fill, stuff; (perf. part آگنده). P.

پر آگنده *āganda-par*, stuffed with feathers. P.
 آگهی *āgahī* = آگاہی, q. v. P.
 آل *āl*, family, race, descendants. A.
 آل داؤد *āla dā'uda*, O family of David! (the acc. *āla* being used for the vocative). A.
 وآله *wa ālihi*, and (on) his family. A.
 ال *al*, the, (the Arabic article, always prefixed to the noun). A. [a care! A.
 الا *alā*, now, now then, surely! beware! have
 الا *allā* (for لا ان *an lā*), that not. A.
 الا تعبدوا *allā ta'budū*, that ye worship not. A.
 الا *illā* (for لا ان *in lā*), if not, save, except, but what. A.
 تا *alā tā*, beware that. A. P.
 الباب *albāb* (pl. of لب *lubb*), minds, souls. A.
 آلت *ālat*, instrument, tool; organ (of generation). A. [quest, petition. A.
 التجاء *iltijā*, fleeing for refuge; entreaty, request. A.
 التجاء بردن *iltijā burdan* (= التجاء کردن *iltijā kardan*), to seek refuge, to take shelter. A. P.
 التفات *iltifāt*, attention, regard, courtesy, respect; heed, notice. A.
 التفاتی *iltifāte*, one regard, one look. A. P.
 الاتی *allatī* (fem. of الذي *allazī*), who, which. A.
 الاتی بین جنبین *allatī baina jambaika*, (thy soul) which is between thy two sides; (see اعدی). A.
 الحان *alḥān* (pl. of لحن *laḥn*), notes, sounds, tones, tunes. A.
 الحمد *al ḥamd*, praise. A. [praise, tunes. A.
 الحمد لله *al ḥamdu li 'llāhi*, praise be to (or, belongs to) God. A.
 الحمدی *al ḥamde*, one ejaculation of praise. A. P.
 الذي *allazī*, who, he who, he whom. A.
 الزام *ilzām*, forcing, obliging, making obligatory; confutation. A. [kindnesses. A.
 الطاف *aiṭāf* (pl. of لطف *lutf*), benefits, favours, kindnesses. A.
 الف *alif*, the letter l. A.
 الف بی تی *alif be te*, a, b, c, the alphabet. A.
 الف *ulfat*, familiarity, friendliness, amity, sociableness, fellowship. A.
 القصه *al kiṣṣa*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on the whole. A.
 الله *allāh*, God, (for الاله *al ilāh*, the God). A.
 الله الله *allāh allāh*, O God! O God! Good God! A.
 تالی *allah ta'ālā*, the Most High God. A.
 اللهم *allāhumma*, O God! A.

الماس *almās*, diamond. A.
 الوان *alwān* (pl. of لون *laun*), colours; sorts, varieties (of good things of this life). A.
 الوداع *al wadā'*, farewell! adieu! A.
 آلودن *ālūdan*, to cover, besmear, stain, soil, pollute, steep; (perf. part. الوده). P.
 الوند *alwand*, name of a high mountain in Hamadān, eighty leagues from Isfahān. P.
 الوية *alwiyat* (pl. of لواء *liwā*), banners, standards. A. [of victory. A.
 بالوية النصير *bi alwiyati 'nnaṣri*, with the banners
 الاله *ilāh*, God. A.
 الهی *ilāhī*, pertaining to God, divine. A. P.
 الی *ilā*, to, towards, up to, at. A.
 الی من *ilā man*, towards him who. A.
 الی *ilaiya*, to me. A.
 الیک *ilaika*, to thee, towards thee. A.
 الیکم *ilaikum*, to you, for you. A.
 الیم *atim*, painful; most painful. A.
 الیه *ilaihi*, to him. A.
 اما *ammā*, but. A. [distance. P.
 آماج *āmāj*, target, mark for archers; bow-shot
 امام *imām*, exemplar, leader, high priest, Imam. A.
 امان *amān*, safety, security. A. [Imam. A.
 امانت *amānat*, rectitude, sincerity, faith. A.
 امة *ummat*, religion; followers (of an apostle); nation, people. A. [مات *māta* for موت). A.
 امت *amut*, I die; (imperf. jussive of the verb
 ان لم امت *in lam amut*, if I die not. A.
 امتناع *imtinā'*, prohibition; refraining, abstinence. A.
 امثال *amṣāl* (pl. of مثل *maṣāl*), fellows, likes, resemblances; fables, proverbs. A.
 آمدست *āmadaṣt* (= آمده است *āmada ast*), hath come. P. [perfect part. is آمده *āmada*). P.
 آمدن *āmadan*, to come, arrive; to occur: (the
 امر *amr*, injunction, command; case, affair. A.
 امر و نهی *amr o nahī*, command and prohibition; absolute authority. A. P.
 امراء *umarā* (pl. of امیر *amīr*), commanders, princes, emirs. A.
 امرد *amrad*, beardless and handsome (youth). A.
 امروز *imroz*, to-day, this day; now. P.
 امري *amrī*, my case or affair. A.
 امشب *imshab*, to night, this night. P.
 امضاء *imzā*, transmitting, despatching, transacting, carrying through. A.

امعان *im'ān*, advancing far into, penetrating. A.
امعان نظر *im'āni naẓar*, directing of vision,
gazing, careful glance, mature considera-
tion. A.P.

امكان *imkān*, possibility, power. A.

املا *amla'u*, I fill, I would fill: (see اظلل *aẓallu*). A.

املاء *imlā*, filling up. A. [sions. A.

املاك *amlāk* (pl. of ملك *mulk*), goods, posses-
sions. A.
امم *umam* (pl. of امة *ummat*), peoples, nations,
sects. A.

آمن *āmin*, protect thou, render thou secure;
(imp. of آمنة *āmāna*, 4th form of the verb
أمن *amina*). [country. A.

آمن بلده *āmin baladahu*, give security to his

امواج *amwāj* (pl. of موج *mauj*), waves. A.

اموال *amwāl* (pl. of مال *māl*), property, effects,
monies. A.

آموختن *āmokhtan*, to learn; to teach. P.

امور *umūr* (pl. of امر *amr*), affairs, matters,
things. A.

آمیختن *āmekhtan*, to mix. P.

امید *umēd* or *ummed*, hope, expectation. P.

امیدوار *umēdwār*, hopeful, expectant, candidate. P.

امیدواری *umēdwārī*, hopefulness; thou art
hopeful, thou hopest. P.

امیر *amīr*, commander, chief, leader, governor,
noble, lord, prince. A. [A.P.

امیر کبیر *amīri kabīr*, great lord, mighty prince.

امیرزاده *amīr zāda*, prince's son, prince. A.P.

آمیز *āmez* (imp. of *amekhtan*, used as the latter
part of compounds), mixing, mixed. P.

آن *ān*, that, he. P.

ان *an* (indecl. particle), that. A.

... in, if. A.

ان لم *in lam*, if not. A.

ان لم اکن *in lam akun*, if I may not be. A.

آن *anna*, that. A.

... inna, verily, truly, (followed by the acc.
of nouns and the imperf. subjunctive of

آنا *ana*, I. A. [verbs). A.

... ina, vase, vessel. A.

آبایت *inābat*, turning to God, repentance. A.

آبار *anāra*, he illuminated; (4th form of the
verb نور *nāra* for نور); may He illumine!

(optatively). A.

آبار الله *anāra 'llāhu*, may God illumine! A.

انام *anām*, mankind, men. A.

آنان *ānān* (pl. of آن *ān*), they, those. P.

آنانکه *ānānki*, they who. P.

انبار *ambār*, granary, garner, stack, magazine. P.

انبار *ambāz*, partner (in trade). P.

انبازی *ambāzī*, partnership. P. [verb نبی). A.

آنباک *ambāka*, he informed thee; (4th form of the

فمن انباك *fa man ambāka*, who then informed
thee? A. [wallet. P.

آنبان *ambān*, dressed sheep-skins, leather;

آنبات *ambata*, he caused to bring forth, or
grow, 'or vegetate; (4th form of the verb

نابت *nabata*). A.

آنباتهم الله *ambatahumu 'llāhu*, God caused them
to grow or spring up. A. [pleasantry. A.

انبساط *imbisāt*, gladness, recreation, mirth,

آنبوه *amboh*, concourse, crowd. P.

آن به *ān bih*, that (is) better. P.

آنبیاء *ambiyā* (pl. of نبی *nabiy*), prophets. A.

آنت *anta*, thou. A.

آنتسبت *intasabta*, thou art related; (8th form
of the verb نسب *nasaba*). A.

آنتسبت بمن *bi mani 'ntasabta*, to whom art thou
related? A. [expectation. A.

آنتظار *intizār*, expecting, watching for, awaiting;

آنتقام *intikām*, taking revenge, vengeance, re-
taliation. A. [ance, take revenge. A.P.

آنتقام کشیدن *intikām kashīdan*, to exact venge-

آنجاء *anjā*, that place, there. P.

آنجام *anjām*, end, close; issue, consequence. P.

آنجامیدن *anjāmīdan*, to finish, terminate, result. P.

آنجمن *anjuman*, company, assembly; banquet. P.

آنجیل *injīl*, the Gospel. A.

آنچنان *ānchunān*, such as that, in that manner,
in such a way. P.

آنچنانکه *ānchunānki*, exactly as, even as. P.

آنچه *ānchi*, that which, whatever. P.

آند *and*, they are. P.

آنداختن *andākhtan*, to throw, cast, hurl, shoot;
reject; to cast aside; to degrade, abase

(p. 101); to lay down (p. 135). P.

آندازه *andāza*, quantity, measure, due propor-
tion, just measure. P.

آندام *andām*, body; limb. P.

آندر *andar*, within, in, on, amidst; belly. P.

آندرش *ba shukr andarash*, in praising (or
thanking) Him. P.

اندران *andarān*, in it, into it, therein. P.
 اندرم *andaram*, I am in. P. [heart, belly. P.
 اندرون *andarūn*, inner part, inside, interior;
 اندرین *andarīn* (for اندر این), in this. P.
 اندک *andak*, little, few; trifling. P.
 اندکی *andake*, a little, very little. P.
 اندوختن *andokhtan*, to acquire, gain, gather up,
 collect, amass, hoard. P.
 اندوه *andūh* or *andoh*, grief, sadness, trouble. P.
 اندوه *anduh* = اندوه. P.
 اندیشناک *andeshnāk*, fearful, anxious, in fear. P.
 اندیشناک تر *andeshnāktār*, more afraid. P.
 اندیشناک ترم *andeshnāktaram*, I am more appre-
 hensive. P.
 اندیشه *andesha*, thought, consideration, reflec-
 tion; doubt, anxiety, fear, concern, care. P.
 اندیشیدن *andeshidan*, to think, consider, reflect;
 to feel concern, or alarm, or anxiety. P.
 انس *uns*, sociableness, familiarity; habit. A.
 انسان *insān*, man. A.
 الانسان *al insān*, the man, man. A.
 آنست *ānast*, is that. P.
 آنستی *ānaste*, that would be. P. [God. A.
 ان شاء الله *in shā'a 'llāh*, if God will, if it please
 انصاف *insāf*, justice. A.
 انعام *in 'am*, benefaction, gift, gratuity, favour. A.
 انفاس *anfās* (pl. of نفس *nafas*), breaths;
 moments. A.
 انفس *anfus* (pl. of نفس *nafs*), souls, selves. A.
 انفسکم *anfusukum* (nom.), your own souls,
 yourselves. A. [yourselves. A.
 انفسکم *anfusakum* (acc.), your own souls,
 آنک *annaka*, that thou. A.
 . . . *innaka*, verily thou (art). A.
 ابن ذئب *innaka 'ibnu z'ibin*, verily thou
 art a wolf's whelp. A. [asked. A.
 مسئل آنک *innaka mas'ulun*, verily thou wilt be
 انکار *inkār*, denial; objection; disapproval,
 dislike. A.
 انکر *ankar*, most disagreeable or offensive. A.
 انکر الاصوات *inna ankara 'l aswāti*, verily the
 most disagreeable of voices. A.
 آنکس *ānkas*, that person. P.
 آنکه *ānki*, he who, him who; that which. P.
 انگاریدن *angārīdan*, to compute, reckon, suppose,
 deem. P.
 انگاشت *angāshtan* = انگاریدن.

آنگاه *āngāh* (pronounced *ungāh*), that time,
 then, there. P.
 آنگاه که *āngāh ki*, at the time that, when. P.
 انگشت *angusht*, finger. P.
 انگشت نیل کشیدن *angushti nīl kashīdan*, to
 make a blue finger-mark on a thing, as
 indicative of its loss or abandonment: (see
 نیل *nīl*). P.
 انگشتاری *angushtarī*, finger-ring. P.
 آنگاه *āngāh* = آنگاه *āngāh*. P.
 انگیزتن *angekhtan*, to raise, excite; (the perf.
 part. is انگخته *angekhta*). P.
 انگیز *angez* (imp. of انگیزتن *angekhtan*, used as
 latter part of compounds), exciting, stir-
 ring up. A.
 آن لم *in lam*, if not. A.
 آنم *ānam*, I am he, I am that. P.
 آنما *innamā*, only. A.
 انوار *anwār* (pl. of نور *nūr*), lights, splendours. A.
 انواع *anwā* (pl. of نوع *naw'*), kinds, sorts,
 various kinds. A.
 انوری *Anvarī*, name of a celebrated Persian
 poet, who died A.D. 1200. P.
 آنه *innahu*, verily he, or it. A.
 آنه لکم عدو مبین *innahu lakum 'aduwwun mubīn*,
 verily he is your open enemy. A.
 آنها *ānhā* (pl. of آن *ān*), those things. P.
 آئی *ānī*, such art thou, of it thou art. P.
 آئی *innī*, verily I. A. [(myself). A.
 آئی لمستر *innī lamustatirun*, verily I conceal
 آنس *ānīs*, companion, intimate friend. A.
 او *au*, or. A.
 او *ū* or *o*, he, him; she, her; it. P. [A.
 آواز *āwāz*, voice, sound, noise, cry, shout; report.
 آوازه *āwāza*, rumour, report, news. P.
 آوان *āwān* (pl. of آن *ān*), times, seasons. A.
 اوباش *aubāsh* (pl. of وبش *wabash*), dissolute
 fellows, rabble, mob. A.
 اوج *auj*, top, summit. A.
 اولیاء *auliyā* (pl. of ولی *walīy*), assistants, princes.
 ministers, governors. A.
 اولیاء *auliyā 'ihī*, his ministers or nobles. A.
 اورا *orā*, him or her; to him, or her. P.
 اوراد *aurād* (pl. of ورد *wird*), portions of the Ku-
 rān, recited at different hours; devotions. A.

اوراق *aurāk* (pl. of ورق *warāk*), leaves, pages. A.
اوردن *āvardan*, to bring, adduce; to relate or report; to bear or endure; to beget. P.

اوست *ūst*, he is; is of him, is his. P.

اوستاد *ūstād* = استاد *ustād*; q v. P.

اوصاف *auṣāf* (pl. of وصف *wasf*), qualities, praises. A.

اوقات *ūftādan* = افتادن *uftādan*. P.

اوقات *aukāt* (pl. of وقت *wakt*), times, hours. A.

اول *awwal*, first, beginning; former, at first. A.

اولی *aulā*, nearer, worthier, fitter. A.

اولی الالباب *ulī 'l albāb*, (gen. and acc. of اولو

الباب *ulu 'l albāb*), the wise or prudent. A.

اولتر *aulātar*, better, more fit, suitable, proper or convenient. A. P.

اولئك *ulā'ika*, they, those. A. [former. A.

اولین *awwalīn* (gen. pl. of اول *awwal*), first,

آویختن *āwekhtan*, to hang, suspend, catch hold

اوی *ū'ī*, of it thou art. P. [of, cling to. P.

آه *āh*, oh! ah! alas! a sigh. P.

آهستگی *āhistagī*, slowness, gentleness, lowness, softness of voice. P.

آهسته *āhista*, slowly, softly, gently. P.

آهک *āhak*, line, plaster, mortar, cement. P.

آهک تفته *āhaki tafta*, quick-lime. P.

اهل *ahl*, people, family; worthy. A. [A.P.

اهل ادب *ahli adab*, the courteous; the learned.

اهل تحقیق *ahli taḥqīq*, philosophers, doctors. A.P.

اهل خرد *ahli khirad*, wise persons, the wise. A.P.

اهل دل *ahli dīl*, the pious, prudent, or wise. A.P.

اهل زمین *ahli zamīn*, the people of, or dwellers on, the earth. A.P. [discerning. A.P.

اهل شناخت *ahli shinākh*, the intelligent or

اهل صفا *ahli ṣafā*, the pure or devout. A.P.

اهل طریق *ahli tarīq*, devotees. A.P.

اهل طمع *ahli ṭam'*, greedy, avaricious, or covetous persons. A.P.

اهل فضل *ahli faẓl*, men of learning or excellence; virtuous persons. A.P. [come! A.

اهلاً *ahlan* (acc. of اهل), friendly people; wel-

اهلاً و سهلاً *ahlan wa saḥlan wa marḥaban*, (thou art come, O guest) to a friendly

people, and to a smooth (comfortable) place, and to a roomy (convenient) place! A.

اهله *ahluhu*, worthy of it. A.

بانه *bi ahlihi*, deserving of it. A. [city. A.

اهلیت *ahliyat*, worthiness, fitness; ability, capa-

اهمال *ihmāl*, negligence, carelessness, inatten- tion, passing unnoticed, overlooking. A.

آهن *āhan*, iron. P.

آهنگ *āhang*, design, intention, preparation, readiness; note, voice; pitch, tune (of a musical instrument). P.

آهني *āhanī*, made of iron, iron. P.

... āhane, a piece of iron. P.

آهني *āhanīn*, made of iron. P. [gripped. P.

آهني چنگال *āhanīn-changāl*, iron-clawed, strong-

آهني دوش *āhanīn-dosh*, iron-beamed (balance);

iron-shouldered; strong, sturdy. P.

آهو *āhū*, deer, stag, buck. P. [hawā]. A.

آهوي *ahwā*, I love; (imperf. of the verb هوئ

آهواه *ahwāhu*, I love him. A.

آهي *āhe*, one sigh. P.

اي *ai*, O! P. [verses of the Kurān. A.

آيات *āyāt* (pl. of آية *āyat*), signs, miracles,

آيادي *ayādī* (pl. of آيدي *aidī*, which again is

the pl. of آيد *yād*), hands; benefits, favours. A.

آباز *Iyāz*, name of a favourite of Sulṭān Maḥ-

آيام *aiyām* (pl. of يوم *yaum*), day. A. [mūd. A.

آية *āyat*, } verse of the Kurān, miracle,
آيت *āyat*, } sign. A.
آيه *āya*, }

آيتام *aitām* (pl. of يتيم *yatīm*), orphans. A.

آيثار *āyā'ar* (for آثار *ā'ṣār*), offering; preference;

bestowing of benefits, charity. A. [tion. A.

آيزاز *āyāz*, abridging, abbreviating; abbrevia-

آيد *ayyada*, May (God) aid or strengthen;

(perf. 2nd form of آد *āda*, for آيد, used opta-

tively). A. [him. A.

آيد المولى *ayyadahu 'l maulā*, May the Lord aid

آيزد *īzid* or *ezid*, God. P.

آيستادن *istādan*, to stand, to be standing, to

stop, stay, remain. P.

آيستاده *istāda*, stood, standing. P.

آيشان *eshān*, they, them, these. P.

آيضاً *aizan*, also, likewise; the same. A.

آيم *em*, we are, we have. P.

آيمان *imān* (for ائمان *i'mān*), faith, belief. A.

آئمه *a'imma* (pl. of امام *imām*), leaders in re-

ligion, exemplars; high-priests. A.

آيمن *aiman*, safe, secure; void of care, un-

concerned, unapprehensive. P.

آين *īn*, this, these. P.

آينان *īnān* (pl of اين *īn*), these. A.

اینجا *injā*, this place, here. P.

اینک *inak*, behold! lo! P.

آینه *āyina*, glass, mirror. P.

ایوان *aiwān* or *iwān*, hall, court, palace, gallery, vestibule, portico. P.

اَئین *ā'in*, law, canon, rule. P.

آئینه *ā'ina*, mirror, looking-glass. P.

آئینه‌دار *ā'ina-dār*, mirror-holder (an attendant on the great in the East.) P.

آئینه‌داری *ā'ina-dārī*, the office of mirror-holder. P.

ب

ب *ba*, to, at, with, by, in, for, according to. P.

ب *bi* or *bu*, a pleonastic particle prefixed to certain tenses of Persian verbs. P.

ب *bi*, by, with, to. A.

با *bā*, with, along with; to; possessed of; notwithstanding; in spite of. P. [that. P.

با آن که *bā ān ki*, that withal, notwithstanding

باب *bāb*, door, chapter. A. [ance. A.

باب التوبة *bābu 't taubati*, the door of repent-

خبر *bā khabar*, informed, intelligent. P.A.

باختن *bākhtan*, to play, sport, trifle; to lose at

بآخر *bā ākhīr*, to an end. P.A. [play. P.

با خشونت *bā khushūnat*, with roughness. P.A.

باد *bād*, wind, breeze; pride, conceit, arrogance; (optative of بودن *būdan*) may it be! P.

باد مخالف *bādi mukhālīf*, adverse wind. P.A.

بادام *bādām*, almond. P. [stead. P.

بادپا *bādpā* (lit. wind-footed), swift or fleet

بادپائی *bād-pā'e*, a fleet horse. P.

بادشاه *bādshāh*, king. P.

بادگرد *bād-gird*, whirlwind. P.

بادی *bāde*, a flatus (in the bowels), a fart. P.

بادیه *bādiya*, desert. A.

بار *bār*, load; fruit; time; admission, access. P.

بار خاطر *bārī khāṭir*, load or distress of mind. P.

بار آوردن *bār āvardan*, to bear fruit. P

بار دیگر *bārī digar*, another, or second time. P.

باران *bārān*, rain, shower. P. [then. P.

باربر *bār-bar*, burden-bearing; beast of bur-

باربردار *bār-bardār*, bearer of burthens; pregnant or carrying (female). P.

بار خدا *bārī khudā*, Great God! P.

باردار *bār-dār* = باربردار *bār-bardār*. P.

بارگاه *bārgāh*, place of audience, royal court. P.

باره *bāra*, wall, battlements. P.

بارها *bārḥā* (pl. of بار *bār*), times, many times, often, repeatedly. P.

باری *bārī*, Creator. A.

باری تعالی *bārī ta'ālā*, God the Creator, God. A.

باری *bāre*, one load or burden; a turn or time; once upon a time, once; at least, at all events, at any rate. P.

چند بار *bāre chand*, several times. P.

باریدن *bāridan*, to rain, to fall in showers. P.

باریک *bārīk*, fine, thin. P.

باز *bāz*, back, back again; on the other hand; afterwards; thrown back, wide open, open; a falcon. P.

بازار *bāzār*, market, mart, market-place, street of shops only; source of supply. P.

بازارها *bāzārḥā* (pl. of بازار *bāzār*), marts, market-places; whole marts. P. [market-places. P.

بازاری *bāzārī*, of, pertaining to, or infesting

سگ بازاری *sagī bāzārī*, market or street curs. P.

باز آمدن *bāz āmadan*, to come back, to return; to come in front. P. [back. P.

باز آوردن *bāz āvardan*, to bring back; to keep

باز بودن *bāz būdan*, to be open. P.

باز پس *bāz pas*, restitution. P. [restore. P.

باز پس دادن *bāz pas dādan*, to give back, to

باز خریدن *bāz kharīdan*, to buy back, to redeem or ransom. P.

باز دادن *bāz dādan*, to give back, restore. P.

باز داشتن *bāz dāshtan*, to keep back, withhold, restrain, detain. P.

بازرگان *bāzargān*, trader, merchant. P.

بازرگانی *bāzargāne*, a merchant, or a certain merchant. P.

باز زدن *bāz zadan*, to strike again, to hold back; to turn away (78). P.

بازست *bāzast*, is open. P. [to draw back. P.

باز کردن *bāz kardan*, to open, unfold, unravel;

باز کشیدن *bāz kashīdan*, to draw back. P.

باز گذاشتن *bāz guzashtan*, to quit, to leave behind. P. [revert. P.

باز گردیدن *bāz gardīdan*, to turn back, return,

باز گشتن *bāz gashtan*, to go or turn back, to return, retire, withdraw, retreat. P.

باز گفتن *bāz guftan*, to reply. P.

باز ماندن *bāz māndan*, to remain behind, to lag. flag, shirk. P. [shoulder to the elbow. P.

بازو *bāzū* (pl. بازوان *bāzuwān*), the arm from the

بازی *bāzī*, play, sport; pyrotechnics. P.
 بازیچه *bāzīchah* (dim. of بازی *bāzī*), play, sport, pastime; trifling, frivolity. P.
 بازیدن *bāzīdan*, to play or sport. P.
 باس *ba's*, power, might; severe punishment. A.
 باسنا *ba'sanā* (acc.), our severe punishment. A.
 باسقی *bāsīq*, tall or full-grown palm. A.
 باش *bāsh* (imp. of بودن *būdan*), be thou, stay, wait, have patience. P.
 باشد *bāshad* (aor. 3 sing. of بودن *būdan*), it may be, must be, would be. P. [delusive. A.
 باطل *bāṭil*, vain, futile, absurd, foolish, false, طع *bā ṭam'*, covetous, greedy. P.A.
 باطن *bāṭin*, interior, inward, inside, hidden. A.
 باطنی *bāṭinī*, my interior. A.
 باغ *bāgh*, garden. P.
 باغبان *bāghbān*, gardener. P. [is a weaver. P.
 بافندست *bāfindast* (for بافنده *bāfinda ast*), بافنده *bāfinda* or *bāfanda*, weaver. P.
 باقی *bāqī*, remaining, left; enduring, lasting, perpetual, permanent. A.
 باک *bāk*, fear, care, solicitude; danger. P.
 بال *bāl*, arm; wing; stature. P.
 بالا *bālā*, above, high; upper hand; top, summit; height, stature. P.
 بالا گرفتن *bālā giriftan*, to get the upper hand, gain the ascendancy; to break into flame, to blaze up (as fire). P.
 بالانتم *bi 'l iṣmi*, to or into sin. A.
 بالبر *bi 'l birri*, to being pious, to piety. A.
 بالبنان *bi 'l banān*, with the tips of the fingers. A.
 بالجملة *bi 'l jumla*, on the whole, to sum up. A.
 بالرحیل *bi 'r raḥīlī*, with departure. A.
 بالش *bālīsh*, pillow, cushion. P.
 بالشجرا الاخضر *bi 'sh shajari 'l akhḡari*, on the بالغ *bāligh*, adult. A. [green tree. A.
 باللغو *bi 'l laḡwi*, by impropriety or folly. A.
 بالله *bi 'llāhi*, by or with God. A.
 بالوری *bi 'l worā*, among men. A.
 بالین *bālīn*, head (of a bed or tomb), pillow. P.
 بام *bām*, terrace or flat roof of a house. P.
 بامداد *bāmdād* } in the morning, at morn.
 بامدادان *bāmdādān* } P.
 با منش *bā manash*, with me (and) him. P.
 بان *bān*, the ben-tree (a species of moringa). A.

بانگ *bāng*, cry, noise, shout, clamour, roll, thunder; call to prayer. P. [P.
 برداشتن *bāng bardāshstan*, to call to prayer.
 صبح *bāngi subh*, the morning summons to prayer. P.
 نماز *bāngi namāz*, call to prayer. P.
 بانو *bānū*, bride, wife, lady. P. [play a tune. P.
 با آواز آمدن *ba āwāz āmadan*, to sound a note, با وجود *bā wujūd*, with the existence, through, notwithstanding. P.A.
 باور کردن *bāwar kardan* } to believe, to credit. P.
 باور داشتن *bāwar dāshstan* }
 باهر *bāḥir*, excellent, resplendent, manifest, conspicuous. A. [selves. P.
 باهم *bāham*, together, along with, among them-
 باهم آمدن *bāham āmadan*, to fly in a passion, to become angry. P.
 باید *bāyad* (aor. of بایستن *bāyistan*), it must be; he must, one ought; it is proper, necessary or indispensable, it behoveth, is wanted. P.
 بایدت *bāyadat*, is necessary for thee; dost thou need? must thou have? P.
 بایستی *bāyisti*, it would be proper or necessary, it would suit. P. [off. P.
 ببر *bībar* (imp. of بردن *burdan*), carry thou, carry
 بت *but* (pl. بتان *butān*), image, idol. P.
 بتحقیق *ba taḥkīk*, for certain, of a certainty, certainly. P.A.
 بتر *battar* (for بدتر *badtar*), worse. P.
 بت تراش *but tarāsh*, carver of images or idols, sculptor. P. [dread thou. P.
 بترس *bitars* (imp. of ترسیدن *tarsīdan*), fear or
 بترند *battarand*, are worse. P.
 بجا *ba jā*, in place, to place; towards. P.
 بجا کی *tā ba jā'e ki*, to the extent or degree that. P.
 بجا آوردن *ba jā āvardan*, } to bring into
 بجا آوردن *ba jā'e āvardan*, } place, to carry
 into effect, to perform, accomplish, discharge, fulfil, execute. P.
 بجا رسیدن *ba jā rasīdan*, to attain to eminence, to be successful. P.
 بجان آمدن *ba jān āmadan*, to be in imminent peril, to be on the point of dying, to be weary of life. P. [life P.
 بجان پروردن *ba jān parwardan*, to cherish as one's
 بجان رسیدن *ba jān rasīdan*, to be reduced to great straits, to be on the verge of starvation or death. P.

بجان *ba jān ranjīdan*, to be cut to the heart, vexed to the soul. P. [towards. P.A.]
 بجانب *ba jānīb*, to the side, in the direction of,
 بجز *ba juz*, besides, save, except. P.
 بجمال *bi jamālihi*, by his beauty. A.
 بچه *bacha*, infant, child; young of an animal. P.
 ... *ba chi*, by what (means)? in what (way)?
 to what (use)? P
 بحث *baḥṣ*, investigation, scrutiny; controversy,
 discussion, dispute. A.
 بحث کردن *baḥṣ kardan*, to discuss, dispute. A.P.
 بحر *baḥr*, sea. A.
 بحضور *ba ḥuẓūr*, into the presence. P.A.
 بحقیقت *ba ḥaqīqat*, in truth, in reality, really,
 assuredly. P.A.
 بحکم *ba ḥukmi*, by way of, by reason of, on the
 authority of, in accordance with. P.A.
 بحکم آنکه *ba ḥukmi ān ki*, in accordance with
 that which, because that, forasmuch as, for
 the reason that, so that, to a degree that. P.A.
 بحکم ضرورت *ba ḥukmi zarūrat*, by force of
 necessity, perforce. P.A.
 بحکم عاریت *ba ḥukmi 'ariyat*, by way of loan. P.A.
 بخل *biḥl kardan*, to absolve, pardon, for-
 give. P.A.
 بحور *buhūr* (pl. of بحر *baḥr*), seas, oceans. A.
 بخت *bakht*, fortune. P.
 بخت برگشته *bakht-bar-gashta*, unfortunate. P.
 بختی *bukhtī*, a Bactrian camel (which is very
 hairy, and has two bunches). P.
 بختیار *bakhtyār*, favoured by fortune, fortunate. P.
 بخش *bakhsh*, share, portion, lot. P.
 بخشای *bakhshāi*, forgive thou. P.
 بخشایش *bakhshāyish*, favour, forgiveness, grace,
 merciful-kindness. P. [ness. P.]
 بخشاینده *bakhshāyandagī*, liberality; forgive-
 بخش *bakhshish*, gift, gratuity. P.
 بخشندگی *bakhshandagī*, liberality. P.
 بخشنده *bakhshinda*, bestower; liberal. P.
 بخشودن *bakhshūdan*, to take pity, show kind-
 ness. P.
 بخشیدن *bakhshīdan*, to bestow, grant, give; to
 make a present; to waive; to forgive or
 pardon. P.
 بخل *bukhl*, avarice, stinginess. A.
 بخو *bakhau* = بخواب *ba khwāb*: see خواب.
 بر بخود *ba khwud bar*, upon thyself. P.

بخیل *bakhīl*, stingy, miserly, avaricious; miser. A.
 بخیلی *bakhīlī*, = بخل *bukhl*. A.P.
 بد *bad*, bad, wicked. P.
 بدا *badā* (for *bada'a*), it first appeared. A.
 بدا اذا *izā badā*, when it first appears. A.
 بد اختر *bad akhtar*, ill-starred, hapless. P.
 بد اختری *bad akhtare*, an unfortunate one, an
 unlucky wight. P. [thou. P.]
 بدان *bidān* (imp. of دانستن *dānistan*), know
 بدان *badān* (pl. of بد *bad*), bad persons. P.
 (for به آن *ba ān*), with that; for
 that purpose; to that person. P.
 بد اندیش *bad andesh*, ill-wisher, malevolent,
 malignant. P. [wretched. P.]
 بد بخت *bad bakht*, ill-fated, unfortunate,
 بد بختی *bad bakhtī*, thou art unfortunate. P.
 بدخشان *badakhshān*, a country of Central Asia,
 celebrated for its rubies. P. [vicious. P.]
 بد خوی *bad kḥo*, ill-natured, bad-tempered,
 بدر *badr*, the full moon. A.
 کالبدر *ka 'l badri*, like the full moon. A.
 بدر *ba dar*, out, out of doors, without, forth. P.
 بدر آمدن *ba dar āmadan*, to come out. P.
 بدر رفتن *ba dar raftan*, to go out. P.
 بدرقه *badraqa*, guide, escort (through a track-
 less desert). P.
 بدر کردن *ba dar kardan*, to expel, banish; to
 dismiss (from the mind); to cast out; to
 take off, (98); to dispense, distribute. P.
 بدرنا *bi darrinā*, with our milk. A.
 بد روزگار *bad rozgār*, unfortunate, wicked. P.
 بد زندگانی *bad زندگانī*, bad-lived. P.
 بد دست آوردن *ba dast āvardan*, to get hold or
 possession (of), procure, secure, gain; to
 look out for. P.
 بدستم *ba dastam*, into my hand. P.
 بد سگال *bad sigāl*, ill-surmiser, evil-thinker;
 malignant. P. [of compact. P.A.]
 بد عہدی *bad 'ahdī*, promise-breaking, violation
 بد فرجام *bad farjām*, ending bad; malignant. P.
 بد کاری *bad kāri*, evil doing. P.
 بد گوهر *bad gauhar*, of bad quality, coarse; bad
 by nature, essentially bad. P.
 بد گوی *bad-go*, evil-speaker, calumniator. P.
 بد گہر *bad guhar*, bad by nature, essentially
 بد مهر *bad mihr*, unkind. P. [bad. P.]
 بد مہری *bad mihri*, unkindness. P.

بدن *badan*, body. A.
 بدو *badū* (for او به *ba ū*), to him, her, or it. P.
 بده *bidih* (imp. of دادن *dādan*), give thou; pay thou. P. [misery:—*bade*, a bad man. P.
 بدی *badī*, badness, wickedness, vice, evil, harm,
 بدیع *badī*, wonderful, marvellous, strange;
 prompt; original. A. [rare] beauty. A.
 الجمال *badī'u 'l jamāl*, of marvellous (or
 جهان *badī'i jahān*, the wonder of the
 world. A.P. [this (or these). P.
 بدین *badīn* (for این به *ba īn*), to or in or with
 بدینها *badīnhā*, in these things. P.
 بذر *bazr*, seed. A.
 من کرم البذر *min karami 'l bazri*, (is) in conse-
 quence of the good seed. A.
 بذل *bazl*, gift, liberality, munificence, bestowal,
 profusion. A.
 بذله *buzlu* (pl. بذله *buzlahā*), joke, witticism. P.
 بر *bar*, on, upon; up, above, over; before; by;
 according to; at, against, from. P.
 بر *bar*, breast, bosom; side, embrace; fruit. P.
 از *az bar*, by rote (104). P.
 در بر کردن *dar bar kardan*, to clothe, invest. P.
 بر *barr*, dry land. A.
 برابر *bar-ā-bar* (lit. breast to breast), equal,
 parallel, on a level, opposite, over against. P.
 در برابر *dar barābar*, over against. P.
 برادر *birādar*, brother. P.
 برادر خواندگی *birādar khwāndagī*, profession of
 brotherly affection, calling one brother. P.
 بر آمدن *bar āmadan*, to come up or out, ascend,
 arise; to be accomplished; to get on, suc-
 ceed, or prosper; to prevail against, come
 off best; to elapse, to pass by or beyond. P.
 بر آمیختن *bar āmekhtan*, to mix, mingle, or
 commingle. P.
 بر آن *bar ān*, on that, upon that. P.
 بر آن شدن *bar ān shudan*, to agree to, will,
 wish, or intend. P.
 بر انداختن *bar andākhтан*, to throw down, throw
 away, fling about; to defeat. P.
 بر انگیزتن *bar angekhtan*, to raise, stir up,
 excite or incite. P. [I obey. P.
 بر آنم *bar ānam*, I am on that, I agree to that,
 بر آوردن *bar āvardan*, to bring up, raise; to
 tear up or out; to give forth; to complete,
 accomplish, perform, fulfil; to close, or
 block up (a door with mud or bricks); to
 repair, help on. P.

دم بر آوردن *dam bar āvardan*, to fetch a breath;
 to breathe (or utter) a word. P.
 برای *barāyi*, for, because, for the sake of. P.A.
 بربر *bar bar*, on the breast. P.
 بر بستن *bar bastan*, to pack up, make compact,
 to close, to shut. P.
 بربط *barbat*, the Persian lute. P. [lutanist. P.
 بربط سراي *barbat-sarāi*, performer on the lute,
 برپا *bar pā*, raised, erect. P.
 برپا داشتن *bar pā dāshtan*, to raise, set up,
 establish, maintain, sustain. P.
 بر تافتن *bar tāftan*, to twist, wring off; to turn
 round; to turn away, avert. P.
 برتر *bar tar*, higher. P.
 بر تست *bar tust*, is on thee. P.
 برج *burj*, tower, bastion, barbican. A.
 برجا *bar jā*, on the ground, prostrate; quiet,
 tranquil, steady. P.
 بر جستن *bar jastan*, to start or jump up. P.
 بر جهد *bar jihad* (or *jahad*), (aor. of بر جستن
bar jastan), he or it leaps up. P.
 برجی *burje*, a certain tower. A.P. [remove. P.
 بر چیدن *bar chīdan*, to pick or gather up, to
 بر حق *bar haqq*, true, just; in the right. P.A.
 برخ *bar kh*, portion, part. P.
 برخاست *bar khāst*, a rising up. P.
 برخاستن *bar khāstan*, to rise, rise up, arise;
 to be born; to break up; disappear, depart;
 to cease, end. P.
 بر خواندن *bar khwāndan*, to recite, to repeat. P.
 برخي *barkhe*, a little, a bit, a short distance;
 one part or portion. P.
 برخیز *bar khez* (imp. of برخاستن *bar khāstan*),
 برد *bard*, cold. A. [rise, arise; up! P.
 برد *burd*, a kind of striped garment. A.
 برداشتن *bar dāshtan*, to pick up, take up, raise,
 hold up, take off, remove, carry off; to sus-
 tain, to bear. P.
 بر دریدن *bar darīdan*, to split open, rip up,
 cleave asunder. P.
 بردن *burdan*, to bear, carry; to conduct, lead;
 to bear or take away, to remove; to carry
 off, win; to support, suffer, endure; to
 prefer or lodge (a complaint); to throw
 away, lose or lower (one's character or
 dignity). P.
 بر رفتن *bar raftan*, to go up, climb. P.
 بر سر *bar sar*, on, or at the head, tip or point. P.

برش *bi rashshatin*, by, or with a slight sprink-
 برف *barf*, snow. P. [ling. A.]

آب برف *barf-āb*, snow-water; iced water. P.
 بر فروختن *bar furūkhtan* (or *furokhtan*), to
 kindle, to light up. P.

بر فزودن *bar fuzūdan*, to increase. P.

بر فشاندن *bar fishāndan*, to press, squeeze; to
 rap; to snap (the fingers). P.

برق *barq*, lightning; flash (of a sword).

بر قرار *bar qarār*, in (one's) usual habit, or nor-
 mal condition; firm, fixed. P.A.

برکات *barakāt* (pl. of برکت *barakat*), blessings. A.

برکت *barakat*, increase, blessing. A. [tern. A.]

... *birkat* or *birka*, basin, tank, pond, cis-

بر کشادن *bar kushādan*, to open; to remove;
 to lighten. P.

بر کشودن *bar kushūdan*, to open, unloose. P.

بر کشیدن *bar kashīdan*, to extract, draw, draw
 forth. P. [to strip off; pluck out. P.]

بر کندن *bar kandan*, to dig up, tear up, uproot;

برکی *barakī*, made of برک *barak*, a kind of
 flannel or felt, woven of camel's hair, of
 which darveshes make caps and vests; a
 cap so made. P.

برگ *barg*, leaf; provisions for a journey. P.

بر گزشتن *bar guzashtan*, to pass over; to pass
 beyond; to extend. P.

بر گردیدن *bar gardīdan*, to turn away from; to
 change, (110). P.

بر گرفتن *bar giriftan*, to take up or off, pick up;
 to raise, derive; to turn aside or away; to
 remove, take away, carry off, clear; to
 attain. P.

برگزیدن *bar guzīdan*, to choose, select. P.

بر گسلاندن *bar gusilāndan*, to snatch, wrench,
 break. P. [up. P.]

بر گسلیدن *bar gusilīdan*, to snap, break, tear
 بر گشتن *bar gashkan*, to turn, retreat, retire,
 take to flight. P. [upside down. P.]

بر گشته *bar gashta*, upset, overturned, turned

بر گماشتن *bar gumāshkan*, to depute, appoint. P.

برم *baram*, I might (or would) bear, or bring;
 (aor. of بردن *burdan*). P.

برنج *birinj*, rice. P.

برنجی *birinje*, one grain of rice. P.

بر نیارد *bar nayārad*, it beareth not (aor. neg.
 of بر آوردن *bar āvardan*). P.

بر نیارم *bar nayāram*, I will not bring out. P.

بر نیامدن *bar 'nayāmadan* (neg. of آمدن *bar
 āmadan*), not to happen, to fail. P.

برو *barū* (for براو *bar ū*), on him, her, or it. P.
 . . *birav* (imp. of رفتن *raftan*), go thou. P.

برو بر *barū bar*, upon him. P.

بروت *burūt*, mustachios, whiskers. P.

برومند *barūmand*, fruit-bearing, fruitful. P.

برون *birūn*, without, out, outside. P.

بروی خود *barū'e khud*, of one's self, of one's
 own accord. P.

بره *bara* or *barra*, lamb. P.

برهان *burhān*, decisive and manifest evidence,
 conclusive proof. A.

برهم بستن *barham bastan*, to close, to shut to. P.

برهم زدن *barham zadan*, to strike together,
 slam. P.

برهم زدن *dast barham zadan*, to strike the
 hands together, to wring the hands (in
 grief). P.

برهنگی *barahnagī*, nakedness. P.

برهنه *barahna*, bare, naked, stripped; void. P.

بری *barī*, clear, quit, free, innocent, careless. A.

برای داشتن *barī dāshkan*, to exempt, to keep
 free from. A.P.

بریان *biryān*, fried, broiled, parched. P.

بریان ساختن *biryān sākhtan* (or کردن *kardan*), to
 fry, broil, roast, parch. P.

بریدن *burīdan* and *burīdan*, to cut, cut out
 (or make up garments); to cut off, to sever;
 to prune. P.

برین *barīn* (for بر این *bar īn*), on this. P.

بزاز *bazzāz*, draper, mercer. A.

بزرجمهر *buzurjmīhr*, name of the prime minister
 of Nūshirawān king of Persia. P.

بزرگ *buzurg*, great, venerable, eminent, grand;
 grown up, grown big. P.

بزرگان *buzurgān* (pl. of بزرگ *buzurg*), ancestors;
 great men, superiors, grantees, sages. P.

بزرگزاده *buzurg-zāda*, high-born. P.

بزرگواری *buzurgwār*, great, excellent. P.

بزرگواری *buzurgwārī*, greatness, excellence. P.

... *buzurgwāre*, a great man. P.

بزرگ همت *buzurg-himmat*, high-minded, high-
 spirited, magnanimous; (comp. همت تر *himmattar*). P.A.

بزرگی *buzurgī*, greatness; adulthood, maturity,
 superiority in years. P.

بزرگ *buzurge*, a certain great man. P.
 بزه *baza*, sin, guilt. P. [hold! enough! P.
 بس *bas*, many; many a one or time; enough;
 بس کردن *bas kardan*, to stop, leave off. P.
 بسا *basā*, many, many a one, many a time. P.
 بساط *basāt*, expanded and even land, wide or
 spacious surface of ground. A.
 . . . *bisāt*, carpet, anything that is spread or
 spread out. A.
 بستان *bisitān* or *bistān* (imp. of ستاندن *sitān-*
 بستان *bustān*, garden. P. [*dan*, take thou. P.
 سرا *bustān-sarā*, palace or house in a gar-
 den, summer-palace. P.
 بستر *bistar*, bed, bedding, cushion. P.
 بستن *bastan*, to shut, close; to bind, tie, gird
 on, attach, fix; to form, frame. P.
 نعل بستن *na'l bastan*, to fix a shoe; to shoe. P.
 بستند *bi-sitand* (aor. of ستاندن *sitāndan*), they
 take or accept. P.
 بسته *basta* (perf. part. of بستن *bastan*), tied,
 bound, girt; shut, closed, fastened, stopped;
 locked; set, fixed, formed; fettered, shackled. P.
 بسر آمدن *ba sar āmadan*, to come to a head, be
 completed, to come to an end; to expire;
 to arrive at perfection, to excel. P.
 بسر شدن *ba sar shudan*, to come to an end, to
 be finished. P.
 بسر آوردن *ba sar āvardan*, to bring to an end. P.
 بسر بردن *ba sar burdan*, to bring to a head,
 carry to an end, finish, to pass away; to
 agree, harmonize. P. [widely. A.
 بسط *basata*, he made abundant, or diffused
 و لو بسط الله الرزق *wa lau basata 'llāhu 'r rizqa*,
 and if God made plentiful the means of
 subsistence. A.
 بسم *bismi* (for باسم *bi ismī*), in the name of. A.
 بسوی *ba süyi*, in the direction of, towards. P.
 بسی *base*, much, many; sufficient; many a
 one; many a time, often, a long while. P.
 بسیار *bisyar*, much, many; often. P.
 بسیار خب *bisyar-khasp*, very sleepy. P.
 بسیار خوار *bisyar khwār*, (much-eating), great
 eater, glutton. P. [number. P.
 بسیاری *bisyarī*, abundance, large quantity, great
 بسیط *basit*, expanded and even ground, wide or
 spacious surface; simple, uncompounded. A.
 بسم *basim*, smiling. A.
 بشارت *bisharat*, good news, glad tidings. A.

بشر *bashar*, man, mankind. A.
 بشره *bashara*, skin, outer or surface skin; out-
 side, outward appearance. A.
 بشریة *bashariyat*, human nature, humanity. A.
 بشنو *bishinav* or *bishnav* (imp. of شنودن *shi-*
nudan), hear, listen. P.
 بشوی *bushuwi* (2 sing. aor. of شستن *shustan*),
 thou mayest wash. P. [washes. P.
 بشوید *bushuyad*, (3 sing. aor. of *shustan*), he
 بصلح *bi Sālihīn*, by *Sālih* (the prophet), by a
 just or good man; as virtuous. A.
 بصره *baṣra*, Basra, a city on the Persian Gulf,
 usually written Bussorah. A.
 بضاعت *biṣā'at*, merchandise, or an article of
 merchandise; a portion of one's property
 which one sends for traffic; stock in trade. A.
 بط *baṭṭ*, a duck. A.
 بطاهر *bi ṭāhirin* (= طاهر *ṭāhirun*), clean, pure. A.
 بطال *baṭṭāl*, vain, false, worthless. A.
 بطالت *baṭālat*, idleness, vanity, frivolity; idle
 talk, jesting. A.
 بطش *baṭsh*, might, strength (in fight), valour,
 vehemence in assault. A.
 بطالعته *bi ṭal'atīhi*, by his countenance. A.
 بطن *baṭn*, belly. A.
 بطی *baṭī*, slow, tardy, dilatory, backward. A.
 بطیبا *bi ṭibihā*, on account of their sweet-
 بعد *ba'd* (also *ba'd az*), after. [ness. A.
 بعزت تر *ba 'izzat-tar*, dear, more esteemed, more
 precious. A.P. [small part. A.P.
 بعضی *ba'ze*, some, certain; a part, or portion, a
 بعل *ba'l*, lord, master, husband. A.
 بعلها *ba'lihā*, her husband. A.
 بعلبك *ba'alabakk*, Baalbec in Syria. A.
 بعون *bi 'auni*, by the aid of. A.
 بعيد *ba'id*, far, distant, remote. A.
 بغداد *baghdād* (originally *bāghī dād*, the garden
 of justice), Baghdād, a city on the Tigris. A.
 بغل *baghl*, arm-pit, arm. P.
 بغوا *baghaw*, they would be insolent, they had
 rebelled (3 pers. pl. perf. of *baghā*). A.
 لا بغوا في الارض *la baghaw fi 'l arṣi*, they would
 assuredly act insolently on the earth. A.
 بغی *baghy*, rebellion. A. [(than). A.
 بغیر *bi ghairi*, without, except, with other
 بغیر وسیله *bi ghairi wasilatin* without a me-
 dium. A.

بقاء *baqā*, duration, permanence, continuance. A.
 بقال *baqqāl*, greengrocer; grain-merchant;
 grocer. A.
 بقائي *baqā'e*, a duration, a permanence. A.P.
 بقعه *buk'a*, spot, place, plot, region. P.
 بقبلي *bi kalbī*, in my heart. A.
 بقية *baqiya*, or *baqiya*, remainder. A.
 بقيتي *baqiya*, a remaining part, some remains,
 a remnant. A.P.
 بكار آمدن *ba kār āmadan*, to be of use or service,
 to serve a purpose; to avail. P.
 بكار بدن *ba kār burdan*, to turn to use, to use,
 or employ. P.
 بکناش *Buktāsh*, name of a certain athlete. P.
 بکذاب اشتر *bi kazzābin asharrin*, as the worst
 of liars. A.
 بکر *Bakr*, a proper name. A. [thou. P.
 بکش *bikash* (imp. of کشیدن *kashīdan*), draw
 . . . *bukush* (imp. of کشتن *kushtan*), kill
 thou. P.
 بکشای *bukushāi* or *bukshāi* (imp. of کشودن
kushūdan), open thou. P.
 بکم *bukm* (pl. of ابکم *abkam*), dumb. A.
 بکماله *bi kamālīhi*, by his perfection. A.
 بگذار *buguzār* (imp. of گذاشتن *guzāshstan*),
 allow, give leave, suffer, permit. P. [said. P.
 بگفتا *buguftā* (= بگفت *buguft*), he (or she)
 بگو *bugo* (imp. of گفتن *gufstan*), say thou. P.
 بگیر *bigir* (imp. of گرفتن *giriftan*), seize thou,
 catch hold of. P.
 بل *bal*, but, nay. A. [affliction, adversity. A.
 بلا *balā*, calamity, misfortune, trouble, evil,
 بلاد *bilād* (pl. of بلدة *balḍat*), provinces, coun-
 tries, cities; provinces collectively, i.e. a
 country. A.
 بلاغ *balāgh*, arrival, conveyance of a message. A.
 البلاغ *mā 'ala 'r rasūli illa 'l*
balāgh, the messenger has only to deliver
 his message. A.
 بلاغت *balāghat*, eloquence, rhetoric; puberty. A.
 بلائي *balā's*, a calamity, trial or affliction. A.P.
 بلبل *bulbul*, nightingale. P.
 بلبلا *bulbulā*, O nightingale! P. [tria). P.
 بلخ *Balkh*, a city of Khurāsān (ancient Bac-
 بلخي *balkhī*, a native of Balkh. P.
 بلد *balad*, country, city. A.

بلده *baladahu* (acc.), his country. A.
 بلدان *bulḍān* (pl. of بلد *balad*), districts, quar-
 ters, regions; cities, towns, villages. A.
 بلدة *balḍat*, country, region, district; city,
 town, village. A.
 بلذت *ba lazzattar*, with greater deliciousness,
 more delicate or luxurious. P.
 بلغ *balagha*, he reached or attained. A.
 بلغ العلي *balagha 'l 'ulā*, he attained to emi-
 nence. A.
 بلغ *balligh*, cause to reach, convey; (imp. of
 بلغ *ballagha*, 2nd form of بلغ *balagha*). A.
 بلغ ما عليك *balligh mā 'alaika*, convey (or de-
 liver) what thou art charged with (or what
 is incumbent on thee.) A.
 بلکه *balki*, but, moreover, nay. P.
 بلند *baland*, high, lofty, tall. P.
 بلند آواز *baland-āwāz*, loud-voiced. P.
 بلند بالا *baland-bālā*, tall of stature. P.
 بلند بانگ *baland-bāng*, loud-sounding, noisy. P.
 بلندي *balandī*, height, elevation. P.
 بلور *billaur* or *ballūr*, crystal. A.
 بلورین *billaurin* or *ballūrin*, made of crystal,
 crystalline, crystal-like. A.P.
 بلوغ *bulūgh*, puberty, maturity. A.
 بلي *bale*, yes, true, certainly, indeed; well,
 right; but. P.
 بلیه *balīyat*, misfortune, trial, affliction. A.
 بليت *bulitū*, I am tried or afflicted; (passive of
 the verb بلا *balā*, for بلو). A.
 بليت بخوي *bulitū bi nahwīyin*, I am tried by a
 grammarian. A.
 بلغ *baligh*, great, vast; many, much, excessive,
 full, perfect; forcible, eloquent. A.
 بما *bi mā*, with whatever; according to what. A.
 بمثل *ba maṣāl*, for example. P.A.
 بمسمعي *bi misma'i*, by mine ear. A.
 بمن *bi man*, with whom? to whom? A.
 بمن انتست *bi mani 'ntasabta*, to whom art thou
 بمنست *ba manast*, is to me. P. [related? A.
 بموجب *ba m'ijib*, in conformity with, according
 to; for the reason. P.A.
 بمير *bimīr* (imp. of مردن *murdan*), die thou. P.
 بن *bin* (for ابن *ibn*, when placed between two
 proper names), son. A.
 بن *ban*, bottom, root, end. P. [and end. P.
 سر و بن *sar o bun*, head and tail, beginning

بنا *hi na*, with us. A.

بناء *binā*, building, structure, edifice, anything built or constructed. A.

بنابر *binā bar* (*lit.* what is built upon), because, on account of, by reason of. A.P.

بنات *banāt* (pl. of بنت *binat*) daughters. A.

بنات نبات *banāti nabāt* (*lit.* daughters of vegetation), tender herbage. A.P.

بنگوش *banāgosh* or *bunāgosh* (adjoining the ear), the cheek. P.

بنام *ba nām*, in the name; by name. P.

بنان *banān*, fingers, tips of the fingers. A.

بنحوی *bi nahwiyin*, by a grammarian. A.

بند *band*, bond, imprisonment, confinement; fetters; trap, snare; trick, artifice; manoeuvre (in wrestling); imagination, idea, thought; anxiety, concern; scheme, hope, expectation. P. [thou. P.

بند *band* (imp. of بستن *bastan*), fix thou, attach

بند دست *bandi dast*, hand-cuffs. P.

بند فرمودن *band farmūdan*, to order into confinement, to imprison. P. [servants. P.

بندگان *bandagān* (pl. of بنده *banda*), slaves,

بندگی *bandagi*, service slavery. P.

بندن *bandan*, to bind. P.

بند بر دلم *band nihādan bar diram*, to keep a tight hand on the silver, to be miserly. P.

بنده *banda*, servant, slave; your servant, your slave. P. [one's power, prisoners. P.

بندیان *bandiyan* (pl. of بندی *bandi*), those in

بنه *binih* (imp. of نهادن *nihādan*), place, or lay thou. P.

بنی *bunaiyā* (dim. of بني *bany*, for ابن *ibn*, son), dear or darling son. A.

بنیاد *bunyād*, foundation. P. [kind. A.

بنی آدم *banī ādam*, sons of Adam, men, man-

بنی عم *banī 'amm*, sons of a paternal uncle, first cousins. A.

بو *bū*, smell, scent, odour. P.

بو *bū* = ابو *abū*; [q. v.] A.

بو العجب *bu 'l'ajab* (*lit.* cause of wonder), wonderful, astonishing. A.

بواب *bawwāb*, doorkeeper, porter. A.

بواجبی *ba wājibi*, suitable, merited. P.A.

بود *buwad* (aor. of بودن *būdan*), it or he may be, shall or will be, or should be. P.

بودن *būdan*, to be. P.

بودی *būde*, he was in the habit of being, he used to be; there would be. P.

بوریا *būriyā*, mat made of reeds, coarse matting. P.

بوریا باف *būriyā-bāf*, mat-weaver, mat-maker. P.

بوستان *būstān* or *bostān* (*lit.* place of perfume), flower-garden; garden. P.

بوسه *būsa* or *bosa*, kiss. P.

بوسه دادن *būsa dādan*, to give a kiss, to kiss.

بوسیدن *būsīdan* or *bosīdan*, to kiss; to rot.

بو قلمون *bū qalamūn*, of various hues (as shot silk or the like); the chameleon; changeable, capricious, inconstant. A.

بوم *būm*, the owl. A. [soil. P.

بوم *būm*, uncultivated or waste land; land,

بوی *bū* = بو; [q. v.] P. [smell. P.

بوئیدن *bū'idan*, to scent, to diffuse perfume; to

به *ba*, *bi* or *bu*: see ب (of which it is the detached form). P.

به *bih*, quince:—good, excellent; better, best; well, cured, healed. P.

به *bihī*, by, with or concerning him or it. A.

بها *bahā*, price, value. P.

بهار *bahār* (pl. بهاران *bahārān*), spring: (at p. 130, l. 2, بهاران = بهار). P.

بهاری *bahārī*, vernal. P.

به از *bih az*, better than. P.

بهانه *bahāna*, pretext, excuse, subterfuge. P.

بهانه‌جو *bahāna-jū*, seeker of pretexts, shuffler, shuffling. P. [brutes. A.

بهائم *bahā'im* (pl. of بهیمه *bahīmat*), beasts,

بهتر *bih̄tar*, better. P.

بهتری *bih̄tare*, a better person. P.

بهجت *bahjat*, beauty, goodness; happiness, joy, gladness. A.

بهرام *Bahrām*, name of several Persian kings. P.

بهرام گور *Bahrām Gor*, the sixth Persian king of that name, of the dynasty of the Sassanides. He was surnamed "Gor," from his fondness for chasing the wild ass (*gor*). P.

بهرام گوری *bahrām gore*, a Bahrām Gor. P.

بهشت *ba hasht*, in eight. P.

بهشت *bihisht*, paradise. P.

بهشت اهل *ahli bihisht*, the dwellers in paradise, the blessed. A.P.

بهشتی *bihishtī*, of paradise, paradisaical, angelic. P.

رو بهشتی *bihishtī-rū*, angelic-faced. P.

بهم *baham*, together. P.

بهم برآمدن *baham bar āmadan*, to be displeased,

or enraged ; to be distressed, or pained ; to rise in opposition or rebellion. P.
 بهم برزدن *baham bar zadan*, to convulse. P.
 بهم بر کردن *baham bar kardan*, to distress, displease, pain ; to upset or overthrow. P.
 بهم کشیدن *baham kashidan*, to draw together ; to knit (the brow). P.
 بهمند *bahamand*, they are together. P.
 بهی *bihī*, quince :—*chūn bihī*, quince-like, as بهین *bihīn*, best. P. [on a quince. P.
 بی *be*, without ; (a common prefix). P.
 بی *bī*, with me, to me. A.
 بیا *biyā* (imp. of آمدن *āmadan*), come thou. P.
 بیابان *biyābān*, desert, wilderness. P.
 بیابان قدس *biyābāni kuds*, the desert of Jerusalem. P.A. [desert, anchorite. P.
 بیابان نشین *biyābān-nishīn*, a retiree to the desert, anchorite. P. [obtain. P.
 بیابد *biyābad* (aor. of یافتن *yāftan*), he may بی آبرویی *be ābrū'ī*, dishonour, dishonourable act. P.
 بی اجل *be ajal*, unfated, of which the appointed time of death is not come. P.A.
 بی اختیار *be iḥtiyār*, without the will, without choice, or self-control ; unconscious. P.A.
 بی ادب *be adab* (pl. بی ادبان *be adabān*), ill-mannered, rude, ignorant, unpolite. P.A.
 بیار *biyār* (imp. of آوردن *āvardan*), bring thou. P.
 بیارامید *biyārāmīd*, it was at rest, it rested, or paused, or ceased (past. of آرامیدن). P.
 بیاراید *biyārāyad*, he, or it should adorn (aor. of آراستن *ārāstan*). P.
 بی آزار *be āzār*, without pain or trouble, harmless, innoxious. P.
 بی آزارتر *be āzārtar*, more harmless. P.
 بیازارد *biyāzārad*, he torments, molests or vexes (aor. of آزاردن). P.
 بیازاردن *biyāzārdan* = آزاردن [q. v.] P.
 بیازاریم *biyāzāriyam*, thou annoyest, or grieveest me. P. [āzmūdan). P.
 بیازمای *biyāzmāi*, prove or try thou ; (imp. of بیاسایی *biyāsā'i*, thou wilt, or wouldst rest (aor. of آسودن). P. [copy. A.
 بیاض *bayāz*, blank book, note-book ; fair
 بی اعتبار *be 'itibār*, of no esteem, disesteemed, distrusted. P.A. [alūdan). P.
 بیالاید *biyālāyad*, it sullies or taints (aor. of

بیاموز *biyāmoz* (imp. of آموز *āmōzhan*), learn thou. P.
 بیان *bayān*, explanation, exposition, illustration, account. A.
 بی اندازه *be andāza*, without measure. P.
 بی انصاف *be inṣāf*, without justice, unjust. P.A.
 بی انصافی *be inṣāfi*, injustice. P.A.
 بی باک *be bāk*, without fear, fearlessly. P.
 بی بر *be bar*, without fruit, fruitless, unfruitful. P.
 بی برگ *be barg*, leafless. P. [ful. P.
 بی بصر *be baṣar*, without sight ; senseless. P.A.
 بی بهره *be bahra*, portionless, shareless, unparticipating, destitute ; unprofitable, vain. P.
 بی پر *be par*, featherless or wingless. P.
 بیت *bait*, distich, couplet, verse ; house. A.
 بیت المال *baitu 'l māl*, the treasury of the state. A. [fearlessly. P.A.
 بی تحاشا *be taḥāshā*, regardless of consequences, fearlessly P.A. [prudent. P.A.
 بی تدبیر *be tadbīr*, without deliberation ; impatient *baitam* (= بیت من *baitiman*), my distich. A.P.
 بی تمیز *be tamīz* (or بی تمیز *be tamīz*), void of discernment, indiscriminating ; dull of comprehension. P.A.
 بی توشه *be toshā*, without provisions, provisionless, unprovided. P.
 بی توفیق *be taufīq*, graceless. P.A.
 بیتها *baithā* (Persian pl. of بیت *bait*), verses.
 بیته *baite*, one distich or verse. A.P.
 بی جان *be jān*, lifeless. P.
 بی جان کردن *be jān kardan*, to deprive of life. P.
 بی جمالی *be jamālī*, uncomeliness, plainness. P.A.
 بی جواب *be jawāb*, unanswerable, irrefutable ; without reply, having no answer. P.A.
 بی چارگی *be chāragī*, helplessness, poverty. P.
 بی چاره *be chāra* (pl. بیچارگان *be chāragān*), without resource or remedy ; helpless, miserable ; in despair. P.
 بی چون *be chūn*, without equal, peerless ; God. P.
 بی حاصل *be ḥāṣil*, unprofitable. P.A.
 بی حد *be ḥadd*, unlimited ; beyond bounds or just limits. P.A.
 بی حرمت *be ḥurmat*, disrespectful, uncivil, void of honour or shame. P.A.
 بی حرمتی *be ḥurmatī*, rudeness, discourtesy, disrespect, dishonour ; absence of ceremony. P.A.

بی حساب *be hisāb*, countless, incalculable. P.A.
بی حمیت *be hamīyat*, careless or indifferent
with respect to any sacred charge; shame-

بیخ *bekh*, root. P. [less. P.A.]

بیخ کردن *bekh kardan*, to take root. P.

بیخبر *be khābar*, without information, unaware,
unconscious; lost in amaxement; unin-
formed, ignorant, unmindful. P.A.

بیخبری *be khābarī*, thou art ignorant. P.A.

بیخبرانند *bekhkhābarānand*, they are ignorant. P.A.

بیخوابی *be khwābī*, sleeplessness, loss of sleep,
want of sleep. P.

بی خود *be khud*, beside one's self, elated. P.

بید *bed*, willow. P.

بید مشک *bedī mushk*, musk-willow. P.

بیدار *bīdār*, awake, wakeful; sober. P.

بیداری *bīdārī*, wakefulness, waking, vigilance;
want or absence of sleep; keeping awake. P.

بی دانش *be dānīsh*, ignorant; ignorance. P.

بی دانشی *be dānīshī*, folly, indiscretion. P.

بی در *be dar*, doorless. P.

بی دریغ *be diregh*, without stint, unsparing,
ungrudging, liberal. P.

بی دست *be dast*, handless. P.

بی دل *be dīl*, without heart, out of heart; de-
votedly attached; ignorant, silly. P.

بی دین *be dīn*, irreligious, infidel. P.A.

بی دینی *be dīne*, an infidel; a miscreant. P.A.

بیذق *baizak*, pawn at chess. P.

بی رسمی *be rasmī*, irregularity, bad custom or
precedent. P.

بی رضا *be riẓā*, without satisfaction. P.A.

بی روزی *be rozī*, not having sustenance allot-
ted, luckless, unaided by fortune. P.

بیرون *birūn*, out, outside, without, beyond. P.

بی زر *be zar*, without gold, moneyless, poor. P.

بس *bi'sa*, vile (are), out upon! A.

بس المطام *bi'sa 'l maṭā'imu*, vile are the meats!
بیست *bīst*, twenty. P. [A.]

بی سربا *be sar o pā*, without head or foot,
destitute of everything, wretched. P.

بی سربائی *be sar o pā'ī*, utter destitution,
wretchedness. P.

بیش *beṣh*, greater, more, exceeding; any longer. P.

بیشتر *beṣhtar*, more, more plentifully; for the
most part; more intent. P.

بی شرمی *be sharmī*, shamelessness, impudence. P.

بیش زور *beṣh zor*, of great strength, very
strong. P.

بی شک *be shakk*, without doubt, doubtless. P.A.

بیشمار *be shumār*, innumerable, incalculable,
untold. P.

بیشه *bīsha*, jungle, thicket, dense and tangled
forest; a bed, or place or growth, of canes
or reeds. P.

بیشه *baīza*, egg. A. [veterinary art. A.]

بیطار *baīṭār*, farrier, one who practises the

بی طاقت *be tāqat*, without strength, weak. P.A.

بی طاقتی *be tāqatī*, weakness, inability, lack of
power to endure; impatience. P.A.

بی طمع *be ṭam'*, without longing, undesirous,
uncovetous. P.A.

بیع *baī'*, selling, buying. A.

بی عزتی *be 'izzatī*, dishonour. P.A.

بی علم *be 'ilm*, without learning, illiterate. P.A.

بی عمل *be 'amal*, without works, without
practice; unapplied. P.A. [P.A.]

بی غم *be gham*, without sorrow, unconcerned.

بی غمی *be ghamī*, thou art unconcerned. P.

بی فائده *be fā'ida*, useless, ineffectual, unavail-
ing, fruitless; uselessly. P.A.

بیفتاد *biyuftād*, he fell (past of افتادن *uftādan*). P.

بیفتد *biyuftad*, he falls (aor. of *uftādan*). P.

بی قدر *be kadr*, without value, of no esteem. P.A.

بی قرار *be karār*, restless, disturbed. P.A.

بی قوت *be kuwwat*, powerless; indigent, neces-
sitous. P.A.

بی قیاس *be kiyās*, without measure or number,
incalculable, immense, inconceivable. P.A.

یکبار *ba yakkār*, all at once, in a body. P.

بی کفش *be kafsh*, shoeless. P.

بی کفشی *be kafshī*, shoelessness. P.

بیگانه *begāna*, foreign, strange, alien; (pl.

بیگانگان *begānagān*). P.

بی گاه *be gāh*, out of season. P. [sive. P.]

بیگران *be girān*, inestimable, immense, exces-

بیگمان *be gumān*, without doubt, assuredly. P.

بیگناه *be gunāh*, guiltless, innocent. P.

بیگناهی *be gunāhe*, an innocent person. P.

بیل *bīl* or *bel*, spade, shovel. P.

بیلان *bailakān*, name of a city in Armenia
Major, near the ports of the Caspian Sea. P.

بیم *bīm*, dread, fear, danger. P.

بیمار *bimār*, sick. P.

[lessly. P.A.

بی محابا *be muhābā*, without concern, merci-
بی مروت *be muruwat*, unmanly, unfeeling,
inhuman. P.A.

بی معول *be mu'awwal*, untrustworthy. P.A.

بی مغز *be maghṣ*, without kernel, marrowless. P.

بین *bin*, behold thou (imp. of دیدن *dīdan*). P.

بین *baina*, between or betwixt, intervening
space, separation. A.

بینا *binā*, seeing, possessed of sight. P.

بیند *binad*, he sees or will see (aor. of دیدن
dīdan). P.

بینداخت *biyandākht*, he overthrew (past of
andākhtan). P. [of *andeshīdan*). P.

بیندش *biyandesh*, reflect thou, consider (imp.

بینش *binash*, behold him, her or it. P.

... *binish*, sight, vision. P.

بی نشان *be nishān*, without sign, or mark, or
trace; inscrutable. P.

بی نظیر *be naẓīr*, matchless, unequalled, peer-
less, unrivalled. P.A.

بینک *bainaka*, between thee. A. [prayer. P.

بی نماز *be namāz*, prayerless, one who neglects

بی نمازی *be namāze*, a prayerless fellow. P.

بینوا *be nawā*, without food, indigent. P.

بی نوائی *be nawā'ī*, indigency, want of food,
starvation, destitution. P.

بینی *bainī*, between me. A. [thee. A.

بینی و بینک *bainī wa bainaka*, betwixt me and
بینی *binī*, nose:—(aor. of دیدن *dīdan*) thou
seest, shalt see, or may see. P.

بعلها *baina yadai ba'lihā*, in front of
(or before) her husband. A. [him. A.

ببین *baina yadaiki*, in his presence, before

بینیم *binīyam*, thou seest me. A.

بی وفا *be wafā'ī*, failure in performance, want
of payment; faithlessness, ingratitude. P.A.

بی وقت *be waqt*, unseasonable, inopportune
moment. P.A.

بیوه *bīva* or *beva*, widow. P.

زن بیوه *bīva zan*, widow-woman. P.

بی هنر *be hunar*, stupid, unintelligent, un-
skilful, inapt; worthless; graceless (pl. بی
هنران *be hunarān*). P. [tune. P.

بی هنگام *be hangām*, unseasonable, inopport-

هوده *behūda* (or *behūda*), absurd, vain,
senseless, useless, foolish, conceited, im-
proper. P.

پ

پا *pā*, foot, leg; base, foundation; power,
ability, strength. P. [reprisal. P.

پاداش *pādāsh*, retribution, requital, retaliation,

پادشاه *pādshāh* (or *pādshah*), king, mo-
narch. P.

پادشاهزاده *pādshāh-zāda*, king's son, prince. P.

پادشاهی *pādshāhī*, royalty, sovereignty, kingly
rank; dominion, rule. P.

پادشاهی کردن *pādshāhī kardan*, to act the king;
to reign, rule, govern. P.

پادشاهی *pādshāhe*, a king, a certain king. P.

پار *pār*, over, across. P.

پارس *Pārs*, Persia. P.

پارسا *pārsā*, abstemious, pure, holy; devotee,
ascetic; (pl. پارسایان *pārsāyān*). P.

زاده *pārsā-zāda*, saint's son. P.

پارسائی *pārsā'ī*, purity, holiness; asceticism. P.

... *pārsā'e*, a certain devotee, a holy man. P.

پارسی *Pārsī*, Persian. P.

پاره *pāra*, torn to pieces, in rags; piece, bit. P.

پاره پاره *pāra pāra*, patch upon patch. P.

پاره دوز *pāra-doz*, patcher, botcher. P.

پارینه *pārīna*, ancient; elapsed, past. P.

پاس *pās*, watch, guard, defence; regard, con-
sideration. P.

پاس خاطر *pāsi khāṭīr* (or *pās-khāṭīr*),
attention to, or consideration for (one's)
wishes or wants. P.

پاسبان *pāshan*, watchman; shepherd. P.

پاسی *pāse*, one watch, a single watch. P.

پاشیدن *pāshīdān*, to sprinkle, strew, scatter. P.

پاشیده *pāshīda*, strewed, scattered. P.

پاک *pāk*, pure, clean, cleansed, bright; free. P.

پاک کردن *pāk kardan*, to make clean, to
cleanse, to clear, to free, to winnow. P.

پاکباز *pāk-bāz*, sporting harmlessly; honourable
lover. P.

پاک بردن *pāk burdan*, to carry clean off. P.

پاک دامن *pāk-dāman*, pure-skirted, one who
keeps his garments clean and pure. P.

پاک رفتن *pāk ruftan*, to make a clean sweep,
to carry off, or make away with entirely. P.

رو *pāk-rav*, upright in conduct. P.

پاک سوختن *pāk sokhtan*, to consume utterly, to burn clean up. P.

پاک نفس *pāk-nafs*, pure-souled. P. [ly. P.

پاکیزه *pākiza*, pure, chaste; cleanly, neat, come-

روئی *pākizu-rū'i*, clear-faced, comely, handsome. P.

پالهنگ *pālhang*, rope, bridle, halter. P.

پانزده *pānzdah*, fifteen. P. [years. P.

پانزده سالگی *pānzdah-sālagi*, the age of fifteen

پای *pāi*, foot, leg; foundation, root, hold; stand, pedestal; basement. P.

پایت *pāyat*, thy foot. P.

پایش *pāyash*, his (her or its) foot. P.

پایم *pāyam*, my foot. P.

پای افتادن *az pāi uftādan*, to fall down; to break down on the road. P.

پای در آمدن *az pāi dar āmadan*, to slip, trip, tumble, fall. P.

پای ما در *dar pāyi mā*, in our wake. P.

پای داشتن *pāi dāshtan*, to hold one's footing. P.

پای گرفتن *pāi giriftan*, to obtain a footing, to take root. P.

پایان *pāyān*, end, extremity, close. P.

پای بند *pāi-band*, foot-bound, tied by the leg. P.

پای بندیم *pāi-bandem*, we are tied by the leg. P.

پایبوش *pāi-posh* (*lit.* foot-cover), shoe. P.

پای پوشی *pāi-poshi*, covering for the feet. P.

پایدار *pai-dār*, firm, fixed, stable, permanent, lasting, enduring. P.

پایگاه *pāi-gāh*, dignity, rank, position, station; office, post; step. P. [vile. P.

پایمال *pāi-māl*, trodden under foot; ruined;

پاینده *pāyanda*, firm, perpetual, permanent, lasting, durable. P.

پایه *pāya*, rank, grade, dignity; step, degree, promotion. P.

پایی *pā'e*, a leg. P.

پاییدن *pā'idan*, to stand still or firm; to halt, hesitate; to last, endure. P.

پختن *pukhtan*, to cook, boil; to concoct, imagine, entertain an idea, conceit, or notion. P.

پخته *pukhta*, cooked, boiled; matured, ripe; rich in experience. P.

پدر *pidar*, father. P.

پدرود *padrūd*, farewell, adieu. P. [lic. P.

پدید *padid*, clear, evident, plain, manifest, pub-

appear, become manifest. P.

پذیر *pazir*, accept thou. P.

پذیرفتن *paziruftan*, to accept, receive, take, submit to, consent; to experience, undergo. P.

پر *par* or *parr*, feather, wing. P.

پر *pur*, full, filled, satisfied; much, many, numerous. P.

پراگنده *parāganda*, scattered; disturbed, restless, uneasy, distressed; ruined. P.

پراگنده دل *parāganda-dil* (or پراگنده خاطر *parāganda khātir*), heart-wounded, confused in mind, bewildered, distracted. P.

پراگنده روزی *parāganda-rozi*, disordered in one's circumstances; uncertain of means of support. P.

پرتو *partav*, ray, light, beam of sun or moon. P.

پرتوی *partave*, a ray, a single or solitary ray. P.

پرهیز *pur-hazar*, full of caution, ware, wary, heedful. P.A.

پرخاش *parkhāsh*, battle, war, strife, brawl. P.

پرخاطر *pur-khātar*, full of peril, dangerous. P.A.

پرداخت *pardākht*, engagement, business, affair, dealing; attention. P.

پرداختن *pardākhtan*, to quit, leave, abandon; to execute, finish; to be quit of, to be free from; to arrange, prepare, set in order; to have dealings; to wait upon, attend to, be attentively employed; to be occupied with. P.

پرداخته *pardākhta*, engaged, employed, occupied; attentive. P. [laden. P.

پردد *pur-dard*, full of pain, painful, anguish-

پرده *parda*, veil, curtain; musical key or mode, or style of music. P.A.

پرده الحان *parda'i alhān*, musical scale, gamut. P.A.

پرده بینی *parda'i binī*, the cartilage that separates the nostrils; the septum of the nose. P.

پرده عشاق *parda'i 'ushshāk* (melody of lovers), name of a certain musical mode. P.A.

پرده هفت رنگ *parda'i haft rang*, curtain of seven (or many) colours; outward show. P.

پرده دار *parda-dār*, chamberlain, servant-in-waiting. P.

پرستار *parastār*, worshipper; servant, waiter. P.

پرستنده *parastanda*, adoring; worshipper. P.

پرسش *pureish*, question, inquiry; condolence. P.

پرسیدن *pursīdan*, to ask, inquire, interrogate, question. P.
 پریان *parniyān*, a kind of fine painted Chinese silk; a garment made of the same. P.
 پروا *parwā*, care, concern, anxiety, thought, attention, heed. P.
 پرواری *parwār*, stalled, fatted. P.
 گاو پرواری *gāw parwārī*, fatted ox. P.
 پروانه *parwāna*, moth. P.
 پروردگار *parvardagār*, the Deity (as nourisher and supporter of all). P.
 پروردن *parvardan*, to rear, foster, cherish, nourish, bring up, pamper. P.
 پرورده *parvarda*, brought up, nourished, reared, fostered, educated; foster-son. P.
 پرورش *parvarish*, bringing up, rearing, patronage, support, sustentation, sustenance, maintenance. P.
 پروارنده *parvarinda*, cherisher, bringer up, fosterer, nourisher. P.
 پروریدن *parvaridan*, to bring up, foster, cherish, nourish. P.
 پروین *Parwīn*, the Pleiades. P.
 پره *parra*, side, border. P.
 پره بینی *parra'ī binī*, the nostrils; the sides or walls of the nose. P.
 پره نختن *parhekhtan*, to be on one's guard; to abstain, refrain; to practise moderation or temperance. P.
 پرهیز *parhez*, abstinent, temperate, chaste, continent; abstinence, continence, control over the passions, sobriety. P.
 پرهیزگار *parhezgār*, sober, abstinent, chaste, temperate, abstemious, cautious, careful; (pl. پرهیزگران *'parhezgārān*). P.
 پرهیزگاری *parhezgārī*, chastity, temperance, continence, restraint, moderation. P.
 پری *parī*, fairy. P.
 پری *purī*, thou art full, or filled. P.
 پری بیکر *pari-paīkar*, fairy-faced; beautiful. P.
 پریدن *parīdan*, to fly, to flutter. P.
 پر رخسار *parī-rukhsār*, fairy-cheeked. P.
 پری رو *parī-rū* (pl. پری رویان *parī rūyān*), fairy-faced; handsome, comely. P.
 پریشان *pareshān*, dispersed, scattered; discur-sive, roving; confused, incoherent, ram-bling, hair-brained; afflicted, sad. P.
 حال پریشان *pareshān-hāl*, distressed, ruined. P.

حالی *pareshān-hālī*, a distressed and ruined state; misery, perplexity, vexation, trouble. P.
 روزگار *pareshān-rozgār*, distressed in one's circumstance, ruined, broken. P.
 پریشانی *pareshānī*, distraction, dispersion, rout; distress, desolation; insaneness, vagary. P.
 پژمردن *pazhmurdan*, to fade, wither. P.
 پس *pas*, behind, after; then; and so; hence, therefore, consequently; afterwards; the
 پست *past*, low, short. P. [rear. P.
 . . . *pasat*, behind thee, after thee. P.
 پسته *pista*, pistachio-nut. P.
 پسر *pisar*, son, lad, boy. P.
 پسری *pisare*, a boy, a lad, a son. P.
 پسند آمدن *pasand āmadan* (or پسندیده آمدن *pasandīda āmadan*), to be pleasing, acceptable, approved, reasonable. P.
 پسندن *pasandan* or پسندیدن *pasandīdan*, to approve, applaud, commend. P.
 پسندیده *pasandīda*, approved, applauded, com-mended; acceptable, grateful; warranted. P.
 پسندیده تر *pasandīdatar*, more approved. P.
 بسیج *pasīch* (or بسیج *pasīj*), march, setting out on a journey; resolve, intention; pre-paration (for a journey). P.
 بسیان *pasīniyān*, followers, those who come after; the moderns. P.
 پشت *pusht*, the back; support, prop, stay. P.
 پشت با *pushti pā*, instep. P. [to flee. P.
 پشت دادن *pusht dādan*, to turn the back, to fly, to
 پشت *pushta*, bundle, pack, load; faggot. P.
 پشتی *pushti*, support, aid, help, succour. P.
 پشتیبان *pushtibān*, supporter; prop, buttress. P.
 پشم *pashm*, wool. P.
 پشه *pasha* or پشه *pashsha*, gnat. P. [change. P.
 پشیز *pashiz*, any little piece of money, small
 پشیمان *pashīmān*, penitent, repentant. P.
 پشیمانی *pashīmānī*, penitence, repentance. P.
 پشیمانی خوردن *pashīmānī khwurdan*, to repent, to grieve, to feel remorse. P.
 پلاس *palās*, coarse woollen cloth, such as is worn by dervishes, sackcloth. P.
 پلاس پوش *palās-posh*, dressed in the garb of a dervish; dervish. P.
 پلاس پوشی *palās-poshī*, a being dressed in the garb of a dervish. P.
 پلنگ *palang*, leopard tiger. P.

اگن *palang-afgan*, leopard-killer. P.

پلنگی *palangī*, peculiar, or pertaining to a leopard; the nature or ferocity of a leopard. P.

پلید *palid*, filthy, impure, defiled. P.

پلیدتر *palittar*, dirtier, more nasty, filthier. P.

پناه *panāh*, protection, defence, shelter. P.

پناهی *panāhe*, a shelter, a refuge. P.

پنبه *pamba*, cotton. P.

پنبه دوز *pamba-doz*, carder of cotton. P.

پنج *panj*, five. P.

پنجاه *panjāh*, fifty. P.

پنجم *panjum*, fifth. P. [expanded. P.]

پنجه *panja*, claw, talon; hand with the fingers

پنجه در افگندن *panja dar afgandan* (or پنجه کردن *panja kardan*), to grapple, contend, strive. P.

پند *pand*, advice, admonition, counsel. P.

پندار *pindār*, conceit; esteem, good opinion; suppose, imagine; (imp. of پنداشتن). P.

پنداشتن *pindāshstan*, to think, consider, suppose, imagine; to esteem. P.

پندی *pande*, a bit of advice, hint, suggestion. P.

پنهان *pinkhān*, secret, hidden, concealed, sup-

پنیر *panīr*, cheese. P. [pressed. P.]

پنیری *panīre*, a cheese. P.

پوست *post*, skin, rind, coat, peel, shell; slough (of a snake). P.

پوست بر پوست *post bar post*, coat upon coat (like an onion). P. [of skins. P.]

پوستین *postin*, fur cloak or garment, dress made

در پوستین افتادن *postin darīdan* (or رفتن *raftan*), to speak ill of, to tell the faults, to slander. P.

پوستین دوزی *postin-dozī*, the business of one who makes garments of skins; the trade of a furrier. P.

پوستینی *postinī*, made of fur, fur-wrought. P.

پوشیدن *poshīdan*, to cover, hide, mask; to wear, put on; to dress, clothe. P.

پولاد *pulād*, steel. P. [brawny, sinewy. P.]

پولاد بازو *pulād-bāzū*, having an arm of steel,

پویان *pūyān*, running, running after. P.

پوئیدن *pūīdan*, to run. P.

پهل *pahlū*, the side under the short ribs. P.

پی *pai*, heel; footstep, track; muscle, nerve. P.

پی در پی *dar pai'i*, after, in pursuit of, in attention to. P.

از پی ما *az pai'i mā*, at our heels, after us. P.

پی *pai-ā-pai*, step by step, successively. P.

پیاده *piyāda* (pl. پیادگان *piyādagān*), foot-passenger, pedestrian; pawn at chess. P.

پیاز *piyāz*, onion. P.

پیام *payām*, news, message, errand. P.

پیچ *pech*, turn, twist. P. [withdraw. P.]

پیچانیدن *pechānīdan*, to twist; to turn away,

پیچ پیچ *pech pech*, twisting and coiling. P.

پیچیدن *pechīdan*, to coil, wind, twist, turn, writhe, bend; avert, turn away; to roll, to rumble (as the bowels). P.

پیدا *paidā*, produced, created; plain, clear, obvious, evident, manifest. P. [guide. P.]

پیر *pīr*, old, aged; holy man, saint; spiritual پیر طریقت *pīri tarīkat*, spiritual guide, superior of a religious order or community. P.A.

پیر مرثی *pīri murabbī*, spiritual teacher or pastor. P.A.

پیراستن *perāstan*, to adorn, patch up. P.

پیرامن *pīrāman*, and پیرامون *pīrāmūn*, about, around, environs, proximity. P.

پیرانه *pīrāna*, like or befitting an old man. P.

پیرانه سر *pīrāna sar*, old age. P.

پیراهن *pīrāhan*, loose vest, tunic, shirt. P.

پیرایه *perāya*, ornament, decoration. P.

پیر زن *pīr-zan*, old woman. P.

پیر زنی *pīr-zane*, a certain old woman. P.

پیر مرد *pīr-mard*, old man. P.

پیروز *pīroz*, victorious, prosperous; favoured by fortune and opportunity. P.

پیر زن *pīra zan*, old woman. P.

پیرهن *pīrahan*, shirt, vest, garment, tunic. P.

پیری *pīrī*, old age, decrepitude. P.

پیری *pīre*, an old man. P. [of, to. P.]

پیش *pesh*, before, in front of, in the presence

پیش *payash*, at the heels of him or her; after it. P. [پیش آوردن *pesh āvardan*]. P.

پیش آر *pesh ār*, take; bring forward (imp. of

پیش از این *pesh az īn*, before this, heretofore. P.

پیش آمدن *pesh āmadan*, to come before, meet;

to occur, to happen. P.

پیشانی *peshānī*, forehead, skull. P.

پیشتر *peshat*, before thee, in thy presence. P.

پیشتر *peshtar*, before, foremost. P. [out. P.]

پیش داشتن *pesh dāshtan*, to put forward, hold

پیش رفتن *pesh raftan*, to go a-head; to succeed. P.

پیشرو *pesh-rav*, leader, captain. P.

گرفتن *pesh giriftan*, to propose to one's-self, to adopt, embrace; to bring forward, to advance. P.

گیر *pesh gir* (imp. of گرفتن *pesh giriftan*), take, select, choose. P.

پیشه *pesha*, business, craft, trade, habit. P.

پیشه‌ور *peshawar*, artisan, craftsman. P.

پیشین *peshin*, primitive, preceding, bygone. P.

پیشینیان *peshiniyān*, those gone before, the ancients. P.

پیغام *paighām* (or پیغم *paigham*), message. P.

پیغمبر *paigham-bar*, messenger, prophet. P.

پیک *paik*, courier, messenger. P.

پیکار *paigar*, battle, conflict, contest. P.

پیکان *paigān*, javelin, dart, spear. P.

پیل *pil*, elephant. P. [in rut. P.]

پیل مست *pili mast*, furious elephant, elephant

پیلان *pilbān*, elephant-keeper. P.

پیل-تان *pil-tan* (lit. elephant-bodied), big, huge, bulky. P.

پیور *pilawar*, pedlar, huckster. P.

پيله *pila*, cocoon of the silkworm. P.

پیمان *paimān*, promise, treaty, covenant. P.

پیمانه *paimāna*, measure either for wet or dry goods; cup, goblet, bowl. P.

پیمر *payam-bar*, messenger, prophet. P.

پیمر زادگی *payambar-zādagi*, birth or descent from a prophet. P.

پیوستن *paivastan*, to join, unite, mix or associate intimately (with). P.

پیوسته *paivasta*, joined, united; constantly, habitually, uninterruptedly. P.

پیوند *paivand*, kindred, relation, connexion; conjunction, joint, articulation. P.

ت

ت *at*, thee; of thee; to thee; thy. P.

تا *tā*, until; in order that, so that, because; as soon as, as much as; so long as, as long as; ere; even, then; lo! behold! beware! have a care! never (with following negative). P. [to endure. P.]

تاب *tāb*, heat, warmth, lustre; power, ability

تابان *tābān*, lustrous, bright, shining, dazzling. P.

تابستان *tābistān*, summer. P.

تابدار *tāb-dār*, bright, shining. P.

تاتار *tātār*, Tartars, Tartary. A.P.

تأثیر *tāṣīr*, influencing, impressing, efficiency, efficacy. A.

تاج *tāj*, crown, diadem, coronet. A.

تاجدار *tāj-dār*, wearing a crown, crowned. A.P.

تاجر *tājir*, merchant, trader. A.

تاجری *tājire*, a merchant. A.P.

تا چند *tā chand*, how far? how long? P.

تاختن *tākhtan*, to attack, rush upon; to gallop to walk fast; incursion, irruption. P.

تاخیر *tākhir*, delay, postponement, reservation. A.

تأدیب *tādīb*, erudition, instruction; chastisement, correction, discipline. A.

تاراج *tārāj*, plunder, devastation, destruction, waste; dissolution. P.

تارک *tārak*, top, summit; crown (of the head); point (of a spear). P.

تاریخ *tārīkh*, date, day of the month. A.

تاریک *tārik*, dark, black, dull, cloudy. P.

تاریک دل *tārik-dil*, black-hearted; benighted,

تاریکی *tārikī*, darkness. P. [depraved. P.]

تازنده *tāzanda*, galloping, cantering, prancing. P.

تازه *tāza*, fresh, bright, verdant, blooming. P.

تازه بهار *tāza-bahār*, fresh spring, bloom. P.

تازه رو *tāza-rū*, bright-faced, of cheerful aspect, smiling. P. [guage. P.]

تازی *tāzi*, Arab, Arabian horse, Arabic lan-

تازیانه *tāziyāna*, scourge, lash; whipping, flogging, chastisement. P.

تازیدن *tāzidan*, to run. P. [regret, pain. A.]

تأسف *ta'assuf*, grieving, regretting; grief,

تأسف خوردن *ta'assuf khurdan*, to grieve, to regret. A.P.

تأسفاً *ta'assufan*, of grief, from vexation, sorrowfully (acc. case employed adverbially). A.

تافتن *tāftan*, to shine, sparkle; to spin, to twist, twirl; to turn away (the face); to heat (an oven). P.

تاک *tāk*, vine; clasp. P.

تا کجا *tā kujā*, how far? to what extent? P.

تاکی *tākī*, of or belonging to the vine. P.

تا کی *tā kai*, how long? till when? P.

تألیف *tālif*, composition, compilation. A.

تأمل *ta'ammul*, reflection, meditation, consideration, thought. A. [redress. P.]

تاوان *tāwān*, offence, crime; fine; retribution,

تاویل *tāwil*, explanation, interpretation, exposition, commentary. A.

تأييد *tāyid*, aid, help, assistance (from God). A.
 تبار *tabār*, family, tribe. P.
 تباہ *tabāh*, ruin, destruction, misery, distress ;
 ruined ; ruinous. P.
 تباہی *tabāhī*, ruin, wreck, perdition ; wicked-
 ness, depravity, dissoluteness. P.
 تبدیل *tabdīl*, change, alteration. A.
 تبرک *tabarruk*, felicitation, benediction, con-
 gratulation ; abundance, plenty. A.
 تبسم *tabassum*, smiling ; smile. A.
 تبہ *tabah* (or تبہ for تباہ *tabāh*), ruin. P.
 تبہ گشتن *tabah gashtan*, to become marred, to
 be spoiled. P. [tar. P.
 تتری *tatarī*, of or belonging to Tartary, Tar-
 تری *kulāhi tatarī*, a Tartar cap (such as
 is worn by men of distinction). P.
 تترے *tatare*, a Tartar. P.
 تتمہ *tatimma*, completion, complement. A.
 تجارت *tijārat*, traffic, trade. A.
 تجاسر *tajāsur*, boldness, hardihood, rashness. A.
 تجربہ *tajribat* or *tajriba*, experience, proof, trial. A.
 تجرب *tajrīb*, testing, trial, proof. A.
 تجسس *tajassus*, spying, watching, search. A.
 تجلی *tajallī*, brightness, brilliance, lustre. A.
 تجلی کردن *tajallī kardan*, to make clear or mani-
 fest, to reveal ; to shed light (on) ; to be
 manifest. A.P.
 تجنب *tajannub*, avoidance, turning aside from. A.
 تجنب کردن *tajannub kardan*, to shun, avoid,
 refrain, desist. A.P.
 تحذیر *taḥzīr*, bidding beware, setting on one's
 guard ; threatening, cautioning. A.
 تحریر *taḥrīr*, emancipating (a slave), writing
 elegantly and well ; writing. A.
 تحریمہ *taḥrīma*, pronouncing the *takbīr* (or
 formula اکبر *allāhu akbar*, "God is very
 great") preparatory to praying ; entering
 upon prayer. A.
 تحسب *taḥsibū*, ye will reckon (imperf. jussive
 of the verb حسب). A.
 تحسبونی *lā taḥsibūnī*, do not consider me. A.
 تحسین *taḥsīn*, applause, commendation, ap-
 proval. A. [mend, approve. A.P.
 تحسین کردن *taḥsīn kardan*, to applaud, com-
 mend, approve. A.P.
 تحصیل *taḥsīl*, acquisition, gain, collection. A.
 تحفه *tuhfa*, present, gift, rarity. A.
 تحقیق *taḥqīq*, investigation ; truth, certainty. A.

تاکم *taḥakkum*, commanding, ruling ; dominion,
 rule, authority. A.
 بردن *taḥakkum burdan*, to submit to au-
 thority, to obey. A.P.
 تحمل *taḥammul*, bearing, carrying a load, suf-
 fering ; patience, endurance, forbearance. A.
 تحمل کردن *taḥammul kardan*, to endure, to
 bear. A.P.
 تحمل آوردن *taḥammul āvardan*, to forbear, to
 exercise patience or forbearance. A.P.
 تحیات *taḥīyat* (pl. تحیات *taḥīyāt*), salutation,
 greeting ; felicitation. A. [wilderness. A.
 تحیر *taḥayyur*, astonishment, amazement, be-
 wilderment. A.
 تخت *takht*, throne. P.
 تخلص *takhliṣ*, release, deliverance, rescue. A.
 تخم *tukhm*, seed : stone (of fruit) ; egg ; breed,
 race. P. [punishment. A.
 تدارک *tadāruk*, reparation, making amends,
 تدریس *tadbīr*, deliberation, counsel, advice ; man-
 agement ; prudence, judgment ; plan, con-
 trivance ; control, government. A.
 تدر *tadri*, thou knowest, or hast known (im-
 perf. jussive of the verb دري *he knew*). A.
 تدر باطنی *wa lā tadri bāṭinī*, whilst thou
 knowest not my inward part (or heart). A.
 تدری *tadrī*, thou knowest, or knewest (imperf.
 of the verb دري *he knew*). A.
 تدریج *tadrij*, gradation ; moderation. A.
 بتدریج *ba tadrij*, by degrees, not frequently or
 copiously. P.A.
 تذهیب *tazhīb*, gilding. A.
 تر *tar*, wet, moist, fresh : also, a particle added to
 adjectives, to form the comparative degree. P.
 ترا *turā*, thee, to thee, for thee. P.
 ترازو *tarāzū*, balance, scales. P.
 ترانی *tarānī*, thou seest me (imperf. of رأي *ra'ā*,
 he saw, with the affixed pronoun ني *nī*). A.
 تربت *turbat*, tomb, sepulchre. A.
 تربیت *tarbiyat*, instruction, tuition, education,
 training. A.
 ترتیب *tartīb*, arrangement ; preparation ; get-
 ting ready ; composition. A.
 ترتیل *tartīl*, reading (the Kurān) with a dis-
 tinct utterance, chanting (the Kurān) in a
 peculiar, distinct, and leisurely manner. A.
 تراحم *tarāḥum*, commiseration. A.
 تردد *taraddud*, frequent coming and going ;
 irresolution, hesitation, vacillation. A.
 ترسا *tarsā*, infidel, pagan. P.

ترسان *tarsân*, fearing; afraid. P.
 ترسمت *tarsamat*, I fear thee (1 p. aor. of
 ترسیدن *tarsidan*, with affixed pronoun). P.
 ترسیدن *tarsidan*, to fear, be alarmed or apprehensive. P. [austere, rough, morose. P.
 ترش *tursh* or *turush*, sour, acid; crabbed;
 ترش رو *turush-rû*, sour-faced, cross-looking. P.
 ترش شیرین *turush-shirîn*, acid-sweet. P.
 طعم ترش *turush-ta'm*, sour-flavoured. P.A.
 ترشی *turshî*, sourness, acidity. P.
 ترقی *tarakki*, rise, ascendant, promotion, improvement. A.
 ترک *tark*, abandonment, forsaking, quitting, relinquishing, giving over, renunciation; neglect. A.
 ترک ادب *tarki adab*, departure from good breeding, breach of good manners, rudeness. A.P.
 ترک جان *tarki jân*, leave of life, farewell to life. A.P. [renounce, forsake. A.P.
 ترک کردن *tark kardan*, to leave, quit, give up,
 ترک *Turk* (pl. ترکان *türkân*), Turk. P.A.
 ترکیه *tarika*, bequest, legacy; leaving. A.
 ترکستان *Turkistân*, Transoxiana. P.
 ترکیه *turkiya*, Turkish, provincial, or barbarous Persian. P.
 ترنج *turunj*, citron, lemon, orange. P.
 ترنج بجای *ba جای turunj* (114), instead of the orange. (The allusion is to the story of Joseph and Zulaikhâ, Potiphar's wife, given in the 12th chap. of the Kurân). P.
 ترنم *tarannum*, singing, humming. A.
 تره *tara* or *tarra*, green, pot-herb. P.
 تریاق *tiryāk* (probably the Greek θηριακὴ Ἀρβίχized), a certain compound medicine, supposed to be a remedy against the bite or sting of venomous reptiles, and poisonous potions; an antidote for poisons; Bezoar stone; treacle. A.
 ترید *turidu*, thou desirest (imperf. of اراد *arāda*, 4th form of راد *rāda*, for رود). A.
 تزدد *tazdad*, thou wilt increase (imperf. jussive of ازداد *izdāda*, 8th form of the verb زاد *zāda*, for زيد). A.
 تزدد حبا *tazdad hubban*, thou wilt increase (for thyself) affection. A.
 تسبیح *tasbîh*, celebration of the praise of God (by repetition of the formula سبحان الله *subhāna 'llāh*, the glory or perfection of God!); chaplet of beads, rosary. A.

تسبیح خوان *tasbîh-khwān*, a singer of the praise of God; repeating the formula *subhāna 'llāh*; one who tells his beads. A.P.
 تست *tust*, thee it is, is thine. P.
 برتست *bar tust*, is (incumbent) on thee, (devolves) on thee. P.
 تسکین *taskîn*, consoling, tranquillizing. A.
 تسلی *tasallî*, consolation, solacing. A.
 تسلیم *taslim*, surrender, delivery, submission, resignation; health, security. A.
 تسلیم کردن *taslim kardan*, to give up, resign, surrender, submit to. A.P.
 تشبیه *tashbîh*, comparison, simile. A.
 تشرک *tushrika*, he gave a partner (imperf. subjunctive of اشرك *ashraka*, 4th form of the verb شرک). A. [ring honour. A.
 تشریف *tashrif*, ennobling, honouring, conferring.
 تشنگی *tishnagî*, thirst, thirstiness. P.
 تشنه *tishna*, thirsty (pl. تشنگان *tishnagân*). P.
 تشویر *tashwîr*, shame, confusion (in consequence of a deed done); regret, remorse. A.
 تشویش *tashwîsh*, disturbing, unsettling; confusion; alarm, disquietude, care, solicitude. A.
 تصانیف *taşānîf* (pl. of تصنیف *taşnîf*), literary compositions, writings. A.
 تصدیق *taşdîq*, verifying, attesting, accepting as true; credence. A.
 تصرف *taşarruf*, control, power, grasp, disposal, use. A. [ness, display. A.
 تصنع *taşannu'*, artifice, dissimulation, speciousness.
 تصنیف *taşnîf*, composing, compiling. A.
 تصور *taşawwûr*, imagination, fancy, idea. A.
 تصور کردن *taşawwûr kardan*, to imagine, picture (to one's self), conceive. A.P.
 تصوّف *taşawwuf*, contemplation, meditation (on God); Sūfism. A.
 تضرع *taşarru'*, humbling one's self; lamentation, earnest prayer and supplication. A.
 تظاول *taşāwul*, oppression, injustice, violence, usurpation; conquest; rudeness. A.
 تظر *taşîr*, he flew, or fled (imperf. jussive of the verb طار *ṭāra*, for طیر). A.
 تظر لم تظر *fa laita 'n namlu lam taşîr*, would that the ant had not taken wing (or flown)! A. [طلع *ṭala'a*). A.
 تطلع *taşla'u*, it riseth (imperf. fem. of the verb طلعت *ḥattâ ṭaşla'u 'sh shamsu*, until the sun shall rise. A.

تطوع *taṭawwu'*, doing a good action gratis. A.
 بطوع *ba ṭaṭawwu'*, voluntarily. P.A.
 تَعَالَى *ta'alā*, he was exalted; he is exalted, or
 may He be exalted! the Exalted; the Most
 High (perf. of the 6th form of the verb
 علا *'alā*). A.
 تَعُدُّ *ta'abbud*, worship, adoration, devotion. A.
 تَعْبُدُوا *ta'budū*, ye worship (imperf. subj. of
 عبد *'abada*). A.
 تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ *an lā ta'budū 'sh shaitāna*,
 that ye would not worship (or serve) the
 devil. A.
 تَعْيِيهِ *ta'biya*, arranging, fixing. A.
 تَعْيِيهِ شُدْنَ *ta'biya shudan*, to be fixed. A.P.
 تَعْبِيرُ *ta'bir*, interpretation of dreams. A.
 تَعْجِبُ *ta'ajjub*, astonishment, surprise. A.
 تَعْجِيلُ *ta'jil*, haste, hurry, precipitation. A.
 تَعْدُّ *ta'uddu*, thou enumeratest (imperf. of the
 verb عَدَّ *'adda*). A.
 تَعْدِي *yā man ta'uddu maḥāsini*. O
 thou who recountest my good qualities! A.
 تَعْدِي *ta'addi*, assault, hostility; violence, op-
 pression. A. [ment. P.
 تَعْذِيبُ *ta'zib*, infliction of punishment; tor-
 عَضُ *ta'arruz*, finding fault, objecting; oppo-
 sition, aversion, annoyance, exposure; pre-
 senting (a petition). A.
 تَعْزِيزُ *ta'ziyat*, condolence. A.
 تَعْصَبُ *ta'aṣṣub*, partiality; tenacity; bigotry;
 obstinacy. A. [tion, holiday. A.
 تَعْطِيلُ *ta'til*, suspension, interruption; vaca-
 تَعْلُقُ *ta'alluq*, attachment, connection, de-
 pendence. A.
 تَعْلِمُ *ta'lim*, teaching, instruction. A.
 تَعْنَتُ *ta'annut*, reproach, taunt. A.
 تَعَهَّدُ *ta'ahhud*, holding in regard, cherishing,
 protecting, minding. A.
 تَغَابُنُ *taghābun*, defrauding one another; vex-
 ation, disappointment, excessive regret. A.
 تَغْيِيرُ *taghāyir*, alteration, change, deteriora-
 tion. A. [nān), boasting, glorying. A.
 تَغَاخُرُ *tafākhur* (and A.P. تَغَاخُرُكُنَّ *tafākhur kun-*
 تَفَارِقُ *tafāriq* (pl. of تَفَرَّقَ *tafāriq*), intervals,
 divisions; instalments. A.
 تَفَارِقُ *ba tafāriq*, by instalments; by degrees,
 gradually. P.A.
 تَفَاوُتُ *tafāwut*, difference, variation. A.

تَفَاوُتُ *tafāwut kardan*, to make a differ-
 ence, to move or affect. A.P.
 تَفْتِيشُ *taftish*, inquiry, search, diligent investi-
 gation. A.
 تَفْهِيصُ *tafahḥiṣ*, investigation, search. A.
 تَفَرُّجُ *tafarrij* (and A.P. تَفَرُّجُكَانَ *tafarrij kun-*
ān), becoming free from anxiety, becoming
 cheerful; recreation, walking for amuse-
 ment; sight-seeing, strolling. A.
 تَفَرُّجُ گَاهِ *tafarrij gāh*, place for recreation. A.P.
 تَفْرِيقُ *tafriqa*, division, distribution; separation,
 dissension. A. [separate. A.P.
 تَفْرِيقُكَ *tafriqa kardan*, to distribute, to
 تَفَقُّدُ *tafakkud*, strict search, diligent inquiry;
 looking into (an affair) with kindness. A.
 تَفْوِيزُ *tafwiz*, confiding, making over, consign-
 ment, transference. A. [dunning. P.
 تَقَاظَا *takāzā* (for A. تَقَاظَا *takāzā*), exaction,
 تَقَاوُدُ *takā'ud*, backwardness, hesitation, hang-
 ing back. A.
 تَقَدَّسَ *takaddasa*, he was sanctified; (as an
 epithet) Most Holy; (perf. 5th form of the
 verb قَدَسَ *'qadas*). A.
 تَقْدِيرُ *takdir*, decree, appointment, fate. A.
 تَقَرُّبُ *takarrub*, being near, propinquity; asso-
 ciation, intimacy. A. [draw near. A.P.
 تَقَرُّبُ نَمُودَنَ *takarrub namūdan*, to approach,
 تَقَرُّبُ تَكْرِيرُ *takarrub takrir*, averring, avowal, state-
 ment. A. [coming. A.
 تَقْصِيرُ *takṣir*, deficiency, failure, fault, short-
 تَقُولُ *takūlu*, she says (imperf. of the verb
 قَالَ *kāla*, for قول). A.
 تَقْوَا *takwā*, piety. A.
 تَقْوِيَا *takwiyat*, strengthening, support. A.
 تَقْوِيمُ *takwim*, straightening, attempting to
 make straight. A. [gence. A.
 تَكَاسُلُ *takāsul*, indolence, sluggishness, negli-
 تَكَبُّرُ *takabbur*, arrogance, pride. A.
 تَكْسِبُ *taksibu*, thou mayest acquire (imperf.
 of the verb كَسَبَ *kasaba*). A.
 تَكَلُّفُ *takalluf*, ceremony; dissimulation, in-
 sincerity; excess, immoderateness. A.
 تَكَلَّمُوا *takallamū*, speak ye (imp. of the 5th
 form of the verb كَلَّمَ *'kalla*). A. [ence. A.
 تَكِيَا *takiya*, pillow; reliance, support, depend-
 تَكِيَا زَدَنَ *takiya zadan*, to lean or recline. A. P.
 تَغْ *tag*, canter, gallop; course, heat. P.

تلاطم *talāṭama*, (the water) dashed, (perf. 6th form of the verb *تلاطم*). A.

تلاطم *talāṭum*, buffetting, dashing. A.

تلبیس *talbīs*, fraud, deception, disguise. A.

تلخ *talkh*, bitter. P. [address, satirical. P.

تلخ گفتار *talkh-guftār*, bitter of speech, of harsh

تلخی *talkhī*, bitterness, bitter disappointment; thou art bitter. P.

تلخی چشیده *talkhī-chashīda*, tasted bitterness. P.

تلاطف *talāṭṭuf*, kindness, courtesy, affability. A.

تلف *talaf*, perishing, ceasing to be; becoming lost, bad, or spoiled. A.

تلف شدن *talaf shudan*, to perish, be lost, consumed, or spoiled. A. P.

تلف کرده *talaf karda*, wasted, destroyed, marred. A. P. [piling. A.

تلفیق *talfīk*, bringing together, collecting, com-

تمیز *tilmiz*, scholar, student, disciple. A.

تلاوون *talawwun*, changeableness, versatility, fickleness. A. [تلا. A.

تلی *tuliya*, it is read (perf. pass. of the verb

بی ما تلی فی القرآن *bi mā tuliya fi 'l kur'āni min āyātihī*, according to what is read in the verses of the Kurān. A.

تم *tamma*, it is completed. A.

تم کتاب *tamma 'l kitābu*, the book is finished. A.

تماشا *tamāshā* (for A. تماشی *tamāshī*), sight, show, spectacle. P.

تمام *tamām*, complete, perfect; sufficient; finished, concluded; end, completion. A.

تمامتر *tamāmtar*, more complete. A. P.

هرچه تمامتر *harchi tamāmtar*, whatever is best or most perfect, the utmost. P.

تمامی *ba tamāmī*, altogether, in toto. P. A.

تمتع *tamattu'*, enjoyment. A.

تمر *tamr*, date (fruit). A.

تلاطم و التلاطم والتلاطم *attamru yāni'un wa 'n nāṭiru ghairu māni'in*, the date is ripe, and the keeper does not prevent. A.

تمر *tamurru*, thou passest (imperf. of the verb *تمر* *marra*). A.

لما لا تمر کریماً *limā lā tamurru karīman*, why dost thou not pass by charitably? A.

تمکین *tamkīn*, power, authority, dignity. A.

تملک *tamalluk*, fawning, flattery, blandishment, caressing. A. [sire, longing for. P.

تمنا *tamannā* (for A. تمنی *tamannī*), wish, de-

تمن *tamnun*, he upbraided (or twitted) with benefits conferred (imperf. jussive of the verb *من* *manna*). A.

تموز *tamūz*, the Syrian month corresponding to July; extreme heat. A.

تمیز *tamīz* (for A. تمیز *tamyīz*), judgment, discrimination. P.

تمیل *tamīlu*, it bends (fem. imperf. of the verb *تمیل* *māla*, for *تمیل*). A.

تمیل غصون البان *tamīlu ghuṣūnu 'l bāni*, the branches of the ben-tree bend. A.

تن *tan*, body, person; bulk. P.

تن دادن *tan dādan*, to engage (in), mix one's self (up with); to yield, give in. P.

تن آسانی *tan āsāni*, ease of body, personal comfort or indulgence. P. [drinking. A.

تناول *tanāwul*, partaking of food, eating and

تنبيه *tambih*, warning, caution, admonition. A.

تن پرور *tan-parvar*, pamperer of the body, voluptuous. P.

تن پروری *tan-parvarī*, pampering of the body, voluptuousness, luxury. P.

تنته *tantahi*, thou desistest (imperf. jussive of *تنته* *tanhi*, 8th form of *نهی*). A.

تند *tund*, violent, impetuous, irascible, stern, severe; scowling. P.

تند خوئی *tund-kho*, violent-tempered. P.

تند خوئی *tund-kho'i*, violence of temper. P.

تندرست *tan-durust*, sound of body, healthy, hale, sound, well, robust. P.

تندی *tundī*, bulkiness, massiveness; height; hastiness, irascibility, vehemence, impetuosity. P.

تنزیل *tanzil*, revelation; the Kurān. A.

تنبه *tansouna*, ye neglect, or overlook (2 m. pl. imperf. of the verb *تنبه* *nasiya*). A.

تنشأ *tansha'u*, it shoots, or will shoot upwards (3 f. sing. imperf. of the verb *تنشأ* *nasha'a*). A.

تنشأ لینه هو عرقها *tansha'u linatu huwa 'irkuha*, a palm-tree will spring up of which he is the root. A.

تعم *tana'um*, happiness, luxurious enjoyment. A.

تنگ *tunuk*, shallow. P.

تنگ *tang*, strait, narrow, tight; distressed; in difficulties; avariciousness; vexation, affliction, annoyance. P.

تنگ آب *tang-āb*, shallow. P.

تنگ چشم *tang-chashm*, (narrow-eyed) covetous, greedy, insatiate. P.

تنگ دست *tang-dast* (pl. تنگ دستان *tang-dastān*), poor, indigent, distressed. P.

تنگ دستی *tang-dastī*, penury, indigence, poverty. P. [grieved. P.

تنگ دل *tang-dil*, sad, melancholy, vexed, روزی *tang-rozī*, pinched for food, straitened for daily bread. P.

تنگی *tangī*, distress, straits. P.

تنور *tannūr*, oven. P. [bodies. P.

تنها *tanhā*, alone, by one's self; (pl. of تن *tan*) تنهایی *tanhā'ī*, solitude, retirement, loneliness. P.

تنهائی *tane chand*, several persons, some in تو *tu*, thou; of thee, thy. P. [dividuals. P.

توابع *tawābi'* (pl. of تابع *tābi'*), followers, dependents; effects, results, consequences. P.

تواضع *tawāzu'*, humility, self-abasement, submission; politeness, affability. A. [ān). A.

توأم *taw'am* (vulg. *tawam*), twin (P. pl. توأمان *taw'am-* توان *tuwān*, it is possible; one may or can. P.

توانا *tuwānā*, powerful, strong, able, stalwart. P. توانایی *tuwānā'ī*, power, ability, strength. P.

تواند *tuwānad*, it is possible, one may, one can. P. توانستن *tuwānistān*, to be strong, powerful;

to be able; to obtain the mastery. P. توانگر *tuwāngar* (pl. توانگران *tuwāngarān*), rich,

wealthy, opulent, affluent; great. P. توانگرا *tuwāngarā*, O rich one! P. [in grace. P. A.

توانگرهت *tuwāngar-himmat*, high-minded; rich توانگری *tuwāngarī*, opulence, wealth; powerful-

ness, greatness. P. [or rich man. P. توانگری *tuwāngare*, a certain great, or powerful,

توانم *tuwānam*, I am able or capable. P. توانم آن *tuwānam ān*, I am capable of that. P.

توبه *taubat*, repentance, penitence. A. توبیخ *taulīkh*, reproof, upbraiding, scolding,

threatening, terrifying. A. توجّه *tawajjuh*, turning of the face, conversion,

attention, favour, countenance. A. توحید *tauhīd*, a profession of the unity of the

Godhead. A. تودیع *taudī'*, bidding adieu, taking farewell;

dismissing; depositing. A. توریت *tauret*, the Mosaic Law, the Pentateuch. A.

توسط *tawassu'*, being in the middle, mediating. A. توشه *tosha*, provisions. P.

توفیق *taufīk*, divine guidance, favour of God; completion of one's wishes, success. A.

توقع *tawakku'*, hope, expectation, expectancy. A.

توقف *tawakkuf*, delay, hesitation, pause, halt. A. توقف کردن *tawakkuf kordan*, to delay, to pause, wait, halt. A. P.

توکل *tawakkul*, confiding, trusting in God. A. توکیل *taukīl*, committal (to prison); being in charge, or custody. A.

تویی *tū'ī*, thou art. P.

تد *tih*, empty. P.

تداهون *tahāwun*, neglecting, negligence, slight, carelessness, remissness. A.

تدبیب *tahzīb*, adorning, correcting, amending, adjusting. A.

تهمت *tukmat*, suspicion, evil opinion. A.

تهنیت *tahnī'at*, congratulation, felicitation. A.

تهور *tahawwur*, fury, daring, rush, onslaught, violent assault. A.

تهی *tihī*, empty; thou art empty. P.

تهی دست *tihī-dast* (pl. تهی دستان *tihī-dastān*), empty-handed, poor, needy. P.

تهی مغز *tihī-maghz*, empty-brained, addle-pated,

تیر *tīr*, arrow. P. [shallow. P.

تیر علم *'ilmi tīr*, science of archery. A. P.

تیر انداز *tīr-andāz*, archer. P.

تیره *tīra*, muddy, turbid, obscure, dark. P.

تیره بخت *tīra-bakht*, unhappy, unfortunate. P.

تیره بختی *tīra-bakhtī*, thou art unfortunate, thou art (or wilt be) miserable. P.

تیره رای *tīra-rāi*, dark-minded, of beclouded judgment P. A. [ed. P.

تیره روان *tīra-ravān*, dark-souled, black-heart-

تیز *tez*, sharp, keen; fierce, hot. P.

تیز چنگی *tez-changī*, sharpness of claw, rapacity. P.

تیز دندان *tez-dandān*, sharp-toothed. P.

تیز رو *tez-rav*, sharp-going, fleet, swift. P.

تیشه *tīsha*, axe, adze. P.

تبع *tegh*, sword. P.

تیمار *tīmār*, care, sorrow; attendance on the sick; grooming and currying a horse. P.

تیمار خوردن *tīmār khwurdan*, to receive a rub, to get a brushing. P.

ث

ثابت *sābit*, firm, fixed, stable; established, confirmed. A.

ثابت شدن *sābit shudan*, to be fixed, or established, to be ratified. A. P.

ثابت کردن *sābit kardan*, to make firm, establish, confirm, or ratify. A. P.

ثروة *ṣarwat*, opulence, riches. A.

ثريا *ṣuraiyā*, the Pleiades. A. [accesses. A.

ثغور *ṣughūr* (pl. of ثغر *ṣaḡhr*), passes, frontier-
ثغور الاسلام *ṣughūru 'l islām*, the passes, or
frontier-accesses of the land of the true
faith. A.

ثم *ṣumma* (in A. *thumma*), then, after that. A.

ثمرة *ṣamra* (properly, *ṣamara*), fruit, profit,
result; consequence. A.

ثمين *ṣamīn*, precious, costly. A.

ثناء *ṣanā*, praise, eulogy; panegyric. A.

ثناءه *ṣanā'uhu*, His praise. A.

ثواب *ṣawāb*, reward, recompense. A.

ثوابي *ṣawābe*, a reward, a recompense. A.

ج

جا *jā*, place, room, position, high standing. P.

جا همه *hama jā*, everywhere. P.

جاسوس *jāsūs*, spy, scout. A.

جاسوسي *jāsūsī*, watching, spying, espionage. A.P.

جالينوس *jālinūs* (the Greek *Galen* arabicized),
Galen, the physician. A.

جامع *jāmi'*, a principal mosque, where the
sermon (*khutba*) is delivered on Fridays. A.

جامه *jāma* (pl. *jāmahā*), garment, clothes,
dress, robe, vest, stuff. P.

جامه كعبه *jāma'e ka'ba*, a covering of black
cloth embroidered with silver, in which
the square temple at Mecca is arrayed.
This cloth is renewed annually. P.A.

جامه‌هاي كهن *jāmahāyi kuhan*, old clothes. P.

جان *jān*, life, soul. P.

جانان *jānān* (pl. of *jān*), souls; dear ones. P.

جانب *jānib*, side, direction. A.

جان بحق تسليم کردن *jān ba haqq taslīm kardan*,
to surrender the soul to God, give up the
ghost. P. [father's darling! P.

جان پدر *jāni pidar*, life of thy father! thy
جانستان *jān-sitān*, soul-seizing, life-taking or
destroying. P.

جان کندن *jān kandan*, to dig out the life. P.

جانور *jānwar*, animal. P.

جانور *jānwarī*, thou art a brute beast. P.

جاني *jāne*, one soul, a soul, or life; any living
soul. P.

جاوداني *jāwidānī*, eternity; eternal. P.

جاويد *jāwid*, immortal, eternal, enduring, ever-
lasting. P.

جاه *jāh*, exaltation, rank, dignity, high posi-
tion, pomp. P.

جاهدان *jāhadāni*, the two (or, they both)
strive hard, or exert themselves vigorously
(dual, perf. 3rd form of the verb جهد). A.

يا ان تشرك بي *wa in jāhadāka*
'alā an tushrika bī, even if they both (i.e.
the parents) strive hard to make thee asso-
ciate with me. A.

جاهل *jāhil* (P. pl. *jāhilān*), ignorant. A.

وا المرء جاهل *wa 'l mar'u jāhilun*, and man is
ignorant. A.

جاي *jāi* = جا *jā*; (the pl. is *jāihā*). P.

بجاي زن *ba jāyi zanān*, to woman's estate, to
womanhood. P.

جاگه *jāi-gah*, place, spot, point. P.

جايي نفس *jāyi nafas*, room for breathing. P.A.

جائي *jā'e*, one place, a particular place, point,
or degree; a new place; respect, regard,
reference. P.

جاينگه *jā'egah*, place, locality. P.

جبال *jibāl* (pl. of جبل *jabal*), mountains. A.

اقل جبال الارض *aqallu jibālī 'l arzi tūrun*,
the least of the mountains of the earth is
Sinai. A.

جبر *jabr*, restoring to sound condition, setting
a bone; repairing (the broken fortunes of
any one); binding up (a broken or wounded
heart). A.

جبريل *jabrīl* (also جبرئيل *jabrā'il*, or
جبرائيل *jabrā'il*), Gabriel, the archangel. A.

جبل *jabal*, mountain. A.

جبلت *jibillat*, nature, constitution. A.

جبي *jibilliy*, natural, original, innate. A.

جبين *jabīn*, temple, side of the forehead; fore-
head. A.

جد *jud*, bestow thou, give bountifully (imp.
of the verb جاد *jāda*, for جود). A.

جدّ *jidd*, earnestness, seriousness; effort, la-
bour, toil, exertion. A.

جدال *jidāl*, strife, contention, fighting. A.

جدائي *judā'i*, separation. P.

جذب *jazb*, drawing, attraction. A.

جر *jarr*, drawing, attracting, dragging, trail-
ing; deriving; the vowel mark *kasra* under
the last letter of a word. A.

علي جر ذيل *'alā jarri zailīn*, upon the trailing
of the skirt. A.

عامل الجَرِّ *āmilu 'l jarri* (gen. *āmili 'l jarri*), one who (or that which) drags or draws, or attracts; (in grammar) a particle which requires to be followed by the genitive. A.

جراح *jarrāh*, a surgeon who dresses wounds. A.
جراحت *jirāhat*, wound. A.

جرائم *jarā'im* (pl. of جريمة *jarimat*), crimes, offences, sins. A.

جرم *jurm*, fault, offence, crime, sin. A.

جریان *jarayān*, flowing, running. A.

جز *juz*, except, save, besides, all but. P.

جزاء *jazā'*, recompense, retribution. A.

جزم *jazm*, amputation, cutting, breaking off; decision, determination; decided, positive, A.

جزيرة *jazīra*, island; peninsula. A. [firm. A.]

جس *jassa*, he touched, felt. A.

المثاني *mā za 'lazī jassa 'l ma-sānī*, who is that who touches the chords of the lute? A. [ness. A.]

جسارت *jasārat*, daring, presumption, bold-

جستن *jastan*, to spring, leap, bound, jump. P.

جستن *justan*, to search, seek, aim at, strive to win; to hunt after, pry into. P.

جسد *jasad*, the body (of man, genie, or angel); the calf of the children of Israel (spoken of in the Kurān); red, intensely yellow, saffron-coloured. جسدًا *jasadan* (acc.). A.

جسر *jisr*, bridge. A.

جسم *jism*, the body. A.

جسيم *jasim*, big-bodied, portly. A.

جعبه *ja'ba*, quiver, case for arrows. A.

جعفري *ja'farī*, the finest kind of gold. A.

جعل *ja'ala*, he placed, made, appointed, or constituted (used optatively). A.

جعلوا *wa ja'ala ilā kulli khair-in ma'alāhuma*, and make the final lot of both to be every good. A.

جفا *jafā*, tyranny, ill usage, oppression, cruelty, severity, violence; insolence; coarseness. A.

جفائي *jafā'e*, an insult, an outrage. A.P.

جفت *juft*, pair, couple; partner, mate. P.

جفت گرفتن *juft giriftan*, to take a partner, to marry. P.

جگر بند *jigar-band*, the heart, lungs, liver, and spleen collectively; the vitals. P.

جل *jalla*, he shone in glory; (as an epithet of God) the Glorified. A. [alted. A.]

جل و علا *jalla wa 'alā*, the glorified and ex-

جل *jull*, housing, horse-cloth. A.

جلاد *jallād*, executioner, headsman. A.

جلال *jalāl*, majesty, glory. A.

جلالاش *jalālash*, his glory. A.P.

جلالي *jalālī*, the new Persian era, so called from Jalālū'd dīn Malik Shāh, under whose reign which commenced A.H. 465, the Persian calendar was reformed. P.

جلساء *julasā* (pl. of جلس *jalīs*), companions. A.

گلنار *gulnār* (for ر. گلنار *gulnār*), pomegranate-flowers. A.

جلس *jalīs*, companion with whom one sits, associate, fellow-inmate. A.

جماد *jamād*, not growing, inanimate, inorganic (as a mineral). A.

جماعت *jamā'at*, meeting, society, congregation, multitude. A.

جماعتي *jamā'ate*, a body. A.P.

جمال *jamāl*, beauty, comeliness. A.

جمال الانام *jamālu 'l anāmi*, the beauty (or ornament) of mankind. A.

بجمال *bijamālīhi*, by his beauty. A.

جمشید *Jamshed*, an ancient king of Persia, being the fourth monarch of the first or Peshdāryan dynasty. He built Istakhar or Persepolis, and was dethroned by Zakhāk. P.

جمع *jam'*, company, assembly; conjunction; the plural number; collected, composed, tranquil; united. A. [assemble. A.P.]

جمع آمدن *jam' āmadan*, to flock together, to

جمع شدن *jam' shudan*, to be or become collected, to congregate, unite; to have carnal intercourse. A.P.

جمعي *jam'e*, a company. A.P.

جمعیت *jam'iyat*, collection; reflection; tranquillity, quiet, calm, composure. A.

جملگی *jumlagī*, totality, completeness. P.

بجملگی *ba jumlagī*, in the mass, altogether. P.

جمله *jumla*, sum, whole, all, total, company, band. A. [all, in short. A.]

في الجملة *fi'l jumla*, on the whole, to sum up

جميع *jam'i*, all, the whole. A.

جميل *jamīl*, good, beautiful, comely, pleasing (in person, actions, or moral character.) A.

جن *jinn*, genius, genii. A.

جنبانیدن *jumbānīdan*, to cause to be shaken, to make to move, put in action, to wag, wave, or nod. P.

jumbīdan, to agitate, shake, stir, beat, stir, to become roused or excited. P.
jambaini (obl. of *jambāni*), both sides. A. [sides. A.
jambaika, thy two sides. A. [sides. A.
jannat (pl. *jannāt*), garden. A.
jins, genus, kind, stock, sort. A.
jang, war, battle, fight, strife, conflict. P.
jang āvardan, to wage war, to fight. P.
jang-āzmūda, tried in war, experienced in battle, veteran. P.
jang-āvar (pl. *jang-āvarān*), warrior. P.
jang-āvari, aggression, strife. P.
jang-jū (pl. *jang-jūyān*), war-seeking, pugnacious; warrior. P.
jangi, warlike, martial. P.
junūn, insanity, madness, frenzy. A.
janī muk-na = *juwānī mukunad*, sets up for being a youth, plays the part of a young man. P.
jinni, of or belonging to the *jinn* or *jav*, barley, grain. P. [genii. A.P.
jav jav, a grain at a time, grain by grain. P. [grain. P.
javāb, answer, reply. A.
javābe, an answer, a reply. A.P.
javār, living in the neighbourhood of, neighbourhood. A.
javāri man lā yuḥibbu, (from) the neighbourhood of one who loveth not. A.
juwāl, sack, bag, sacking. P.
juwāl-doz, large packing-needle. P.
juwān (pl. *juwānān*), youth, young man. P.
juwān-mard, brave; honest fellow; brave lad; liberal, generous. P.
juwān-mardī, manliness, courage; liberality.—*Juwān-marde*, a certain brave man. P.
juwānī, season of youth, youth, juvenility, adolescence.—*Juwāne*, a youth, one young man, a certain youth; a lovely youth. P. [youth. P.
jaur, violence, oppression, insult, injustice, tyranny; brutality, churlishness, boorishness. A.
jauri shikam, press of hunger. A.P.

jaur-pesha, the business of tyranny; tyrannical; tyrant. A.P.
jauz, nut, walnut. A.
jauziy, vendor of nuts. A.
abu 'l faraj bin jauzi, name of a celebrated preacher at Baghdad. A.
jausak (P. *kūshk*, arabicized), lofty edifice, palace, belvedere, kiosk. A.
josh, ebullition, ferment, excitement; raging (of the sea); clamour; swarm. P.
joshānīdan, to cause to boil. P.
jaushan, coat of mail. A.
jaushan-khāi, piercing (or piercer of) the coat of mail. A.P.
joshīdan, to boil, effervesce; to fume, fret, become excited; to hum, buzz, to be all in a bustle, to spirt out; to beat, palpitate, throb. P.
jauhar, jewel; essence, nature, root, origin; element. A.
jauhar-firosh, seller of jewels, jeweller. A.P. [jewellers. A.P.
jauhariyān (pl. of *jauhari*), a single barley-corn, a grain of barley. P. [dust. P.
jave sīm, a grain of silver, silver. P.
jūy, river, stream; (imp. of *jūst*) seek. P. [thou. P.
jūyān, seeking. P.
javīn or *javvīn*, of barley, barley-made. P.
nāni javīn, barley bread. P.
ju'īdan, to seek. P. [bride. A.
jahāz or *jihāz*, ship; paraphernalia of a ship. P.
jūhhāl (pl. of *jāhāl*), ignorant. A.
jahān, world; (part. of *jahīdan*) darting, quivering, flashing. P.
jahān-āfirīn, world-creator, God. P.
jahān-panāh, asylum of the world. P.
jahān-dāri, possession of the world, empire. P.
jahāndan, to leap, dart. P.
jahān-dīda, one who has seen the world, travelled, experienced. P.
jahāne, a world, a crowd or host. P.
jahānīdan, to impel, urge, to cause to leap, force to gallop. P. [lary. A.
jihat, mode, reason, cause; wages, salary. P.
jihate, a salary, wages. A.P.

جهد *jahd*, labour, study, endeavour, care, pains, diligence. A.

جهل *jahl*, ignorance, stupidity. A.

جهود *juhūd* (pl. جهودان *juhūdān*), Jew. P.

جهول *jahūl*, extremely ignorant. A.

جهیدن *jahīdan*, to gallop off. P.

جیب *jaib*, bosom; breast of a garment; pocket. A.

جاء *ji'ta*, thou camest (perf. of the verb جاء *jā'a*, for جيا). A.

جاء جئتني في رفقة *iẓā ji'tanī fī rufkatin*, when thou comest to me in company with others. A.

جيران *jirān* (pl. of جار *jār*), neighbours. A.

جیرانی *jirānī*, my neighbours. A.

جیش *jaish* army; retinue. A.

جيفة *jifat*, carcase; an animal that has died a natural death, or been killed otherwise than in the manner prescribed by the law; (hence) unclean, unlawful. A.

چ

چابک *chābuk*, active, smart, expert, alert. P.

چادر *chādar*, sheet; veil reaching from head to [foot. P.

چار *chār*, four. P.

چارپا *chār-pā*, four-footed, quadruped. P.

چارپایه *chār-pāya*, (four-footed) bedstead, char-

چارپائی *chār-pā'e*, a quadruped. P. [poy. P.

چاره *chāra*, remedy, resource, help. P.

چالاک *chālāk*, vigilant, alert, smart, active. P.

چاه *chāh*, well; pit; dungeon. P.

چاه زندان *chāhī زندان*, dungeon, prison-hole. P.

چاهت *chāhat*, thee in the well; thy well. P.

چپ *chap*, left side, left hand. P.

چرا *chirā*, why? wherefore? for what? what? P.

چراغ *chirāgh*, lamp. P.

چراغی *chirāghe*, a lamp. P. [pasture. P.

چراگاه *chārā-gāh*, grazing-place; meadow, mead,

چرخ انداز *charkh-andāz*, cross-bowman. P.

چست *chust*, quick, brisk, smart, sprightly. P.

چش *chash* = چشم *chashm*. P.

چشم *chashm* (pl. چشمان *chashmān*), eye, sight, view; hope, expectation. P.

چشمخانه *chashm-khāna*, socket of the eye. P.

چشم درد *chashm-dard*, pain in the eye, ophthalmia. P.

چشمه *chashma*, fountain, spring. P.

چشمه حیوان *chashma'i haiwān*, the fountain of life or immortality. P.A.

چشمه هور *chashma'i hor*, fountain of light. P.

چشیدن *chashīdan*, to taste. P.

چشیده *chashīda*, tasted; proved, experienced. P.

چکیدن *chakīdan*, to drop, drip, trickle, distil. P.

چگونگی *chigūnagī*, state, particulars, the why and wherefore. P.

چگونه *chigūna*, how? in what way? P.

چگونه *chigūna'e*, how art thou? P.

چل *chil* (for چهل *chihāl*), forty. P.

چل ساله *chil sāla*, forty years old. P.

چمچه *chumcha*, spoon. P.

چنان *chunān*, like that, such as, such as that, in that manner, just the same, in such a manner, as, so, to such a degree or extent. P.

چنانکه *chunānki*, as that which, such as, just as, exactly as, in the same manner as, according as, to such a degree as; so that. P.

چنانکه دانی *chunānki dānī*, as thou knowest. P.

چند *chand*, so as, such, some; a few, sundry, several, much; how much? how many? how oft? how long? P.

چند تنی *tane chand*, some persons. P.

چند روزی *roze chand*, a few days. P.

چندان *chandān*, much, all that, so much, so little. P.

چندانکه *chandān ki*, as long as, as soon as, whilst, to the extent that, so much that, so much as that; ere, or ever; how much soever, however much, although, notwithstanding. P.

چندانکه *chandāne*, a good deal, more than enough, much, very much. P.

چند روز *chand roz*, some days, a few days. P.

چندین *chandīn*, some, certain, much, ever so much, such, such as this or these, such and such, so much as this, so many, so long, all this, all these. P.

چنگ *chang*, crook, claw, grasp, clutch; lute. P.

چنگال *changāl*, claw, talon, gripe. P.

چنین *chunīn*, thus, like this, such as this or these, all this, so much, thus much, in this way. P.

چو *chū* (for چون *chūn*), like; when, whilst, since, whereas, if, if so be. P.

چوب *chob*, wood, stick, bludgeon. P.

چوپان *chūpān* (or چوپان *chūbān*), shepherd. P.

چوپانی *chūpānī*, pastoral office, duty or business of a shepherd. P.

چوگان *chaugān*, game of horse-shinty; the bat used in the said game, curved at one end. P.

چوگان *chaugāni ābnūs*, an ebony bat (used in the game of *chaugān*). P.

چون *chūn*, how? when, whenever, whilst, as, like, such as, so much as, whereas, since, because, how. P.

چونی *chūnī*, how art thou? how farest thou? P.

چه *chi*, what? why? how? what matters it? or, how! how many! what! P.

چه بودی *chi būde*, how would it be? would it not be excellent? how fine it would be!

چهار *chahār*, four. P. [would that! P.

چهار پا *chahār-pā* (pl. *چهار پایان chahār-pāyān*), four-footed, quadruped. P.

چهارم *chahārum*, fourth. P.

چه بای *chi-pā'ī*, why dost thou stand still? why dost thou hesitate? (from *پاییدن pā'idan*). P.

چه خوش گفت *chi khush guft*, how well spake! P.

چه در روي و چه در قفا *chi dar rū wa chi dar kafa*, whatever before one's face, the same behind one's back. P.

چه شد *chi shud*, what has happened? P.

چه گزیده *chi gūna'e*, how art thou? P.

چهل *chihāl*, forty. P.

چی *chī* (for *چیز chiz*), thing, any thing. P.

چیدن *chīdan*, to pluck, gather, pick, peck, glean, collect. P.

چیره *chīra*, rude, uncivil, bold, impudent. P.

چیز *chīz*, thing. P. [trifle. P.

چیزی *chīze*, something, a little, any thing, a

چیست *chīst*, what it is; what is it? what is? P.

چه حال *chāl chīst*, what's the matter? P.

چین *Chīn*, China; (imp. of *چیدن chīdan*), gather, pick, collect. P.

چینه *chīna*, grain; pickings for birds. P.

چینی *Chīnī*, of China, Chinese. P.

ح

حاتم طائی *Hātim Tā'ī*, name of an illustrious Arab of the tribe of *طیّی tayy*, celebrated among Eastern nations for his liberality. A.

حاج *hāj*, pilgrim to Mecca. A.

حاجات *hājāt* (pl. of *حاجة hājat*), wants, necessities, necessary matters. A.

حاجت *hājat*, want, need, necessity, occasion; urgent, pressing case. A.

حاجت خواستن *hājat khwāstan*, to pray, state one's wants in prayer. A.P. [need of. A.P.

حاجتمند *hājatmand*, necessitous, in want, in

حاجتی *hājate*, a private business, a want. A.P.

حاجی *hājīy*, a pilgrim to Mecca. A.

حادث *hādīṣ*, occurring. A.

شدن حادث *hādīṣ shudan*, to occur. A.P.

حاذق *hāzīq*, skilful, clever. A.

حاسد *hāsīd* (P. pl. *حاسدان hāsīdān*), envious. A.

حاصل *hāṣil*, gain, acquisition, result; manifest. A.

حاصل شدن *hāṣil shudan*, to be gained, acquired, or procured; to happen, befall, arise, occur. A.P. [earn. A.P.

حاصل کردن *hāṣil kardan*, to get, acquire, gain, حاصل شدن *hāṣil gardīdan* = حاصل شدن *hāṣil shudan*, [q. v.] A.P.

حاضر *hāzīr* (P. pl. *حاضران hāzīrān*), present, ready, prepared, prompt, in attendance, waiting. A.

حاکم *hākīm* (P. pl. *حاکمان hākīmān*), governor, ruler, magistrate, judge. A.

حال *hāl*, state, condition, predicament; state of feeling; extraordinary state; ecstasy, rapture; instant, moment. A.

حال چیست *hāl chīst*, what is the matter? A.P.

حالت *hālat* = حال *hāl*, [q. v.] A.

حالت *hālat*, thy state. A.P.

چه حالتست *chi hālat ast*, what is the matter? what has happened? how do you feel? P.

حالتی *hālate*, a state, a condition. A.P.

حالی *hāle*, at the time, at the instant; one state, a state; whilst. A.P.

حالی که *hāle ki*, the instant that. A.P.

حامل *hāmīl*, carrying; carrier, bearer. A.

حامل الغواشی *hāmīla 'l ghawāshī*, (as) carrier of the saddle-coverings (the acc. used adverbially). A. [porter thereof. A.

حامله *fa anta hāmīluku*, thou art the sup-

حامله *hāmīla*, pregnant (female). A.

حامی *hāmī*, defender, protector, guardian. A.

حبا *huḍḍan*, affection, in point of affection (acc. used adverbially). A.

حب *habba*, grain, seed, berry. A.

حبس *habs*, confinement, imprisonment. A.

حبل *habl*, rope, cord; bond, link of connexion. A.

من حبل الوريد *min habli 'l warīdi*, than the jugular vein. A.

حبيب *habīb*, beloved, sweetheart, friend. A.

حتی *hattā*, until, so that. A.

حج *hāj*, pilgrimage (to Mecca). A.

حجاج *ḥujjāj* (pl. of *حاجّ ḥājj*), pilgrims (to Mecca). A.
 حجاج *Ḥajjāj bin Yūsuf*, name of a Governor of Arabian Irāk under the *Khalifa* Abdulmalik, A.H. 65. A.
 حجاز *ḥijāz*, a province of Arabia wherein Mecca is situated, Arabia Petræa. A.
 حجازيّ *ḥijāziy*, native of, or belonging to *Ḥijāz*. A.
 حجت *ḥujjat*, argument, reason; dispute, altercation; plea, allegation. A.
 حجر *ḥajar*, stone. A.
 الحجر الصلد *al ḥajaru 'ṣ ṣaladu*, the firm rock. A.
 حجرة *ḥujra*, closet, chamber, cabin, cell; nuptial chamber. A. [gree; just limits. A.
 حدّ *ḥadd*, bound, boundary, limit; extent, degree. A.
 حدّ شرع *ḥaddi shar'*, legal punishment, the punishment ordained by the Muhammadan code (*'shar'*). A.P. [A.P.
 حدّی *ba ḥadde*, to a limit or extent or degree. A.
 حدّت *ḥiddat*, sharpness, or hastiness of temper; irascibility. A. [young man, youth. A.
 حدث *ḥadaṣ*, novelty, new thing, recent event:—
 حدثی *ḥadaṣe*, a certain youth. A.P.
 حدیث *ḥadiṣ*, discourse, saying, history, story, legend, tradition (especially relating to Muhammad). A.
 حديقة *ḥadiqat*, enclosed garden; palm-grove. A.
 حذر *ḥazar*, caution, warning; guard, care. A.
 حذر کردن *ḥazar kardan*, to beware, to be on one's guard, to exercise caution. A.P.
 حرّ *ḥarr*, heat, warmth. A.
 حرّات *ḥurraṣ* (pl. of *حارث ḥāriṣ*), farmers, agriculturists, cultivators. A.
 حرارت *ḥarārat*, heat, warmth. A.
 حراست *ḥirāsāt*, custody, guardianship, care, defence. A. [sacrilege. A.
 حرام *ḥurām*, unlawful, forbidden, prohibited; *ḥarām-zāda*, bastard, villain, rascal; villainous, rascally. A.P.
 حرامی *ḥarāmīy* (P. pl. *حرامیان ḥarāmīyān*), robber, outlaw, brigand, bandit. A.
 حراسا *ḥarasa*, he protected. A.
 حرسها الله *ḥarasaḥa 'llāhu*, May God protect her! (the perf. used optatively). A.
 حرف *ḥarf*, letter, word, particle. A.
 حرف گیر *ḥarf-gīr*, captious; censorer, critic, caviller. A.P.
 حرفی *ḥarfe*, one letter, a single letter. A.P.

حرکت *ḥarakat*, motion, act, movement; conduct, behaviour; improper or unbecoming act. A.
 حرکي *ḥarakate* (usually *ḥarkate*), an action. A.P.
 حرم *ḥaram*, sacred; the sacred enclosure at Mecca; female apartments, harem. A.
 حروان *ḥirmān*, rendering unprosperous, privation of prosperity, ill-fatedness. A.
 حرمت *ḥurmat*, honour, respect, reverence. A.
 حرور *ḥarūr*, hot, nocturnal wind; heat. A.
 حروف *ḥurūf* (pl. of *حرف ḥarf*), letters, characters. A.
 حریر *ḥarīr*, silk. A.
 حریص *ḥarīṣ*, greedy, eager, sensual. A.
 حریف *ḥarīf* (P. pl. *حریفان ḥarīfān*), companion, fellow, associate; impudent, loose, or audacious fellow; rival. A.
 حزین *ḥazīn*, sad, mournful. A.
 حسّ *ḥiss*, feeling, sensation. A.
 حساب *ḥisāb*, account, reckoning, calculation. A.
 حسب *ḥasb*, reckoning, computing; sufficiency, sufficing; (hence, P.) suitable (to), according. A. [him. A.
 حسبہ *ḥasbuhu*, his sufficiency, sufficing for
 حسب واقعہ *ḥasbi wāqī'a*, according to circumstances, suitably to the case. A.P.
 بر حسب *bar ḥasbi*, according to, in conformity
 حسد *ḥasad*, envy. A. [with. A.P.
 حسد بردن *ḥasad burdan*, to bear envy, to envy. A.P.
 حسرت *ḥasrat*, grief, regret, sorrow, vexation. A.
 حسرت خوردن *ḥasrat khwurdan*, to grieve or regret, to sigh for. A.P.
 حسرتی *ḥasrate*, an intense grief. A.P.
 حسن *ḥasuna* (fem. *حسنات ḥasunāt*), he (or it) was fair, beautiful, or good. A.
 خصالہ *ḥasunāt jamī'u kḥiṣālihi*, good are all his qualities. A.
 حسن *ḥusn*, beauty; goodness, excellence. A.
 . . . *ḥasan*, beautiful; excellent. A.
 حسن تدبیر *ḥusni tadbīr*, excellent management, wholesome discipline. A.P.
 خطاب *ḥusni kḥitāb*, elegance of address, polite conversation. A.P.
 رأی *ḥusni rāi*, just observation. A.P.
 ظن *ḥusni ḡann*, good opinion. A.P.
 نبات الارض *ḥusnu nabāti 'l arṣi*, the excellence of a plant of the earth. A.
 حسنات *ḥasanāt* (pl. of *حسنه ḥasanai*), good deeds or works. A.

حسنی *Hasani Maimandī*, the name of the minister of Sulṭān Maḥmūd. A.P.
 حسنی *hasanī*, beauty, comeliness. A.P.
 حسود *hasūd* (P. pl. حسودان *hasudān*), envious; envier. A. [followers, retinue. A.
 حشم *hasham*, pomp, magnificence; dependents,
 حصار *hiṣār*, fortified town, castle, fortress; siege. A.
 حصاری *hiṣāre*, a fort or fortress. A.P.
 حصیاء *haṣbā*, gravel, pebbles. A.
 حصه *hiṣṣa*, lot, share, portion. A.
 حصول *huṣūl*, acquisition, gain. A.
 حصى *haṣā*, or حصا *haṣā*, pebbles, small stones. A
 حضرت *haṣrat*, presence, majesty; His (or Your) Grace, Reverence, Lordship, Worship. A.
 حضور *huṣūr*, presence, court. A.
 حطام *huṭām*, anything dry and brittle; frail and perishing goods (of the present world). A.
 حظ *haẓẓ*, delight, pleasure, enjoyment, gratification; flavour, taste; part, portion, stock. A.
 حظی *haẓẓe*, one joy, a joy or pleasure. A.P.
 حظ نفس *haẓẓi nafs*, a sensual joy. A.P.
 حفصه *Haḥṣa*, the name of one of the wives of Muhammad. She was the daughter of Omar. A. [mory. A.
 حفظ *hiḥẓ*, guarding, protecting; custody; me-
 حق *haqq*, justice, justness, propriety, rightness, truth; just, proper, right, true; existing as an established fact or truth, necessarily existing by his own essence (applied to God); right or due of any kind, just claim. A.
 حق عبادت *haqqa 'ibādatika* (acc.), the due of Thy worship, or as Thou oughtest to be worshipped. A.
 حق معرفت *haqqa ma'rifatika* (acc.), the right of the knowledge of Thee, or as Thou oughtest to be known. A. [of. P.A.
 حق در حق *dar haqqi*, with regard to, in respect
 حقاً *haqqan*, really, truly, verily, in sooth (acc. used adverbially.) A.
 حقارت *haqārat*, contempt. A.
 حق شناس *haqq-shinās*, grateful, just. A.P.
 حق شناسی *haqq-shināsi*, gratitude, justice. A.P.
 حقوق *hukūk* (pl. of حق *haqq*), rights, dues, just claims, duties. A.
 حقیر *hakir*, small, feeble, insignificant; base, contemptible, mean, despicable; a wretch. A.
 حقیقت *haqqīkat*, truth, reality, fact, true or real nature or state. A.

حقیقی *hakikīy*, essential, true, real. A.
 حکایت *hikāyat* (pl. حکایات *hikāyāt*), story, tale, narrative, anecdote, relation. A.
 حکم *hukm*, order, command; decision, judgment; rule, dominion; check, restraint. A.
 حکم کردن *hukm kardan*, to order, command; to rule; to pronounce judgment; to take as a rule or authority. A.P.
 حکم انداز *hukm-andāz*, skilful archer; (syn. *kādir-andāz*). A.P.
 حکمت *hikmat*, philosophy, wisdom, knowledge, science; wise saying, maxim. A.
 درین چه حکمتست *dar in chi hikmatast*, what wisdom is there in this? what's the policy of this? P.
 حکومت *hukūmat*, judicial authority; sentence of a judge, decision, decree; law-suit. A.
 حکیم *hakim* (P. pl. حکیمان *hakimān*), philosopher, wise man, sage; physician. A.
 حکیمی *hakime*, a certain wise man. A.P.
 حلال *halāl*, lawful, permitted, allowable; pure,
 حلاوت *halāwat*, sweetness. A. [clean. A.
 حلب *halab*, Aleppo. A.
 حلبی *halabī*, of Aleppo, Aleppine. A.
 حلق *halk*, throat. A.
 حلقه *halka*, ring, circle; assembly. A.
 حلقه بگوش *halka ba gosh* (lit. 'ring in the ear,' as a badge of servitude), obedient; devoted servant. A.P.
 حلقی *halke*, a throat, a windpipe; (hence) a musical and melodious voice. A.P.
 حلم *hilm*, mildness, meekness, forbearance, gentleness. A.
 حلوای *halwā*, a sweet cake or pudding made of butter, flour, and milk; sweetmeat. A.
 حلیه *hilyat*, splendour, external appearance. A.
 حلیم *halim*, mild, gentle, forbearing. A.
 حلیمان *halīman* (acc. used adverbially), meekly, mildly. A.
 حمار *himār*, male ass, jackass, stupid fellow. A.
 حمال *hamāl*, carrier of burdens, porter, bearer; laden, loaded. A.
 حمام *hammām*, bath, hot bath. A.
 حمایت *himāyat*, protection, defence, safeguard. A.
 حمائد *hamā'id* (pl. of حمیده *hamīdat*), laudable acts, praiseworthy deeds. A.
 حمد *hamd*, praise. A. [longs to God. A.
 الحمد لله *al hamdu li 'llāhi*, praise be (or be

حمل *haml*, load, burden, pregnancy. A.

حمل کردن *haml kardan*, to charge, impute, ascribe. A.P.

حملة *hamla*, assault, onset, attack, charge. A.

حملي *hamā* (properly حمى *hamām*), pigeons, doves. A.

الحمل ورق *wurku 'l hamā*, the brown (or slate-coloured) pigeons. A.

حمي *himā*, a place of herbage or pasture, prohibited to the public; a thing prohibited or interdicted: (hence, poetically) the abode of one's beloved. A.

ذكر الحلي من *min zikri 'l himā*, as to the mention of my love's abode. A.

حميت *hamiyat*, warmth, zeal; vehemence, scorn, disdain, anger; jealous care of what one is bound to respect or honour, and to defend. A.

حميد *hamīd* (fem. حميدة *hamīdat*), praised; laudable, praiseworthy. A.

حمير *hamīr* (pl. of حمار *himār*), asses. A.

حنجرة *hanjara*, windpipe, gullet, throat, A.

حنظل *hanṣal*, colocynth gourd. A.

حواشي *hawās' i* (pl. of حاشية *hāshiyat*), followers, attendants, domestics. A.

حوالت *hawālat* or حواله *hawāla*, making over, or entrusting to one's care; transference.

حوت *hūt*, fish, large fish. A.

حور *hūr* (pl. of حوراء *hawrā*), gazelle-eyed maidens, celestial brides, houries; (used by the Persians in the singular) celestial bride, &c. A.

حوران *hūrān*, the P. pl. of حور *hūr*. A.P.

حوض *hauz*, reservoir, cistern, pond, tank. A.

حوله *haulahu*, round about him. A.

حي *haiy*, a tribe (of the Arabs). A.

حيات *hayāt*, life. A. [founded, harassed. A.

حيران *hairān*, perplexed, bewildered, confounded; *haif*, oppression, violence; a pity, a sad thing. A.

حيل *hiyal* (pl. of حيلة *hīlat*), tricks, devices, stratagems. A.

حيلة *hīla*, artifice, stratagem, device, trick; change of state. A.

حيلها *hiyalhā*, the P. pl. of حيل *hiyal*, [q.v.].

حين *hina*, time, period of time; at the time when. A.

حين الدّل يكسبها *hina 'z zullu yaksibuhā*, at the time when abjectness acquires them. A.

حيوان *haiwān* (pl. حيوانات *haiwānāt*), animal, brute, beast. A. [ignorant animal. A.P.

حيوان لا يعلم *haiwāni lā ya'lam*, senseless, or حيوة *hayāt*, life. A.

خ

خاتم *khātim*, seal; ring, signet-ring. A.

خاتمة *khūtimat*, end, conclusion; seal. A.

خاتون *khātūn*, lady, matron, dame. P.

خار *khār*, thorn; stick. P.

خارت *khārat*, thy thorn. P.

خار هر خاري *har khāre*, every thorn, each thorn. P.

خارا *khārā*, hard stone, flint. P.

خاربن *khār-bun* (pl. خاربنان *khār-bunān*), root of thorn or bramble; prickly shrub. P.

خارکش *khār-kash*, carrier of thorn-fagots; a wood-gatherer. P.

خارکن *khār-kan*, one who roots up thorns. P.

خاستن *khāstan*, to rise, to get up, grow or spring up, arise; to bring forward; to occur, happen. P.

خاص *khāṣṣ* (P. pl. خاصان *khāṣṣān*), special, particular, private, peculiar; intimate, select, choice; special favourite; confiscated, confiscated, forfeit. A.

خاصه *khāṣṣa*, especially, particularly. A. P.

خاصيت *khāṣṣiyat*, peculiarity, property, speciality. A.

خاطر *khāṭir*, heart, mind, thought, idea; will, choice; spirits, feeling; account, sake. A.

خاک *khāk*, dirt, clay, earth, soil, ground, land, dust; grave (113); humble, lowly, mean. P.

خاک در *khāki dar*, earth of a door (or visitation), where one's wishes are obtained. P.

خاک مرده *khāki murda*, ashes of the dead. P.

خاک آلود *khāk-ālūd*, begrimed with dirt. P.

خاک پا *khāk-pā*, dust of the feet. P.

خاک زاد *khāk-zād*, sprung from earth, earth-born, earthy. P.

خاکسار *khāksār*, mixed with earth, earth-like; humble; abject, base, grovelling; sordid wretch. P.

خاکستر *khākistar*, ashes. P.

خاکم *khākam*, I am earth. P. [earth. P.

خاکی *khāki*, earthy; humble, abased; thou art

از خاکی *az khāki*, thou art (composed) of earth. P.

خالی *khālī*, empty, void, free from; destitute, deserted. A.

خام *khām* (pl. خامان *khāmān*), raw, crude ; vain, foolish, inexperienced ; simpleton. P.
خاموش *khāmosh*, silent, taciturn ; silence ! be silent ! P.

خاموشي *khāmoshī*, silence, taciturnity. P.
خاندان *khāndān*, family, race ; house, household, court, king's household. P.

خانقاه *khānakāh* (P. خانه گاه *khānagāh*, arabicized), convent or religious house for darweshes, and *ṣūfis*. A.

خان و مان *khān o mān*, house, family ; riches, and especially hereditary possessions, moveable and real. P.

خانه *khāna*, house, abode, home ; nest. P.
خانه پردازی *khāna-pardāzi*, domestic economy. P.
خانه خدا *khāna-khudā*, master of the house, major-domo. P.

خانمان *khānmān*, house, family. P.
خاوی *khāwī*, empty, void. A.
خاوی البطن *khāwī 'l baṭni*, the empty-bellied. A.
خایه *khāya*, testicles. P.

خائیدن *khā'idan*, to bite, know, chew. P.
خبانت *khābāsāt*, wickedness, malignity, malice, malevolence. A.

خبث *khubs*, malignity, malice, malevolence ; impurity, obscenity, abominable act. A.

خبر *khābar*, information, intelligence, knowledge, acquaintance, report, news, tradition. A.

خبرت *khibrat*, experience, trial, proof, test. A.
خبیت *khābīs*, impure, bad, corrupt, base, wicked. A.

خبیثه *khābiṣāt* (pl. خبیثات *khābiṣāt*), impure thing ; (fem. of خبیث *khābiṣ*). A.

الخبیثات للخبیث *al khābiṣātu li 'l khābiṣīna*, impure things (are) for the impure. A.

خبیثین *khābiṣīna* (obl. pl. of خبیث *khābiṣ*), impure persons. A.

ختم *khātm*, seal ; completion, conclusion, end. A.
ختم قرآن *khātmī kur'ān*, perusal of the Kurān from the beginning to the end. A.P.

ختی *khātme*, a complete perusal of the Kurān from beginning to end. A.P.

ختنی *khutānī*, Chinese, of Chinese Tartary. P.
خجالت *khajālat*, shame, blush, bashfulness, confusion. A.

خجسته *khujasta*, happy, auspicious. P.

خجل *khajil*, blushing, ashamed. A.

خجل کردن *khajil kardan*, to shame, to put to the blush. A.P. [fusion. A.

خجلیت *khajlat*, bashfulness, blush, shame, con-
خدا *khudā*, God. P. [vout. P.

خدا پرست *khudā-parast*, God-worshipper, de-
خدام *khuddām* (pl. of خادم *khādim*), domestics, servants. A.

خداوند *khudāwand* (pl. خداوندان *khudāwandān*), lord, master, owner, possessor. P.

خداوند حقیقی *khudāwandi haqīqī*, the real master, i.e. God. P.A.

خداوند زادگان *khudāwand-zāda* (pl. خداوند زادگان *khudāwand-zādagān*), nobleman's son. P.

خداوندگار *khudāwandagār*, Creator of the world. P.

خداوندی *khudāwandī*, lordship, sovereignty, divinity, providence ; Your Majesty, Highness, Lordship, etc. P.

خدای *khudāi*, God. P.

خدایا *khudāyā*, O God ! P.

خدایرا *khudāirā*, to God, for God. P.

خدائی *khudā'ī*, divinity, deity, godhead. P.

خدم *khadam* (pl. of خادم *khādim*), servants, slaves. A. [tendance ; homage. A.

خدمت *khidmat*, service, ministry, tendance, at-
خدمتگار *khidmatgār*, servant, waiting or serv-
ing man, personal attendant. A.P.

خدمتی *khidmate*, a particular or special service ; the particular service. A.P.

خر *khār*, ass, donkey ; blockhead, fool. P.

خر دجال *khārī dajjāl*, the ass of Antichrist. P.A.

خراب *khārāb*, destroyed, ruined. A.

خرابات *khārābāt* (pl. of خرابه *khārābat*), ruins, devastations ; liquor-shop (such being generally, in Muhammadan countries, kept in a ruin). A.

خرابه *khārābat*, devastation, ruin. A.

خرابه *khārāba*, ruin, a ruin. A.

خرابی *khārābī*, ruin. A.

خراج *khārāj*, tribute, tax, revenue, rent. A.

خراجی *khārājī*, revenue-collector. A.P.

خراسان *khurāsān*, the province of Persia bordering on Herāt, Khorassan. P.

خراسانی *khurāsānī*, of Khorassan. P.

خراشیدن *khārāshīdan*, to scratch, scrape, lacerate, wound, grate, irritate. P. [jaunty. P.

خرامان *khārāmān*, strutting, swaggering, waving,

خرامیدن *khārāmīdan*, to walk proudly, jauntily, gracefully, to strut, wave to and fro. P.

خرمه *kharbuza*, marsh-melon. P.
 خرمنزار *kharbuza-zār*, melon-bed or field. P.
 خرج *kharij*, expenditure, expense, outgoing. A.
 خرج *kharch*, expense, outgoings. P.
 خرج نمودن *kharch namūdan*, to spend, expend. P.
 خرد *khurd*, little, small. *Khīrad*, wisdom, good sense, sound judgment. P.
 خردمند *khīradmand* (pl. خردمندان *khīradmand-ān*), wise, intelligent, judicious. P.
 خرده *khurda*, fragment, particle, scrap, crumb. P.
 حردی *khurdī*, infancy, childhood, first part of life. P. [ass. P.]
 خرست *khārast* (for خراست *khā rast*), is an خرسک *khīrsak* (originally خرسک, from خرس *khīrs*, bear, and سگ *sag*, dog), the game of bear and dogs, or bear-baiting. P.
 خرطوم *khurūm*, proboscis; prow (of a vessel). A.
 خرف *khārif*, doting old man, dotard. A.
 خرقة *khīrka*, religious mendicant's garment made of shreds or patches; garb, habit; patch. A.
 خرقة پوش *khīrka-posh* (pl. خرقه پوشان *khīrka-poshān*), clad in shreds and patches, dervish, religious mendicant. A. P.
 خروگاه *khīrgāh*, royal tent or pavilion. P.
 خرم *khurram*, pleasant, delightful. P.
 خرما *khurmā*, date (a fruit). P.
 خرمن *khīrman*, harvest, corn reaped and stacked, but not yet threshed out. P.
 خرمره *khā-muhra*, a small shell (the *Cypræa moneta*), used for money in Africa and the East; (Hind. کوری *kaurī*). P.
 خرمی *khurramī*, delight, joy, glee, happiness. P.
 خرنده *khārand*, they purchase (inf. خریدن *khāridan*); are asses (for خراند *khā rand*). P.
 خروار *khārwār*, ass-load; a large load. P.
 خروج *khurūj*, egress, going forth. A.
 الخروج قبل الولوج *al khurūja kabla 'l wulūji*, (provide for) egress before entering, (look before you leap). A.
 خروس *khūrūs*, cock, chanticleer. P.
 خروش *khūrōsh*, loud noise or cry, clamour, shouting. P.
 در خروش *dar khūrōsh*, loud, vocal, resonant. P.
 خروشیندن *khūrōshīdan*, to make a loud noise or outcry, to shout, clamour, cry aloud. P.
 خری *khāre*, an ass. P.
 خریدار *khāridār*, purchaser. P.

خریدن *khāridan*, to purchase, buy. P.
 خریدی *khāride*, he used to purchase, he would buy. P.
 خریف *khārif*, autumn. A. [buy. P.]
 خز *khazz*, silk stuff, raw silk. A.
 خزان *khizān*, autumn. P.
 خزانه *khizāna*, treasury, exchequer; store. A.
 خزانه غیب *khizāna-i ghāib*, hidden stores. A. P.
 خزانن *khazā'in* (pl. of خزانه *khizānat*), treasuries, treasures. A. [herd. A.]
 خزف *khazaf*, pottery, jar, earthen vessel, pot-
 خزینه *khazīna*, treasure; treasury, exchequer, storehouse. A.
 خس *khās*, thistle; weed. P.
 خسارت *khāsārat*, loss, damage. A.
 خسپیدن *khuspīdan*, to lie down, sleep, slumber; to lodge. P. [ness; avarice. A.]
 خست *khissat*, vileness, baseness, contemptible-
 خسته *khasta*, wounded, hurt, sick; sad, dispirited. P.
 خسته دلهاي *dilhāyi khasta*, broken hearts. P.
 خسته *khasta'e*, thou art sad. P.
 خسته خاطر *khasta-khātīr* (or P. دل خسته *khasta-dil*), pained at heart, annoyed, vexed. P. A.
 خسیس *khāsīs*, sordid, vile, base, worthless. A.
 خشب *khāshab*, dry wood, timber. A.
 خشت *khisht*, brick, tile. P. [bricks. P.]
 خشت فیروزه *khishti firoza*, turquoise-coloured
 خشت زن *khist-zan*, brickmaker. P.
 خشتی *khishte*, a brick, a tile. P.
 دو خشتی *khishte dū*, a couple of bricks. P.
 خشک *khushk*, dry, sere, arid, barren. P.
 رودی *khushk-rūde*, a dried-up stream. P.
 خشک سال *khushk-sāl*, dry year, barren year, year of drought and dearth. P. [drought. P.]
 خشک سالی *khushk-sālī*, scarcity, dearth,
 خشک مغز *khushk-maghz*, dry-brain, noodle. P.
 خشکی *khushki*, dryness, dry land; drought. P.
 خشم *khishm* (for A. *khāshm*), anger, rage, fury. P.
 خشم شدن در *dar khishm shudan* (or خشم گرفتن *khishm giriftan*), to fly in a rage. P.
 خشم راندن *khishm rāndan*, to work one's self into a rage, to display anger. P.
 خشم آوده *khishm-ālūda*, overflowing with rage, sullied with anger. P.
 خشمناک *khishmnāk*, angry, raging, furious. P.
 خشن *khāshuna*, he was rough; he is rough; (in the assertion of a general proposition, the perfect is often employed for the imperf.) A.

خشنود *khushnūd*, pleased, contented. P.
 خشونت *khushūnat*, roughness, ruggedness ; harshness, severity. A. [properties. A.
 خصال *khiṣāl* (pl. of خصلة *khaṣlat*), qualities, خصاله *khiṣālihi*, (of) his endowments. A. [A.
 خصلت *khaṣlat*, quality, disposition, habit, nature.
 خصم *khaṣm*, enemy, antagonist, opponent. A.
 خصمي *khaṣmī*, enmity, contention. A.P.
 خصوص *khuṣūṣ*, particular. A.
 خصوصاً 'علي *'al khusūṣ*, in particular, particularly, especially. A. [disputation. A.
 خصومت *khusūmat*, enmity, contention, strife,
 خصب *khaṣib*, palm-tree. *Khusaib*, name of a man. A.
 خط *khaṭṭ*, line, boundary ; character, handwriting, letter ; moustache, beard. A.
 خط زشت *khaṭṭi zisht*, a vile scrawl. A.P.
 خط سبز *khaṭṭi sabz*, down upon the face (like that upon a peach), incipient beard. A.P.
 خطا *khaṭā*, fault, error, sin, offence, mistake. A.
 خطا *khaṭā*, Cathay. P.
 خطاست *khaṭāst*, is a mistake. A.P.
 خطا کردن *khaṭā kardan*, to commit a fault, to sin, fail, miss. A.P.
 خطاي منكر *khaṭāyi munkar*, atrocious sin. A.P.
 خطاب *khiṭāb*, address, harangue ; sermon, homily ; discussion ; charge, accusation ; reproof, censure, displeasure. A.
 خطاي *khaṭā'e*, a sin, a fault ; any particular offence ; a single slip or failure. A.P.
 خطباء *khuṭalā* (pl. of خطيب *khaṭīb*), preachers. A.
 خطبه *khuṭba*, an oration, or sermon, delivered every Friday, after the forenoon service, in the principal Muhammadan mosques, in which the preacher praises God, blesses Muhammad and his descendants, and prays for the sovereign. A.
 خطه *khiṭṭa*, land, country, district, city. A.
 خطر *khaṭar*, danger, peril, risk, jeopardy. A.
 خطرناك *khaṭarnak*, dangerous, hazardous, perilous.
 خطيب *khaṭīb*, preacher, orator. A. [ous. A.P.
 خطير *khaṭīr*, of high account or estimation, important ; hazardous, perilous. A.
 خفاجه *khaṭāja*, name of a certain band of plundering Arabs. P.
 خفت *khiṭfat*, lightness ; frivolity, weakness. A.
 خفت راي *khiṭfati rāi* (or خفت عقل *khiṭfati aql*), weakness of intellect. A.P.

خفت *khuft*, sleeping, nap. P.
 خفتن *khuftan*, to sleep, to lie down. P.
 خفته *khufta*, slept, sleeping, asleep, lying down ; sleeper. P.
 خفيه *khufya*, concealment, secrecy. A.
 خفيه در *dar khufya*, in secret, privately. P.A.
 خفیه *khafiyat* (fem. of خفي *khafīy*), secret, hidden, latent. A.
 خلاب *khiṭāb*, clay, dirt, mud, mire. P.
 خلاص *khalāṣ*, liberation, release, escape, deliverance. A.
 خلاف *khiṭāf*, difference ; opposition, contradiction, dispute, contention, enmity ; opposing, contrary. A.
 خلاف کردن *khiṭāf kardan*, to oppose, act contrary to, contradict, violate, break. A.P.
 خلافة *khiṭāfat*, vicegerency, caliphate ; sovereignty, monarchy. A. [friends. A.
 خلان *khuṭlān* (pl. of خليل *khalīl*), intimate
 خلایق *khalā'ik* (pl. of خليفة *khalīkat*), peoples, creatures, nations. A.
 خلد *khallada* (3 per. sin. pret. 2nd form of the rt. خلد used optatively), may (God) prolong or perpetuate. A.
 خلد الله ملكه *khallada 'l lāhu mulkahu*, may God prolong his rule. A.
 خلعت *khiṭ'at*, robe of honour. A.
 خلق *khalk*, creatures, created things, people, folk, men, mankind.—*Khulk*, nature, habit, disposition. A.
 خلق آزار *khalk-āzār*, man-tormentor. A.P.
 خلقان *khuṭkān* (pl. of خلق *khalak*), old and worn-out garments. A.
 خلقي *khalke*, a host of people, a multitude ; any created being ; a form or figure. A.P.
 خلل *khalal*, fault, defect, injury, damage, detriment, something wrong ; disturbance. A.
 خلوت *khalwat*, retirement, privacy, seclusion ; private meeting. A.
 خلوت نشين *khalwat-nishīn*, sitting in retirement, recluse. A.P. [cluse. A.P.
 خلوت نشيني *khalwat-nishīnī*, thou art a retiree
 خليفه *khalīfa*, vicegerent, the title of the successors of Muhammad, first assumed by, or given to, Abūbokr. A.
 خم *khamm*, curl ; coil, noose. P.
 خمار *khumār*, effects of intoxication, crop-sickness or headache after drinking. A.

خمر *khām*, wine, or intoxicating expressed juice of anything. A.

خم کند *kham-kamand*, noose. P.

خמוש *khamosh*, silent. P.

خمیر *khamir*, dough, leaven. A.

خمیر کردن *khamir kardan*, to knead. A.P.

خندان *khandān*, laughing, smiling. P.

خندق *khandaq* (the P. کنده *kanda* arabicized), ditch, moat, fosse. A.

خنده *khanda*, laughter, laughing. P.

خندیدن *khandidan*, to laugh, titter, smile. P.

خنک *khunuk*, happy, fortunate; cool, temperate. P.

خو *khū* or *kho*, nature, habit, disposition. P.

خوی بد *khoyi bad*, bad temper. P.

خواب *khwāb*, sleep, slumber, dream. P.

خوابگاه *khwāb-gāh*, place of sleep, dormitory. P.

خواجه *khwāja* (pl. خواجگان *khwājagān*), man of distinction, lord, subordinate ruler or minister; master; gentleman; Mister; teacher; merchant; owner; eunuch. P.

خواجه عالم *khwājā'i 'ālam*, Lord of the world (Muhammad). P.A.

خواجه تاش *khwāja-tāsh* (pl. خواجه تاشان *khwājā-tāshān*), having a common master; (for the pl.) slaves or servants of one master. P.

خوار *khwār*, contemptible, mean despised, abject. P.

خوار مردم *mardum-khwār*, man-eater. P.

خوار *khwārun*, lowing, crying like a calf. A.

خوار داشتن *khwār dāshtān*, to hold in contempt, to despise; (when it is used as the latter part of a compound, it is the root of خوردن *khurdan*, to eat, and signifies) eater, eating, devouring, drinker. P.

خوارزم *khwārazm*, the ancient Chorasmia, lying along the banks of the river Oxus or Jaihūn, and extending to the Caspian sea. P.

خوارزم شاه *khwārazm-shāh*, title of the Sultān محمد علاء الدین *alā'u 'd dīn Muhammad*, who reigned in Khārazm from 1200 to 1220 of our era. P.

خواست *khwāst*, solicitation, begging request. P.

خواستن *khwāstan*, to want, desire, wish, will, ask, beg, require; to design, intend; to seek, covet; to be willing; to call down; to wed; to arise, spring up. P.

خواص *khawāṣṣ* (pl. of خاصه *khāṣṣat*), nobles, grantees. A.

خواص و عوام *khawāṣṣ o 'awāmm*, nobles and plebeians, gentle and simple. A.

خوان *khwān*, furnished board or cloth, tray, dish. P.

خواندن *khwāndan*, to read, recite, repeat, chaunt, intone; to call upon, invoke; to summon, challenge, proclaim; to lay claim; to crow. P.

خوانده *khwānda'e*, thou hast read. P.

خواه *khwāh*, wishing, desiring; wanting, requiring; whether, either, or. P.

خواهر *khwāhar*, sister. P.

خواهنده *khwāhanda*, he who asks or wishes; beggar, mendicant, suppliant. P.

خواهی *khwāhī*, thou wishest; dost thou wish? P.

خوب *khūb* (pl. خوبان *khūbān*), good, beautiful, fair, well. P.

خوبرو *khūb-rū* (or خوب روی, but pronounced *khūb-rū*), fair-faced, handsome, comely. P.

خوب رویی *khūb-rū'ī*, thou art fair-faced. *Khūb-rū'e*, a handsome-faced person. P.

خوب صورت *khūb-ṣurat*, comely, handsome. P.A.

خوب منظر *khūb-manẓar*, fair to behold, comely in appearance. P.A.

خوبی *khūbī*, beauty, comeliness. P.

خود *khud*, self, himself, herself, itself; one's own. P.

خود رای *khud-rāi*, self-opinioned, headstrong, opinionative, conceited. P.A.

خودی *khudī*, one's own; pride, vanity, conceit; egotism, selfishness. P.

خوردن *khurdan*, to eat; to drink; to swallow, devour, consume, corrode; to gnaw; to experience, suffer; to fret; eating. P.

خورده *khurda*, eaten. P. [wallet. P.

خورده انبان *khurda'i ambān*, crumbs in a

خوردی *khurdī*, infancy, childhood. *Khurde*, he was accustomed to eat, he used to eat. P.

خورش *khurish*, food, aliment. P.

خورشید *khurshed*, the sun. P.

خورم *khurram*, joyful, pleasant. P.

خورنده *khuranda*, eater; fed, maintained, victualled; household. P.

خوش *khush*, pleasant, agreeable, delightful, blooming, nice, palatable, grateful, happy, good, well. P.

خوشانیدن *khoshānīdan*, to cause to dry up, to render parched. P.

خوش آواز *khush-āwāz*, pleasant-voiced, sweet-voiced, having a melodious voice. P.

خوش آوازي *khwush-āwāze*, one with a sweet voice. P. [odoriferous. P.]
 خوشبوي *khwush-bū*, sweetly-scented, fragrant, خوشتر *khwush-tar*, pleasanter, more agreeable. P.
 خوشخو *khwush-kho*, of pleasing manners or disposition, good-tempered, affable. P.
 خوش سخن *khwush-sukhan*, well-spoken. P.
 خوش طبع *khwush-tab'*, good natured, cheerful. P.A. [dantly. P.]
 خوش گريستن *khwush giristan*, to weep abundantly.
 خوش گفت *khwush guft*, well spake he. P.
 خوشود *khwushnūd*, content, satisfied well-pleased. P.
 خوشه *khūsha* or *khosha*, ear of corn. P.
 خوشي *khwushī*, gladness, mirth, gaiety, cheerfulness, pleasantness, agreeableness, delight, enjoyment, diversion, fun. P.
 خوشيدن *khoshidan*, to wither, dry, parch. P.
 خوض *khauz*, saying what is false; conspiring against. A.
 خورده *khū-karda*, habituated. P.
 خون *khūn*, blood; killing, murder. P.
 خونخوار *khūn-khwar*, blood-devouring, sanguinary, blood-thirsty. P.
 خونخواري *khūn-khwaragi*, blood-thirstiness, ferocity. P. [per, disposition. P.]
 خوي *khūy* (the same as *khū*), habit, temperament.
 خويد *khawid*, green corn, wheat or barley not yet in ear. P.
 خویش *khwesh*, self; one's own; (my, thy, his, hers, its, ours, your, their) own; kinsman, relative, relation. P.
 خویشاوند *khweshāwand*, kinsman. P.
 خویشان *khwesh-tan*, own person, self; own. P.
 بر خویشان *bar khwesh-tan*, of himself, voluntarily. P. [mious, self-restraining. P.]
 خویشان دار *khwesh-tan-dār*, temperate, abstemious.
 خوشتنيد *khwesh-taned*, of your own ye are. P.
 خیار *khuyār*, cucumber. A.
 خیال *khayāl*, imagination, fancy, thought, notion, idea, conceit, whim, caprice; phantom, spectre, apparition. A.
 خیالاً *khayālan*, (acc.) as an image, or apparition in sleep. A.
 خیال اندیش *khayāl-andesh*, fantastic, chimerical, conceited, whimsical, vain. A.P.
 خیالاً یراقني *khayālan yurāfskunī*, as an apparition to accompany me on a journey. A.

خیال بستن *khayāl bastan*, to suppose, imagine, form a notion, entertain an idea, dream of. A.P.
 خیانت *khīyānat*, perfidy, treachery, treason, disloyalty. A.
 خیانتی *khīyānate*, an act of disloyalty, a case of treason, an instance of treachery. A.P.
 خیر *khair*, well; good, virtuous, fair, well-doing; goodness, kindness, liberality, charity; goods, riches, good things. A.
 خیر است *khair ast*, it is well; is it well? A.P.
 خیره *khīra*, malignant, malevolent, emboldened (to attack); indolent, torpid; stupid, grovelling; angry, moody; impudent, shameless; perverse, obstinate; ravenous, insatiate. P.
 خیره رای *khīra-rāi*, of dark or mean understanding, grovelling. P.
 خیره رو *khīra-rū*, shameless, impudent; of malignant aspect. P.
 خیره سر *khīra-sar*, headstrong; wayward; silly, stupid, blundering. P.
 خیزان *khezān*, rising. P.
 افتان و خیزان *uftan o khezān*, (now) falling and (now) rising, i.e. staggering along, (moving) with difficulty. P.
 خیزدن *khezidan*, to rise, spring. P.
 خیزش *khezash*, rise (and slay) him. P.
 خیل *khail*, troop, body of horsemen; tribe; mass. A.
 خیل تاش *khailtāsh*, fellow-soldier, comrade; commander, general; name of an athlete. P.
 خیل خانه *khail-khāna*, royal household. P.
 خیمه *khaima*, tent, tabernacle. A.
 خیمه زدن *khaima zadan*, to pitch a tent. A.P.

د

داد *dād*, he gave; gift, giving; justice, measure, redress; cry for redress or justice. P.
 توان داد *tuwān dād*, one can give. P.
 دادن *dādan*, to give, assign, surrender, resign, yield; to give leave, allow, suffer, permit; to place (in school). P.
 دادی *dāde*, justice, judgment (emphatically):— he used to give. P.
 دار *dār*, keep (imp. of داشتن *dāshtan*). P.
 دارو *dārū*, medicine, drug, physic, remedy. P.
 تلخ داروي *dārūyi talkh*, bitter medicine. P.
 دار و گير *dār o gir*, pomp, bustle, consequence. P.
 داروئي *dārū'e*, a certain medicine, a drug. P.
 داري *dārī*, thou holdest, supportest, keepest, or maintainest (aor. of داشتن *dāshtan*). P.

دارین *dārāini* (obl. of داران *dārāni*, dual of دار *dār*), two worlds, both worlds. A.
 داشتن *dāshtan*, to have, hold, possess, keep; to keep up, maintain; to place, deposit; to withhold, withdraw; to consider; to wear. P.
 دست داشتن *dast dāshtan*, to hand over, to restore. P. (or cause of anything). A.
 داعی *dā'i*, inviting, stimulating; the author
 داعیه *dā'iya*, cause, source; claim, pretension, call. A.
 دام *dām*, snare, net. P.
 دام *dāma*, may he (or it) be perpetual, or continue (3 per. perf. of دوم, used optatively). A.
 دام ملکه *dāma mulkuhu*, may his kingdom endure. A. [dure. A.
 دام سعه *dāma sa'duhu*, may his happiness endure
 داماد *dāmād*, son-in-law. P.
 دامن *dāman*, skirt of a garment; base of a hill. P.
 دامنی *dāmane*, a skirt, a whole skirt. P.
 دامی *dāmī*, thou art the snare. P.
 دان *dān*, know, consider (imp. of دانستن). P.
 دانا *dānā* (pl. دانایان *dānāyān*), wise, knower, wise man. P.
 دانایی *dānā'i*, knowledge, science:—*dānā'e*, a man of wisdom. P. [regard. P.
 دانستن *dānistan*, to know, consider, esteem,
 دانستی *dāniste*, he might know; he used to know. P.
 دانش *dānish*, knowledge, science, learning. P.
 دانشمند *dānishmand*, wise, intelligent, knowing, learned. P.
 دانشمندی *dānishmande*, a certain learned man. P.
 دانگ *dāng*, a weight, the fourth part of a dram; the sixth part of a dīnār. P.
 دانه *dāna*, grain, corn, seed; bait; bead. P.
 دانی *dānī*, thou, knowest (2 per. sing. aor. of دانستن *dānistan*). P.
 داود *Dā'ud*, David, king of Israel. A.
 داویدی *Dā'udī*, David-like, resembling David the sweet singer of Israel. P.A.
 دار *dāwar*, judge, ruler; God. P.
 دایره *dā'ira*, circle, circumference, orbit. A.
 دائم *dā'im*, lasting, unintermitting, ceaseless; always, perpetually. A.
 دایه *dāya*, nurse, foster-mother. P.
 دبیقی *dabikī*, fine stuff of gold tissue (so named from *Dabik*, a small town in Egypt, where it is manufactured). A.

دجال *dajjāl*, Antichrist. A.
 دجله *dijla*, the river Tigris; (in India it is pronounced *dajla*). A.
 دجلی *dujā*, darkness. A.
 الدجلی *ad dujā*, the darkness. A.
 دختر *dukhtar*, daughter; damsel, girl. P.
 دختر خواستن *dukhtar khwāstan*, to ask a girl in marriage. P. [maiden. P.
 دخترک *dukhtarak*, little girl or daughter,
 دخل *dakhl*, entering; income, receipt, revenue; a source of income (136). A.
 دخول *dukhl*, entering, ingress, access, arrival. A. [prey. P.
 دد *dad* (pl. ددان *dadān*), wild beast, beast of
 در *dar*, in, into, within, among; concerning, about, as regards, respecting, on, upon, at; under. P.
 دریا *ba daryā dar*, in the sea. P.
 در *dar* (pl. درها *darhā*), door, gate, avenue; topic, subject. P.
 از در *az dar*, by the door. P.
 در *darr*, milk, especially such as flows spontaneously from the udder in a copious stream. A.
 در *durr*, pearl. P.
 در یتیم *durriyatim*, rare, incomparable pearl. P.
 دراز *darāz*, long; outstretched, extended. P.
 دراز کردن *darāz kardan*, to stretch forth, or hold out; to let loose (the tongue). P.
 درازی *darāzī*, length. P.
 درست *dirāsāt*, study, reading, repeated study, or reading. A. [thunderstruck. P.
 در آفتن *dar āshuftan*, to be disturbed; to be
 در آغه *durrā'a*, tunic, wide vest, or shirt of wool. A.
 در افتادن *dar uftādan*, to fall on, to attack, to engage in controversy with; (frequently, however, the prep. *dar* is pleonastic). P.
 در آمدن *dar āmadan*, to come in, enter; to come forward, or on; to meet; to break into. P.
 در آموختن *dar āmokhtan*, to teach. P.
 در انداختن *dar andākhtan*, to hurl, cast. P.
 در آیدن *dar ānīdan*, to tear, to cause to burst. P.
 در آوردن *dar āvardan*, to bring in; to bring down; to stay, or check. P.
 در آویختن *dar āwekhtan*, to fasten on, to lay hold of, to cling to, or hang on by. P.
 در آي *dar āi*, enter thou, come in (imp. of در آيدن *dar āmadan*). P.
 در آيت *dirāyat*, knowledge, skill, acuteness. A.

باختن *dar bākhtan*, to play, gamble away; to lose. P.
 دربان *darbān*, porter, doorkeeper. P.
 در بر *dar bar*, on or in the breast; in the arms. P.
 در بر کردن *dar bar kardan*, to put on (clothes); to wear, assume. P. [wear. P.
 در بر گرفتن *dar bar giriftan*, to put on, assume.
 در بسته *dar-basta*, with the door shut; shut in. P.
 در بند *dar band*, in the bond; enslaved. P.
 در پس *dar pas*, in the rear. P.
 در پی *dar pai*, at the heels, behind, following. P.
 در پیش *dar pesh*, before, a-head, in front; in prospect. P.
 در پیوستن *dar paivastan*, to join, to meet; to be engaged in; to rise up to. P.
 درج *darj*, infolding, collecting, preserving, comprising, holding:—*durj*, casket. A.
 درجات *darajāt* (pl. of *darajat*), steps, stages upwards (of Paradise: opposed to *darakāt*). A.
 درجه *darajat*, step, degree, rank, dignity. A.
 درجه *darajatihi*, his dignity. A.
 درجی *durje*, a casket. A.P. [stantly. P.A.
 در حال *dar hāl*, at the present time; now; in-
 در حق *dar hakk*, in reference, respect, or re-
 gard. P.A. [shrub, bush. P.
 درخت *dirakht* (pl. *dirakhtān*), tree,
 درخیه *dar khufya*, in secret, secretly. P.A.
 در خواب *dar khwāb*, in sleep, asleep. P.
 در خوابی *dar khwābi*, thou art asleep. P.
 در خورد *dar khwurd*, worthy, suited. P.
 درد *dard*, pain, ache, anguish. P.
 دردا *dardā*, oh, the pain! alas! P.
 در دادن *dar dādan*, to submit, yield, surrender; give out, proclaim. P. [pain, pained. P.
 دردمند *dardmand*, afflicted, aching, suffering.
 دردمندیم *dardmandem*, we are pained. P.
 در ربودن *dar rubūdan*, to sweep away, tear away; to snatch, carry off; to save, rescue; to steal upon. P.
 در رسانیدن *dar rasānīdan*, to bring in. P.
 در رنجیدن *darranjīdan*, to be annoyed or vexed. P.
 درس *dars*, study, reading; lesson, lecture. A.
 در ساختن *dar sākhtan*, to do with, to agree with; to be satisfied or content. P.
 درست *darast* (for *dar ast*), is in, is comprised. — *Durust*, complete, entire, sound; just, right, true, valid; healed. P.

درست ناکرده *durust nā karda*, unfinished, not done correctly. P.
 در ستیزیدن *dar sitezidan*, to strive obstinately and pertinaciously. P.
 درشت *durusht*, hard, harsh; rugged, rough; thick, firm; big, stout, bulky; stern, surly. P.
 درشت خو *durusht-kho*, surly-tempered, severe. P.
 درشت رو *durusht-rū*, crabbed-faced. P.
 درشتی *durushti*, roughness; harshness, severity; bulkiness, bigness, fatness. P.
 در افتادن *dar futādan*, to fall, to fall in. P.
 در قفا *dar kafā*, behind. P.A.
 درکات *darakāt* (pl. of *darak*), lowest depths, stages downwards (of Hell). A.
 در کار اند *dar kār and*, are at work, are busy. P.
 در کشاده *dar-kushāda*, open-doored, with the door open. P.
 در کشیدن *dar kashīdan*, to draw in, contract; to suppress, restrain, refrain; to withdraw; to shut; to drag. P.
 در کشیدن زبان *zabān dar kashīdan*, to be silent. P.
 درگاه *darḡāh*, court, gate, threshold; shrine; palace, king's court. P.
 در گذاشتن *dar guzāshtan*, to pass by; to pass over. P.
 در گذراندن *dar guzrānīdan*, to cause to pass. P.
 در گذشتن *dar guzashtan*, to elapse, to pass on, to pass over, pass by, pass away, die. P.
 در گرفتن *dar giriftan*, to take effect, to impress. P.
 در گرو بودن *dar girav būdan*, to be in deposit, pledge, or pawn. P.
 در گسستن *dar gusistan*, to be broken or twisted, to break down, fail. P.
 در گسلانیدن *dar gusilānīdan*, to snatch, twitch, wrest, wrench. P.
 درم *daram* (for *dari man*), my gate. P.
 درم *diram* (pl. *diramhā*), money; a silver coin, worth about twopence; a drachm (which is the weight of the coin). P.
 در ماندگی *dar māndagi*, distress, sorrow, sadness; want; inability. P.
 در ماندن *dar māndan*, to be in want; to be at a loss; to be at a standstill; to stick, sink, flounder; to be distressed. P.
 در مانده *dar mānda* (pl. *dar mānda-gān*), distressed, unfortunate. P.
 درم دار *diram-dār* (pl. *diram-dārān*), possessed of wealth, monied, rich. P.
 درمی *dirame*, a single dirhem. P.

چند *dirame chand*, a few dirhems, a little money. P.

در میان *dar miyān*, in the midst, among. P.

در میان ایشان *dar miyāni shān* (for *dar miyāni eshān*), among them. P.

رد میان نهادن *dar miyān nihādan*, to lay before ; to entrust ; to expose ; to speak of. P.

درنده *darrinda*, that which rends or tears ; rapacious, ravenous. P.

درنگ *dirang*, delay, hesitation. P.

درنگی *dirangi*, tardiness, lingering, delay. P.

در نوردن *dar navardan*, to travel. P.

در نوردیدن *dar navardidan*, to wrap up, to fold together ; to obliterate. P.

درو *dar ū*, in him, in it, thereon :—*dirav*, reaping, harvest. P.

دروازه *darwāza*, door. P.

دروغ *durogħ*, lie, falsehood. P.

دروغ زن *durogħ-zan*, false, liar. P.

دروغی *duroghe*, a lie, a falsehood. P.

دروغی که *duroghe ki*, the lie that. P.

درون *darūn*, within, in ; inside, heart. P.

درویدن *diravidan*, to mow, reap. P.

درویش *darwesh*, poor, needy, indigent ; religious mendicant, dervish. P.

درویش سیرت *darwesh-sīrat*, poor in spirit, of a humble disposition, having the manners or temper of a dervish. P.A.

درویش صفت *darwesh-ṣifat*, dervish-like, endowed with the qualities of a dervish. P.A.

درویشی *darweshi*, the condition of a dervish, poverty :—*darweshe*, a dervish, a certain dervish. P.

دره *darhā* (pl. of *dar*), doors ; gates. P.

دره‌های آسمان *darhāyi āsmān*, windows of heaven. P.

در هم *dar ham*, together ; perplexed, confused, intertwined ; pell-mell ; vexed, annoyed. P.

درهم *dirham* = درم *diram* (of which it is the arabicized form). A.

درهم افتاده *darham uftāda*, fallen into chaos and confusion, embroiled, entangled. P.

درهم کشیدن *darham kashīdan*, to draw together, to contract. P.

دری *dare*, a door. P.

دریا *daryā*, sea, ocean ; any large river. P.

دریای مغرب *daryāyi maghrīb*, Western Sea, Mediterranean. P.A.

دریای هفتگانه *daryāyi haftgāna*, the seven seas. P.

دریا *ba daryā dar*, in the sea, in the midst of the sea. P.

در یاب *dar yāb*, know thou, take cognizance of, consider, be wise (imp. of *dar yāftan*). P. [stand, comprehend. P.

در یافتن *dar yāftan*, to discover, find out, under-

دریچه *darīcha* (dim. of *dar*), small door, win-

دریدن *darīdan*, to rend or tear. P. [dow. P.

دریغ *diregh* or *duregh*, alas ! what a pity ! pity, harm ; denial, refusal ; repugnance, reluctance, unwillingness ; sorrow, vexation, grief, remorse. P. [vexed. P.

خوردن دریغ *diregh khwurdan*, to grieve, to be

داشتن دریغ *diregh dāshstan*, to deny, grudge, refuse, withhold, keep back. P.

دریغ *direghā*, alas ! ah ! well-a-day ! P.

درین *darīn*, in this ; in these (same as *dar īn*). P.

دروژه *daryūza*, mendicancy, mendicity. P.

دزد *duzd* (pl. *duzdān*), thief, robber. P.

دزدی *duzdī*, theft, robbery :—*duzde*, a certain thief, a robber. P.

دزدیدن *duzdīdan*, to steal, rob, thieve. P.

دست *dast* (pl. *dasthā*), hand ; paw ; pre-eminence, superiority, victory. P.

دست آوردن *ba dast āvardan*, to gain, get possession of, secure. P.

دستار *dastār*, turband ; napkin, handkerchief ; handkerchief-full. P.

دست بدست *dast ba dast*, (from) hand to hand. P.

دست بردن *dast bar dast zadan*, to wring the hands. P.

دست برداشتن *dast bar dāshstan*, to withdraw the hand ; to leave, let alone. P.

دست بردل بودن *dast bar dīl būdan*, to be anxious, uneasy, unhappy, or pained. P.

دست بر فشاندن *dast bar fishāndan*, to rub the hands together (for joy). P.

دست تنگ *dasti tang*, lack of means, straitened circumstances, indigence. P.

دست تنگی *dast-tangi*, straits, indigence, penury. P.

دست دادن *dast dādan*, to give a hand ; to help, aid, favour, promote. P.

دست رس *dast-ras*, come to hand, clutched, obtained, within one's power ; means of subsistence, livelihood ; friendly. P.

دستگاه *dast-gāh*, help, relief ; power, strength, means, ability ; wealth. P.

دستگیری *dast-gīrī*, taking by the hand; aid, help, assistance; possession. P.

دستگیری کردن *dast-gīrī kardan*, to hand over, put in possession. P.

دست و پا *dast o pā*, hand and foot. P.

دست و پا بریده *dast o pā burīda*, amputated in hands and feet. P.

دستور *dastūr*, custom, habit; prime minister. P.

دسته *dasta*, handful, bundle; handle. P.

دست یافتن *dast yāftan*, to get the (upper) hand, to triumph. P. [water. P.

دشت *dasht*, desert, wilderness, plain without

دشمن *dushman* (pl. دشمنان *dushmanān*), foe, enemy. P.

دشمن کام *dushman-kām*, (lit. foe's wish) death. P.

دشمنی *dushmanī*, enmity, hostility. P.

دشنام *dushnām*, abuse. P.

دشنامی *dushnāme*, an abusive word; abuse, incivility, rudeness. P.

دشوار *dushwār*, not easy, difficult, harsh, hard to bear; unbecoming, painful, distressing. P.

دعا *du'ā*, prayer, invocation, intreaty, supplication; benediction. A.

دعای خیر *du'ayī khair*, prayer for welfare. A.P.

دعائی *du'ā'e*, a prayer; an imprecation. A.P.

دعوا *da'au*, they pray to, supplicate (perf. of the verb دعا, for دعوا). A.

دعوة *da'wat*, prayer, suit, petition; invitation; feast, banquet, entertainment. A.

دعوی *da'wā*, claim, demand; plea, excuse; plaint; petition, suit at law, prosecution; assumption, pretension. A.

دغا *daghā*, imposture, cheat, fraud. P.

دغائی *daghā'ī*, impostor, hypocrite. P.

دغل *daghal*, corrupt, base, counterfeit; vice, fraud. A. [drum; tambourine. P.

دف *daf* (for the A. دُف *duff* or *daff*), kettle-

دفتر *daftar* (probably the Greek διφθέρα arabicized), book, register, journal, record, volume. A. [off. A.

دفع *daf*, repelling, parrying, averting, warding
دفع انداختن *daf' andākhtan*, to put off (with excuses), defer, postpone. A.P.

دفن *dafn*, hiding, concealing; burial, interment. A. [to inter or bury. A.P.

دفن کردن *dafn kardan*, to hide in the ground,

دق *dakḡ*, vice, evil condition. A.

دقیقه *dakika*, particle; nice point. A.

دکان *dukān*, shop. P.

دگر *digar* (pl. دیگران *digarān*), other, different; any more; again. P.

دگر بار *digar bār*, another time, again. P.

دگر باره *digar bāra*, again, once more. P.

دگر ره *digar rah*, another road; another time. P.

دگری *digare*, another. P.

دل *dil*, heart. P.

دل آرام *dil-ārām*, heart-pleasing, heart refreshing, solacing, delightful; lover. P.

دل از دست رفته *dil az dast rafta*, one who has lost his heart; love-lorn. P.

دل آزرده *dil-āzarda*, displeased, irritated, provoked, pained, aggrieved. P.

دل آشفته *dil-āshufta*, distressed in mind, distracted. P.

دل افروز *dil-afroz*, heart-inflaming. P.

دلالت *dalālat*, indication; proof, evidence. A.

در دل آمدن *dar dil āmadan*, to find place in the heart, to please the heart. P.

دلآور *dil-āvar* stout-hearted, brave, valiant; warrior. P. [test. P.

دلآوری *dil-āvarī*, intrepidity, boldness; con-

دلآویخته *dil-āvekhṭa*, enamoured; loved. P.

دلآویز *dil-āwez*, heart-attracting, alluring, charming, ravishing. P. [ing. P.

دلبر *dil-bar*, heart-ravisher, charmer, charm-

دلبری *dil-barī*, captivation of the heart:—*dil-bare*, a captivator of the heart, a charmer. P.

دل بستگی *dil-bastagī*, attachment, heart-union. P.

دل بسته *dil-basta*, united in heart, attached. P.

دل بند *dil-band*, heart-binding; agreeable, charming, fascinating. P.

دل تنگ *dil-tang*, heart-sick, disheartened, sad, vexed, distressed, out of spirits. P.

دل تنگی *dil-tangī*, distress, depression of spirits, sadness; heart-burning; oppression. P.

دل خوش *dil-khush*, pleased, satisfied, contented, cheerful, glad; reconciled. P.

دلدار *dil-dār*, possessing or holding the heart; charming. P.

دل ز جان برداشتن *dil zi jān bar dāshtan*, to give up hope of life. P.

دلستان *dil-sitān*, heart-ravisher, charmer; fascinating. P.

دلشروز *dil-firoz*, enlivening, glad, joyous. P.

دلشرب *dil-fireb*, heart-stealing, beguiling, bewitching, deceitful. P.

دلق *dalk*, a kind of garment formerly worn by *kāzīs*, *ulamā*, and the *khaṭīb*s of mosques, and by other persons of religious orders; a kind of patched garment worn by devotees, reputed saints, and *darweshes*; patches, rags. A.

دلکش *dīl-kash*, heart-attracting, alluring. P.

دلکشا *dīl-kushā*, heart-expanding, exhilarating. P.

دل مرده *dīl-murda*, dead at heart, cold-hearted. P.

دل نهادن *dīl nihādan*, to set the heart, acquiesce, or be satisfied. P.

دلی *dīle*, a heart, a single heart. P.

دلیر *dīler*, bold, brave, audacious, courageous. P.

دلیری *dīlerī*, courage, boldness, audacity. P.

دلیل *dalīl*, right director, guide; proof; argument, demonstration. A.

دم *dam*, respiration, breath, speech, words; moment; gulp, draught. P.

دم *dum*, tail. P.

دم بر آوردن *dam bar āvardan*, to draw a breath. P.

دم زدن *dam zadan*, to breathe (a word), utter (a syllable); to proceed. P.

دمار *dimār* (for A. *damār*), ruin, destruction; revenge, vengeance; cry of anguish. P.

دماغ *dimāgh*, rain; conceit, fancy, notion, pride, consequential airs. A.

دمان *damān*, swift; powerful; terrible, furious, unruly. P. [moment. P.]

دمدم *dam ba dam*, moment to moment, each

دم در کشیدن *dam dar kashīdan*, to cease to breathe, to be silent, hold one's breath. P.

دمر *dammir*, destroy utterly (imp. of 2nd form of the verb *دمر*). A.

و دشمنه و شانه *wa dammir 'alā ā' dā' ihi wa shunātihi*, and utterly destroy his enemies and haters. A.

دمشق *Dimashk* or *Dimishk*, Damascus, the capital of Syria. A.

دمی *damī*, inflated, puffy, tumid, windy:—*dame*, an instant, one moment, at a breath. P.

چند دمی *dame chand*, a few moments. P.

دمیاط *dimyāt*, Damietta, in Egypt. A.

دمیاطی *dimyātī*, a species of fine cotton cloth or stuff made at Damietta, dimity. A.

دمیدن *damīdan*, to blow, bloom, bud, expand; to sprout (as an incipient beard); to appear, to burst forth (as the dawn). P.

دنبال *dumbāl*, tail, stern; rudder. P.

دندان *dandān*, tooth. P.

دندانی *dandāne*, one tooth, a single tooth. P.

دنیا *dunyā*, world, earthly possession. A.

دنیا حیات *hayāti dunyā*, the present life. A.P.

الدین و الدنیا *ad dunyā wa 'd dīn*, the world and religion, (church and state). A.

دنیا دنیوی *dunyāyi dīn*, base world. A.P.

دنیا دار *dunyā-dār*, (clinger to the world), man of the world, wealthy person; worldling. A.P.

دنیاوی *dunyawīy*, worldly, secular. A.

دو *dū*, two; both. P.

دواء *dawā*, medicine, remedy. A.

دوا کردن *dawā kardan*, to apply remedies, to treat medically. A.P.

دواب *dawābb* (pl. of دابة *dābbat*), cattle, beasts (especially such as are ridden). (*Dawābb* is often employed in the sense of the singular.) A.

دوام *dawām*, perpetuity, duration. A. [lar.] A.

علي الدوام *'ala 'd dawāmi*, perpetually, uninterruptedly. A.

دوان *dawān*, running; runner. P. [run. P.]

دوانیدن *dawānīdan*, to cause, suffer, or allow to

دوائی *dawā'ie*, a remedy, a medicine. A.P.

دو بار *dū bār*, twice. P.

دو باره *dū bāra*, a second time, twice. P.

دوتا *dū tā*, double, twofold; convex or concave, bent, curved. P.

دوحة *dauḥat*, a great tree with spreading branches. A.

دوحة سبع طیرها موزون *dauḥatun sajj'u ṭairihā mauzūn*, great trees, the notes of whose birds are in sweet harmony. A.

دوختن *dokhtan*, to sew, or sew up; to close up; to broider; to transfix, or pierce. P.

دود *dūd*, smoke, exhalation. P.

دود دل *dūdi dīl*, smoke of the heart, sigh, groan. P.

دودمان *dūdman*, great family, tribe. P.

دور *daur*, revolution, cycle; time; the world; fortune; circulation of the wine-cup. A.

دور *dūr* (pl. دوران *dūrān*), far, distant, remote; aunt! P.

دور افتاده *dūr uftādā*, strayed away, wandered far off, gone to a distance. P.

دوران *daurān*, revolution, circle, cycle. A.

دوزخ *dozakḥ*, hell. P.

دوزخی *dozakḥī* (pl. دوزخیان *dozakḥiyyān*), dweller in hell; damned; infernal. P.

دوست *dost* (pl. دوستان *dostān*), friend, lover. P.

دوست داشتن *dost dāshtan*, to love, to hold or esteem as a friend. P. [friendly. P.]
 دوستدار *dostdār*, one accepted as a friend, friend,
 دوست رو *dost-rū*, having the face of a friend, amiable; beloved, esteemed. P.
 دوستی *dostī*, friendship, love. P.
 . . . *doste*, a friend, a certain friend. P.
 بدوستی *ba doste*, by that friend (I swear). P.
 دوش *dosh*, shoulder; last night. P.
 دوشیزه *doshīza*, virgin. P.
 دوغ *dogh*, sour curds, buttermilk. P.
 دوکان *dūkān*, shop. P.
 دوگانه *dūgāna*, twofold; a prayer in which two inclinations of the body are made. P.
 دوگانه *dūgāna'e*, a single one of such prayers. P.
 دولت *daulat*, wealth, treasure, fortune, prosperity, happiness; power; reign, empire, dynasty. A.
 دولتی *daulate*, a fortune. A.P.
 دوم *duvum* (or دومین *duvumīn*), second. P.
 دون *dūn* (pl. دونان *dūnān*), low, base, vile, mean, contemptible. A.
 دون *dūna*, beside, short of, exclusive of. A.
 الاکبر *dūna 'l'azābi 'l'akbari*, besides the greater punishment (of the world to دو نیمه *dū nim*, two halves; in two. P. [come). A.
 دویدن *davidan*, to run. P.
 ده *dah*, ten. P.
 . . *dih*, village, hamlet, town; (imp. of دادن *dādan*) give thou; (as latter part of a compound) giver. P.
 دهان *dahān*, mouth; orifice. P.
 دهانی *dahāne*, a mouth; the mouth. P.
 خدا *dih-khudā* (or خدای *dih-khudāi*), head man of a village. P.
 دهد *dihad*, he (she or it) gives, or may give (aor. of دادن *dādan*). P.
 دهر *dahr*, time, age, eternity; world; fortune. A.
 دهشت *dahshat*, fear, awe, dismay. A.
 دهقان *dihkān* (from the P. *dih khān*, prince, or lord, of a town or village), the head man, or chief, of a village or town; rustic, husbandman, peasant. A.
 دهن *dihkān-pisar*, peasant's boy. A.P.
 دهل *duhul*, drum, tabour. P.
 دهلز *dihlīz*, entrance-hall, vestibule, portico, antechamber. P.
 دهمت *dihamat*, I should bestow on thee. P.

دهن *dahan*, mouth. P.
 دهنی *dahane*, a mouth, some mouth. P.
 دیار *diyār* (pl. of دار *dār*), houses; countries, provinces, districts. A.
 دیار بکر *diyār-bakr*, name of the country anciently called Mesopotamia. A.
 دیانت *diyānat*, being religious, adherence to religion, conscientiousness, honesty, probity. A.
 دیا *dibā*, silk brocade, variegated with colours. P.
 دیاجه *dibāja* (from the A. *dībāj*, for the P. *dībāh* = دیا *dibā*), proem, introduction or preface to a poem or a book, and especially one that is embellished, or composed in an ornate style. A.
 دیق *dibak* (from the P. *dībah*, for دیاه *dī-bāh*) = دیا *dibā*, [q. v.]. A.
 دیدار *dīdār*, sight, look, view, interview. P.
 دیدن *dīdam*, to see, perceive, behold, witness, observe, regard, consider; to meet with, suffer, experience. P.
 دیده *dīda*, seen; having seen; eye-sight. P.
 دیر *der*, late, long, slow; old, antique. P.
 دیر دیر *der der*, after a long time, at long intervals; very late; very seldom. P.
 دیرینه *derīna*, old; long-lived; of long standing; a long while. P.
 روز *derīna-roz*, old, aged, ancient. P.
 دیگ *deg*, pot, cauldron. P.
 دیگر *dīgar*, other, another; on the other hand; besides, moreover, further, again; any more, any longer. P.
 دیگران *dīgarān* (pl. of دیگر *dīgar*), others, other persons. P.
 دیگر بار *dīgar-bār*, another time, again. P.
 دیگر دم *dīgar-dam*, another moment. P.
 دیگر روز *dīgar roz*, next day. P.
 دیگر وقت *dīgar wakt*, another time. P.A.
 دیگری *dīgare*, one another; the other. P.
 دین *dīn*, religion, faith, creed. A.
 دینار *dīnār* (originally دین آ *dīn ā*, "brought into existence, or circulation, by the law"), a gold coin weighing a drachm and three-sevenths. A.P.
 دین با دنیا فروش *dīn ba dunyā firosh*, a seller or barterer of religion for the world. P.
 دیو *dev*, devil, dæmon, evil spirit. P.
 دیوار *dīvār*, wall. P.

ديوان *dīwān*, finance department; tribunal of justice or revenue; a complete series of odes running through the whole alphabet, the verses of the first class terminating in *l*, of the second in *ب*, and so on. P.

صاحب ديوان *ṣāhibi dīwān*, comptroller of the finances, chancellor of the exchequer. A.P.

ديوانه *dīwāna*, mad, crazy, deranged. P.

ديواني *dīwānī*, belonging to a court of law or exchequer; a financier, financial. P.

صفت ديوانه *dev-ṣifat*, devil-like, endued with the nature of devils. P.A.

ديه *dih*, village. P.

ذ

ذا *zā*, he; this. A.

الذي *za 'llazī*, he who. A.

ذات *zāt*, person, body; nature, essence, soul, self; genus, species, race, breed. A.

خز *zakhṛ*, treasure; provision, store, hoard. A.

ذخيره *zakhīra*, store, hoarded supply. A.

ذره *zarra*, atom, particle, little. A.

ذكر *zīkr*, memory, mention, memorial, remembrance, recital; repeating of the names, attributes, or praises of God. P.

بذكرش *ba zīkrash*, in His praise, in the mention of Him. P.A.

ذلل *zull*, baseness, abjectness, meanness, disgrace, humiliation. A. [ness, vileness. A.]

ذلت *zillat*, error, blunder; disgrace; base-

ذات *zillat*, a base passion, a vile propensity, any thing shameful, scandalous, disgraceful, and dishonourable. A.P.

ذلك *zālika*, that, this. A.

ذلك or ذلكن *zālikunna*, that, this. A.

ذليل *zālil*, low, brought low, humbled; abject, mean, despicable. A.

ذم *zamm*, blame, detraction. A.

ذمائم *zamā'im* (pl. of ذميمة *zamīmat*, crimes, misdeeds, malpractises, reprehensible quali-

ties. A.)

ذو *zū*, having, possessing, possessed of, endowed with (always used as a prefixed noun). A.

ذو القربى *zu 'l kurbā*, possessed of relationship, kinsman. A.

ذو الفقار *zu 'l fuḳār*, name of the celebrated sword which was captured at the battle of Badr. It became the property of Muḥammad, and afterwards fell into the possession of his son-in-law and successor, the caliph Aliy. A.

ذو النون *zu'n nūn*, a name of Abū Fazl Suban bin Ibrāhīm, a celebrated Muhammadan saint, chief of the Sūfīs, who died in Egypt, A.H. 245. A.

ذوق *zauk*, taste, relish, gust, delight. A.

ذوي *zawī* (obl. of ذو *zawū*, pl. of ذو *zū*), possessed of, endued with. A.

ذوي القربى *zawī 'l kurbā*, possessed of affinity, relatives, relations, kinsmen. A.

ذئب *zīb*, wolf. A.

ذيل *zail*, skirt, or lower extremity of a garment, that is dragged on the ground when allowed to hang down. A.

را *rā*, sign of the dat. and acc. cases in Persian. P.

رأت *ra'at*, she saw (3 p. sing. fem. of the verb رأى *ra'a*, he saw). A. [enjoyment. A.]

راحت *rāḥat*, quiet, rest, repose, ease; pleasure,

راز *rāz*, secret, mystery. P.

راس *rās* (for رأس *ra's*), head. A.

راسه *rāsahu*, his head (acc. with affixed pronoun *hu*). A.

راست *rāst*, straight, direct, exact, correct, right, true; the right hand; immediately, directly; a note in music. P.

راست خواهی *rāst khwāhī*, thou desirest the truth? asked thou the truth? P.

راست سخن *rāst-sukhun*, true in speech, truthful. P.

راستی *rāstī*, truth, veracity, truthfulness; rectitude, straightforwardness. P.

راسخ *rāsikh*, firm, solid, sound; profoundly learned. A. [contented. A.]

راضی *rāzīn* (for راضی *rāziyun*), pleased, satisfied,

راضی *rāzī*, content, satisfied, pleased, willing, agreeable. A.

راضیم *rāziyam*, I am content. A.P.

راعی *rā'ī*, shepherd, pastor. A.

راكب *rākīb*, rider, riding. A.

راكب الماشي *rākība 'l mawāshī*, as a rider of the beasts; (acc. governed by the preceding verb اکن *akun*). A.

راكبات *rākībāt* (pl. of راکب *rākibat*, fem. of

راكب *rākīb*), female riders, women riding. A.

راندن *rāndan*, to drive, goad, spur, impel, propel, push forward, travel hard, urge onward, drive away, expel; to attack, fall foul of; to carry on. P.

رأوا *ra'au*, they saw (3 pl. masc. perf. of the verb رأي *ra'ā*). A.
 راه *rāh*, way, road, path; voyage, journey. P.
 راه زن *rāh-zan*, robber, highwayman. P.
 راه نبرده *rāh-na-burda*, untravelled. P.
 رأي *ra'y*, view, opinion, judgment, sentiment. A.
 رأي زدن *rāi zadan*, to give an opinion, to think of. A.P.
 رائ *ra'yat*, standard, flag, banner, ensign. A.
 رائ *ra'aita*, thou sawest (2 p. sing. masc. of رأي *ra'ā*). A. [a sinner. A.
 رائ *izā ra'aita ašīman*, when thou seest رأي *rā'e*, an opinion; a new opinion. A.P.
 رب *rabb*, lord; Creator, God; O Lord! A.
 ربي *rabbu 'l arzi 'anhu rāzin*, the Lord of the earth be pleased with him! A.
 رب *rubba*, many, many A. A.
 ربي *rubba šadīqin lāmanī*, many a true friend hath blamed me. A.
 رباط *ribāt*, a public building for the accommodation of travellers and their beasts, caravansary; a religious house, monastery; a dwelling for Sūfis A.
 رباعي *rubā'iy*, a verse of four hemistichs, tetrastich, quatrain. A.
 ربائيدن *rubā'idan*, to seize, rob. P.
 ربنا *rabbanā*, O our Lord! (acc. used for the vocative). A. [draw one's self. P.
 ربودن *rubūdan*, to snatch, steal, ravish; to with-
 ربيع *rabi'*, the spring. A.
 ربيعي *rabi'ī*, vernal. A.
 رجم *rajm*, pelting with stones. A.
 رجم العناقيد *rajmi 'l 'anākidi* (gen.), pelting the cluster or bunch (on the tree). A.
 رحلت *rihlat*, march; departure; death. A.
 رحمان or رحمن *rahmān*, merciful. A.
 الرحيم الرحمن *ar rahmānu 'r rahīm*, the merciful, the compassionate; the most merciful. A.
 رحمة or رحمت *rahmat* (or *rahamat*), pity, mercy; blessing; a mercy, a gift of the Divine mercy. A.
 رحمة الله عليه *rahmatu 'llāhi 'alaihi*, The mercy of God be upon him! A.
 رحمت آوردن *rahmat āvardan* (or رحمت آوردن *rahm āvardan*), to shew pity, to exercise mercy. A.P.
 رحيل *rahl*, journey, departure, getting away. A.
 رحيم *rahīm*, merciful, compassionate. A.

رخام *rukḥām*, marble, alabaster. A.
 رخت *rakht*, furniture, goods, stuff, apparatus, baggage. P.
 رخسار *rukhsār*, cheek. P. [effulgent. P.
 رخشنده *rakhshanda*, shining, bright, dazzling,
 رخشیدن *rakhshīdan*, to shine, flash, glitter. P.
 رد *radd*, return; restitution, restoration; refutation. A. [joinder. A.P.
 رد جواب *raddi jawāb*, answering properly; re-
 رز *raz*, vine, grape. P.
 رز *ruzz*, rice. A.
 رزق *rizq*, means of subsistence, support, sus-
 tentance, victuals, food, provisions, daily allowance appointed by Providence. A.
 رزق معلوم *rizkun ma'lūmun*, an appointed or assured sustenance. A.
 رساله *risāla*, letter, epistle; treatise. A.
 رسانیدن *rasānīdan*, to cause to arrive, send, bring, carry; to inflict. P.
 رستگاري *rastagārī*, escape, deliverance. P.
 رستم *Rustam* (son of Zāl), the most renowned of the heroes of ancient Persia. P.
 رستن *rastan*, to be liberated, to get free, to escape. P.
 رستن *rustan*, to grow, sprout. P.
 رسته *rasta*, escaped, saved. P. [tice. A.
 رسم *rasm*, law, rule, canon, custom, usage, prac-
 رسمي *rasmī*, a custom; customary. A.
 رسوا *ruswā*, disgrace. P.
 رسول *rasūl* (P. pl. رسولان *rasulān*), messenger, apostle. A. [or it has arrived. P.
 رسیدست *rasīdast* (= رسیده است *rasida ast*), he
 رسیدن *rasīdan*, to arrive, reach, touch, attain. P.
 رشة *rashshat*, sprinkling. A.
 رشف *rashf*, drinking to the last drop. A.
 رشف الزلال *rashfu 'z zulālī*, a copious draught of cool, limpid water. A.
 رشك *rashk*, emulation, zeal, jealousy, envy. P.
 رشوت *rishwat*, bribe. A.
 رشوت خوردن *rishwat khurdan*, take bribes. A.P.
 رضاء *riḡā*, contentment, satisfaction, willingness, goodwill, consent, favour; content, satisfied. A.
 رضي *raziya*, he was pleased or satisfied; (opta-
 tively) may he be pleased or gracious. A.
 رضي الله عنه *raziya 'llāhu 'anhu*, May God be gracious to him! A.
 رضينا *raḡinā*, we are satisfied. A.

رضينا من نوالك بالرحمن *raẓinā min nawā'ika bi 'r rahili*, we are content with getting away as (or for) thy gift. A.

رطب *rutab*, fresh ripe dates; (see اشتهي). A.

رعا *ra'āyā* (pl. of رعية *ra'iyat*), subjects. A.

رعايت *ri'āyat*, care, attention; respect, regard. A.

رعايت خاطر کردن *ri'āyati khāṭir kardan*, to regard or attend to the wishes (of a person). A. P.

رعد *ra'd*, thunder; roll (of a drum). A.

رعنا *ra'nā* (fem. of ارعن *ar'an*), delicate, tender; adorned, beautiful. A.

رعية *ra'iyat*, subject, cultivator, peasant, ryot. A.

رغبت *raghbat*, strong desire, wish, inclination, eagerness, avidity. A.

رفتار *raftār*, going, travelling; travel. P.

رفتن *raftan*, to go, depart, make off; to escape; to attain; to descend. P.

رفتن *ruftan*, to sweep. P.

رفته *rafta* (pl. رفتگان *raftagān*), gone, set off, passed, departed, travelled; dead, deceased. P.

رفع *raf'*, lifting, raising, elevation; promotion; removal (from office); (in Arabic grammar) the vowel *zamma* at the end of a word. A.

رفق *rifk*, gentleness, tenderless, civility. A.

رفقة *rufkat*, *rifkat*, or *rafkat*, a company of fellow-travellers; company, society. A.

رفقة *rufkatin*, in company, accompanied by others. A.

رفع *raf'i*, raised, high, exalted. A.

رفیق *rafik* (P. pl. رفیقان *rafīkan*), companion, associate, friend. A.

رقاب *rikāb* (pl. of رقبة *rakabat*), necks. A.

رقص *raks*, dancing, capering; ambling, prancing. A.

رقعه *ruk'a*, patch; letter, short note, scrap of paper, piece of cloth; petition. A.

رقعه بر رقعه *ruk'a bar ruk'a*, patch upon patch. A. P.

رقم *rakm*, writing, inscription, stamp, mark. A.

.. *rakam*, calamity, misfortune. A.

رقیب *rakib*, waiter in expectation (of a person or thing), watcher, observer; guardian, keeper; successor; rival, competitor. A.

رقبه *rukyat*, charm, magic, spell. A.

رکاب *rikāb*, stirrup. A.

رکبة *rukbat*, the knee. A.

رکبتی *rukbatī*, my knee. A.

رکب *rakibū*, they embark (perf. of the verb *rakiba*). A.

رکعت *rah'at*, an inclination of the body during prayer, so that the hands rest upon the knees. A.

رکیک *rakik*, thin, slender; feeble; small; mean, contemptible. A.

رگ *rag*, vein. P.

رگ جان *ragi jān*, heart-strings. P.

رگ زن *rag-zan*, bleeder, phlebotomist. P.

رماية *rimāyat*, shooting arrows, archery. A.

رمضان *ramazān*, the ninth of the Arabian months; the month during which a strict fast was enjoined by Muhammad upon all his followers, from sunrise to sunset, daily. A.

رمق *ramak*, the remains of life, the last breath. A.

رملي *ramā*, he shot. A.

رماني *ramānī*, he shot me. A.

رمیدن *ramidan*, to flee in terror, to be scared. P.

رنج *ranj*, trouble, labour; toil, fatigue, trial; anguish, grief, pain, annoyance. P.

رنجنایدن *ranjānidan*, to displease, annoy, vex, put to grief, affect with disgust. P.

رنجش *ranjish*, pettishness, indignation. P.

رنجش آمیز *ranjish-āmez*, mixed with displeasure; angry, testy. P.

رنجور *ranjūr*, sick, afflicted, ill, ailing. P.

رنجوري *ranjūrī*, sickness, disorder, distemper. P.

رنجه *ranja*, pain, grief. P.

رنجي *ranje*, a grief, a vexation, annoyance. P.

رنجیدن *ranjidan*, to be displeased, offended, vexed, put out of humour, annoyed, made sad. P. [debauchee, rake. P.

رند *rind* (pl. رندان *rindān*), dissolute fellow,

رنگ *rang*, colour, hue, dye, tint. P.

رنگارنگ *rang-ā-rang*, many-coloured, of various hues, colours or kinds. P.

رنگین *rangin*, coloured; eloquent, flowery (language), florid (style). P.

رو *rav*, go thou (imp. of رفتن *raftan*). P.

رو *rū*, face, surface; consideration, sake, cause, reason. P.

بر روی خاک *bar rūyi khāk*, on the face of the earth, on the bare ground. P.

روا *rawā*, lawful, allowable, passable, right, fit, proper. P.

روا داشتن *rawā dāshtan*, to allow, permit, sanction; to deem right. P.

روان *ravān*, life, soul, spirit; (part. of رفتن *raftan*) going, moving, shifting, running. P.

روان شدن *ravān shudan*, to depart, set out. P.
 روان کردن *ravān kardan*, to send away, to despatch, dismiss. P. [ing. P.
 روان آسا *ravān-āsā*, soul-refreshing, spirit-soothing
 روب *rob* (imp. of روبیدن *robīdan*), wipe. P.
 روباه *rūbāh*, fox. P. [clean. P.
 روبیدن *robīdan*, to wipe, sweep, dust; to
 روح *rūh*, spirit, soul. A.
 روح قوت *kūti rūh*, food of the soul. P.A.
 رود *rūd*, river, stream. P. [of رفتن *raftan*). P.
 . . *ravad*, he goes, he may or might go (aor.
 روده *rūda*, intestines, entrails, guts, viscera. P.
 روده تنگ *rūda'i tang*, narrow guts. P.
 روز *roz* (pl. روزها *rozhā*), day. P.
 روز داد *rozi dād*, day of retribution. P.
 روز شمار *rozi shumār*, day of reckoning. P.
 روز میدان *rozi maidān*, day of battle. P.
 روزک *rozak*, a short day. P.
 روزکی چند *rozake chand*, a few short days. P.
 روزگار *rozgār* (pl. روزگاران *rozgārān*), time, fortune; state, condition; living, livelihood, means of subsistence; time, life. P.
 روزگار بردن *rozgār burdan*, to live, to associate. P.
 روزگار نا مساعد *rozgāri nā musā'id*, unpropitious fortune, hard times. P.A.
 روزگاری *rozgāre*, a time, some time, a length of time, a while, a long period. P.
 روزن *rauzan*, window; chimney, aperture for the escape of smoke. P.
 روزه *roza*, fasting, fast. P. [fast. P.
 روزه داشتن *roza dāshtan*, to keep a fast, to
 روزی *rozi*, fortune, luck; daily bread or food, subsistence. P. [in a day (74). P.
 . . . *roze*, one day, a single day; some day;
 روزی خوار *rozi-khwar* (pl. روزی خواران *rozi-khwarān*), eater of daily bread; a living creature. P.
 روزی ده *rozi-dih*, giver of daily bread, bestower of subsistence. P.
 رؤساء *ru'asā* (pl. of رئیس *ra'īs*), chiefs. A.
 روسپی *rūspī*, harlot, whore, courtesan. P.
 روستا *rūstā*, village, market-town. P.
 روستازاده *rūstā-zāda* (pl. روستازادگان *rūstā-zādā-gān*), village-born; rustic, villager. P.
 روستایی *rūstāi* (pl. روستایان *rūstāyān*), peasant, villager, rustic. P.
 روستایی *rūstāye* (or روستائی *rūstā'ē*), a villager. P.

روشن *rū'ash* = روشن *roshan* [q.v.]. P.
 روش *ravish*, gait, walk, carriage; procedure, custom; conduct, behaviour. P.
 روشن *roshan*, bright, shining, clear, light, enlightened; limpid. P.
 روشنائی *roshnā'ī*, light, brightness. P.
 روشن رای *roshan-rāi*, of enlightened judgment, clear-minded. P.A.
 روشن کردن *roshan kardan*, to illumine, brighten; to give sight to. P.
 روشن گردیدن *roshan gardīdan* = روشن کردن *roshan kardan*. P.
 روشن گهر *roshan-guhar*, bright-souled, luminous, sparkling as a gem. P.
 روضه *rauza't*, flowery mead, beautiful garden. A.
 روضه ماء نهرها سلسال *rauza'tun mā'u nahrihā salsāl*, a garden, the water of whose streams is cool and sweet. A.
 روغن *raughan*, grease, oil, butter. P.
 روم *Rūm*, the Turkish Empire. A.
 رومی *rūmī*, Turkish, produced in Turkey. A.P.
 رونده *rawānda* or *ravīnda* (pl. رونندگان *ravān-dagān*), one that goes; traveller, passenger; devotee. P. [lustre, glory. A.
 رونق *raunaq*, ornament, beauty, freshness, bloom,
 روی *rūy* (pronounced *rū*), face, countenance, aspect. P.
 روی کشیدن *rū darham kashīdan*, to frown. P.
 روی کردن *rū kardan*, to turn the face. P.
 روی *ravī*, thou goest, mayest go (aor. of رفتن *raftan*). P.
 رویت *rūyat*, thy face, thy countenance. P.
 روئیدن *rū'īdan* or *ro'īdan*, to grow, vegetate; to make grow, cause to vegetate. P.
 روئین *rū'in*, brazen, consisting of brass. P.
 روئین چنگ *rū'in-chang*, brazen-clawed. P.
 راه *rah*, road; time, turn. P.
 راه *rahā*, leave. P.
 راه کردن *rahā kardan*, to leave, quit, abandon, put off, lay aside; to give leave. P.
 راهنیدن *rahānīdan*, to cause or allow to escape; to save, free, deliver, rescue, release. P.
 راهائی *rahā'ī*, escape, deliverance, release, emancipation. P.
 راهبانیه *rahbānīyat*, monasticism; monkery. A.
 راهبانیه فی الاسلام *lā rahbānīyata fi 'l islāmī*, there is no monachism in Islām. A.
 رهبر *rah-bar*, guide, road-guide. P.

راہ *rah-ourdan*, to obtain the road, to get access to. P.
 رہبری *rah-barī*, guidance, direction. P.
 راز *rah-zan*, robber, highwayman. P.
 رازگار *rah-guzar*, passage, thoroughfare, street. P.
 رازیدن *rahidan*, to rid one's self, escape, get free or clear of. P.
 ریاء *riyā*, hypocrisy. A. [clerkship. A.
 ریاست *ri'āsāt*, dominion, authority, headship;
 ریحان *raiḥān*, an odoriferous herb. A.
 ریختن *rekhtan*, to pour out, spill, scatter, shed, crumble; to spend (money), to squander. P.
 ریخته *rekhta*, poured out, spilt, shed, crumbled; torn to shreds, ruined, lost, mingled, dis-
 ریذ *reza*, crumb, scrap, shed. P. [solved. P.
 ریمان *resmān*, rope, string; cable, hawser. P.
 ریش *resh*, wound, sore, blain, ulcer; bleeding, wounded, sore.—*Rīsh*, beard; dress, suit of clothes for festive occasions. P.
 ریشان *reshān*, wounded, bleeding. P.
 ریحان *rai'ān*, best of anything, prime or vigour
 ریک *reg*, sand. P. [(of youth). A.
 ریک روان *regi ravān*, shifting sand, quick-
 ریبو *rev*, fraud, deceit. P. [sands. P.

ز

ز *zi* = از *az* [q.v.]. P.
 زاد *zād*, provisions for a journey:—he was born (past of زادن *zādan*). P.
 زادی *zādi rāh*, provisions for a journey. P.
 زاد *zāda* (for زید), he or it increased, it was over and above, exceeded. A.
 ذلک *mā zāda 'alā zālīka*, whatever is in excess of this. A.
 زاد بوم *zād-būm*, father-land, place of one's birth, native country. P.
 زادگان *zādagān* (pl. of زاده *zāda*), born; children, young ones. P.
 زادگی *zādagī*, birth, parentage. P.
 زادن *zādan*, to be born, arise, spring; to give birth to, to bring forth. P.
 زاده *zāda*, born; son. P.
 زاده *zāda'e*, a son. P.
 زار *zār*, groan, lamentation; groaning, afflicted; weak, contemptible; wretch; (as latter part of compounds) place, bed, field. P.
 زاری *zārī*, lamentation, cry, wailing. P.
 زاغ *zāgh*, a crow. P.

زال *Zāl*, the father of Rustam. P.
 زالی *zālē*, a certain old woman. P.
 زان *zān* (for زان *zi ān*, از آن *az ān*), from that; than that. P.
 زانکه *zānki* (for آنکه *az ān ki*), because that. P.
 زانگه *zān gah* (for از آنکه *az ān gah*), from that time. P.
 زانم *zānam* (for از آنام *az ānam*), than that I am. P.
 زانو *zānū*, knee. P.
 زاهد *zāhid* (P. pl. زاهدان *zāhidān*), devout, abstinent; recluse, anchorite. A. [like. A.P.
 زاهدتر *zāhittar*, more of a recluse, more hermit-
 زاهدی *zāhidī*, devotion, religion, piety. A.P.
 zāhide, a recluse, an anchorite. A.P.
 زائد *zā'id*, increasing, exceeding. A.
 زائد الوصف *zā'idu 'l waṣf*, indescribable, beyond description. A.
 زائر *zā'ir* (P. pl. زائران *zā'irān*), visitor, pilgrim. A.
 زائل *zā'il*, waning, declining, decaying; impaired. A.
 زاینده *zāyinda* or *zāyanda*, bringing forth; productive; a mother; springing, flowing, running (fountain or well); unfailing, perennial. P.
 زائیدن *zā'idan*, to bring forth; to procreate. P.
 زبان *zabān* (pl. زبانها *zabānhā*), tongue; language, speech, dialect. P.
 زبان آور *zabān-āvar* (pl. زبان آوران *zabān-āvarān*), eloquent, fluent; orator, poet. P.
 زبان آوری *zabān-āvarī*, eloquence, flow of language, fluency of tongue, readiness. P.
 زبان بریده *zabān-burīda*, tongue-cut, tongue-tied, silent. P.
 زبان دراز *zabān-darāz*, long-tongued; rude, insolent, violent in speech; scold. P.
 زبان درازی *zabān-darāzī*, lengthening of the tongue, giving loose to the tongue. P.
 زبان در کشیدن *zabān dar kashīdan*, to be silent, to restrain the tongue. P.
 زبانه *zabāna*, flame. P.
 زبانی *zabāne*, a tongue, a language. P.
 زبانی که داشت *zabāne ki dāsht*, the language that he possessed, i.e. his own language, or dialect. P.
 زبردست *zabar-dast* (pl. زبردستان *zabar-dastān*), having the upper hand; oppressive, violent; oppressor. P.
 زبرین *zabarīn*, upper, superior. P.

زبونی *zabūnī*, meanness, baseness, vice, vileness, faultiness, wickedness, depravity. P.

زبر *zi bahri*, for the sake of. P.

زبيب *zabīb*, dried date; raisin. A.

زبای در آوردن *zi pāi dar āvardan*, to trip up, to throw down, to prostrate. P.

ز پس *zi pas*, after, behind. P.

زجر *zajr*, chiding, scolding, reproof, rebuke; impediment, opposition, violence. A.

زحمت *zahmat*, pressure, trouble, inconvenience, annoyance, affliction, disquietude. A.

زخم *zakhm*, wound. P. [wounded. P.]

زخم خورده *zakhm-khurd*, received a wound, *zakhma*, bow or plectrum of a violin or other musical instrument. P.

ز خود *zi khud*, of himself, herself or itself. P.

زدن *zadan*, to strike, beat, hit, shoot, whip, flog; to dash, fling, cast; to rap; to attack; to sting; to strike up; to pitch (a tent). P.

زیر *zar*, gold; money. P.

زیر *zarr*, gold. P.

زرجفري *zarri ja'fari*, the purest kind of gold. P.

زار اندود *zar-andūd*, overlaid with gold, gilded, زرد *zard*, yellow. P. [gilt. P.]

زرب *zar'*, sowing; sown field, corn-field. A.

زرع و تجارت *zar' o tijarat*, farm and merchandise. P.A.

زرق *zark*, (used by the Persians in the sense of) hypocrisy, fraud, imposture. A.

زرنی *zurnī*, visit me (from زر *zur*, imp. of زار *zāra*, for زور, with the affix نی *nī*, me). A.

زرنی غیباً *zurnī ghibban*, visit me every other

زربین *zarīn* or *zarrīn*, golden. A. [day. A.]

زشت *zisht*, ugly, plain, ill-favoured, deformed; odious, offensive, disgusting. P.

زشت زشت *zisht-kho*, of an odious temper. P.

زشت خوئی *zisht-kho'e*, a certain ill-tempered

زشت رو *zisht-rū*, ugly-faced. P. [fellow. P.]

زشت روئی *zisht-rū'i*, ugliness of face. P.

زشت نامی *zisht-nāmī*, infamy. P.

زشتی *zishṭī*, ugliness, foulness; opprobrium, reproach; vilifying. P.

زکوة *zakāt*, alms, almsgiving. A.

زال *zulāl*, cool, cold, limpid (water). A.

زالت *zallat*, slip, fault, wrong action, blunder, mistake. A.

زلف *zulf*, curling lock of hair, ringlet. P.

زَم *zumma*, (the camel) was bridled, or haltered (pass.). A.

زما *zi mā* (for از ما *az mā*), from us, our. P.

زمام *zimām*, leading string, rein, bridle, halter. A.

زمان *zamān*, time, season, age. A.

زمان الوصل *zamāna 'l waṣṭi*, time of visiting (acc.). A.

زمانه *zamāna*, time; world. A.P.

زمانی *zamāne*, a while, a little while. A.P.

زخشري *zamakḥshari*, (Abu 'l Kāsim Mahmūd) a native of Zamakḥshar, in Khwārazm, an eminent Arabic grammarian and commentator, born A.H. 467. P.

زمره *zumra*, circle, assembly, crowd. A.

زمردین *zumurrudīn*, of emerald hue. P.

زمرمه *zamzama*, confused sound, murmuring, humming, a musical manner of reading, chant, concert. A.

زمستان *zamistān*, winter. P.

زمان *zaman*, time, season. A.

زمان *zi man* (for از من *az man*), from me. P.

زمی *zamī* = زمین *zamīn*. P.

زمین *zamīn*, earth, ground; landed property, estate, land, territory, country. P.

زن *zan* (pl. زنان *zanān*), woman; wife. P.

زن خواستن *zan khwāstan*, to seek a woman in marriage. P.

زن کردن *zan kardan*, to take a wife, marry, wed. P.

زن و فرزند *zan o farzand*, wife and child (or children). P.

زن باردار *zani bār-dār*, pregnant woman. P.

زنبور *zambūr*, wasp, hornet. A.

زنبورم *zambūram*, I am a hornet. A.P.

زنجیر *zanjir*, chain, fetter. P.

زنجیر پای *zanjiri pāi*, fetters. P.

زنجندان *zanakhdān*, chin, lower jaw. P.

زن خواسته *zan-khwāsta*, married a wife. P.

زندان *zindān*, prison, jail. P.

زندست *zindast*, is living, survives (equivalent to زنده است *zinda ast*). P.

زندگانی *zindagānī* (or زندگی *zindagī*), life, living. P.

زنده *zinda*, living, alive. P. [alive. P.]

زنده کردن *zinda kardan*, to animate, to make

زندیق *zindik* (the Persian زند or زندیک arabicized), infidel, hypocrite; fire-worshipper. A.

زنگ *zang*, rust. P.

زنگار *zangār*, verdigris; rust. P.

خوردۀ زنگ *zung-khwurda*, eaten up with rust, corroded, rusty. P.

زنگی *Zangī*, Æthiopian, Ethiop. The surname of the family of Sanjar, who established a dynasty under the title of Atābak [q.v.]. P.

زَنهار *zinhār* = زینهار *zinhār* [q.v.]. P.

زنی *zanī*, womanhood. P.

زَنه *zane*, a woman, a wife. P. [fall. A.

زوال *zawāl*, decline, wane, setting, departure, زد *zūd*, swift, quick; swiftly, soon, readily, quickly, speedily. P.

زودتر *zūttar*, quicker, sooner, more speedy. P.

زودی *zūdi*, speed, swiftness, quickness, suddenness. P.

بزودی *ba zūdi*, with quickness, quickly. P.

زور *zor*, strength, power, force, violence. P.

زور آوردن *zor āvardan*, to bring violence, to press heavily. P. [athlete. P.

زور آزما *zor āzmā*, strong, powerful, athletic;

زور آزمایی *zor-āzmā'e*, an athlete; a certain wrestler. P.

زور آور *zor-āvar* (pl. زور آوران *zor āvarān*) possessing or bringing strength; vigorous, powerful; athlete. P.

زور آوری *zor-āvarī*, vigour; combat, fight. P.

زورق *zaurak*, small boat, skiff. A.

زورمند *zormand*, robust, powerful, strong. P.

زورمندی *zormandī*, strength, force, violence. P.

..... *zormande*, a strong, powerful fellow. P.

زوزن *Zauzan*, name of a city lying between Herat and Nishapur; also of an extensive district dependant of Nishapur. P.

زه *zih*, bowstring. P. [a bow. P.

زِه کردن *zih kardan*, to fix a bowstring, string

زاهد *zuhād* (pl. of زاهد *zāhid*), religious men, recluses, ascetics, devotees. A.

زهار *zihār*, the private parts. P.

زهد *zuhd*, abstinence, devotion; religious mortification. A.

زهر *zahr*, poison, venom, bane. P.

زهر قاتل *zahrī kātīl*, deadly poison. P.A.

زهره *zahra*, gall-bladder; boldness, spirit. P.

زیادت *ziyādat* (and زیاده *ziyāda*) augmentation, increase; (used adjectively) additional, excessive, much, more. A.

زیادت کردن *ziyādat kardan* (or زیاده کردن *ziyāda kardan*), to increase, augment, raise, enhance. A.P.

زیاده گردیدن *ziyāda gardīdan* (شدن *shudan* or گشتن *gashitan*), to become greater, to increase, grow, wax stronger. A.P.

زیاده حسنی *ziyāda-ḥasanī*, extreme comeliness, exceeding beauty. A.P.

زیارت *ziyārat*, visit; visitation; pilgrimage. A.

زیارتگاه *ziyārat-gāh*, place to which pilgrimage is made; shrine. A.P.

زیان *ziyān*, loss; detriment, injury, harm, hurt, mischief; decline, decay. P.

زيب *zib* or *zeb*, ornament, beauty. P.

زيبا *zibā*, beautiful, fair, comely, graceful. P.

زيبی *zibak*, quicksilver, mercury. P.

زيبیدن *zebīdan*, to adorn; to become, beseem, suit; to please, to be agreeable. P.

زید *Zaid*, a proper name. A.

زیدی *zaidī*, thou art (of) Zaid. P.A.

زیدي *tā 'amr o bakr o zaidī*, as long as thou art (a follower) of Amr, Bakr, and Zaid (names expressive of worldliness and secularity). P.

زیر *zer*, under, beneath, below, down. P.

زیر بار شدن *zeri bār shudan*, to be under a load, to be burdened, to be in difficulty. P.

زیرا که *zīrā ki*, because that. P.

زبردست *zer-dast* (pl. زبردستان *zer-dastān*), powerless; under authority; inferior; oppressed. P.

آزار *zardast-āzār*, oppressor of the weak. P. [gent, witty. P.

زبرک *zīrak*, quick, sagacious, shrewd, intelli-

زبرکی *zīrakī*, quickness, intelligence, sprightliness, wit, spirit, genius. P.

زیرین *zerīn*, lower, inferior, nether. P.

زیستن *zīstan*, to live; to survive; living. P.

زیک *zi yak* (for از یک *az yak*), of one. P.

زین *zīn* (for زی *zī* in), than this. P.

زینب *Zainab*, name of one of the numerous wives of Muhammad. A.

زینت *zīnat*, ornament, decoration, gear; attractiveness, grace. A.

زینهار *zīnhār*, defence, protection; care, caution; beware! have a care! never (with neg.) P.

زینهار کردن *zīnhār kardan*, to be upon one's guard, to protect one's self. P.

زینور *zewar*, ornament. P.

ژ

ژاله *zhāla*, hail. P.

ژنده *zhanda*, old and patched (garment). P.

زبان *zhīyān*, formidable, terrible, fierce, rampant. P.

س

سابق *sābīq*, past, preceding, prior, former, antecedent, bygone. A.

سابق الانعام *sābīqu 'l in'ām*, of former favours or bounties. A.

سابقه *sābīqat* and *sābīqa* (fem.), former, past. A.

ساتر *sātīr*, veiling, concealing, hiding; concealer; (acc. ساترا *sātiran*). A.

ساترا کن *kun sātiran*, be (or become) thou a concealer (of his fault). A.

ساختن *sākhtan*, to do, form, make, construct, contrive, perform, arrange; to prepare, make ready; to do with, manage, make shift; to be content; to agree, harmonize; to coun-

ساز *sāz*, musical instrument. P. [terfeit. P.

ساز کردن *sāz kardan* = ساختن *sākhtan*. P.

ساعت *sā'at*, hour, moment. A.

ساعتی *sā'ate*, an hour, a while. A.P.

ساعد *sā'id*, the arm from the wrist to the elbow, fore-arm. A.

ساعده *sā'iduhu*, his arm. A.

ساق *sāk*, the leg. A.

ساقی *sākin* (for ساقی *sākiyun*), a cup-bearer. A.

و هو ساقی *wa huwa sākin*, and he is a cup-

ساقی *sākī*, cup-bearer. A. [bearer. A.

سال *sāl*, year. P.

سالار *sālār*, general, chief, leader, commander. P.

سالک *sālīk* (P. pl. سالکان *sālīkān*), traveller. A.

طریقت سالکان *sālīkāni ṭarīqat*, travellers. A.P.

سالگی *sālagī*, (in comp.) age. P.

ساله *sāla* (pl. سالها *sālāhā*), age; years. P.

پنج ساله *panj sāla*, five years old. P.

سالها *sālāhā* (pl. of سال *sāl*), years, for years. P.

سالی *sāle*, one year; a whole year; a certain year. P.

چند سالی *sāle chand*, several years. P.

دو سالی *sāle dū*, a couple of years. P.

سالیان *sāliyān*, years. P.

سائر *sā'ir*, remainder, rest, all, except, the other; the whole. A. [supplicant. A.

سائل *sā'il*, asking; beggar, petitioner, suitor,

سایه *sāya*, shade, shadow. P.

سایه پرورده *sāya-parvarda*, brought up in the shade, delicately brought up, raw, inexperienced. P.

سائیدن *sā'idan*, to grind, crush, rub, triturate. P.

سبب *sabab*, cause, reason, motive. A.

الله سبحان الله *subhāna 'llāh*, O Holy God! Most Holy God! A.

حق سبحانه و تعالی *ḥaqq subhānahu wa ta'alā*, God the most Holy and the most High. A.

سبز *sabz*, green, verdant, fresh. P.

سبزه *sabza*, verdure, herbage; green herb, pot-herb; sprouting or incipient beard. P.

سبع *sub'*, (fem.) seven. The seven long chapters of the Kurān, from بقره *baqrat* to توبه *taubat*. A.

هفت سببع *haft sub'*, the seven of (or seven times) these seven chapters. P.A.

سبک *sabuk*, light, not heavy. P.

سبکبار *sabuk-bār*, light in weight; lightly loaded; ready to rise and travel. P.

سبکپا *sabuk-pā*, light-footed, light of foot; restless, unsettled. P.

سبکتگین *Sabuktagīn*, the father of Sultan Mahmūd, founder of the dynasty of the Ghaznavids, who flourished in the beginning of the eleventh century. P.

سبکسار *sabuk-sār*, light-headed, addle-pated, of weak intellect; contemptible. P.

سبکساری *sabuk-sārī*, lightness. P.

سبیل *sabīl*, road, path, way; religious bequest. A.

بر سبیل *bar sabīli*, by way of. P.A.

سپاس *sipās*, thanks, thanksgiving. P.

سپاه *sipāh*, soldiery, army. P.

سپاهی *sipāhī*, military, of the military order. P.

سپهر *sipar*, shield. P.

سپهر انداختن *sipar andākhtan*, to throw away the shield, to give up the contest, to yield. P.

سپهر باز *sipar-bāz*, (player with the shield), skilful warrior. P.

سپردن *sipurdan*, to entrust, consign, give up, surrender, resign, submit. P.

سپهری شدن *siparī shudan*, to be full or complete, to come to an end. P.

سپند *sipand*, wild rue (the seed of which is used by fumigation to counteract the evil eye). P.

است *ast*, is, (he, she, it) is. P.

ستاره *sitāra*, star. P.

ستاندن *sitāndan*, to take, receive, accept; to seize, catch, snatch; to exact, levy. P.

ستایش *sitāyish*, praise, laud; encomium; compliment, flattery. P.

ستدن *sitadan*, to take, accept; to take away. P.

ستردن *siturdan*, to shave. P.

ستم *sitam*, tyranny, oppression, outrage, injustice; deliberately, designedly, purposely. P.

ستم دیدگاه *sitam-dīda* (pl. ستم دیدگان *sitam-dīda-gān*), one who has seen or experienced oppression. P.

ستمگار *sitamgār* (or ستمگر *sitamgar*), tyrannical; tyrant, oppressor. P.

ستمگاری *sitamgārī* (or ستمگری *sitamgarī*), tyranny, oppression, cruelty. P.

ستمی *sitame*, an act of oppression. P.

ستودن *sitūdan*, to praise, laud. P.

ستور *sutūr*, animal, beast of burden (as a horse, mule, or the like). P.

ستون *sutūn*, pillar, column. P.

ستره *sutūh*, tired, jaded, knocked up; afflicted; fear, dread. P.

ستیز *sitez*, contention, strife, emulation; obstinate, contentious, quarrelsome; (imp. of ستیزیدن *sitezīdan*) contend thou, persist. P.

ستیز روی *sitez-rū*, quarrelsome-looking; quarrelsome, contentious. P.

ستیزه *siteza*, strife, contention. P.

ستیزیدن *sitezīdan*, to contend, strive, quarrel. P.

سجع *saj'*, singing of birds, cooing of doves; rhyme, metre, cadence. A.

سجع گوی *saj'-go*, a speaker in rhythmical sentences, or highly polished and ornamental speech. A.P.

سجود *sujūd*, prostration, adoration, worship. A.

سحبان *Sahbān Wā'il*, name of an Arabian poet, reputed to have been the most eloquent man that ever lived in Arabia. A.

سحر *saḥar*, twilight, dawn of day, morning. A.

سحر مرغ *murghi saḥar* (lit. bird of the morning), the nightingale. P.A. [morn-tide. A.P.]

سحرگاه *saḥar-gah* (or سحرگاهان *saḥargāhān*), morn,

سحری *saḥarī*, morning; of or pertaining to the morning. A.P. [ing. A.P.]

... saḥare, one morning, on a certain morning
سخا *sakhā* (and سخاوت *sakhāwat*), liberality, generosity. A.

سخت *sakht*, hard, strong; painful, severe. P.

سخت پی *sakht-pai*, of strong muscle, muscular. P.

سختی *sakhtī*, hardness, hardship, adversity, distress; vehemence, severity; stinginess. P.

سختی کشیدن *sakhtī kashīdan*, to endure hardship. P.

سخره *sukhra*, one who is compelled to labour. A.

سخره گرفتن *ba sukhra giriftan*, to seize by force, employ enforced labour, to press or oppress. P.A.

سخن *sukhun* or *sukhan* (pl. سخنها *sukhunhā* or سخنان *sukhunān*), word, speech, discourse; affair, matter; poem, poetry. P.

سخن پیوستن *sukhun paivastan*, to connect or draw out a discourse. P.

سخن چین *sukhun-chīn*, tale-bearer. P.

سخندان *sukhun-dān* (and سخن گوی *sukhun-go*) speaker, orator, poet. P.

سخنی *sukhune* or *sukhane*, a word. P.

سخنی چند *sukhune chand*, a few words. P.

سد *sadd*, obstructing, staying, arresting; obstruction (such as a mound, dike, rampart, &c.). A.

سد رمق *saddi ramak*, staying or arresting the remains of life, preserving the strength, keeping body and soul together. A.P.

سر *sar*, head, top, summit, tip, end, point; cover, lid; intention, design; wish, desire, inclination; thought, fancy, idea; spring, source; chief, choicest. P. [de novo. P.]

از سر *az sar*, from the beginning, over again,

سر *sirr* (pl. اسرار *asrār*), secret, mystery. A.

سراء *sarrā*, an easy, happy condition (opposed to ضراء *zarrā*). A.

سراج *sirāj*, lamp. A.

سراج الملة الباهرة *sirāju 'l millati 'l bāhirati*, the lamp of the surpassingly bright religion. A.

سراچه *sarācha*, inner apartment, closet; palace, pavilion. P. [the heart. P.]

دل سراچه *sarācha'i dil*, the inmost recesses of

سراجم *sar'anjam*, conclusion, termination, end; accomplishment; issue; materials, requisites, stores, provisions; anything essential to an undertaking. P.

سرانديب or سرنديب *sarandīb* (the Sanskrit स्वर्ण द्वीप *swarna dwīpa*, 'gold island,' arabicized), Ceylon. A.

سر انگشت *sar-angusht* (pl. سر انگشتها *sar-angushtā*), tip of the finger. P.

سرای *sarāi*, palace, house, abode, mansion, inn; (imp. of سرانیدن *sarāīdan*, used as latter part of compound) playing, player on a musical instrument. P.

در سراي *dar sarāi*, in the house, at home. P.
سرای دیگر *sarāyi digar*, the next mansion, i. e.
the other world. P.

سرای *sarā'e*, a mansion, a house a home. P.
سرائیدن *sarā'idan*, to sing, warble; to play on
an instrument. P.

بسر بردن *bu sar burdan*, to carry to an end, to
bring to completion, to finish. P.

سر پنجه *sar panjaqi*, strength of fist, grip. P.
سر پنجه *sar panja*, nails, claws; open hand, ex-
panded fingers. P. [strong. P.]

سرتیز *sartez*, hot-headed, vehement; head-
سرخ *surkh*, red, crimson; blooming, blushing. P.

سر خویش *sari khwesh*, one's own way or will. P.
سر خویش گرفتن *sari khwesh giriftan*, to follow
one's own course, attend to one's own bu-
siness; to be off. P.

سرد *sard*, cold, cool; extinct. P.

سرد و گرم روزگار *sard o garmi rozgār*, the ups and
downs of life, the vicissitudes of fortune. P.

سر دست *sari dast* (and *sar-dast*), the extremity
of the hand, tips of the fingers. P.

سرزنش *sarzanish*, rebuke, chiding, reproach;
chastisement. P.

سیرشت *sirish*t, nature, temperament, physique;
physics. P.

سرعت *sur'at*, speed, swiftness; activity. A.

سر کردن *sar kardan*, to break out; to become
manifest; to burst (as a boil); to come to
a head. P. [rebellious. P.]

سرکش *sar-kash*, heady, headstrong, refractory,
سرکشاده *sar-kushāda*, having the table-cloth
spread; spread out. P.

سرکشی *sar-kashī*, disobedience, refractoriness. P.
سر کشیدن *sar kashīdan*, to draw back the head;
to disobey, to become rebellious or refrac-
tory; to end. P.

سر کوفته *sar-kofta*, head-crushed. P.

سر کوفته مار *sar-kofta mār*, I am a head-
crushed snake. P.

سرکه *sirka*, vinegar. P.

سرگردان *sar-gardān*, bewildered, giddy; dizzy. P.
سرگشته *sar-gashta*, whirling round, dizzy, asto-
nished; afflicted. P.

سرگین *sargīn*, dung. P.

سرما *sarmā*, winter, cold. P.

سرمايه *sar-māya*, source of wealth, fund, capi-
tal, stock-in-trade. P.

سروست *sar-mast*, intoxicated to the last de-
gree, dead drunk. P.

سرندیب *sarandīp* = سراندیب *sarandīb*, [q. v.]. P.

سرو *sarv*, cypress. P.

سرو خرامان *sarvi kharāmān*, waving cypress. P.

سرو پا *sar o pā*, head and foot, from head to

سرد *surod*, song. P. [foot. P.]

سرودن *surodan*, to sing, warble. P.

سرور *sarvar*, head, chief, principal. P.

سروری *sarvarī*, chiefship, command, captaincy;
sovereignty, empire, rule, sway. P.

سروکار *sar o kār*, business, service. P.

سره *sara*, current (as coin); of full metal;
(hence, anything) good, worthy, faultless. P.

سرهنگ *sarhang*, officer, captain, chief, head-
man. P.

سرهنگی *sarhangī*, of or pertaining to a chief
officer or head; official. P. [night. A.]

سرل *sarā*, he travelled, visited, or came by

سری طیف *sarā taifu*, an apparition came by
night. A.

سری *sarī*, desire, longing, wish. P.

... sare, one head, a head; a fancy, an
affection. P.

ساری داشتن *sare dāshtān*, to have a fancy, en-
tertain an affection. P.

سریر *sarīr*, throne. A.

سزا *sazā*, punishment. P.

سزاوار *sazāwār*, deserving, meriting, worthy;
suitable. P.

سست *sust*, weak, languid, wearied, dead-beat. P.

سست بازو *sust-bāzū*, weak in the arm. P.

سست رغبت *sust-ragħbat*, of sluggish passions,
cold, palled. P.A.

سستی *sustī*, sloth, laxness, negligence, remiss-
ness; gentleness. P.

سلطوت *saṭwat*, dominion, majesty; force, domi-
nation; bluster. A.

سعادت *sa'adat*, happiness, felicity. A.

سعت *sa'at* or *si'at*, liberality, facility; wide-
ness, spaciousness, amplitude. A.

سعد *sa'd*, happiness; a proper name. A.

سعد *sa'ida*, it prospers. A.

به لا کاد سعد الدنیا *la kad sa'ida 'd dunyā bihi*, the
world assuredly prospers through him. A.

سعد بن اتابک الاعظم *sa'du bin atābaki 'l ā'zamī*,
Sa'd, the son of the greatest Atābak. A.

سعدۀ *sa'duhu*, his happiness. A.

سعدی *Sa'dī*, one of the most celebrated of Persian writers. He was born at Shīrāz, A.H. 571, A.D. 1175. P. [*Sa'dī*]. P.

سعدی *Sa'diyā*, O Sadi! (voc. case of سعدی *sa'y*, effort, exertion, endeavour, pains, labour, trouble; purpose, study. A.

سعدی کردن *sa'y kardan*, to endeavour, to strive, to attempt. A.P.

سفاہت *safāhat*, folly, stupidity; boorishness, uncouthness, rudeness, coarseness. A.

سفت *suft*, boring, piercing, perforating; (3 p. sing. imperf. of *sufṭan*) he bored. P.

سفتن *sufṭan*, to bore, pierce, perforate. P.

سفر *safar*, journey, travel, voyage. A.

سفر دریا *safari daryā*, sea-voyage. A.P.

سفر کردہ *safar karda*, having made a journey; travelled; fatigued. A.P.

سفرة *sufra*, a carpet or cloth on which the dishes are placed at meal-times; the carpet or cloth with the dishes laid out. (The *sufra* used in travelling is usually made of leather). P.

سفرة نهادن *sufra nihādan*, to spread a carpet or cloth for a meal. P.

سفلہ *sifla*, of low origin, low, mean, base. A.

سفلی *suflā* (fem. of اسفل *asfal*), lower, inferior. A.

سفلی ید *yadi suflā*, the lower (i.e. receiving)

سفید *safed*, white, fair. P. [hand. A.P.

سفیہ *safih*, stupid, ignorant, insane, silly, foolish. A.

سقط *saqat*, anything of a base nature; improper speech, coarse abuse. A.

سقیم *sakim*, sick, infirm, ill; invalid. A.

سکان *sukkān*, helm or rudder of a ship. A.

سکت *sakatta*, thou art (or wert) silent (2 m. sing. perf. of the verb سکت *sakata*). A.

سکت ان *in sakatta*, if thou art silent. A.

سکنج *sukunj* or *sakunj*, one who has fetid breath; fetid breath. P.

سکندر *sikandar*, Alexander. A.

سکون *sukūn*, tranquillity, rest, repose. A.

سگ *sag* (pl. سگان *sagān*), dog. P. [mise. P.

سگال *sigāl*, thought, conjecture, suspicion, sur-

سگ بازار *sagi bāzārī*, dog of the bāzār, a street cur. P.

سگ شکاری *sagi shikārī*, hunting-dog. P.

سگی *sage*, a dog, one dog. P.

سل *sal*, ask thou (irregular imp. for اسأل *is'al*, of the verb سأل *sa'ala*, he asked). A.

سلاح *silāh*, arms, accoutrements. A.

سلاطین *salāṭīn* (pl. of سلطان *sulṭān*), sultans, emperors. A.

سلام *salām*, salutation, peace. A.

سلامة and سلامت *salāmat*, safety, peace, welfare, well-being; harmlessness; sincerity, integrity. A. [(is) in solitude. A.

السلامة في الوحدة *as salāmatu fi 'l waḥdati*, safety

سلامی *salāme*, a salutation, a salaam. A.P.

سلاحشور *salaḥshor*, skilled in arms, trained to arms; fully armed and ready for battle; champion, warrior. P.

سلسال *salsāl*, limpid water wavering like a chain, cool and sweet water. A.

سلسله *silsila*, chain, series. A.

سلطان *sulṭān*, king, emperor, monarch. A.

سلطان البر والبحر *sulṭānu 'l barri wa 'l bahri*, ruler over land and sea. A.

سلطانی *sulṭānī*, rule, sovereignty, royalty. A.P.

. . . . *Sulṭāne*, an emperor, a monarch. A.P.

سلطنت *salṭanat*, power, rule, dominion, royalty. A.

سلطنتی *salṭanatī*, of the kingdom thou art. A.P.

سلك *silk*, thread, string, series, order, train, connexion. A.

سلم *salima*, he was (or is) safe. A.

و ان سلم الانسان *wa in salima 'l insānu*, even if the man were safe. A.

سلمه *sala* = سالة *sāla*, [q. v.]. P.

سليم *salīm*, sound, perfect, healthy; mild, gentle; simple. A.

سليمان *Sulaimān*, Solomon. A.

سماء *samā*, heaven, sky. A.

سماحت *samāḥat*, beneficence, liberality. A.

سمات *samāt* or *simat*, carpet or cloth covered with food. A.

سماع *samā'* (or سماعت *samā'at*), hearing; song or dance, especially the circular dance of

سماع *samā'*, the ear. A. [dervishes. A.

سماعي حسن الاغاني *sam'i ilā ḥusni 'l aghānī*, my ear (is inclined) to the beauty of the songs. A. [heard. A.

سمعت *samī'at*, she (or they, irrational fem.) سمعت ورق الحباري *lau samī'at wurqu 'l ḥamā*, if the dusky pigeons had heard. A.

سمند *samand*, a horse of a noble breed, a bay horse with black legs and tail. P.

سوم *samūm*, sultry suffocating blast, destructive to travellers; simoom of the desert. A.

سمین *samīn*, fat, sleek, plump. A.

سین *sinān*, point of a javelin, spear-head. A.

سنبیل *sumbul*, hyacinth, spikenard; any odoriferous flower. P.

سنت *sunnat*, rule, law, canon; the traditions of Muhammad, considered by the orthodox Muslims as a supplement to the Kurān, and of equal authority. They are rejected, however, by the Shiya or sect of Ali. A.

سَنجَار *Sanjār*, name of a city in Mesopotamia. P.

سَنجِدَن *sanjidan*, to weigh; to ponder. P.

سَنگ *sang*, stone, rock; weight. P.

سَنگ زدن *sang zadan*, to pelt, to throw a stone. P.

سَنگ خَرْدِه *sang-khurda*, a bit or small piece of stone. P. [cruel, unfeeling. P.]

سَنگدل *sang-dil*, (*lit.* stone-heart), hard-hearted.

سَنگسَارِي *sangsārī*, stoning. P.

سَنگِي *sangī*, heaviness, weight. P.

. . . *sange*, a rock, a single stone. P.

سَنگِين *sangīn*, of stone, heavy. P.

سَنور *sinnaur*, cat. A. [matched cat. A.]

سَنور مغلوب *ka sinnauri maghlūbin*, as an over-

سو *sū*, side, quarter, direction; towards. P.

سَوِي آسْمَان *ba sūyi āsmān*, in the direction of heaven, towards heaven. P.

سَوِي *sū*, evil, badness, wickedness. A.

سَوِي ظَنِّ الدَّيِّ *fa min sū'i ḡanni 'l mudda'ī*, yet from the evil-thinking of the adversary. A.

سَوِي نَفْسِه *min sū'i nafsīhi*, from the wickedness of his own nature. A.

سَوَابِق *sawābīk* (pl. of سَابِقَة *sābikat*), past events, things gone before. A.

سَوَابِقِ نَعْمَت *sawābīkī nī' mat*, former favours. A.P.

سَوَاد *sawād*, blackness. A.

سَوَادِ الْوَجْه *sawādu 'l wajhi*, blackness of face. A.

سَوَار *suwār* (pl. سَوَارَان *suwārān*), horseman, rider; mounted. P.

سَوَارِم *suwāram*, I am mounted. P.

سَوَارِي *suwārī*, thou art mounted. P.

. . . . *suwāre*, a mounted horseman, a sowar. P.

سَوَال *su'āl*, question, inquiry; begging, mendicity. A.

سَوختن *sokhtan*, to burn, consume. P.

سود *sūd*, gain, profit, interest, use. P.

سود داشتن *sūd dāshtan*, to afford profit, to avail. P.

سودا *saudā*, melancholy, insanity, vain or insane idea or act; trade, traffic. P.

سودمند *sūdmand*, profitable, salutary, useful. P.

سودن *sūdan*, to wear, rub, bray, deface, efface. P.

سودی *sūde*, a profit, any profit. P.

سوراخ *sūrākḥ*, hole, crevice. P.

سورت *saurat*, power (of kings or tyrants), despotism, despotic power. A.

سورة *sūra*, chapter of the Kurān. A.

سوز *soz*, burning, heat, flame. P.

سوزان *sozān*, burning, flaming, blazing. P.

سوزن *sozan*, needle. P. [trans.]. P.

سوزیدن *sozidan*, to burn; (trans. and in-

سوگند *saugand*, oath, swearing. P.

سوگند خوردن *saugand khurdan*, to take oath, to swear. P.

سَوَّلَت *sawwalat*, she (or it) suggested the concocting or fabricating (3 per. sing. fem. perf. of the verb سَوَّلَ, 2nd form of the root سَوَّلَ, for سَوَّلَ). A.

سَوَّلَت لَكُمْ أَنْفُسَكُمْ أَمْرًا *sawwala lakum anfusukum amran*, your own natures suggested the fabrication of this saying to you. A.

سوم *siwum*, third. P.

سوهان *sūhān* (or سُوْهَن *sūhan*), file, rasp (for iron or wood). P.

سَوِي *siwā*, save, besides, except. A.

سَوِي *sū*, side, quarter; towards. P.

سه *sih*, three. P. [thrice. P.]

سه بار *sih bār* (not بَارِه *bārḥā*), three times,

سه شش *sih shash*, three sixes, sizes (at dice). P.

سهل *sahl*, easy, not difficult, simple, trifling. A.

سهلًا *sahlan*, easily; softly; (see اَهْلًا *ahlan*). A.

سهل تر *sahl-tar*, more easy, easier. A.P.

سهل جو *sahl-jū*, seeking to be smooth or easy, peacefully disposed, pacific, gentle. A.P.

سهل گوي *sahl-go*, soft or fluent speaking. A.P.

سهلي *sahli*, ease; gentleness, meekness. A.P.

سَهْمِگِين *sahmgīn*, fearful, formidable, awful. A.P.

سَهِي *sihī*, straight, erect, upright. P.

سه يك *sih yak*, three aces (at dice). P.

سَهِيل *suhail*, the star Canopus. A.

سِي *sī*, thirty. P. [nator. A.]

سَيَاح *saiyāḥ*, traveller, pilgrim; great peregrination.

سَيَاحَت *siyāḥat*, journey, travel; pilgrimage. A.

سیاحی *siyāḥe*, a traveller, a certain traveller. A.P.
سیاست *siyāsāt*, chastisement; discretionary punishment such as the law has not provided, but as may be inflicted by the judge; administration of justice, government A.

سیات *siyākat*, pushing on, urging; carrying on. A.

سیات *siyākati sukhun*, carrying on discourse, to go on talking. A.P.

سیاه *siyāh*, black, sable, dark; negro, Ethiop. P.

سیاه فام *siyāh-fām*, black-coloured, swarthy. P.

سیاه گوش *siyāh-gosh*, (*lit.* black-ear), lynx; the animal called the lion's provider. P.

سیاهی *siyāhī*, black-servant, negro; blackness, darkness, swarthy. P.

سیاهی *siyāhī*, a black, a negro. P.

سیب *sīb* or *seb*, apple. P.

سیبی *sebe*, one apple, an apple. P.

سیخ *sīkh*, roasting-spit. P.

سید *saiyid*, lord. A. [Muhammad. A.]

سید الانبیاء *saiyidu 'l ambiyā*, lord of the prophets.

سید عالم *saiyidi 'ālam*, lord of the world. A.P.

سیر *sair*, walking (for amusement), promenading; journeying; perusal of a book. A.

سیر *siyar* (pl. of سیرة *sīrat*), morals, virtues, habits, qualities. A.

سیر *ser*, full, satiate, satisfied, sated, glutted;

سیر *sīr*, garlic. P. [tired, wearied. P.]

سیر نگه *ser-nigah*, a satisfactory look, a good look; gazing one's fill. P.

سیرت *sīrat*, virtue, moral quality, character, disposition; way of life, mode, habit; history, memoir. A.

سیری *serī*, fulness, satiety, repletion. P.

سیصد *sīsād*, three hundred. P.

سیف *saif*, sword, sabre. A.

سیل *sail*, torrent, flood. A.

سیلاب *sailāb*, flood, torrent, inundation. A.P.

سیلی *saile*, a torrent, a flood, an inundation. A.P.

سیلی *sīlī*, blow with the open hand edgewise on the back of the neck, cuff, slap. P.

سیم *sīm*, silver. P.

سیماء *sīmā*, face, forehead, countenance; signs or tokens (on the forehead). P.

سیمین *sīmīn*, of silver, silvery; delicate. P.

سینه *sīna*, breast, bosom, chest. P.

سیوم *sīwum*, third. P.

سیه *siyah*, black, sable; gloomy, sad. P.

سیه دل *siyah-dīl*, black-hearted. P.

ش

ش *ash*, him, to or of him, her, it, or them. P.

شابه *shābaha*, he resembled (3rd form of the verb شبه) A.

شابه بالوری حمار عجلاً جسداً *shābaha bi 'l warā ḥi-maru 'ijlan jasadān*, an ass among men is like unto a red golden calf. A.

شاة *shāt*, sheep, goat. A.

اش الشاة نظيفة *ash shātu nazīfatun*, the sheep (or goat) is clean. A.

شاخ *shākh*, branch, bough. P.

شادمان *shādmān*, joyful, glad, joyous. P.

شادمانی *shādmānī*, joyfulness, joy, rejoicing, exultation. P.

شادی *shādī*, joy, gladness, rejoicing, glee. P.

شادی کنان *shādī kunān*, rejoicing. P.

شاشیدن *shāshīdan*, to stale, squirt urine. P.

شاطر *shāṭir*, bold, courageous, active, brisk,

شاعر *shā'ir*, poet. A. [lively. A.]

شافی *shāfī*, healing, salutary, sanatory. A.

شاکر *shākir*, thanking, praising; grateful. A.

شاگرد *shāgird* (pl. شاگردان *shāgirdān*), student, scholar, pupil; apprentice; servant, groom. P.

شام *Shām*, Syria, and its capital, Damascus. A.

شامیان *shāmiyān*, the inhabitants of Shām, the Syrians or Damascenes. A.P. [dition. A.]

شان *sha'n*, thing, affair, business; state, con-

شان *shān*, nature, state, condition; regard,

respect; pomp, splendour; (for ایشان *eshān*) they, them. P. [to. P.]

در شان *dar shāni*, in respect of, with regard

شاه *shāh*, king; saying *shāh* or 'check' at chess. P.

شاهد *shāhid*, mistress; lover; a beautiful or beloved object; a witness. A.

شاهد پسر *shāhid-pisar*, lovely boy. A.P.

شاهدی *shāhidī*, airs; insolence, indignation. A.P.

شاهنامه *Shāh-nāma*, (*lit.* book of the kings), the celebrated poem of Firdausi. P.

شاهانشاه *shāhanshāh* (by inversion, for شاهان *shāhān*), king of kings. P.

شاهنشاه العظم *shāhanshāhu 'l muazzam*, the most puissant king of kings. A.

شاهی *shāhī*, royalty, sovereignty; royal. P.

شايد *shāyad*, is fit, suited, or allowable; suits, is becoming, proper or worthy, behoveth; it is possible, may be; perhaps, perchance. P.
 شايستن *shāyistan*, to suit, to be fit, right or proper. P. [mising. P.]

شايسته *shāyista*, worthy, suitable, proper; pro-
 شاييدن *shāyīdan*, to be worthy. P.
 شب *shab* (pl. *shabā*), night, to-night. P.
 شب قدر *shabi qadr*, night of power, the 27th of Ramazān, when the Kurān is said to have been sent down from heaven. P.A.

شباب *shabāb*, youth, prime of life. A.
 شبان *shabān* or *shubān*, shepherd. P.
 شبانروز *shabānroz*, a night and a day. P.
 شبانگاه *shabāngāh* (or *shabāngah*), night-time, evening, even-tide, nightfall. P.
 شبيره *shab-para*, (lit. night-flyer), bat. P.
 شبخيز *shab-khez*, rising at night, keeping (or keeper of) vigils. P.

شبع *shab'* or *shiba'*, satiety, pall. A.
 شبع *shabi'a*, he was satiated, sated, glutted, he was satisfied. A.
 اذا شبع الكمي *izā shabi'a 'l kamīyu*, when the warrior has his belly full. A.

شبهگاه *shab-gāh*, even-tide, evening, night-time. P.
 شبنم *shab-nam*, night-moisture, dew. P.
 شبه *shabah*, glass-bead. A. [night. P.]
 شبی *shabe*, one night, a single night, a whole
 شبيره *shapara* or *shappara*, bat. P.
 شبيره چشم *shappara-chashm*, bat-eyed, purblind. P.
 شتاء *shitā*, winter. A.

شتاب *shitāb*, haste, hurry, speed, quickness. P.
 شتابان *shitābān*, one who makes haste. P.
 شتابتن *shitāftan*, to make haste, (imp. شتاب *shitāb*). P.

شتر *shutur*, camel. P.
 شتر صالح *shuturi ṣālih*, the camel which the prophet Ṣālih is said to have brought out of a block of stone as a sign to the tribe of Thānud. (Kurān, ch. vii.) P.A.

شتر بار *shutur-bār*, a camel's load; camels of burthen. P.

شتربان *shuturbān*, camel-man, camel-driver, one who attends to a camel. P.

شتر بچه *shutur-bacha*, camel-colt. P.

شجاعت *shajā'at*, valour, courage, bravery. A.

شجر *shajar*, tree. A.

شحنه *shahna*, superintendent of police. A.

شخص *shakhṣ*, person, individual; form, figure. A.
 شخضم *shakhṣam*, my person. A.P.

شخصي *shakhṣe*, a person, a single person, one person, an individual, a certain person. A.P.
 شداد *shidād* (pl. of شدید *shadīd*), vehement, violent, hard, severe, inexorable. A.

شدت *shiddat*, hardships, sufferings, violence, excessiveness. A.

شدن *shudan*, to be, become, happen, befall; to go, depart, pass away; to enter. P.

شده *shuda'e*, one that hath become; turned into. P.

شي چه شدی *chi shude*, what would have happened? what harm would there have been? P.

شر *sharr*, evil, malignity, depravity, wicked-
 شراب *sharāb*, wine. A. [ness. A.]

شربت *sharbat*, one drink, one sip, a single draught; beverage, syrup, sherbet. A.

شربت *sharibtu*, I drank (1 p. sing. perf. of the verb (شرب)). A.

شربت ابی *sharbatī ābe*, a draught of water. A.P.
 شربت بخور *wa lau sharibtu buḥūra*, even though I drank oceans; (*buḥūra* for *buḥūran*, in verse). A.

شربتي *sharbate*, a draught. A.P.

شرح *sharaḥa*, (God) opened the heart, or disposed the mind (towards religion;—used optatively). A.

شرح صدره *sharaḥa ṣadrahū*, may (He) expand his breast (with joy)! A.

شرزه *sharza*, fierce, enraged, terrible. P.

شرط *shart*, condition, requirement; rule, regulation. A. [(breeze). A.]

شرطه *shurṭa*, propitious; gentle and favourable
 شرع *shan'*, law, equity, the Muhammadan code

شرعی *shar'ī*, legal, lawful. A. [of law. A.]

شرف *sharaf*, excellence, nobility, eminence,

شرم *sharm*, shame. P. [dignity, honour. A.]

شرمزده *sharm-zada*, struck with shame, shame-stricken, abashed. P. [downcast. P.]

شرمسار *sharmsār*, filled with shame, ashamed, being downcast or abashed. P.

شره *sharah*, avidity, appetite, greed, covetousness, cupidity. A.

شریف *sharīf*, noble, illustrious. A.

شریک *sharīk*, partner, sharer. A.

شستن *shustan*, to wash. P.

شش *shash*, six. P.
سه شش *sih shash*, three sixes, sizes (at dice). P.
ششم *shashum*, sixth. P.
شصت *shast*, sixty. P.
شطرنج *shaṭranj*, chess. A.P.
شعب *shi'b*, valley, ravine, defile. A.
شعر *shi'r*, poetry, poesy, song. A.
شعراء *shu'arā* (pl. of شاعر *shā'ir*), poets. A.
شفاء *shifā*, convalescence, recovery. A.
شفاعت *shafā'at*, intercession. A.
شفا یافتن *shifā yāftan*, to obtain a cure. A.P.
شفة *shafat*, lip. A.
شفة الصائم *shafati's ṣā'imī*, of the lips of one keeping a fast (apt to be flabby and withered). A.
شفقت *shafaqat*, pity, clemency, compassion, sympathy. A.
شفیع *shafi'*, advocate, intercessor. A.
شفع آوردن *shafi' āvardan*, to bring (or invoke as) an intercessor. A.P.
شقوق *shukūk* (pl. of شک *shakk*), chinks, cracks. A.
شک *shakk*, doubt, scepticism. A.
شکارگاه *shikār-gāh*, hunting-ground, game-preserve. P.
[prey. P.
شکاری *shikārī*, suited to the chase; game,
سگ شکاری *sagi shikārī*, hunting-dog, hound. P.
شکایت *shikāyat*, complaint, grievance. A.
شکایت کردن *shikāyat kardan* (or آوردن *āvardan*),
to complain, to lodge a complaint. A.P.
شکر *shakar*, sugar; sweet words; sweet lips. P.
. . . *shukr*, thanks, gratitude, returning thanks,
thanksgiving. A.
شکراً *shukran* (acc. of *shukr*), thanks, thanks-
giving; thankfully. A.
شکر خنده *shakar-khanda*, sweetly-smiling. P.
شکر گذاردن *shukr guzārdan* (and شکر گذاشتن
shukr guzāshstan), to return thanks. A.P.
شکر نعمت *shukri ni'mat*, thanks for favours
and benefits received. A.P. [thanks. A.P.
شکری *shukre*, one act of praise, a giving of
شکست *shikast*, breaking, fracture, breakage;
(3 p. sing. of the verb *shikastan*) he broke. P.
شکستن *shikastan*, to break or fracture. P.
شکسته *shikasta* (pl. شکستگان *shikastagān*),
broken, shattered; sprained, dislocated;
impaired, enfeebled, weakened. P.
شکل *shakl*, figure, form. A.
شکم *shikan*, stomach, belly, bowels; womb. P.

شکم بنده *shikam-banda*, one who is burdened
with the thought of providing himself with
sustenance, slave to appetite. P.
شکم درد *shikam-dard*, belly-ache, gripes. P.
شکنجه *shikanja*, stocks, rack. P.
شکور *shakūr*, thankful, grateful. A.
الشکور *ash shakūr*, the thankful. A.
شکبیه *shikibe*, a particle or atom of patience. P.
شکبیدن *shikibidan*, to be patient; to do
without, to dispense with. P.
شکافتن *shigāftan*, to split. P. [prise. P.
شگفت *shigift*, astonishment, amazement, sur-
شگفت آمدن *shigift āmadan*, to be astonished. P.
شگفتست *shiguftast* (= شکفته است *shigufta
ast*), hath blossomed. P.
شگفتان *shiguftan*, to bloom, blossom. P.
شگوفه *shigūfa*, blossom, bud. P.
شلغم *shalgham*, turnip. P.
شما *shumā*, (pron. 2 per. pl.), ye, you. P.
شمانت *shamātat*, delight at another's woe, joy
at the misfortunes of an enemy. A.
شمار *shumār*, account, calculation, reckoning;
(imp. of *shumurdan*) count, reckon, or
esteem thou. P.
روز شمار *rozi shumār*, day of reckoning. P.
شماریدن *shumārīdan*, to count, esteem, reckon. P.
شمائل *shamā'il* (pl. of شمال *shimāl*), virtues,
talents, good qualities. A.
شمائلی *shamā'ilī*, natural, physical. A.
شمه *shamma*, atom, particle, whiff. A.
شمردن *shumurdan*, to count, reckon, enume-
شمس *shams*, (fem.) sun. A. [rate. P.
شمس الدین *shamsu'd dīn*, (lit. the sun of re-
ligion), a proper name. A.
شمشیر *shamsher*, sword, scimeter. P.
شمع *sham'*, waxlight, candle, taper. A.
شمیدن *shamīdan*, to scent, to smell. P.
شناء *shunāt* (pl. of شانی *shānī*), haters. A.
شنائه *shunātihi*, those who wish him evil, his
enemies. A.
شناخت *shinākht*, knowledge. P.
شناختن *shinākhtan*, to know; to recognise,
acknowledge, consider, regard. P.
شناس *shinās* (imp. of *shinākhtan*, used as lat-
ter part of compounds), knower, perceiver,
recogniser; knowing, recognising. P.

شعنت *shun'at*, turpitude, brutality; evil-speaking, foul abuse. A.

شنگرف *shangarf*, cinnabar, vermilion. P.

شنو *shinav* (imp. of شنودن *shinūdan*), hear. P.

شنودن *shinūdan*, to hear; to understand; to

شنوم *shinavam*, I may hear. P. [obey. P.]

شنید *shanīd*, he heard; hearing. P.

شنیدستی *shanīdastī*, thou heardest. P.

شنیدن *shanīdan*, to hear; to hearken, listen; to hear of, about, or concerning; to perceive, smell, scent. P.

شنیده *shanīda'e*, thou hast heard. P.

شنیع *shanī'*, base, odious, disgusting. A.

شو *shav*, be, or become thou (imp. of شدن *shudan*). P. [tan], wash thou. P.

شو or شوي *shū*, husband; (imp. of شستن *shus-*

شوخ *shokh*, saucy, insolent; playful, arch. P.

شوخ چشم *shokh-chashm*, saucy-eyed, shameless, impudent, wanton. P.

شوخ چشمی *shokh-chashmī*, sauciness, petulance, insolence. P. [sey. P.]

شوخی *shokh-dida*, wanton-eyed, saucy; hus-

شوخی *shokhī*, petulance, presumption, pertness, sauciness. P. [شدن]. P.

شود *shavad*, would be or become (aor. of

شور *shor*, noise; perturbation, disquiet, commotion, disturbance, emotion; salt, saline, brackish; bad luck. P.

شور بخت *shor-bakht*, ill-fated, unfortunate. P.

شورش *shorish*, distraction, confusion of mind, insanity; tumult. P.

شوره *shora*, nitre, saltpetre; salsuginous. P.

شوره بوم *shora-būm*, salt, brackish ground. P.

شوری *shore*, a crazy passion, insane delusion. P.

شوریدن *shorīdan*, to be confounded, distracted. P.

شوریده *shorīda*, distracted, disturbed, disquieted; mad, crazy. P.

شوکت *shaukat*, pomp, splendour, grandeur, magnificence, majesty, dignity, awe. A.

شوهر *shauhar*, husband. P.

شوی *shavī*, thou becomest. P.

. . . *shū*, husband. P.

شویم *shūyam*, I would wash. P.

شوید *shūyad*, he washes (aor. of شستن *shu. tan*). P.

شه *shah*, king. P.

شهد *shahd*, honey. A.

شهر *shahr*, city, town. P.

شهرها *Shah-ravā*, name of a certain despotic monarch, who forced leathern money to be received as coin of the realm in his kingdom; (hence), leathern money. P.

شهری *shahre*, a certain city. P.

شهریار *shahr-yār*, (*lit.*, friend of the city), king. P.

شهموار *shahwār*, worthy of a king, royal. P.

شهوت *shahwat*, lust; indulgence of the appetite. A.

شیء or شیئا *shai'an* (acc. of شيء *shai*), thing. A.

شیاد *shaiyād*, impostor. A. [demons. A.]

شیاطین *shayātīn* (pl. of شیطان *shaiṭān*), devils,

شیب *shaib*, hoariness, old age. A.

شیخ *shaiḥh*, venerable or learned man, doctor; preceptor. A.

شیخ ابو الفرج شمس الدین بن جوزی *shaiḥh ahu 'l faraj shamsu 'd dīn bin jauzī*, name of a celebrated preacher of the sect of Hanbal, and Sadi's master. He was born A. H. 510, and died A. H. 597. A.

شید *shaid*, deceit, fraud, trick, hypocrisy. P.

شیدی *shaidī*, thou art (a mass of) hypocrisy. P.

شیدا *shaidā*, distractedly in love, insane. P.

شیر *shīr*, milk. P.

. . . *sher*, lion. P. [Persia Proper. P.]

شیراز *Shīrāz*, name of the capital of Fārs, or

شیرازی *shīrāzī*, native or inhabitant of Shīrāz. P.

شیر مرد *sher-mard* (pl. شیر مردان *sher-mardān*), (*lit.*, lion-man), bold, brave. P.

شیر مردی *sher-mardī*, thou art a brave lad. P.

شیری *sherī*, leonine, lion-like. P.

شیرین *shīrīn*, sweet. P.

شیرین زبان *shīrīn-zabān*, sweet-tongued, pleasant of speech, gentle of speech. P.

شیرین زبانی *shīrīn-zabānī*, sweetness of speech. P.

شیرین لب *shīrīn-lab*, sweet-lipped. P.

شیرینی *shīrīnī*, sweetness; a sweetmeat. P.

شیشه *shīsha*, glass. P.

شیشه گر *shīshagar*, glass-blower. P.

شیطان *shaiṭān*, evil spirit, devil. A.

الشیطان *ash shaiṭān*, the devil, Satan. A.

شیوه *sheva*, elegance, grace, blandishment, coquetry; habit, custom, manner of living. P.

ص

صابر *sābir*, patient. A.

صاحب *sāhib*, master, owner, proprietor, patron; possessor, possessed of. A.

تميز *ṣāhib-tamīz*, man of discernment; discerning, discerner. A.P. [cernment. A.P.]

تيزي *ṣāhib-tamīzī*, thou art a man of discernment. A.P.
جمال *ṣāhib-jamāl* (P. pl. صاحبجمالان *ṣāhib-jamālān*), beautiful, comely. A.P.

دل *ṣāhib-dīl*, spiritual, pious; man of piety; a Sūfī. A.P.

دلي *ṣāhib-dīle*, a pious man; a Sūfī. A.P.

دنیا *ṣāhib-dunyā*, wealthy. A.P.

دولت *ṣāhib-dawlat*, wealthy. A.P.

دیوان *ṣāhibi dīwān*, superintendent of finance. A.P. [gent. A.P.]

فرست *ṣāhib-firāsāt*, shrewd, intelligent.

هنر *ṣāhib-hunar*, skilful. A.P.

ساحت *ṣāḥat*, she (or it) cried out; she would have wailed (115); (3 p. fem. sing. perf. of the verb *صاح ṣāḥa*, for *صیح*). A.

صادر *ṣādīr*, issuing, proceeding, going forth; issued, passed, emanated. A.

شادن *ṣādīr shudan*, to originate, proceed from; to go out; to escape. A.P.

صديق *ṣādīk*, true, just, sincere. A.

صافي *ṣāfi*, pure, sincere; candid. A.

صالح *ṣālīḥ* (P. pl. صالحان *ṣālīḥān*), good, just, pious, virtuous; name of a prophet who was sent on a mission to the people of the tribe of ثمود *thamūd*. (See the Kurān, ch. vii.). A.

صالحا *ṣālīḥān*, a good action; virtuously. A.

صالحی *ṣālīḥe*, a certain pious man. A.P.

صائم *ṣā'im*, fasting; one who fasts, faster. A.

صبا *ṣabā*, zephyr, gentle breeze. A.

... *ṣibā*, boyishness. A.

صبح *ṣabāḥ*, morning. A.

الصباح *ṣābaḥ* 's *ala* 's *ṣabāḥ*, in the morning. A.

صباح *ṣabāḥat*, beauty, elegance. A.

صبح *ṣubḥ*, morning. A.

صبر *ṣabr*, patience. A.

... *ṣabīr*, aloes. A.

صبر کردن *ṣabr kardan*, to have patience, to wait; to abstain. A.P.

فصل *fa ṣabrun jamīlun*, and therefore (my duty) is (to show) becoming patience. A.

صبح *ṣabūḥ*, dawn; a morning bowl. A.

صبور *ṣabūr*, patient. A.

صبري *ṣabūrī*, patience. A.

صحب *ṣulḥat*, society, company, companionship, fellowship, friendship, intimacy. A.

صحت *ṣiḥḥat*, good health, soundness, right performance, correctness. A.

صحراء *ṣaḥrā*, desert, wilderness. A.

صحن *ṣaḥn*, courtyard, enclosure, area, quadrangle. A.

صخره *ṣakhra*, name of an evil genius (of hideous aspect) who attempted to steal the ring of Solomon. A.

صد *ṣad*, a hundred. P.

صدائق *ṣadāḥ*, marriage-settlement made by a husband on the wife. A.

صد باب *ṣad bāb*, a hundred chapters. P.

صد چندان *ṣad chandān*, a hundred times as much. P. [seat of honour. A.]

صدر *ṣadr*, breast, chest; highest seat, chief seat,

صد سال *ṣad sāl*, a hundred years, a century. P.

صدف *ṣadaf*, shell; oyster-shell; mother-of-pearl. P.

صدق *ṣidk*, truth, veracity; sincerity. A.

صدق الله العظيم *ṣadaka 'llāhu 'l'azīmu*, the great God spoke true. A.

صدق مودت *ṣidki mawaddat*, sincere attachment. A.P. [fice. A.]

صدقه *ṣadqa*, alms; propitiatory offering, sacrifice.

صدمه *ṣadma*, charge, attack, rush, force, shock. A.

صديق *ṣadīk*, sincere, true, just; a true friend. A.

صدق *ṣiddīk* (P. pl. صدیقان *ṣiddīkān*), faithful witness to the truth (epithet of Joseph, Abūbakr and Abraham). A.

صرف *ṣarf*, changed; expenditure. A.

صرف شدن *ṣarf shudan*, to be spent. A.P.

صرف کردن *ṣarf kardan*, to spend, expend. A.P.

سره *ṣurra*, a purse. A.

صعب *ṣa'b*, hard, rough, difficult, troublesome. A.

صف *ṣaff*, rank, file, row, line, series. A.

صف در اول *dar avval ṣaff*, in the first form, class, rank, or row. P.A.

صفاء *ṣafā*, purity. A.

اصفا اخوان *ikhvānu 's ṣafā*, brethren of purity, name of a society of learned men, founded at Bassora towards the close of the fourth century of the Hijra. A.

اصفاهان *Ṣiṣfahān* (for اصفهان *Isfahān*), the capital of Persian Irāk (the ancient Parthia). P.

صفائی *ṣafā'ī*, purity; exhilaration, recreation. A.P.

صفت *ṣifat* (P. pl. صفتها *ṣifathā*), quality, property, attribute; form, mode, manner; (in comp.) like. A.

صفت *har šifat*, any how. A.P.
 صفت *šafwat*, choice, best part. A.
 صلا *šalā*, inviting the poor by proclamation to assemble for the purpose of receiving food. P.
 صلابت *šalābat*, hardness; firmness, severity, violence; majesty, awe, dignity. A.
 صلاح *šalāḥ*, goodness, rectitude, probity, honesty, virtue; well-being, welfare, prosperity; peace; advice. A.
 صلاحیت *šalāḥiyat*, integrity, honesty, probity; devotion, piety. A.
 صلح *šulḥ*, peace, reconciliation, pacification, harmony, compact, truce:—*šulḥin*, in peace. A.
 صلحاء *šulaḥā* (pl. of *صالح* *šāliḥ*), just, pious. A.
 صلد *šald*, hard, solid, strong; (the verse reads *šalad*). A.
 صلعم *šal'am*, a contraction of the phrase *صَلِّیْ* *šallī*, May God be gracious unto him, and preserve him (the perfects *šallā* and *sallama* are the second forms of the verbs *صلا* and *سلم*, and are used optatively). A.
 صلو *šallū* (2 per. pl. imp. of *صَلِّیْ* *šallī*), pray ye, invoke ye blessings. A.
 صلوات *šalawāt* (pl. of *صَلوة* *šalāt*), benedictions. A.
 صلو علیہ و آلہ *šallū 'alaihi wa ālihi*, invoke ye blessings on him and his family. A.
 صلوۃ *šalāt* (pl. *صلوات* *šalawāt*), compassion, mercy from God, the divine benediction and blessing. A.
 سلم *šalla 'lāh 'alaihi wa sallama*, May God be gracious unto him, and preserve him (the perfects *šallā* and *sallama* are the second forms of the verbs *صلا* and *سلم*, and are used optatively). A.
 صم *šumm* (pl. of *اصم* *ašamm*), deaf persons. A.
 صمم *šummun bukmun*, deaf (and) dumb. A.
 صمیم *šamīm*, sincere, pure, genuine. A.
 صندل *šandal*, sandal-wood or ointment; sandal-powder mixed with rose-water (used as a liniment for the head and feet in cases of violent head-ache and fever). A.
 صندوق *šandūḡ*, chest, coffer, ark. A.
 صندوق گور *šandūḡi gor*, sarcophagus. A.P.
 صنع *šan' or šun'*, make, creation, work. A.
 صنعت *šan'at*, profession, craft, trade, art. A.
 صنم *šanam*, image, idol; lovely mistress, beauty, beloved one. A.
 صواب *šawāb*, rectitude, reason, propriety, good sense, soundness; meritorious action, whatever is right. A.

صوت *šaut*, sound, voice, noise. A. [آسیب]
 لصوت الحمیر *la šautu 'l ḥamīri*, (is) the voice of the ass.
 صورت *šūrat*, shape, form, figure, appearance, aspect, likeness, effigy. A.
 بصورت *ba šūrat*, to outward appearance, apparently, ostensibly. P.A.
 عالم صورت *'alami šūrat*, the visible or external world. A.P.
 صورت بستن *šūrat bastan*, to assume a form; to be supposed, imagined, conceived, conceivable or practicable. A.P.
 صورت حال *šūratī ḥāl*, state of the case, statement of circumstances. A.P.
 صورت و معنی *šūrat o ma'nā*, body and spirit; matter and mind; semblance and reality. A.P.
 صوفی *šūfī* (pl. *صوفیان* *šūfiyān*), wise, pious; a religious order among the Persians, who led a more regular and contemplative life than the common dervishes. P.
 صوفی *šūfiye*, a certain Sūfī. P.
 صولت *šaulat*, fury, impetuosity, fierceness, vehemence, severity, violence. A.
 صیاد *šaiyād*, huntsman, hunter; fowler; fisherman.
 سمیت *šīt*, fame, renown. A. [man. A.
 صید *šaid*, game, prey, chase. A.
 صید کردن *šaid kardan*, to hunt; to take captive. A.P. [head of game. A.P.
 صیدی *šaide*, some game, a piece of game, a month, summer, May and June, the hotter months being called *kaiz*. A.
 صیقل *šaiḡal*, polishing, furbishing; furbishing instrument (and in Persian), furbisher. A.
 ض
 ضاعف *zā'afa* (perf. of the 3rd form of the verb *ضاعف*, used optatively), may He double or multiply twofold. A.
 ضاعف اجره *wa zā'afa ajrahu*, and may (He) increase his recompense twofold. A.
 ضاعف اجلالهما *wa zā'afa ijlālahuma*, and may (God) increase twofold the honour of both of them. A.
 ضاعف ثواب جمیله و حسناته *zā'if šawāba jamīlihi wa ḥasanātihi*, double (or increase) the reward of his comely behaviour and his good actions. A. [erred, strayed. A.
 ضائع *zā'i*, wasting, wasted; wandering, lost;
 ضبط *zabt*, holding fast, securing, containing, retaining; confiscation. A.

مَجُور *ʔajūr*, peevish, impatient, fretful, repining. A.

زَهَّاح *Zahhāk*, name of a prince of Arabian origin, who seized the sceptre of Persia from Jamshed the fourth king of the first or Peshdadian dynasty. He was overthrown by Farīdūn. A.

زِدّ *ʔidd*, contrary, opposite; enemy, rival. A.

زَرَّارَة *zarrā*, adversity, misfortune, affliction (opposed to سَرَّارَة *sarrā*). A.

زَرْب *zarb*, blow. A.

زَارَبَا *zaraba*, he struck. A.

زَرْبُ الْحَبِيبِ *zardu'l ḥabibi zabībun*, a lover's blow is a raisin. A.

زَرْبَات *zrbat*, a blow, one blow. A.

زَرْبَاتِي لَازِب *zrbati lāzīb*, a good hard stroke, a telling blow (which leaves a lasting scar). A.P. [ʿAmr. A]

زَيْدُ زَارَبَا *zaraba zaidun ʿamran*, Zaid struck زَرْوَرَات *zarūrat*, need, force, necessity. A

بَا زَرْوَرَات *ba zarūrat*, perforce. P.A.

زَرْوَرَاتِي *zarūrate*, an urgent need, a pressing ضرِر *zarīr*, blind. A. [necessity. A.P.]

زَرْوَرِي *zarīre*, a blind man. A.P.

زَعْف *zuʿf*, feebleness, weakness, debility. A.

زَعِيف *ʔaʿīf* (P. pl. زَعِيفَان *ʔaʿīfān*), weak, feeble; infirm; impaired; thin, spare, slender. A.

زَعِيفِ اَنْدَام *ʔaʿīf-andām*, slender-bodied. A.P.

حَالُ زَعِيف *ʔaʿīf ḥāl*, in a weakly state; in slender circumstances. A.P.

زَعِيفِي *ʔaʿīfe*, a weak man. A.P.

زَلَالَات *zalālat*, going astray, error, erroneousness, ruin, perdition. A.

زَمَّة *zamma* (ز), the vowel mark for "u;" whiskers. A. [the mind. A.]

زَمِير *zamīr*, mind, thought; what is hidden in

زَمِين *zamīn*, surety, sponsor, security, bail. A.

زَيْغَم *zaigham*, lion. A.

زَيْمُرَان *zaimurān*, a species of fragrant herb. A.

ط

طَارَم *tūram*, dome, vault. P. [ven. P.A.]

طَارَمِ اعْلَى *tūrami ʿlā*, the highest vault, heaven طَاعَة or طَاعَت *tāʿat*, obedience, service of God, worship or devotion. A.

طَاعَتِش *tāʿatush*, his worship; devotion to Him. A.P.

طَاعَن *tāʿin* (P. pl. طَاعَنَان *tāʿinān*), reviling; reviler, gainsayer. A. [man; tyrant. A.]

طَافِي *tāghī*, leader of rebels, violent refractory

طَاق *tāk*, portico, cupola, dome. A.

طَاقَت *tākat*, strength, power, ability; strength to bear, power of endurance. A.

طَالَ *tāla*, he (or it) was (or is, or becomes) long (3 per. perf. of طَوَّلَ). A.

طَالَ لِسَانَهُ *tāla lisānuhu*, his tongue grows long. A.

طَالِب *tālīb*, asking, seeking, desirous, urgent, eager, pressing, anxious to obtain, craving; candidate; lover. A.

طَالَع *tālī*, arising; fortune; the star of one's

طَاوُس *tāʿus*, peacock. A. [nativity. A.]

طَاوُسُ زَبِي *tāʿus-zebe*, peacock-decorator. A.P.

طَاوُسِي *tāʿusi*, belonging to a peacock; made of peacock's feathers. A.P.

طَاهِر *tāhīr*, pure. A.

طَائِر *tāʿir*, flying; flier. A.

طَائِرِي *tāʿire*, a bird, any thing that flies. A.P.

طَائِفَة *tāʿifa*, company, party; band, train, troop; gang; sect; class. A.

طَبَاع *tībāʿ*, nature, temperament, disposition. A.

طَبَاحَة *ṭabāncha* (or طَبَاحَة *ṭabānja*), slap, blow, buffet, cuff. P.

طَبَائِع *ṭabāʿi* (pl. of طَبِيعَة *ṭabīʿat*), natures, tempers, constitutions, capacities. A.

طَبَع *ṭabʿ*, nature, temperament. A.

طَبَعُ چَار *chār ṭabʿ*, four humours, elementary qualities or complexions (which are found in man). P.A. [platform. A.]

طَبَق *ṭabaq*, dish, tray; storey of a house, flat;

طَبَقِي *ṭabaqe*, an entire tray, a whole salver. A.P.

طَبْل *ṭabl*, drum. A.

طَبْلَة *ṭabla*, large wooden dish in which fruits or perfumes are exposed, tray. A.

طَبِيب *ṭabīb*, physician, doctor. A.

طَبِيعَت *ṭabīʿat*, natural habit, disposition, state of body or mind. A.

طَبِيعَتِ شَاس *ṭabīʿat-shinās*, knowing the temperament; skilful physician. A.P.

طَرَابُلُوس *ṭarābulūs* (or طَرَابُلُس *ṭarābulus*), the city of Tripoli. A.

طَرَابُلُوسِي شَام *ṭarābulūsī shām*, Tripoli in Syria, to distinguish it from طَرَابُلُوسِي غَرَب *ṭarābulūsī gharb*, Tripoli in Barbary. A.P.

طَرَّار *ṭarrār* (P. pl. طَرَّرَان *ṭarrārān*), cutpurse. A.

طَرَب *ṭarab*, mirth, hilarity; excitement. A.

انگيز *tarab' angez*, mirth-exciting ; moving, affecting. A.P.
 طرح *tarḥ*, manner, mode ; position, establishment ; fixing or laying the foundation of an edifice. A.
 دادن *ba tarḥ dādan*, to give (that is, compel to purchase) at a high price. P.A.
 فگندن *tarḥ figandan*, to lay a foundation ; to practise. A.P.
 طرف *taraf*, direction, part, side, quarter. A.
 طرفي *tarafe*, a portion, a part. A.P.
 طريق *tarik*, way, course, road ; rite, profession, sect, creed. A.
 بطريق *ba tarikī* (or بر طريق *bar tarikī*), by way of. P.A. [used adverbially). A.
 طريقاً *tarikān*, as to the road (acc. of *tarik*, طريق *tarikāt*, mode of living, way of life ; religious order. A.
 پير طريق *pīri tarikāt*, superior of an order or sect, prior, abbot. P.A.
 طريق *tarīke*, a way, one way, some way. A.P.
 طعام *ta'am* (P. pl. طعامها *ta'amhā*), meat, food, meal, viands, victuals. A.
 عجمه *tu'ma*, meat, food ; dinner, meal. A.
 طعن *ta'n* (or طعنه *ta'na*), blame, reproach, jeer, gibe, banter, taunt, sarcasm, censure. A.
 زدن *ta'na zadan*, to cast reflections, to revile, to jeer, to sneer at. A.P.
 زنان *ta'na-zanān*, jeering, sneering. A.P.
 طفل *tiṭl*, child, infant. A.
 طفلي *tiṭli*, childhood. A.
 . . . *tiṭle*, a child, a boy, a lad. A.P.
 طفوليت *tuṭūliyāt*, childhood, infancy. A.
 طلا *tilā*, gold, gilding ; pure gold ; gold fringe or wire. P.
 طلاق *talāk*, divorce. A.
 طلب *ṭalab*, inquiry, requisition ; claim, demand ; pursuit, search, quest ; invitation. A.
 طلب کردن *ṭalab kardan*, and نمودن *ṭalab namūdan*, to demand, require ; to seek, summon, call for ; to expect, look for. A.P.
 طلبگار *ṭalabgār*, one who requires ; suitor. A.P.
 طلبیدن *ṭalbidan*, to seek ; (a Persian verb coined from the Arabic). P. [ance. A.
 طلعة *ṭal'at*, aspect, countenance, sight, appearance *bi ṭal'atihi*, by his countenance. A.
 طمع *ṭama'*, covetousness, desire, greediness, cupidity. A.

طمع کردن *ṭama' dāshtan*, and طمع داشتن *ṭama' kardan*, to covet ; to expect. A.P.
 طنز *tanẓ*, sneer, sarcasm, ridicule. A.
 طور *tūr*, mountain, especially Mount Sinai. A.
 طوطي *tūtī*, parrot. P.
 طوع *tau'*, obeying, cheerfully submitting to. A.
 و کرها *tau'an wa karhan*, nolens volens, willing or unwilling, willing or not. A.
 طوفان *tūfān*, flood, deluge. A.
 طول *tūl*, length. A.
 طویله *tauwīla*, a long rope by which a number of horses, asses, goats, &c., are fastened together in a row ; a row of horses, &c. so fastened ; gang ; stable. A.
 طهارت *tahārat*, ablution, cleanness, purification, sanctity. A. [ness. A.
 طيب *tīb*, good, excellence, sweetness, delicious-
 الادا *tībūl* (properly طيب *ṭaiyibū 'l*) *adā*, melodious, musical. A.
 طيب آميز *tīb-āmez*, blended with sweetness. A.P.
 طبيبت *tībat*, being good or sweet ; sweetness. A.
 طبيبت آميز *tībat-āmez*, imbued with goodness, mingled with sweetness. A.P.
 طيب لاهجتي *tīb-lahjate*, a sweetness of intonation, melodiousness of voice. A.P.
 بطيب نفس *ba tībī nafs*, with a willing or cheerful mind. P.A.
 طير *ṭair*, bird. A.
 طيران *ṭayarān*, flying, flight. A.
 طيره *ṭaira*, levity of mind, frivolity ; rage, wrath. A.
 طيره *ṭira*, regret, sorrow, shame. P.
 طيش *ṭaiṣh*, inconstancy, levity, folly. A.
 طيف *ṭaif*, form, spectre, apparition, vision. A.

ظ

ظالم *zālim* (P. pl. ظالمان *zālimān*), cruel, unjust, iniquitous, oppressive ; oppressor, tyrant. A.
 ظالمي *zālime*, a tyrant, a certain tyrant. A.P.
 ظاهر *zāhir*, outward, exterior ; clear, evident, plain, obvious, apparent, manifest. A.
 از روي ظاهر *az rūyi zāhir*, from outward appearance. P.A.
 ظرافت *zarāfat*, ingenuity, lesterity ; address ; wit, facetiousness, pleasantry, jocularly. A.
 ظريف *zarīf* (P. pl. ظريفان *zarīfān*), ingenious, clever, skilful ; witty ; man of wit and genius, wit. A.

ظفر *ẓafar*, conquest, victory, triumph. A.

ظل *ẓill*, shadow. A.

ظل الله *ẓillu 'llāhi*, the shadow of God. A.

ظلم *ẓulm*, tyranny, oppression; injustice, wrong, iniquity. A.

ظلمات *ẓulmāt*, *ẓulamāt*, or *ẓulumāt* (pl. of ظلمة *ẓulmat* or *ẓulumat*), darknnesses. A.

ظلمت *ẓulmat*, darkness, obscurity; a dark region at the world's end, where the fountain of life is supposed to be. A.

ظالم *ẓalūm*, most tyrannical, unjust, or oppressive; a great tyrant. A.

ظمء *ẓim'*, thirst. A.

ظما *ẓama'*, thirst, thirstiness. A.

ظمأ بقلبي *ẓama'un bi ẓalbi*, there is a thirst in my heart. A.

ظن *ẓann*, opinion, thought, idea; suspicion. A.

ظن حسن *ḥusni ẓann*, good opinion. A.P.

ظني حسن *ḥusni ẓanne*, the good opinion. A.P.

ظهر *ẓahr*, back, outside. A.

ظهير *ẓahīr*, backer, supporter; protector. A.

ع

عابد *'ābid* (P. pl. عابدان *'ābidān*) worshipper (of God or idols); religious recluse, devotee. A.

عابد فريسي *'ābid-firebe*, a hermit-seducer. A.P.

عاج *'āj*, ivory. A.

عاجز *'ājiz*, weak, impotent, feeble, unable, incapable, hard pressed, wretched, at bay. A.

عاجز أمदन *'ājiz āmadan*, to prove feeble, unable, or incompetent, to fail. A.P.

عاجل *'ājil*, transitory, fragile, fleeting (hence, the present life). A.

عادت *'ādat* (pl. عادات *'ādāt*), custom, habit, wont, usage, use. A.

عدل *'ādil*, just, equitable. A.

عار *'ār*, shame, reproach, disgrace. A.

عارض *'āriẓ*, cheek; accident, misfortune. A.

عارف *'ārif* (P. pl. عارفان *'ārifān*), wise, skilful, knowing, intelligent; knower (of God), holy; holy man. A.

عاريت *'āriyat*, anything borrowed or lent; loan. A.

عاشق *'āshiq* (P. pl. عاشقان *'āshikān*), lover. A.

عاشقي *'āshikī*, the relation of lover. A.P.

عاصي *'āṣī* (P. pl. عصيان *'āṣiyān*), disobedient, mutinous; sinner, rebel, transgressor. A.

عافيت *'āfiyat*, health, safety. A.

عافين *'āfin* (acc. pl. of عافي *'afi*), forgiving, forgivers. A.

و العافين عن الناس *wa 'l 'āfina 'ani 'n nāsi*, and those who forgive men. A.

عاقبت *'ākibat*, end; in the end, at length, at last, after all, in the long run. A.

عاقبة الامر *'ākibat u 'l amr*, at the end of the affair, finally. A. [wise. A.]

عاقل *'ākil* (P. pl. عاقلان *'ākilān*), intelligent,

عاكف *'ākif* (P. pl. عاكفان *'ākifūn*), assiduous, attentive. A.

عاكفان كعبه *'ākifāni ka'ba*, those who constantly remain in religious attendance at the Kaabah, or cubical temple at Mecca. A.P.

عالم *'ālam*, the world. A.

... عالم *'ālim* (P. pl. عالمان *'ālimān*), learned, wise; learned man, doctor. A.

عالم الغيب *'ālimu 'l ghaib*, knower of secret things; omniscient. A.

عالم آراي *'ālam-ārāi*, world adorning, adorning, or regulator of the universe. A.P.

عالم صورت *'ālamī šurat*, visible or external world. A.P. [world. A.P.]

عالم معني *'ālamī ma'nā*, invisible or spiritual

عالمي *'ālamī* (pl. عالميان *'ālamīyān*), a man, an inhabitant of the world; worldly-minded, worldling. A.P.

عالي *'ālamī*, a world, a whole world. A.P.

... عالم *'ālime*, a learned man. A.P.

عالي *'ālī*, high, exalted. A.

عالم *'āmm*, common, vulgar, public, general, common people. A.

عامل *'āmil*, maker, doer, performer; practical, active; collector of revenue; (in grammar) governing (particle). A.

عامل الجر *'āmilu 'l jarri*, one who draws or drags; (a particle) requiring the noun following to be marked with *kasra*, or sign of the genitive case. A.

عامي *'āmmī*, untaught, illiterate; common, plebeian; (pl. عاميان *'āmmīyān*) people, subjects. A.P.

عائدة *'ā'idat*, (is or will be) returning (pres. part. fem. of the verb عاد *'āda*: see لا ت *li anna*). A.

عباء *'abā*, cloak open in front, without sleeves (worn by dervishes), a dervish's blanket or garment. A.

عباد *'ibād* (pl. of عبد *'abd*), servants. A.

عبادي 'ibādī, my servants. A.

عباده li 'ibādihī, for his servants. A.

عبادة or عبادت 'ibādat, (p. pl. عبادتها 'ibādathā), worship, devotion; act of devotion, adoration. A.

عبادتک 'ibādatika, of Thy worship. A.

عبارت 'ibārāt, phrase, expression, phraseology, mode of speech, or style in writing. A.

عبد 'abd, servant, slave. A.

عبدی 'abdī, my servant. A.

عبد القادر گیلانی 'abdu 'l kādīr Gīlānī, a doctor of eminent sanctity, born in the Persian province of Gīlān, and died at Bagdad, A.H. 561, A.D. 1166. A.

عبدنا 'abadnā, we have worshipped (perfect of the verb عبد 'abada). A.

عبدناک 'abadnāka, we have worshipped (or served) Thee. A.

عبرت 'ibrat, warning; subject for serious reflection. A.

عبرت گرفتن 'ibrat girīstan, to take warning. A.P.

عبور 'ubūr, crossing (a river); transit, passage. A.

عبور کردن 'ubūr kardan, to pass clear of, to clear. A.P.

عبر 'abir, ambergris; a perfume composed of musk, sandal-wood, and rose-water. A.

عبری 'abirī, art thou ambergris? A.P.

عتاب 'itāb, reproach, chiding, reproof, reprimand, censure, displeasure. A.

عجائب 'ajā'ib (pl. of عجيبة 'ajibat), wonders, marvels, miracles. A.

عجب 'ujb, pride, conceit, self-complacency. A.

. . 'ajab, wonder, astonishment, surprise, the wonder (was)! strange, marvellous. A.

بو العجب کاری bu 'l 'ajab kāre, a strange piece of business! A.P.

چه عجب chi 'ajab, what wonder? P.A.

عجبر 'ajabtar, stranger, more marvellous. A.P.

عجز 'ajz, weakness, impotence, incapacity. A.

عجل 'ijl, calf. A.

عجلاً جسدā 'ijlan jasadān, (acc.) a calf of red gold; the golden calf of the children of

عجم 'ajam, Persian. A. [Israel. A.]

عجمی 'ajamī, foreign; Persian. A.

عجوز 'ajūz, five, (or according to some) seven, days at the winter-solstice, the last few days of winter. A.

عجن 'ajin, plaster, mortar, cement; dough. A.

عجين الكلس 'ajinu 'l kilsī, mortar (made of) lime. A. [like. A.]

عداوة or عداوت 'adāwat, hostility, enmity, dis-
عدت 'iddat, the time of probation which must
expire before a divorced woman can be re-

عدل 'adl, justice, equity. A. [married. A.]

عدم 'adam, 'udm or 'udum, deficiency, priva-
tion, loss; absence; non-existence; anni-

عدو 'aduww, enemy, foe. A. [hilation. A.]

عدوڪ 'aduwwika, of thine enemy. A.

عدول 'udul (pl. of عادل 'ādil), just men. A.

عديل 'adil, equal in weight or in quantity,
equiponderant; (hence) a travelling com-
panion seated in a litter on the opposite
side of a camel. A.

عذاب 'azāb, punishment, torment, torture. A.

عذاب النار 'azāba 'n nārī, (from) the torments
of the fire (accusative). A.

عذار 'izār, face, cheek. A. [ment. A.]

عذر 'uzr, excuse, plea, apology, acknowleg-

عذر خواستن 'uzr khwāstan, to beg pardon or
excuse, to apologize. A.P.

عذر نهادن 'uzr nihādan, to excuse, pardon. A.P.

عذري 'uzrī, my apology, my excuse. A.

عراق 'irāk, the ancient Chaldæa, Irāk; name
of a mode in music. A.

عرب 'arab, Arabia; Arab; Arabs. A.

عربده 'arbada, conflict, scuffle, disturbance,
quarrel, drunken riot. A.

عربی 'arabī, Arabian; the Arabic language. A.

عرصة 'arṣa, area, space, extent, court; board
(for chess or draughts). A.

عرض 'arz, representation, statement, petition. A.

. . 'irz, reputation, fame, character. A.

عرفنا 'arafnā, we have known (perf. of the verb
عرف 'arafa). A.

عرفناک 'arafnāka, we have known Thee. A.

عرق 'irḳ, root, stock. A. [spirit, rack. A.]

. . 'arāk, perspiration, sweat; blush; juice,

عرقها 'irḳuhā, its root, or stock. A.

عروس 'arūs, bride, spouse. A.

عروسي 'arūsī, nuptials, wedding. A.P.

عریان 'uryān, naked, nude; stripped, robbed,
despoiled. A.

عزّ 'azza, he was great or glorious; hence, incom-
parable, glorious (epithet of the Deity). A.

عز نصره 'azza naṣruhu, May his victory be
glorious! A.

عَزَّ 'izz, glory, dignity, grandeur, excellence. A.
 عَزَب 'azab, unmarried man, bachelor. A.
 عَزِيم 'azabam I am a bachelor. A.P.
 عِزَّة or عِزْت 'izzat, honour, dignity, glory. A.
 عِزَّت ba 'izzat, with honour. P.A.
 عِزَّتْ ba 'izzattar, more honourable. P.A.
 عِزْلت 'uzlat, retirement, solitude, seclusion, sequestration, voluntary resignation. A.
 عِزْم 'azm, undertaking, design, resolve, determination, preparation. A.
 عَزَّوَجَلَّ 'azza wa jalla, May He be honoured and glorified! (as epithets of the Deity) Great and Glorious. A.
 عَزِيز 'aziz, precious, dear, valued; lover; excellent, honourable, glorious, venerable; (a title given to Potiphar, prince of Egypt, in the chapter of the Kurān entitled "Joseph," and hence) prince or king of Egypt. A.
 عَزِيزِي 'azize, the precious, excellent one; an excellent object. A.P.
 عَزِيمَت 'azimat, incantation, spell; resolution, undertaking; departure. A.
 عُسْر 'usr, difficulty, distress. A.
 إِنَّمَا مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا inna ma'a 'l'usri yusran, verily along with distress (is) ease. A.
 عَسَل 'asal, honey. A.
 عِشَاء 'as'ā, supper. A.
 . . . 'ishā, the first watch of the night, evening; evening prayer. A.
 عِشَاق 'ushshāk (pl. of عاشِق 'ashik), lovers; (see برده). A.
 عِشْرَت 'ishrat, agreeable conversation, enjoyment, joy, happiness, conviviality, jollity. A.
 عِشْق 'ishk, love. A.
 عِشْقٌ بَازِي 'ishk-bāzī, love-making, loving, amorous talk:—'ishk-bāze, a lover. A.P.
 عَصَا 'aṣā, stick, staff, wand; yard, penis. A.
 عَصَارَةٌ 'uṣāra, juice, expressed juice. A.
 عَصْر 'aṣr, age, time. A.
 عِصْمَت 'iṣmat, chastity, continence, purity. A.
 عِصْيَان 'iṣyān, sinning, sin; rebellion, opposition. A. [elbow. A.
 عِزْد 'azud, the arm from the shoulder to the
 عِزْدُ الدَّوْلَةِ الْفَاهِرَةِ 'azudu 'd daulati 'l kāhirati, the arm of the victorious empire. A.
 عُضْو 'uḡw (P. pl. عُضْوَاهَا 'uḡvhā), limb, joint. A.
 عُضْوِي 'uḡve, one member, a member. A.P.

عَطَاء 'aṭā, giving, bestowing; present, gift, donation; payment. A. [gist. A.
 عَطَّار 'aṭṭār, dealer in perfumes and drugs, drug-
 عَاطِش 'aṭashan, of thirst (acc. of عطش 'aṭash, thirst, used adverbially). A.
 عَظِيم 'aẓīm, great, large; high in dignity or value. A. [innocence. A.
 عَفَاف 'afāf, abstaining, continence, chastity;
 عَفْو 'afw, pardon, forgiveness. A.
 عَقَب 'aḡab, heel; after, behind. A.
 عَقَبَ dar 'aḡab, afterwards, subsequently. P.A.
 عَقْبِي 'uḡbā, end; reward; life to come. A.
 عَقْد 'aḡd, knot; cluster; bond, contract; resolve; closing or settling (a bargain). A.
 عَقْدَ بَسْتَن 'aḡd bastan, to tie a knot. A.P.
 عَقْدُ نِكَاح 'aḡdi nikāh, marriage-knot. A.P.
 عَقْدَةٌ 'uḡda, knot; marriage-knot; frown. A.
 عَقْل 'aḡl, intellect, reason, judgment, sense. A.
 عَقُوبَت 'uḡubat, punishment, torture, torment. A.
 عَقُول 'uḡul (pl. of عقل 'aḡl), intellects, understandings, reasoning powers. A.
 عَقُولِهِمْ 'uḡūlihīm, of their understandings. A.
 عَقْلِي نَدْر عَقُولِهِمْ 'alā 'ḡadri 'uḡūlihīm, according to the capacity of their understandings. A.
 عَكْس 'aks, reverse, contrary, opposite, inversion. A.
 عَكْسُ الدَّجَلِي fi 'aksi 'd dujā, in the opposite of darkness, i.e. in brightness. A.
 عَلَا 'alā, he was high; (hence) Most High, (epithet of the Deity). A.
 عِلَاج 'ilāj, medical treatment, doctoring, remedy, cure. A.
 عَلَامَت 'alāmat, sign, mark, characteristic. A.
 عَلَامَةٌ 'allāma, most learned (man). A.
 عَلَانِيَةٌ 'alāniyat, external deportment. A.
 عَلَانِيَتِي هَذَا 'alāniyatī hāzā, this my outward and visible conduct. A.
 عَلَّت 'illat, cause, reason, motive, pretence, pretext, plea; accident, misfortune, casualty; disease; grounds of a charge or accusation. A.
 عَلَّتِي 'illate, a ground for any charge or accusation, a plea of arraignment. A.P.
 عَلَفْ زَار 'alaf-zār, pasture, meadow. A.P.
 عَلِقْتُ 'ulikat, was, or had been suspended (3rd sing. fem. pass. of the verb عَلَقَ عَاق). A.
 عَلِقْتُ بِالشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نار 'ulikat bi 'sh shajari 'l aḡh-zari nāru, (as though) fire was suspended from the green tree. A.

علم *'ilm*, learning, knowledge, science. A.
 . . *'alam*, flag; banner; badge, distinctive mark worn on the dress; epaulet. A.
 علماء *'ulamā* (pl. of عالم *'ālim*), learned men, ulemas or doctors. A.
 علم شدان *'alam shudan*, to be conspicuous, distinguished or famous. A.P. [metic. A.P.
 علم محاسبة *'ilmi muḥāsaba*, the science of arithmetic. A.
 علو *'uluww*, height, exaltation. A.
 علوه *'uluwwahu*, his high station (acc. governed by the preceding verb ادام *adāma*). A.
 علوم *'ulūm* (pl. of علم *'ilm*), sciences. A.
 علوي *'uluwī*, high, sublime. A.
 . . . *'alawīy*, a descendant of Alī, the son-in-law of Muhammad. A.
 علوي *'alawīyam*, I am a descendant of Alī. A.P.
 علي *'alā*, upon, on, over, above; against, after, according to. A.
 علم ملوكهم *'alā dīni mulūkihi*, according to the religion of their princes. A.
 علي الدوام *'ala 'd dawāmi*, perpetually, always. A.
 علي العباد *'ala 'l 'ibādī*, against servants. A.
 الفطرة *'ala 'l fīṭrati* (in the text, erroneously, (الفترة), within the pale of the true religion (Islām). A. [the measure. A.
 قدر *'alā ḡadri*, in proportion, according to
 الليل *'ala 'l laīlī*, through the night. A.
 المصنف *'ala 'l muṣannifī*, on the author; it rests with the author (to prove). A.
 علي *ulā*, height, sublimity, glory, dignity. A.
 علي *'alīy*, Alī, the cousin and son-in-law of Muhammad. A.
 علي *'alaiya*, on me, upon me, against me. A.
 عليا *'ulyā* (fem. of اعلى *ā'la*), upper, higher. A.
 يدي *yadī 'ulyā*, the upper (*i.e.*, the bestowing) hand. A.P.
 عليك *'alaika*, upon thee, *i.e.*, thou oughtest to do; against thee. A.
 ما عليك *mā 'alaika*, what is laid upon, or is incumbent on thee. A.
 عليه *'alaihi*, upon or against him. A.
 عليها *'alaihā*, on, upon, against her (or it). A.
 السلام *'alaihi 's salām*, on him be peace. A.
 عم *'amm* (P. pl. عمّان *'ammān*), father's brother, paternal uncle. A.
 بني عم *banī 'amm*, sons of a paternal uncle, first cousins. A.

عمارت *'imārat*, edifice, building, structure
 repairation, refitting. A.
 عمدة *'umdat* and *'umda*, support, prop, buttress (generally occurring in composition). A.
 عمدة الخواص *'umdatu 'l ḡhawāṣṣ*, pillar of the nobles, prime minister.) A.
 عمدة الملوك *'umdatu 'l mulūk*, the pillar of
 عمر *'umr*, age, life; long life. A. [kings. A.
 . . . *'umar*, Omar (a man's name). A.
 عمر *'amran* (acc. of عمرو *'amr*), a proper name; *'Amr*: (the genitive is عمرو *'amrin*). A.
 عمرو *'amr* (pronounced عمر *'amr*, the و *waw* being added to distinguish this word from عمر *'unar*), a proper name: a fictitious name, like John Nokes, used in scholastic and juridical treatises. A.
 عمرو ليث *'amr lais*, name of the second Sultān of the dynasty of the Saffarides who reigned in Persia. A.
 عمري *'umre*, a life, a life time. A.P.
 عمل *'amal* (P. pl. عملها *'amalhā*), work, labour, act, action, practice, business, service, employ; good works. A.
 عمل *'amila*, he did, he wrought. A.
 من عمل صالحا *man 'amila ṣāliḡan*, he who doeth a good deed. A.
 عمل فرمودن *'amal farmūdan*, to put in office, to employ. A.P.
 عموم *'umūm*, community, universality. A.
 علي العموم *'ala 'l 'umūm*, commonly, generally. A.
 عموم *'amīm*, universal, general, expansive, diffusive, comprehensive. A.
 عن *'an*, off, from, from off; of. A.
 عنا *'anā*, adversity, distress, teen. A.
 عتاب *'unnāb*, jujube-tree and fruit. A.
 عتاب رنگ *'unnāb-rang*, jujube-coloured. A.P.
 عناد *'inād*, obstinacy, perverseness, violence, hostility, contention. A.
 عناقيد *'anāḡid* (pl. of عنقود *'unḡud*), clusters, [bunches. A.
 عنان *'inān*, rein, bridle. A.
 عنايت *'ināyat*, aid, assistance, favour, countenance, protection. A.
 عنبر *'ambar*, ambergris (a perfume to which jetty hair is frequently compared). A.
 عند *'inda*, with, at, at the time of, near. A.
 عند الله *'inda 'llāhi*, in the sight of God. A.
 عند الاعيان *'inda 'l ā'yāni*, in the presence of the nobles. A.

وا 'inda kubūbi 'n nāshirāti, and at the time of the blowing of the cloud-scattering winds. A.

عندليب 'andalīb, nightingale. A.

عنفوان 'unfuwān, the best part (of a thing); the vigour, beauty, freshness, flower or prime (of youth). A.

عنكبوت 'ankabūt, spider. A.

عنه 'anhu, of him, with him. A. [him. A.]

عنه راض 'anhu rāzin, satisfied, or pleased with
عواقب 'awākīb (pl. of عاقبة 'ākibat), ends, issues, consequences. A. [his last end. A.]

عواقبه 'awākībahu (acc.), his future destinies,
عوام 'awāmm (pl. of عامّة 'āmmat), common people, commonalty. A.

عوام الناس 'awāmmu 'n nās, the common people, the multitude. A. [blemishes. A.]

عوائب 'awā'ib (pl. of عيب 'aib), defects, faults,
عوائد 'awā'id (pl. of عائدة 'ā'idat), returns; profits, gains, advantages. A.

عرد 'ūd, aloe-wood. A.

عوض 'iwāz, equivalent, substitute, anything given or received in exchange; lieu, stead. A.

عون 'aun, aid, help, assistance. A.

عهد 'ahd, time, reign; agreement, compact, covenant, engagement; vow, promise, rule. A.

عهده 'uhda, office, appointment, trust; obligation; charge, accusation. A.

از عهده بدر آمدن 'az 'uhda ba dar āmadan, to quit one's self of an obligation or charge or allegation; to pay off, become quits. P.

عّاري 'aiyārī, deceit, cunning, trick, stratagem. A.P.

عيال 'iyāl (pl. of عيل 'ayyil), family, children, household, domestics. A.

عيب 'aib (P. pl. عيبها 'aibhā), fault, defect, failing, vice, blemish, disgrace. A.

عيب کردن 'aib kardan (or گرفتن 'giriftan), to accuse, reproach, censure, criticise, blame, find fault with, slander, vilify, take notice of (or carp at) faults and failings. A.P.

عيب جو 'aib-jū (P. pl. عيب جويان 'aib-jūyān), fault-finder, censorious, carper, caviller. A.P.

عيبی 'aibe, a blemish, a fault, a defect. A.P.

عيد 'id, festival, fête, holiday. A.

عيد اضحیٰ 'idi aẓhā, the festival of sacrifices celebrated at Mecca, on the 10th of ذر الحجة zu 'l hijja, the last month of the Arabian year, in honour of Abraham's offering up (as the Muhammadans say) Ishmael. A.P.

'is (pl. of اعیس 'ā'iyas), (camels) of a whitish yellow colour. A.

عیسی 'isā, Jesus. A.

عیش 'aish, life; pleasure, enjoyment. A.

عين 'ain, eye; fountain, source; the very essence, individual, thing itself; certainty, accuracy, veriest. A.

من عين جیرانی min 'aini jīrānī, from the eyes of my neighbours. A. [pitch. A.]

عين القطر 'ainu 'l kīṭr, the very essence of
عیوب 'uyūb (pl. of عيب 'aib), vices, faults, defects, blemishes. A.

غ

غار ghār, cave, cavern, den. A.

غارت ghārat, hostile incursion, foray, raid for predatory purposes; robbery; plunder, booty. A.

غازي ghāzī, warrior, conqueror; one who wages war against infidels; a rope-dancer, tumbler, juggler. A.

غاص ghāṣa, he has sunk or plunged (3 per. sing. perf. of غوص). A.

غاص في الكنب ghāṣa fi 'l kuṣubī, (him who) has sunk into the sand-heaps. A.

غافل ghāfil, forgetful, negligent, remiss, inattentive, off one's guard. A.

غالب ghālib, overcoming, superior, prevailing, paramount, predominant, overpowering, strong, triumphant, victorious; chief, most. A.

غالب آمدن ghālib āmadan, to overcome, prevail against, get the better of. A.P.

غالب اوقات ghālib auqāt, on most occasions. A.P.
غائب ghā'ib, absent, invisible, out of sight; departed, disappeared. A.

غایت ghāyat, end, point, extremity, limit, extreme, excess, intensity. A.

بغایت ba ghāyat, in the extreme. P.A.

غبا ghibban, every second day. A.

غبار ghubār, dust. A. [traitor. A.]

غدار ghaddār, faithless, perfidious, treacherous;

غدر ghadr, perfidy, treachery, treason. A.

غذبت ghuzīta, thou hast been nourished (pass. of the verb غذي ghazā, he nourished). A.

غراب ghurāb, crow, raven. A.

يا غراب البين yā ghurāba 'l baini, O raven (whose appearance or croak is ominous) of separation! A.

غرامت gharāmat, mulct, fine; tribute; a debt which must be paid; injury, damage. A.

غرائب *gharā'ib* (pl. of غريبة *gharībāt*), extraordinary and strange things, rarities. A.

غريباء *ghurabā* (pl. of غريب *gharīb*), strangers, friendless, poor. A.

غربال *ghirbāl*, large sieve. A.

غربت *ghurbat*, foreign travel, exile, expatriation, emigration. A.

غرض *gharaz*, intention, design; selfish purpose, aim or interest; spite, rancour, grudge; (adv.) in short. A.

غرضي *gharaze*, a spite, a grudge, an ill turn. A.P.
غرفة *ghurfa*, upper chamber, balcony on the top of a house. A.

غرق *ghark*, immersion, sinking, drowning. A.

غرق شدن *ghark shudan*, to be swamped, to founder; to be plunged or drowned. A.P.

غرور *ghurūr*, deception, delusion; pride, haughtiness; vain-glory, vanity; insolence; flattery, adulation. A.

غره *ghirra* (for A. *gharra*), deceived, deluded, imposed upon; haughty, proud. P.

غرب *gharīb* (P. pl. غريبان *gharībān*), uncommon, strange, foreign; wondrous; poor; stranger. A.

غربي *gharībī*, peregrination, foreign travel; foreignness; poverty, indigence. A.

غربي *gharībe*, a stranger, a foreigner. A.P.

غرق *gharīk*, immersed, sunk, sinking, drowning, drowned. غرقاً *gharīkan* (acc.) A.

غروب *ghiriv*, clamour, outcry, shout; roll (of a drum). P.

غزالي *ghazzālī*, name of a celebrated philosopher and controversialist, who died A.H. 506. A.

غزل *ghazal*, anacreontic poem; ode. A.

غصة *ghuṣṣa*, choking sensation, suffocation; anguish, distress, pain, sorrow; displeasure, wrath. A. [branches, boughs. A.

غصون *ghuṣūn*, (pl. of غصن *ghuṣn*), young غصبان *ghaṣbān*, angry, chiding. A.

غفران *ghufrān*, remission of sins, pardon, forgiveness, absolution. غفراناً *ghufrānan*, (acc.) A.

له غفرت *ghafartu lahu*, I have pardoned him. A.

غفلت *ghaflat*, neglect, negligence, thoughtlessness, carelessness, forgetfulness, remissness. A.

غفور *ghafūr*, forgiving, pardoning (by God). A.

غلام *ghulām* (P. pl. غلامان *ghulāmān*), slave, servant, lad, page. A.

غلباء *ghalbā*, thickly planted (orchard). A.

غلبة *ghalabat* or *ghalaba*, victory, predominance, overpowering. A. [overcome. A.P.

کردن غلبه *ghalaba kardan*, to prevail against, to

غلّه *ghalla*, corn, grain. A.

غلط *ghalat*, fault, error, blunder, mistake. A.

غلطیدن *ghaltīdan*, to roll, wallow, welter. P.

غلیظ *ghalīz* (P. pl. غلیظان *ghalīzān*), gross, filthy, coarse, rough, hard-hearted, brutal. A.

غم *ghamm*, grief, sorrow, sadness, regret; care, concern, solicitude, anxiety; harm, loss. A.

غم خوردن *ghamm khurdan*, to grieve, sorrow; to devour sorrow, to sympathize with. A.P.

داشتن غم *ghamm dāshtan*, to care, have a care. A.P.

فردا غم *ghammi fardā*, cares of the morrow. A.P.

غماز *ghammāz*, informer, accuser, detractor. A.

غمّت *ghammat*, care to thee, care of thee. A.P.

غمزه *ghamza*, glance; amorous glance, ogling; wink, nod. A.

غمّی *ghamme*, a grief, a sorrow. A.P.

غنایم *ghanā'im* (pl. of غنیمه *ghanīmat*), spoils. A.

غنی *ghanīy*, rich, independent. A.

تر غنی *ghanītar*, richer, wealthier. A.P.

غنیمت *ghanīmat*, fortunate hit; prize, gain, booty; blessing, precious privilege. A.

شمردن غنیمت *ghanīmat shumurdan*, to count as a precious opportunity, to esteem as a privilege. A.P.

غواشی *ghawāshī* (pl. of غاشیه *ghāshiyat*), coverings for saddles, (such as grooms in Persia and India to this day carry on their shoulders, with which they cover the saddle every time their master alights from his horse). A.

الغواشی حامل *hāmila 'l ghawāshī*, (as) carrier of the saddle coverings (acc. used adverbially). A.

غواص *ghawwās*, diver for pearls, pearl-fisher. A.

غور *ghaur*, deep reflection, profound meditation, mature consideration. A.

غوطه *ghoṭa*, dive, dip, sousing, ducking. A.

خوردن غوطه *ghoṭa khurdan*, to get a ducking. A.P.

غوک *ghūk* (pl. غوکان *ghūkān*), frog. P.

غیاث *ghiyās*, succour, redress, aid, help. A.

غیاث الاسلام *ghiyāsu 'l islāmī*, defender true faith. A.

غيب *ghaib*, concealment, invisibility; concealed, secret, hidden, invisible; supernatural riches. A.

غيب دان *ghaib-dān*, seer, one who knows future events or secrets; omniscient. A.P.

غيبت *ghaibat*, absence, separation, losing sight

. . . *ghibat*, slander, back-biting. A. [of. A.

غير *ghair*, other, other than, different. A.

غير *ghaiyara*, he altered, made a change (2nd form of the verb غار *ghāra*, for غير). A.

غير *wa 'sh shaiibu ghaiyara bi*, and hoariness has wrought a change in me. A.

غيرت *ghairat*, zeal, jealousy. A.

غير مانع *ghairu mān'īn*, (is) not preventing, does not prevent. A.

غيري *ghairī*, beside me, other than me. A.

غيظ *ghaiẓ*, rage, ire, fury, wrath, anger. A.

ف

ف *fa* (particle of gradation), and so, and consequently, and thereupon, for, then, therefore. A. [woman. A.

فاجرة *fājira* (fem. of فاجر *fājir*), an unchaste
فاحش *fāhish* (fem. فاحشه *fāhisha*), shameful, impudent, indecent, outrageous. A.

فاحشه *zani fāhisha*, whorish woman. P.A.

فاخر *fākhir*, splendid, glorious, brave, showy; distinguished, honourable, precious; important. A.

فاذا *fa iżā*, then, in that case, therefore. A.

فارس *fārs*, Persia proper. P.

فارس *fāris*, rider (of a mule or ass), cavalier. A.

فارسي *fārsī*, Persian. P. [empty. A.

فارغ *fāriḡh*, free, at leisure, free of care; void,

فاسد *fāsīd*, bad, vicious, vitiated, perverse, perverted, immoral. A. [terer. A.

فاسق *fāsīq*, worthless, impudent; sinner, adul-
فاضل *fāẓil*, eminent, excellent, highly gifted or otherwise distinguished; learned, pious. A.

فاضلتر *fāẓiltar*, better, more excellent, more learned. A.P.

فاصل *fa aẓallu*, then would I be the whole day (imperf. of the verb ظل *zalla*, with ب). A.

فاقة *fāqa*, fast, starvation, extreme hunger; want, poverty, destitution. A.

فام *fām*, colour, hue (in comp.), as سیاه فام *siyāh-fām*, dark-coloured, black, swarthy. P.

فان *fa in*, and if. A.

فانت *fa anta*, then thou. A.

فانت محارب *fa anta muḥāribu*, then thou (art) a bringer of war. A.

فائدة *fā'idat* and *fā'ida*, advantage, benefit, use. A.

فائدة فان *fa inna 'l fā'idata*, for of a truth the advantage. A.

فائق *fā'ik*, superior, surpassing, transcendent. A.

فقدان *futādan*, to fall. P.

فقدان *futāda*, fallen, dropped; gotten. P.

فتح *fath*, victory. A.

فتحه *fatḥa*, the vowel mark (ع a); the beard. A.

فتحي *fatḥe*, a victory, a conquest. A.P.

فقد *futad*, he falls or should fall (aor. 3 p. sing. of *futādan*). P.

فتنه *fitna*, insurrection, stir, disturbance, mischief, strife, tumult, sedition, political revolution, riot, uproar, row; scourge, evil, pest; trial. A.

فتنه انگیز *fitna-angez*, strife-exciting, disturbance-creating. A.P. [ness. A.

فتوت *futuwwat*, generosity, liberality; manli-
فتوی *fatwā*, judicial decree given by the mufti. A.

فجور *fujūr*, wickedness, debauchery. A.

فخر *fakhr*, glory, ornament. A.

فخر الدین *fakḥru 'd dīn*, (lit. the glory of religion), a proper name. A.

فخري *fakḥrī*, my glory, my boast. A.

فداء *fidā*, sacrifice, ransom, redemption, offering, devotion for another. A.

فر *furr*, splendour, pomp. P.

فرا *farā*, towards, in front. P.

فرات *furāt*, the river Euphrates. A.

فرا چنگ آوردن *farā chang āvardan*, to get into one's grasp, to clutch; to acquire. P.

فراخ *farākh*, large, broad, wide, capacious; plentiful. P.

فراخ روی *farākh-rū*, of an open, pleasant, countenance:—*farākh-ravī*, width of step, going fast; extravagance, profusion, excess. P.

فراخ سخن *farākh-sukhun*, great talker, loquacious or garrulous (person). P.

فراخی *farākhī*, amplitude, abundance. P.

فرار *firār*, fleeing away, flight. A.

فرا رسیدن *farā rasīdan*, to arrive; to come forward; to encounter, meet; to surround, comprehend, overtake. P.

رفتن *farā raftan*, to go out, go forward, advance. P.

فراز *farāz*, above, upon, on; before, in presence; entrance, ingress, interior; shut, closed. P. [come in at. P.

آمدن *farāz āmadan*, to come up to; to آمدن *az dar farāz āmadan*, to come in by the door. P.

فراست *firāsāt*, intelligence, sagacity, ingenuity, shrewdness, acuteness; physiognomy. A.

فراستی *firāsate*, a shrewdness. A.P.

فراش *farrāsh*, one who spreads the carpets or cushions in the palaces of kings or great men, a chamberlain: (these persons often officiate as executioners). A.

فراخ *firāgh*, cessation, rest from toil, tranquillity, peace of mind; leisure. A.

فراغت *farāghat*, leisure, freedom from business, care, and trouble; retirement, disengagement, independence; forgetfulness. A.

فراق *firāk*, separation, absence; loss, departure, death. A.

فرا گرفتن *farā giriftan*, to envelop. P.

فراموش *farāmush*, forgotten; forgetfulness. P.

فراموشی *farāmushat*, forgetfulness of thee; thee forgotten. P.

فراموشی *farāmūsh*, forgotten. P.

فراوش کردن *farāmūsh kardan*, to forget. P.

فراوان *farāwān*, large, excessive, abundant, numerous, ample, full, copious, plenteous, complete, overflowing. P.

فراهم *farāham*, together. P.

فراهم آوردن *farāham āvardan*, to collect, gather, scrape together (as a faggot or bundle); to shut, close. P.

فراهم شدن *farāham shudan*, to come together, to be closed. P.

فربه *farbīh*, fat. P.

فربویی *farbīhī*, fatness. P.

... *farbihe*, a fat man, a fat person. P.

فرتوت *fartūt*, decrepit old dotard. A.

فرج *farj*, privities (of male or female). A.

فرجام *farjām*, end, conclusion, issue. P.

فرح *farah*, joy, gladness, glee. A.

فرخ *farrukh*, happy, fortunate. P.

فرخنده *farikhunda*, prosperous, happy. P.

طالع فرخنده *farikhunda-tāli*, of happy destiny. P.A.

فردا *fordā*, to-morrow; the next life. P.

فرزند *farzand* (pl. فرزندان *farzandān*), son, child. P.

فرزند بر خاسته *farzand bar-khāsta*, with children grown up, having grown up children. P.

فرزین *farzīn*, the queen (at chess). P.

فرستادن *firistādan*, to send, despatch, commit. P.

فرسنگ *farsang*, parasang, league. P.

فرسوده *farsūda*, fatigued, wearied; damped, discouraged, dispirited. P.

فرش *farsh*, carpet, rug, or anything similar spread on the ground; pavement, flooring. A.

فرشته *firishta*, angel. P.

فرشته *firishta'e*, an angel. P.

خوی فرشته *firishta-kho*, angel-tempered, of angelic disposition. P.

فرصت *fursat*, opportunity, occasion; convenience; advantage, boon. A.

فرض *farz*, divine or positive command, injunction, obligation. A.

فرط *farṭ*, excess, committing excess. A.

فراعون *Fir'aun*, Pharaoh (a title common to the ancient kings of Egypt, as that of Ptolemy to the later sovereigns). A.

فراعونی *fir'aunī*, Pharaoh-like, proud, arrogant, haughty. A.

فرق *farq*, separation, distinction, difference. A.

فرمان *farmān*, command, order, mandate. P.

بردن فرمان *farmān burdan*, to obey orders. P.

دادن فرمان *farmān dādan*, to issue an order. P.

بردار فرمان *farmān-bardār*, submissive, obedient to command. P.

بردارم فرمان *farmān-bardāram*, I am obedient, I obey orders. P. [ruler, lord, king. P.

فرمانده *farmān-dih*, ruling, issuing mandates;

فرمودن *farmūdan*, to order, command, prescribe, assign; (when used in reference to any one in an exalted station, it simply means "to say"). P.

فرموده *farmūda*, commanded; having commanded; hath commanded. P.

فرنگ *farang*, Frank or European. P.

فرو *faro*, *firo* or *furo*, down, downward, below, under, beneath. P.

فرو بردن *faro burdan*, to carry down, to lower; to swallow; to dip, plunge. P.

فرو بستن *faro bastan*, to bind, tie down; to stop, shut, close; to obstruct, let; to fail. P.

فرو پوشیدن *faro پوشیدن*, to put on, to clothe. P.
 فروت *farotan*, lower. P.
 فروختن *firokhtan*, to sell, to barter away; to inflame, kindle, light. P. [utter. P.
 فرو خواندن *faro khvāndan*, to hold forth, to فرود *firod* or *farod*, down. P.
 فرو آمدن *firod āmadan*, to come down, descend. P.
 فرو آوردن *firod āvardan*, to bring down, to lower. P.
 فرو رفتن *faro raftan*, to go down (as breath into the lungs by inspiration); to sink. P.
 فروش *firosh*, selling; seller, vendor. P.
 فرو غلطیدن *firo ghalṭidan*, to roll down. P.
 فرو کوفتن *faro koftan*, to knock down. P.
 فرو گذاشتن *faro guzāshdan*, to pass over, pass by, leave out, omit, spare, overlook. P.
 فرو گفتن *faro guftan*, to talk over, of, or about. P.
 فرو ماندن *faro māndan*, to lag, remain behind, be exhausted, fail, to break down, sink, flag. P. [scoundrel. P.
 فرو مایه *faro-māya*, low, mean, baseborn, ignoble,
 فرو نشانیدن *faro nishāndan*, to allay, quell, quench, extinguish. P.
 فرو نشستن *faro nishastan*, to subside: go out. P.
 فرو هشتن *faro hishtan*, to hang down. P.
 فرو هشته *firo hishta*, hanging down, pendulous. P.
 فرو هیلیدن *firo hīlidan*, to force or drive down, to expel. P.
 فرهنگ *farhang*, wisdom, intelligence, understanding, science; dictionary, lexicon. P.
 فریاد *firyād*, cry for help or redress, complaint. P.
 فریاد رس *firyād-ras*, redresser of grievances, helper, succourer. P.
 فریاد رسی *firyād-rasī*, assistance, redress. P.
 فریب *firēb* or *fareb*, deception, fraud, duplicity, trick; (imp. of *fireftan*, used as latter part of compounds) deceiving; ravishing. P.
 فریبیدن *farebīdan*, or *firebīdan*, to deceive, seduce, beguile. P.
 فریدن *Farīdūn* or *Firīdūn*, seventh king of Persia of the first or Peshdādian dynasty. He delivered Persia from the tyranny of the usurper Zabbāk. P. [ravish. P.
 فریض *fireftan*, to deceive, beguile; to steal, فریق *farīk*, troop, squadron, party; division, class; section. A.

فزودن *fuzūdan*, to increase, multiply. P.
 فزون *fuzūn*, increased, augmented. P.
 فزونی *fuzūnī*, increase. P.
 فساد *fasād*, depravity, vice, vicious conduct, corruption, perverseness, mischief, villainy, iniquity; violence, war, detriment. A.
 فشحت *fushat*, expanse, space, room; rejoicing, joy, cheerfulness. A.
 فسق *fisk*, adultery, fornication, iniquity, sin. A.
 فسوس *fisos* (for افسوس *afsos*), vexation, sorrow, grief, regret. P. [foul abuse. A.
 فسوق *fusūq*, impudence, villainy, immorality,
 فسون *fusūn* (for افسون *afsūn*), incantation, fascination, deceit, snare, delusion. P.
 فشاندن *fishāndan*, to strew, scatter, shed. P.
 فصاحت *faṣāḥat*, eloquence, rhetoric; gabble. A.
 فصل *faṣl*, time, season; section, chapter. A.
 فصلي *faṣle*, a chapter. A.P.
 فصیح *faṣīḥ*, eloquent, fluent, rhetorical. A.
 فضائل *faẓā'il*, (pl. of فضيلة *faẓīlat*), virtues, attainments, excellent qualities, excellences. A.
 فضل *faẓl*, excellence, virtue, merit, worth, bounty, goodness, loving kindness; science, learning. A. [literati. A.
 فضلاء *faẓalā* (pl. of فاضل *fāẓil*), learned men,
 فضله *faẓla*, remainder, redundancy, leavings, remains, dregs, superfluity, overgrowth. A.
 رز فضل *faẓla'e raz*, the overgrown (or superfluous) tendrils and leaves of the vine. A.P.
 فضول *faẓūl*, redundant, excessive. A.
 . . . *fuzūl*, impertinence, intrusion, meddling; doing anything wrong, transgressing. A.
 فضیحت *faẓīḥat*, disgrace, ignominy. A.
 فضیلت *faẓīlat*, excellence, superiority, eminence, virtue, accomplishments. A.
 فطره *fiṭrat* or *fiṭra* (in the text, p. 17, by mistake, فتره), creation; the faith or religion of Islām; alms given at the festival held on breaking the fast of Ramazān. A.
 فطنت *fiṭnat*, understanding, intelligence, acuteness, sagacity. A.
 فعل *fi'l*, act, action, operation; a verb. A.
 فعلیه *fa 'alaihā*, then (it is) against him. A.
 فغان *fighān*, complaint, lamentation, moan. P.
 بغان *ba fighān*, in despair. P.
 بغان آمدن *ba fighān āmadan*, to break into wailing, to lament, wail, complain; to utter plaintive notes or cries. P.

فقد *fa qaā*, therefore, verily. A.
 فقدت *faqattu*, I missed (1 p. sing. of the perf. فقدت *faqada*). A.
 ففقدت *faqqadt* زمان *faqqadt zamāna 'l waṣli*, and so lost I the time of union. A.
 فقر *fakr*, poverty. A.
 فقراء *fukarā* (pl. of فقير *fakīr*), poor. A.
 فقر المكبب *al fakri 'l mukibbi*, (from) the depressing poverty. A.
 الدارين *al fakru sawādu 'l wajhi fi 'd dāraini*, poverty (is) blackness of the face (i.e. a disgrace) in both worlds. A.
 فقرش *fakrash*, his poverty. A.P.
 الفقر فخري *al fakru fakhrī*, poverty (is) my glory. A.
 فقلت *fa kultu*, and so I said, then said I. A.
 فقير *fakīr*, poor, pauper; religious order of فقيرة *fakīra*, poor woman. A. [mendicants. A.
 فقيه *fakīh*, a Muhammadan lawyer, jurist, or theologian; a great scholar. A.
 فكر *fikr*, thought, care, reflection, imagination. A.
 فكرة or فكرت *fikrat*, thought; that which is the subject of reflection. A.
 فكيف *fa kaif*, why then? how then? how much more? how much less then? A.
 فكندن *figandan* = افگندن *afgandan*. [q.v.] P.
 فلا تطعهم *fa lā tuṭi' humā*, then obey them not (imperf. jussive of تطيع *tuṭi'u*, 4th form of the verb طاع *ṭā'a*, for طوع). A.
 فلاح *falāh*, prosperity, safety, happiness, well-being. A. [being. A.
 فلاح *fallāh*, husbandman. A. [being. A.
 فلان *fulān*, such and such, so and so, such an فلانم *fulānam*, I am such an one. A.P. [one. A.
 فلك *fulk*, ship. A.
 .. *falak*, sky, firmament, heaven. A.
 فللرحمن *fa li 'r raḥmān*, for unto the Merciful فلما *fa lammā*, and when. A. [One. A.
 فلفسه *fa li nafsīhi*, then (it is) for his own self (i.e. for his personal advantage). A.
 فليت *fa laita*, Oh! would that! A.
 فليس *fa laisa*, see ليس *laisa*, and نافع *nāfi'*. A.
 فما عايت *fa mā 'alaiika*, then there is nought against thee, it is no fault of thine. A.
 فمن *fa man*, who then? A.
 ... *fa min*, then from. A.
 فنون *funūn* (pl. of فن *fann*), sciences, accomplishments; modes, ways, sorts. A.
 فوارس *fawāris* (pl. of فارس *fāris*), cavaliers. A.

أبو الفوارس *abu 'l fawāris*, see under أبو *abū*. A.
 فواكه *fawākih* (pl. of فاكهة *fakihat*), fruits. A.
 فوائد *fawā'id* (pl. of فائدة *fū'idat*), benefits, advantages, privileges, lessons, morals. A.
 فوت *faut*, passing away, departure; loss, death. A.
 فوت شدن *faut shudan*, to be lost. A.P.
 فولاد *fūlād*, steel. P.
 فهم *fahm*, understanding, comprehension. A.
 فهمیدن *fahmidan*, to understand (a Persian verb coined from the Arabic). P.
 فهو *fahuwa* and *fahwa*, and so he. A.
 فهو حسده *fa huwa ḥasbuhu*, then He will suffice for him. A.
 في *fi*, in, among; concerning, for. A.
 في الجملة *fi 'l jumla*, upon the whole, in short. A.
 في الحال *fi 'l hāl*, now, presently, at present. A.
 فيروزه *fīroza*, fortunate; a turquoise (which is thought to bring good luck to the wearer). P.
 فيل *fīl*, elephant. A.
 جيفة *wa 'l filu jīfatun*, and the elephant is unclean (or unlawful). A.
 فيلسوف *failasūf* (the Greek φιλόσοφος arabicized), philosopher. A.
 فينا *fī nā*, in us, among us. A.
 فيه *fī hi*, in him; in that, in it, therein. A.
 فيهم *fī him*, in them, among them. A.

ق

قابل *kābil*, capable, able, skilful; susceptible. A.
 قابله *kābila*, midwife, nurse. A.
 قاتل *kātil*, deadly, mortal, fatal. A.
 قادر *kādir*, predestinating; powerful, able. A.
 قارون *Qārūn*, Korah, the cousin of Moses, who is said by the Muhammadans to have been very rich and avaricious. A.
 قاصد *kāṣid*, messenger, courier. A.
 قاصر *kāṣir*, short, defective, deficient, insufficient. A. [siastical). A.
 قاضي *kāzī*, judge (civil, criminal, and ecclesiastical). A.
 قاع *kā'*, plain, level ground, flat country. A.
 قاع بسيط *kā' i basīṭ*, widely extended plain or desert. A.P. [ner; footing. A.
 قاعدة *kā'ida*, rule, canon; style, mode, manner. A.
 قافلة *kāfila*, body of travellers, caravan. A.
 قال *kāla*, he said (from قول). A.
 قال الله تعالى *kāla 'llāhu ta 'alā*, God the Most High has said (in the Kurān). A.

كَلْب *kālib*, form, model, mould; body, bust, shape, figure. A. [of قال]. A.

كَلَلُوا *kālū*, they said or have said (3 pl. perfect قامت *kāmat*, stature, figure, height of the human figure; six feet, fathom. A.

كَانِع *kāni*, being content, one who is contented. A.

كَاهِر *kāhir* (fem. كَاهِرَة *kāhirat*), victorious. A.

الْقَاهِرَة *al kāhira*, Al Cairo (victrix). A.

كَائِم مَقَام *kā'im-makām*, locum tenens, deputy, viceroy, viceregent; successor. A.

كَبَا *kabā*, a kind of light cloak with long sleeves, generally made of wool; tunic quite open in front. A.

كَبَايِي *kabāyi postin*, a fur cloak. A.P.

كَبَالَة *kabāla*, bond, deed, written agreement; title-deeds, conveyance. A.

كُبْح *kubh*, deformity, ugliness; shamefulness. A.

كَبْزَة *kabza*, grasp, gripe, grip, clutch. A.

كَبَل *kabl*, fore part, face, front; before. A.

... كِبَال *kibal*, part, side, quarter. A.

قَبْل الْمَصَائِب *qabl maṣā'ib*, before troubles (arrive). A. [of the East. P.A.

أَزْ قَبْلِ مَشْرِق *az qibali mashriq*, from the quarter قبله *qibla*, the place to which men turn in prayer, (this among Jews and Christians is the temple of Jerusalem, and among Muhammadans the temple of Mecca); any point or centre of attraction; (in ch. ii., story 17), God. A.

قَبُول *kabūl*, acceptance, favourable reception; good opinion, esteem; accepted; accept-

قَبُولِي *kabūlī*, acceptable. A.P. [able. A.

كَبِيْه *kabih*, disgusting; abominable, disgraceful; distasteful. A.

قَبِيْلَة *kabila*, tribe, family; wife. A.

كَتَال *katāl*, soul; remains of life; strength; body:—*kīṭāl*, carnage, slaughter; fighting. A.

كَتْل *katl*, slaying, slaughter. A.

كُهْبَة *kuhba*, or *kaḥba*, whore, prostitute; female pander. A.

كَد (a particle used before verbs, signifying) already, now, really, assuredly, perhaps, sometimes. A.

كَدَد *kadd*, stature. A.

كَدَح *kadaḥ*, cup, bowl, goblet. A.

كَدْر *kadr*, power; rank, dignity, esteem, reputation; value, worth; quantity, measure, capacity, due measure; fate, destiny. A.

قَدْر *kidr*, pot, cauldron. A.

... كَادَر *kadar*, quantity; price, value, worth. A.

لَيْلَة الْقَدْرِ *lailatu 'l kadr* (and P.A. شَبْ قَدْر *shabi kadr*), the night of power. (This is one of the last ten nights of Ramazān. Gabr'e. is said to have begun to reveal the Kurān to Muhammad on this night). A.

كَادَرَان *kadran* (acc. of *kadr*), as to value, rank, dignity, or importance. A.

قُدْرَت *kudrat*, power, ability. A.

بَقْدَرَت *ba kadrat*, by thy power. P.A.

الْقَدْر مَخْفُوض *al kadrū makhfūzu*, (but) the dignity is lowered. A. [set up. A.

الْقَدْر مُنْتَصِب *al kīdru muntaṣibun*, the pot is

كَدْرِي *kadre*, a little, a small quantity. A.P.

قُدْس *kuds*, Jerusalem. (the holy city). A.

قَدَم *kadam*, foot; step, pace, walk. A.

قَدَم بَر دَاشْتَن *kadam bar dāshstan*, to lift the foot, to stir a step. A.P.

قَدَم رَنَجَة شَدَن *kadam-ranja shudan*, to take the trouble of stepping. A.P.

قَدَم *kaddim*, send before (imp. of the 2nd form of the verb قَدَم). A.

قَدَم الْخُرُوج قَبْل الْوُلُوج *kaddimi 'l khurūja qabla 'l uulūji*, arrange first for the exit before entering; look before you leap. A.

قَدَمِي *kadame*, a single step. A.P.

قَدَمِي قَنْد *kadame chand*, a few steps or paces. A.P.

قُدُوم *kudūm*, approach, arrival, advent. A.

قَدِيم *kadīm*, ancient, antique, old, former. A.

قَرَار *qarār*, stability, firmness, quiet, rest, calm, composure, equanimity, agreement, promise. A.

بَر قَرَار *bar qarār*, firm, fixed, on a steady footing or foundation; unchanged, unmoved, self-possessed. P.A.

قَرَاذَة *qurāza*, bit or particle of gold, a small particle of any metal. A.

قُرْآن *qur'ān*, the sacred book of the Muhammadans, written by their prophet, and feigned to have been revealed from heaven. A.

قَرَائِن *qarā'in* (pl. of قَرِينَة *qarīnat*), signs, indications, conjectures. A.

قُرْبَان *kurbān*, sacrifice. A.

قُرْبَانِي *kurbānī*, destined for sacrifice. A.

قِرْبَة *kirbat*, leathern water-bag. A.

... قُرْبَة *kurbat*, nearness, proximity, vicinity; affinity, kindred. A.

قربتي *qirbatī*, my water-bag. A.
 قریبا *qurbā*, relationship, kin, consanguinity. A.
 قرص *qurṣ*, disk. A.
 قرص خورشید *qurṣi khurshēd*, the orb (or disk) of the sun. A.P.
 قرض *qarṣ*, debt, loan. A.
 قرین *qarīn*, connected, linked; contiguous; friend, yokefellow, mate. A.
 قریه *qarya*, village. A.
 قز *qazz*, raw silk. A.
 قز آگند *qazz āgand*, a quilted vest, or garment, of silk and cotton, worn in battle; a coat of mail. A.P.
 قسیم *qasīm*, beautiful, handsome, well made. A.
 قصاب *qaṣṣāb* (P. pl. قصابان *qaṣṣābān*), butcher. A.
 قصاص *qisāṣ*, retaliation, retribution. A.
 قصب *qaṣab*, reed, pen, quill; muslin. A.
 قصب الحبيب *qaṣabu 'l ḥabīb*, the friendly pen. A.
 قصب مصري *qaṣabi miṣrī*, fine linen ornamented with flowers, made in Egypt. A.P.
 قصه *qiṣṣa*, history, story, case. A.
 قصد *qaṣd*, intention, preparation, design, aim. A.
 قصد کردن *qaṣd kardan*, to form (or entertain) a design, to intend, to attempt (life). A.P.
 قصر *qaṣr*, citadel, castle, palace. A.
 قصیده *qaṣīda*, poem, kasida or elegy, being a kind of longer غزل *ghazal* or ode. A.
 قضاء *qazā*, fate, destiny, predestination; death; sentence, judgment, decree; payment, settling, discharging, setting free, concluding, finishing. A.
 قضا کردن *qazā kardan*, to make up for a former omission to fast and pray. A.P.
 قضای نبشته *qazāyi nabishta*, destiny-written, written by destiny. A.P.
 قضا را *qazārā*, providentially, by chance. A.P.
 قضبان *quzbān* (pl. of قضیب *qazīb*), long and slender branches, twigs. A.
 قطب *qutb*, Polar Star, North Pole. A.
 قطر *qaṭr*, drop. A.
 ... کثیر (for قطران *qaṭrān*), liquid pitch. A.
 قطر علی قطر *qaṭrun 'alā qaṭrin*, drop upon drop. A.
 قطره *qaṭra*, drop. A.
 چند قطره *qaṭra'e chand*, a few drops. A.P.
 قطع *qaṭ'*, amputation, cutting, maiming; abandonment. A.
 قطع رحم *qaṭ'i raḥim*, renunciation of kin, severing the ties of kindred. A.P.

کردن قطع *kaṭ' kardan*, to cross, traverse to cut off; to conclude. A.P.
 قطعه *kiṭ'a*, strophe, section, part, portion. A.
 قعر *ka'r*, abyss, gulf. A.
 قفاء *qafā*, back or nape of the neck, back, reverse, behind one's back, secretly. A.
 در قفای او *dar qafāyi ū*, at his heels; in track
 قفس *qafas*, bird-cage. A. [of him. P.A.
 قفس قفس = قفس. A.
 قلاع *qilā'* (pl. of قلعه *qal'a*), forts. A.
 قلب *qalb*, heart. A. [the afflicted. A.
 قلب الموحی *bi qalbi 'l mūja'iz*, in the heart of
 قلت *qultu*, I said; (1 p. sing. perf. of قال *qāla* for قول). A.
 قلت له *faḳultu lahu*, then I said to him. A.
 قلعه *qal'a* (in India pronounced *qila*), fort, castle, fortalice. A.
 قلم *qalam*, reed, reed-pen, pen. A.
 قلمون *qalamūn*, chameleon; (see under بو *bū*). A.
 قلنا *qulnā*, we said (1 p. pl. of perf. قال *qāla*, for قول). A.
 قلندر *qalandar* (pl. قلندران *qalandarān*), a wandering Muhammadan monk, with shaven head and beard, who abandons family and goods (so called from the name of the founder of this sect, which appears to be somewhat lax). P.
 قله *qulla*, top, summit. A.
 قلیل *qalīl*, small, little; few. A.
 قلیل من عبادی الشکور *wa qalīlun min 'abādiya'sh shakūr*, but few of my servants are grateful. A.
 قنا *qinā*, preserve us (imp. *qī* of the verb *waḳā*, he preserved, and نا *nā*, us). A.
 قنا عذاب النار *qinā 'azāba 'n nāri*, save us from the torment of the fire. A.
 قناعت *qanā'at*, contentment. A.
 قوت *quwwat*, strength, power, force, ability, faculty. A.
 قوت *qūt*, food, aliment, sustenance. A.
 قوتی *quwwate*, a power. A.P.
 قوج *kūj*, ram. P.
 قول *qaul*, word, saying; agreement. A.
 قول و فعل *qaul o fi'l*, saying and doing, word and deed. A.
 قوله تعالی *qauluhu ta'alā*, the saying of Him Most High. A.
 قولوا *kūlū*, say ye (imp. of the verb قال *qāla*, for قول). A.

قولا *kūlū li 'l mu'āfā*, say to him who is free from the pain (of love). A.

قوم *kaum*, race, folk, tribe; band of people. A.

قومت *kawwamtā*, thou hast straightened (perf. of قومت *kawwama*, 2nd form of the verb قومت *kāma*, for قوم). A. [it, or) them. A.

قومتها *kawwamtahā*, thou straightenedst (her, قومي *kaume*, a class, a people, a tribe, a community, a sect or denomination; a crowd. A.P.

قوي *kawīy*, strong, hale, robust, powerful. A.

قوي بال *kawī bāl*, strong in the arm. A.P.

قهر *kaḥr*, anger, wrath; force, violence; severity, sharpness. A.

خطاب قهر *khiṭābi kaḥr*, wrathful address, violent harangue. A.P.

قهر گوي *kaḥr go'ī*, harsh or severe speaking, severity. A.P.

قياس *kiyās*, conjecture, guess, imagination, supposition, judgment. A.

قيامت *kiyāmat*, the resurrection. A.

قيد *kaid*, bondage, imprisonment, bond, fetters, shackles. A.

قيمت *kimat*, price, value. A.

ک

ک *ka* (prefixed prep. governing the genitive case), as, like; (also an affixed pron. of the 2nd pers. sing. masc.) thee; of thee, thy, thine. A.

کابین *kābīn*, the portion a husband must pay to a wife if he divorces her on insufficient grounds; dowry, marriage settlement. P.

کاتب *kātib*, writer, scribe. A.

کاخ *kākh*, apartment at the top of a house open to the front; gallery; balcony; palace. P.

کاد *kāda*, it or he wants but little, it or he was little short of, it was nearly (happening). A.

کاد الفقران يكون كافرًا *kāda 'l fakru an yakūna kufran*, poverty is little short of becoming blasphemy. A.

کاد يموت *kāda yamūtu*, he nearly died. A.

کار *kār* (pl. کارها *kārḥā*), thing, business, matter, affair; act, action, service, toil, work; use, good purpose; office, post. P.

کار آمدن *bā kār āmadan*, to come of use, to serve, be of service. P.

کار بستن *kār bastan*, to apply, act upon, adopt, use, employ, put in practice. P.

کارخی *ka arkhā*, like the flabbiest. A.

کارد *kārd*, knife. P. [ledge. P.

کاردانی *kār-dānī*, experience, practical know-

کار دیده *kār-dīda*, experienced; veteran. P.

کارزار *kārzār*, battle, battle-field, action. P.

کار فرمودن *kār farmūdan*, to act upon, apply, put in practice. P. [act thou, do. P.

کارکن *kār kun* (imp. of کردن *kār kardan*),

کارگاه *kār-gāh*, workshop, manufactory. P.

کاروان *kārwān*, caravan, body of travellers or pilgrims. P.

کاروانی *kārwānī* (pl. کاروانیان *kārwāniyān*), connected with a caravan, member of, or traveller with, a caravan. *Kārwāne*, a caravan. P.

کارها *kārḥā* (pl. of کار *kār*), affairs; difficulties, disagreeable things. P.

کاری *kārī*, efficient; experienced in war, warrior, champion. *Kāre*, a business, an affair, work, employ; an act, a deed. P.

کاستن *kāstan*, to lessen, damage; to diminish, grow less. P.

کاسد *kāsīd*, worthless, deficient in quantity or quality; dull, flat (market). A.

کاسه *kāsa*, cup, vase, plate, saucer. P.

کاسه چینی *kāsa'i chīnī*, china vase; porcelain. P.

کاش *kāsh*, would that! would to heaven! P.

کاشتن *kāshṭan*, to sow, set, plant, cultivate. P.

کاشغر *Kāshghar*, name of a city of Chinese Tartary. P.

کاهمین *kāzimīna* (acc. of کاهمون *kaẓīmūna* pl. of کاهم *kāẓim*), restrainers; they who check, curb, or repress. A.

والکاهمین الغیظ *wa 'l kaẓīmīna 'l ghaẓa*, and (God loves) those who subdue their wrath. A.

کاغذ *kāghaz*, paper. P.

کاغذ زر *kāghazi zar*, paper powdered with gold dust, or gold leaf. P.

کافه *kāffa*, bulk, body, whole. A.

کافه انام *kāffa'i anām*, all mankind. A.P.

کافر *kāfir*, denying God; ungrateful, unthankful; infidel, caffre. A.

کافور *kāfur*, camphor. A. [phor. A.P.

کافوری *kāfurī*, camphorated, made of cam-

کافوری شمع *sham'i kāfurī*, a camphor candle or light. P.A.

کافی *kāfi*, sufficient, competent, enough. A.

کالبدر *ka 'l badri*, like the full moon. A.

کام *kām*, palate, jaw, mouth; desire, wish; satisfaction, delight. P. [perous. P.]

کامران *kām-rān*, fortunate, successful, prosperous
کامرانی *kām-rānī*, voluptuousness, gratification of the appetites. P.

کامل *kāmil*, perfect, complete, excellent. A.

کامی *kāme*, a particular desire or wish. P.

کان *kān*, mine, quarry. P. [who. P.]

... *kān* (for آن که *ki ān*), for that, that it, he

زر *zari kān*, gold from the mine. P.

کان *kāna*, he was, is, became. A. [tion. P.A.]

کانتقام *kintikām* (for *ki intikām*), than retribution
کانشی *kānchi* (for آن چه *ki ān chi*), for that which. P. [lest within. P.]

کاندر *kāndar* (for اندر که *ki andar*), for within,
که *kānrā ki* (for آرا که *ki ānrā ki*), that to him who. P. [that. P.]

کانکه *kān ki* (for آن که *ki ān ki*), who
کاهلی *kāhili*, indolence, laziness, sloth, languor. A.
کاهیدن *kāhīdan*, to abate, diminish, suffer loss; to waste; to wax dull. P.

کای *kai* (for ای که *ki ai*), saying oh! P.

کائت *kā'ināt* (pl. of کائت *kā'inat*), beings, existences, creatures. A.

کیاب *kabāb*, meat cut into small pieces, and roasted on skewers with onions and eggs. A.

کبر *kibr*, pride, arrogance. A.

کبک *kabk* (pl. کبکان *kabkān*), partridge. A.

کبوتر *kabūtar*, pigeon, dove. P.

کبیر *kabīr*, great, large. A.

کت *kat* or *kit* (= ترا که *ki turā*), that thee. P.

کتاب *kitāb*, book. A. [the Kurān. A.P.]

کتاب مجید *kitābi majīd*, the glorious book, i.e.

کتاب *kuttāb*, writing-school. A.

کتابه *kitāba*, inscription, title-page of a book. A.

کتابی *kuttābe*, a certain writing-school. A.P.

کتابی چند *kitābe chand*, sundry books, several volumes. A.P.

کتاب *kutub* (pl. کتاب *kitāb*), books. A.

کتخدا *kat-khudā*, master of a family, householder. P.

کتخدائی *kat-khudā'e*, a single householder. P.

کتف *kitf*, *katif*, or *kataf*, shoulder, shoulder-blade. A. [ed. P.]

دست برکت *dast bar katif basta*, pinion

کُش *kuṣub* (pl. of کُش *kaṣīb*), sand-hillocks, sand-heaps. A.

کج *kaj*, crooked, wry; a kind of common silk. P.

کجا *kujā*, where? whence? whither? how? P.

کج آگند *kaj-āgand*, a garment of coarse silk worn under a cuirass. P.

کجاوه *kajāva*, dorser, pannier or litter slung on each side of a camel, in which travellers and pilgrims are carried. P.

کجاوه نشین *kajāva-nishīn*, one seated in a camel-litter. P. [wast thou? P.]

کجائی *kujā'i*, whence art thou? where art or

از کجائی *az kujā'i*, from whence art thou? P.

کج طبع *kaj-ṭaba'*, perverse, dogged. P.A.

کدام *kudām*, which? of what kind? P.

کدخد *kad-khudā* (pl. خدایان *kad-khudāyān*), householder, housekeeper, master of the house. P.

کدورت *kudūrat*, turbidness, gloom. A.

کذاب *kazzāb*, arrant liar, great liar. A.

کذلک *kazālīka*, thus, so, in like manner. A.

کرا *kirā*, whom? whom; to whom? to whom. P.

کرام *kirām* (pl. of کریم *karīm*), generous, liberal, beneficent, benign. A.

کراماً *kirāman*, kindly, pityingly, considerately, generously (accusative used adverbially). A.

کرامت *karāmat* (pl. کرامات *karāmāt*), generosity, excellence, magnificence, splendour: miracle; power of working miracles. A.

کران *karān*, shore, coast, margin, bank. P.

کرانه *karāna*, margin, edge, side, quarter, corner. P. [dislike. A.]

کراهت *karāhat*, aversion, detestation, disgust,

کراهیت *karāhiyat*, abhorrence, aversion, disgust. A. [tress. A.]

کربت *kurbat*, affliction, hardship, grief, dis-

کرد *kard* = کردن (p. 156, l. 7 from bottom). P.

کردار *kirdār*, action, deed, employment, practice, conduct. P. [or act. P.]

کرداری *kirdāre*, a conduct, a practice, a deed

کردست *kardast* (= کرده است *karda ast*), he hath done or committed. P.

کردگار *kirdigār*, God the Omnipotent. P.

کردن *kardan*, to do, make, form, act, commit, perform, practise, discharge, execute. P.

کرده *karda*, made, done, accomplished. P.

کردی *karde*, was wont to make, would make. P.

کرشمه *kirishma*, wink, nod, languishing look, glance. P.

kurm, worm. P. [silk-worm. P.
kirmi pīla (and *kirm-pīla*), yellow worm,
karam, generosity, bounty, liberality, kind-
ness, goodness, excellence. A.
karame, an act of liberality. A.P.
karrūbīy, cherub. A.
karīm (P. pl. *karīmān*), liberal,
munificent, bountiful, generous; benign,
merciful; a name of God. A.
karīmu 'n nafs, of benevolent dis-
position, of a generous soul. A.
karīman, kindly, mercifully, generously,
charitably, (accusative used adverbially). A.
karīme, most exceeding generous. A.P.
karīh, detestable, filthy, odious, hideous,
hateful, disgusting. A.
karīhu 'š šaut, harsh-voiced, having
an execrable voice. A.
kaz (for *ki az*), that from, that of. P.
kaz 'akabash, because after him. P.A.
ki zū (for *ki az ū*), that of him. P.
ka zaidin, like Zaid. A.
kazh-dum (lit. crook-tail), scorpion. P.
kas, any one, somebody, a person. P.
kasān (pl. of *kas*), persons, people. P.
kasr, fracture; broken state or fortune,
affliction. A. [kings of Persia. A.
Kisrā, Chosroes, a name of several
ka sinnauri, like a cat. A.
kiswat (P. pl. *kiswathā*), robe,
raiment, dress; mode of dress; the cover-
ing in which the Kaaba is draped, made of
black cloth embroidered with silver. A.
kase, any one, any person; a certain per-
son; a person of consequence. P.
kase ki, the person that. P.
kash (imp. of *kashīdan*), draw the A.P.
kash (for *ki ash*), that to him. P.
kushādan, to open, loose, let loose, un-
loose, unbar, unbolt, untie; to take, cap-
ture, subdue, conquer. P.
kushāda-peshānī, of open, or un-
clouded brow. P.
kushāda-rū, of an open countenance. P.
kashān (part. of *kashīdan*), drawing. P.
kushāi (imp. of *kushūdan*), open. P.
kushtagān (pl. of *kushta*), slain. P.

kishtan, to sow, till. P.
kushtan, to slay, kill, slaughter, murder,
put to death; to put out or extinguish (a
lamp). P.
kushta, slain, killed; extinguished; hath
slain, having slain. P.
kushta bāshī, thou shalt have slain. P.
kashtī, vessel, boat, ship. P.
kushtī, wrestling. P.
kashtībān, boatman, pilot, helmsman. P.
kashtī-shikasta, shipwrecked. P.
kushtī giriftan, to grapple, seize or
close in wrestling. P.
kashaf, opening, manifesting, revealing;
dispelling; discovery; investigation. A.
kashafa, he uncovered or unveiled, he
dispelled. A.
kashafa 'd dujā, he dispelled the
darkness (of unbelief and sin). A.
kushanda, deadly (poison). P.
kushūdan, to open. P.
kishwar, climate, clime, quarter, region
of the world. P.
kishwar-kushā, conqueror of king-
doms. P. [kingdoms. P.
kishwar-kushā'e, a conqueror of
kushī, thou slayest, thou shouldest kill. P.
kashīdan, to draw, draw out, stretch,
drag, pull, trail, strip; to draw upon one's
self, bear, submit to, undergo, endure; to
extend, prolong; to spread. P.
kashīda, drawn, spread; experienced;
suffered, endured. P.
ka'b (P. pl. *ka'bhā*), the heel. A.
ka'ba, the Kaaba, or cube-shaped temple
of Mecca. It is termed *baitu 'llāh*,
the house of God, and *al haram*, the
sacred. A. [hand; foam. A.
kaff, palm of the hand; sole of the foot;
kaffi dast, palm of the hand. A.P.
ba kaff āvardan, to procure, to se-
cure in the hand. P.A.
kaffūrat, atonement, expiation (for vio-
lating an oath). A.
kafīf, sufficiency, competency, pittance;
livelihood, means of support. A.
kafāfi andak, slender means, small
competency. A.P.

کفافی *kafāfe*, a pittance; a sufficiency, competency. A.P. [formance (p. 28) A.
کفایت *kifāyat*, sufficiency; ability; acting, performing. A.P.
کفایت کردن *kifāyat kardan*, to suffice. A.P.
کفر *kufṛ*, infidelity, impiety, blasphemy. A.
کفش *kafsh*, shoe, sandal, slipper. P.
کفش دوز *kafsh-doz*, shoemaker, cobbler. P.
کفن *kafan*, shroud, winding-sheet. A.
کفور *kafūr*, impious, infidel, ungrateful. A.
کفی *kafī*, it is enough, it suffices; (see نذیر *nāzīr*). A.
کفیت *kufīta* (perf. passive of the verb کفی *kafī*), thou hast been made sufficient. A.
کفیت ازی *kufīta āzan*, thou hast had power enough given thee for harm. A.
کل *kull*, all, every, universal, whole. A.
کلاسه *kalāsa*, wells where travellers (especially pilgrims to Mecca) drink. P.
کلام *kalām*, word, saying, discourse, speech, conversation. A.
کلی انا *kullu inā'in*, every vessel. A.
کلاه *kulāh*, cap, hat, Tartar cap. P.
گوشه کلاه *kulāh-gosha* (by inversion, for گوشه کلاه *gosha'i kulāh*), peak of a high cap. P.
کلب *kalb*, dog. A.
کلب علی *ala 'l kalbi*, against the dog. A.
کلبه *kulba*, shop, warehouse. P.
کلس *kils*, quick lime (for making mortar). A.
کلم *kallim*, speak to, address (imp. of 2nd form of the verb کلم). A.
کلم الناس *kallimī 'n nāsa*, speak to people. A.
کلمه *kalima*, word, saying. A.
کلمه چند *kalima'i chand*, a few words, a brief discourse. A.P.
کلمه حق *kalima'i haqq*, the word of truth. A.P.
کولا *kulū*, eat ye (2 per. pl. imp. of the verb اکل). A.
کولخ *kulūkḥ*, clod, brickbat. P.
کولخ انداز *kulūkḥ-andāz*, slinger. P.
کوب *kulūkḥ-kob*, mallet for breaking clods, clod-crusher. P.
کولی *kullī*, wholly, entirely, whole, entire, absolute, conclusive. A.
کلید *kilīd*, key. P.
کلی یوم *kulla yūmin* (acc.), every day. A.
کم *kam*, few, little; less, small; abated, diminished, decreased. P.
کم *kum* (pronom. suffix), you. A.

کم *kumm*, sleeve. A. [as. A.
کما *kamā*, (lit. like that which), as, according to. A.
کما احسن الله اليك *ka mā aḥsana 'ilāhu ilaika*, as God hath done good to thee. A.
کم آزار *kam-āzār*, a rare whipper, seldom using the cane for punishing idle boys. P.
کمال *kamāl*, perfection, excellence; utmost; consummate. A.
بکماله *bi kamālihi*, by his perfection. A.
کمال بهجت *kamāl-bahjat*, perfect in beauty. A.P.
کمال بهجتي *kamāl-bahjate*, a perfection of beauty. A.P.
کمان *kamān*, bow. P.
کمان کیانی *kamāni kayānī*, the Kayānian bow (a strong bow is so called because archery was brought to perfection among the Persians under the Kayānian, or second dynasty of kings). P.
کماندار *kamān-dār*, archer, bowman. P.
کمتر *kamtar*, less, very little. P.
کمتریم *kamtarem*, we are less. P.
کمترین *kamtarīn*, least, smallest, lowest. P.
کمر *kamar*, waist; girdle, belt. P.
کمر بند *kamar-band*, waistband, girdle (in which the Orientals carry their money). P.
کم عیار *kam-'iyār*, below standard, base (coin).
کمند *kamand*, noose, lasso. P. [P.A.
کمی *kamīy*, armed, mailed; bold, brave, strong. A.
کمین *kamīn*, defective, mean. P.
کمین *kamīn*, ambush, ambuscade. A.
کمین گاه *kamīn-gāh*, place of ambush, ambuscade. A.P.
کمینم *kamīnam*, I am mean. P.
کمین *kamīna*, base, low, humble, mean; least, lowest. P.
کن *kun*, be or become thou (imp. of the verb کان *kāna*, for کون, governing the acc.). A.
کنار *kanār*, shore, margin, side, bank. P.
... کنار *kinār*, embracing, embrace, lap, bosom. P.
کنار در کردن *kinār dar kardan*, to fill the lap. P.
کنار و بوس *kinār o bos*, embracing and kissing. P.
کناره *kanāra*, side, edge. P.
کناره گرفتن *kanāra giriftan*, to retire, withdraw, to step aside, avoid. P.
کنان *kunān*, making, doing (part. pres. of the verb کردن *kardan*). P.
کنج *kunj*, corner, nook. P.
کنجشک *kunjishk*, sparrow, any small bird. P.
کنجی *kunje*, a corner, a nook. P.

کد *kund*, dull, blunt. P.

. . *kunad* (aor of *kardan*), he makes or does. P.

کندر *kandar* (for *کند* که *ki andar*), that in. P.

کندن *kandan*, to dig, raze, extirpate, overthrow, ruin; to clip or shave (the beard or whiskers). P.

کشت *kunisht*, fire-temple; Jews' synagogue; Christian church; profession, occupation. P.

کنعان *kan'ān*, Canaan, grandson of Noah. A.

کنعان *kan'ān*, *shāhidam man, wale na dar kan'ān*, I am a beauty, but not in Canaan, i.e. I make no pretension to superior excellence; (Joseph is here alluded to. His beauty was considered so eminent, that he was called *ماه کنعان māhi kan'ān*, the moon of Canaan). P.

کنمت *kunamat*, I should make thee (aor. of *kardan*, with affixed pronoun *at*). P.

کنون *kunūn* (for *آکنون aknūn*), now. P.

کنونت *kunūnat*, now to thee. P.

کونی *kunī*, thou makest, or canst or wilt make (aor. of *کردن kardan*). P.

کنیز *kanīz*, maid, virgin, girl; female servant. P.

کنیزک *kanīzak* (pl. *کنیزکان kanīzakān*), hand-maid, damsel, female servant or slave. P.

کو *kū*, street, lane; where:—(for *ک* که *ki ū*), for he, that he:—(for *کجاست kujāst*), where is? where is he? P. [*koftan*]. P.

کوب *kob*, strike, thump, knock, (imp. of *کوفتن koftan*). P.

کوتاه *kotāh*, short, small, little, dwarfish, contracted. P. [*ish*. P.A.]

کوتاه‌قد *kotāh-kadd*, short of stature, dwarf.

کوتاه *kotah*, short; contracted; withdrawn. P.

دست کوتاه *kotah-dast*, short-handed, feeble, powerless. P.

نظر کوتاه *kotah-naẓar* (pl. *کوتاه نظران kotah-naẓarān*), short-sighted. P.A.

کوچک *kūchak*, little, small. P.

کودک *kūdak* (pl. *کودکان kūdakān*), boy, youth, child, lad, brat, urchin. P.

کودکی *kūdakī*, childishness, boyishness. P.

. . . *kūduke*, a child, a boy. P.

کودن *kaudan*, dull, lazy, slow, stupid; obese. P.

کور *kūr* (pl. *کوران kūrān*), blind, sightless. P.

کور بخت *kūr-bakht* (lit. blind-fortune), unfortunate. P.

کور دل *kūr-dīl*, blind-hearted; stupid. P.

کوز *kūz*, curved, bent down. P.

کوز پشت *pushti kūz*, curved back, humpback. 1.

کوزه *kūza*, gugglet, jug, jar. P.

کوس *kos*, drum. P.

کوس زدن *kos zadan*, to beat a drum. P.

کوشش *koshish*, effort, endeavour, exertion, labour. P.

کوشیدن *koshīdan*, to strive, struggle, labour, endeavour, take pains, make effort, strenuously engage. P.

کوفه *Kūfa*, a city on the Euphrates, four days' journey from Baghdād, and so near Basrah that the two towns are called the two Basrahs or the two Kufahs. In Basrah and Kufah were rival schools of learning. The oldest Arabic characters extant are called Kufic, from the city of Kufah. A.P.

کوفتن *koftan*, to pound, beat, knock, thump, strike, crush, smash. P.

کوفته *kofta*, beaten, pounded; wearied, knocked up, tired, dead beat; hashed or pounded

کون *kūn*, fundament. P. [meat. P.]

کون خر *kūni khar* (lit. fundament of an ass), a great fool, an arrant blockhead; most

کوه *koh*, mountain. P. [contemptible. P.]

کوهسار *kohsār*, mountainous. P.

کوهستان *kohistān*, mountainous tract, hill-country. P.

کوهی *kohe*, a mountain, a certain mountain. P.

کوی *kū*, street, lane, alley. P.

کوئی *kū'e*, a street or lane. P.

که *ki*, that; for, because; than; but; lest; as; when; while; where; saying; who, what, which (interrogative and relative). P.

که از دست و زبان *az dast o zabāni ki* from the hand and tongue of whom? from whose hand and tongue? P.

که *kīh*, little, small, mean, inferior. P.

کهر *kihtar* (pl. *کهران kihtarān*), smaller, lesser meaner, inferior. P.

کَهف *kahf*, cave, cavern; asylum, refuge. A.

کَهف اصحاب *aṣḥābi kahf*, the companions of the cave, i.e. the seven sleepers in the cave of Ephesus. A.P.

کَهف الفقراء *kahfu 'l fuqarā'i*, the asylum of the

کهن *kuhan*, old. P. [poor. A.]

کهن پیری *kuhan-pīre*, an old or aged man. P.

کهنه *kuhna*, old. P.

کي *kai*, when? how? P.
 . . *kai* (pl. کيان *kayān*), a great king. P.
 کیاست *kiyāsāt*, sagacity, acuteness, wisdom. A.
 کیاستی *kiyāsate*, a sagacity. A.P.
 کيان *kayān* (pl. of کي *kai*), kings; the surname of the second dynasty of Persian kings. P.
 کیانی *kayānī*, Kayānian, used in the time of the Kayāns. P.
 کیخسرو *Kai Khusrau*, Cyrus, the third king of the Kayānian or second dynasty of Persia. (Rustam was one of his generals, and his war with Afrāsyāb, king of Turkistān, is celebrated in the Shāh-nāma). P.
 کیر *kīr*, penis. P.
 کیست *kīst*, who is he? who is? who he is. P.
 کیستی *kīstī* (for کی هستی *ki hastī*), who art thou? who thou art. P.
 کیسه *kīsa*, purse, scrip, money-bag. P.
 کیش *kīsh*, name of an island at the entrance to the Persian Gulf. P.
 کیش *kayash*, how of him? P.
 کیفیت *kaifiyat*, character, account, state, circumstances. A.
 کیمیاگر *kīmiyāgar*, alchymist. A.P.
 کین *kīn* (for کین که *ki kīn*), that this, for this; whether this; thinking or fancying this; saying this:—(for کینه *kīna*), hatred, rencour. P.

گی

گاذر *gāzur*, washerman; bleacher, fuller. P.
 گام *gām*, palate. P.
 گاو *gāv* (pl. گاوان *gāvān*), bull, ox. P.
 گاواران *gāv rāndan*, to drive oxen, to plough. P.
 گاو عنبر *gāvi 'ambar*, the cow which produces ambergris; i.e. the sea-cow (the dung of which the Persians suppose ambergris to be); (figuratively) pretentious. P.
 گاوی *gāve*, an ox, one ox. P.
 گاه *gāh*, time, place; at times, at one time. P.
 گاه و بیگاه *gāh o begāh*, in season and out of season, at all hours. P.
 گاهی *gāhe*, at times; one while. P.
 گابر *gabr*, fire-worshipper, infidel, guebre. P.
 گدا *gadā* (or گدای *gadāi*, pl. گدایان *gadāyan*), beggar, mendicant. P. [rious. P.A.
 گد صع *gadā-tab'*, of a beggarly nature, penu-

گدائی *ga-lā'i*, beggary, mendicity, begging, condition of a beggar.—*Gadā'e*, a beggar. P.
 گذار *guzār*, leave, let alone, give up, relinquish, resign (imp. of گذاشتن *guzāshtan*). P.
 گذاردن *guzārdan*, to perform, discharge, pay satisfy; to pass one's time; to allow. P.
 گذاشتن *guzāshtan*, to quit, give up, leave, let go, abandon, pass by, omit; to allow, suffer; to discharge, pay, perform. P.
 گذر *guzar*, passage, pass, place of transit. P.
 گذر کردن *guzar kardan*, to cross over, to pass, pass on, pass by, away or off; to die. P.
 گذرانیدن *guzrānīdan*, to cause to pass; to send, to carry, to waft. P.
 گذشت *guzasht* (= of گذشته است *guzashta ast*), hath passed. P.
 گذشتن *guzashtan*, to pass, elapse; to pass away; to die; to cross over; to happen, to befall. P.
 گذشته *guzashta*, passed, bygone, slipped away. P.
 گر *gar*, if; although, what though; whether. P.
 گرایی *girāmī*, precious; beloved; revered, highly esteemed. P.
 گران *girān*, dear, precious; heavy, weighty, important; dull; sore. P.
 گرانبایه *girān-māya*, of great worth, precious, valuable. P.
 گرانی *girāne*, a heavy, dull, lumpish fellow; a foolish and disagreeable person; a bore. P.
 گرائیدن *girānīdan*, to have an affection towards, to be inclined to; to explore, examine, note, pry into, mind, look to. P.
 گریه *gurba*, cat. P.
 گریز *gurpuz* (or گریز *gurbuz*), artful, deceitful, seductive, treacherous. P.
 گرت *garat*, if to thee. P. [though. P.
 گرچه *garchi* (for اگرچه *agarchi*), although, what
 گرد *gard*, dust; fine dust that flies in the air. P.
 ...گرد *gird*, round, around; the circular motion of the dancing dervishes. P.
 گرد *gurd* (pl. گردان *gurdān*), strong, valiant; گرداب *gird-āb*, whirlpool. P. [hero. P.
 گرد آمدن *gird āmadan*, to flock or gather round, to assemble, meet together, to convene; to accumulate; to be due or owing (p. 76). P.
 گردان *gardān*, revolving. P.
 گردانیدن *gardānīdan*, to cause to become, turn into, convert, to render, to constitute; to make to roll or revolve, to turn round; to allow; to avert; to alter; to turn away. P.

آوردن گرد *gird āvardan*, to collect, store, gather, accumulate. P.

بگردش *ba girdash*, around or about him. P.

گردش *gardish*, revolution, vicissitude, change, turn, motion. P.

کردن گرد *gird kardān*, to collect, gather, amass,

گردگان *girdgān*, walnut. P. [accumulate. P.

گردن *gardan*, the neck. P.

کشیدن گردن *gardan kashīdan*, to withdraw the neck; to mutiny, rebel, disobey; to stretch the neck. P.

کشی گردن *gardan-kashī*, outstretching of the neck; pride, arrogance; refractoriness. P.

گردون *gardūn*, windlass, wheel; heaven, the celestial sphere. P.

گرده *girda*, round cake (but not thin). P.

گردی *garde*, a dust; a down. P.

گردیدن *gardīdan*, to become; to change; to revolve, roll; to walk around, wander about; to hover or hang about. P.

گردیدی *gardīde*, he (or it) would have become. P.

گرزی *gurze*, a penis. P.

گرستن *giristan*, to weep, shed tears; to cry. P.

گرسنگی *gurusnagī* or *gursnagī*, hunger. P.

گرسنه *gurusna* (pl. *gurusnagān*), hungry, starving, famishing. P.

گرفتار *giriftār*, taken, seized, captivated; prisoner, captive. P.

گرفتار آمدن *giriftār āmadan*, to be taken prisoner, to fall into (the hands). P.

گرفتست *giriftast*, has taken (for گرفته است). P.

گرفتن *giriftan*, to take, get; to capture, catch, seize, hold, apprehend; to have effect; to subjugate; to receive, adopt; to derive; to carp at; to begin; to stop, close up; (intransitive) to be stopped (120). P.

گرفتگی *girifte*, he would have taken. P.

گرگ *gurg* (pl. *gurgān*), wolf. P. [whelp. P.

زاده *gurg-zāda*, born of a wolf; wolf's

گرم *garm*, hot, warm; zealous, earnest; thronged, busy, brisk, active (market). P.

گرمی *garmī*, heat, warmth, fever. P.

گرمیدار *garmī-dār*, feverish, fevered, febrile. P.

گرو *girav*, wager, pledge, deposit, pawn; contract, engagement. P.

گروه *guroh*, troop, band, gang, bevy, crowd. P.

گروهی *gurohe*, a certain sect or class. P.

گرویدن *girawīdan*, to follow, admire, believe, imitate; to be attached, to stick close, to be tied down. P.

گریان *giryān*, weeping, shedding tears, crying. P.

گریبان *girebān*, collar-opening, or breast of a garment. P. [abscond, escape. P.

گریختن *gurekhtan*, to fly, flee, run away; to گریز *gurez*, flight. P.

گریزان *gurezān*, taking flight, fleeing. P.

گریستن *girīstan*, to weep, shed tears, bemoan, bewail. P.

گروه *gariwa* or *girīwa*, high ground, table-land, steep bank, acclivity, ravine. P.

گريه *giryā*, crying, weeping; tears. P.

گزاردن *guzārdan*, to pay, discharge (a debt). P.

گزارف *guzāf*, vain or rash act or word. P.

بگزارف *ba guzāf*, with impunity. P.

گزند *gazand*, damage, hurt, harm, detriment. P.

گزندگی *gazande*, an injury, a harm. P.

گزیدن *gazīdan*, to bite. P.

... *guzīdan*, to choose. P.

گزیز *guzīr*, aid, help, remedy. P.

گسترانیدن *gustarānīdan*, to spread, to gather, to become cognizant of. P.

گسترد *gustarad*, he should spread. P.

گستردن *gustardan* = گسترانیدن *gustarānīdan*. P.

گسستن *gusistan*, to break; to break down. P.

گسلانیدن *gusilānīdan*, to break, snap asunder. P.

گسلیدن *gusilīdan*, to break, snap asunder, uproot. P. [hath passed. P.

گشتست *gashtast* (= گشته است *gashta ast*),

گشتن *gashtan*, to become; to be changed or turned into; to pass, depart. P.

گفت *guft*, he spoke; speech, speaking; preaching, preachment. P.

گفتا *guftā* (for گفت *guft*), he said. P.

گفتار *guftār*, discourse, speech, saying, tradition, argument, conversation; talk or profession (as opposed to کردار *kirdār*, action or practice). P. [to action). P.

گفتاری *guftāre*, a saying, mere talk (as opposed

گفتست *guftast* (= گفته است *gufta ast*), hath spoken. P.

گفتمش *guftamash*, I said to him. P.

گفتمی *guftame*, I would say. P.

گفتن *guftan*, to speak, say, tell, talk; to cail; to recite; to compose (poetry). P.

است *imtinā'i sukhun guftan* امتناع سخن گفتنم افتاده است
tanam uftāda ast, abstaining from speaking
 has fallen to me, *i.e.* has been chosen
 by me. P.

و شنود *guft o shunūd*, conversation, dis-
 course, dialogue; debate, altercation, con-
 troversy. P.

گفته *gufta*, said, spoken, saying, utterance;—
 hath said or spoken; having spoken. P.

گفتها *guftahā* (pl. of گفته *gufta*), things spoken,
 sayings. P.

گل *gil*, clay, mire, earth; a kind of argil with
 with which women in the East cleanse

گل *gul*, rose; flower. P. [their hair. P.]

گلاب *gul-āb*, rose-water. P.

گلت *gulat*, thy rose. P.

گلستان *gulistān*, rose-garden, flower-garden. P

گلشکر *gul-shakar*, conserve of roses. P.

گلم *gilam*, I am clay. P.

گله *gala* or *galla*, flock, herd, drove; troop. P.

.. *gila*, complaint, lamentation; blame; accu-
 sation, remonstrance. P.

گلی *gile*, a lump of clay. P.

... *gule*, a rose; a flower. P. [hair. P.]

گلیم *gilīm*, blanket, mantle, garment of goat's

گلیعی *gilīme*, a blanket, a single blanket, one
 blanket. P.

گم *gum*, lost, dwindled, reduced. P.

گماشتن *gumāshtan*, to appoint, depute, com-
 mission, entrust, set over. P.

گمان *gumān*, doubt, suspicion, fancy, suppo-
 sition. P. [suspect. P.]

گمان بردن *gumān burdan*, to think, suppose,

گم شدن *gum shudan*, to be lost. P.

گم کردن *gum kardan*, to lose. P.

گم کرده فرزند *gum-karda-farzand*, who had lost
 his son, bereaved parent, *i.e.* the patriarch
 Jacob, father of Joseph. P.

گناه *gunāh* (pl. گناهان *gunāhān*), sin, fault,
 error, crime. P.

گناهی *gunāhe*, a crime. P.

گنبد *gumbaz*, dome, cupola, vaulted building. P.

گنبد عضد *gumbazi 'azād*, name of a celebrated
 mosque. P.

گنج *ganj*, treasure, hoard, store. P.

گنجی *ganje*, a treasure. P.

گنجیدن *gunjidan*, to be held, contained, stowed. P.

گندم *gandum*, wheat, corn. P.

گندم بریان *gandumi biryān*, parched wheat.

گندنا *gandanā*, leek. P. [toasted corn. P.]

گندنازار *gandanāzār*, bed of leeks. P.

گنده *ganda*, fetid, foul, offensive, stinking. P.

گندیدن *gandēdan*, to have a foul smell, emit a
 stench, stink, putrefy. P.

گندیده *gandīda*, fetid, stinking, offensive. P.

گنگ *gung*, dumb, mute. P.

گنه *gunah*, crime, sin, harm. P.

گناهگار *gunahgār*, criminal, sinful. P.

گو *go* or گوی *goy* (imp. of گفتن *guftan*), speak,
 say:—*gū*, a ball. P.

گواهی *gawāhī*, evidence, testimony, witness. P.

گور *gor*, grave, tomb; wild ass. P.

گوری *gore*, an onager entire. P.

گوسفند *gosfand* (pl. گوسفندان *gosfandān*), sheep,

گوش *gos̄h*, ear. P. [goat. P.]

گوشت *gosht*, meat, flesh. P.

... *goshat*, thine ear. P.

گوشمال *gosh-māl* (lit. rubbing the ears), chas-
 tisement, punishment. P.

خوردن گوشمال *goshmāl khwurdan*, to receive
 chastisement. P.

گوشمالی *gosh-mālī* (lit. rubbing of the ear)
 chastisement; reproof, reprimand. P.

گوشوار *gosh-wār* or گوشواره *gosh-wāra*, ear-ring. P.

گوشه *gosha*, corner, nook; privacy, retirement;
 peak (of a cap). P.

گوشه نشین *gosha-nishīn* (pl. گوشه نشینان *gosha-
 nishīnān*), sitting or lurking in a corner;
 recluse, solitary, retired; hermit. P.

گوگرد *gūgird*, brimstone, sulphur. P.

گونگون *gūn-ā-gūn*, of various hues or kinds. P.

گونه *gūna*, manner, mode, way, sort, fashion. P.

چه گونه *chi gūna'e*, how fareest thou? P.

گوهر *gauhar*, jewel, gem; essence, substance. P.

گوی *gū*, ball, hockey-ball:—*go*, speech, saying. P.

گویان *goyān*, speaking, saying, talking. P.

گوید *goyad*, says, speaks (aor. of گفتن *guftan*). P.

گوینده *goyanda*, talker, speaker; warbler. P.

بردن گوی نیکی *guyi neki burdan*, to carry off
 the ball of merit, to surpass or excel. P.

گوئی *go'ī*, thou speakest, thou wouldst say. P.

گاه *gah*, time; at one time, sometimes; now;
 then. P.

گهر *guhar*, gem; race, family; essence, origin. P.

گاه *gah gah*, time to time, occasionally. P.
گاهی *gahe*, at one time, one while. P.
گیاه *giyāh* (pl. گیاهان *giyāhān*), grass. P.
گیتی *geti*, world; fate, destiny. P.
آرا *geti-ārā*, world-adorning. P.
گیتی فروز *geti-furoz*, world-illuminating. P.
گیر *gīr*, granted; take, hold, keep (imp. of the verb گرفتن *giriftan*). P.
گیرد *gīrad*, takes or will take; seizes or will seize (aor. cf. گرفتن *giriftan*). P.
گیرم *gīram*, I admit, grant, allow (aor. of گرفتن *giriftan*). P.
گیر و دار *gīr o dār*, seize and hold; dominion. P.
گیسو *gīsū* (pl. گیسوان *gīsuwān*), ringlet. P.

ل

ل *la* (adverbial prefix), certainly, surely, assuredly; (prep. for *li* before pronom. suffixes) to, for. A.
لی *li*, (prep.) to, for; (conj. joined to the imperf. subjunctive of a verb) that, in order that. A.
لا *lā*, not (used, firstly, as a simple negative; secondly, as a prohibitive particle joined to the imperf. jussive). A.
لا تَحْزَنْ *lā taḥzananna*, grieve thou not (imperf. energetic neg. of the verb حزن *ḥazn*). A.
لا تَحْسِبْنِي *lā taḥsibūnī*, think ye me not. A.
لا تُسْرِفُوا *lā tusrifū*, waste not, commit not excess (imperf. jussive neg. of اسرف *asrafa*, 4th form of the verb سرف *sarf*). A.
لا تَفْعَلْ *lā taf'al*, do not (imperf. jussive neg. of the verb فعل *fa'ala*). A.
لا تَفْعَلْ بِنَا مَا نَحْنُ بِأَهْلِهِ *lā taf'al bi nā mā naḥnu bi ahlihi*, do not unto (me or) us that of which we are deserving. A.
لا تَمُرَّ *lā tamurru*, thou passest not by (imperf. neg. of the verb مر *marra*). A.
لا تَمْنُنْ *lā tamnun*, upbraid not with favours conferred (imperf. jussive neg. of من *manna*). A.
لا جَرَمَ *lā jaram*, of necessity, perforce; indubitably, certainly, as a matter of course. A.
لا جَوْرَدَ *lājaward*, lapis lazuli. A.
لا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ *lā ḥawla wa lā quwata illā bi 'llāhi*, there is no strength nor power save in God (a phrase employed by the Muhammadans in times of difficulty and calamity to recom-

mend and enjoin submission, patience and acquiescence). A.
لا خَيْرَ *lā khair*, (is) not good. A.
لَا ارْجُمَنَّكَ *la arjumannaka*, I will assuredly stone thee (energetic imperf. of the verb رجم *rajm*). A.
لَا رَهْبَانِيَّةَ فِي الْإِسْلَامِ *lā rahbānīyata fi 'l islāmi*, there is no monachism in Islām. A.
لَازِبَ *lāzib*, firm, solid. A.
لَازِبَ ضَرْبَتِ *zarbatī lāzib*, a good hard blow (which leaves a lasting scar). A.P.
لَازِمَ *lāzim*, necessary, obligatory, suitable. A.
لَاشَ *lāsha*, corpse, carcase. P.
لَا عَظَمَ *la ā'zam*, assuredly the greatest. A.
لَاغِرَ *lāghar*, thin, lean, lank, slim, meagre. P.
لَاغِرَ مِيَّانَ *lāghar-miyān*, slender-waisted. P.
لَاغِرِي *lāghare*, a lean man or person. P.
لَافَ *lāf*, boast, vain-glory, brag. P.
لَافَ زَدَنَ *lāf zadan*, to boast, to brag, to bluster. P.
لَالَةَ *lāla*, tulip. P.
لَأَلِيَّ *la'ālī* (pl. of لؤلؤ *lu'lu'*), pearls. A.
لَامَ *lāma*, he blamed. A.
لَامَنِي *lāmanī*, he hath blamed me. A.
لِىَ *li anna*, because. A.
لِىَ الْفَائِدَةُ إِلَيْكَ عَائِدَةً *li anna 'l fā'idata ilaikā 'ā'idatun*, for the benefit will revert to thee. A.
لَا وَ اللَّهِ *lā wa 'llāhi*, no, by God! A.
لَايَدَ *lāyad*, howls, growls, (aor. of لا يَدِينُ *lāyidān*). P.
لَا يَسْعَى *lā yasa'unī*, he doth not obtain access to me (imperf. of the verb وَسَعَى *was'a*). A.
لَا يَسْعَى فِيهِ *lā yasa'unī fihi*, during which there doth not obtain access to me. A.
لَا يَسْقَى *lā yaskī*, he giveth not to drink (imperf. of the verb سَقَى *sakā*). A.
لَا يَعْقِلُ *lā ya'kil*, he understands not; (hence) stupid, stolid, dull (imperf. of the verb عَقَلَ *ʿaqla*). A.
لَا يَعْلَمُ *lā ya'lam*, he knows not; (hence) ignorant, stupid (imperf. of the verb عَلِمَ *ʿalima*). A.
لَا يَغْلَقُ *lā yughlaku*, it is not shut, it shall not be closed (imperf. passive of the verb غَلَقَ *ghalaka*). A.
لَائِي *lā'ik*, fit, suitable, becoming, befitting. A.
لَا يُقَالُ *lā yūqālu*, it will not be said (imperf. passive of the verb قَالَ *qāla*, for قَوْل *qawl*). A.
لَا يَكَادُ *lā yukādu*, it doth not come nigh to (accomplishing a thing;—imperf. of the verb كَادَ *kāda*). A.

يُكَاد *lā yukādu yusīghuhū*, it is not near to allaying, it doth nearly slake or quench it. A.
لَائِم *lā'im*, blamer, accuser, slanderer, censurer. A.

يَمُرُّ *lā yamurru*, he doth not pass by (imperf. of the verb *marra*). A.

يَمْلِكُ *lā yumlaku*, it is not possessed, it has no owner (imperf. passive of the verb *ملك*). A.

لَب *lab*, lip; margin, brink, rim. P.

لِبَاس *libās*, dress, garment, clothing, apparel, attire. A.

لَبَاغُوا *la baghaw*, verily they would have rebelled (pl. pret. of the rt. *بغى*). A.

لَبْنَان *Lubnān*, mount Lebanon (so called from the milkywhiteness of its perpetual snow). A.

لِتَزُورِنِي *li tazūranī*, that thou mayest visit me, to visit me (imperf. of the verb *زار* *zāra*, for *زور*). A.

لَحْظَةً *lahẓa*, look, glance; moment. A.

لَحْتٌ *lahkt*, somewhat, some, a little, a piece or part. P.

لَحْتِي *lahkte*, an instant, a little while. P.

لَدَغَهُ *ladgha*, stinging (as of a scorpion), sting. A.

لَذَّةٌ *lazzat*, delight, flavour, delicious taste. A.

بِالذَّةِ *ba lazzat*, with flavour. P.A.

بِالذَّتِّ *ba lazzattar*, more savoury, or delicious. P.A.

لِذَلِكَ *li zālīka*, for this or that reason, on that account, therefore, hence (it is). A.

لَذِيزٌ *lazīz*, delicious, savoury, delightful, luxurious. A. [ing. P.

لَرْزَةٌ *larza*, shiver, tremor, trepidation, quake.

لَرْزِيدَانٌ *larzīdan*, to tremble, shake, quake, shiver. P.

لِسَانٌ *lisān*, tongue; language. A.

لِسَانُهُ *lisānuhu*, his tongue, his language. A.

لَشْكْرٌ *lashkar*, army, host. P.

لَشْكَرِيٌّ *lashkarī* (pl. *lashkariyān*), military; soldier, guard, attendant, military man, officer; soldiery. *Lashkare*, an army, a whole host of soldiers. P.

لِشَاهِبِهِ *lišāhibihi*, for its owner. A.

لَطَافَةٌ *laṭāfat*, grace, elegance; gentleness, softness, graciousness, genialness, gentle means. A.

لُطْفٌ *lutf*, gentleness, graciousness, amenity, amiableness, kindness, lenity, grace, favour; elegance. A. [words. A.P.

لُطْفٌ *lutf-goʻi*, gentle speaking, kind

لطيف *laṭīf* (P. pl. *laṭīfān*), elegant, graceful; witty; fine, light, delicate. A.

لَطِيفًا *laṭīfan*, delicate (acc. of *لطيف* *laṭīf*). A.

لَطِيفُهُ *laṭīfu* (P. pl. *laṭīfahū*), pleasantry, bon-mot, witty or facetious saying. A.

لَطِيفٌ خَوِيٌّ *laṭīf-kho*, of a mild, gentle, affable

لَعِبَ *la'b*, play, sport. A. [disposition. A.P.

لِعِبَادِهِ *li 'ibādīhi*, for (or to) his servants. A.

لَعْلٌ *la'l*, ruby. A.

لَعْلٌ *la'alla*, perhaps. A.

لَعَلَّهُمْ *la'allahum*, haply they. A.

لَعْلُ بَارَةٍ *la'l-pāra*, piece of ruby. A.P.

لَعْنَةٌ *la'nat*, curse, imprecation, malediction. A.

لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَيَّ *la'natu 'Ullah 'alā hidah*, God's curse on each and every one of them! A.

لَغْزِيدَانٌ *laghzīdan*, to slip, slide, stumble. P.

لَغْوَ *laghw*, inconsiderate act or speech, impropriety, folly, slip, fall. A.

لَغْوِيٌّ *laghwī*, my indiscretion. A.

... *laghwe*, a lapsus linguæ. A.P.

لَفْظٌ *lafẓ*, word, expression, vocable. A.

لِقَاءٌ *likā*, meeting, encounter; aspect, face, visage, countenance. A. [ready. A.

لَقَدْ *laqad*, of a truth, assuredly, verily; al-

لَقْمَانٌ *Luqmān*, name of a certain wise man (by some said to have been a son of Job's sister or aunt; by others to have been a disciple of David; by others, a judge in Israel; whilst others declare him to have been an emancipated Ethiopian slave. He is the author of some Arabian fables, and is supposed by many to be the same as Æsop). A.

لُقْمَةٌ *luqma*, morsel, mouthful, scrap; a pit-tance. A.

لُقْمَةٌ جَدِيدَةٌ *luqma 'i chand*, several mouthfuls. A.P.

لَكَ *laka*, for thee, to thee. A.

لِكَاتِبِهِ *li kātibihi*, for the writer of it. A.

لَكُمْ *la kum*, for you, to you. A.

لِلنَّجِيسِينَ *li 'l khabīṣīna*, for the impure. A.

لِلرَّحْمَنِ *li 'r raḥmāni*, to the Merciful. A.

لِلرَّحْمَنِ الطَّائِفِ خَفِيَّةٌ *fa li 'r raḥmāni altāfun khafīyatun*, for the Merciful One has secret favours (or blessings). A.

لِلْغَرِيبِ *li 'l gharībī*, to the stranger. A.

لِلنَّائِمِ *li 'n nā'imī*, for the sleeper. A.

لَمْ *lam*, not (negative of the *Perfect*, but always joined to the *Jussive* in the sense of the perfect). A.

له *lima* (for لما *li mā*), for what? why? wherefore? A. [fect). A.

لما *lammā*, after, when (used with the *Per-*
ان لم اكن *in lam akun*, if I may not be. A.

لم تاطر *lam taṭir*, it had not flown, had not
assayed to fly (imperf. jussive of the verb
طار *ṭāra*, for طير). A.

لمتُن *lumtunna*, ye blamed (2 fem. pl. perf. of
لام *lāma*, for لوم). A.

فيه *fa zālikunna 'l lazī lum-*
tunni fīhi, this then is he for whom ye
blamed me! (These words having been
addressed to a company of women, the
fem. *zālikunna* is used). A.

لمعان *lam'ān*, brilliance, sparkle, glitter, splendour. A.

لم يرها *lam yarahā*, he hath not seen her (imperf. jussive of the verb رأي). A.

لم يقبوا *lam yaqbalū*, (if) they accept not (imperf. of the verb قبل). A.

لم يلتفتن *lam yaltaftina*, they do not give attention (to), or look (at); (imperf. pl. fem. 8th form of verb لفت). A.

لنذيقنهم *la nuzīkannahum*, assuredly we will make them taste (imperf. energetic of اذاق *azāka*, 4th form of the rt. ذاق *zāka*, for ذوق). A.

ولنذيقنهم من العذاب الادنى *wa la nuzīkannahum mina 'l 'aḏābi 'l adnā*, and we will assuredly make them taste of the smaller punishment (*i.e.* the punishment which is inflicted in the present world). A.

لنفسك *li nafsika*, for thyself. A.

لنگ *lang*, lame, limping, halting. P.

لنگار *langar*, anchor. P.

لنگر نهادن *langar nihādan*, to cast anchor. P.

لو *lau*, if, unless. A.

لوازم *lauāzim* (pl. of لازمة *lāzimat*), necessary things, requisites. A.

لوج *lūj*, squint-eyed. P. [on. A.

لوح *lauḥ*, tablet, board used as a slate to write

لوط *Lūt*, Lot, nephew of Abraham. A.

لوم *laum*, blame, reproach, censure. A.

له *lahu*, to him, for him, he has; to it, for it, it has. A.

لهجت *lahjat*, voice, sound, tone; accent; accentuation; speech, talk. A. [cry. A.

له خوار *lahu khuwāru*, (which) has a lowing

له صوت *lahu ṣawtun*, to him (*i.e.* he has) voice. A.

لهم *lahum*, to them, for them, they have. A.

لهو *lahw*, play. A. [game, fun. A.P.

لهو و لعب *lahw o la'b*, playing and toying, sport, لي *li*, for me; to me; *i.e.* I have. A.

ليت *laita* (particle of exclamation), would that! O that! A.

ليث *lais*, lion. A.

ليث عمرو *'amr lais*, name of the second sovereign of the dynasty of the Saffārides (copersmiths), who reigned in Persia from 870 to 901). A.

ليس *laisa* (neg. substantive verb), he was not, is not; there is not; (also used as an indecl. neg. particle, stronger than لا *lā*) not. A.

ليس بظاهر *laisa bi ṭāhirin*, is not pure. A.

ليس له غيري *wa laisa lahu ghairi*, and he hath no other (God) beside me. A.

ليس يرفع *laisa yarfā'u*, he raises not (imperf. of the verb رفع). A.

ليس يسلام *laisa yaslamu*, he will not be safe (imperf. of the verb سلم). A.

ليك *lek*, or ليكن *lekin*, but. A.

ليل *lail*, night. A.

الليل *al lail*, the night. A.

علي الليل *'ala 'l laiḷi*, in the night, at night. A.

للي *Lailā*, name of the mistress of Majnūn. (The loves of this celebrated pair form the subject of one of Nazāmī's poems.) A.

لي مع الله وقت *li ma'a 'llāhu waqtun*, I have a time (or season) with God. A.

لئن *la in*, verily if. A.

لئن لم تنته لارجمك *la in lam tantahi la arjumannaka*, verily if thou desistest not I will assuredly stone thee; (*tantahi* is the jussive of the verb انتهى *intahā*, 8th form of the verb نهى; and *arjumannaka* is the energetic imperf. of the verb رجم). A.

لينة *linat*, excellence, mildness, softness; humanity; a kind of palm-tree; a tall palm. A.

لثيم *la'im*, mean, base, vile, sordid, grovelling. A.

لثيم الطبع *la'imu 't ṭab'*, the sordid of nature; the churlish soul. A.

ام *am* (pronoun suffix), me; of me, my; I

ما *mā*, we; us; of us; our. P. [(am). A

ما *mā* (negative), not; (pronoun) what, whatever, whatsoever, that which; (interrog.) what? (adv.) as long as. A.

ماء *mā*, water. A. [streams. A.

ماء نهري *mā'u nahrihā*, the water of its

ما بقلب *mā bi qalbi*, what (is) in the heart. A.

ما تقول *mā taqūlu*, that which thou sayest; what sayest thou? (imperf. of the verb قال *qāla* for قول). A.

ماتم *mātam*, grief, mourning. P.

ما حري *mā jarā*, what occurred; accident, incident, event, occurrence. A.

ما حاضر *mā ḥazara*, that which is ready. A.

ما حضري *mā ḥazare*, the fruit, milk, and cheese which constitute a Persian breakfast. A.P.

ما دام *mā dāma*, as long as it continues; during, as long as. A.

مادر *mādar*, mother. P.

مادر مادر *mādarī mādar*, an old woman, grandmother, grannam. P.

ما ذا *mā zā*, what? what is this? A.

ما ذا اكتسبت *mā zā 'ktasabta*, what hast thou gained (or earned)? A.

مار *mār*, snake, serpent. (According to Oriental legends, every subterranean treasure is placed under the guardianship of a ser-

مارا *mārā*, to us; for us; us. P. [pent). P.

مارگزید *mār-guzīda*, bitten by a serpent. P.

ماری *mārī*, thou art a serpent. P.

ماست *māst*, sour milk, buttermilk, whey. P.

ماضي *māzī* (fem. ماضية *māzīyat*), past, bygone. A.

ما عبدناك *mā 'abadnāka*, we have not worshipped Thee. A.

ما عرفناك *mā 'arafnāka*, we have not known Thee (1 p. pl. perf. of عرف *'arafa*). A.

مال *mā'al*, end, goal, termination, issue. A.

مال *māl*, money, wealth, property, substance; prosperity. A.

مالدار *māl-dār*, wealthy, opulent, monied man. A.P.

مالك *mālik*, master, owner, possessor; controller. A.

مالك الامم *māliku riḳābi 'l umami*, lord of the necks of peoples. A.

مالكي *mālikī*, relation of master; ownership. A.

ما لي للغريب سوي *mā li 'l gharībī siwa 'l gharībī anīsu*, the stranger hath no friend but the stranger. A.

مألوف *mālūf* (for *mā'lūf*), familiar, ordinary, accustomed, customary. A.

ما لهما *ma'alahumā*, final portion of both. A.

مالخوليا *mālikhūliyā* (the Greek μελαγχολία arabicized), melancholy, idle fancy. A.

مالیدن *mālidan*, to rub, anoint; to press, crush. P.

ما ليس لك به علم *mā laisa laka bihi 'ilmun*, that of which thou hast no knowledge. A.

ما مر *mā marra*, what (or that which) passed. A.

ما مضى *mā mazā*, that which is passed, what has passed. A.

مامك *māmak*, little mother, goody. P.

مأمن *māman* (for *ma'man*), place of security. A.

مأمن رضا *māmani riḥā*, a satisfactory (or pleasing) place of security. A.P.

ما من مولود *mā min maulūdin*, there is not (one) of those who are born, there is no one born. A.

مأمول *māmūl* (for *ma'mūl*), hoped for, expected. A.

مانا *mānā*, alike, equal, similar; certainly; you would say or think, as though; forthwith, quickly, immediately. P.

ماند *mānd*, hath remained. P.

... *mānad*, he or it remains, or remaineth, or will remain (aor. of ماندن *māndan*); he or it resembles (aor. of مانستن *mānistān*). P.

ماندن *māndan*, to remain, continue, last, endure; to be fatigued, spent, tired, exhausted; to break down. P.

ماندن در گل *dar gil māndan*, to sink in a quagmire; to hesitate, to boggle. P.

مانده شدن *mānda shudan*, to be weary, tired, knocked up. P.

مانستن *mānistān*, to resemble. P.

مانع *māni* refuser, forbider, hinderer, pre-

مانند *mānand*, like. P. [venter. A.

ماني *mānī*, name of a celebrated painter, the founder of the sect of the Manichæans. P.

مأوا *māwā* (for *ma'wā*), haunt, retreat, place of resort, abode. A.

ماه *māh*, the moon; month. P.

ماه روي *māh-rū* (pl. ماه رويان *māh-rūyān*), moon-faced, fair and lovely as the moon. P.

ماه رويي *māh-rū'e*, one fair as the moon. P.

ماهي *māhī*, fish. P.

ماهيي *māhiye*, a fish, one fish, a certain fish. P.

مايه *māya*, amount, sum, quantity; wealth, capital, stock-in-trade, store; main-stay; source, origin. P.

مح *mubāḥ*, lawful, allowable; allowed to be taken or suffered to be shed with impunity. A.

مباد *ma bād*, may there not be! P.

مبادا *mabādā*, let it not be! by no means! away! lest. P.

مبارز *mubārīz* (P. pl. مبارزان *mubārīzān*), warrior, champion. A. [fight. A.]

مبارزت *mubārazat*, coming out, or forth, to مبارک *mubārak*, blessed, blest; happy, fortunate; auspicious. A. [perhaps. P.]

مباش *mā bāsh*, be it not! stay not! lest, مبالغه *mubālagha*, exaggeration, extravagance, hyperbole, stress, emphasis. A.

مبالغه کردن *mubālagha namūdan* (or مبالغه کردن *mubālagha kardan*), to exaggerate, be extravagant. A.P. [unfortunate. A.]

مبتلا *mubtalā*, afflicted, plagued, tried, tempted;

مبدل *mubaddal*, changed, converted, altered. A.

مبذر *mubazzir*, prodigal, lavish, spendthrift. A.

مبذري *mubazzirī*, prodigality, extravagance, profusion, profuseness. A.

مير *ma bar*, do not lower (imp. of بردن *burdan*). P. مرز *mabraz*, privy. A.

مبلغ *mablagh*, sum, amount (of money). A.

مبای *mablaghe*, a sum, a certain amount; a good bit, a long stretch. A.P. [*bastan*]. P.

مبند *ma band*, indulge not (imp. of بستن *bستن*). A.

مبیت *mabit*, passing the night (in a place). A.

مبین *mubīn*, manifest, evident, clear, distinct. A.

مپندار *ma pindār*, think not, do not suppose or imagine (imp. of پنداشتن *pindāshstan*). P.

متاب *ma tāb*, turn not away (imp. of تافتن *tāftan*). P. [pliance. A.]

متابعت *mutāba'at*, following; obedience, com-

م تألف *muta'allif*, cultivating an acquaintance, conciliating. A.

متبحر *mutabahhir*, like an ocean in depth and extent of learning, deep, profound. A.

متبدل *mutabaddal*, changed, altered; metamorphosed. A.

متجلی *mutajallī*, resplendent, brilliant. A.

متحرک *mutaḥarrik*, moving, moveable; motive. A.

متجلی *mutaḥallī*, adorned with jewels. A.

متحمل *mutaḥammil*, suffering patiently, enduring; bearer. A.

متحیر *mutaḥaiyir*, perplexed, astonished, astounded, bewildered, amazed. A.

متردد *mutaraddid*, hesitating, wavering, vacillating, irresolute, unsettled, uncertain, doubtful, perplexed. A.

مترسل *mutarassil* (P. pl. مترسلان *mutarissilān*), letter-writer, correspondent; corresponding secretary of a prince. A.

مترصد *mutaraṣṣid*, contemplating, watching, waiting for, watchful, observant. A.

مترقب *mutaraqqib*, one who expects, waits, or hopes; hoping, expecting. A.

متسع *muttasi*, large, spacious, extensive. A.

متصور *mutaṣawwar*, pictured, imagined, supposed, considered. A.

متضعف *mutaṣa'if*, weak, weakened, enfeebled, powerless. A.

متع *metti*, cause thou to enjoy, render happy (imp. of 2nd form of the verb متع *متع*). A.

متع حیات *metti'i 'l muslimīna bi ṭūli ḥayātihi*, make happy the true believer by the length of his life. A.

متعبد *muta'abbid* (P. pl. متعبدان *muta'abbidān*), worshipper, extremely devout, rigorous and strict in the exercises of devotion, religionist. A.

متعدی *muta'addi*, aggressor; transgressor; (in grammar) transitive, causal (verb). A.

متعدیا *muta'addiyan*, acc. of متعدی *متعدی*. A.

متعلق *muta'allik*, (P. pl. متعلقان *muta'allikān*), related to, connected, dependent, attendant, adherent; domestic, kinsman. A.

متعلم *muta'allim* (P. pl. متعلمان *muta'allimān*), learner, student, pupil, disciple. A.

متعند *muta'annid* (P. pl. متعندان *muta'annidān*), seeker of another's ruin; inimical. A.

متغیر *mutaghayir*, changed, altered; disturbed, perplexed. A.

متفق *muttafiq*, consenting, agreeing, agreed. A.

متقدم *mutakaddim* (P. pl. متقدمان *mutakaddimān*), predecessor, one gone before, ancient. A.

متکبر *mutakabbir*, proud, haughty, arrogant. A.

متکلم *mutakallim* (P. pl. متکلمان *mutakallimān*), speaker, orator. A. [pining for. A.]

متلهف *mutalahhif*, agitated, distressed, grieved,

متمتع *mutamatti*, enjoying, enjoyer, benefitter; one who takes his fill. A.

متمکن *mutamakkin*, placed, established, permanently located, firmly fixed or rooted; inhabiting. A.

منعم *mutana'im*, soft, delicate; affluent in the enjoyment of the conveniences, comforts and luxuries of life. A.

موقع *mutawaqqi'* (P. pl. متوقعان *mutawaqqi'ān*), waiting, expecting; expectant. A.

متهاون *mutahāwin*, negligent, indolent, heedless, inattentive; idler. A. [cused. A.]

متهم *muttahim*, suspected, accused, falsely accused. A.

مثابت *maṣābat*, step, degree, point. A.

مثابتي *maṣābate*, a degree. A.P.

مثال *miṣāl*, like, resembling; history, fable; example, model; similitude, likeness. A.

بر مثال *bar miṣālī*, after the similitude of. P.A.

با مثال ما *bā miṣālī mā*, with the like of us, with such as we. P.

مثاني *maṣānī* (pl. of مثني *maṣnā*), the chords of the lute (that are after the first). A.

مثل *maṣāl*, fable, tale, parable, simile, apologue, proverb. A.

المثل في المثال *'l maṣāl*, for example. A.

مثل زدن *maṣāl zadan*, to give an example, quote a proverb, propound a parable. A.P.

مثلي *maṣale*, a simile. A.P.

مثنوي *maṣnawī*, poetry composed of distichs in each of which are two lines, which rhyme and agree in measure. A.

مجادله *mujādala*, disputation, strife. A.

مجال *majāl*, room to move round or turn about; suitable place; power, strength, ability. A.

مجالس *majālis* (pl. of مجلس *majlis*), assemblies, places of sitting, sessions. A.

مجالست *mujālasat*, sitting with another, converse, society. A.

مجانبت *mujānabat*, receding, retiring, going off, going aside. A.

مجاورت *mujāwarat*, keeping up intercourse with neighbours, intimacy; vicinity, propinquity, neighbourhood, cohabitation. A.

مجاورت کردن *mujāwarat kardan*, to keep close, to remain near, to sit by. A.P.

مجاهده *mujāhada*, fighting (specially against infidels), strenuous effort to harm or ruin; struggle, effort; submitting to trouble, a sore infliction. A.

مجبتي *mujtabā*, chosen, selected, elect. A.

مجرد *mujarrad*, stripped; solitary, single; unmarried; bare, mere. A.

بعجده *ba mujarrad*, barely, merely. P.A.

مجرور *majrūh*, wounded. A.

مجري *mujrā*, made to flow; (hence), issued, granted, allowed. A.

مجلس *majlis*, place of sitting, assembly, session; congregation. A.

مجلسي *majlise*, a whole company. A.P.

مجللي *mujallī*, bedecked, ornamented. A.

مجمع *majma'*, place of confluence or of assembling, meeting, congregation, assembly. A.

مجموع *majmū'*, collected; tranquil, quiet. A.

مجموعه *majmū'a*, collection, assemblage, aggregate. A.

مجنون *majnūn*, crazed, insane; name of the Arab lover whose attachment to Laila is celebrated by Nazāmī and other poets. A.

مجوی *ma jū*, seek not (neg. imp. of جستن *jستن*). P.

مجيد *majīd*, glorious. A. [justan].

محابا *muḥābā*, connivance; respect, regard; ceremony. A.

مكاشه *muḥādasa*, conversing, talking, conversation. A. [facing one another. A.]

مخاذا *muḥāza* (for مخاذاة *muḥāzāt*), confronting,

مخارب *muḥārib*, waging war; contending; warrior. A.

محاسبه *muḥāsaba*, adjustment or audit of accounts, computation; arithmetic. A.

محاسن *maḥāsīn* (pl. of حسن *ḥusn*), good works, laudable actions, virtues, merits; personal charms. A. [lences. A.]

محاسني *maḥāsīnī*, my good works or excellences.

مخافل *maḥāfil* (pl. of محفل *maḥfil*), assemblies. A.

مخال *muḥāl*, impossible; inconsistent (with), opposed (to), absurd. A.

محمده *maḥāmid* (pl. of محمده *maḥmidat*), laudable actions or qualities, virtues. A.

مخاوره *muḥāwara*, conversation, dialogue, chat, talk, common parlance. A.

محب *muḥibb*, friend, lover. A.

محبب *muḥibbu 'l atkiyā'i*, the friend of the pious. A. [ship. A.]

محببت *maḥabbat*, love, affection; kindness, friend-

محبوب *maḥbūb* (P. pl. محبوبان *maḥbūbān*), beloved, liked; mistress. A.

محبوبتر *maḥbūbtar*, more beloved. A.P.

محبوبي *maḥbūbe*, an object greatly beloved. A.P.

محتاج *muḥtāj* (P. pl. محتاجان *muḥtājān*), necessitous, needy, in want, indigent, in need. A.

محتاجتر *muḥtājtar*, more in need, in greater need, more needy, more necessitous. A.P.

مُتَسَائِب *muhtasib*, the superintendent of police, who examines weights and measures, and prevents drinking and other disorders; police-magistrate. A.

مُتَمَلِّ *muhtamal*, supposable, conceivable, probable, suspected. A.

... *muhtamil*, bearing a burthen; patient. A.

مُجُوب *mahjūb*, veiled, concealed, obscured; bashful, modest. A.

مُحْرَق *muhraḳan* (acc. of مَحْرَق *muhraḳ*), burning, burnt, consumed. A.

مُحْرَم *mahrūm*, excluded; denied, refused; frustrated, disappointed. A.

مُحْسِن *muhsinūna* (acc. of مُحْسِن *muhsinūna*, pl. of مُحْسِن *muhsin*), beneficent. (See يَحِبُّ *yuhibbu*). A. [ment. A.]

مَحْشَر *maḥshar*, place of assembly; last judgment. مَحْض *maḥẓ*, pure, unmixed, unalloyed, sheer; only, entirely, purely. A.

مَحْزَر *maḥẓar*, disposition, temper. A.

مَحْفَل *maḥḥal*, assembly. A.

مَحْفُوز *maḥḥfūz*, kept, guarded, preserved. A.

مُحَقِّق *muḥaqqik* (P. pl. مُحَقِّقَان *muḥaqqikān*), verifying, confirming; teacher of spiritual truth, philosopher. A.

مُحَقِّقَانَه *muḥaqqikāna*, spiritual; truly, accurately; like, or after the manner of the teachers of spiritual truth. A.P.

مِحْكَة *miḥakk*, touchstone, test. A.

مُحْكَم *muḥkam*, strong, firm, strengthened, confirmed; incontrovertible, indisputable, conclusive; a portion or passage of the Kurān; clear, conspicuous, perspicuous. A.

مَحَل *maḥall*, place, situation; quarter, district; occasion, opportunity. A. [parish. A.]

مَحَلَّة *maḥalla*, quarter of a town, district,

مُحَمَّد *muḥammad*, greatly praised; name of a man; name of the Arabian pseudo-prophet. A.

مُحَمَّدُ بْنُ مُحَمَّدٍ غَزَالِي *Muḥammad bin Muḥammad Ghazzālī*, a renowned doctor of Islām, born at Thaus, in Khurāsān, A.H. 450, and died A.H. 505. A.

مُحَمَّدُ سُبُكْتَاغِينَ *Mahmūd Sabuktagin*, the second Sultan of the dynasty of Ghazni, succeeded his father Sabuktagin, A.H. 387, A.D. 997, and died A.H. 419, after conquering great part of Hindūstān, and taking the royal cities of Delhi and Kannauj. A.P.

مِحْنَة *miḥnat*, affliction, trouble, toil, distress, anguish, suffering, inconvenience, discom-

مُحُو *maḥw*, obliteration. A. [fort. A.]

مُحَوَّش *maḥv shudan*, to be erased or obliterated. A.P. [son. A.]

مُخَاطَب *mukḥāṭab*, addressed; the second per-

... *mukḥāṭib*, addressing; speaker. A.

مَخَافَة *makhāḥafat*, dread, fear, alarm; danger. A.

مُخَالَطَة *mukḥālaṭat*, mixing, or engaging in (an affair); familiar or social intercourse, intimacy, friendship. A.

مُخَالَفَة *mukḥālīf*, contrary, repugnant, adverse, antagonistic, unfavourable; obstinate, irreducible. A. [opposition, enmity. A.]

مُخَالَفَة *mukḥālāfat*, contradiction, contrariety,

مُخْطَب *mukḥabbat*, disordered, deranged, upset. A.

مُخْتَصَر *mukḥtaṣar*, abridged, curtailed; brief, compendious, laconic; compendium; mean, trifling, small, insignificant. A.

مُخْتَلَف *mukḥtalīf*, different, various, contrary. A.

مُخْدَم *makhḍūm*, served, waited upon; lord, master. A. [kharīdan]. P.

مُخَر *ma khar*, do not buy (neg. imp. of خَرَدَن *khāridan*).

مُخَرَّش *ma kharāsh*, lacerate not, do not tear (neg. imp. of خَرَّشَدَن *khārašhīdan*). P.

مُخَفَّض *makhḥfūz*, lowered, depressed; marked with *kasr*, or *khafḥ* (as when كَدْر *kadr* has been changed to كَيْدَر *kidr*). A.

مُخْلَص *mukḥliṣ* (P. pl. مُخْلَصَان *mukḥliṣān*), sincere, real, genuine; truly religious. A.

مُخْلَصِين *mukḥliṣīna* (acc. of مُخْلَصُونَ *mukḥliṣūna*, pl. of مُخْلَص *mukḥliṣ*), sincere, unfeigned in professions of faith, in demonstration of friendship, or in yielding obedience. A.

مُخْلَصِينَ لَهُ الدِّين *mukḥliṣīna lahu 'd dīna*, being sincere towards him in religion. A.

مُخْلُوق *makhḥlūq*, created, formed; creature. A.

مُخْتَنَة *mukḥannaṣ*, effeminate, infamous; a rank old catamite; hermaphrodite. A.

مُخَوَّر *ma khwūr*, do not eat (neg. imp. of خَوَّرَدَن *khawradan*). P.

مُخَوِّف *makhḥūf*, dreadful, dangerous, fearful. A.

مَدْدَاهُ *maddāḥ*, laudatory; encomiast, panegyrist. A. [tan]. P.

مَدَار *ma dār*, hold not (neg. imp. of دَاشَتَن *dāsh-*

مَدَارَة *mudārā* (for A. مَدَارَة *mudārāt*), politeness, kindness, affability, conciliation, gentleness; dissimulation. P.

مُدَاوَمَة *mudāwamat*, becoming permanent, constantly, remaining, frequenting; continuance, perpetuity. A.

مدبّر *mudabbir*, administrator, prefect, governor, manager, director. A.

مدّت *muddat*, time, term, period, space, long time or interval, while. A.

مدّتها *muddathā* (P. pl. of مدّت *muddat*), many days, long intervals; for a long season. A.P.

مدّتی *muddate*, a certain space of time, a long interval; for a long period. A.P.

مدح *madḥ*, praise, eulogium, encomium, applause, commendation. A.

مدرسه *madrasa*, seminary, academy, public school, college. A.

مدعی *mudda'ī* (P. pl. مدّعیان *mudda'iyān*), plaintiff; opponent, adversary; false claimant; pretender. A. [ed. A.

مدفون *madfūn*, buried, interred, hidden, covered. *ma diḥ*, give not, yield not (neg. imp. of دادن). P.

مدهوش *madhūsh* (P. *madhosh*), astonished, bewildered, confounded, bereft of sense and reason. A.

مذکور *mazkūr*, remembered, mentioned, recorded, repeated, expressed; discourse. A.

مذلت *mazallat*, baseness, abjectness, vileness; contemptibleness; contempt, degradation. A.

مذمت *mazammāt*, blame, disparagement, scorn, contempt. A. [culpable, blameable. A.

مذموم *mazmūm*, blamed, censured, condemned; *mar*, an emphatic particle sometimes placed before the dat. and acc. of Persian nouns, and corresponding to the Hindūstānī *hi*. It is, however, often pleonastic. P.

مر *marra*, he (or it) passed, passed by. A.

مر *marra*, he (or it) passed, passed by. A.

مرّ العیس *wa marra 'l 'isu*, now that the (whitish-yellow) camels have passed by (or gone). A.

مرّ *mar'*, man; the human race. A.

مرّا *marā* (dat. or acc. of من *man*, I), to me, me. P.

مراتب *marātib* (pl. of مرتبه *martaba*), steps, ranks, degrees, grades; dignities, honours. A.

مراد *murād*, meant, intended; desire, wish, will, intention, design, pleasure; object, aim; desirable objects; good things of life. A.

مراسله *murāsala*, epistolary correspondence. A.

مراغبت *murāghabat*, expression of a wish, desire, propensity. A.

مراغه *murāfā'a*, carrying a complaint or case (before a judge). A.

مراقت *murāfaqat*, travelling in company, association, companionship, society. A.

مراقبه *murākaba*, observation, regard, contemplation, meditation (on God). A.

مرا هست *marā hast*, to me is, I have. P.

مرئی *murabbī*, tutor, instructor, guardian, patron, protector. A.

مرتب *murattab*, set in order, arranged. A.

مرتب کردن *murattab kardan*, (and مرتب ساختن *murattab sākhṭan*), to arrange, to regulate. A.P. [office. A.

مرتبه *martabat* and *martaba*, rank, degree, step,

مرتبی *martabate*, a rank. A.P.

مرتبن *murtahan*, pledged. A.

مرحب *marḥab*, amplitude, convenience, room. A.

مرحباً *marḥaban* (acc.), see اهلا *ahlan*. A.

مرحمت *marḥamat*, pity, compassion. A.

مرد *mard*, man; hero. P.

مرداد *murādād*, the fourth month of the Persian calendar, corresponding to our July. P.

مردار *murāār*, impure, unclean; carcass; carrion. P.

مردان *mardān* (pl. of مرد *mard*), men. P.

مردانه *mardāna*, manly. P.

مردشت *Mardusht*, a place near Shirāz, where earthen vessels are said to be extensively manufactured. P.

مردک *mardak* (dim. of مرد *mard*), little man, manikin; low, little, or insignificant fellow. P.

مردم *mardum* (pl. مردمان *mardumān*), man, human being. P.

مردم آزار *mardum-āzār*, man-tormentor, vexing, afflicting mankind. P.

مردم آزاری *mardum-āzāri*, the tormenting of mankind. *Mardum-āzāre*, a tormentor of mankind. P.

مردم خوار *mardum-khwār*, man-devouring, cannibal; cruel, fell, remorseless. P.

مردم در *mardum-dar*, man-rending, ferocious, ravenous. P. [ing, injurious. P.

مردم گزا *mardum-gazā*, man-biting, man-molest-

مردمی *mardumī*, manliness; humanity, courtesy. P.

... *mardume*, a man, a certain man. P.

مردن *murdan*, to die, expire; to go out, be extinguished. P.

مردّه *marda*, of or pertaining to man. P.

... *murda*, dead, deceased. P.

مرد *dū marda*, of two men, to the number of two men. P.

مرد به *murda bih*, (is) better dead. P.

مردی *mardī*, manliness, virility, vigour, valour, bravery;—thou art a man. *Marde*, a man man, a certain man. P.

مردیت *mardiyat*, thy virility. P.

مرسان *ma rasān*, cause not to arrive, inflict not. P.

مرسال *mursāl*, sent; messenger, apostle. A.

مرسوم *marsūm*, prescribed, accustomed; pay, stipend, salary. A.

مرشد *murshid*, guide, spiritual director. A.

مرصع *muraṣṣa'*, covered with gold, set with jewels, inlaid. A. [plaint. A.

مرض *maraz*, disease, sickness, malady, com-

مرضی *maraze*, a disease. A.P.

مرضی *marziy*, agreeable, acceptable; assented to; will, assent. A.

مرغ *murgḥ* (pl. مرغان *murgḥān*), bird, fowl. P.

مرغ آبی *murgḥ-ābi*, water-fowl. P.

مرغ ایوان *murgḥi aiwān* (lit. bird of the porch), birds which sit on or about the porch of a house, such as sparrows, *mainās*, &c. P.

مرغ بریان *murgḥi biryān*, broiled or roasted fowl. P.

مرغک *murgḥak* (dim. of مرغ *murgḥ*), little bird,

مرغی *murgḥe*, a bird. P. [chick. P.

مرقع *murakka'*, patched garment, beggars quilt, (syn. دلق). A.

مرکب *markab*, horse, steed, camel; any beast or vessel whereon one is carried. A.

مرکب *murakkab*, compounded; mounted, placed, set, inserted. A.

مرکز *markaz*, fixed place, or point, or station;

مرگ *marg*, death, decease. P. [centre. A.

مرنج *ma ranj*, grieve not, be not displeased (imp. of رنجیدن *ranjidan*). P.

مرو *ma rav*, go not (imp. of رفتن *raftan*). P.

مروا *marrū*, they passed by (3 p. pl. perf. of مروا *marra*). A.

مروا بالغو *izā marrū bi 'l lagḥwi*, when they pass by (or meet with) a folly (or impropriety. A. [ingly. A.

مروا کراما *marrū kirāman*, they pass by pity-

مروارید *marwārid*, pearl. A.

مروت *muruwat*, manliness, humanity, kindness, generosity, liberality; politeness: human nature. A.

مروحه *mirwaha*, fan. A.

مرهم *marham*, salve, plaster, balm, liniment. A.

مرهم نه *marham-nih*, one who lays on salve, or applies a plaster. A.P. [rified. A.

مرهوب *marhūb*, feared; afraid, alarmed, ter-

مريد *murīd*, desirous; partial; scholar, disciple, pupil. A. [is. P.

مرین *marīn* (for مارین *mar īn*), this, this it

مزاج *mizāj*, temperament, constitution, disposition, quality. A.

مزاح *muzāḥat*, joke, jesting. A.

مزجاة *muzjāt* (fem. of مزجي *muzjan*), small, scanty, little, trifling, mean or paltry (thing or matter). A.

مزد *muzd*, reward, gratuity, fee, recompence. P.

مزد سرهنگی *mūzdi sarhangī*, revenue-collector's fee, or bailiff's fee. P.

مزرع *mazrū'*, sown (seed or field); tillage. A.

مزکلی *muzakkā*, made clean, purified; capital from which 2½ per cent. yearly is given in alms (and which is thus rendered pure). A.

مزن *ma zan*, strike not (neg. imp. of زدن *zadan*). P.

مزیّت *maziyyat*, excellence, excess (of wisdom). A.

مزد *mazīd*, increasing; increase, addition. A.

مژده *muzhda*, good news, glad tidings. P.

مژه *mizha* or *muzha* (pl. میزگان *mizhagān* or *muzhagān*), eye-lid; hair of eye-lid, eye-lash. P.

مساء *masā*, evening. A.

مساعد *musā'id*, happy, favourable, auspicious. A.

مسافر *musāfir* (P. pl. مسافران *musāfirān*), traveller, wayfarer, stranger. A.

مساکین *masākīn* (pl. of مسکین *miskīn*), poor. A.

مسامحت *musāmaḥat*, negligence; connivance, conniving; giving up, waiving or foregoing (a claim). A.

مست *mast*, drunk, intoxicated, inebriated; drunkard; infuriated. P.

مست پیل *pīli mast*, elephant in rut, furious elephant. P.

مستتر *mustatar*, concealed, hidden. A.

... mustatir, one who hides himself. A.

مستجاب *mustajāb*, answered, accepted. A.

مستجاب الدعوة *mustajābu 'd da'wat*, whose prayer is accepted, or heard in heaven. A.

مستحکم *mustahkam*, firm, established, confirmed. A.

مستخلص *mustakhlas*, taken clean away; appropriated, made special, secured, rescued. A.

مستقي *mustaskī*, dropsical, one who has the
مستعار *musta'ār*, borrowed. A. [dropsy. A.
مستعان *musta'ān*, whose aid is implored; (hence)
God. A.
مستعرب *musta'rib* (P. pl. مستعربان *musta'r'bān*),
one who becomes as an Arab. A.
مستعجل *musta'jil*, quick, hasty, making haste,
hurrying. A. [fit. A.
مستعد *musta'idd*, arranged; ready, prompt; able,
مستغرق *mustaghrak*, plunged, immersed. A.
مستفيد *mustafīd*, benefited, profited, deriving
advantage; profitable, advantageous. A.
مستقيم *mustaqbīh*, hateful, odious, disgusting. A.
مستقيم *mustaqīm*, right, true, correct, accurate;
straight; sound, vigorous (constitution);
resolute; faithful. A.
مستم *mastam*, I am intoxicated. P.
مستمع *mustamī*, hearer, auditor, listener. A.
مستمند *mustmand*, needy, indigent, wretched. P.
مستوجب *mustawjib*, deserving, meriting; proper,
fit, worthy, becoming. A.
مستور *mastūr* (P. pl. مستوران *mastūrān*), veiled,
concealed; good, modest, chaste. A.
مستولي *mustaulī*, overcoming, predominant,
prevalent. A.
مستي *mastī*, intoxication, drunkenness. P.
مسجد *masjid*, place of worship, mosque. A.
مسطور *masṭūr*, written, mentioned, described. A.
مسكر *muskir*, inebriating, intoxicating; any
intoxicating drink or drug. A.
مسكنت *maskanat*, poverty. A.
مسكين *miskīn* (P. pl. مسكينان *miskīnān*), poor,
humble, meek. A.
مسلم *muslim*, true believer, Moslem. A.
مسلم *musallam*, committed, consigned, en-
trusted; preserved, safe, secured; sole, ex-
clusive; granted, allowed (to). A.
مسلمان *muslimān* (P. pl. of A. مسلم *muslim*),
true believers, Moslems. A.
مسلمان *musalmān* (pl. مسلمانان *musalmānān*),
Musalmān, believer (a corrupted word). P.
مسلماني *musalmānī*, the Muhammadan religion;
orthodoxy, Islām. P.
مسلمين *muslimīna* (acc. of مسلمون *muslimūna*, pl.
of مسلم *muslim*), true believers, faithful. A.
مسمع *misma'*, organ of hearing, ear. A.
مسمي *misma'i*, mine ear. A.
بمسمي *bi misma'i*, into my ear. A.

مسنَد *masnad*, large cushion for reclining on;
throne, bench. A.
مسند قضا *masnadi qazā*, judgment-seat. A.P.
مسؤل *mas'ul*, asked, questioned, interrogated. A.
مسئلة *mas'ala*, question, query, problem, pro-
position, point of law. A.
مشابهت *mushābahat*, resemblance. A.
مشار *mushār*, indicated. A.
مشار اليه *mushārūn ilaih*, the pointed at; the
aforesaid. A.
مشاطه *mashshāṭa*, tire-woman. A.
مشم *mashamm*, smell, olfactory sense. A.
مشاورت *mushāwarat*, application for advice;
consultation. A.
مشاهدة *mushāhadat*, beholding, contemplation,
vision, view, sight, appearance. A.
مشاهدة الابرار بين التحيي والاستار *mushāhadatu 'l*
abrārī bainat tajallī wa 'l istitārī, the visions
of the devout consist partly of the manifes-
tations (of the Deity), and partly of (His)
veiling (Himself) in obscurity. A.
مشاهرة *mushāhara*, monthly wages or allow-
ance, pay, salary. A.
مشايخ *mashā'ikh* (pl. of شيخ *shaiḥh*), elders,
revered, venerable, holy men: (often used
for the singular, as in Tale XIX, Book II.) A.
مشت *musht*, fist, blow with the fist; handful. P.
مشتاب *ma shītāb*, haste not, be not in a hurry
(neg. imp. of شافتن *shitāftan*). P.
مشتاق *mushtāk*, desirous, longing, anxious. A.
مشتاق منزلي *mushtāki manzilī*, thou desirest
the halting-place. A.P.
مشتاقي *mushtāki*, desirousness. A.P.
مشتاقي به که ملولي *mushtāki bih ki malūlī*, long-
ing is better than loathing. A.P.
مشتري *mushtarī*, purchaser, buyer. A.P.
مشت زن *musht-zan*, boxer, pugilist, bruiser. P.
مشت زني *musht-zanī*, fisticuffs, boxing. P.
. . . . *musht-zane*, a boxer. P.
مشتغل *mushtaghal*, employed, busy, engaged;
occupied (in devotion). A.
. . . *mushtaghil*, employing, spending; em-
ployer, spender. A.
مشتهر *mushtahar* or *mushtahir*, proclaimed,
made public; called, named; famous. A.
مشتي *mushtī*, handful; blow with the fist. P.
. . . *mushte*, a handful, a small body. P.
مشتي دو *mushte dū*, a couple of handfuls. P.

مشرق *mashrik*, the point or quarter in which the sun rises, the East. A.

مشرق تابستاني *mashriki tābistānī*, the summer solstice, the longest day, when the sun enters Cancer. A.P.

مشرق زمستاني *mashriki zamistānī*, the winter solstice, the shortest day, when the sun enters Capricorn. A.P.

مشرقان *mashrikaini* (oblique of مشرق *mashrikāni*, dual of مشرق *(مشرق)*), the two Easts (*i.e.* the East and the West). A.

بعد المشرقين *bu'du 'l mashrikain*, the distance between the East and the West. A.

مشعل *mask'al*, torch, flambeau. A.

مشعل دار *mask'ala-dār*, torch-bearer. A.P.

مشغلة *mashghala*, business, employment, occupation; pastime; place of business; tumult, disturbance. A. [busy. A.

مشغول *mashghūl*, employed, occupied, engaged,

مشغولي *mashghūlī*, employment, business. A.P.

مشفق *mushfik*, kind, gracious, tender, affectionate, benevolent, compassionate. A.

مشقة *mashakkat*, trouble, labour, hardship, misery, difficulty, pain, toil. A.

مشك *mushk* or *mishk*, musk. P.

بيد مشك *bedi mushk*, musk-willow. P.

مشكل *mushkil*, difficult, arduous, puzzling, perplexing, embarrassing. A.

مشكلي *mushkili*, difficulty. A.P.

مشكي *mushki* or *mishki*, art thou musk? P.

مشمارة *ma shumār*, count not, reckon not (*neg. imp. of شمردن*). P.

مشموم *mashmūm*, perfumed, fragrant. A.

مشورة *mashwarat*, consultation, counsel. A.

مشوش *mushawwash*, disturbed, uneasy, vexed, perplexed, distressed; stormy, raging, boisterous. A.

مشهور *mashhūr*, public, notorious, well-known; celebrated, noted, famed. A.

مشهورتر *mashhūrtar*, better known, more public, notorious or celebrated. A.P.

مشيت *mashīyat*, will, pleasure. A.

مشير *mushir*, counsellor, adviser. A.

مصحبة or مصاحبة *muṣāḥabat*, companionship, society, familiarity, intimacy. A.

مصاحف *maṣāḥif* (pl. of مصحف *muṣḥaf*), volumes, books; Kurān. A.

مصادرة *muṣādara*, fining, mulcting, amercing. A.

مصارعة *muṣāra'at*, wrestling, contest. A.

مصاف *maṣāff* (pl. of مصف *maṣaff*), ranks; rows (of soldiers); a field of battle. A.

مصاف آزموده *maṣāff-āzmūda*, inured to war. A.P.

مصالح *maṣālih* (pl. of مصلحة *maṣlahat*), affairs, concerns, interests, benefits. A.

مصالحت *muṣālahat*, reconciliation, peace, pacification. A. [misfortunes. A.

مصائب *maṣā'ib* (pl. of مصيبة *muṣibat*), calamities, *qabla 'l maṣā'ibi*, before the troubles (of losing them have been experienced). A.

مصحف *muṣḥaf*, book, volume. A.

المصحف *al muṣḥaf*, the volume; (also A.P. مصحف

عزیز *muṣḥaf 'azīz*, the precious volume; and

مصحف مجید *muṣḥaf majīd*, the glorious book), *i.e.* the Kurān. A.

مصر *miṣr*, Egypt. A.

مصرع *miṣra'*, hemistich, first half line. A.

مصري *miṣrī* (A. مصري *miṣriy*), Egyptian. A.P.

مصطفى *muṣṭafā*, chosen, elected, elect; a man's name, and a title given to Muhammad. A.

مصلح *muṣliḥ*, rectifier, censor, reformer; pacific, conciliatory. A.

مصلحة *maṣlahat*, affair, business; object, subject, purpose; prudent course, wise step, proper measure, becoming thing; fit occasion, expediency; welfare, best interest; benevolence, kindness, peace, good-will. A.

مصلحة آمیز *maṣlahat-āmez*, imbued with kindness, conciliatory, pacific. A.P.

مصلحة جو *maṣlahat-jū*, seeking to correct or reform. A.P.

مصلحة جویی *maṣlahat-jū'e*, a seeker, or promoter of the interest, or of the good-will. A.P.

مصلحتي *maṣlahate*, any particular occasion, crisis or emergency. A.P.

مصلی *muṣallā*, place of prayer, oratory; a large field, in which, upon certain occasions, thousands congregate to offer public prayer. A.

مصلای شیراز *Muṣallāyi Shīrāz*, the name of a place at Shīrāz. A.P.

مضمّم *muṣammam*, fixed, determined. A.

مصنف *muṣannif*, author, compiler, composer. A.

مضون *maṣūn*, guarded, kept safe. A.

مصیب *muṣīb*, disastrous, calamitous, injurious, hurtful, pernicious. A.

مصیبت *muṣibat*, calamity, misfortune, adversity, disaster, affliction. A.

بمصيبي *ba muṣibate*, by a misfortune, through a calamity. P.A.

مضاد *muṣādd*, opponent, antagonist, rival. A.

مضاعف *muṣā'af*, doubled. A.

مضرّت *maẓarrat*, detriment, injury, mischief, hurt, nuisance. A.P. [tenour. A.

مضمون *mazmūn*, contents, purport, subject, مضمون خطاب *mazmūni k̄hiṭāb*, subject of discussion; occasion of displeasure or condemnation. A.

مضى *maẓā*, he went; it passed. A.

مضي الصبا *maẓa 's šibā*, childhood is passed and gone. A. [with. A.

مطابق *muṭābiḳ*, conformable, in consonance

مطاع *muṭā'*, obeyed. A.

مطاعم *muṭā'im* (pl. of مطعم *maṭ'am*), meats, viands, eatables. A.

مطالبة *muṭālaba*, asking, requiring, exaction. A.

مطالبة کردن *muṭālabat kardan* (or مطالبه کردن *muṭālaba kardan*), to require, demand, crave, sue, importune. A.P.

مطالعة *muṭāla'a*, contemplation, consideration, attention, glance; inspection, perusal. A.

مطالعة فرمودن *muṭāla'a farmūdan*, to view, regard, look upon; to read, peruse, glance at. A.P.

مطاعة *muṭāwa'at*, obedience, submission. A.

مطايبة *muṭāyaba*, joking together; jesting, plea-

مطبخ *maṭbakh*, kitchen. A. [santry. A.

مطبوع *maṭbū'* printed, impressed; agreeable, acceptable, pleasing. A.

مطرب *muṭrib*, musician, singer. A.

مطربي *muṭribe*, a musician; such a musician! A.P.

مطلب *ma ṭalb*, seek not (neg. imp. of طلبیدن). P.

مطلع *muṭṭali'*, apprized, informed, acquainted. A.

مطلع شدن *muṭṭali' shudan*, to perceive. A.P.

مطلع گردانیدن *muṭṭali' gardānīdan*, to acquaint, to inform, to apprise. A.P.

مطلوب *maṭlūb*, required, sought, demanded; thing desired, object required. A.

مطمع *maṭmaḥ*, upraised (eye), upturned (sight); spectacle, show, theatre. A.

مطمع نظر *maṭmaḥi nazar*, object of attraction to the eyes. A.P. [fumed. A.

مطيب *muṭaiyab*, aromatized, scented, per-

مطيع *muṭī'*, obedient, submissive. A.

مظفر *muẓaffar*, rendered triumphant, made victorious. A.

مظفر و منصور *muẓaffar o manṣūr*, made victorious, and assisted (by God). A.

مظلوم *maẓlūm* (P. pl. مظلومان *maẓlūmān*), oppressed, injured, tyrannized over. A.

مع *ma'a*, with, along with; notwithstanding. A.

معي *ma'ī*, with me. A.

معه *ma'ahu*, with him.

معاتبه or معاتب *mu'ātabat*, chiding, rebuke, reproach, reprehension, censure, punishment. A.

معاش *ma'āsh*, living, livelihood, subsistence. A.

معاشرت *mu'āsharat*, familiarity, society, intimacy, intercourse. A. [offences. A.

معاصي *ma'āṣi* (pl. of معصية *ma'ṣiyat*), crimes,

معافي *mu'āfā*, well, healthy, free from pain. A.

للمعافي *li'l mu'āfā*, to him who is free (from the pain of love). A.

معاقبات *mu'āqabat*, pursuing; punishment. A.

معالجه *mu'ālaḟa*, medical treatment, physicing, doctoring; remedy, cure. A.

معالجاتي *mu'ālaḟate*, a cure. A.P.

معامله *mu'āmala*, business, affair, dealing, trade; practice; treatment, behaviour, conduct. A.

معاند *mu'ānid* (P. pl. معاندان *mu'ānidān*), obstinate, stubborn, refractory; enemy. A.

معاینه *mu'āyana*, seeing clearly, inspecting, beholding. A.

معبّر *ma'bar*, pass, ferry, ford. A.

... *mi'bar*, ferry-boat, (any thing in or on which a stream is crossed, such as) a bridge, &c. A.

معتاد *mu'tād*, accustomed, wont, used to. A.

معتبر *mu'tabar*, revered, respected, venerated, esteemed; respectable. A. [fesses. A.

معترف *mu'tarif*, one who acknowledges or con-

معتقد *mu'takid*, firmly persuaded; staunch believer; faithful friend, support. A.

معتكف *mu'takif*, continually at prayer (in the temple), assiduous and unremitting in religious exercises; devotional, devout. A.

معتمد *mu'tamad*, confidential, trusty, trustworthy; confidant. A. [confidant. A.

عليه *mu'tamad 'alaih*, the relied upon

معجب *mu'jib*, admirer of himself, vain, conceited; fop, beau. A.

معجز *mu'jiz*, miracle. A.

معدة *mi'da*, stomach. A.

معدن *ma'dan*, mine, source of minerals. A.

معدوم *ma'dūm*, extinct, non-existent, not forthcoming, lost; future. A.

معدني *mi'da-sangī*, overgorging; dyspepsy. A.P.
 معذرت *ma'zarat*, excuse. A. [exculpated. A.
 معذور *ma'zūr*, excusable, pardonable; excused,
 معذور داشتن *ma'zūr dāshtan*, to hold excused. A.P.
 معرض *ma'raz*, place of meeting or exposure;
 position; occurrence. A.
 معرفت *ma'rifat*, acquaintance, knowledge;
 knowledge of God; spirituality; means. A.
 معرفتي سابقه *sābiqa'e ma'rifate*, an old acquaint-
 anceship. A.P.
 معرکه *ma'raka*, battle-field; battle. A.
 معروف *ma'rūf*, known, noted, notorious, cele-
 brated. A.
 معزول *ma'zūl*, dismissed, discarded, turned out
 of office, degraded. A.
 معزولي *ma'zūlī*, dismissal, degradation. A.P.
 معشر *ma'shar*, company, society. A.
 معشوق *ma'shūk*, loved, beloved; mistress. A.
 معشوقه *ma'shūka*, mistress. A.
 معشوقتي *ma'shūki*, relation of beloved. A.P.
 معصم *mi'sam*, wrist. A.
 معصوم *ma'sūm*, innocent, guiltless, immaculate,
 chaste, uncorrupt, unspotted. A.
 معصومي *ma'sūmī*, chastity, innocency. A.P.
 معصيت *ma'shiyat*, rebellion, sin, crime, offence. A.
 بعضيتي *ba ma'shiyate*, for a crime. P.A.
 معضلات *mu'zilat* (pl. of معضلة *mu'zilat*, fem. of
 معضل *mu'zil*), difficulties, knotty questions,
 intricacies, arduous affairs. A.
 معطل *mu'aṭṭal*, neglected, abandoned, uncared
 for; vacant; unoccupied. A.
 معظم *mu'azzam*, magnified, revered, honoured;
 great, respectable. A.
 معظمت *mu'zamāt*, great, grave matters, weighty
 and important affairs. A.
 معلم *mu'lam*, distinguished by a particular mark;
 speckled, flowered, decorated; notable. A.
 معلم *mu'allam*, marked, striped, spotted. A.
 . . . *mu'allim*, teacher, instructor, master. A.
 معلوم *ma'lūm*, known, understood, ascertained,
 discovered; settled, fixed, destined; expe-
 rienced; notorious; stamped, impressed
 (coin), money. A.
 معلوم کردن *ma'lūm kardan*, to make known, to
 know, ascertain, discover, experience. A.P.
 معلومي *ma'lūme*, a single coin, any money. A.P.
 معنای *ma'nā*, sense, meaning, reality; religious
 sentiment, spiritual subject, spirituality;
 the spiritual world. A.

معنای *ba ma'nā*, in spirit, in substance, in
 reality. P.A.
 معنای این سخن *ma'nāyi in sukhun*, the meaning
 of these words (or of this speech). A.P.
 معول *mu'awwal*, relied upon for help; place of
 confidence. A.
 معونت *ma'unat*, aid, help, assistance. A.
 معهود *ma'hūd*, established, fixed, accustomed;
 usual, customary; promised, vowed, stipu-
 lated. A.
 معي *ma'ī*, with me, along with me. A.
 معيشت *ma'ishat*, living, livelihood, necessaries
 of life, means, means of living. A.
 معين *mu'aiyan*, fixed, settled, determined,
 appointed, assigned. A.
 معيوب *ma'yūb*, stigmatized, blemished, vicious,
 faulty; tainted or suspected. A.
 مغاره *maghāra*, den, cave, cavern. A.
 مغاضبا *mughāziban* (acc.), in a rage, furiously. A.
 مغرب *maghrīb*, quarter of sunset, West;
 Western Africa, Morocco. A. [place. A.
 مغربها من *mim maghribihā*, from its setting-
 مغربي *maghribīy*, Western; African; of or from
 the West; an inhabitant of the West. A.P.
 مغرور *maghrūr*, self-deceived, deluded; proud,
 self-sufficient, conceited. A.
 مغز *maghz*, brain; marrow, kernel. P.
 مغزي *maghze*, a kernel. P. [ness. A.
 مغفرت *maghfirat*, pardon, absolution, forgive-
 مغلوب *maghlūb*, overcome, defeated, conquered,
 vanquished, subdued. A. [singer. A.
 مغني *mughannin* and مغني *mughannī*, musician,
 وانت مغني *wa anta mughannin*, but thou art a
 singer. A.
 مغيلان *mughilān*, a species of Mimosa, the
 Mimosa Arabica (the Indian name of this
 tree is بول *babul*). A.
 مفاتيح *mafatih* (pl. of مفتاح *miftāh*), keys. A.
 مفارقت *mufāraḳat*, separation, scattering; de-
 parture; loss, death. A.
 مفارضة *mufawazat*, partnership; copulating,
 carnal intercourse. A.
 مفتتن *muftatin*, bewitched, infatuated. A.
 مفتخر *muftakhir*, boasting, boastful, proud. A.
 مفتقر *muftakir*, reduced to poverty; in straits;
 longing exceedingly (for). A.
 مفتن *muftan*, seduced to evil, bewitched, in-
 fatuated, insane. A.

مفخر *mafkhar*, object of glory; glory, boast. A.
مفخر الاسلام *mafkharu 'l islāmi*, the glory of Islam. A.

مفخر *mufakhhkar*, glorious, exalted. A.

مفرح *mufarrih*, exhilarating; exhilarator. A.

مفرما *ma farmā*, command not (neg. imp. of فرمودن). P

مفروش *ma firosk*, sell not (neg. imp. of فروختن). P.

مفسد *mufsid* (P. pl. مفسدان *mufsidān*), mischievous, seditious; corrupter, mischief-maker. A.

مفلس *muflis* (P. pl. مفلسان *mufliṣān*) insolvent, bankrupt, poor, penniless. A.

مفلسي *muflisi*, insolvency, penury, poverty. A.P.

مفهوم *mafḥūm*, understood, apprehended, comprehended. A.

مقابلت *mukābalat* or مقابله *mukābala*, opposition, resistance, contention, competition; confronting, straight before; contrast, collation. A.

مقال *makāl*, speech, discourse, word. A.

مقاله *makāla*, word, discourse, speech. A.

مقام *makām*, standing-place, position, spot, seat, station, staying, halting-place (on a journey); session; place of residence, dwelling, abode. A.

مقامات *makāmāt* (pl. of مقامة *makāmat*), discourses or lectures, as being read or delivered during a مقامة *makūmat* or sitting. A.

مقامر *mukāmīr*, dicer, gambler, gamester. A.

مقاي *makāme*, a place, a site. A.P.

مقاومت *mukāwamat*, opposing, contending, vying; opposition, resistance. A.

مقبل *mukbbil*, advancing, prosperous; fortunate. A. [approved; welcomed. A.]

مقبول *makbbul*, received; accepted; agreeable,

مقبولتر *makbbultar*, more acceptable, more agreeable, more welcome. A.P.

مقتضي *muktaẓā* (in P. مقتضا *muktaẓā*), required, demanded; exigency, requirement. A.

مقدار *mikdār*, quantity, amount. A.

مقدر *mukaddar*, decreed, predestinated. A.

مقدار بمحلك *hāza 'l mikdāru yahmiluka*, this quantity will support thee. A.

مقدم *mukaddam*, put before, placed before, preposed; preferred; antecedent, prior. A.

مقدم داشتن *mukaddam dāshtan*, to place foremost, to give precedence to. A.P.

مقدمه *mukaddama*, preface, preamble, prologue, premiss. A.

مقدمه نحو زخمشري *mukaddama'e nahvi zamakhsharī*, "Introduction to Syntax," by Zamakhsharī. A.P.

مقدور *makdūr*, predestined, decreed, fated. A.

مقرب *mukarrab* (P. pl. مقربان *mukarrabān*), brought near, allowed to approach, admitted to the immediate presence; approximated; intimate or immediate attendant. A.

مقرر *mukarrar*, fixed, settled, established, appointed, confirmed; agreed upon; certain. A.

مقرون *makrūn*, connected, conjoined, yoked. A.

مقري *mukrī*, innate, natural. P.

مقري *kūrī mukrī*, blind from one's birth. P.

مقسوم *makṣūm*, distributed, divided, apportioned, allotted. A.

مقصد *makṣad*, place of destination, goal; intention, end, aim, object, design, purpose. A.

مقصود *makṣūd*, aimed at, intended; intention, aim, design, scope, drift. A.

مقود *mikvad*, reins, bridle; rope, hawser. A.

مقيم *mukīm*, fixed, constant, abiding. A.

مكارم *makārim* (pl. of مكرمة *makramat*), virtues, excellences, laudable actions; favours, benefits, bounties. A.

مكاره *makārih*, disagreeables, inconveniencies; odious, detestable, or abominable things. A.

مكاشفه *mukāshafa*, displaying, disclosure, revelation, apocalypse. A.

مكالمه *mukālama*, conversation, talk. A.

مكان *makān*, place, habitation, house, dwelling. A.

مكائد *makā'id* (pl. of كيد *kaid*), tricks, frauds, devices, stratagems. A.

مكب *mukibb*, whatever causes (one) to hang the head; depressing, humiliating. A.

مكة *Makka*, Mecca, a town in the province of Hijaz, and the birthplace of Muhammad. A.

مكتب *maktab*, school, writing-school. A.

مكتوب *makṭūb*, written; letter. A.

مكر *makr*, deceit, fraud, imposture. A.

مكرر *mukarrar*, repeated, reiterated. A.

مكرم *mukarram*, honoured, respected, revered. A.

مكروه *makrūh*, odious, offensive, disagreeable, execrable. A.

مكروهی *makrūhī*, unpleasantness. A.P.

مكسب *maksab*, gain, acquisition; means of getting a livelihood. A.

مکن *ma kun* or *mu kun*, make not (neg. imp. of کردن). P.

مکنت *muknat*, power, strength, influence; virtue, ability; affluence. A.

مکنه *mukna* = *mikunad*; (see جني *janī*). P.

مگر *magar*, besides, save, excepting, all but, but, unless; perhaps, may be, perchance, by chance, haply; unfortunately. P.

مگردان *ma gardān*, cause not (suffer not, allow not) to become (neg. imp. of گردانیدن *gar-dānīdan*). P.

مگس *magas*, fly, small winged insect. P.

مگوي *mago* (or *mugo*), don't tell, tell not (neg. imp. of گفتن). P.

ملاً *mala'*, assembly, crowd of people. A.

بر ملاً افتادن *bar mala' uftādan*, to become public, to get abroad. P.A.

ملاح *mallāh* (P. pl. ملاحان *mallāhān*), boatman, mariner, sailor. A.

ملاحده *mulāhidat*, heretics, unbelievers. A.

ملاذ *malāz*, asylum, place of refuge; stronghold, fastness. A. [strangers. A.]

ملاذ الغرباء *malāzu 'l ghurabā'i*, the refuge of

ملازم *mulāzim*, assiduous, inseparable; diligent; servant, close attendant. A.

ملازمت *mulāzamat*, close attendance, assiduity, closeness; diligence, service. A.

ملاطفه *mulāṭafat*, soothing, coaxing, caressing; gentleness, kindness, courtesy. A.

ملاطيه *Malāṭiya*, name of a town on the Euphrates, capital of Armenia Minor. A.

ملاعب *mulā'abat*, playing, joking. A. [ter. A.]

ملاقات *mulākāt*, meeting, interview, encounter.

ملال *malāl* (or ملالة *malālat*), sadness, displeasure, disgust; ennui, weariness, fatigue,

ملالي *malālī*, displeasure. A.P. [langūor. A.]

ملام *malām*, reproach, reprehension. A.

ملامت *malāmat*, reproach, blame, upbraiding, censure, disparagement. A.

ملاهي *malāhī* (pl. ملهي *milhā*), instruments of music; worldly pleasures and pastimes (which are forbidden as causing forgetfulness of God). A. [angels. A.]

ملائك *malā'ik* (pl. of ملاك *malak* or ملاک *mal'ak*),

ملائكة *malā'ikat* (pl. of ملاک *malāk*) angels. A.

يا ملائكتي *yā malā'ikatī*, O! my angels. A.

ملائك صورتي *malā'ik-ṣūrate*, an angel-faced creature, one of angelic form. A.P.

ملة *millat*, religion, faith, creed. A.

ملجأ *maljā*, asylum, place of refuge. A.

ملحد *mulhīd*, heretic, infidel. A.

ملحوظ *malhūz*, observed, beheld, viewed, glanced

ملح *malakh*, locust. P. [at. A.]

ملعون *mal'ūn*, cursed, execrated, damned. A.

ملک *milk*, property, estate, possession. A.

... *mulk*, kingdom; sovereignty, dominion, territory, country; power, possession. A.

ملک و دین *mulk o dīn*, church and state. A.P.

ملك *malak*, angel. A.

... *malik*, king. A. [nobles. A.]

ملك الخواص *maliku 'l khawāṣṣ*, chief of the

زاده *malik-zāda*, king's son, prince. A.P.

ملك نيمروز *maliki nīmroz*, king of Nimroz (a territory including the provinces of Sistān and Makrān, of which Sām Nerīmān was governor for Minūchihr, seventh king of the first or Peshdādyan dynasty of Persia). A.P.

ملکوت *malakūt*, empire; the invisible and heavenly world, empyrean heaven. A.

ملكي *malakī*, angelic. A.P.

ملوث *mulawwaṣṣ*, polluted, contaminated, defiled, soiled. A.

ملوک *mulūk* (pl. of ملك *malik*), kings. A.

ملول *malūl*, dejected, vexed, tired, weary, sick; fastidious. A.

ملولي *mālūlī*, thou art weary, thou art averse to; aversion, loathing. A.P.

ممالك *mamālik* (pl. of مملکه *mamlukat*), regions, kingdoms, realms. A.

ممانعت *mumāna'at*, prohibition, resistance, refusal; repugnance. A.

ممتاز *mumtāz*, picked out, chosen; eminent, distinguished. A.

ممتنع *mumtani'*, prohibited; impossible, impracticable. A.

ممد *mumidd*, prolonger, extender, aider, assistant. A.

مدوح *mamdūh*, praised, lauded. A.

ممسك *mumsik*, holdfast, close-fisted, parsimonious, stingy. A.

مقوت *mamkūt*, disagreeable, detestable; hated, detested; odious. A.

مملکت *mamlukat*, dominion, realm, kingdom. A.

مملوک *mamlūk*, possessed, owned; purchased slave, property. A.

مملوكي *mamlūkī*, relation of servant, servile condition, servitude. A.P.

من *man*, I, (and in the oblique case) me. A weight varying from 1½ lbs. to 80 lbs. P.

من *man*, who, he who, she who, him who; whoso, whosoever; who? A.

ما من *māz zā*, who (is) this? A.

من *min*, from; of; from amongst, by; besides; for; on account of; than. A.

من ذا الذي *miz za 'lazī*, from this who. A.

ما من مولود *mā min maulūdin*, there is not one of those who are born, there is none born. A.

من *mann*, reproaching with favours bestowed, twitting with benefits conferred; imposing a sense of obligation. A.

منابر *manābir* (pl. of منبر *mimbar*), pulpits, platforms. A.

مناجات *munājāt*, prayers, silent devotions. A.

مناذمت *munādamat*, society, familiarity, sociableness, intercourse, associating with. A.

منارة *manāra*, lighthouse; minaret, tower from whence people are summoned to prayer. A.

منازعت *munāza'at*, altercation, contest, hot contention. A.

مناسب *munāsib*, fit, suitable, suited, consonant, accordant, apposite, apropos. A.

مناسبت *munāsabat*, relation, resemblance; analogy, proportion, comparison. A.

مناصحت *munāṣaḥat*, advice, admonition, exhortation, counselling. A.

مناظرة *munāzara*, disputation. A.

منافع *manāfi'* (pl. of منفعة *manfa'at*), gains, profits, benefits, advantages. A.

مناقض *munāḳiz*, contrary, repugnant. A.

مناکحت *munākaḥat*, marriage. A.

من السماء *mina 's samāi*, from heaven. A.

من العذاب الاندبي *mina 'l 'azābi 'l adnā*, of the lighter punishment, i.e. of this world. A.

مناهي *manāhī* (pl. of منهي *manḥiy*), forbidden practices, prohibited things; crimes, sins. A.

من آياته *min āyātihi*, of or from its (the Kurān's) verses. A.

منبر *mimbar*, pulpit. A.

من بعد *mim ba'da*, afterwards. A.

بعد ذلك *mim ba'da zālīka*, after that. A.

منت *manat*, I thee. P.

منت *minnat*, praise; thanks; obligation, conferring a favour; twitting or casting in the teeth of benefits conferred. A.

منت بردن *minnat burdan*, to bear or lie under obligations. A.P.

منت شناس *minnat-shinās*, one who appreciates favours or recognizes obligations, grateful. A.P.

منت نهادن *minnat nihādan*, to lay under obligations, to confer a favour. A.P.

منتصب *muntasib*, erect; set up, placed, erected, set on (as a cauldron or pot); marked with *naṣba* or *fatha*, nasbated (as when *kidr* has been changed to *ḳadr*). A.

منتظر *muntazir*, one who expects with impatience, waiting, expecting, expectant. A.

منتظم *muntazim*, arranged; placed in rows; threaded (as pearls). A.

منتهي *muntahā*, finished, terminated, completed, accomplished, ended, consummated. A.

منجلاب *manjalāb*, impure or stinking water. P.

منجم *munajjim*, astronomer, astrologer. A.

من خير *min ḳhair*, of good, of what is good and desirable. A.

منزل *manzil*, dwelling-house, mansion; lodging; halting-place, stage, station-house; dignity, rank. A.

منزل *manzilan*, as to rank (accus.). A.

منزلت *manzilat*, rank, station; dignity; character, esteem. A.

منسوب *mansūb*, connected, associated, attributed, ascribed, imputed, charged; accused. A.

منش *manash*, I him. P.

منش يكي از متعلقان منش مطلع گردانيد *yake az muta'allikāni manash muṭṭali' gardānīd*, one of my friends made him acquainted. P.

منشآت *manshāt*, literary compositions, writings. A. [nishastan]. P.

منشين *ma nishin*, sit not (neg. imp. of نشستن)

منصب *manṣib* or *manṣab*, office, post, dignity. A.

منصب قضا *manṣibi ḳazā*, office of a judge. A.P.

منصبي *manṣabe*, a post of dignity. A.P.

منصرف *munṣarif*, receding, retiring, departed. A.

منصرف کردن *munṣarif kardān*, to retire, depart; to get rid of, spend, dissipate. A.P.

منصفاً *munṣif*, just, true, honest, candid *munṣifan* (acc.). A.

منصور *manṣūr*, aided, defended (by God), rendered victorious. A.

الاعداء *al manšūru 'ala 'l ā'dā'i*, the victorious over enemies. A.

منطق *manṭik*, speech, discourse; logic, reasoning, argument. A.

منظر *manẓar*, face, countenance, aspect, looks. A.

منظور *manẓūr*, seen, viewed, beheld; beloved, favourite, sweetheart. A.

منظوم *manẓūm*, (fem. منظومة *manẓūma*), composed in verse, metrical, versified. A.

منع *man'* (or as used *mana'*), forbidding; prohibition. A.

من عبيدي *min 'abdi*, from my servant. A.

منعدم *mun'adīm*, lost, vanished, disappeared, destroyed, annulled, ruined. A.

منعم *mun'am*, benefited, blest with abundance, wealthy, affluent. A.

منعم *muna'am*, blest with the good things of this world, rich, affluent. A.

من عند الله *min 'inda 'llāh*, from God, with the favour of God. A.

منغص *munaghghaṣ*, sullied, disturbed, embittered, made wretched. A. [defile. A.]

منفذ *manfaz*, place of passage; pass, passage, benefit. A.

منفعت *manfa'at*, emolument, advantage, benefit. A.

منقضي *munkaẓi*, finished, ended, completed. A.P.

منقطع *munkaṭi*, cut off, exterminated. A.

منكر *munkar*, denied; ignored; atrocious, bad, wicked, iniquitous. *Munkir*, ignorer; averse, disapproving, evil-affected. A.

منكري *munkarī*, atrocity, iniquity. A.P.

... *munkare*, an atrocious offence, an enormity. A.P.

منكر *ma nigar*, look not (neg. imp. of نكرستن). P.

منم *manam*, I am, I am (one who). P.

من مغربها *mim maghribihā*, from its setting-place, from the West. A.

منه *ma nih*, lay not, place not, set not (neg. imp. of نهادن). P.

منية *munyat*, wish, desire. A.

منيتي *munyatī*, my desire. A.

منيّة *maniyat*, death, decease. A.

منيّتي *maniyatī*, my death. A.

منيّتي قبل *kabla maniyatī*, before my death. A.

منيع *manī*, inaccessible, impregnable. A.

منيرش *manyūsh* (for *ma niyush*), listen not. P.

مو *mū*, hair. P.

موي زنگي *mūyi zangī*, hair of a negro. P.
موجب *mawājīb* (pl. of موجب *mūjīb*), causes reasons, motives. A.

مواجهه *muwājaha*, presence; face to face. A.

مواخذ *mu'ākhaẓ*, taken to task, rebuked, reproved, chastised. A. [sion. A.]

مواخذت *mu'ākhaẓat*, remonstrance, reprehension.

مواخذت کردن *mu'ākhaẓat kardan*, to call to an account. A.P. [peds, cattle. A.]

مواشي *mawāshī* (pl. of ماشية *māshiyat*), quadrupeds.

مواظبت *muwāẓabat*, perseverance, assiduity. A.

موافق *muwāfīk*, conformable, suitable, agreeable, consonant, apt, fit. A.

موافقت *muwāfakat*, agreement, unison, harmony, concurrence, acquiescence; assent, consent; concert; aptness, suitability, congeniality. A.

موانست *mu'ānasat*, intimacy, familiarity. A.

موت *maut*, death. A.

موت الفقراء *mautu 'l fuqarā'i rāhatun*, the death of the poor (is) ease. A.

مؤثر *mu'aṣṣar*, impressed. A.

... *mu'aṣṣir*, penetrating, making an impression; impressive, effectual, effective, efficient. A.

موج *mauj*, wave. A.

موجب *mūjīb*, cause, means, motive, reason, account. A. [to. P.A.]

بموجب *ba mūjīb*, in conformity with, according to.

موجع *mūja'*, pained, afflicted with pain: (the verse requires موجعي *mūja'ī*). A.

موجود *maujūd*, found, existing, existent; ready, present, forthcoming. A.

موجودات *maujūdāt* (pl. of موجودة *maujūdat*), existing things; existences. A.

موجّه *muwajjah*, approved, agreeable. A.

موحد *muwahhid*, one who confesses the unity of God, unitarian; orthodox. A.

مودّت *mawaddat*, friendship, love. A.

مؤذن *mu'azzin*, the crier who summons Muhammadans to prayer from one of the minarets of a mosque. A.

مؤذي *mu'zī*, noxious, injurious, hurtful, pernicious; injurer. A.

مور *mūr* (or *mor*), ant, emmet; reptile. P.

مورچانه *mūrchāna*, rust of iron. P.

مورچه *mūrcha* (pl. مورچگان *mūrchagān*), little ant, emmet; (figuratively) hairs about the face, whiskers. P.

مورم *mūram*, I am an ant. P.
 موروث *maurūs*, inherited; hereditary. A.
 موري *more*, an ant. P.
 موربانہ *morīyāna*, rust. P. [nious. A.
 موزون *mauzūn*, weighed, measured; harmo-
 موسم *mausūn*, time, season; monsoon. A.
 موسوم *mausūm*, marked, signed, impressed,
 branded; noted, characterized; named. A.
 موسیٰ *Mūsā*, Moses, the Jewish lawgiver. A.
 موش *mūsh*, mouse. P.
 موشک *mūshak* (dim. of موش *mūsh*), little mouse. P.
 موشک کور *mūshaki kūr*, blind little mouse,
 i.e. the mole. P.
 موصوف *mauṣūf*, furnished with qualifications,
 qualified; characterized, distinguished; de-
 scribed; praised; before-mentioned. A.
 موضع *mauṣa'*, place; village, hamlet, town. A.
 موضعی *mauṣa'e*, a place, a certain place. A.P.
 موعظت *mau'izāt* (P. pl. موعظہا *mau'izahā*), ad-
 vice, admonition, exhortation, homily. A.
 موفق *muwaffak*, assisted, favoured, blessed. A.
 . . . *muwaffik*, one who prospers, favours,
 seconds; sure guide. A.
 موکل *muwakkal*, appointed guardian, charged
 with, entrusted; superintendent; keeper
 (of a prisoner). A.
 مولد *maulid*, native country, birth-place. A.
 مولع *mūlī*, excited; greatly addicted, passion-
 ately fond, eager desirer; ardent, greedy. A.
 مؤلف *mu'allif*, compiler, composer, author. A.
 مولود *maulūd*, born. A.
 مولیٰ *maulā*, lord, master, ruler. A.
 المولیٰ *al maulā*, God, the Lord. A.
 العجم *maulā mulūki 'l 'arabi*
wa 'l 'ajami, lord of the kings of Arabia
 and Persia, A.
 موم *mūm* or *mom*, wax. P.
 مؤنت *ma'ūnat*, provisions, daily food or rations. A.
 مؤنس *mu'nis*, intimate, familiar; companion,
 friend. A.
 موی *mū*, hair of the head. P. [whiskers. P.
 موی بانگش *mūyi bunāgosh*, hair of the cheek,
 مؤید *mu'aiyad*, aided, strengthened, rendered
 victorious. A.
 السماء *al mu'aiyad mina 's samā'i*, the
 aided of heaven. A.
 موئی *mū'e*, a single hair. P.

مد *maḥ*, the moon. P.
 . . *mih*, great; superior. P. [jesty. A.
 مہابت *mahābat*, fear, dread, alarm; awe; ma-
 مہار *mihār*, leading-string, reins, halter, bridle;
 a camel's leading-string or bridle; a peg
 put through a camel's nose to which the
 leading-string is attached. A.
 مہ پارہ *mah-pāra* (lit. piece of the moon), mis-
 tress. P. [perior. P.
 مہتر *mihtar* (pl. مہتران *mihtarān*), greater, su-
 مہتری *mihtarī*, greatness; superiority, head-
 ship, rule. P.
 مہجور *mahjūr*, separated, cut off, excluded; fled
 from, forsaken, deserted, rejected, shunned. A.
 مہد *mahd*, cradle. A. [ness. P.
 مہر *mihri*, love, attachment; tenderness, kind-
 . . *muhr*, seal; virginity. P.
 مہرش *mihrash*, love of him (her, it); his love. P.
 مہربان *mihrbān*, kind, affectionate, friendly;
 friend, lover. P.
 مہ رو *mah-rū*, moon-faced, beautiful. P.
 مہ روئی *mah-rū'i*, thou art fair as the moon. P.
 مہرہ *mukra*, chessman; bead of glass or coral. P.
 مہرہ برچیدن *mukra bar chidan* (lit. to gather
 up the pieces, or chessmen), to give up the
 game, to abandon (an enterprise). P.
 مہم *muhimm*, momentous (affair), grand, serious,
 urgent, weighty (business). A.
 مہمان *mihmān*, guest, being a guest. P.
 مہمان سراي *mihmān-sarāi*, guest-chamber, house
 for strangers, hospitable roof, hostel. P.
 مہمانی *mihmānī*, feast, entertainment; hos-
 pitality. P.
 مہمل *muhmal*, useless, of no importance; neg-
 lected, disregarded. A.
 . . *muhmil*, negligent, careless. A.
 مہیا *muhaiyā*, prepared, made ready. A.
 مہین *mihīn*, greatest, noblest. P.
 می *mai*, wine. P.
 می *mī*, a particle prefixed to the Aorist, the
 Present, Imperfect, and Imperative of Per-
 sian verbs, which has the effect of chang-
 ing the two last into the habitual and con-
 tinuative forms. P.
 میا *mayā*, come not (neg. imp. of آمدن *āma-*
dan). P. [آزاردن]. P.
 میازار *mayāzār*, distress not (neg. imp. of
 میان *miyān*, waist, middle; between, betwixt. P.

از ان میان *az an miyan*, from the midst thereof, from amongst them: P.

[tapis. P.

در میان آمدن *dar miyān āmadan*, to come on the میان بستن *miyān bastan*, to gird the waist or loins. P.

میان تهی *miyān-tihī*, empty within, hollow. P. میانه *miyāna*, middle; middle-sized, middling, moderate; mediation. P. (آمدن). P.

می آید *mī āyad*, is coming, cometh (present of میت *maiyyit*, dead. A.

هآز ما'اهو میاییتون *hāz ma'ahu maiyyitun*, this (thing) with him (is) dead. A.

میخ *mekh*, nail, peg or pin. P.

میخی چند *mekhe chand*, some nails, a few pegs. P. میدان *maidān*, plain, area, circus, course, arena; battle-field, battle. A. [thou. P.

میر *mīr*, prince; (imp. of مردن *mūrdan*) die میراث *mīrās*, heritage, inheritance. A.

میرانم *mīrānam*, make me to die (imp. of (میرانیدن). P. (رفتن). P.

میراود *mīravad*, goeth, is going (present of میسر *miyassar*, facilitated, made easy; practicable, feasible, obtainable; obtained, gained. A.

میشویی *mī shū'ī*, thou canst wash (aor. of شستن). P. میکائیل *Mikā'il*, Michael, the archangel (thought by the Muhammadans to be the especial protector of the Jews, as Gabriel is of the followers of Islām). A.

میکردم *mīkardam*, I was making (Progressive or Continuative Past of کردن). P.

میل *mail*, inclination, leaning, bias; fondness, partiality. A. [bias. A.P.

میل کردن *mail kardan*, to incline to, to bend, میل *mīl*, needle; skewer or wire for anointing the eye with collyrium. A.

میلی *maile*, a leaning, a bias, an inclination. A.P. میمون *maimūn*, prospered with success, favoured by fortune; fortunate, auspicious; name of a man, Felix. A.

مینا *minā*, glass of a variety of colours; enamel; blue heaven, azure sky. P.

میندیش *mayandesh*, be not anxious (neg. imp. of اندیشیدن *andeshidan*). P.

میوه *mīva* or *meva*, fruit. P.

ن

ن *na*, not (a prefixed negative particle). P.

نا *nā* (prefix), not, non-, un-, in-, dis-. P.

نا *na* (pronom. suffix), us, of us, our. A.

نا آزموده *nā āzmūda*, untried, inexperienced. P. نا امید *nā umed*, or *nā ummed*, despairing, despirer, despondent. P.

نا امیدی *nā umedī*, despair, hopelessness. P.

نا اهل *nā ahl*, unworthy, worthless, base. P.A.

نا بکاري *nā bakārī*, uselessness. P.

نا بوده *nā būda*, not been, not become. P.

نا بینا *nā bīnā* (pl. بینایان *nā bīnāyān*), not seeing, blind, sightless. P.

نا بینائی *na bīnā'ī*, want of sight, blindness. P. *nā bīnā'e*, a blind person. P.

نا پاک *nā pāk*, unclean, dirty, nasty, filthy. P

نا پایدار *nā pāi-dār*, unstable, unsteady, inconstant. P.

نا پرهیزگار *nā parhezgār*, inattentive, incautious, negligent; intemperate, incontinent, unchaste. P.

نا پسند *nā pasand*, disapproved, unapproved; objectionable, unbecoming, distasteful, displeasing, offensive. P.

نا پسندی *nā pasandī*, disapprobation; anything deserving of disapprobation. P.

نا پسندیده *nā pasandīda*, disapproved; deserving of censure and disapprobation; offensive, unpleasant. P.

نا تراشیده *nā tarāshīda*, unhewn, unpolished, uncouth; lout. P. [defective. P.A.

نا تمام *nā tamām*, unfinished, crude, imperfect,

نا توان *nā tuwān*, impotent, weak, powerless. P.

نا توانی *nā tuwānī*, inability, weakness, impotence. P.

نا جنس *nā jins*, of worthless stock or quality; ignoble; ill-conditioned. P.A.

نا جوانمرد *nā juwān-mard* (pl. جوانمردان *nā juwān-mardān*), not a gentleman, ungentlemanly; illiberal, ignoble. P.

نا چار *nā chār*, helpless, remediless. P.

نا چیز *nā chīz*, nothing-worth, worthless, vile, contemptible. P.

نا حق شناس *nā haqq-shinās*, ungrateful. P.A.

ناخن *nākhun*, nail, claw, talon. P.

نا خوب *nā khūb*, unseemly, unbecoming. P.

نا خوبی *nā khūbī*, want of beauty, unscomeliness, ugliness. P.

نا خوردن *nā khwurdan*, not eating; not to eat. P.

نا خورده *nā khwurda*, not eaten, untasted; not suffered, felt or experienced, unfelt. P.

خوش *na khwush*, unpleasant, disagreeable, harsh, unharmonious. P.
 خوش آواز *nā khwush-āwāz*, possessed of a disagreeable voice, harsh-voiced. P.
 خوشتر *nā khwushtar*, more unpleasant, more grating, more disagreeable. P.
 نادان *nādān*, ignorant, inexperienced; fool. P.
 نادانی *nādānī*, ignorance, folly; (thou) art ignorant. P.
 نادر *nādir*, rare, wonderful, uncommon; rarely. A.
 نادر الحسن *nādiru 'l husn* of rare beauty. A.
 نادرست *nā durust*, untrue, incorrect, inaccurate, wrong. P.
 ندیده *nā dīda*, unseen; unknown. P.
 نار *nār* (fem.), fire; hell. ناراً *nāran* (acc.). A.
 ناز *nāz*, blandishment, caress, caressing, affection, tenderness, grace, coquetry, feigned disdain, delicacy, airs. P.
 نازل *nāzil*, lowered, descending. A.
 نازنین *nāznīn*, lovely, amiable, agreeable, delicate; dear, precious; belle, mistress. P.
 نازنینی *nāznīnī*, thou art a beauty; thou art held dear or precious. A.
 زبیا *nā zebā*, ill-favoured, uncomely; unbecoming. P.
 نازیدن *nāzīdan*, to coquet, to put on pretended haughtiness, to pride or plume one's self, to boast, to swell, look big, be elated. P.
 ناس *nās*, men, mankind. A.
 الناس *an nās*, mankind. A.
 انسان علی دین ملوکهم *an nāsu 'alā dīni mulūki-him*, men (follow or make a profession) according to the religion of their kings. A.
 ناساز *nā sāz*, inharmonious, dissonant, discordant. P.
 ناسازگار *nā sāzgār*, uncongenial. P.
 ناسپاس *nā sipās*, ungrateful, unthankful. P.
 ناسزا *nā sazā*, unworthy, improper, unbecoming. P.
 ناسزاوار *nā sazāwār*, uncongenial, ungenial. P.
 ناسزایی *nā sazāi*, unworthy. P.
 ناسزائی *nā sazā'e*, an unworthy personage. P.
 ناشرة *nāshirat* (pl. ناشرات *nāshirāt*), a cloud-scattering, or dust-scattering (wind), strong (wind). A. [acquaintance. P.
 ناشاخت *nā shinākht*, unknown, without
 ناشی *nāshī*, monitor, counsellor, faithful adviser. A.

ناصر *nāshir*, defender, assistant, helper. A.
 ناصواب *nā šawāb*, not right, improper, vain, false. P.A.
 ناصیه *nāšiya*, forelocks, pendulous ringlets; front, forehead, countenance. A.
 ناظر *nāṭūr*, gardener, watcher, keeper of a vineyard, or palm plantation. A.
 ناظر *nāṣir* (P. pl. ناظران *nāṣirān*), looker, viewer, inspector, spectator, beholder. A.
 ناف *nāf*, the navel. P.
 نافذ *nāfiz*, penetrating, piercing; valid, operative, effective; received, obeyed. A.
 نافرمان *nā farjām*, unpropitious, unhappy. P.
 نافرمان *nā farmān*, disobedient, uncomplying, ing, stubborn, refractory. P.
 نافع *nāfi*, profitable, advantageous, salutary, useful. A. [benefit. A.
 بنافع *bi nāfi'in*, for benefiting, (calculated) to
 فایز بنافع ادب الادیب *fa laisa bināfi'in adabu 'l adīb*, then the instruction of the teacher is of no benefit. A. [impaired. A.
 ناقص *nāqis*, deficient, defective; diminished, deficient in understanding, unintellectual, dull. A.P. [making. P.
 ناقص عقل *nāqis 'aql*, deficient in understanding, unintellectual, dull. A.P. [making. P.
 ناکردن *nā kardan*, not to make; the non-
 ناکرده *nā karda*, unfinished, undone. P.
 ناکس *nā kas*, mean base, vile, worthless; a nobody. P.
 ناگاه *nā gāh*, suddenly, unexpectedly, all at once, on a sudden. P.
 ناگفتن *nā guftan*, not to speak; not speaking. P.
 ناگاه *nāgah*, suddenly, all at once. P.
 ناگهانی *nāgahe*, on a sudden, unexpectedly. P.
 نالشی *nālīsh*, complaint, lamentation. P.
 ناله *nāla*, complaint, moan, lamentation. P.
 نالیدن *nālīdan*, to complain, lament, bemoan, groan. P.
 نام *nām*, name; fame, character, reputation. P.
 نام نهادن *nām nihādan*, to name, to call. P.
 نامحسوب *nā maḥbūb*, unloved, disliked. P.A.
 نامرادی *nā murādī*, unpleasantness, disagreeableness, disappointment; distress, despair; renunciation of the world. P.A.
 نامردم *nā mardum* (pl. نامردمان *nā mardumān*, not human, inhuman, brutish; base, ignoble, vile. P.
 نامساعد *nā musā'id*, unfavourable, unpropitious. P.A.

نا مستعد *na musta'idd*, unapt, inept, incapable, unready. P.A.

نا معلوم *nā ma'lūm*, unknown. P.A.

نا معول *nā mu'awwal*, not to be trusted, not trustworthy, unsound. P.A.

نا مقبول *na maqbūl*, unaccepted, unwelcome. P.A.

نا مناسب *nā munāsib*, unfitting, improper, unbecoming, wrong. P.A.

نامور *nāmvar*, famous, celebrated, noted, renowned, notorious. P. [nious. P.A.]

نا موزون *nā mauzūn*, discordant, inharmonic.

ناموس *nāmūs*, reputation, character, fame, honour, credit, esteem. P.

نام و نشان *nām o nishān*, name and trace. P.

نامه *nāma*, writing, letter, record, book; works, acts, deeds. P.

نامی *nāmī*, illustrious, renowned, famed. P.

نان *nān* (but by Persians usually pronounced *nūn*), bread; loaf. P.

نانهی *nāni tihī*, dry bread. P.

نان رباط *nāni ribāt*, bread given away at monasteries to travellers, pilgrims, and mendicants. P.A. [charity. P.A.]

نان وقف *nāni wakf*, bequest of bread in *nā nihāda*, not put, not placed, not allotted. P.

نانی *nāne*, a loaf, a single loaf. P.

ناواری *nāvarī*, wilt not bring (a contraction of *nāyāvarī*, the neg. aor. of آوردن *āvar-dan*, to bring). P.

نا هموار *nā hamwār*, uneven, unsuitable, disproportioned, ungainly; untidy, ill-behaved, unruly. P.

نای *nāi*, neck, throat; flute, pipe. P.

نای و نوش *nāi o nosh*, song (or music) and wine. P. [obtain. P.]

نایافتن *nā yāftan*, not to find, procure, or

ناید *nāyad* (for نیاید *nāyāyad*), comes not. P.

نائم *nā'im*, sleeper; sleeping, asleep. A.

لِ النَّائِمِ *li 'n nā'imī*, for the sleeper. A.

نائی *nā'ī*, reed, cane; the throat, neck. P.

نابت *nabāt*, fine sugar, white and refined. P.

... nabāt, vegetation, plant. A.

نابتاً حسناً *nabātan ḥasanān*, fair plants. A.

نبرد *nabard*, war, battle, conflict. P.

... na barad, he taketh not away, removeth not (neg. aor. of بردن *bur-dan*). P.

... na burad, he cuts not off (aor. of *burīdan*). P.

نری *na barī*, thou shouldst not bear or submit to (2 p. sing. aor. of بردن *bur-dan*). P.

نیش *nabisht*, writing, inscription. P.

نیشتن *nabishtan*, to write. P.

نبض *nalz*, the pulse. A.

نبوت *nubuwwat*, prophecy, prophetic gift or office, function or privilege of a prophet. A.

نبودی *na būde*, he or it would not be. P.

نبی *nabī* = نبیند *na binad* [q. v.]. P.

نبی *nabīy*, prophet. A.

نبیند *na binad*, he seeth not (3 p. sing. aor. of دیدن *dīdan*). P.

نترسد *na tarsad*, he should not fear; ought he not to fear? (3 p. sing. aor. of ترسیدن *tar-sīdan*). P.

نتوان *na tuwān*, (one) cannot. P. [sīdan). P.]

نتوان رست *na tuwān rast*, one cannot escape. P.

نتواند *na tuwānad*, cannot. P.

نتوانستن *na tuwānistan*, not to be able. P.

نثار *nišār*, money, or anything thrown by way of largess among the populace on festive occasions; a scattering, showering down. A.

نثار *nušār*, any thing scattered or showered; rain, showers. A.

نجم *najm*, star. A.

نجوئی *na jū'ī*, thou seekest not (2 p. sing. of جستن *justan*). P.

نحن *naḥnu*, we. A. [present of جستن *justan*). P.]

نحو *naḥw*, way, path, track. A.

النحو *an naḥw*, grammar, syntax. A.

نحوی *naḥwīy*, teacher of syntax, grammarian. A.

بنحوی *bi naḥwīyīn*, by a grammarian. A.

نخست *nukhust*, first; first of all. P.

نخستین *nukhustīn*, first; original, former. P.

نخفتست *na khuftast*, is not asleep. P.

نخل *nakhl*, palm-tree; (and often) any young tree in general. A. [ers. A.P.]

نخل بند *nakhl-band*, maker of artificial flower-groves of the tribe Beni Maḥmūd (lit. the palm-grove of the tribe Beni Maḥmūd), the name of a halting-place on the road from Kūfah to Mecca, where the pilgrims are wont to rest. A.

نخله بني هلال *nakhlā'i banī hilāl* (lit. the palm grove of the tribe Banī Hilāl), a place in Arabia. A. [Arabia. A.]

نداء *nidā*, voice, call from heaven. A.

ندامت *naḍamat*, repentance, contrition, regret, remorse. A.

ندانی *na dāni*, thou knowest not; knowest not thou? (2 p. sing. aor. of دانستن *dānistān*). P.
 ندر *na darād*, rendeth not (3 p. sing. aor. of دریدن *darīdan*). P.
 ندماء *nudamā* (pl. of نديم *nadīm*), intimate friends, boon companions, courtiers. A.
 نهد *na dihad*, giveth not (3 p. sing. aor. of دادن *dādan*). P.
 ندیده *na didā'e*, hast thou not seen? P.
 نديم *nadīm* (P. pl. نديمان *nadīmān*), courtier, confidant, boon-companion. A.
 نذر *nazr*, vow, offering; gift to a superior. A.
 نذير *nazīr*, admonisher, monitor; prophet or teacher sent to warn the wicked. نذیرا *nazīran* (acc.). A.
 نذیرا کفی بتغیر الزمان *kafā bi taghayyuri 'z zamāni nazīran*, change of time is a sufficient admonisher. A.
 نرسی *na rasi*, thou wilt not arrive. P.
 نرم *narm*, soft, mild, gentle; downy. P.
 نرمی *narmī*, softness, mildness, gentleness. P.
 نزاع *nizā'*, quarrel, strife, dispute. A.
 نزد *nazd*, near, towards, with. P.
 نزدیک *nazdīk*, near, with, adjoining, present. P.
 نزدیکان *nazdīkān* (pl. of نزدیک *nazdīk*), those near or about one, servants, attendants. P.
 نزدیکتر *nazdīktar*, nearer. P.
 نزع *naza'*, the agonies of death. A.
 نزول *nuzūl*, descending, alighting; descent. A.
 نزهت *nuzhat*, cheering, refreshing; pureness, freshness; delight, pleasure, recreation, diversion. A.
 نسبت *nisbat*, relation, reference, relationship. A.
 نسبت کردن *nisbat kardan*, to refer, impute, ascribe; to compare. A.P. [*sadda*]. A.
 نسد *nasuddu*, we will close up (imperf. of سد *sadd*). A.
 نسد به شوق المیز *nasuddu bihi shukūka 'l ma-brazi*, we will close up with it the chinks of the privy. A.
 نسرین *nasrīn*, wild rose, dog-rose, eglantine. P.
 نسق *nasāq*, order, manner, method, arrangement. A.
 نسل *nasl*, offspring, progeny, race, breed. A.
 نسیم *nasīj*, woven; silken garments of fine texture, interwoven with gold thread. A.
 نشأت *nasha'ta*, thou hast grown up (2 p. sing. of the perfect نشأ *nasha'a*). A.

نشاط *nashāt*, cheerfulness, joyousness, glee, sprightliness. A.
 نشان *nishān*, sign, mark, trace, characteristic; scar; flag, standard. P.
 نشان دادن *nishān dādan*, to point out, to indicate, to exemplify. P.
 نشانندن *nishāndan*, to mark; to cause to sit, to seat, to place; to quench, extinguish, allay. P.
 نشانه *nishāna*, mark, aim, butt, target. P.
 نا شاید *na shāyad*, is not suited, is improper, unfit, unbecoming, suits not, befits not. P.
 نشست *nishast*, he sat; sitting. P.
 نشستن *nishastan*, to sit, squat; to settle, to be fixed; to be extinguished. P.
 نشستہ *nishasta'e*, art thou sitting? P.
 نشیدہ *na shanīda'e*, hast thou not heard? P.
 نشوی *na shavī*, thou wilt not become (aor. of شدن *shodan*). P.
 نشیب *nishēb*, descent, declivity, slope. P.
 نشیمن *nishīman*, seat, place, abode, mansion, place of sitting. P.
 نشین *nishīn*, sit, sit down (imp. of نشستن *nishastan*). P.
 نشینم *nishīnam*, I sit (aor. of نشستن *nishastan*). P.
 نشینی *nishīnī*, thou shouldst sit. P.
 نصب کردن *naṣb kardan*, to fix, appoint. A.P.
 نصر *naṣr*, victory. A.
 ... *naṣara*, he succoured, he helped; (used optatively) may He render victorious! A.
 نصر اعلامه *naṣara ā'lāmahu*, may (God) give victory to his banners. A.
 نصرانی *Naṣrānīy*, Nazarene, Christian. A.
 نصیحت *naṣīhat*, advice, counsel, admonition, exhortation. A.
 نصیحتگر *naṣīhatgar*, counsellor, adviser. A.P.
 نطفه *nuṭfa*, seed, sperma hominis, embryo. A.
 نطق *nuṭk*, speech, articulation. A.
 نطیب *nuṭību*, we find sweet (imperf. of اطاب *aṭāba*, 4th form of the verb طاب *ṭāba* for طیب). A.
 نظر *naẓar*, sight, look, glance, regard, favour, kindness. A.
 نظر کردن *naẓar kardan*, to look, look at, to perceive, to observe. A.P.
 نظر داشتن *naẓar dāshtan*, to have or hold in view, to fix the gaze on, to behold, perceive. A.P.
 نظری *naẓare*, a look, a glance. A.P.
 نظم *naẓm*, verse, poetry. A. [lawful. A.
 نظیف *naẓīf* (fem. نظیفة *naẓīfat*), pure, clean,

نعت *na't*, description, epithet; praise. A.

نعره *na'ra*, shout, cry, exclamation. A.

نعره زدن *na'ra zadan*, to raise a shout, to utter a cry, to exclaim. A.P.

نخش *na'sh*, bier with a dead body laid upon it (when empty it is called سریر *sarir*). A.

نعل *na'l*, horse-shoe, shoe. A.

نعل در آتش *na'l dar ātish* (lit. horse-shoe in the fire), agitated, discomposed; afflicted. (The superstition is that a horse-shoe thrown into a fire, with the name of any person engraved on it, and incantations pronounced over it, has the effect of making such person restless and miserable). P.

نعلبند *na'l-band*, smith, farrier. A.P.

نعلبند پسر *na'lband-pisar*, blacksmith's son. A.P.

نعلین *na'lain* (oblique dual), pair of shoes with wooden soles; clogs. A.

نعم *na'am*, yes, very true, very well. A.

... *ni'am* (pl. of نعمة *ni'mat*), good things. A.

نعمت *ni'mat*, blessing, favour, grace, bounty; prosperity, riches, wealth, opulence, good things; tenderness, delicacy; liberality. A.

نعمتی *ni'mate*, a single favour. A.P.

نعمتی گر اندر *gar andar ni'matī*, if thou art in affluence. P.A.

نعوذ بالله *na'ūzu bi 'llāh*, we seek refuge with God; God help us! A.

نعیب *na'ib*, croaking, croak. A.

نعیق *na'ik*, croaking, croak. A.

نعیق غراب البین *na'iku ghurābi 'l baini*, the croak of the raven of separation; (see غراب *ghurāb*). A.

نعم *na'im*, enjoyment, luxury, anything good which we enjoy; pleasure, delights. A.

نغز *naghz*, beautiful, good. P.

نغزتر *naghztar*, more agreeable. P.

نغمه *naghma*, soft and sweet musical sound, melody. A.

نفاق *nifāk*, hypocrisy, dissimulation. A.

بنفای *ba nifāk*, hypocritically. P.A.

نفرت *nafrat*, abomination, aversion, disgust; fright, alarm, terror. A. [desire. A.

نفس *na'f*, soul, spirit; self, person; carnal

... *nafas*, breath, breathings; talk; moment. A.

نفس اماره *na'fī ammāra*, imperious (or overpowering) lust, concupiscence. A.P.

نفس بر آوردن *na'fas bar āvardan*, to give utterance. A.P.

نفس پرور *na'f-parwar*, self-indulgent, selfish; effeminate, luxurious. A.P.

نفسه *na'fsuka*, thyself, thy soul. A.

نفسه *na'fsihi*, (from) himself, (of) his own nature. A. [sigh. A.P.

نفسی *na'fase*, a single breath, one breath, a

سرد *na'fase sard*, a cold sigh. A.P.

نقط *naft* or *nift*, naphtha, bitumen, liquid naphtha. A.

نقط انداز *naft-andāz*, maker of fireworks. A.P.

نقط اندازی *naft-andāzī*, the art of making (or exhibiting) fireworks. A.P.

نفع *na'f*, gain, profit, advantage, benefit. A.

نقده *na'faqa*, the necessary expenses for living. A.

نقده کردن *na'faqa kardan*, to disburse, to give in alms. A.P.

نفور *na'fūr*, flying (from society), abhorring, hating; averse, alien. A.

نفي *na'fi*, expulsion, banishment, transportation; prohibition, negation. A.

نفیس *na'fis*, precious; a precious object which is received with such eagerness as to stop the breath (*na'fas*). A.

نفي کردن *na'fi kardan*, to eject, to expel. A.P.

نقاش *na'kka'sh*, embroiderer; painter, limner. A.

نقب *na'kb* (P. pl. نقبها *na'kbhā*), subterranean excavation, digging through a wall, breach. A.

نقد *na'qd*, ready money, coin, small change. A.

بنقد *ba na'qd*, on the instant, by a glance, immediately (p. 78). P.A.

نقدی *na'qde*, the money. A.P.

نقره *nukra*, silver. A.

نقره خام *nukra'i khām*, virgin silver. A.P.

نقش *na'ksh*, picture, drawing, design; spot, paint. A.

نقش برور *na'kshi birūn*, outward adorning. A.P.

نقش و نگار *na'ksh o nigār*, spots and hues, paintings and ornaments. A.P.

نقص *na'qs*, defect, deficiency, injury. A.

نقصان *na'qsān*, loss, injury, defect, deficiency, imperfection, diminution, failure. A.

نقض *na'qz*, violation of contract, rupture, infringement; acting contrary to. A.

نقل *na'ql*, transportation, translation, removal, migration. A. [copy. A.P.

نقل کردن *na'ql kardan*, to remove, migrate; to

نکاح *nikāh*, marriage. A.

نکبت *nakbat*, adversity, trouble. A.

نک *nukta*, subtle or quaint conceit or point ; riddle. A. [kardan]. P.
 نکند *na kunad*, makes not (neg. aor. of کردن) *nikū*, good, beautiful ; well ; safe and sound. P.
 نیکو *nikū-rū*, handsome-faced. P.
 نیکو سیرت *nikū-sīrat*, virtuous, moral. P.A.
 نام *nikū-nām*, bearing a good name, respectable, respected. P.
 ناکوهیدن *nakūhīdan*, to despise, slight, blame. P.
 ناکوهیده *nakūhīda*, despised, blamed, scorned, spoken ill of ; despicable. P.
 نیکویی *nikū'ī*, goodness, kindness, amiability ; comeliness, beauty. P.
 کردن نیکویی *nikū'ī kardan*, to do good. P.
 نگار *nigār*, picture ; beloved object, sweetheart ; beauty. P. [pourtray. P.
 نگار کردن *nigār kardan*, to draw, paint, limn,
 نگارخانه *nigār-khāna*, picture-gallery ; the house or studio of the celebrated imposter Manes, founder of the heretical sect of the Manichæans in the early ages of Christianity. P.
 نگارین *nigārin*, embellished ; beautiful, fair,
 نگاه *nigāh*, look. P. [lovely. P.
 نگاه داشتن *nigāh dāshtan*, to keep, to hold ; to observe, to watch ; to guard, protect, save, preserve. P.
 نگاه کردن *nigāh kardan*, to look, to view, to regard, to watch, to observe ; to gaze at with longing. P.
 نگارن *nigārān* (pres. part.), looking, beholding. P.
 نگارستن *nigaristan*, to behold, look. P.
 نگارستن *nigaristan*, to look, peer, pry. P.
 نگفته *na gufta*, unsaid, not spoken ; not having spoken, as long as one has not spoken. P.
 نگون *nigūn*, upside down, turned, inverted ; adverse. P.
 نگوختن *nigūn-bakht*, unfortunate, ill-fated ; unlucky wight, ignoble, base. P.
 نگه *nigah* = نگاه *nigāh*. P.
 نگه داشتن *nigah-dāshtan* = نگاه داشتن *nigāh-dāshtan*). P.
 نگه کردن *nigah-kardan* = نگاه کردن *nigāh-kardan*. P.
 نگه دار *nigah dār*, preserve thou. P.
 نگین *nigīn*, a ring, especially the seal-ring of a prince ; a precious stone set in a ring. P.
 زیر نگین *zeri nigīn*, under the authority or sanction, dependant on. P.

نم *nam*, moisture, damp, dew. P.
 نماز *namāz*, prayer ; prayers, (especially those prescribed by law to be repeated five times a day). P.
 نماند *na mānad*, remaineth not ; is no more. P.
 نماندم *na māndam*, I remained not. P.
 نمد زین *namadi zīn* or *namad-zīn*, coarse woollen saddle-cloth ; a saddle stuffed on the upper part (to prevent the rider being galled). P.
 نمط *namaṭ*, mode, manner, style, fashion, strain, way, custom, likeness. A.
 نمک *namak*, salt. P.
 نامکین *namakīn*, salted, salt ; seasoned, savoury, enjoyable ; sprightly, arch, sparkling, piquant, witty ; handsome, beautiful, graceful. P.
 نمل *naml*, (fem.) ant ; (figur.) whiskers. A.
 نمودن *namūdan*, to show, point out, display, evince, manifest, discover ; to appear. P.
 نمودی *namūde*, he was in the habit of displaying, he was wont to show. P.
 نمونه *namūna*, example, pattern, sample, specimen ; exemplar. P. [dishonour. P.
 ننگ *nanḡ*, honour, character ; shame, disgrace, (نهان *na nihī*, thou puttest not (aor. of نهادن). P.
 نو *nau*, new, fresh, recent. P.
 نواحی *nawāḡhī* (pl. of ناحیه *nāḡhiyat*), environs, parts adjacent. A.
 نواختن *nawāḡhtan*, to soothe, to caress, to indulge, to gratify, or treat with kindness. P.
 نوادر *nawādir* (pl. of نادره *nādirat*), rarities, rare things. A.
 نوازیدن *nawāzīdan* = نواختن [q. v.]. P.
 نوال *nawāl*, present, gift, donative. A.
 نوالک *nawālīka*, thy gift. A.
 نو آورده *nau-āvarda*, fresh-brought. P.
 نوبت *naubat*, period, time, turn. A.
 نو جوان *nau-juwān*, one just come to adolescence, youth. P.
 نوح *Nūḡ*, the patriarch Noah (called by the Muhammadans شیخ المرسلین *Shaiḡḡhu 'l mur-salīn*, elder of the apostles). A.
 نو دمیده *nau-damīda*, newly-sprouted (incipient [beard]. P.
 نور *nūr*, light. A.
 نوریدن *navardīdan* (or نوردن *navardan*), to omit, pass by or over, to neglect, forget. P.
 نور رسیده *nau-rasīda*, newly-arrived ; new, fresh, recent ; germinating. P.

نور روز *nau-roz*, New-year's-day (which, in the Persian Calendar, is the day on which the sun enters Aries). P.

روزِ نو *nau-rozī*, suited to or becoming the festival of New-year's-day, New-year's. P.

نوش *nosh*, drink, honey, sweets. P.

نوشت *navisht*, what is written, writing, scripture; written. P.

نوشتست *navishtast*, is written or scribbled. P.

نوشتن *navishtan*, to write, to record. P.

نوشته *navishta*, written, inscribed; writing. P.

نوشدارو *nosh-dārū*, treacle; any antidote to poison; an electuary; a pleasant and efficacious medicine (p. 76). P.

نوشیدن *noshidan*, to drink; to take, swallow. P.

نوشیروان *nūshīravān*, name of a king of Persia (Chosroes the first), in whose reign Muhammad was born; he is often designated by the Arabic epithet of العادل *al'ādīl*, the Just. P.

نوشین *noshīn*, sweet, pleasant. P.

نوع *nau'*, species, kind, mode, sort. A.

نوعی *nau'e*, a species, a sort, a mode, a manner; a new, particular, peculiar, or original manner. A.P.

نومیدی *naumedī* or *naumīdī*, despair. P.

نون *nūn*, fish. A.

نون ذو الون *zu'n nūn*, (*lit.* possessed of the fish), a name given to the prophet Jonah; also the name of a certain personage famed for piety, who died A.H. 245 (A.D. 860). A.

نویسنده *navisanda*, writer. P.

نه *na*, not, no, neither, nor. P.

نه *na'e*, thou art not. P.

نه *nih*, put, place, lay, lay down (imp. of نهادن *nihādan*). P.

نه *nih*, nine. P.

نهج *nuhāju*, we are excited, we are roused up (imperf. pass. of the verb هاج *hāja*). A.

نهج الی صوت الاغانی *nuhāju ilā šauti 'l aghānī*, we are roused to the sound of the songs. A.

نهاد *nihād*, nature, disposition, habit. P.

نهادن *nihādan*, to place, put, set, lay, lay by, lay up, lay out; to leave, to fix; to wear; to set out; to determine, make up (one's mind). P.

نهاد *nihāda*, placed; laid, set, fixed; having placed; hath placed. P.

نهان *nihān*, hid, hidden, concealed; secret, occult, latent, clandestine. P.

نهان داشتن *nihān dāshtan*, to keep secret. P.

نهانی *nihānī*, secret, hidden, concealed, private, privy, clandestine. P.

نهادن *nuhāvand* (or *nihāvand*), name of a city in Persian Irāk; name of a mode in music. P.

نهایت *nihāyat*, end, extremity, ne plus ultra. A.

نهر *nahr*, river, stream, canal. A.

نهر الی نهر *nahrūn ilā nahrin*, river to river. A.

نهر تلاطم رکبتی *nahrin talāṭama rukbatī*, a river dashing its waves on my knee; (the gen. *nahrin* is in apposition with *munyat*). A.

نهفت *nihuft*, he concealed; secrecy, secret. P.

نهفت *ba nihuft*, in secret. P.

نهفتن *nihuftan*, to hide, conceal. P. [ly. P.]

نهفته *nihufta*, hidden, latent, concealed; secret-

نهی *nahaḡa*, he brayed (3 per. sing. perfect). A.

نهی اذا نهق الخطیب ابو الفوارس *izā nahaḡa 'l khaṭībū abu 'l fawārisi*, when the preacher Abu 'l fawāris brays. A. [gator; shark. P.]

نهنگ *nahang* (by some *nihang*), crocodile, alli-

نهی *nahy*, prohibition. A.

نهی کردن *nahī kardan*, to forbid, prohibit. A.P.

نهیبت *nahīb*, terror, fear. P.

نی *nai*, reed, cane; flute, pipe. P.

نی *nī*, me (pronom. suffix joined to verbs). A.

.. ne = نه *na*. P.

نیازمد *nayārāmad*, he will not rest (aor. of نیازمیدن *ārāmīdan*). P.

نیازمیدن *nayārāmīd*, he rested not (past of نیازمیدن *ārāmīdan*). P. [āvardan]. P.

نیازد *nayārad*, will not bring (aor. of آوردن *āwardan*). P.

نیازد *bar nayārad*, he raiseth not. P.

نیازد *nayāzārad*, he torments not. P.

نیازاری *nayāzārī*, thou afflictest not, tormentest not, grieveest not (aor. of آزاردن *āzārdan*). P.

نیازردم *nayāzardam*, I tormented not. P.

نیازمند *niyāzmand*, indigent, necessitous, needy. P.

نیازموده *nayāzmūda*, not experienced. P.

نیاساید *nayāsāyad*, he is not refreshed (past of آسودن *āsūdan*). P.

نیاسودی *nayāsūde*, he would not rest. P.

نیافت *nayāft*, he found not. P.

نیاق *niyāk* (pl. of ناکه *nākat*), she-camels. A.

نیاقاً *niyāḡan* (acc.); see under و *wa*. A.

نیام *niyām*, sheath, scabbard, case. P.

نیامد *nayāmad*, came not (past of آمدن *āmadan*). P.

نیاموخت *nayāmokht*, he hath not learned (past of آموختن *āmokhtan*). P.

نیاوردي *nayāvardī*, thou hast not brought (past of آوردن *āvardan*). P.
 نیاروی *nayāvarī*, thou bringest not. P. [*dan*]. P.
 نیاید *nayāyad*, he comes not (aor. of آمدن *āma-*
 نیایی *nayāi*, thou comest not (aor. of آمدن *āma-*
 نی بوریا *na'i boriyā*, the reed of which mats are made. P.
 نیت *niyat* (also نیت *niyat*), design purpose, intention, resolve; will-worship. A.
 نیرزد *nayar zad*, it is not worth (aor. of ارزیدن *ar-*
 نیرو *nirū*, strength. P. [*zidan*]. P.
 نیز *niz*, also, likewise, too; even; again. P.
 نیزه *neza*, spear, lance, javelin. P.
 نیزه باز *neza-bāz*, spearman, lancer. P.
 نیست *nist* (in India *nest*), it is not, consists not. P.
 نیستی *nistī*, thou art not; destitution. P.
 نیش *nesh*, sting; lancet. P.
 نیش زدن *nesh zadan*, to sting, to strike with the sting. P.
 نیشکر *nai-shakgr*, sugar-cane. P.
 نیفتاد *nayuftād*, it did not fall out, happen, or occur (past of افتادن *uftādan*). P.
 نیفشاندی *nayafshāndī*, thou scatteredst not (past of افشاندن *afshāndan*). P. [*of* افشاندن]. P.
 نیفشانی *nayafshānī*, thou scatterest not (aor. نیفشانی *nayafshānī*, thou castest not away (aor. افگندن *afgandan*). P. [*very; very well*. P.
 نیک *nek* (pl. نیکان *nekān*), good, beautiful; well;
 نیک انجام *nek-anjām*, of happy end. P.
 نیکبخت *nek-bakht* (pl. نیکبختان *nek-bakhtān*), fortunate, happy. P.
 نیک بختی *nek-bakhti*, good fortune. P.
 نیکخواه *nek-khwāh* (pl. نیکخواهان *nek-khwāhān*), benevolent, well-wisher. P.
 نیک داشتن *nek dāshtan*, to hold in regard, to treat kindly, to do good. P.
 نیک رفت *nek-rafta* (pl. نیک رفتگان *nek-raftagān*), well-departed; one who, in dying, has left a good name behind him. P.
 نیک روز *nek-roz*, happy. P.
 نیک سر انجام *nek-sar-anjām*, ending well; having a happy issue; thoroughly provided, well furnished. P.
 نیک سهلست *nek sahlast*, it is very easy. P.
 نیک سیرت *nek-sīrat*, of a kindly disposition. P. A.
 نیک فرجام *nek-furjām*, of happy end. P.
 نیک محضر *nek-mahzar*, good-natured, amiable. P. A.

نیک مرد *nek-mard*, good man. P. [*nesty*. P.
 نیک مردی *nek-mardī*, kindness, goodness, ho-
 نیک نام *nek-nām*, of good report, fair-famed. P.
 نیکو *nekū* (pl. نیکوان *nekuwān*), good; well; comely, beautiful. P.
 نیک و بد *nek o bad*, good and bad. P.
 نیکو روش *nekū-ravish*, moral, well-behaved. P.
 نیکو نام *nekū-nām*, of good repute, having a good
 نیکوی *nekuvi*, goodness. P. [*name*. P.
 نیکوئی *nekūi*, goodness, kindness. P.
 نیکي *nekī*, goodness, virtue; good. P.
 نیل *nīl*, indigo; a blue stroke which they are accustomed to draw upon the house-door of anyone deceased, or upon any thing which is lost, confiscated, or abandoned; mourning; the river Nile. P.
 نیم *nīm*, half. P.
 نیم خورد *nīm-khwurd*, half-eaten; half-drunk. P.
 نیم خورده *nīm-khwurda*, half-eaten; half-drunk; leavings, refuse. P.
 نیم روز *nīm-roz*, noon, mid-day; the province of Sīstān. P.
 نیم سیر *nīm-ser*, half-full. P.
 نیم شب *nīm-shab*, midnight. P.
 نینداختی *nayandākhte*, he would not throw, he would not have thrown (past subj. of انداختن *andakhtan*). P.
 نیندوخت *nayandokht*, he gained not, acquired not (past of اندوختن *andokhtan*). P.
 نیوشیدن *niyūshidan*, to listen. P.
 نئین *na'in*, made of reeds; reedy. P.

و

و *wa* (and sometimes in Persian *o*), and; still, yet, while; for; by; (for رب *rubba*) many, many a (p. 142). A.
 و *wā*, again, *re* (a prefix). P.
 و اتوب الیه *wa atūbu ilaihi*, and I turn by repentance unto Him. A. [*tive*. A.
 واثق *wāsiq*, confiding, confident, assured, posi-
 واجب *wājib*, necessary, due, obligatory, incumbent; expedient, proper. A.
 واجب آمدن *wājib āmadan*, to be necessary, to be due or right, to behave. A. P.
 واجبی *wājibi* (or واجبی *ba wājibi*), necessary, expedient, proper, deserved. A. P.
 و احفظ *wa h'fuz*, and protect Thou. A.

وادي *wādī*, valley, vale, dell, dale; river. A. [tor. A. واري *wāriṣ* (P. pl. واريان *wāriṣān*), heir, inheritor of the dominion of Solomon. A. وارث ملك سليمان *wāriṣu mulki sulaimāna*, the inheritor of the dominion of Solomon. A. وأرفع *wa 'rfa'*, and exalt Thou. A. وأزور *wāzihun*, inverted, topsy-turvy. P. وأزور بخت *wāzhun-bakht*, unfortunate. P. وأسط *Wāsiṭ*, name of a city lying midway between Kūfah and Basrah on the Tigris, built A.H. 83, by Hajjāj bin Yūsuf. A. وأصف *wāsiṭ* (P. pl. واصفان *wāsiṭān*), praisers; describers. A. وأطلب *wa 'tlub*, and ask thou. A. وأظ *wā'iz* (P. pl. واعظان *wā'izān*), preacher, exhorter, admonisher. A. وأفر *wāfir*, abundant, ample, exuberant, full, vast, very great. A. وأقع *wāki'a*, accident, incident, event; battle, conflict; catastrophe; case. A. وأقها *wāki'hā* (P. pl. of واقعة *wāki'a*), eventualities, events, wars. A.P. وأقده *wāki'a-dīda*, (man) of experience. A.P. وأقف *wākiṭ*, apprized, aware, informed. A. وأقف گردانیدن *wākiṭ gardānidan*, to acquaint, to apprise. A.P. وألا *wālā*, high, exalted. P. وألا *wa illā*, and if not, otherwise. A. وألتر *wālātar*, higher. P. وألله *wa 'llāh*, and God; by God! A. وأله *wa ālihi*, and (on) his offspring. A. وأم *wām*, debt, loan. P. وأم دادن *wām dādan*, to grant a loan, to lend. P. وأم ماندن *wā māndan*, to remain behind, to lag. P. وأمي *wāme*, a loan. P. وأن *wa in*, and if, even if, although. A. وأنت *wa anta*, and thou. A. [(or comest). A. وأنت *wa in j'ita*, and though thou camest أنت *wāngāh*, and then; and then! P. وأتيا *wa innamā*, and only. A. وأتيا *wa innahu*, and certainly it (is). A. وأتيا *wa innahu la ā'zamu*, whilst assuredly it is the greatest. A. وأجد *wajd*, rapture, ecstasy; fervent love. A. وأجب *wujūb*, necessity, duty. A. وأجب *ba wujūb*, necessarily, imperatively. P.A. وأجد *wujūd*, being or existing; existence; body, person, individual. A

وأجد *bā wujūd*, with the existence; notwithstanding. P.A. وأجد *wujūde*, an existence. A.P. وأجد *wajh*, face; mode, manner, cause, reason; supply, means. A. [A.P. وأجد *wajhi kafāf*, sufficiency of provisions. A. وأجد *waḥdat*, solitude, singleness, unity. A. وأجد *waḥsh*, wild animal, wild beast. A. وأجد *waḥshat*, fear, dread, horror, sadness, gloom; dreariness; rage, savageness, fierceness; asperity, aversion. A. وأجد *waḥal*, mire, black adhesive clay, puddle. A. وأجد *waḥid*, single, separated, detached, apart. A. وأد *widād*, love, affection. A. وأد *fi widādihā*, for love of her. A. وأد *wadā'*, farewell, adieu, good bye. A. وأد *wadā' kardan*, to bid adieu, say farewell. A.P. [though; since. P. وأد *war* (for *wa agar*), if; and if; even if; al- وأد *warā*, beyond, without, besides, except. A. وأد *wa rākibātīn niyākan*, many women riding she-camels. A. وأد *ward*, rose; leaf or petal of a flower. A. وأد *warzidan*, to acquire, seek, pursue, cultivate, practise. P. [if it. P. وأد *warash* (for *wa agar ash*), and وأد *warṭa*, labyrinth, maze; precipice, whirlpool, or any place or position of danger. A. وأد *wurk* (pl. of ورق *warkā*), brown or slate-coloured (pigeons). A. وأد *warak*, leaf (of a tree or paper), page. A. وأد *warake*, one leaf, a single leaf, a page. A.P. وأد *warna* (for *wa agar na*), and if not, otherwise. P. وأد *warā*, men, mortals. A. وأد *waz* (for *wa az*), and from. P. وأد *wuzarā* (pl. of وزير *wazīr*), viziers, ministers of state. A. [ters of state. A. وأد *wazīr*, minister of state, vizier. A. وأد *wazīrī*, rank of vizier, premiership. A.P. وأد *wus'at*, largeness, amplitude, space. A. وأد *wasma*, collyrium, juice of the leaves of woad, or the indigo plant, used in tincturing and dyeing. P. وأد *wasīlat*, and *wasīla*, means, medium, intervention; whatever wins or conciliates the favour of a prince or great man (as a gift or merit). A.

وسيم *wasīm*, marked between the shoulders by a hairy wen of the size of a pigeon's egg (as all the prophets had been,—Muhammad is believed to have been the last so distinguished); beautiful. A.

وصال *wiṣāl*, meeting, conjunction, interview, enjoyment of any beloved object. A.

وصف *waṣf*, description, praise; quality, property. A.

وصل *waṣl*, union; enjoyment of the society of friends, friendship, intercourse. A.

وصيت *wasīyat*, will, testament, commandment, charge. A.

وظيفة *waẓīfa*, allowance of provisions, stipend. A.

ورث *waẓīfa-khūṣur*, pensioner. A.P.

وعد *wa'ada*, he promised. A.

وعده *wa'da*, promise, agreement, engagement; putting off with a promise. A.

وعدده *wa'da dādan*, to give a promise; to put off with a promise. A.P.

وعظ *wa'z*, admonition, exhortation, sermon. A.

وفاء *waḥā*, performance of promise, payment, fulfilment; fidelity, good faith. A.

وفاء كردن *waḥā kardan*, to repay, reimburse, fulfil. A.P.

وفات *wafāt*, decease, death, demise. A.

وفات یافتن *wafāt yāftan*, to die. A.P.

وفادار *wafā-dār*, keeper of good faith. A.P.

وفاداری *wafā-dārī*, keeping of good faith. A.P.

وفائی *wafā'e*, a good faith, an act of good faith. A.P.

وقف *wafk*, congruity, proportion. A.

بر وفق *bar wafk*, in accordance, in conformity,

وفاء *wafā*, he paid. A. [agreeably to. P.A.]

وفاء داد *izā wa'ada wafā*, when he promises, he fulfils. A.

وتاحت *wakāhat*, impudence, shamelessness, effrontery, brazenness. A. [ness. A.]

وقار *wakār*, majesty, dignity, gravity, sedateness.

وقت *wakt*, time, hour, season, occasion. A.

بوقت *ba wakt*, at the usual hour, at the proper time. P.A.

وقتها *wakthā* (P. pl. of A. وقت *wakt*), times, many times; ever and anon. A.P.

وقتي *wakte*, a certain time or occasion, once upon a time; at the (or that) time; at one time, at another time. A.P.

وقد *wa kad*, and assuredly, and verily. A.

وقف *wakf*, religious legacy, charitable bequest. A.

مال وقف *mālī wakf*, property so bequeathed. A.P.

الوقف لا يملك *al wakfu lā yumlaku*, the religious bequest is not owned, i.e., has no owner. A.

وقوف *wukūf*, experience, knowledge, information. A.

وقوف یافتن *wukūf yāftan*, to get knowledge or information, to come to know. A.P.

وکیل *wakīl*, set over; holder of a charge; president, commissioner, trustee; attorney. A.

وگرنه *wagarna*, and if not, otherwise. P.

ولا *wa lā*, and not, neither. A. [fects. A.]

ولاة *wulāt* (pl. of والي *wālī*), governors, pre-

ولادت *wilādat*, birth, giving birth, procreation. A.

ولایت *wilāyat*, country, territory; a foreign

ولد *walad*, son. A. [country. A.]

ولده *waladahu*, (acc.) his son. A.

ولع *wala'*, eager desire. A.

ولذیقهم *wa la nuzīkannahum*, and verily we will make them taste (imperf. energetic of

اذاق *azāka*, 4th form of the verb ذاق *zāka*, for ذوق, with the pron. هم *hum*, them). A.

ولو *wa lau*, and if, and though. A.

ولوان *wa lau inna*, and if in truth. A.

ولوح *wulūj*, ingress, entrance. A.

ولي *wale*, but, however. P.

ولي *walīy*, holy man, saint. A.

ولیس *wa laisa*, and there is not; and not. A.

ولي عهد *walī 'ahd*, heir-apparent. A.

ولیک *wa lek*, but. P.

ولیکن *wa lekin*, but, however. A.

ولي نعمت *walī nī'mat*, benefactor, master. A.P.

وما *wa mā*, and whatever is. A.

وما من يتوكل على الله فهو حسبه *wa man yatawakkalu 'ala 'llāhi fahwa ḥasbuhu*, and whoso trusteth in God, He is sufficient for him. A.

وما نحن *wa nahnu*, and we. A.

وما نصر اعلامه *wa naṣara ā'lāmahu*, and aid his banners! A. [banners! A.]

وما *wah*, ah! alas! A.

وما *wahhāb*, great and bounteous giver. A.

وما *al wahhāb*, the Giver, i.e. God. A.

وما *wa hal*, and how? A.

وما *wahm*, surmise, suspicion, apprehension; fear, anxiety; mind, imagination. A.

وما *wa huwa* (pronounced *wahwa*), and he (is). A.

وما *wa huwa sākin yarā*, and he (is) a cup-bearer who sees. A.

وما *vai*, he, him; of him, his; her. P.

ویران *wirān, wairān, or werān*, desolate, waste, depopulated. P.

وین *wīn* (for واین *wa īn*), and this. P.

هو *hu* (affixed pronoun), him, it; of him; his; its; (after the prepositions ب, علی, فی, &c., it is pronounced *hi*). A.

ها *hā* (affixed pron. fem.), her; them, their. A. هادی *hādī*, guide, leader, director. هادیان *hādīyan* (acc.). A.

هادیا *kāfa 'Ulāhu hādīyan*, God sufficeth as a guide. A.

هارون الرشید *Hārūn arrashīd*, Hārūn the Guide, or Guided aright (the fifth Caliph of the house of Abbās; he began to reign A.H. 170, and died A.H. 193). A.

هامان *Hāmān*, name of the favourite of Ahasuerus, and the enemy of the Jews; he is represented in the Kurān as vizier to Pharaoh. A.

هان *hān*, have a care! let it not be! P.

هائل *hā'il*, terrible, horrible, dreadful. A.

هوب *hubūb*, blowing, blowing hard (the wind); gale, fresh or smart breeze. A.

هجرة *hijra*, the flight of Muhammad from Mecca to Madina (which occurred on the 16th of July, A.D. 622, and in the reign of the caliph Omar, was ordered to be considered as the Muhammadan æra). A.

هدف *hadaf*, butt or mark for archers, target. A.

هدي *hady*, cattle sent to Mecca to be sacrificed. A.

هدیه *hadiya* (or هدیه *hadya*), offering, gift, present (especially to superiors). A.

هذا *hāzā*, this. A.

هذا المقدار *hāzā 'l mikdāru*, this quantity. A.

هر *har*, every, all, each. P.

هراس *hirās*, terror, fear, dread. P.

هراسیدن *hirāsīdan*, to fear, stand in awe, be in dread; to terrify. P.

هران *har ān*, every one. P.

هر آنکه *har ān ki*, every one who, whosoever. P.

هر آینه *har āyina* (or هر آینه *har ā'ina*), doubtless, undoubtedly, assuredly, positively; by all means, at all events. P.

هر بار *har bār*, every time, each time. P.

هر جا که *har jā ki*, every place that, wherever. P.

هر چند *harchand*, although. P.

هر چه *harchi*, all that, every thing that, what. P.

هر چه تمامتر *harchi tamām tar*, whatever is best or most perfect, the utmost. P.

هر دم *har dam*, each moment, every instant. P.

هر دو *har dū*, both. P. [two hands. P.]

بهر دو دست *ba har dū dast*, with both the

هر روز *har roz*, every day, daily. P.

هرزه گردی *harza-garde*, a saunterer, a wanderer, a vagabond. P.

هرزه گو *harza-go*, babbler, idle talker. P.

هرزه گوئی *harza-go'e*, a prater, a chatterbox. P.

هر سو *har sū*, on all sides, everywhere. P.

هر شب *har shab*, every night. P.

هر کجا *har kujā*, everywhere; wheresoever, wherever. P.

هر کرا *har kirā*, whomsoever, to whomsoever. P.

هر که *har ki*, whosoever. P.

هرگاه *har gāh*, every time, whenever. P.

هرگاه که *har gāh ki*, every time that, whensoever. P.

هرگز *hargiz*, ever, at any time (always used with following negative). P.

هر گه *har gah*, every time, whenever. P.

هر گه که *har gah ki*, every time that, whensoever. P.

هرمز *Hurmuz*, son of Nushiravān. (He was at first a mild prince, but before his fall became cruel and vindictive). P.

هريرة *hurairat* and *huraira* (dim. of هريرة *kirrat*), a little cat, a pet cat, a kitten. A.

هر یکی *har yake*, every single one, each one. P.

هزار *hazār*, thousand. P.

هزار بار *hazār bār*, a thousand times. P.

هزار پا *hazār-pā*, millepede, scolopendra. P.

هزار دانه *hazār dāna*, a thousand beads. P.

هزار دوست *hazār dost*, having a thousand lovers or admirers. P.

هزیر *hizabr* or *hizbar* (P. pl. هزیران *hizabrān*),

هزل *hazl*, jest. A. [lion. A.]

هست *hast*, he or it is. P.

هستم *hastam*, I am; I was. P.

هستند *hastand*, they are. P.

هستی *hasti*, existence, entity; wealth, riches, property, possessions. P.

هش *hush*, intelligence. P.

هش داشتن *hush dāshdan*, to have a care, to

هشت *hasht*, eight. P. [mind, take heed. P.]

هشتم *hashtum*, eighth. P.

هشتن *hishtan*, to let alone; to leave, quit. P.

هشدار *hush dār*, be careful! have your wits about you! P.

هشیار *hush-yār*, conscious, shrewd, sensible, intelligent, rational. P.

هفت *haft*, seven. P.

هفتا *haftā* (for هفتاد *haftād*) seventy. P.

هفتاد *haftād*, seventy. P.

هفت رنگ *hafti-rang*, seven-coloured. P.

هفتگانه *haftgāna*, seven times over; seven. P.

هفتم *haftum*, seventh. P.

هفته *hafta*, week, seven days. P.

هل *hal*, does there? is there? is it? A.

هلاک *halāk*, perishing, ruin; destruction; slaughter, death. A.

هلاک شدن *halāk shudan*, to be lost, to perish. A.P.

هلاکت *halākat*, perdition, ruin, destruction; (A.P.) thy destruction. A.

هلال *hilāl*, name of a tribe. A.

هلال بني *banī hilāl*, sons or children of Hilāl. A.

هلاک *halaka*, he perished. A.

هلاک الناس حوله عطشاً *halaka 'n nāsu ḥaulahu 'aṭshan*, men around him perished of thirst. A.

هلاکت *halakta*, thou hast perished. A.

هلیلان *hilidan*, to neglect, abandon, let alone. P.

هلیلان فرو *furo hilidan*, to drive down, to expel. P.

هم *ham*, also, too, even, likewise; moreover; together; this same; even so. P.

هم *hum* (affixed pron. masc.), they, them (pronounced *him* when affixed to the prepositions *في*, *علي*, &c.). A.

هم *hamm*, grief, care, solicitude. A.

هما *humā* (or هماي *humāi*), phoenix, bird of happy omen (which never touches the ground; it is imagined that whoever is overshadowed by it becomes a king). P.

هما *humā*, and (after prep.) *himā*, both of them (suffixed masc. pron. of the dual). A.

همان *hamān*, always, all the same, thus, exactly so, same, self-same. P.

همانا *hamānā*, certainly, assuredly; again, as before; alike; immediately. P.

همانا که *hamānā ki*, at the same time that, even supposing that; although. P.

همان به *hamān-bih*, always better. P.

همایون *humāyūn*, august, royal, imperial; fortunate, happy. P.

همه *himmat*, resolution, spirit, magnanimity, courage; mind, attention, endeavour, fixing the mind on (or meditating on, or praying to) God; auspices, favour, grace, blessing. A.

همت خواستن *himmat khwāstan*, to ask a blessing. A.P.

همچنان *hamchunān*, all the while, still, yet, in that manner, thus, in like manner, in the same manner, as before. P.

همچنین *hamchunīn*, in this manner; likewise. P.

همچو *hamchū*, like, such as, even as, all the same as, this same. P.

هم خوابه *ham-khwāba*, bed-fellow, spouse. P.

همدان *Hamadān*, name of a town of Persia, the province of 'Irāki 'Ajami. P.

هم در آن *ham dar ān*, that same, that very. P.

هم درد *ham-dard*, fellow-sufferer, sympathetic. P.

هم دردی *ham-darde*, a fellow-sufferer. P.

همدم *ham-dam*, (*lit.* breathing together) intimate companion or friend. P.

هم دوان *ham-dawān*, running together. P.

همراه *ham-rāh*, fellow-traveller; along with, in company with. P.

همراه *ham-rah* = همراه *ham-rāh*. P.

همسایه *ham-sāya*, (*lit.* same shade) neighbour. P.

همسایه درویش *ham-sāya'e darwesh*, a poor neighbour. P. [associate; spouse. P.

همسر *ham-sar* (*lit.* the same head), equal,

همچنان *ham-'inān* (*lit.* with equal reins), companion in riding. P.A. [panion. P.A.

همقدم *ham-ḡadam* (*lit.* fellow-stepping), com-

هم قفس *ham-ḡafas*, cage-fellow. P.A.

همکن *ham-kun* (pl. همکنان *ham-kunān*), fellow-labourer, fellow-worker, companion. P.

همگنان *hamḡinān*, all; a company; equals. P.

همنشین *ham-nishīn* (or همنشست *ham-nishast*), one who sits with another, companion. P.

همه *hama*, all, every one, the whole, everything. P. [withstanding. P.

همه با این *bā 'in hama*, with all this, all this not-

همه جا *hama jā*, everywhere, all places. P.

همه جا است *hama jā ast*, is everywhere. P.

همه را *hama rā*, to all. P.

هي *hamī*, a redundant particle prefixed to the present and imperfect tenses of Persian verbs (see مي *mī*). P.

هي *hame* = همچنين *hamchunīn* (p. 130).

همدارم *hamī dāram*, I have. P.

همیدرن *hamīdūn*, now; always; in this manner. *hamesha*, always, invariably. P. [ner. P.
همین *hamīn*, only; merely this (or these); the same, neither more nor less; in the same
هند *Hind*, India. A.P. [manner. P.
هندو *hindū*, a Hindoo. P.
هندوستان *Hindūstān*, the country of the Hindū people, Hindostan. P.
هندوئی *hindū'e*, a certain Hindoo. P.
هندي *hindī*, of India, Indian. P.
هنر *hunar*, skill, science, ingenuity, art, tact, knack; virtue, merit, excellence, accomplishments. P.
هنرمند *hunarmand* (or هنرور *hunarwar*), skillful, scientific, talented, possessing merit, worthy. P. [displaying. P.
هنرنماي *hunar-numāi*, merit-displayer, merit-
هنروري *hunarwarī*, eninence in art, skill, or science. P. [or excellence. P.
هنري *hunare*, a single merit, a solitary virtue
هنكام *hangām*, time, hour, season, moment. P.
هنگفت *hanguft*, thick, dense, coarse, stout; cloth of a firm texture. P.
هوند *hunūd* (pl. of هند *hind*), Indians. A.
هونوز *hanoz*, yet, still, hitherto. P.
هني *hani*, agreeable, wholesome, pleasant, light, easy of digestion. A.
هو *huwa*, he; He is (a name of God). A.
هواء *hawā*, air, atmosphere, the space between heaven and earth; anything empty. A.
هوا پختن *hawā pukhtan*, to concoct a vain fancy. A.P.
هوا و هوس *hawā wa hawas*, concupiscence, lust, sensuality, sensual indulgence. A.
هوا پرست *hawā-parast*, sensualist. A.P.
هوا پرستي *hawā-paraste*, a sensualist. A.P.
هوادج *hawādjī* (pl. of هودج *haudaj*), camel-litters. A.
هوادجها *fī hawādjīhā*, in their litters. A.
هوايش *hawāyash*, the air of it, its climate. A.P.
هوائی *hawā'e*, a new conceit, a fresh whim. A.P.
هور *hor*, the sun. P.
هوس *hawas*, desire, lust, concupiscence. A.
هوس بازي *hawas-bāze*, a voluptuary. A.P.
هوسي *hawase*, a whim, a desire, a lust, a sensual scheme, some new caprice. A.P.
هوش *hosh*, understanding, sense, judgment, prudence, intelligence; shrewdness. P.

داشتن *hosh dāshtan*, to heed, mind, pay attention, be careful. P.
هوشمند *hoshmand*, intelligent, sensible, sagacious; cautious, wary. P.
هوشمندی *hoshmandī*, intelligence, sagacity. P.
هوشيار *hosh-yār*, sensible, endowed with a sound understanding. P.
هول *haul*, terror, dread; horrible. A.
هولناك *haulnāk*, terrible, dreadful; dangerous, perilous. A.P.
هويدا *huwaidā*, clear, evident, conspicuous. P.
هيات *ha'at*, face, aspect, appearance; exterior form, guise. A.
هيبت *haibat*, fear; respect, reverence, awe; awfulness, gravity, majesty, dignity. A.
هيج *hech*, at all, anything, aught, some, any. P.
هيچت *hechat*, any to thee. P.
هيج کدام *hech kudām*, any one. P.
هيجکس *hech kas*, a person of no consequence, nonentity of a person. P.
هيج وقي *hech wakhte*, at any time, ever. P.A.
هيج يك *hech yak*, anyone. P.
هيزم *hezam*, wood, faggot, sticks, firewood. P.
هيزم کش *hezam-kash*, a carrier of faggots for fuel; mischief-maker, firebrand. P.
هيكل *haikal*, figure, image; stature, shape. A.
هيكلي *haikale*, a figure; such a form! A.P.
هيولاني *haiyūlānīy*, material. A.
هيها *haihāt*, begone! away! beware! A.

ي

ي *ī*, my (pronom. suffix joined to nouns). A.
يا *yā*, or, either. P.
يا *yā*, O! (governs the nom. or accus.). A.
ياب *yāb*, find thou (imp. of يافتن *yāftan*); (in comp.) finding, obtaining. P.
يا بني *yā bunaiyā*, O my darling boy! A.
ياد *yād*, memory, remembrance, recollection. P.
ياد آمدن *yād āmadan*, to come into memory, to recur to one's recollection. P.
ياد آوردن *yād āvardan*, to call to remembrance. P.
ياد داشتن *yād dāshtan*, to remember, recollect. P.
ياد گرفتن *yād giriftan*, to bear in mind, to impress on the memory. P.

يار *yār* (pl. ياران *yārān*), helper, ally; associate, companion, friend; endued with; lover (occurring in certain words such as شهر يار *shahr-yār*, هوشيار *hosh-yār*, and a few others). P.

يارا *yārā*, power; boldness, courage. P.

ياراي *yārāyi-guftār*, boldness of speech, daring to talk. P.

يا رب *yā rabb*, O Lord! A.

ياري *yārī*, friendship; aid, help, assistance; fellowship, companionship. *Yāre*, a friend; a lover. P.

ياس *yās* (for *ya's*), despair. A.

ياسمن *yāsmīn*, jasmine. P.

ياسمن بو *yāsmīn-bū*, sweet-scented as the jasmine. P. [the jasmine. P.

ياسمن بوي *yāsmīn-būi*, thou art as sweet as یافتن *yāftan*, to find, obtain, gain, get, attain, experience. P. [obtained. P.

يا فتي *yāfte*, he had (or, would have) found or يافه دراي *yāfa-darāi*, idle talker. P.

يا للعجب *yā lī 'l' 'ajab*, wonderful! strange! A.

يا ليت *yā laita*, Oh would that! A.

يا معشر الخلان *yā ma'shara 'l khullāni*, O assembly of friends! A.

يا من *yā man*, O the person who! O thou who! A.

يانع *yāni*, ripe, mature. A.

انعم التمر يانع *at tamru yāni'un*, the dates are ripe. A.

ياوري *yāvarī*, aid. P. [assist. P.

کردن ياري *yāvarī kardan*, to befriend, help, aid, يبطش *yabṭushu*, he seized violently, assaulted with violence; he took or laid hold of (imperf. of the verb يبطش). A.

بالفرار يبطش *yabṭushu bi 'l firārī*, he will take to flight. A.

يتخاشن *yatakhāshanu*, he is rough (morally or physically), (imperf. of تخاشن *takhāshana*, 6th form of the verb خشن). A.

يترشح *yatarashshahu*, it drops or distils (imperf. of ترشح *tarashshaha*, 5th form of the verb رشح). A.

يتلاطف *yatalātafu*, he is smooth; he becomes courteous, gentle, or gracious (imperf. of لطف *talātafa*, 6th form of the verb لطف). A.

يتوكل *yatawakkalu*, he trusts, relies, confides (imperf. of توكل *tawakkala*, 5th form of the verb وکل). A.

يا من يتوكل على الله *wa man yatawakkalu 'ala 'llāhi*, and whosoever placeth trust in God. A.

یتیم *yatīm*, orphan, pupil, ward; unique, rare, incomparable. A.

دُرّ یتیم *durri yatīm*, a rare pearl. A.P.

يجلو *yajlū*, he makes clear (imperf. of the verb جلو for جلا). A.

من يجلو بطلعه الدجلی *man yajlū bi ṭal'atihi 'd dujā*, (of) one who lighted up the darkness by his countenance. A.

يحب *yuhibbu*, he loves or befriends (imperf. of حب *aḥabba*, 4th form of the verb حب). A.

والله يحب المحسنين *wa 'llāhu yuhibbu 'l muḥsinīna*, and God loves the beneficent. A.

يحدث *yuhaddiṣu*, he converses (imperf. of حدث *ḥaddaṣa*, 2nd form of the verb حدث). A.

من ذا يحدثني *maz zā yuhaddiṣunī*, who will converse with me? A.

يحمل *yahmilu*, it bears or will bear, carry or support (imperf. of the verb حمل). A.

يحملك *yahmiluka*, it will support thee. A.

يحيي *Yahyā*, John; St. John the Baptist. A.

يخ *yakh*, ice. P.

يخ بسته *yakh-basta*, ice-bound, frozen. P.

يخ گرفته *yakh-girifta*, ice-seized, frozen. P.

يد *yad*, the hand. A.

يد سفلی *yadi suflā*, the lower or inferior hand, the hand that receives. A.P.

يد علیا *yadi 'ulyā*, the upper or superior hand, the hand that gives. A.P.

یدین *yadaini* (obl. of یدان *yadāni*, dual of ید *yad*), both hands. A.

بین یدیه *baina yadaihi*, between his hands, (meaning) in front of him, in his presence. A.

یر *yara*, he sees (imperf. jussive of the verb رأي *ra'ā*). A.

ا لم یرها يوماً *a lam yarahā yauman*, ah! he has not seen her at any time. A.

يرافق *yurāfiḳu*, he travels in company with, he accompanies; he helps, he affords aid (imperf. of رافق *rāfaḳa*, 3rd form of the verb رفق). A.

يرافقني على الليل هادياً *yurāfiḳunī 'alī 'l laili hādīyan*, he accompanied me on a journey by night as a guide. A.

يرجعون *yarja'ūna*, they return or will return (imperf. of the verb رجع). A.

يرفع *yarfa'u*, he raises (imperf. of the verb رفع). A. [not his head. A.

ليس يرفع رأسه *laisa yarfa'u ra'sah*, he raises

يرى *yarā*, (a contraction of يرى *yar'ā*, imperf. of the verb رأى *ra'ā*), he sees he looks on. A.
 يزول *yazūlu*, he or it departs, declines, decays (imperf. of the verb زال *zāla*, for زول). A.
 يستقيم *yastākīmu*, it is correct, right, proper, consistent; it stands, remains (imperf. of قام *istākīma*, 10th form of the verb قام *qam* for قوم). A.
 الرفع يستقيم *wa hal yastākīmu 'r raf'u*, but is raising befitting (or does it rightly comport with)? A.
 يسراً *yusran* (acc. governed by the particle ان *inna*), ease, facility. A.
 يسع *yasa'u*, it is large, ample; he or it holds, contains; he is able or equal to (imperf. of the verb وسع *was'a*). A.
 يسعني *yasa'unī*, he equals me; he can hold me. A.
 يسقي *yaskī*, he presents liquor (imperf. of the verb سقى *saqā*). A.
 ولا يسقي *wa lā yaskī*, but he gives not to drink. A.
 يسلم *yaslamu*, he is safe, he escapes (imperf. of the verb سلم *salm*). *ليس يسلم* *laisa yaslamu*, he is not safe. A.
 يسوغ *yusighu*, it allows to flow gently down the throat; (hence) it allays, quenches (imperf. of the verb أساغ *asāgha*, 4th form of the verb أساغ *asāgh* for سوغ). A.
 لا يكاد يسغه *lā yakādu yusighuhu*, it doth not nearly quench it. A.
 يصول *yaşūlu*, he attacks, makes an assault. A.
 يصول بطشاً *yaşūlu batshan*, he will attack valorously. A.
 يصول على الكلب *yaşūlu 'ala 'l kalbī*, it springs at the dog. A.
 يصول مغاضباً عليّ *yaşūlu muḡhāziban 'alaiya*, he makes an assault on me fiercely, he attacks me furiously. A.
 يطير *yafīr* (jussive of يطير *yafīru*, imperf. of the verb طار *ṭāra*, for طير, he fled, he flew). A.
 يطفى *yutfī'u*, he extinguishes or quenches (imperf. of أطفأ *aṭfa'a*, 4th form of the verb أطفأ *aṭfa'a*). A.
 يطفى برشةً *yutfī'u bi rashshatin*, he extinguishes it with a sprinkling. A.
 يعلم *ya'lamu*, he knoweth or shall know (imperf. of the verb علم *alim*). A.
 والله يعلم *wa 'llāhu ya'lamu*, but God knows. A.

يعني *ya'nī*, he means; it signifies (imperf. of the verb عني *ʿani*); (hence) videlicet, that is to say, to wit. A.
 يغلق *yughlaqu*, it will be shut (imperf. pass. of the verb غلق *ghalaqa*). A.
 يغما *yaghmā*, prey, booty, spoil, plunder; name of a city in Turkistān, celebrated for the beauty of its inhabitants. P.
 يغماي *yaghmāi*, native of the city of Yaghmā. P.
 يغني *yughnī*, he or it enables to do without, or to dispense with; it or he renders independent or rich (imperf. of اغنى *aghna*, 4th form of the verb غنى *ghana*). A.
 يغنيه ذلك عن *yughnīhi zālīka 'an*, that will enable him to dispense with. A.
 يفتري *yafṭarī*, he invents a lie, charges falsely (imperf. of افتري *iftarā*, 8th form of the verb فري *fari*). A.
 يقال *yukālu*, it is said, it will be said (imperf. pass. of the verb قال *qala*). A.
 يقيح *yukabbīhu*, he regards as abominable, he detests (imperf. of قبح *kabbaha*, 2nd form of the verb قبح *kabbaha*). A.
 يا من يقيح امري *yā man yukabbīhu amrī*, O he who regards my case with aversion. A.
 يقبلوا *yakbalū*, they accept (imperf. of the verb قبل *qabala*). A.
 يقين *yakīn*, certain, sure, true. A. [قبل]. A.
 يك *yak*, one; an ace. P.
 يك سه *sih yak*, three aces. P.
 يك هر يك *har yak*. P.
 يك *yaku* (a contraction of يكن *yakun*, imperf. jussive of كون *kun* for كان *kān* it was). A.
 لم يك ينفعهم إيمانهم *lam yaku yanfa'uhumu imānūhum*, their faith availed them not. A.
 يكاد *yakādu*, it wants but little; see *lā yakādu*. A.
 يكان *yakān yakān*, one by one. P.
 يكبار *yak bār*, one time, once, one day, some day. P. [everything. P.
 يكبار *ba yakbār*, for one and all; in a body; يك باره *yak bāra*, wholly, entirely. P.
 يكناش *yaktāsh*, name of a celebrated athlete. P.
 يكدل *yak-dīl*, single-hearted, faithful, sincere. P.
 يكدم *yak dam*, one instant, one moment. P.
 يكدم که *yak dam ki*, the moment that. P.
 یکدیگر *yak-dīgar* (or یکدیگر *yak-dīgar*), one another. P.

یَکْرَبَان *yak-zabān*, of one tongue, speaking the same thing, univocal, unanimous. P.

یَکْسَان *yak-sān*, same, ditto, alike, equal. P.

یَکْسِب *yaksibu*, it gains, acquires (imperf. of the verb کَسَب *kasaba*). A.

یَکْسُو *yak sū*, one side, aside. P.

یَکْسُو نِهَادِن *yak sū nihādan*, to lay aside. P.

یَکُون *yakūnu*, he or it becomes, or will be (imperf. of the verb کَانَ *kāna*). A. [alike. P.

یَکِی *yakī*, unity, oneness; one and the same,

... *yake*, one, a single one, any one, a certain one, an individual; the one. P.

یَکِی رُوز *yake roz*, one day, some day. P.

یَکَانَه *yagāna* (originally یَکْ گَانَه *yak gāna*), one, sole, single; unrivalled, unequalled; phoenix. P.

یَکْفِتْن *yaltafitna*, they pay attention, they give heed (imperf. fem. 8th form of the verb کَفَت *kafat*). A.

یَکْفِی *yalkhu*, it adheres to, attaches to, reaches, overtakes (imperf. of the verb کَفَى *kafā*). A.

یَکْفِی شَأْن *fa yalkhunī sha'nun*, there attaches to me a state (I fall into a state). A.

یَکْمِز *yalmizu*, he defames, calumniates, accuses, reproaches (imperf. of the verb کَمَز *kamza*). A.

یَمَانِی *yamānī*, produced in Yaman. A.

یَمَاجِیْسَانِی *yumajjisāni*, they make a Magian (imperf. dual of مَاجَسَ *majjasa*, a verb coined from the word مَاجِیْس *majūs*, Magi, fire-worshipper. A.

یَمَاجِیْسَانِیْهِ *yumajjisānihi*, they (i.e. the parents) make a Magian of him. A.

یَمُرُّ *yamurru*, he passes by (imperf. of the verb مَرَّ *marra*). A.

یَمُرُّ بِسَالِحٍ *lā yamurru bi šāliḥin*, he passeth not by (the prophet) Sāliḥ (or, by a just man). A.

یَمْلِکُ *yamliku*, he possesses, he owns (imperf. of the verb مَلَکَ *malaka*). *Yumlaku*, it is possessed or owned (imperf. pass. of the same verb). A.

یَمْن *yumn*, felicity, prosperity, good luck, blessing, auspices. A.

... *yaman*, right hand or side; Yaman, Arabia Felix. A.

یَمِین *yamīn*, oath; right hand or side. A.

یَمِینُ الْمَلِکِ *yamīnu 'l mulk*, right arm of the kingdom (a style, title, or proper name). A.

یُنَاصِّرَانِ *yunaṣṣirāni*, they make a Nazarene, they Christianize (imperf. dual of نَصَرَ *naṣa-sara*, a verb coined from the word نَصْرَانِی *naṣrānīy*, Nazarene). A.

یُنَاصِّرَانِیْهِ *yunaṣṣirānihi*, they (i.e. both parents) make a Christian of him. A.

یَنْفَع *yanfa'u*, it avaieth, profiteth (imperf. of the verb نَفَعَ *nafa'a*). A.

یَنْفَعُکَ *yanfa'uka*, it will profit thee, it avaieth thee. A.

یُؤَجِّجُ *yw'ajjiḡu*, he kindles (imperf. of أَجَّجَ *ajjaja*, 2nd form of the verb أَجَّجَ *ajjaja*). A.

یُؤَجِّجُ نَارًا *yw'ajjiḡu nāran*, he kindles a fire. A.

یُوز *yūz*, panther, pard (said by the poets to have a partiality for cheese). P.

یُوسُف *Yūsuf*, the patriarch Joseph (whose beauty is said to have been very remarkable. Mention is made of him in several passages of the Kurān, but especially in the chapter which bears his name). A.

یُؤَسِفُ *yūsufī*, Joseph-like, comely as Joseph. A.P.

یُؤْهِی *yūziḡu*, he would make evident (imperf. of أَوْضَحَ *awḡaḡa*, 4th form of the verb وَضَعَ *wad'a*). A.

یُؤْهِی لِي عَذْرِي *fa yūziḡu lī 'uzrī*, then he would make my excuse clear for me. A.

یُولَدُ *yūladu*, he is born (imperf. pass. of the verb وَلَدَ *walada*). A.

یُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ *illā wa kaḡ yūladu 'ala 'l fiṭrati*, but what is assuredly born in the pale of the religion of Islām. A.

یَوْم *yaum*, day. A.

یَوْمُ الْقِيَامَةِ *yaumu 'l kiyāmati* (acc. *yauma 'l kiyāmati*), the day of resurrection. A.

یَوْمُ الْوَدَاعِ *yauma 'l wadā'i*, (acc.) on the day of bidding adieu. A.

یَوْمًا *yauman* (acc. of یَوْم *yaum*), one day, any day, some day; (adverbially) once; ever. A.

یُونَان *Yūnān*, Ionia; the ancient Greece until subjugated by Rome (after which it is called by Oriental writers Rūm). A.

یُونَس *Yūnas*, the Prophet Jonas. A.

یَهْدِي *yahtadī*, he is guided aright, he finds the right way (imperf. of اِهْتَدَى *ihtadā*, 8th form of the verb هَدَى *hadā*). A.

يَهْدِي *yahuddu*, he (or it) shakes to the ground, or demolishes (imperf. of the verb هَدَدَ *hadda*). A.

يهد *yahuddu* 'stakhara fārisi, (which) shakes Istakhr of Persia. A.

يهدى *yuhdā*, he is directed (pass. imperf. of the verb هدى *hadā*, he guided). A.

يهدى *yuhdā bihi wa huwa lā jahtadī*, one is guided by him, but he does not find the right way himself. A.

يهدون *yuhawwidāni*, they make a Jew (imperf.

dual of هود *hawwada*, 2nd form of the verb هاد *hāda*). A.

يهدون *yuhawwidānihi*, they (*i.e.* the parents) make a Jew of him. A.

يهودي *yahūdīy*, Jew, Jewish, Judaical. A.

يئس *ya'isa*, he despaired. A.

يئس إذا *izā ya'isa 'l insānu*, when a man despairs. A.

CORRECTIONS AND ADDITIONS TO THE VOCABULARY.

PAGE.

- 6, After *ashar* **اشر** *ashir*, insert “**اشر** *ashir*, an insolent fellow.”
- 9, To the meanings of **اما** *ammā*, add, “as for, as regards.”
- 15, For “**بخر** *bakhau*,” read, “**بخرا** *bakhwā*.”
- 19, For “**بيكذاب اشر** *bi kazzābin asharrin*, as the worst of liars,” read “**بيكذاب اشر** *kazzābin ashir* (*ashir*, for *ashirin*, metri causa), as a great liar and an insolent fellow.”
- „ After **بلبل** *bulbulā*, insert “**بلبلان چشم** *bulbulān-chashm*, bulbul-eyed, fickle, faithless.”
- 22, After **بيكار** *ba-yakbār*, insert, “**بيكران** *bekarān*, boundless, immense, enormous.”
- „ Delete the word **بيگران** *be-girān* and its meanings.
- 29, To the meanings of **تشويش** *tashwīsh*, add, “gnawing (of care).”
- 30, To the meanings of **تقاعد** *taqā‘ud*, add, “neglect, omission.”
- 31, For “**تنگ آب** *tang-āb*, shallow,” read, “**تونک آب** *tunak āb*, a shallow stream, a shallow.”
- 41, After **حواشي** *hawāshī*, insert, “**حواشي خدمتگاران** *hawāshiyi khidmatgārān*, menial servants, domestics (who sit in the ante-room, where those who enter leave their shoes).”
- 44, To the meanings of **خواجه** *khwāja*, add, “major-domo.”
- 48, To the meanings of **درها** *darhā*, add, “outlets, inlets.”
- 55, For “**رؤاش**,” read, “**رؤش**.”
- 57, Add, “driving away,” to the meanings of **زجر** *zajr*.
- 66, To the meanings of **شمايل** *shamā‘il*, add, “features, face, form, figure.”
- 67, Add “enthusiast,” to the meanings of **شوریده** *shorīda*.
- 70, To the meanings of **چارطبع** *chār ṭab‘*, add, “the four elements, earth, air, water, fire.
- „ Add, “a leaf,” to the meanings of **طبق** *ṭabāḡ*.
- 71, After **طعام** *ṭa‘ām*, insert, “**طعم** *ṭa‘m*, eating, taste, flavour (see **تروش طعم** *turush-ṭa‘m*).”
- „ Add, “rage, fury,” to the meanings of **طيش** *ṭaiṣh*.
- 84, To the meanings of **کاغذ زر** *kāghazi zar*, add, “bill of exchange, bank note.”
- 89, After **خطاب** *khiṭāb*, insert, “**خطام** *khiṭām*, rope, hawser.”
- 90, For “**گرسنه** *gurusna*,” read, “**گرسنه** *gurusna*, or *gursna*.”
- 95, After the words **ماحضري** *māḥazare*, insert, “**ماخوذ** *mākhūz*, seized, punished.
- 97, Add, “field, scope,” to the meanings of **مجال** *majāl*.
- 105, Add, “grades of sanctity,” to the meanings of **مقامات** *maqāmāt*.

APPENDIX

CHewing THE VARIOUS METRES, PERSIAN, AND ARABIC, OCCURRING IN
THE GULISTĀN.

I. BAḤRI HAZAJ.

1. PERFECT OR REGULAR (*Sālim*) ; acatalectic octameter, $\cup - - - | \cup - - - |$
 $\cup - - - | \cup - - - ||$ (*Mafā'ilun, Mafā'ilun, Mafā'ilun, Mafā'ilun*), or hexa-
meter, $\cup - - - | \cup - - - | \cup - - - ||$; or the same catalectic, $\cup - -$ (*Ma-*
fā'il or *Fu'ūlun*) taking the place of the last foot in each hemistich, which foot
is then termed *Makṣūr* or *Mahzūf*. Examples are found in the following
verses :

PAGE.

3, second *Bait*.
5, first *Kit'a*.
11, last do.
12, *Maṣnavī*.
19, *Kit'a*.
26, last *Bait*.
27, first *Kit'a*.
28, last *Bait*.
30, first *Kit'a*.
31, last do.
32, first do.
35, do. do.
40, *Maṣnavī*.
42, first *Kit'a*.
,, *Maṣnavī*.
43, second *Kit'a*.
44, first *Maṣnavī*.
,, *Bait*.
48, *Kit'a*.
50, first *Kit'a*.
51, *Maṣnavī*.
56, first *Kit'a*.
57, do. do.
59, *Maṣnavī*.
60, do.
,, *Fard*.

PAGE.

61, *Maṣnavī*.
62, second do.
64, *Nazm*.
,, *Fard*.
68, first *Kit'a*.
69, second do.
70, *Maṣnavī*.
73, do.
75, *Kit'a*.
77, first *Bait*.
78, first *Kit'a*.
82, second *Bait*.
92, first do.
96, *Maṣnavī*.
104, *Shēr*.
110, second *Kit'a*.
112, second *Maṣnavī*.
113, second *Bait*.
114, *Maṣnavī*.
116, third *Bait*.
118, second *Kit'a*.
119, Story XX.
121, *Kit'a*.
125, *Maṣnavī*.
127, first *Kit'a*.
129, do. do.

PAGE.

129, first *Maṣnavī*.
130, *Maṣnavī*.
,, second *Kit'a*.
132, the three *Kit'as*.
136, *Bait*.
139, *Kit'a*.
148, do.
,, *Maṣnavī*.
149, second do.
150, *Kit'a*.
151, first *Kit'a*.
152, *Maṣnavī*.
153, first do.
,, second *Kit'a*.
156, do. *Bait*.
157, *Shēr*.
,, *Maṣnavī*.
163, last *Kit'a*.
164, first do.
,, *Maṣnavī*.
166, first *Kit'a*.
,, second do.
168, first *Bait*.
,, *Maṣnavī*.
169, *Kit'a*.
170, second *Bait*.

2. IMPERFECT (*Gair-sūlim*), of which the varieties that commonly occur¹ are—

a) Octameter (*Muṣamman*), of which the measures of the feet are *Maf'ūlu*, *Mafā'ilu*, *Mafā'ilu*, *Mafā'il* or *Fa'ūlun* (— — ∪ | ∪ — — ∪ | ∪ — — ∪ | ∪ — — ||), the first being termed *Akhrab*, the second and third *Makfūf*, and the fourth *Makṣūr* or *Mahzūf*. It is found in the following verses :

PAGE.	PAGE.	PAGE.
4, first <i>Kiṭ'a</i> .	83, first <i>Bait</i> .	141, first <i>Bait</i> .
21, second do. ²	„ second do.	144, first <i>Kiṭ'a</i> .
53, second <i>Bait</i> .	108, second <i>Kiṭ'a</i> .	158, last <i>Bait</i> .
„ first <i>Kiṭ'a</i> .	116, last <i>Bait</i> .	165, second <i>Kiṭ'a</i> .
55, second <i>Bait</i> . ³	127, <i>Bait</i> . ⁴	166, <i>Bait</i> .
56, last <i>Kiṭ'a</i> .	140, last <i>Bait</i> .	

b) Hexameter (*Musaddas*), the feet of which are of the measures *Maf'ūlu*, *Mafā'ilun*,⁵ *Fa'ūlun* (— — ∪ | ∪ — — ∪ | ∪ — — ||), the second of which is termed *Makbūz*. It occurs in

PAGE.	PAGE.	PAGE.
4, <i>Bait</i> .	54, <i>Maṣnavī</i> .	122, <i>Bait</i> .
8, second <i>Bait</i> .	58, first <i>Kiṭ'a</i> .	134, <i>Maṣnavī</i> .
15, first <i>Kiṭ'a</i> .	65, second <i>Bait</i> .	141, second <i>Kiṭ'a</i> .
19, first <i>Bait</i> .	71, <i>Maṣnavī</i> .	145, second <i>Bait</i> .
20, last do.	85, <i>Shēr</i> (Arabic).	147, first <i>Kiṭ'a</i> .
31, first do.	99, <i>Kiṭ'a</i> .	159, last <i>Maṣnavī</i> .
33, first <i>Maṣnavī</i> .	102, first <i>Kiṭ'a</i> .	162, first <i>Bait</i> .
„ first <i>Kiṭ'a</i> .	103, second <i>Bait</i> .	168, <i>Kiṭ'a</i> . ⁶
44, <i>Kiṭ'a</i> .	105, <i>Maṣnavī</i> .	

¹ Other varieties also occur, here and there, in single hemistichs. These will be pointed out in the notes on such verses.

² The third hemistich of this *Kiṭ'a* is of the variety *Maf'ūlu*, *Mafā'ilun*, *Maf'ūlu*, *Fa'ūlun*, — — ∪ | ∪ — — — | — — ∪ | ∪ — — .

³ The final syllable *ash*, of each hemistich of this *Bait*, is termed *Radīf*, “that which rides behind.”

⁴ The first hemistich of this *Bait* also is of the variety *Maf'ūlu*, *Mafā'ilun*, *Maf'ūlu*, *Fa'ūlun*, — — ∪ | ∪ — — — | — — ∪ | ∪ — — .

⁵ In one place, viz. the *Bait* of page 2, the second foot is of the measure *Mafā'ilu* (∪ — — ∪), as in the octameter.

⁶ The third hemistich of this *Kiṭ'a* is of the variety *Maf'ūlun*, *Fā'ilun*, *Fa'ūlun*, — — — | — — ∪ | ∪ — — |), the first foot being termed *Makhrūm*, and the second *Ashtar*.

II. BAḤRI KĪAFIF.

The feet are $\bar{u} - \bar{u} - - | \bar{u} - \bar{u} - | \bar{u} \bar{u} - ||$, *Fa'īlātun* or *Fa'īlātun*, *Maḥzūf*, *Fa'īlun* or *Fa'īlun*, the second and third being imperfect feet, termed *Makhbūn*, and *Mahzūf* or *Maklū*. The metre is used in the following verses :

PAGE.

- 2, second *Kiṭ'a*.
 3, last do.
 6, *Maṣnavī*.
 8, second *Kiṭ'a*.
 „ *Maṣnavī*.
 9, *Bait*.
 11, *Maṣnavī*.
 „ first *Kiṭ'a*.
 13, second *Bait*.
 14, *Kiṭ'a*.
 15, last do.
 16, *Bait*.
 17, first *Bait*.
 „ *Kiṭ'a*.
 18, first do.
 „ second *Bait*.
 19, do. do.
 „ last *Kiṭ'a*.
 20, *Maṣnavī*.
 22, last *Kiṭ'a*.
 23, do. *Maṣnavī*.
 25, third *Bait*.
 „ *Kiṭ'a*.
 27, last *Kiṭ'a*.
 28, first *Bait*.
 30, last *Kiṭ'a*.
 36, *Maṣnavī*.
 37, do.
 „ first *Kiṭ'a*.
 39, the three *Kiṭ'as*.
 40, *Kiṭ'a*.
 41, last *Kiṭ'a*.
 42, do. do.
 44, second *Maṣnavī*.
 45, 2nd & 3rd *Kiṭ'as*.
 46, all the *Kiṭ'as*.
 47, first *Kiṭ'a*.
 „ do. *Bait*.
 48, *Maṣnavī*.
 „ third *Bait*.

PAGE.

- 49, *Kiṭ'a*.
 52, first *Kiṭ'a*.
 54, both the *Kiṭ'as*.
 55, first *Kiṭ'a*.
 56, *Maṣnavī*.
 57, second *Kiṭ'a*.
 59, *Kiṭ'a*.
 60, *Kiṭ'a*.
 61, first *Kiṭ'a*.
 62, first *Maṣnavī*.
 63, both the *Maṣnavīs*.
 64, do. *Kiṭ'as*.
 65, first *Bait*.
 66, *Maṣnavī*.
 67, first *Kiṭ'a*.
 68, second do.
 „ Story XLI.
 70, Story XLIV.
 „ *Bait*.
 71, second *Kiṭ'a*.
 73, *Kiṭ'a*.
 74, *Maṣnavī*.
 76, second *Kiṭ'a*.
 77, third *Bait*.
 78, last two *Kiṭ'as*.
 80, both *Kiṭ'as*.
 81, first *Kiṭ'a*.
 82, *Maṣnavī*.
 83, *Kiṭ'a*.
 84, both *Kiṭ'as*.
 „ first *Bait*.
 86, do. *Kiṭ'a*.
 88, second do.
 90, first do.
 91, *Kiṭ'a*.
 92, second *Bait*.
 „ *Kiṭ'a*.
 93, both *Kiṭ'as*.
 „ *Bait*.
 95, second *Bait*.

PAGE.

- 96, *Kiṭ'a*.
 98, do.
 „ last *Bait*.
 100, *Bait*.
 101, *Maṣnavī*.
 „ last *Kiṭ'a*.
 102, do do.
 103, both *Maṣnavīs*.
 105, first *Kiṭ'a*.
 106, both *Maṣnavīs*.
 108, first *Kiṭ'a*.
 109, do. *Bait*.
 „ last two *Kiṭ'as*.
 110, *Maṣnavī*.
 112, last do.
 113, first *Bait*.
 114, second *Kiṭ'a*.
 7, first *Bait*.
 „ *Kiṭ'a*.
 119, *Bait*.
 120, *Maṣnavī*.
 121, do.
 122, first *Kiṭ'a*.
 123, both *Kiṭ'as*.
 124, *Maṣnavī*.
 125, *Turkiya*.
 „ *Bait*.
 126, both *Kiṭ'as*.
 127, second *Kiṭ'a*.
 128, *Maṣnavī*.
 129, last *Kiṭ'a*.
 131, both *Kiṭ'as*.
 133, last two *Kiṭ'as*.
 134, *Kiṭ'a*.
 135, last *Bait*.
 137, *Kiṭ'a*.
 138, first *Bait*.
 145, *Maṣnavī*.
 „ first *Bait*.
 146, *Fard*.

PAGE.

- 147, first *Bait*.
 150, last do.
 152, first *Kiṭ'a*.
 153, first *Kiṭ'a*.
 „ *Bait*.
 „ second *Maṣnavī*.
 154, last *Kiṭ'a*.
 155, first two *Baits*.

PAGE.

- 155, first *Kiṭ'a*.
 156, third *Bait*.
 „ fourth do.
 „ *Maṣnavī*.
 157, last *Kiṭ'a*.
 159, first *Fant*.
 160, *Maṣnavī*.
 161, both *Kiṭ'as*.

PAGE.

- 162, first and last *Kiṭ'a's*.
 163, *Bait*.
 165, first *Kiṭ'a*.
 166, last do.
 167, both *Kiṭ'as*.
 169, *Bait*.
 171, *Kiṭ'a*.
 172, *Maṣnavī*.

III. BAḤRI RAMAL.

This metre occurs, generally, as a regular octameter or hexameter, for the most part catalectic, the last foot being either *Maḵṣūr*, or *Maḥzūf*, or *Maḵṣū'*. The feet are $\underline{\underline{\cup}} \cup \text{---} | \underline{\underline{\cup}} \cup \text{---} | \underline{\underline{\cup}} \cup \text{---} | \underline{\underline{\cup}} \underline{\underline{\cup}} \text{---}$ (*Fa'ilātun*, *Fa'ilātun*, *Fa'ilātun*, *Fa'ilātun*, or *Fa'ilun*, or *Fa'ilun*, or *Fa'lun*), or $\underline{\underline{\cup}} \cup \text{---} | \underline{\underline{\cup}} \cup \text{---} | \underline{\underline{\cup}} \underline{\underline{\cup}} \text{---}$. It is found in

PAGE.

- 3, first *Kiṭ'a*.
 15, second do.
 16, *Kiṭ'a*.
 17, second *Bait*.
 20, *Kiṭ'a*.
 21, first *Kiṭ'a*.
 24, do. do.
 25, do. *Bait*.
 26, do. *Bait*.¹
 29, do. *Kiṭ'a*.
 „ second *Bait*.
 33, last *Maṣnavī*.
 34, *Kiṭ'a*.
 35, second do.
 45, first do.
 46, *Bait*.
 47, second *Bait*.
 51, first *Kiṭ'a*.
 52, second *Kiṭ'a*.
 53, first *Bait*.

PAGE.

- 53, last *Kiṭ'a*.
 55, first *Bait*.
 „ *Maṣnavī*.
 57, last *Kiṭ'a*.
 62, *Bait*.
 63, do. (Arabic).
 64, do.
 66, second *Bait*.
 69, first *Kiṭ'a*.
 76, second *Bait*.
 „ last do.
 79, *Bait*.
 „ *Shēr*.
 83, *Naẓm*.
 87, first *Kiṭ'a*.
 88, last *Bait*.
 89, second *Shēr*.
 102, do. *Kiṭ'a*.
 104, first *Bait*.
 „ second do.

PAGE.

- 106, *Kiṭ'a*.
 111, do.
 112, *Miṣrā'*.
 113, second *Kiṭ'a*.
 114, first do.²
 115, *Naẓm*.
 118, first *Kiṭ'a*.
 130, do. do.
 135, first *Bait*.
 136, do. *Kiṭ'a*.
 142, do. *Bait*.
 146, second *Kiṭ'a*.
 147, do. do.
 149, *Bait*.
 152, first *Bait*.
 „ second *Kiṭ'a*.
 157, first *Kiṭ'a*.
 159, first *Maṣnavī*.
 160, do. *Kiṭ'a*.
 163, do. do.

¹ The third foot of the first hemistich of this couplet is — — —.

² The vowel ū is, *metri causa*, shortened in the word *bāde* of the second hemistich.

IV. BAḤRI RAJAZ.

<i>Bait</i> , p. 35.	{	-	o	o	-		-	o	-		-	o	o	-		-	o	-			
1st <i>Bait</i> , p. 127.	{	-	o	o	-		o	-	o	-		-	o	o	-		o	-	o	-	
<i>Shā'r</i> , p. 115.	{	-	-	o	-		-	-	o	-		o	-	o	-		-	-	o	-	
3rd <i>Bait</i> , p. 148.	{	-	-	o	-		-	-	o	-		-	-	o	-		-	-	o	-	

V. BAḤRI MUTAKĀRIB.

Of the metre the octameter alone is employed, and it is generally catalectic, the feet being $o - - | o - - | o - - | o - ||$, *Fa'ūlun*, *Fa'ūlun*, *Fa'ūlun*, *Fa'ūl* or *Fa'al*. It occurs in

PAGE.

3, first *Bait*.
 . third do.
 5, second *Ḳiṭ'a*.
 7, first *Ḳiṭ'a*.
 „ second do.
 8, first *Bait*.
 10, *Maṣnavī*.
 13, do.
 16, do.
 20, *Bait*.
 22, first *Ḳiṭ'a*.
 23, first *Maṣnavī*.
 24, *Maṣnavī*.
 25, do.
 29, last *Ḳiṭ'a*.
 32, second *Bait*.
 37, last *Ḳiṭ'a*.
 41, first do.
 43, *Bait*.
 45, do.
 47, second *Ḳiṭ'a*.
 48, do. *Bait*.
 49, *Maṣnavī*.
 54, last *Bait*.
 55, third do.

PAGE.

58, *Bait*.
 „ *Naẓm*.
 „ second *Ḳiṭ'a*.
 61, *Fard*.
 „ second *Ḳiṭ'a*.
 72, *Bait*.
 75, last two *Baits*.
 84, *Maṣnavī*.
 87, second *Ḳiṭ'a*.
 88, first *Bait*.
 89, *Bait*.
 „ *Maṣnavī*.
 90, *Bait*.
 91, last *Bait*.
 95, third do.
 96, first do.
 97, the two *Maṣnavīs*.
 102, „ *Baits*.
 107, second *Bait*.
 116, do. *Bait*.
 „ *Maṣnavī*.
 117, last *Bait*.
 120, first *Ḳiṭ'a*.
 121, *Bait*.
 123, do.

PAGE.

124, second *Ḳiṭ'a*.
 134, *Bait*.
 135, second *Bait*.
 137, *Bait*.
 140, first *Bait*.
 142, second do.
 „ third do.
 144, second *Ḳiṭ'a*.
 147, *Maṣnavī*.
 „ last *Bait*.
 148, second do.
 149, first *Maṣnavī*.
 „ third do.
 151, both *Baits*.
 152, second *Bait*.
 155, last do.
 158, second do.
 159, do. do.
 162, second *Ḳiṭ'a*.
 165, last do.
 166, *Maṣnavī*.
 167, last *Bait*.
 169, *Maṣnavī*.
 172, *Bait*.

VI. BAĦRI MUNSARIĦ.

The varieties of this metre which occur in the *Gulistān* are $\text{—} \cup \cup \text{—} | \text{—} \cup \text{—} \cup | \text{—} \cup \text{—} ||$, or *Muḡta'īlun*, *Fā'ilātu* (or *Fā'ilun*), *Muḡta'īlun*, *Fā'ilun* (or *Fā'ilāt*, or *Fa'*). The second foot, *Fā'ilun* ($\text{—} \cup \text{—}$) is found only in the first, third, fourth, and seventh hemistichs of the *Kiṭ'a* at page 10, the remaining hemistichs having $\text{—} \cup \text{—} \cup$ for that foot. Other verses in which the metre occurs are as follow :

{ $\text{—} \cup \cup \text{—} | \text{—} \cup \text{—} \cup | \text{—} \cup \cup \text{—} | \text{—} \cup \text{—} ||$ }
3rd *Bait*, p. 83 ; 1st *Bait*, p. 86.

{ $\text{—} \cup \cup \text{—} | \text{—} \cup \text{—} \cup | \text{—} \cup \cup \text{—} | \text{—} ||$ }
1st *Kiṭ'a*, p. 8 ; 2nd *Bait*, p. 69 ; 2nd *Bait*, p. 85 ;
3rd *Bait*, p. 107 ; 3rd *Bait*, p. 139 ; 3rd *Bait*, p. 140. }

VII. BAĦRI MUḶĀRT.

Of this metre but one variety occurs, viz. *Maḡ'ūlu*, *Fā'ilātu*, *Maḡ'ūlu*, *Fā'ilāt* or *Fā'ilun* ($\text{—} \cup \cup | \text{—} \cup \text{—} \cup | \cup \text{—} \cup | \text{—} \cup \text{—} ||$). It is the metre of the following verses :

PAGE.
4, second *Kiṭ'a*.
5, last do.
14, *Naẓm*.
18, last *Kiṭ'a*.
30, first *Bait*.¹
32, do. do.
50, second *Kiṭ'a*
„ last *Bait*.
65, *Kiṭ'a*.
„ last *Bait*.

PAGE.
67, *Bait*.
„ second *Kiṭ'a*.
69, first *Bait*.
74, *Kiṭ'a*.
75, first *Bait*.
76, first *Kiṭ'a*.
86, second *Kiṭ'a*.
87, *Naẓm*.
88, third *Kiṭ'a*.
117, *Naẓm*.

PAGE.
133, first *Kiṭ'a*.
138, second *Bait*.
139, do. do.
141, first *Kiṭ'a*.
144, last do.
146, first do.
149, *Kiṭ'a*.
158, first *Bait*.
161, second *Bait*.

VIII. BAĦRI MUJTAṢ.

But one variety of this metre occurs, viz. *Maḡ'īlun*, *Fā'ilātun*, *Maḡ'īlun*,

¹ The feet of the second hemistich of this couplet afford an example of another variety of the measure. They are $\text{—} \cup \cup | \text{—} \cup \text{—} \cup | \text{—} \cup \cup | \text{—} \cup \text{—} ||$.

Fa'ilun or *Fa'lun* (— — — | — — — | — — — | — — — ||); although a variation occurs in the second foot of some hemistichs. The following are the verses in which the metre is employed :

PAGE.	PAGE.	PAGE.
7, <i>Bait</i> .	72, <i>Kiṭ'a</i> .	135, third <i>Bait</i> .
„ last <i>Kiṭ'a</i> .	73, <i>Bait</i> .	135, <i>Kiṭ'a</i> .
9, <i>Kiṭ'a</i> .	77, <i>Kiṭ'a</i> . ¹	136, second <i>Kiṭ'a</i> .
19, second <i>Kiṭ'a</i> .	78, second <i>Kiṭ'a</i> .	137, <i>Naẓm</i> . ²
22, do. do.	81, do. do.	139, first <i>Bait</i> .
23, <i>Naẓm</i> .	85, both <i>Kiṭ'as</i> .	140, second do.
24, third <i>Bait</i> .	86, second <i>Bait</i> .	143, both <i>Kiṭ'as</i> .
25, second do.	„ last <i>Kiṭ'a</i> .	144, <i>Bait</i> .
26, do. do.	88, first do.	146, first <i>Bait</i> .
28, <i>Kiṭ'a</i> .	95, first <i>Bait</i> .	150, first two <i>Baits</i> .
29, first <i>Bait</i> .	97, <i>Bait</i> .	151, last <i>Kiṭ'a</i> .
31, first two <i>Kiṭ'as</i> .	98, first <i>Bait</i> .	154, first do.
32, second <i>Kiṭ'a</i> .	99, last do.	155, third <i>Bait</i> .
33, do. do.	101, first <i>Kiṭ'a</i> .	156, first do. ³
37, <i>Naẓm</i> .	104, do. do.	158, third <i>Bait</i> .
38, <i>Kiṭ'a</i> .	105, last do.	159, do. do. ⁴
43, <i>Fard</i> .	108, third do.	160, two last <i>Kiṭ'as</i> .
52, <i>Bait</i> .	109, first do.	161, first <i>Bait</i> .
55, second <i>Kiṭ'a</i> .	110, do. do.	163, second <i>Kiṭ'a</i> .
57, <i>Bait</i> .	111, first <i>Naẓm</i> .	164, last do.
60, do.	113, first <i>Kiṭ'a</i> .	168, second & last <i>Baits</i> .
62, <i>Kiṭ'a</i> .	118, third do.	170, first <i>Kiṭ'a</i> .
69, last <i>Bait</i> .	120, second do.	„ third <i>Bait</i> .
71, first <i>Kiṭ'a</i> .	125, <i>Kiṭ'a</i> .	„ last <i>Kiṭ'a</i> .

IX. BAḤRI SARĪ'.

This metre takes the form — — — | — — — | — — — ||, *Muḥta'ilun*, *Muḥta'ilun*, *Fā'ilāt* or *Fā'ilan*. It occurs in

PAGE.	PAGE.	PAGE.
2, first <i>Kiṭ'a</i> .	51, last <i>Kiṭ'a</i> .	85, first <i>Bait</i> .
13, first <i>Bait</i> .	66, first <i>Bait</i> .	87, last <i>Kiṭ'a</i> .
32, last do.	76, do. do.	90, do. do.
43, first <i>Kiṭ'a</i> .	79, <i>Naẓm</i> .	94, <i>Maṣnavī</i> .

¹ The second foot of the third hemistich of this *Kiṭ'a* becomes *Maḥ'ūlun* (— — —), by *musha'aṣ*.

² The second foot of the first hemistich is | — — — |, termed *musha'aṣ*.

³ The second foot of the second hemistich is | — — — |.

⁴ The second foot of the first hemistich of the first *Kiṭ'a* is | — — — |.

PAGE.

104, last *Ḳit'a*.107, *Maṣnavī*.112, first *Maṣnavī*.113, last *Ḳit'a*.

PAGE.

122, *Shē'r* (Arabic).„ last *Ḳit'a*.

124, first do.

PAGE.

129, second *Maṣnavī*.145, *Ḳit'a*.153, third *Ḳit'a*.

X. BAḤRI ṬAWĪL.

This and all the following metres are confined almost exclusively to the Arabic verses. The metre *Ṭawīl* is found in the following pages, the feet being

◡ — ◡ | ◡ — ◡ — | ◡ — ◡ | ◡ — ◡ — || :

PAGE.

5, *Shē'r*.

13, do.

14, *Bait*.50, first *Bait*.51, *Shē'r*.

PAGE.

55, *Shē'r*.

59, do.

105, do.¹„ *Bait*.107, *Shē'r*.

PAGE.

108, *Shē'r*.111, second *Naẓm*.114, *Shē'r*.

158, do.

XI. BAḤRI KĀMIL.

The feet of this metre, together with the verses in which it occurs, are given below:

Shē'r, { ◡ ◡ — ◡ — | ◡ ◡ — ◡ — || *Shē'r*, { — — ◡ — | ◡ ◡ — — | — — ◡ — | ◡ ◡ — —
p. 3. { ◡ ◡ — ◡ — | ◡ ◡ — ◡ — p. 67. { — — ◡ — | ◡ ◡ — — | ◡ ◡ — ◡ — | ◡ ◡ — —

Shē'r, { — — ◡ — | ◡ ◡ — ◡ — || — — ◡ — | ◡ ◡ — ◡ —
p. 80. { — — ◡ — | ◡ ◡ — ◡ — || ◡ ◡ — ◡ — | ◡ ◡ — ◡ —

First *Bait*, { — — ◡ — | — — ◡ — | ◡ ◡ — ◡ — || } *Shē'r*,
p. 82. { — — ◡ — | ◡ ◡ — ◡ — | ◡ ◡ — ◡ — } p. 112.

Shē'r, { — — ◡ — | — — ◡ — | — || *Shē'r*, { ◡ ◡ — ◡ — | ◡ ◡ — ◡ — | ◡ ◡ — ◡ — ||
p. 87. { — — ◡ — | — — ◡ — | — p. 95. { — — ◡ — | ◡ ◡ — ◡ — | — — ◡ —

First *Bait*, { — — ◡ — | ◡ ◡ — ◡ — | — — ||
p. 91. { — — ◡ — | ◡ ◡ — ◡ — | ◡ ◡ — —

Shē'r, { ◡ ◡ — ◡ — | — — ◡ — | ◡ ◡ — ◡ — || *Shē'r*, { — — ◡ — | — — ◡ — | ◡ ◡ — ||
p. 111. { — — ◡ — | ◡ ◡ — ◡ — | ◡ ◡ — — p. 123. { ◡ ◡ — ◡ — | — — ◡ — | ◡ ◡ — —

¹ The last hemistich of this *Shē'r* is Persian.

XII. BAḤRĪ WĀFIR.

The feet of this metre are $\cup - \overline{\cup\cup} - | \cup - \overline{\cup\cup} - | \cup - - ||$. It occurs in the following verses :

PAGE.

18, first *Bait*.26, *Shē'r*.

PAGE.

29, *Shē'r*.38, *Bait*.

PAGE.

98, *Miṣrā'*.99, first *Bait*.

XIII. BAḤRĪ BASĪṬ.

This metre occurs once in the hexameter form, and seven times as an octameter, as will be seen from the following :

$$\left\{ \begin{array}{l} \cup - \cup - | \overline{\cup\cup} - | \cup - \cup - | \overline{\cup\cup} - || \\ \textit{Shē'r}, \text{ p. 58 ; } \textit{Naẓm} \text{ (Persian), p. 59 ;} \\ \text{Second } \textit{Bait}, \text{ p. 77 ; Third } \textit{Shē'r}, \text{ p. 79 ;} \\ \textit{Shē'r}, \text{ p. 140 ; } \textit{Shē'r}, \text{ p. 142 ; } \textit{Shē'r}, \text{ p. 172.} \end{array} \right\} \left\{ \begin{array}{l} - - \cup - | - \cup - | \cup - - || \\ \text{First } \textit{Bait}, \text{ p. 48.} \end{array} \right\}$$

خاتمهٔ الکتاب

تمام شد کُلسْتان و اللهُ الْمُسْتَعَانُ - و بتوفیقِ باری عزِّ اسمِهِ و جَلِّ ثَنائِهِ درین جمله -
چذای نه بسمِ وَلَقَدْ نَسْتَ - از اشعارِ مُتَقَدِّمان بطریقِ استعارتِ تنفیقی رمت *

بیت

کُهنِ جامهٔ خوش پنبِرِ استن، بی، نرِ جامهٔ عاریت خواستن *
غالبِ گفتارِ سعدی طرب انگیزست و طیب آمیز - و کوتاه نظران را بدین عِلَّتِ زبن
طعنۀ دراز - که مغزِ دماغِ بهبودۀ بدن و دودِ چراغِ بیفائدهٔ خوردنِ کارِ خردمندان
نیست - و لیکن بر رایِ روشنِ صاحبِ دلان - که رویِ سخنِ در ایشانشست - پوشیده
نماند - که درِ مَوْعِظَتِهای صافی در سِذْکِ تَبَذُّرِ کشیده است - و دارویِ تلخِ نصیحت
بشهادِ ظرافتِ بر آمیخته - تا طبعِ ملولِ انسان از دولتِ قبولِ محروم نماند * الْحَمْدُ لِلَّهِ
رَبِّ الْعَالَمِينَ *

مثنوی

ما نصیحتِ بجایِ خود کردیم - روزگاری درین بسر بردیم *
چون نیاید بگوشِ رغبتِ کس - بر رسولانِ بلاغِ باشد و بس *

شعر

يَا نَاطِقاً فِيهِ! سَلِّ بِاللَّهِ مَرَحَمَةً عَلَيَّ الْمُصَنِّفِ - وَاسْتَغْفِرْ لِصَاحِبِهِ *
وَاعْتَلِبْ لِنَفْسِكَ مِنْ خَيْرٍ تَرِيدُ بِهَا - مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ شُغْرَانَا لِكَاتِبِهِ *
تَمَّ النَّتَابُ بِعَوْنِ الْمَلِكِ الرَّهْمَانِ *

د. کس مَرَدند و حسرتِ بی‌فائده بردند - یکی آن که داشت و خورد - دیگر آنکه
داشت و نکرد *

قطعه

کس نداند بخیلِ فاضل را - که نه در عیب گفتنش کوشد -
در کویِ در مد کُنه دارد - در عیبها فرو نپوشد *

باب ششم

قطعه

چو حق معاینه بینی که می باید داد - بلطف به که بجنگ آوری و دلتنگی *
خارج گر نگذار کسی بطیب نفس - بقر زو بستانند و مزد سهرنگی *

حکمت ۱۰۹

همه کس را دندان بقرشی کند گردد - مگر قاضیانرا بشیرینی *

بیت

قاضی که بر شوت بخورد پنج خیر - ثابت کند از بهر تو صد خربزه زار *

حکمت ۱۱۰

قعبه پیر چه کند که توبه نکند از نابکاری - و شحنه معزول از مردم آزاری ؟

س

جوانی سخت پی باید که از شهوت بپرهیزد - که پیر سست رغبت را خود آلت بر نمی خیزد *

بیت

جوان گوشه نشین شیر مرد راه خداست - که پیر خود نتواند ز گوشه برخاست *

حکمت ۱۱۱

حکیمی را برسیدند - که چندین درخت نامور که خدای تعالی آفریده است و برومند گردانیده - هیچ یکی را آزاد نخوانند مگر سرورا - درین چه حکمتست ؟ گفت - هر یکی را ثمره است بوقت معین - گاهی بوجود آن تازه - و گاهی بعدم آن پرموده - و سرورا هیچ ازینها نیست - همه وقت خوش و تازه است - و این صفت آزادگست *

قطعه

بدنچه میگذرد دل منه - که دجله بسی پس از خلیفه بخواد گذشت در بغداد *
گرت ز دست بر آید - چونخل بش کریم - ورت ز دست نیاید - چو سرو باش آزاد *

باب هشتم

حکمت ۱۰۴

درویشی در مناجات میگفت - یا رب! رحمت کن بر بدان - که بر نیکان خود رحمت کرده - که ایشانرا نیک آفریده *

حکمت ۱۰۵

گویند اول کسی که علم بر جاه کرد و انگشتی در دست نهاد جمشید بود * گفتندش - چرا زلفت بچپ دادی و فضیلت مر راست را ست ؟ گفت - راست را رستی تمامست *

قطعه

فریدون گفت نقاشان چین را - که پیرامون خرگاهش بدوزند -
 "بدانرا نیک دار - ای مرد هشیار ! که نیکان خود بزرگ و نیک روزند" *

حکمت ۱۰۶

بزرگی را پرسیدند - که چندین فضیلت که دست راست را ست - خاتم در نکمیت چپ چرا میکنند ؟ گفت - نشیده که اهل فضل همیشه محرومند ؟

بیت

آن که شخص آفرید و روزی وخت - یا فضیلت همیدهد یا تحت *

حکمت ۱۰۷

نصیحت پادشاهان گفتن کسی را مسلمست که بیم سر ندارد و امید زر *

مثنوی

موجّد چه در پای ریزی زرش - چه شمشیر هندی نهی بر سرش -
 امید و هراسش نباشد ز کس * برینست بُدایه توحید و بس *

حکمت ۱۰۸

پادشاه از بهر دفع ستمگارانست - و شکنه برای دفع خون خواران - و قاصی، صلحت جوئی طراران - هرگز دو خصم بحق راضی نشوند الا پیش قاضی *

باب هشتم

حکمت ۹۸

زمین را از آسمان نثارست - و آسمان را از زمین غبار - کُلَّ اِنَاءٍ یَّتَرَشَّحُ بِمَا فِیْهِ *

بیت

گَرَبَتْ خَرِیْ مِنْ اَمَدِ نَاسِزَاوَر - تُو خَرِیْ نَیْکِ خُودِ اَز دَسْتِ مَکْذَار *

حکمت ۹۹

خدای تنرو جل می بیند و می پوشد - و همسایه نمی بیند و می خروشد *

بیت

نَعُوذُ بِاللّٰهِ ! اِکْر خَلْقِ غَیْبِ دَانِ بُوْدِی - کَسِی بِحَالِ خُودِ اَز دَسْتِ کَسِی نِیَا سُوْدِی *

حکمت ۱۰۰

زَر اَز مَعْدِنِ بَکَانِ کَنْدَنِ بَدَر آید - و اَز دَسْتِ بَخِیلِ بَکَانِ کَنْدَنِ *

قطعه

دُوْدَانِ نَخُورِنْد و گُوشَه دَارِنْد - گویند - اُمیدِ بَه کِه خُورْدَه *

فِرْدَا بَیْنِی بَکَامِ دُشْمَنِ زَر مَانْدَه و خَاکَسَار مَیْرَدَه *

حکمت ۱۰۱

هَر کِه بِر زَبَر دَسْتَانِ نَبَخْشَایِد بِجَفَايِ زَبَر دَسْتَانِ گُوفْتَار آید *

مثنوی

نَه هَر بَا زُو کِه دُرُو یِ قُوْتِی هَسْت - بِمَرْدِی عَاجِزَانِ رَا بِشَکَنْد دَسْت *

مَعِیْقَنْ رَا مَنَه بِر دِلِ گَزَنْدِی - کِه دَر مَانِی بَجَوَر زُورِ عِنْدِی *

حکمت ۱۰۲

عَاقِل - چُوْنِ خَلَاْفِ دَر مِیَاْنِ آید - بِجَهْدِ - و چُوْنِ صِلَحِ بَیْنَتِ - لَنگَرِ بِنَدِ کِه اَنجَا

سَلَامَتِ بِر کَرَانَسْت - و اِیْنجَا حِلَاْرَتِ دَر مِیَاْنِ *

حکمت ۱۰۳

مُقَالِمِ رَا سَه شَشِ مِی بَا یِد - و لِیْکِنِ سَه یِکِ مِی آید *

بیت

هَزَارِ بَارِ چَرَاگَه خُوشْتَرِ اَز مِیْدَانِ - و لِیْکِ اسَبِ نَدَارْدِ بَدَسْتِ خُوِشِ عِذَاَر *

باب هشتم

حکمت ۹۴

هَرَكَمْ بِتَأْدِيبِ دُنْيَا رَاهِ صَوَابِ نَگِیرِد - بِتَعَذِّبِ عُقُوبِیْ گُفْتَارِ آید * قَالَ اللَّهُ تَعَالَى - وَ
لَنَذِیْقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَدْنِیِّ دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ *

بیت

پندست خُطابِ مهتران - آنکه بند - چون پند دهند و نشنوی - بند نهند *

حکمت ۹۵

نیکبختان بحکایات و امثالِ پیشینیان پند گیرند از آن پیش که پسینیان بواقعۀ ایشان
مَثَلِ زَنَد * دُزدان دست کوتاه نکنند تا دستِ شان کوتاه نکنند *

قطعه

نبرد مرغِ سَوی دانه فراز - چون دگر مرغِ بَیند اندر بند *
پند گیر از مصائبِ دگران - تا نگیرند دیگران ز تو پند *

حکمت ۹۶

آن را که گوشِ ارادتِ گران آفریده اند - چون کند که بِشَنُود ؟ و آن را که کمندِ سعادت
کشان می برد - چه کند که نرود ؟

قطعه

شبِ تَایِکِ دُوستانِ خدایِ می بتابد چو روزِ رخشنده *
وینِ سعادتِ بزورِ بازو نیست - تا نبخشد خدایِ بخشنده *

رباعی

از تو بیکِ نَم ؟ که دگر داور نیست - و ز دستِ تو هیچ دستِ بازتر نیست *
آن را که تو رهبری کنی - گم نشود - و آن را که تو گم کنی - کسی رهبر نیست *

حکمت ۹۷

کدائی نیکِ سرانجام به از پادشاهِ بی، فرجام *

بیت

غمی کر پِیشِ شادمانی بری - به از شدی کرپشش غم خوری *

باب هشتم

قطعه

سگي را لقمه هرگز فراموش نکردد - ورزي صد نوبتش سنک *
و گر عمری نوازي سفله را - بکمر چيز آيد با تو در جنگ *

حکمت ۹۰

از نفس پرور هنروي نيايد - و بي هنر سروريرا نشايد *

مثنوي

مکن رحم بر گاو بسيار خوار - که بسيار خوارست بسيار خوار *
چو گاو ار همي بايدت فريبي - چو خر تن بجور کسان در دهی *

حکمت ۹۱

در انجیل آمده است - که اي فرزند آدم ! اگر توانگري دهمت - مُشغَل شوي
بمال از من - و اگر درویش کُنت - تنگدل نشيني - پس حلاوتِ ذکرِ من کجا در
دبي ؟ و عبادتِ من کي شدابي ؟

قطعه

گر اندر نعمتي - مغرور و غافل - و راندر تنگدستي - خسته و ریش -
چو در سرا و سراً حالت اينست - ندانم کي بحق پردازي از خویش *

حکمت ۹۲

ارادتِ بيچون يکي را از تختِ شاهي فرود آرد و ديگري را در شکم ماهي نگو دارد *

بيت

وقتست خوش آنرا که بود ذکرِ تو مونس - و رخود بود اندر شکم حوت - چو يونس *

حکمت ۹۳

اگر تبغِ قهر بر کشد - نبي و ولي سر در کشد - و اگر غمزه لطف بجنباند - بدانرا به
نيکان در رساند *

قطعه

گر بمحشر خطابِ قهر کند - انبيا را چه جلي معذرتست ؟
پرده از روي لطف - گو - بردار ! کاشقي را اريد مغفرتست *

قطعه

نَدِهد مردِ هوشمند جواب - مگر آنکه کز سوال کنند *
 گرچه بر حق بود فراخ سخن - حملِ دعویش بر محال کنند *

حکمت ۸۷

ربّی درونِ جامه داشتم * شیخ (رحمة الله علیه) هر روز پرسیدی - که ربّیست
 چونست؟ و نپرسیدی - که کجاست؟ دانستم که از آن احتراز میکند - که ذکرِ هر
 تصوّی روا نباشد * و خردمندان گفته اند - هر که سخن بسنجد - از جواب نرنجد

قطعه

تا نیک ندانی که سخن عینِ صوابست - باید که بگفتن دهن از هم نکشائی *
 گر راست سخن باشی و در بند بمانی - به ز آن که دروغت دهد از بند رهائی *

حکمت ۸۸

دروغ گفتن بضربِ لایب ماند - اگرچه جراحت درست شود - نشان بماند * چون
 برادرانِ یوسف (علیه السلام) بدروغ گفتن موسوم شدند - پدر را بر راست گفتن ایشان
 اعتماد نماند * قَالَ - بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْراً - فَصَبِرْ جَمِیلاً *

قطعه

دروغی نگیرند صاحب دان - بر آن کس که پیوسته گفتست راست *
 اگر مُشتهر شد کسی در دروغ - اگر راست گوید - تو گوئی - خطاست *
 کسی را که عادت بود راستی - خطائی کند - در گذارند از او *
 و گر نامور شد بقولِ دروغ - دگر راست باور ندارند از او *

حکمت ۸۹

اجلِ کائنات از روی ظاهر آدمیست - و ادبِ موجودات سگ - و باتفاقِ خردمندان
 سگ حق شناس به از آدمی نا سپاس *

باب هشتم

حکمت ۸۳

يکي از لوازم محبت آنست که خانه پیردای یا با خانه خدا در سازی *

قطعه

حکایت بر مزاج مُسْتَمِع گوی - اگر دانای که دارد با تو مِیَلی -
هر آن عاقل که با مِجَنُون نشیند - نگوید جز حدیثِ حُسنِ لَیْلی *

حکمت ۸۴

هر که با بدان نشیند - اگر طبیعتِ ایشان در وی اثر نکند - بفعلِ ایشان مَقَهَم گردد -
چنانکه اگر مردی بخرابات رود بنماز کردن - منسوب شود بخمر خوردن *

مثنوی

رقم بر خود بنادانی کشیدی - که نادان را بصحبت بر گزیدی *
طلب کردم ز دایان یکی پند - مرا گفتند - با نادان مپیوند -
نه گر صاحب تمیزی - خر نمایی - و گر نادانی - احمق تر نمایی *

حکمت ۸۵

حُجْمِ شَرِّ چنانکه معلومست - اگر طفلی مِهَارَش گیرد و صد فرسنگ ببرد - گردن از
مُتَابَعَتِ او نه پیچد - اما اگر راهی هَوْلَاک پیش آید که موجبِ هَلَاک باشد - و
طفل آنجا بنادانی خواهد رفتن - زمام از کَفَش در گُسلاند و بیش متابعت نکند -
که هنگامِ درشتی مِلّاطَفَت مذمومست - و گویند - دشمن بمِلّاطَفَت دوست نگردد -
بلکه طمع زیادت کند *

قطعه

کسی که لطف کند با تو - خَالِکِ پایش باش - و گرسنیزه نند - در دو چشمش افکن خَالِک *
سخن بِلُطَف و کرم با درشت خوی مگوی - که زنگ خورده نگردد مگر بسوهرن پاک *

حکمت ۸۶

هر که در پیشِ سخنِ دیگران افتد - تا مایهٔ فُضْلش با اندد - پایهٔ جَهْلش معلوم

کنند *

حکمت ۷۹

دو کس را حسرت از دل نبرد و پای تغابن از گل بر نیاید - تاجری کشتی شکسته و وارثی با قلندران نشسته *

قطعه

پیش درویشان بود خونت مباح - گر نباشد در میان مالت سبیل *
 ی مَرُو با یارِ ازرق پیرهن - یا بکش بر خان و مان انگشتِ نیل *
 یا مکن با پیلدان دوستی - یا طلب کن خانه در خورد پیل *

حکمت ۸۰

خلعتِ سلطان گرچه عزیزست - جامهٔ خُلقان خود از آن بعزت تر - و خوانِ برگان
 اگرچه لذیذست - خردهٔ انبانِ خویش از آن بلدت تر *

بیت

سِرکه از دستِ رنجِ خویش و ترهٔ بهتر از نانِ ده خدای و برهٔ *

حکمت ۸۱

خلافِ رایِ صوابست و نقضِ عهدِ اولو الالباب دارو بگمان خوردن و راهِ نادیده بی کاروان
 رفتن * امامِ مُرشد الغزالی را (رحمةُ الله علیه) پرسیدند - که چگونه رسیدی بدین مرتبهٔ
 علوم؟ گفت - هرچه ندانستم پرسیدم آن ننگِ نداشتم *

قطعه

عیدِ عافیت آنکه بود موافقِ عقل - که نبض را به طبیعت شناس بنمائی *
 پیرس هرچه ندانی - که دلِ پرسیدن دلیلِ راه تو باشد بعزِ دانائی *

حکایت ۸۲

هر آنچه دانستی که هرآینه معلوم تو خواهد شد - پرسیدنِ آن تعجیل مکن - که عیبت
 سلطنت ز ریان دارد *

قطعه

چو لقمه‌مان دید کاندردستِ دارد همی آهن بمعجز موم گردد -
 نپرسیدش - چه می‌سازی؟ که دانست که بی پرسیدنش معلوم گردد *

باب هشتم

قطعه

مرد کی خشک مغز را دیدم رفته در پوستین صاحب جاه *
گفتم - ای خواجه ! گرتو بدبختی - مردم نیک بخت را چه گناه ؟

قطعه

الا - تا نخواهی بالا بر حسود ! که آن بخت برگشته خود در بلاست *
چه حاجت که با وی کنی دشمنی ؟ که وی را چنین دشمنی در قفاست *

حکمت ۷۶

تلمیذ بی‌ارادت عاشق بی‌زرست - و رونده بی‌معرفت مرغ بی‌پر - و عالم بی‌عمل
درخت بی‌بر - و زاهد بی‌علم خانه بی‌در * مراد از نزول قرآن تحصیل سیرت خبیست - نه
ترتیل سوره مکتوب * عامی و متعبد پدیده رفته است و عالم متهاون سوار خننه * عامی
که دست بردارد به از عابدی که عجب در سر دارد *

بیت

سرهنگ لطیف خوی دندار بهتر ز فقیه دلم‌آزار *

حکایت ۷۷

یکی گفتند - که عالم بی‌عمل بچه م‌اند ؟ گفت - بزنبور بی‌عسل *

بیت

زنبور درشت بی‌میوت را گوی - باری - چو عسل نمی‌دهی - نیش منم !

حکمت ۷۸

مرد بی‌میوت زنست - و عابد با طمع رازن *

قطعه

ای - به پندار - کرده جامه سفید بهر موس خلق و نمه سیده !
دست کوتاه باید از دنیا - آستین یا دراز و یا کوتاه *

حکمت ۷۱

ای طالبِ روزی! بنشین - که بخوری - و ای مطلوبِ اجل! مرو - که جانِ نبری *

قطعه

جهدِ رِزقِ ارکنی و گر نکنی - برساند خدایِ غر و جن *
در رویِ در دهانِ شیر و هیزر - نخورندت - مگر بر روزِ اجل *

حکمت ۷۲

به نا نهاده دست نرسد - و نهاده هر کجا که هست برسد *

بیت

شنیده که سکندر برفت در ظلمات - چند محنت - و آنکه نخورد آبِ حیات *

حکمت ۷۳

صیادِ بی‌روزی در جله ماهی نگیرد - و ماهی بی‌اجل در خُشکی نمیرد *

بیت

مسکینِ حریص در همه عالم همی رود - او در قفایِ رِزق و اجل در قفایِ او *

حکمت ۷۴

توانگرِ فاسقِ کلّوخ زر اندودست - و درویشِ صالحِ شاعدِ خا آلود - این دلتی موسی
است مرقع - و آن ریشِ فرعونِ ست مرمع * ثروتِ نیکان روی در بلندی دارد و دولت
بدان سر در نشیب *

قطیه

هر درِ جاه و دولتست - بدان خاطرِ خسته در نخواهد یافت -
خبرش ده که هیچ دولت و جاهِ بسرائی دگر نخواهد یافت *

حکمت ۷۵

حسود از نعمتِ حق بخیلست - و بنده بی‌گذا را دشمن *

باب هشتم

کو فرّی خدا نمیی‌گذارد - از قرضِ تو نیز غم ندارد *
 امروز دو مرده بیش گیرد - فردا - که همه زبند - میرد *

حکمت ۶۸

هر که در زندگی نالش نخورد - چون بمیرد نالش نبرند * لذّتِ انگور بیهوده داند - نه
 خداوند بیهوده * یوسفِ صَدِیق (علیه السلام) در خُشکِ سالی مصر سیرِ خودی تا کُرسنگان را
 فروش نکند *

مثنوی

آنکه در راحت و تنعم زیست - او چه داند که حالِ گرسنه چیست ؟
 حالِ درماندگان کسی داند - که باحوالِ خویش در ماند *

قطعه

ای که بر مرکبِ تازه سواری - هُش دار ! که خر خارکش مسکین در آب و گلست *
 آتش از خانه همسایه درویش بخور - ک آنچه از روزن او میگذرد دودِ دلست *

پند ۶۹

درویشِ ضعیف را در تنگیِ خشک سال مپرس - که چونی ؟ اِلّا بشرطِ آنکه مرهم بر
 ریش نهی و درهم در پیش *

قطعه

خري که بینی بارش بگل در افتاده - ز دل برو شفقت کن - ولي مَرَو بسرش *
 گنوں که رفتی و پرسیدیش - که چون افتاد - میان بوند و چو مردان بگیردُنبِ خرش *

حکمت ۷۰

به چیز مُحالِ عقلست - خوردن بیش از رزقِ مقسوم - و مردن پیش از وقتِ معلوم *

قطعه

قضا دگر نشود - ور هزار ناله و آه بشکر یا بشکایت بر آید از دهنی *
 فرشته - که وکیلست بر خزانه باد - چه غم خورد که بمیرد چراغِ بیهوده زنی ؟

باب هشتم

بیت

اندک اندک بهم شود بسیار - دانه دانه است غله در انبار *

حکمت ۶۴

عالم را نشاید که سفاکت از عامی بجلّم در گذارد - که هر دو طرف را زیان دارد - که
هیبّت این کم شود و چهل آیه مُحکم *

بیت

چو با سفلّه گوئی بلطف و خوشی - فزون گرددش کبر و گردن کشی *

حکمت ۶۵

معصیت از هر که صادر شود - ناپسندیده است - و از علما ناخوبتر - که علم سلاح
جنگ شیطانست - و خداوند سلاح را - چون به اسیری برند - شرعساری بیش
برد *

مثنوی

عامی ندان پریشان روزگار - به ز دانشمند ناپرهیزگار -
کان بتابینائی از راه افتاد - وین دو چشمش بود - و در چاه افتاد *

حکمت ۶۶

جان در حمایت یکدمست - و دنیا وجودی میان دو عدم * دین بدنیا مفروش -
که دین بدنیا فروشان خرد - یوسف بفروشد تا چه خرد؟ الم اعهده الیکم - یا بنی
آدم! اَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ - اِنَّه لَکُمْ عَدُوٌّ مَبِیْنٌ *

بیت

بقول دشمن پیمان دوست بشکستی - ببین که از که بریدی و با که پیوستی *

حکمت ۶۷

شیطان با مُخلصان بر نمی آید و سلطان با مُفلسان *

مثنوی

وامش مده آن که بی نمازست - گرچه دهندش ز فاقه بازست -

باب هشتم

حکمت ۵۹

دوستی را که همه عمر فرا چنگ آرند - شاید که بیک نفس بپازارند *

بیت

سنگی بچند سال شود نعل پاره - زنهار! تا بیک نفس نشننی بسنگ!

حکمت ۶۰

عقل در دستِ نفس چنان گرفتارست که مرد عاجز بدستِ زن فریز *

بیت

در خُردی بر سرّی ببند - که بانگِ زن از وی بر آید بلند *

حکمت ۶۱

رای بی قوتِ مکر و فسونست - و قوتِ بی رایِ جمل و جنون *

بیت

تمیز باید و تدبیر و رای و آنکه مُلک - که مُلک و دولتِ نادان سلاحِ جنگِ خودست *

حکمت ۶۲

جوانمردی که بخورد و بدهد به از عابدی که روزه دارد و بنهد * هر که ترکِ شهوت
از بهر قبولِ خلق داده است - از شهوتِ حلال در شهوتِ حرام افتاده است *

بیت

عابد که نه از بهر خدا گوشه نشیند - بیچاره در آئینه ناریک چه بیند ؟

حکمت ۶۳

اندک اندک خیلی شود و قطره قطره سیلی گردد - یعنی آنان که دستِ قدرت ندارند -
سنگِ خرده نگاه دارند - تا بوقتِ فرصتِ دمار از دماغِ خصم بر آرند *

شعر

وَ قَطَرٌ عَلَيَّ قَطِرًا إِذَا اتَّفَقَتْ نَهْرٌ - وَ نَهْرٌ لِي نَهْرًا إِذَا اجْتَمَعَتْ بَحْرٌ *

تطعمه

گر هنرمند، ز آویزشِ جفائی بیند تا دل خویش نیاززد و درهم نشود *
سنگ بدگوهر اگر کاسه زرین بشکست - قیمت سنگ نیفزاید و زر کم نشود *

حکمت ۴۶

خردمندی که در زمرهٔ آویزش سخن ببندد - شگفت مدار - که آواز یبط از غلبهٔ دهل
بر نیاید - و بوی عبیر از بوی گنده فرو ماند *

شعر

بلند آواز ندان گردن افراخت - که دانا بی‌شرعی بینداخت -
نمی‌داند که آهنگ حجازی فرو ماند ز بانگِ طبلِ غازی *

حکمت ۴۷

جوهر اگر در خلاب افتد - همان نفیست - و غبار اگر بر فلک رود - همچنان خسیس *
استعداد بی‌تربیت دروغ - و تربیت ناهمستعد ضائع * خاستن نسبتی عالی دارد که
آتش جوهر علویست - و لیکن چون بنفسِ خود هنری ندارد - با خاک برابرست *
قیمتِ شکر نه از نی است - که آن خود خاصیتِ وی است *

مثنوی

چو کنعان را طبیعت بی‌هنر بود - پیمبر زادگی قدرش نیفزود *
هنر بنما - اگر داری - نه گوهر - گل از خارست و ابراهیم از آذر *

حکمت ۴۸

مشک آنست که خود ببوید - نه آن که عطار بگرید * دانا چون طلبهٔ عطا بست -
خوش و هنر نماند - و ندان چون طبلِ غازیست - بلند آواز و میان تپی *

قطعه

عالم اندر میانهٔ جهال - مثلی گفتداند صدیقان -
شاهدی در میانِ کوراست - مصحفی در کُنشتِ زندقان *

باب هشتم

بر گیرند - و پیران تا عرق کنند - اما قلند این چندان خورند که در مِعدۀ جایی نفس نه‌اند
و بر سفرۀ رویی کم * *

بیت

اسیر بندِ شکم را در شب نگیرد خراب - مَبی ز مِعدۀ سنگی - شبی ز دل تنگی *

و عطا ۵۰

مشورت با زنان فبّاه است - و سخاوت با مفسدان گداه *

بیت

ترحم بر پلنگ تیز دندان ستم‌گاری بود بر گوسفندان *

حکمت ۴۹

هر کرا دشمن در پیشست - گر نکشد دشمنِ خویشست *

بیت

سنگ در دست و مار بر سرِ سنگ نکند مردِ هوشیار درنگت *
و گروهی برخلافِ این صحت دیده‌اند - و گفته‌اند - که در کُشتنِ بندگان تأملِ اولیه‌ست -
بحکم آنکه اختیارِ باقیست - توان کُشت و توان بخشید - اما - اگر بی تأمل کشته شود -
محتملست که مصلحتی فوت گردد که تدارکِ مثلِ آن مُمتنع باشد *

مثنوی

نیک‌سپاست زنده بیجان کرد - کُشته را باز زنده نقوان کرد *
شرطِ عقلست صبرِ تیر انداز - که چو رفت از کمان نیاید باز *

حکمت ۵۰

حکیمی که با جاهلی در اندد - باید که توقعِ عزّت ندارد * اگر جاهل بزبان آوری بر
حکیم غالب آید عجب نیست - که سانگی است که جوهر را همی شکند *

بیت

عجب گر فرو رود نفسش - عندلیبی غراب هم فشنش *

بند ۴۷

پنجه افکندن، با شیر و مُشت زدن، بر شمشیرِ کارِ خردمندان نیست *

بیت

جنگ و زورِ آوری مکن با مست - پیشِ سرِ پنجه در بغل نه دست *

حکمت ۴۸

ضعیفی که با قوی دل‌زنی کند - یارِ دشمنست در هلاکِ خویش *

قطعه

سایه پرورد را چه طاقتِ آن - که رود با مبارزان بقتال ؟

مست بزو بجهل می‌فکند پنجه با مرد آهنین جنگل *

حکایت ۴۹

هر که نصیحت نشنود سرِ ملامت شنیدن دارد *

بیت

چون نیاید نصیحتت در گوش - اگر ت سرزنش کنم - خاموش *

حکمت ۵۰

بی هرن هنرمند را نتوانند دید - چنانکه سگانِ بازاری سگِ صید را مشغله بر آرند و پیش آمدن نگذارند * یعنی سِفله چون بهتر با کسی بر نیاید - بختش در پوستین افتد *

بیت

کند هر آینه غیبتِ حسودِ کوته دست - که در مقابلهِ کُنکش بود زبانِ مقال *

حکمت ۵۱

اگر جورِ شکم نبودی - هیچ مرغ در دام نیفتادی - بلکه صیادِ خود دامِ نهادهی *

بیت

شکم بندِ دستست و زنجیرِ پای - شکم بنده زانِ پرستد خدای *

حکمت ۵۰

حکیمان دیر دیر خورند - و عابدان نیم سیر - و زاهدان تا سدّ رمق - و جوانان تا طبق

باب هشتم

حکمت ۴۰

مردمان را عیب نهانی پیدا مکن - که هر ایشان را رسوا کنی و خود را بی اعلمت *

حکمت ۴۱

هر که عم خواند و عمل نکرد - بدان ماند که گواراند و تخم نیفشاند *

حکمت ۴۲

از تن بیدل طاعت بیاید - و پوست بی مغز بضاعته نشاید *

حکمت ۴۳

نه هر که در مجادله چست در معامله درست *

بیت

پس قامت خوش که زیر چادر باشد - چون باز کنی مادر مادر باشد *

حکمت ۴۴

اگر شبها همه شب قدر بودی - شب قدر بی قدر بودی *

بیت

گر سنگ همه لعل بدخشان بودی - پس قیمت نعل و سئک یکسان بودی *

حکمت ۴۵

نه هر که بصورت نیکوست سیرت زید دوست *

قطعه

توان شناخت بیک روز در شمائل مرد - که تا کجش رسیدت پایگاه شوم *

ولی ز باطنش ایمن مدش و غره مشو - که خُبش نفس نگردد بسالها معلوم *

حکمت ۴۶

هر که با بزرگان ستیزد خوی خود بریزد *

قطعه

خویشتر را بزرگ می بینی - راست گفتند - یک دو بیند لوح *

زود بینی شکسته پیشانی - تو که بازی بسر کنی با قوج *

مثنوی

چشم خویش دیدم در بیابان - که مرد آهسته بگذشت از شدابان *
سمند بادیا از تگ فرو ماند - شتربان همچنان آهسته میراند *

حکمت ۳۷

ندان را بهتر از خاموشی نیست - و اگر این مصلحت بدانستی - ندان نبودی *
قطعه

چون نداری کمالِ فضل - آن به که زبان در دهان نگهداری *
آدمی را زبان فضیحت کرد - جَوَزی بی مغز را سبکساری *
ایضاً

خری را ابله‌هی تعلیم میداد - برو پُر صرف کرده سعی دایم *
حکیمی گفتش - ای نادان! چه کوشی؟ درین سودا بترس از کوم لایم *
نیا، وزد بهایم از تو گفتار - تو خاموشی بیاموز از بهایم *
ایضاً

هر که تمّل نکند در جواب - بیشتر آید سخنش نا صواب *
یا سخن آری چو مردم بهوش - یا بنشین همچو بهائم خموش *

حکمت ۳۸

هر که با دانای از خود مجادله کند تا بدانند که داناست - بدانند که ندانست *
بیت

چون در آید به از توئی بسخن - گرچه به دانی - اعتراض مکن *

حکمت ۳۹

هر که با بدان نشیند - نیکی نبیند *

مثنوی

گر نشیند فرشته با دیو - وحشت آموزد و خیانت و رپو *
از بدان چیز بدی نیاموزی - نکند گرگ پوستین دوزی *

دُأبِ هشتم

گرسنه است - و قانع بذاتی سپر * حکما گویند - درویشی بقذاعت به از توانگری
بقذاعت *

بیت

رونۀ تنگ بیدگِ گردۀ زن پُر گردن - نعمت روی زمین پُر نکند دیدۀ تنگ *

مثنوی

پدر - پهن دورِ عمرش منقضي گشت - مرا این یک نصیحت کرد و بگذشت -
که شهوت آتشست - از وی به پرهیز! بخود بر آتش دوزخ مکن تیز!
در آن آتش نیاری طاقبت سوز - بصبر آبی بر این آتش زن امروز *

حکمت ۳۴

هر که در حالتِ توانائی نیکی نکند در وقتِ ناتوانی سختی بیند *

بیت

بد اخترتر از مردم آزار بیست - که روز مُصیبت کشش یار نیست *

پند ۳۵

هر چه زود بر آید دیر نیاید *

قطعه

خاکِ مشرق - شنیده ام - که کنند چهل سال کاسۀ چینی -

مد بروزی کنند در مردشت - لا جومِ قیمتش همی بینی *

قطعه

مُرغف از بیضه برون آید و روزی طالبد - آدمی زاده ندارد خبر از قتل و تمیز *

آن که ناگاه کسی گشت بچیزی نرسید - و بن بتمکین و فضیلت بگذشت از همه چیز *

آبگینه همه جا بینی - از آن قدرش نیست - لعل دشوار بدست آید - از آنست عزیز *

حکمت ۳۶

کارها بصبر بر آید و مُستعجل بسر در آید *

باب هشتم

بیت

پسلیخ سخن کُفتن، آنگاه کن - چو دانی که در کار گیرد سخن *

حکمت ۶۹

هر که نصیحتِ خود را نمی‌کند - او خود بنصیحتِ گری محتاجست *

پند ۳۰

فریب دشمن مخور - و غرورِ مدّاحِ مخر - که آن دمِ زرق نهاده است - و این کام
طمع کُشاده * احمق را ستایش خوش آید - چون لاشه - که در گوش دمی - فربه
نماید *

قطعه

الا - تا نشنوی مدحِ سخن‌گوی که اندک مایه نفعی از تو دارد *
اگر روزی مرادش بر نیاری - دو صد چندان عیوبت بر شمارد *

حکمت ۳۱

مُتکَلِّم را - نا کسی عیب نگیرد - سخنش صلاح نپذیرد *

بیت

مَشْو غرّه بر حُسنِ گفتارِ خویش بتحسینِ نادان و پندارِ خویش *

حکمت ۳۲

همه کس را عقلِ خود بکمال نماید و فرزندِ خود بجمال *

قطعه

یکی جهود و مُسلمانِ خلاف می‌جستند - چنانکه خنده گرفت از نزاعِ ایشانم *
بطّنز گفت مُسلمان - گر این قبالة من درست نیست - خدا! جهود میروانم *
جهود گفت - بتوریت میخورم سَوَگند - وگر خلاف کنم - همچو تو مسلمانم *
گر از بسیطِ زمین عقل مُنعدم گردد - بخود کُمان نبرد هیچکس - که نادانم *

حکمت ۳۳

ده آدمی بر سَفَره بخورند و دو سگ بر مُرداری باهم بسر نبرند * حریص با جهانی

باب هشتم

حکمت ۲۳

بد خوي بدستِ دشمني گرفتارست که هر کجا که رود از چنگِ عُقوبتِ او خلاص
نیابد *

بیت

اگر ز دستِ بلا بر فلکِ رود بدخوي - ز دستِ خوي بد خویش در بلا باشد *

حکمت ۲۴

چو بيني که در سپاهِ دشمن مُفارت افتاد - تو جمع باش - و اگر جمعند - از پريشاني
خود اندیشه کن *

قطعه

بِرو - با دوستانِ آسوده بنشین - چو بيني در میانِ دشمنانِ جنگ -
و گرداني که باهم یک-زبانند - کمان را زه کن و بر باره بر سنگ *

حکمت ۲۵

دشمن چون از همه حیلها در ماند - سلسله دوستي بجنباند * آنکه بدوستي کارها
کند که هیچ دشمن نتواند *

پند ۲۶

سرِ مار بدستِ دشمن بکوب - که از اَحَدی اَلْحَسَنین خالي نباشد - اگر دشمن غالب
آمد مار کُشتي - و گرنه از دشمن برستي *

بیت

بروزِ مَعْرکه ايمن مَشَو ز خصمِ ضعيف - که مغزِ شیر بر آرد چو دل ز جان برداشت *

حکمت ۲۷

خبري که داني که دلي بيازارد - تو خاموش باش - تا ديگري بيارد *

بیت

بُئِلا! مُردۀ بهار بيار - خبر بد ببوم باز گذار *

حکمت ۲۸

پادشاه را بر خيانتِ کسي واقف مگردان مگر آنکه که بر قبولِ کُليِ واثق باشي - و گرنه -
در هلاکِ خود مي کوشي *

حکمت ۲۰

خُشمِ بي حد وحشت آرَد - و لُطْفِ بي وقت هَيبت ببرد * نه چندان درُشتي کن
که از تو سير گردند - و نه چندان نرمي که بر تو دلاير شوند *

مثنوي

درشتي و نرمي بهم در بهست - چو رگ زن - که جراح و مرهم نهست *
درشتي نگيرد خردمند پيش - نه سُستي که نقص کند قدرِ خویش *
نه سرِ خویشِ تن را فزوني نهد - نه یکباره تن در زبوني دهد *

ايضاً

شبابي با پدر گفت - اي خردمند ! مرا تعليم کن پیرانه يك پند *
بگفتا - نيك مردي كن - نه چندان که گردد خيره گرگ تيز دندان *

حکمت ۲۱

دو کس دُشمنِ مُلک و دينند - پادشاهِ بي حِلْم و زاهدِ بي علم *

بيت

بر سرِ مُلک مباد آن مُلکِ فرمانده که خدا را نبود بنده فرمان بردار *

حکمت ۲۲

پادشاه را بايد که خُشم بر دشمنان تا بجدي نراند که دوستان را برو اعتماد نماند - که
آتشِ خُشم اوّل در خداوندِ خُشم افتد - پس آنکه زبانه بخضم رسد يا نرسد *

مثنوي

نشايد بني آدم خاك زاد - که در سر کند کبر و تندِي و باد *
ترا با چنين تندي و سرکشي - نپندارم از خاكي - از آشي *

قطعه

در خاك بيلقان برسيدم بعادي * گفتم - مرا بتربيت از جهل پاك كن *
گفتا - برو چو خاك تحمل كن - اي فقيه ! يا هرچه خوانده - همه در زيرِ خاك كن *

باب هشتم

پند ۱۵

چون در اعضايِ کاري متردّد باشي - آن طرف اختیار کن که بي آزار باشي *

بیت

با مردم سهل جوي دشوار مگوي - با آن که در صلح زند جنگ مجوي *

حکمت ۱۶

تا کار بزرگان بر آید جان در خطر افکندن نشاید * عرب گوید - آخر الحیل اسيف *

بیت

چو دست از همه حیلتی درگُست - حلالست بُردن بشمشیر دست *

حکمت ۱۷

بر عجز دشمن رحمت مکن - که اگر قادر شود بر تو نبخشاید *

بیت

دشمن چو بینی ناتوان - لاف از بروت خود مزن - مغربست در هر استخوان - مردیست در هر پیرهن *

حکمت ۱۸

هر که بدی را بکشد - خلق را از بلای بزرگ برهاند - و او را از عذابِ خدای *

قطعه

پسندیده است بخشایش - ولیکن مَنه بر ریشِ خلق آزار موه *

ندانست آنکه رحمت کرد بر مار - که این ظلمست بر بوزینه آدم ؟

حکمت ۱۹

نصیحت از دشمن پذیرفتن خطاست - ولیکن شنیدنِ رواست تا بخلافِ آن کار
کنی - و آن دینِ صوابست *

مثنوی

حذر کن ز آنچه دشمن گوید "آن کن" ! که بر زانو زنی دستِ تغاُبر *

گرت راهی نماید راست چون تیر - از بزرگد و راه دستِ چپ گیر *

باب هشتم

حکمت ۱۱

دشمنِ ضعیف که در طاعت آید و دوستی نماید - مقصودِ وی جز آن نیست که دشمنِ قوی گردد - و گفته اند که بر دوستیِ دوستانِ اعتماد نیست - تا بتملّی دشمنان چه رسد ؟

بیت

دوستانم ز دشمنان بترند - دشمنان خود علامتِ دگرند *

پند ۱۲

هر که دشمنِ کوچک را حقیر شمارد بدان می ماند که آتشِ اندک را مهمل می گذارد *

قطعه

امروز بکُش که میتوان کُشت - کآتش که بلند شد جهان سوخت *
مگذار که زه کند کمان را - دشمن که به تیر میتوان دوخت *

حکمت ۱۳

سخن در میانِ دو دشمن چنان گوی که - اگر دوست گردند - شرمندۀ نباشی *

مثنوی

میانِ دو تن جنگ چون آتشست - سخن چین بدبخت هیزمکشست *
کنند این و آن خوش دگر باره دل - وی اندر میان کوربخت ر خجل *
میانِ دو کس آتش افروختن - نه عقلست - و خود در میان سوختن *

قطعه

در سخن با دوستان آهسته باش - تا ندارد دشمنِ خوئوار گوش *
پیشِ دیوار آنچه گوئی هوش دار - تا نباشد در پسِ دیوار گوش *

حکمت ۱۴

هر که با دشمنان صلح میکند سرِ آزارِ دوستان دارد *

بیت

بشوی - ای خردمند! ز آن دوست دست - که با دشمنانیت بود هم نشست *

باب هشتم

قطعه

وقتی بلطف‌گویی و مدارا و مردمی - باشد که در کمندِ قبول آوری دلی -
وقتی بقمهرگویی - که صد کوزهٔ نبات - گه گه چنان بکار نیاید که حظی *

حکمت ۸

رحم آوردن بر بدان ستمست بر نیکان - و عفو کردن از ظالمان جورست بر
مظلومان *

بیت

خبیث را چو تعهد کنی و بنوازی - بدولت تو نگه میکند بانباری *

حکمت ۹

بر دوستی پادشاهان اعتماد نباید کرد - و بر آوازِ خوشِ کودکان غمّه نباید شد - که این
جوانی مُتبدّل گردد - و آن بجوابی متغیّر *

بیت

معشوق هزار دوست را دل ندهی - ورمیدهی آن دل بجدائی بنهی *

پند ۱۰

هر آن سَرّی که داری با دوست در میان مَنه - باشد که وقتی دشمن شود - و هر
بدی که توانی بدشمن مرسان - باشد که روزی دوست گردد - و رازی که نهان خواهی
با هیچ کس مگویی - اگرچه دوستِ مُخلص باشد - که مر آن دوست را نیز دوستان
باشند *

قطعه

خامشی به که ضمیرِ دلِ خویش با کسی گفتن - و گفتن که مگویی *
ای سلیم! آب ز سر چشمه ببند - که چو پُر شد نتوان بستن جوی *

فرد

سخنی در نهان نباید گفت که بهر انجمن نشاید گفت *

حکمت ۳

دو کس رنج بیهوده بردند و سعی بی فائده کردند - یکی آنکه مال اندوخت و نخورد -
دیگری آن که علم آموخت و عمل نکرد *

مثنوی

علم چند آنکه بیشتر خوانی - چون عمل در تو نیست - نادانی *
نه مُحَقِّق بود نه دانشمند - چار پائی برو کتابی چند *
آن تهی مغز را چه علم و خبر - که برو هیز مهست یا دفتر؟

حکمت ۴

علم از بهر دین پرورد نیست - نه از برای دنیا خوردن *

بیت

هر که پرهیز و علم و زهد فروخت - خرمنی گرد کرد و پاک بسوخت *

پند ۵

عالم ناپرهیزگار کور مشعله دارست - بهدی به و هو لا یهتدی *

بیت

بی فائده هر که عمر در باخت - چیزی نخرید و زر بینداخت *

حکمت ۶

ملک از خردمندان جمال گیرد - و دین از پرهیزگران کمال پذیرد *
پادشاهان بنصیحت خردمندان از آن محتاج ترند که خردمندان بقربت پادشاهان *

قطعه

پند اُمر بشنوی - ای پادشاه! در همه دفتر به ازین پند نیست
جز بخردمند مفرما عمل - گرچه عمل کار خردمند نیست *

حکمت ۷

سه چیزی سه چیز پایدار نماند - مال بی تجارت - و عام بی بحث - و ملک بی

سیاست *

باب هشتم

در آداب صحبت

نصیحت ۱

مال از برای آسایشِ عمرست - نه عمر از بهرِ گرد کردنِ مال * عاقلی را پرسیدند - که
نیکبخت کیست ؟ و بدبخت کدام ؟ گفت - نیکبخت آنکه خورد و کشت -
و بدبخت آنکه مُرد و هشت *

بیت

مکن نغاز بر آن هیچکس که هیچ نکرده - که عمر در سر تحصیلِ مال کرد و نخورد *

حکمت ۲

موسلی (علیه السلام) قارون را نصیحت کرد - که اَحْسِنَ کَمَا اَحْسَنَ اللّٰهُ اِلَیْکَ * نشنید -
و عافیتش شنیدید که چه دید *

قطعه

آنکس که بدینار و دِرم خیر نیندوخت - سر عاقبت اندر سر دینار و دِرم کرد *
خواهی مُتَمَتِّع شوی از نعمتِ دنیا - با خَلقِ کرم کن که خدا با تو کرم کرد *
عرب گوید - جُدْ وَلَا تَمْنَنْ لِأَنَّ الْفَائِدَةَ اِلَیْکَ عَائِدَةٌ - یعنی - ببخش و مَنّت منه - که
نفعِ آن بتو باز گردد *

قطعه

درختِ کرم هر گُجا بیغ کرد - گذشت از فلک شاخ و بالای او *
گر امیدواری کز او بر خوری - بمنّت منه اَره بر پای او *

ایضا

شُکرِ خدای کن که مَوْفَق شدی بخیر - ز انعامِ فضلِ او نه معطل گذاشتت *
مَنّت منه که خدمتِ سلطان همی کنم - مَنّت شناس ازو که بخدمت گذاشتت *

قطعه

پدر بجای پسر هرگز این کرم نکند که دستِ جودِ تو با خاندانِ آدم کرد *

خدایِ خواست که بر عالمی به بخشاید - بفضلِ خویش ترا پادشاهِ عالم کرد *

قاضی چون سخن بدین غایت رسانید و از حدِّ قیاسِ مُبلغتِ نمود - ما نیز بمقتضای

حُکمِ قضا، رضا دادیم و از ماضی در گذشتیم - و بعد از مُکانِ طریقِ مُدارا پیش

گرفتیم - و سرِ بقدارک بر قَدَمِ یکدیگر نهادیم - و بوسه بر سر و روی دادیم - و ختمِ

سخن برین بود -

قطعه

مکن ز گردش گیتی شکایت - ای نویسنده ! که تیره بختی اگر هم برین نسق مُردی *

توانگرا! چو دل و دست کامرانت هست بخور - به بخش - که دنیا و آخرت بر دای *

باب هفتم

بیت

چو دشمن چه کند گر نکشد طالب دوست؟ گنج و مار و گل و خار و غم و شادی بهمند*
 نظر نکنی در بستان که بید مشکست و چوب خشک؟ همچنین در زمره توانگران
 شاگرد و کفور - و در حلقه درویشان صابند و صَچِر *

بیت

اگر زاله هر قطره در شدی - چو خر مهره بازارها پر شدی*
 مقربان حضرت حق جل و علا توانگراند درویش سیرت و درویشانند توانگر همت*
 مهین توانگران آنست که غم درویشان بخورند - و بهین درویشان آن که کم توانگران
 نگیرد - وَ مَنْ يَتَّكِلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ * پس روی عتاب از من بدرویش آورن و
 گفت - ای که گفתי توانگران مشغول اند بمناهي و مست ملاحی! نعم - طائفه هستند
 بدین صفت که بیان کردی - قاصر همت و کافر نعمت - که ببرند و بنهند و بخورند و ندهند*
 اگر بمثل باران نبارد و یا طوفان جهان را بردارد - با اعتماد مکنند خود از محنت درویش
 نپرسند - و از خدای تعالی نترسند و گویند -

بیت

گر از نیستی دیگری شد هلاک - مرا هست - بطرا ز طوفان چه باک؟

شعر

وَ رَاكِبَاتٍ نِيَاقًا فِي هَوَادِجَهَا - لَمْ يَلْتَقِتا إِلَيَّ مَنْ غَاصَ فِي الْكُثْبِ *

بیت

دوستان - چو گلیم خویش بیرون بردند - گویند - چه غم گر همه عالم مُردند؟
 قومی برین نَمَط که شنیدید و طائفه که خوانِ نَعَم نهاده و صلابی کرم
 در داده و میان بخدمت بسته و ابرو بتواضع کشاده* طالب نامند و مغفرت - و
 صاحب دنیا و آخرت - چون بندگان حضرت پادشاه عالم عادل مؤید و منصور -
 مالک اَزمه انام - حامی ثغور اسلام - وارث ملک سلیمان - اعدل ملوک زمان - مظفر
 الدنیا و الدین - ابو بکر بن سعد بن زنگی - اَدَامَ اللَّهُ اَيَّامَهُ وَ نَصَرَ اَعْلَامَهُ *

بیت

در من منگر تا دگران چشم ندارند - کردست گدایان نتوان کرد ثوابی *

گفتا - نه - که من بر حال ایشان رحمت میبرم * گفتم - نه - که بر ما ایشان حسرت میخوری * ما درین گفتار و هر دو بهم گرفتار - هر بیدقی که برانیدی من بدفع آن کوشیدمی - و هر شاهی که بخواندی بفرزین پیوشیدمی - تا نقد کیسه همت در باخت و تیر جعبه حجت همه بینداخت *

قطعه

هان! تا سپر نیفگنی از حمله فصیح - کورا جز آن مبالغه مستعار نیست!
دین ورزو معرفت - که سخندان سجع گوی بر در سلاح دارد و کس در حصار نیست *
عاقبة الامر دلیلش نماند - دلیلش کردم - دست تعدی دراز کرد و بیهوده گفتن
آغاز * و سنت جاهلانست - که چون بدلیل از خضم فرو ماندند - سلسله خصومت
بجلبانند - چون آزر بُت تراش - که بحجت با پسر بر نیامد بجنگش بر خاست -
که - لَنْ لَمْ تَنْتَه لَارْجَمَكَ * دشنام داد - سقطش گفتم - گریبانم درید - زخمدانش
شکستم *

قطعه

او بر من و من در و فتاده - خلق از پی ما دوان و خندان -
انگشت تعجب جهانی از گفت و شنود ما بدنند *

القصة - مرافعه این سخن پیش قاضی بردیم و بحکومت عدل راضی شدیم - تا حاکم
مسلمانان مصلحتی بجوید - و میان توانگران و درویشان فرقی بگوید * قاضی - چون حیل
ما بدید و منطق ما بشنید - سر بگریبان تفکر فرو برد - و پس از تأمل بسیار سر بر آورد
و گفت - ای آن که توانگران را ثنا نغتی و بر درویشان جفا روا داشتی! بدان - که
هرجا که گُلست خارست - و با خمر خمار - و بر سر گنج مار - و آنجا که دُر
شوارست - نهنگ مردم خوار - لذت عیش دنیا را لدغه اجل در پیست - و نعیم
بهشت را دیوار مکاره در پیش *

اماره مطالبه کند - چون قوتِ احسانش نباشد - بعضیان مبتلا گردد - که بطن و فرج
توانند - یعنی دو فرزندان اند از یک شکم - ما دام که این یکی بر جاست - آن
دیگری بر پاست * شنیدم - که درویشی را با حدیثی بر خُبتی بگرفتند - با آن که شرمساری
برد - سزای سنگساری شد * گفت - ای مسلمانان ! قوت ندارم که زن کنم - و طاقت
ندارم که صبر کنم - "لَا رَهْبَانِيَّةَ فِي الْاِسْلَامِ" * و از جمله مواجِبِ سُکون و جَمْعِيَّتِ
درون که تونگران راست یکی آن - که هر شب صَمی در بر گیرند و هر روز جوانی
از سر - صَمی که صبح تابانرا دست از صَباحتِ او بر دل - و سرو خرامان را پای از
خجالتِ او در گِل *

بیت

بحرینِ عرزنِ فرو برده چنگ - سر انگشته کرده عذابِ رنگ *
مُحَالست که با وجودِ حُسنِ طلعتِ او گردِ مَناهي گردد و یا رایِ تباهي زند *

بیت

دلی که حورِ بهشتی ربود و یغما کرد - کی التفات کند بر بُتانِ یغمائی ؟

شعر

مَنْ كَانَ بَيْنَ يَدَيْهِ مَا اشْتَهَى رُطْبَ - يَعْجِبُهُ ذَلِكَ عَنْ رَجْمِ الْعَنَاقِيدِ *
اغلب تهنیدستانِ دامنِ عصمتِ آلایند - و گرسنگانِ نانِ مردم رُبایند *

بیت

چون سگِ درنده گوشت یافت - نپرسد کین شترِ صالحست یا خرِ دَجَالِ *
چه مایهٔ مستورانِ بعلتِ مُفلسی در عینِ فساد افتاده اند و عرضِ گرمی در زشت
نامی بر باد داده *

بیت

با گرسنگی قوتِ پرهیز نماند * افلاسِ عنان از کفِ تقویا بستاند *
حاتمِ طائی - که بیابان نشین بود - اگر در شهری بودی - از جوشِ گدایان بیچاره سدی
و جامه بر وی پاره گردندی - چنانکه آمده است -

بیت

برنج و سعی کسی نعمتی بچنگ آرد - دیگر کس آید و بی رنج و سعی بر دارد *
گفتش - بر بخل خداوندان نعمت و قوف نیافته *إِلَّا بَعَلَّتْ* گدائی - و گر نه - هر
که طمع یکسو نهاده کریم و بخشیش یکی نماید * *مَحَكْ* داند که زر چیست -
و دانا داند که *مُمْسِكْ* کیست * گفتا - بتجربت آن میگویم - که متعلقان بر در
بدارند - و عیطان شدیدرا بر گمارند - تا بار عزیزان ندهند - و دست بر سینه
صاحب تمیزان نهند و گویند "اینجا کس نیست" - و بحقیقت راست گویند *

بیت

آن را که عقل و همت و تدبیر و رای نیست -
خوش گفت پرده دار - که کس در سرای نیست *
گفتم - *بَعَلَّتْ* آن که از دست متوقعان بجان آمده اند - و از رُقعۀ گدایان بفرغان *
مُحَالِ عقلست که اگر ریگ بیابان در شود چشم گدایان پر شود *

بیت

دیده اهل طمع بنعمت دنیا پر نشود - همچنان که چاه بشبّیم *
هر کجا سختی کشیده و تلخی چشیده را بدینی - خود را بشره در کارهای مخوف
اندازد - و از توابع آن نپرهیزد - و از عقوبت آن نه هراسد - و حلال از حرام
نشناسد *

قطعه

سگی را - گر گلوخی بر سر آید - ز شادی بر جهد - کین استخوانست *
و گر نعشی دو کس بر دوش گیرند - *لَتَمِیْمُ الطَّبَعِ* پندارد که خوانست *
اما صاحب دنیا بعین عنایت حق ملحوظست - و بحلال از حرام محفوظ * من - همانا
که تقریر این سخن بکردم و دلیل و برهان بیاوردم - اکنون انصاف از تو توقع دارم *
هرگز دیده دست دغائی بر کتف بسته - یا *بَعَلَّتْ* بی نوائی در زندان نشسته - یا پرده
معصومی دریده - یا کفی از معصم بریده - *إِلَّا بَعَلَّتْ* درویشی؟ شیر مردان را بحکم
ضرورت در نقبها گرفته اند و کعبها سفته - محتملست که یکی از درویشان را نفس

درویش بی معرفت نیارآمد تا فقرش بکفر نانجامد - که "كَادَ الْفَقْرُ أَنْ يَكُونَ كُفْرًا" * نشاید
 جر بوجود نعمت برهنه را پوشیدن - یا در استخلاص گرفتاری کوشیدن - و ابزاری حنس
 مارا بمراتب ایشان که رساند ؟ و یدِ علیا بیدِ سُفلی چه ماند ؟ نه بدینی که حق جل
 و علا در محکم تذیل از نعیم اهل بهشت خبر میدهد - که - "أُولَئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَعْلُومٌ" -
 تا بدانی که مشغول کفاف از دولت عفاف محرومست و مُلک فراغت زیر نگیین رِزقِ
 مقسوم *

بیت

تشنگان را نماید اندر خواب همه عالم بچشم چشمه آب *

حالی که من این بگفتم - عیان طاقّت درویش از دست تحمل برفت - و تیغ زبان بر
 کشید - و اسپ فصاحت در میدان وقاحت جهانید و بر من دوانید و گفت -
 چندان مُبالغه در وصف ایشان بکردی و سخنهای پریشان بگفتی - که وهم تصور کند که
 تریاقت یا کلید خانه اِزاق * مُشتی متکبر - مغرور - مُعجب - نفور - مشغول مال و
 نعمت - و مُقتدر جاه و ثروت * سخن نگویند الا بسفاهت - و نظر نکنند الا بکراهت *
 علما را بگدائی منسوب کنند - و فقرا را به بی سر و پائی معیوب گردانند * بعزت مالی
 که دارند و غیرت جاهی که پندارند برتر از همه نشینند و خود را بهتر از همه شناسند *
 نه آن در سر دارند که سر بکسی فرو آرند - بیخبر از قول حکما - که گفته اند - هر که
 بطاعت از دیگران کمست و بنعمت بیش - بصورت توانگرست و بمعنی درویش *

بیت

گر بی هنر بمال کند کبر بر حکیم - کون خرس شمار اگر گاو عنبرست *

گفتم - مَذَمّت ایشان روا مدار - که خداوندان کرم اند * گفت - غلط کردی - که
 بندگان درمند * چه فئده که چون ابر آذارد و بر کس نمی بازند - و چشمه آفتابند
 و بر کس نمی تبند - و بر مرکب استطاعت سوارند و نمی رانند - و قدمی بهر خدا
 نه نهند - و درعی بی من و ادیل ندهند * مالی بمشقت فراهم آرند و بختست نکه
 دارند و بحسرت بگذارند - چنانکه بزرگان گفته اند - سیم بخیل وقتی از خاک بر آید
 که بخیل بخاک در آید *

نظم

توانگرانرا وقفست و نذر و مهمانی زکوة و فطره و اعتاق و هدی و قربانی *
 تو کی بدولت ایشان رسی - که نتوانی جز این دو رکعت؟ و آن هم بصد پریشانی *
 اگر قدرت جودست و اگر قوت سجود - توانگران را به میسر میشود - که مال مژگی
 دارند و جامه پاک و عریض مصون و دل فارغ - و قوت طاعت در لقمه لطیفست -
 و صحت عبادت در کسوت نظیف * پیداست - از معدۀ خالی چه قوت آید؟ و از
 دست تهی چه مروت زاید؟ و از پای بسته چه سیر آید؟ و از دست گرسنه چه
 خیر؟

قطعه

شب پراگنده خسپد آن که پدید نبود وجه بامدادانش *
 مور گرد آورد بتابستان - تا فراغت بود زمستانش *
 فراغت با فاقه نمی پیوندد - و جمعیت با تنگدستی صورت نه بندد * یکی تحریمه
 عشا بسته - و دیگری منتظر عشا نشسته - این بدای کی ماند؟

بیت

خداوند مکن بحق مشغول - پراگنده روزی پراگنده دل *
 پس عبادت اینان بقبول اولیتر - که جمعد و حاضر - نه پریشان و پراگنده خاطر -
 اسباب معیشت ساخته و باوران عبادت برداخته * عرب گوید - اَعُوْا بِاللّٰهِ مِنَ الْفَقْرِ
 الْمُكِبِّ وَ جَوَارِ مِنْ لَا يُحِبُّ - و در خبرست - که الْفَقْرُ سَوَاءُ الْوَجْهِ فِي الدَّارَيْنِ *
 گفت - آن شنیده که فرمود خواجه عالم (علیه افضل الصلوات و اکمل التحیات)
 "الْفَقْرُ فَخْرِي" * گفتم - خاموش! که اشارت خواجه عالم (علیه السلام) بفقیر طائفه
 ایست که مرد میدان رضا اند و تسلیم تیر قما - نه ایذان که خرقة ابرار پوشند و لقمه
 ابرار نوشند *

رباعی

ای طبل بلند بانگ و در باطن هیچ! بی نوحه چه تدبیر کنی وقت پیچ *
 روی طمع از خلق به پیچ - از مردی - تسبیح هزار دانه بر دست پیچ *

باب هفتم

قطعه

هر درویش - که دار ستم فاقه کشید - بدر - رگ همانا که سبکبار آید *
 و آنکه در دولت و در نعمت و آسانی زیست - مردنش زین همه شک نیست - که دشوار آید *
 به - حال اسیری که ز بندی برهد خوشترش دان ز امیری که گرفتار آید *

حکایت ۱۸

بزرگی را پرسیدم از معنی این حدیث - که - اَعْدَىٰ عَدُوِّكَ نَفْسُكَ الَّتِي بَيْنَ جَنْبَيْكَ *
 گفت - بحکم آنکه هر آن دشمن که با وی احسان کنی دوست گردد - مگر نفس -
 که چندان که مدارا بیش کنی مخالفت زیاده کند *

قطعه

فرشته خوی شود آدمی بکم خوردن - و گر خورد چو بهائم - بیوفتد چو جمد *
 مراد هر که بر آری مطیع امر تو گشت - خلاف نفس - که گردن کشد چو یافت مراد *

حکایت ۱۹

مناظره سعدی با مدعی در بیان توانگری و درویشی *

یکی را دیدم در صورت درویشان - نه بر سیرت ایشان - در محفلی نشسته و شُعتی
 در پیوسته - و دفتر شکایت باز کرده - و مذمت توانگران آغاز نهاده - و سخن
 بدینجا رسانیده - که درویشان را دست قدرت بسته است و توانگران را پای ارادت
 شکسته *

بیت

کریمان را بدست اندر درم دیست - خداوندان نعمت را کرم نیست *
 مرا که پرورده نعمت بزرگانم این سخن سخت آمد * گفتم - ای یار! توانگران دُخِلِ
 مسکینانند - و ذخیره گوشه نشینان - و مقصد زائران - و کُهِفِ مُسَافِران - و متحمل
 بارِ گران از بهر راحت دیگران * دست بطعام آنکه برند که متعلقان و زیردستان
 بخورند - و فضل مکرم ایشان بار اصل و ایّام و پیران و اقارب و جیران برسد *

بیت

پیل کو؟ تا کَتَف و بَزوِي گردان بیند - شیر کُو؟ تا کف و سر پنجه مردان بیند *
 ما درین حالت که دو هندو از پس سنگی سر بر آوردند و قنَدِ قَتَالِ ما کردند *
 بدست یکی چوبی - و در بغل دیگری کلوخ کوبی * جوانرا گفتم - اکنون چه پائی؟

بیت

بیار آنچه داری ز مردي و زور - که دشمن بیای خود آمد بگور *
 تیرو کمان دیدم از دست جوان افتاده و لرزه بر استخوان *

بیت

هر که موي شگافد ز تیر جوشن خای بروزِ حمله جنگ آوران بدارد پائی *
 چاره جز این ندیدیم که رخت و سلاح و جامه رها کردیم - و جان بسلامت بدر آوردیم *

قطعه

بکاره‌ای گران مرد کار دیده فرست - که شیر شَرزه در آرد زیرِ خَمِ کمند *
 جوان - اگرچه قوی‌بال و پیلتن باشد - بجنگِ دشمنش از هَوَل بگسلد پیوند *
 نبرد پیشِ مصاف آرموده معلومست چنانکه مسئلهٔ شرع پیشِ دانشمند *

- حکایت ۱۷ -

توانگر زادهٔ را دیدم - بر سرِ گورِ پدر نشسته بود و با درویش بچهٔ مُنَظَره در پیوسته - که صندوقِ توبتِ پدرم سنگینست - و کِتَابُهُ رنگین - و فرشِ رُخام انداخته و خَشْتِ فیروزه بکار برده - بگورِ پدرت چه ماند؟ خَشْتِ دو فراهم آورده - و مُشْتِ خَالِک بر آن پاشیده * درویش پدر بشنید و گفت - تا پدرت از زیرِ آن سنگِ گران بر خود بجنبد - پدرم به بهشت رسیده باشد *

بیت

خر که بر وی نهند کمتر بار - بره آسوده‌تر کند رفتن *
 در خیرست - که مَوْتُ الْفَرَّاءِ رَاحَةٌ * درویش چیزی ندارد که بحسرت بگذارد *

همی کرد * گفت - ای پسر! همچو تو مخلوقی را خدای عز و جل اسیرِ حُکمِ تو گردانیده است - و ترا بر وی فضیلت داده - شُکرِ نعمتِ باری تعالی بجا آر - و چندین جفا بر وی روا مدار - که فردا به از تو باشد و شرمساری بری *

مثنوی

بر بنده مگیر خِشَمِ بسیار - جورش مکن و دلش میازار!
 او را تو بده دِرمِ خریدی - آخر نه بقدرت آفریدی *
 این حکم و غرور و خِشَم تا چند ؟ هست از تو بزرگتر خداوند
 ای خواجه ارسلان و آغوش ! فرمان ده خود مکن فراموش !
 در خبرست از خواجه عالم و سرورِ بنی آدم (صَلَّى اللّٰهُ عَلَیْهِ و سَلَّمَ !) که گفت - بزرگتر
 حسرتی در روزِ قیامت آن بود - که بنده صلیح را بیهشت برند و خداوندِ فاسق را بدوزخ *

قطعه

بر غلامی که طوع خدمتِ تُست - خِشَم بی حدِ مران و طعیرِ مگیر -
 که فضیحت بودِ بروزِ شمار - بنده آزاد و خواجه در زنجیر *

حکایت ۱۶

سالی از بلغ با شامیانم سفر بود و راه از حرامیان پر خطر * جوانی ببدرقه همراه
 ما شد - نیزه باز و چرخ انداز - سلحشور - بیش زور - که ده مرد توانا کمانِ او را زه
 نکردندی - زور آوران روی زمین پُشتِ او بر زمین نیاوردندی - ولیکن مُتَنَعِم بود و سایه
 پرورده - نه جهان دیده و سفر کرده - رعدِ کوسِ دلاوران بگوشِ او نرسیده - و برقِ شمشیر
 سواران بچشم ندیده *

بیت

نَیْقَتاده در دستِ دشمن اسیر - بگردش نباریده بارانِ تیر *
 اتفاقاً من و آن جوان هر دو دریایی هم دوان - هر دینارِ قدیمش که پیش آمدی
 بةوّتِ بازو بیفکندی - و هر درختِ عظیم که دیدی بزورِ پنجه بر کندي - و تفاخرِ کُذّان
 گفتی -

شترنخ بسره می برند - فرزند می شوند - یعنی - بهتر از آن میگردند که بودند - و
 پیدگان حاج بادیه بسره بردند و بتر شدند *

قطعه

از من بگوی حاجی مردم گزای را - کو پوستین خلق بازار بی درد -
 حاجی تو نیسی - شترست - از برای آنکه بیچاره خار میخورد و بار می برد *

حکایت ۱۳

مردی را چشم درد خاست * پیش ببطاری رفت - که مرا دوا کن * ببطار از آنچه در
 چشم چهارپایان میکرد در دیده او کشید - کور شد * حکومت بر داور بردند * گفت
 برو هیچ تاوان نیست - اگر این خر نبودی - پیش ببطار نرفتی * مقصود ازین سخن
 آنست - تا بدانی که هر که نا آزموده را کار بزرگ می فرماید - ندامت برد و بنزدیک
 خردمندان بخفت عقل منسوب گردد *

قطعه

ندهد هوشمند روشن رای با فرومایه کارهای خطیر *
 بوریا باف گرچه بافنده است - نبرندش بکارگاه حریر *

حکایت ۱۴

یکی از بزرگان ائمه را پسری وفات یافت * پرسیدندش - که بر صندوق گوش چه نویسیم ؟
 گفت - آیات کتاب مجید را عزت و شرف بیش از آنست که روا باشد بر چنین
 جایها نوشتن که روزگاری سوده گردد و خلایق برو گذرند و سگان برو شاشند -
 و اگر بضرورت چیزی همی نویسنده - این دو بیت کفایتست *

قطعه

آه! هرگاه سبزه در بستان بدمیدی - چه خوش شدی دل من !
 بگذر - ای دوست ! تا بوقت بهار سبزه بینی دمیده بر گل من *

حکایت ۱۵

پارسائی بر یکی از خداوندان نعمت گذر کرد که بنده را دست و پای بسته بود و عقوبت

خونِ کسی ریخته و از شهر گریخته - پدر را بعلتِ آن سلسله در پایست و بند بر پی *
گفتم - این بلرا و بحاجت از خدا خواسته است *

قطعه

زنانِ باردار - ای مردِ هُشیار! اگر وقتِ ولادتِ ما زباید -
از آره بهتر بنزدیکِ خردمند که فرزندانِ ناهمراز زباید. *

حکایت ۱۱

طفل بودم که بزرگی را پرسیدم از بلوغ * گفت - در کُتبِ مسطورست که بلائمت
سه نشان دارد - یکی پانزده سالگی - دوم احتلام - سیوم بر آمدنِ مویِ زُهار - اما
حقیقتِ یک نشان دارد - که در بندِ رضای حق جلّ و علا بیش از آن باشی که
در بندِ نفسِ خویش - و هر آنکه درو این صفت موجود نیست - نزدِ مُحَقِّقانِ بالغ
نیست *

قطعه

بصورتِ آدمی شد قطرهٔ آب - که چلِ روزش قرار اندر رحمِ مادر -
وگر چلِ ساله را عقل و ادب نیست - بتحقیقش نباید آدمی خواند *

ایضاً

جوانمردی و لُطف و آدمیت - همین نقشِ هیولانیِ میندار *
هُنر باید که صورتِ میتوان کرد بایوانها در از شنِگرف و زنگار *
چو انسان را نباشد فضل و احسان - چه فرق از آدمی تا نقشِ دیوار؟
بدست آوردنِ دُنیا هُنر نیست - یکی را - گرتوانی - دل بدست آر *

حکایت ۱۲

سالی نَراعی در میانِ پیداکاریِ حُجّاج افتاده بود - و داعی هم در آن سفر پیاده بود *
از بی انصافی در سر و رویِ یکدیگر افتادیم - و دادِ فسوق و جدالِ بدادیم * کجاوه نشینی را
شنیدم که با عدیلِ خود میگفت - بو العجب کاری! که پیداکانِ عاج - چون عرصهٔ

و لَا يَقَالُ - بِمَنْ اَنْتَسَبْتَ ؟ یعنی - ای پسر! ترا پرسند روز قیامت - که هنرت چیست ؟
و نگویند - که پدرت کیست ؟

قطعه

جامه کعبه را که می بوسند او نه از کرم پيله نامي شد *
با عزیزی نشست روزی چند - لا جرم همچو او گرامی شد *

حکایت ۹

در تصانیف حکما آورده اند که کُردم را ولادتِ معهود نیست چنانکه سائر حیوانات را - بلکه احشای مادر بخورند - پس شکمش بدردند و راه صحرای گیرند - و آن پوستها که در خانه کُردم بینند - اثر آنست * باری این نکته پیشِ بزرگی همی گفتم * گفت - دل من بر صدقِ این سخن گواهی میدهد - و جز چنین نتواند بود - چون در حالتِ خُردی با مادر چنان معامله کرده اند - لا جرم در بزرگی نامقبول و نامعرب اند *

قطعه

پسری را پدر نصیحت کرد - کای جوانمرد! یاد گیر این پند -
هر که با اهلِ خود وفا نکند - نشود دوست روی و دولتمند *

مثل

کُردم را گفتند - چرا بزمرستان بدر نمی آئی ؟ گفت - بتابستانم چه خرمست نه بزمرستان بیرون آیم ؟

حکایت ۱۰

درویشی زنی حامله داشت - مدتِ حملِ او بسر آمد * درویش را همه عمر فرزند نیامده بود * گفت - اگر خدای تعالی مرا پسری بخشد - جز این خرقه که در بر دارم - هر چه در ملکِ منست ایثارِ درویشان کنم * اتفاقاً پسر آورد * درویش شادمانی کرد و سفره یاران بموجبِ شرطِ بنهاد * پس از چند سال - که از سفرِ شوم باز آمدم - بمحلتِ آن دُرست بگذشتم و چگونگیِ حالتش پرسیدم * گفتند - بزندانِ شکنه دُرست * گفتم - سببِ چیست ؟ گفتند - پسرش خمر خورده است و عَرَبده کرده و

باب هفتم

مثنوی

حریفِ سَفَنه در پايانِ مستي نه اندیشد ز روزِ تنگدستی *
درخت اندر بهاران بر فشاند - زمستان لا جرم بی برگ ماند *

حکایت ۶

پادشاهی پسر بادیبی داد و گفت - این فرزندِ تُست - تربیتش همچنان کن که یکی از
فرزندانِ خویش * گفت - فرمان بردارم * سالی چند در پی او رنج بُرد و سعی کرد -
جائی نرسید - و پسرانِ ادیب در فضل و بلاغت مُنتهی شدند * ملک دانشمند را
مُؤاخذت کرد و مُعتبت فرمود - که وعده خلاف کردی - و شرط وفا بجا نیاوردی *
گفت - بر رايِ عالم آرابِ خداوندِ روی زمین پوشیده نماند که تربیت یکسانست و
لیکن طبعِ مُختلف *

قطعه

گرچه سیم و زر ز سنگ آید همی - در همه سنگی نباشد زرو سیم *
بر همه عالم همی تابد سُهیل - جایی انبان میکند - جایی ادیم *

حکایت ۷

یکی را شنیدم از پیرانِ هُوی که مُربدی را میگفت - ای پسر! چندانکه خاطرِ آدمی
بر روزِ یست اگر بروزی ده بودی - بمقام از ملائکه در گذشتی *

قطعه

فراموش نکرد ایزد در آن حال - که بودی نطفه مدنون و مدهوش *
روانت داد و عقل و طبع و ادراک جمال و نطق و رای و فکر و هوش -
ده انکشت مُرتب ساخت بر کف - دو بازویت مُرتب کرد بر دوش *
کُنون پنداری - ای ناچیز همت! که خواهد کردند روی فراموش *

حکایت ۸

اگرایی را دیدم که پسر را میگفت - یا بُنّی! إِنَّكَ مَسْئُولٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ - مَاذَا اَكْتَسَبْتَ؟

قطعه

چو دخت نیست - خرج آهسته تر کن - که می گیرند ملاحان سرودی -
 اگر باران بکوهستان نبارد بسالی - دجله گردن خشک رودی *
 عقل و ادب پیش گیر و لهو و لعب بگذرا - که چون نعمت سپری شود - سختی بری
 و پشیمانی خوری * پسر از نذرت نای و نوش این سخن در گوش نیاورد و بر قول من
 اعتراض کرد - که راحت عاجل به محنت آجل مُنْغَصَص کردن خلاف رای
 خردمندانست *

مثنوی

خداوندان کام و نیک بختی چرا سختی کشند از بیم سختی ؟
 برو - شادی کن - ای یار دل افروز ! غم فردا نشاید خورد امروز *
 فکیف مرا - که در صدر مروت نشسته ام - و عقد فقرت بسته - و ذکر انعام در افروز عوام
 افکنده !

مثنوی

هر که عالم شد بسخا و کرم - بند نشاید که نهد بر درم *
 نام نکوئی چو برون شد ز کوی - در نتوانی که ببندی بروی *
 دیدم - که نصیحت نمی پذیرد و دم گرم من در آهن سرد او اثر نمیکند - ترک مُناصحت
 گرفتم - و روی از مُصاحبت او بگردانیدم - و قول حکمارا کار بستم - که گفته اند -
 بَلِّغْ مَا عَلَيْكَ - فَإِنْ لَمْ يَقْبَلُوا - فَمَا عَلَيْكَ *

قطعه

درچه دانی که نشنوند - بگویی هرچه دانی تو از نصیحت و بند *
 زوق باشد که خیره سربیني بدو پا اوفتاده اند - بند *
 دست بر دست میزند - که - دریغ ! نشنیدم حدیث دانشمندان !
 تا پس از مدتی آنچه از نکبت حالش می اندیشیدم - بصورت دیدم - که پاره پاره
 میدوخت و لقمه لقمه می اندوخت * دلم از ضعف حالش بهم برآمد - مروت ندادم
 در چنین حالی ریش درویش را به ملامت خراشیدن و نمک پاشیدن - با خود گفتم

باب هفتم

گدا طبع و نا پرهیزگار - که عیشِ مسلمانان بدیدن او تبه گشتی - و خواندنِ قرآنش دلِ مردم سیئه کردی * جمعی پسران پاکیزه و دخترانِ دوشیزه بدستِ جفای او گرفتار - نه زهره خنده و نه یارایِ گفتار - که عارضِ سیمین یکی را طبعه زدی و ساقِ بلورین دیگری را در شنگه نهادی * القصه - شنیدم که طرفی از خباثتِ نفسِ او معلوم کردند - بزدند و برانندند * پس آنکه مکتب را بمصلحی دادند - پارسائی سلیم و نیک مردی حلیم - که جز بحکمِ ضرورت سخن نگفتی - و موجبِ آزارِ کس بر زبان او نرفتی * کودکان را هدایتِ استادِ نخستین از سر بدر رفت - معلّم دومی را باخلاقِ ملکی دیدند - دیو صفت یک یک بر میدند - و باعتمادِ حلمِ او ترکِ علم گرفتند * همچنین اغلبِ اوقاتِ ببارچه فراهم نشستندی و لوحِ نا درست کرده بشستندی - و بر سرِ همدیگر شکستندی *

بیت

استادِ معلّم چو بُود کم آزار - خرسکِ بازند کودکان در بازار *
بعد از دو هفته بر درِ آن مکتب گذر کردم - معلّمِ اولین را دیدم - دل خوش کرده بودند و بمقامِ خویش باز آورده * از بی انصافیِ برنجیدم و "لا حول" گفتم - که دیگر بار ابلیس را معلّم ملائکه چرا کردند؟ پیرِ مردی ظریف جهان دیده بشنید - بخندید و گفت -

مثنوی

پادشاهی پسر بمکتب داد - لوحِ سیمینش در کنار نهاد -
بر سرِ لوحِ او نبشته بزر - جورِ استاد به ز مهر پدر *

حکایت ۵

پارسیان را نعمتِ بی کزان از ترکِ عم بدست افتاد * فسق و فجور آغاز کرد و مُبَدّی پیش گرفت * فی الجمله نماند از سائر معاصی و عنکری که نکرد و مُسکری که نخورد * باری به نصیحتش گفتم - ای فرزند! دخلِ آب روانست - و عیشِ آسیایِ گردان - یعنی خرجِ فراوان کردنِ مُسَلّم کسی را باشد که دخلِ مُعین دارد *

بیت

میراثِ پدر خواهی - علمِ پدر آموز - کین مالِ پدر خرچ توان کرد بده روز *

حکایت ۳

یکی از فضلاء عصر تعلیم ملک‌زاده همی کرد - ضربِ بی‌محابا زدی و زجرِ بی‌قیاس کردی * باری پسر از بی طقّتی شکایت پیشِ پدر آورد و جامه از تنِ دردمند برداشت * پدر را دلِ بهم بر آمد - استاد را بخواند و گفت - پسرانِ آحاد را چنین جفا و توبیخ روا نداری که فرزند مرا - سبب چیست ؟ گفت - سببِ آن که سخنِ اندیشیده گفتن و حرکتِ پسندیده کردن همه خلق را علی‌العموم باید و پادشاهان را علی‌الخصوص - موجبِ آن که از دست و زبانِ ایشان هرچه رود هراکینه باقوّاه بگویند - و قولِ فعلِ عوالمُ الناس را چندان اعتبار نباشد *

قطعه

اگر صد نا پسند آید ز درویش رفیقانش یکی از صد ندانند *
و گریک نا پسند آید ز سلطان - ز اقلیمی باقلیمی رسانند *
پس واجب آمد مُعلّم پادشاه‌زاده را در تهذیبِ اخلاقِ خداوندزادگان "انبتهم الله نبأً حسناً" اجتهاد از آن بیشتر کردن که در حقِ عوام *

قطعه

هر که در خردیش ادب نکند - در بزرگی فلاح ازو برخاست *
چوبِ تر را چنان که خواهی پیچ - نشود خشک جز باتش راست *

ملک را حُسنِ تدبیرِ فقیه و تقریرِ جوابِ او موافق آمد - خلعت و نعمت بخشید و پایه و منصبِ او بلند گردانید *

حکایت ۴

مُعلّم کتابی را دیدم در دیارِ مغرب - ترش روی و تلخ گفتار - بد خوی و مردم آزار

بابِ هفتم در تأثیرِ تربیت

حکایت ۱

یکی از وزرا پسرِ کورِ دل داشت * پیشِ دانشمندی فرستاد - که مرا این را دربینی کن -
مگر عاقل شود * روزگاری تعلیمِ کردش - مؤثر نبود * پیشِ پدرش کسی فرستاد - که
این پسر عاقل نمیشود و مرا دیوانه کرد -
قطعه

چون بود اصلِ گوهري قابل - تربیت را درو اثر باشد *
هیچ صیقلِ نگو نداند کرد آهني را که بدگهر باشد *
سگِ بدرِ بي هفتگانه بشوي - چونکه تر شد پلیدتر باشد *
خرِ عیسی اگر بمه رود - چون بیاید هنوز خر باشد *

حکایت ۲

حکیمی پسران را پند همی داد - که ای جان پدر! هنر آموزید! که ملک و دولت دیدی
اعتماد را نشاید - و سیم و زر در سفر محالِ خطر باشد - که دزد یکبار برد یا خواجه بتغاریق
بخورد - اما هنر چشمه زاینده است و دولت پاینده * اگر هنرمند از دولت بیفتد -
غم نباشد - که هنر در نفسِ خود دولتشست - هرکجا که رود قدر بیند و صدر نشیند -
و بی هنر لقمه چیند و سختی بیند *

بیت

سختست پس از جاه تحکم بردن - خو کرده بنابر جورِ مردم بردن *

قطعه

وقتی افتاد فتنه در شام - هر کسی گوشه فرا رفتند *
روستا زادگان دانشمند بوزیری پادشاه رفتند -
پسران وزیر ناقص عقل بگدائی بروستا رفتند *

مثنوی

دِریغاً! گردن طاعت نهادن .. گرش همراه بودی دست دادن!
بدینناری چو خر در گل بمانند - وگر اُحمد گوئی - صد بخوانند *

حکایت ۸

پیر مردی را گفتند - چرا زن نکنی؟ گفت - با پیر زنانم اَلْقَتی نباشد * گفتند - جوان
بخواه - چون مکنّت داری * گفت - مرا که پیرم با پیر زنان اَلْقَت نیست - او که
جوان باشد با من که پیرم دوستی صورت نه بندد *

ترکیه

پیرِ هفتا سلّه جَنی مکنه کورِ مُقَرّی بخوانی چشِ رُوش *

بیت

زور نباید نه زر - که بانورا گُری سخت به زِ ده من گوشت *

قطعه

شنیده‌ام که درین روزها کهن‌پیری خیال بست به پیرانه سر که گیرد جفت *
بخواست دخترکی خوب روی گره‌ر نام - چو دُرُج گوهرش از چشم مردمان بذهفت *
چنانکه رسم عروسی بود - تَمَنّا کرد - و بی بَحمَلهٔ اوّل عَصاء شَبِیح بخفت *
کمان کشید و نَرَد بر هدف - که نتوان دوخت مگر بسوزنِ پولاد جامهٔ هنگفت *
بدوستان گله آغاز کرد و حُجّت خاست - که خان و مان من این شوخ دیدهٔ پالک بُرفت *
میان شوهر و زن جنگ و فتنه خاست - چنان که سر بشنّه و قاضی کشید - و سعدی گفت -
پس از ملامت و شدّت - گناه دختر چیست؟ ترا که دست بلرزن - کُهر چه دانی سَفَت؟

بیت

چون پیر شدی - ز کودکی دست بدار - بازي و ظرافت بجوانان بگذار *

مثنوی

طرب نوجوان ز پیر عجوبی - که دگر ناید آب رفته بجوی *

ز رخ را چون رسید وقت درو - نخرامد چندانکه سبزه نو *

قطعه

دور جوانی بشد از دست من - آه! در بسخ آن زمان دلمروز!

قوت سربازچه شیرین برفت * راضیم اکنون به پندری چو یوز *

پیر زنی موی سیاه کرده بود - گفتمش - ای مملک دیرینه روز -

موی به تلبیس سیاه کرده گیر - راست نخواهد شدن این پشت کوز *

حکایت ۶

وقتی بجهل جوانی بانگ بر مادر زدم * دل آزرده بگنجی نشست و گریان همی گفت -

مگر خردی فراموش کردی که درشتی میکنی *

قطعه

چه خوش گفت زالی بفرزند خویش - چو دیدش پلنگ افکن و پیل تن -

گر از عهد خردیت یاد آمدمی که بیچاره بودی در آغوش من -

نکردی درین روز بر من جفا - که تو شیر مردی و من پیره زن *

حکایت ۷

روانگری بخیل را پسری رنجور شد * نیک خواهان گفتندش - مصلحت آنست که ختم

قرآن کنی از بهر وی یا بذل قربان - باشد که خدای عز و جل شفا دهد * لحتی

درین اندیشه فرو رفت و گفت - ختم مصحف مجید اولیترست * صاحب دلی بشنید و

گفت - ختمش بعلمت آن اختیار آمد - که قرآن بر سر زبانست و زر در میان جان *

ام - تا مرا این فرزند بخشیده * شنیدم که پسر با رفیقان همیگفت - چه بودی اگر
من آن درخت را بدانستمی که کجا است - تا دعا کردمی که پدرم زودتر بمیرد * خواجه
شادی کنان که پسر عاقلست - و پسر طعنه زنان که پدرم فوتت لا یعقل *

قطعه

سالها بر تو بگذرد - که گذر نکنی سوی تربت پدرت *
تو بجائی پدر چه کردی خیر - تا همان چشم داری از پسر ت ؟

حکایت ۴

روزی بغرور جوانی سخت رانده بودم و شبانگاه بپای گریوه سست مانده * پیر مرثی
ضعیف از پی کاروان همی آمد - گفت - چه خُسپی ؟ که نه جائی خُفتنست *
گفتم - چون روم ؟ که نه پای رفتنست * گفت - نشنیده که صاحب دلان گفته اند -
رفتن و نشستن به که دویدن و گسستن *

قطعه

ای - که مشتاقِ منزلی - مشتاق ! پند من کار بند و صبر آموز *
اسپ تازی دو تگ رود بشتاب - آشتُر آهسته میرود شب و روز *

حکایت ۵

جوانی چست لطیف خندان خوش سخن شیرین زبان در حلقه عِشروتِ ما بود - که
در دلش از هیچ نوع غم نیامدی و لب از خنده فراهم نشدی * روزگاری بر آمد که
اتفاقِ ملاقاتِ او نیفتاد - بعد از آن که دیدمش زن خواسته و فرزندان بر خاسته و بیخ
نشاطش بریده و گلِ هوشش پُرمرده -

بیت

بدر کرد گیتی غرور از سرش - سپر ناتوانی بزانو برش *
پرسیدمش - که چگونه ؟ و این چه حالتست ؟ گفت - تا کودکان بداوردم - دگر کودکی
نکردم *

شعر

فَمِلِ الصَّبَا وَالشَّيْبُ غَيْرِنِي وَكَفَلِي بَتَغْيِيرِ الزَّمَانِ نَذِيرًا *

باب ششم

ترازوي ثقل من وزن آن يك سخن ندارد كه وقتي شنیده‌ام از قابلهٔ خویش - كه گفت - زن جوان را اگر تيري در پهلوي نشیند به كه پيري *

رداعي

زن كنز بر مرد بي‌رضا برخيزد - بس فتنه و شور زن سرا برخيزد *
پيري كه زجاي خویش نتواند خاست الا بعصا - كيش عصا برخيزد ؟

شعر

لَمَّا رَأَتْ بَيْنَ يَدَيَّ بَعْلَهَا شَيْئًا كَارِخِي شَفَّةَ الصَّائِمِ -
تَقُولُ - هَذَا مَعَهُ مَيِّتٌ - وَ سَمَا الرَّقِيَّةُ لِلنَّائِمِ *

في الجملة امکان موافقت نبود - بمفارقت انجاميد * چون مدتِ عدتش بسر آمد -
عقدِ نکاحش بستند با جواني تند ترش روي تهی دست بد خوي * جوړو جفا ميديد
و رنج و عنا ميکشيد - و شكرِ نعمت حق همچنان ميگفت كه الحمد لله كه از آن
عذاب اليم رهيديم و بدین نعمت مُقيم رسيدم *

قطعه

روي زيبا و جامهٔ ديبا - صندل و عود و رنگ و بوي و بوس -
اين همه زينت زنان باشد - مرد را كيير و خايه زينت بس *

بيت

با اين همه جوړ و تند خوئي نازت بکشم كه خوبروئي *

قطعه

با تو مرا سوختن اندر عذاب به كه شدن با دگري در بهشت *
بوي پياز از دهن خوبروي خوب تر آيد كه گل از دست زشت *

حكايت ۳

مهمانِ پيري شدم در ديار بكر كه مال فراوان داشت و فرزندی خوبروي * شبي حكايت
کرد - كه مرا درهمه عمر جز اين فرزندی نبوده است * درختي درين وادي زبارنگاهست -
كه مردمان بجايت خواستن آنجا روند * شهبلي دراز در پاي آن درخت بحق نالیده

خواجه در بندِ نقشِ ايوانست - خانه از پايِ پست و پوانست *
 پيرِ مردِي ز نزعِ مي ناليد - پييره زنِ صندلش همي ماليد *
 چون مُحَبَّط شد اِعتدالِ مزاج - نه عزيمت اثر کند نه علاج *

حكايت ۲

پيرِ مردِي را حكايت كنند - كه دختری خواسته بود و حُجره بگل آراسته و بخلوت با او
 نشسته و دیده و دل درو بسته - شبهاي دراز نخفتي و بُدَلها و لطيفها گفتي - باشد كه
 مُواسست پذيرد و وحشت نگیرد * بانجمه شبِي ميگفت - بختِ بلندت يار بود و
 چشمِ دولتت بيدار - كه بصحبتِ پيري افتادِي پخته - پرورده - جهانديده - آرميده -
 نيک و بد جهان آزموده - سرد و گرم روزگار چشیده - كه حتي صحبت بدانَد و شرط
 مودت بجاي آرد - مُشَفِّق و مهربان - خوش طبع و شيرين زبان *

مثنوي

تا توانم دلت بدست آرم - و ر بـ يـ ازارِ بـ م نـ يـ ازارم *
 و چو طوطي بُود شکر خورشست - جانِ شيرين فدايِ پرورشست *
 نه گرفتار آمدي بدستِ جواني مُعجِب خيره روي تيره راي سبك پاي كه هر دم هوسي
 بزد و هر شب جائِي خسپد و هر روز ياري گيرد *

قطعه

جوانان خردمند و نكو روي - و ليكن در وفا با كس نپايند *
 وفاداري مدار از بلبلان چشم - كه هر دم برگلي ديگر سرايند *
 بـرِ خـلاَقِ پـيران - كه بعقل و ادب زندگاني كنند - نه به مقتضاي جهل و جواني *

بيت

ز خود بهتري جوي و فرصت شمار - كه با چون خودي كم كني روزگار *
 گفت - چندان كه برين نمط بگفتم - گمان بردم كه دلش در قيدِ من آمد و صيدِ من
 شد * ناگاه نَفْسِي سرد از دل پر درد بر آورد و گفت - چندين سخن كه گفتي در

باب ششم

در ضعف و پیری

حکایت ۱

ما طائفة دانشمندان در جامع دمشق بحثی همی کردم * ناگاه جوانی از در آمد و گفت - در این میان کسی هست که زبان پارسی داند ؟ اشارت بمن کردند * گفتم - خیرست * گفت - پیری صد و پنجاه ساله در حالت نزع است و بزبان پارسی چیز میگوید که مفهوم ما نمی گردد - اگر بکرم قدم رنجه شوی - مزد یابی - باشد که وصیتی کند * چون ببالینش فراز آمدم این می گفت -

قطعه

دمی چند - گفتم - بر آرم بکام - دریغ! که بگیرفت راه نفس *
 دریغ! که بر خوان الوان عمر دمی خورده بودیم - گفتند - بس!
 معنی این سخن را بعربی با شامیان گفتم * تعجب کردند از عمر دراز و تأسف او بر حیات * گفتم - چه گونه درین حالت ؟ گفت - چه گویم !

قطعه

ندیده که چه سختی رسد بجان کسی که از دهانش بدر میکنند دندان ؟
 قیاس کن که چه حالت بود در آن ساعت که از وجود عزیزش بدر رود جانی *
 گفتم - تصور مرگ از خیال بدر کن و وهم را بر طبیعت مسئولی مگردان - که فیلسوفان یونان گفته اند - که مزاج اگرچه مستقیم بود - اعتماد بقارا نشاید - و عرض اگرچه هائس بود دلالت کُلی بر هلاک نکند * اگر فرمائی طبیبی را بخوانم تا مُعالجه کند * دیده باز کرد و بخندید و گفت -

مثنوی

دست برهم زند طبیب ظریف - چون خرف ببند افتاده حریف *

بیت

ای که جمالِ عیبِ خویشت دید ! طعنه بر عیبِ دیگران چه زنید ؟

حکایت ۲۰ منظومه

جوانی پاک‌باز و پاک‌رو بود - که با پاکیزه روئی در گِرو بود *
 چنین خواندم که در دریای اعظم - بگردابی در افتادند باهم *
 چو ملاح آمدش تا دست گیرد - مبادا کاندرا آن حالت بمیرد -
 همی‌گفت از میان موج تشویر - مرا بگذار و دست یار من گیر *
 درین گفتن جهانی بر وی آشفت * شنیدندش که جان میداد و می‌گفت -
 حدیثِ عشق ز آن بطل منبوش - که در سختی کند یاری فراموش *
 چنین کردند یاران زندگانی - ز کار افتاده بشنو تا بدانی -
 که سعدی راه و رسم عشق‌بازی - چنان داند که در بغداد تازی *
 دلآرامی که داری دل درو بند - دگر چشم از همه عالم فرو بند *
 اگر مجنون و نیلی زنده گشتی - حدیثِ عشق نویس، دفتر نوشتی *

و شاهد نشست و می ریخته و قدح شکسته - قاضی در خوابِ مستی بیخبر از مُلکِ هستی * بلطف بیدارش کرد و گفت - برخیز! که آفتاب بر آمد * قاضی دریافت که حال چیست * گفت - از کدام جانب؟ گفت - از قِبَلِ مشرق * گفت - الْحَمْدُ لِلَّهِ! که هنوز در توبه بازست بحکم این حدیث - که لَا يَغْلُقُ بَابُ التَّوْبَةِ عَلَى الْعِبَادِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا * اسْتَغْفِرَكَ - اللَّهُمَّ - وَ اتُوبُ إِلَيْكَ!

قطعه

این دو چیزم بر گناه انگیختند - بختِ نا فرجام و عقلِ نا تمام *
گر گرفتارم کنی - مُسْتَوْجِبِم - ورِ بِخِشِي - عفو بهتر کانتقام *
ملک گفت - توبه درین حالت - که بر هلاکِ خود اِطَّلَعِ یافتی - سودی نکند - قَالَ اللَّهُ تَعَالَى - فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ اِيْمَانُهُمْ لَمَّا رَاوْا بَاسَنَا *

قطعه

چه سود آنکه ز دزدی توبه کردن - که نتوانی کمند انداخت بر کاخ؟
بلند از میوه - گو - کوتاه کن دست - که کُتّه خود ندارد دست بر شاخ!
ترا با وجودِ چنین مُنکری که ظاهر شده خلاص صورت نه بندد * این بگفت و مَوَکَّلَانِ عَقُوبَتِ در وی آویختند * قاضی گفت - مرا در خدمتِ سلطان یک سخن باقیست *
ملک بشنید و گفت - آن چیست؟ گفت -

قطعه

بِأَسْتِیْنِ مَلَالِی که بر من افشاندی - طمع مدار که از دامنِت بدارم دست *
اگر خلاص مُحَالست ازین گُنه که مراست - بدان کرم که تو داری اُمیدواری هست *
ملک گفت - این لطیفه بدیع آوردی - و این نکته غریب گفתי - و لیکن محالِ عقلست و خِلَافِ شرع که ترا فضل و بلاغت امروز از چنگِ عَقُوبَتِ من بربهند *
بصلحتِ آن می بینم که ترا از قلعه بزر بر اندازم تا دیگران عبرت گیرند * گفت - ای خداوند جهان - پرورده نعمتِ این خاندانم و این جرم تنها نه من کرده ام - دیگری را بینداز - تا من عبرت گیرم * ملک را خنده آمد - و بعفو از سرِ جرم او برخاست - و متعذّران را - که مترصدِ کشتنِ قاضی بودند - گفت -

بیت

هر که ز دید - سرفرو آورد - و ترازوی آهنین دوشست *

فی الجملة تنبی خلوت میسر شد - و هم در آن شب شکنه را خبر شد * قاضی را همه
شب شراب در سر و شاهد در بر از تنعم خفتی و بترنم گفתי -

نظم

امشب مگر بوقت نمی خواند این خروس ؟ عشاق بس نکرد هنوز از کنار و بوس *

رخسار یار در خم گیسوی تابدار - چون گوی عاج در خم چوگان آبنوس *

یکدم که چشم فتنه خفتست زینهار ! بیدار باش - تا نرو عمر بر فسوس *

تا نشنوی ز مسجد آدینه بانگ صبح - یا از در سرای اتابک غریب کوس -

ب از لب چو چشم خروس ابلهی بود بر داشتن بگفته بیهوده خروس *

قاضی درین حالت بود که یکی از متعلقان از در آمد و گفت - چه نشسته ؟

برخیز ! و تا پای داری بگیر ! که حسودان بر تو دق گرفته اند - بلکه حقی گفته

اند - تا آتش فتنه - که هنوز اندکست - باب تدبیر فرو نشانیم - مبادا که فردا - چوبالا

گیرد - عالمی را فرا گیرد * قاضی بتبسم در او نظر کرد و گفت -

قطعه

پنجه در صید برده ضیغم را - چه تفاوت کند که سگ لاید ؟

روی بر روی دوست نه - بگذار - تا عدو پشت دست می خاید !

ملک را هم در آن شب آگهی دادند - که در ملک تو چنین منکری حادث شده

است * گفت - من او را از فضالی عصر میدانم و یگانه دهر می شمارم - باشد که

معاندان در حق او خوضی کرده باشند - این سخن در سمع قبول من نمی آید - مگر

نگاه که معاینه گردن - که حکما گفته اند -

بیت

بندید سبک دست بردن بتیغ بدنجان گرد پشت دست دروغ *

شنیدم که سحرگاهان با قتی چند از خاصان ببالین قاضی فراز آمد - شعر را دید ایستاده

همانا که از وقاحت او بوی سماحت می آید * پادشاهان سخن بصلابت گویند - اما در نهان صلاح جویند *

بیت

انگورِ نَو آورده تَرش طعم بُود - روزی دوسه صبر کن که شیرین گردد *
این بگفت و بمسندِ قضا باز آمد * تنی چند از عدول که در مجلس او بودند زمین
خدمت ببوسیدند - که اگر اجازت باشد سخنی چند بگویم - اگرچه ترک ادبست -
و بزرگان گفته اند -

بیت

نه در هر سخن بحث کردن رواست - خطائی بزرگان گرفتن خطاست *
اما بحکم آنکه سابقِ انعام خداوندی بر بندگانست مصلحتی که بینند و اعلام نکنند -
نوعی از خیانت باشد * طریقِ صواب آنست که با این پسر گرد طمع نگردی و
فرشِ هوس در نوردی - و منصبِ قضا پایگاهی رفیمست - تا نگذای شنیع ملوث
نگردی - که حریف اینست که دیدی و حدیث اینکه شنیدی *

مثنوی

یکی کرده بی آبروئی بسی چه غم دارد از آب روی کسی ؟
بسا نام نیکوی پنجاه سال که یک نام زشتش کند پایمال *
قاضی را نصیحت یاران یکدل پسند آمد - و بر حسنِ رای قوم آفرین کرد و گفت - نظر
عزیزان در مصلحتِ کار من عینِ صوابست و مسئله بی جواب - و لیکن -

بیت

نصیحت کن مرا چندانکه خواهی - که نتوان سستن از زنگی سیاهی *
ایضاً

از یاد تو غافل نتوان کرد بهیچم - سر کوفته مارم - نتوانم که به پیچم *
این بگفت و کسان را بتفحصِ احوال او برانگیخت و نعمت بی کران برپخت - که
گفته اند - هر کرا زر در ترازوست زور در بازوست - و آنکه بر مُراد جهان دست رس
ندارد در همه جهان کس ندارد *

شعر

مَا مَرَّ مِنْ ذِكْرِ الْحَمِي بِمِسْمَعِي لَوْ سَمِعْتُ وَرَقَ الْحَمِي صَاحَتْ مَعِي *
يَا مَعْشَرَ الْخُلَائِنِ! قُولُوا لِدُّمَعَا فِي - لَسْتَ تَدْرِي مَا بِقَلْبِ الْمُوجَعِي!

نظم

تندرستان را نباشد دردِ ریش - جز به همدردی نگویم دردِ خویش *
گفتن از زنبور بی حاصل بود با یکی در عمرِ خود ناخورده نیش *
تا ترا حالی نباشد همچو ما - حالِ ما باشد ترا افسانه پیش *
سوزِ من با دیگری نسبتِ مکن - او نمکِ بردست و من بر عضوِ ریش *

حکایت ۱۹

قاضی همدان را حکایت کنند، - که با نعل بند پسری سرخوش داشت و نعلِ دلش
در آتش * روزگاری در طلبش مُتَلَهِّف بود و پویان و مترصد و جویان و بر حسبِ
واقعۀ گویان -

رباعی

در چشمِ من آمد آن سِهیِ سرو بلند - بر بود دلم ز دست و در پایی فگند *
این دیده شوخ میکشد دل بکمند - خواهی که بکس دل ندهی - دیده بند *
شنیدم که در ره گذری پیشِ قاضی باز آمد و برخی ازین معامله بسمعش رسیده بود -
زائدُ الوصفِ رنجید و دشنام بی تحاشا داد و سقط گفت و سنگ برداشت و هیچ از
بی حرمتی فرو نگذاشت * قاضی یکی را از علمای معتبر که همعنان او بود گفت -

بیت

آن شاهدهی و خشم گرفتن بینش - و آن عقده بر ابروی ترش شیرینش *
و عرب گوید - ضَرْبُ الْحَبِيبِ زَيْبُ *

بیت

از دستِ تو مُشت بر دهانی خوردن خوشتر که بدستِ خویش زانی خوردن *

باب پنجم

قطعه

سود دریا نیک بودی - گر نبودی بیم موج - صحبت گل خوش بودی - گر نیستی تشویش خار *
دوش - چون طأوس - می نازیدم اندر باغ وصل - دیگر امروز از فراق یار می بیچم چو مار *

حکایت ۱۸

یکی از ملوک عرب را حکایت لیلی و مجنون بگفتند و شورش احوال او - که با کمال فضل و بلاغت سر در بیابان نهاده است و زمام اختیار از دست داده و با حیوانات انس گرفته * بفرمود تا حاضرش آورند و ملامت کردن گرفت - که در شرف نفس انسان چه خلل دیدی که خوی بهائم گرفتی و ترک عشرت مردم گفتی ؟ مجنون بنالید و گفت -

شعر

و رَبِّ صَدِيقٍ لَّامِنِي فِي وَدَادِهَا * اَلَمْ يَرْهَا يَوْمًا فَيُوضِعْ لِي عَذْرِي *

قطعه

کاش آنان که عیب من جستند - رویت - ای دلستان ! بدیدندی !
تا بجای ترنج در نظرت بیخبر دستها بریدندی *
تا حقیقت معنی بر صورت دعوی گواه آمدمی - فَذَلِكَ الَّذِي لَمُنَنِّي فِيهِ * ملک را در دل آمد که جمال لیلی مطالعه کند - تا چه صورتست که موجب چندین فتنه است * بفرمود تا در احیاء عرب بگردیدند و بدست آوردند و پیش ملک در صحن سراچه بداشتند * ملک در هیأت او نظر کرد - شخصی دید سیاه فام ضعیف اندام در نظرش حقیر نمود - بحکم آنکه کمترین خدم حرم او بجمال ازو پیش بود و بزینت بیش * مجنون بفرست دریافت * گفت - ای ملک ! از دریچه چشم مجنون جمال لیلی بایستی مطالعه کردن - تا سر مشاهده او بر تو تجلی کردی *

مثنوی

نرا بر درد من رحمت نیاید - رفیق من یکی هم درد باید -
که با اوقصه می گویم شب و روز - دو هیزم را بهم خوشتر بود سوز *

تا نفقه کند - دزدانِ خفاجه ناگه بر کاروان زدند و اموال ببرندند * بازرگانان گریه و زاری کردن گرفتند و فریاد بی فائده برداشتند -

بیت

(گر نضرع کنی و گر فریاد - دزد زر باز پس نخواهد داد)
مگر آن درویش - که بر قرارِ خویش مانده بود و مُتغیر نشده * گفتم - مگر آن معلوم ترا
دزد نبرد ؟ گفت - بلی - بردند - و لیکن مرا بدان چندان اُلفت نبود که بوقتِ
مُفارت خسته خاطر باشم *

بیت

نباید بستن اندر چیز و کسِ دل - که دل بر داشتن کاریست مُشکل *
گفتم - مُناسبِ حالِ منست آنچه گفتی - که مرا در عهدِ جوانی با جوانی اتفاق
مُخالط بود و صدقِ مودّت - تا بجائی که قِبَلِ چشمِ جمالِ او بودی - و سودِ سرمایه
عمرم وصالِ او *

قطعه

مگر ملائکه بر آسمان - و گرنه بشر بحسنِ صورتِ او در زمی نخواهد بود *
بدوستی ! که حرامست بعد ازو صحبت - که هیچ نُطفه چو او آدمی نخواهد بود *
ناگه پایِ وجودش بگلِ اجل فرو رفت و دودِ فراق از دودمانش بر آمد - روزها بر
سرِ خاکش مُجاورت کردم - و از جمله یکی که بر فراقِ او گفتم اینست -

قطعه

کاش آن روز که دریایِ تو شد خارِ اجل - دستِ گیتی بزدی تیغِ هلاکم بر سر !
تا درین روز جهان بی تو ندیدی چشم - این منم بر سرِ خاکِ تو - که خاکم بر سر *

قطعه

آنکه قرارش نگرفتی و خواب - تا گل و نسربینِ نفساندي نُخست -
گردشِ گیتی گلِ رویش بر بخت - خاربَنان بر سرِ خاکش برست *
بعد از مُفارتِ او غم کردم و نیتِ جزم که بقیتِ عمر فرسِ هوس در نوردم و گرد
مُجالست نکردم *

باب پنجم

لَحْتِي بَانْدِيشِه فِرُو رِفَت وَ گُفَت - غَالِبِ اشْعَارِ او بَزِيانِ فَارْسِيسْت - اِگَر بَگُوئِي -
بِفَهْمِ نَزْدِيكَتَر بَاشَد - كَلِّمِ النَّاسَ عَلَيَّ قَدَرِ عُقُولِهِمْ * گُفْتَم -

مثنوی

طَبَعَ قَرَا تَا هَوَسَ نَحْوِ كَرْد - صَوْرَتِ عَقْلِ اَز دِلِ مَا مَحْوِ كَرْد *
اِي دِلِ عُشَّاقِ بَدَامِ تُو صَيِّد ! مَا بَقَرُ مَشْغُول - تُو بَا عَمْرُو وَ زَبْد *
بَا مَدَادَان - كِه عَزَمِ سَفَرِ كَرْدَم - كَسِي گُفْتَش - كِه فُلَانِ سَعْدِيسْت * دَوَانِ آمَدِ رِ تَلَطَّفِ
نَمُود وَ تَأَسَّفِ خُورَد كِه چَنْدِينِ مُدَّتِ نَكْفِي كِه سَعْدِي مَنَم - تَا شُكْرِ قُدُومِ بُزُرْگَوَارَتِ رَا
مِيَانِ بَخْدَمَتِ بَسْتَمِي * گُفْتَم -

مصرع

بَا وَجُودَتِ زَمَنِ آوازِ نِيَامَدِ كِه مَنَم
گُفْتَا - چِه شُود اِگَر چَنْدِ رُوزِ بِيَا سَائِي تَا بَخْدَمَتِ مُسْتَفِيدِ مَرْدِيمِ ؟ گُفْتَم - نَتَوَانَم
بِحَكْمِ اَيْنِ حَكَايَتِ -

مثنوی

بُزُرْگِي دِيدِم اِنْدَرِ كُوهْسَارِي قَنَاعَتِ كَرْدِه اَز دُنْيَا بَغَارِي *
چِرَا - گُفْتَم - بَشَهَرِ اِنْدَرِ نِيَا ئِي - كِه بَارِي بَنْدِي اَز دِلِ بَرْكُشَائِي ؟
بَگُفْت - اَنجَا پَرِي رُوبَانِ نَغَزَنْد - چُو گِلِ بَسِيَارِ شَد - پِيْلَانِ بِلَغَزَنْد *
اَيْنِ بَگُفْتَم وَ بُوسَه چَنْدِ بَرِ رُويِ يَكْدِيگَر دَا دِيم وَ وَدَاعِ كَرْدِيم *

مثنوی

بُوسَه دَا دَن بَرُويِ يَارِ چِه سُوْد - هَم دَرِ اَن لَحْظَه كَرْدَنَش پَدْرُود !
سَيِّب - گُوئِي - وَدَاعِ يَارَانِ كَرْد - رُويِ زَيْنِ سُوِي سَرَخِ زَانِ سُو زَرْد *

شعر

اِنَّ لَمْ اَمُتْ يَوْمَ الْوَدَاعِ عَشْفًا - لَا تَحْسِبْنِي فِي الْمَوَدَّةِ مُنْصَفًا *

حكايت ۱۷

خَرَقَه پُوشِي دَرِ كَارَوَانِ حِجَازِ هَمْرَاهِ مَا بُوْد * يَكِي اَز اُمْرَايِ عَرَبِ مَرِ اَوْرَا صَدِ دِيْنَارِ بَخْشِيْد

دَبِ آفتابِ نیاوردم - و اِلْتِجَا بسایه دیواری بردم - مُتَرَقِّبُ که کسی حرارتِ مرا به
 برفِ آبی فرو نشاند * ناگاه از تاریکی دِهْلِیزِ خانه روشنائیِ بتافت - یعنی - جمالی که
 زبانِ فصاحت از بیانِ صباحتِ آن عاجز آید - چنانکه در شبِ تاریکِ صبح بر آید -
 یا آبِ حیات از ظلمات بدر آید - قدحی برفِ آب در دست گرفته و شکر در آن
 ریخته و بغرق بر آمیخته * ندانم بگلُباشِ مُطِیبِ کرده بود - یا قطره چند از گُلِ رویش
 در آن چکیده * فی الجملة شربت از دستِ نگارینش بر گرفتم و بخوردم و عمر از سر
 گرفتم و گفتم -

ظَمًا يَقْلِبُنِي لَا يَكَاذُ يُسَيِّغُهُ ^{شعر} رَشْفُ الزَّلَالِ وَلَوْ شَرِبْتُ حُورًا *

قطعه

خُرمِ آن فرخنده طالعرا - که چشم بر چنین روئی فتد هر بامداد -
 مستِ می بیدار کردن نیم شب - مستِ ساقی روزِ محشر بامداد *

حکایت ۱۰

سالی محمد خوارزم شاه با خطا از برای مصلحتی صلح اختیار کرد * بجایِ کاشغر در
 آمد - پسری را دیدم در خوبی بغایت اعتدال و نهایت جمال - چنانکه در امثال او
 گویند -

نظم

مُعَلِّمِش همه شوخی و دلبری آموخت - جفا و ناز و عتاب و ستمگری آموخت *
 من آدمی چنین شکل و خوی و قد و روش ندیده ام - مگر این شیوه از پری آموخت *
 مُقَدِّمَهُ نَحْوِ زَمْخَشَرِی در دست - همی خواند "ضَرْبُ زَبْدِ عَمْرٍو کَانَ مُعَدِّيًا" * گفتم -
 ای پسر! خوارزم و خطا صلح کردند و زبد و عمرو را همچنان خصومت باقیست *
 بخندید و مولدم پرسید * گفتم - خَالِکِ پاك شیراز * گفت - هیچ از سخنان سعدی یاد
 داری ؟ گفتم -

نظم

بُلَيْتُ بِتَحْوِيٍّ يَصُولُ مُغَاضِبًا عَلَيَّ كَرِدٍ فِي مُقَابَلَةِ عَمْرٍو *
 عَلَيَّ جَرِّ ذَيْلٍ لَيْسَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ وَ هَلْ يَسْتَقِيمُ الرِّفْعُ مِنْ أَمَلِ الْجَرِّ *

با این همه از هر دو طرف دلبستگی بود - بحکم آن که شنیدم که روزی دو بیت از سخنان من در مجمعی می‌خواند -

قطعه

نگار من چو در آید بخنده نمکین - نمک زیاده کند بر جراحتِ ریشان *
 چه بودی - ار سر زلفش بدستم افتادی - چو آستینِ کریمان بدستِ درویشان *
 طائفه از دوستان بر لطفِ این سخن - نه که بر حسنِ سیرت خویش - گواهی داده بودند و آفرین کرده - و او هم در آن جمله مبالغه نموده و بر فوَتِ صحبتِ دیرین تأسف خورده و بخطایِ خویش معترف شده * معلوم کردم که از طرفِ او هم رغبتی هست - این چند بیت نوشتم و صلح کردم *

قطعه

نه مارا در میان عهد وفا بود ؟ جفا کردی و بد عهده نمودی *
 بیکبار از جهان دل در تو بستم - ندانستم که بر گردی بزودی *
 هنوزت گرسرِ صلحست - باز آی - کز آن مقبولتر باشی که بودی *

حکایت ۱۳

یکی را زنی صاحب جمال در گذشت - و مادر زن پدرِ فرتوتِ بعثتِ کابین در خانه او بماند * مرد از مجاورتِ او بجان آمده بود و چاره نداشت * یکی از دوستان پرسیدش - که چه گونه در فراقِ یارِ عزیز؟ گفت - نا دیدنِ زن بر من چنان دشوار نمی‌آید که دیدنِ مادر زن *

مثنوی

گُلِ بتاراج رفت و خارِ بماند - گنج برداشتند و مار بماند *
 دیده بر تارکِ سِزان دیدن - خوشتر از روی دشمنان دیدن *
 واجبهست از هزار دوست بُرید - تا یکی دشمنت نباید دید *

حکایت ۱۴

یاد دارم که در ایامِ جوانی گذر داشتم بکوئی و نظر داشتم به راهِ روی در تمیزی - که حوروش دهان بخوشانیدی و سمومش مغرِ اسُتخوانِ بجوشانیدی * از ضَعَفِ بشریت

قطعه

علي الصّباح بروي تو هر که بر خيزد - صبحِ روزِ سلامت برو مسا باشد *
 بد اختري چو تو در صحبت تو بایستی - ولي - چنانکه توئی - در جهان کجا باشد ؟
 عجبتَر آن که غراب هم از مُجاورتِ طوطي بجان آمده بود و ملول شده - لا حَوْلَ
 کُذان از گردشِ گيتي همي ناليد - و دستهايِ تعابُن بر يکديگر همي ماليد و ميگفت -
 اين چه بختِ نگوشت و طالعِ درن و ايامِ بو قلمون ؟ لائقِ قدرِ من آنستي که با زاعي
 بر ديوارِ باغي خرامان همي رفتي *

بيت

پارسا را بس اين قدر زندان - که بُود در طويله رندان *
 تا چه گنه کردم که روزگرم بعُقوبتِ آن در سِلکِ صحبتِ چنين ابلهي خود راي و نا
 جنسِ خيره روي بچنين بند و بلا مبتلا گردانیده است ؟

قطعه

کس نيابد بپاي ديواري - که بر آن صورتت نگار کنند *
 گر ترا در بهشت باشد جاي - ديگران دوزخ اختيار کنند *
 اين مثلِ بدان آورده ام تا بداني - که چندان که دانارا از نادان نفرتست - نادان را نيز
 از صحبتِ دانا و خشتست *

قطعه

زاهدي در ميانِ رندان بود - زان ميان گفت شاهدي بَلخي -
 گر ملولي ز ما - ترش منشين - که تو هم در ميانِ ما تلخي *

رباعي

جمعي چو گل و لاله بهم پيوسته - تو هيضم خُشک در ميانِ شان رسته -
 چون بادِ مُخالف و چو سرما ناخوش - چون برف نشسته و چو بيج بر بسته -

حكايت ۱۳

رفيقي داشتم - که سالها با هم سفر کرده بوديم و نمک خورده و حُقوقِ صحبت ثابت
 شده * آخر بسببِ اندكِ نفعي آزارِ خاطرِ من روا داشت و دوستيِ سپري شد - و

باب پنجم

قطعه

سبزه در باغ - گفته اند - خوشست - داند آن کس که این سخن گوید -
 یعنی از روی نیکوان خط سبز دل عشاق بیشتر جوید *
 بوستان تو گندنا زاریست - بس که بر میکنی و میرسد *

ایضاً

گر صبر کنی ورنه کنی - موی بناگوش - و ن دوات ایام نکوئی - بسر آید *
 گردست بجان داشت می - همچو تو بر ریش - نگذاشت می تا بقیامت که بر آید *

قطعه

سوال کردم و گفتم - جمال رویت را چه شد ؟ که مورچه برگرد ماه جوشیدست *
 جواب داد - ندانم چه بود رویم را - مگر بمانم حسنم سیاه پوشیدست *

حکایت ۱۰

یکی از علمارا پرسیدند - که کسی با ماه روئی در خلوت نشسته و درها بسته و رفیقای
 خفته و نفس طالب و شهوت غالب - چنان که عرب گوید - التَّعْرِیَانَعُ وَ النَّاطُورُ غَیْرُ
 مَانَعٍ - هیچ کس باشد که بقوت بازوی پرهیزگاری بسلامت ماند ؟ گفت - اگر از ماه
 رویان بسلامت ماند - از زبان بد گویدان بی سلامت نماند *

شعر

وَ اِنْ سَلِمَ الْاِنْسَانُ مِنْ سُوءِ نَفْسِهِ - فَمِنْ سُوءِ ظَنِّ الْمُدَّعِي لَيْسَ يَسْلَمُ *

بیت

شاید پس کار خویشتن بنشستن - لیکن نتوان زبان مردم بستن *

حکایت ۱۲

طوطی را با زاغی در قفس کردند * طوطی از قفس مشاهده او مجاهده میبرد و میگفت -
 این چه طلعت مکروهست و هیأت ممقوت و منظر ملعون و شمائل ناموزن ! یا شراب
 البین یا لیت بینی و بینک بعد المشرقین !

باب پنجم

حکایت ۱۰

در عُنْفُوَانِ جوانی - چنان که افتد دانی - با شاهد پسری سرب داشتیم بحکمِ آن که حلقی داشت طیبُ الادا - و خنقی داشت کالْبَدْرِ اِذَا بَدَا *

بیت

آنکه نباتِ عارضِ آبِ حیات میخورد - در شکرش نکه کند هرکه نبات میخورد *
اتِّفَاقاً بَخْلَافِ طبع از وی حرکتی دیدم - نپسندیدم - دامن از صحبتِ وی در کشیدم -
و مهرهٔ مهرِ او بر چیدم و گفتم -

بیت

بِرُو - هرچه میبایدت پیش گیر - سر ما نداری - سر خربش گیر *
شنیدم که میرفت و میگفت -

بیت

شبیبهٔ گر وصلِ آفتاب نخواهد - رونقِ بازارِ آفتاب نکاهد *
این بگفت و سفر کرد - و پریشانی او در دل من اثر کرد *

شعر

فَقَدْتُ زَمَانَ الْوَصْلِ وَالْمَرْءَ جَاهِلًا بِقَدْرِ لَذِيذِ الْعَيْشِ قَبْلَ الْمَصَائِبِ *

بیت

باز آی و مرا بُکُش - که پیشِ مُردنِ خوشتر که پس از تو زندگانی بُردن *
بعد از مدّتی باز آمد آن حلقِ داوُدی مُتَغَيِّرِ شده و جمالِ یوسفی بزبان آمده و بر
سیب زخمدانش چون بهی گردی نشسته و رونقِ بازارِ حُسنش شکسته - مُتَوَقِّعِ که در
کدازش گیرم - کناره گرفتم و گفتم -

مثنوی

تازه بهار تو گُنون زرد شد - دیگِ مَنه - کاتش ما سرد شد *
چند خرامی و تکبّر کنی ؟ دولتِ پارینه تصور کنی ؟
پیش کسی رو که طلبگار تُست - ناز بر آن کن که خریدار تُست *

باب پنجم

حکایت ۸

یاد دارم که در ایام پیشین من و دوستی چون دو مغز بادام در پوستی مُحببت
میداشتیم * ناگاه اتفاق غیبت افتاد * پس از مدتی که باز آمد - عتاب ساز کرد و
گله آغاز نهاد - که درین مدت قاصدی نفرستادی * گفتم - دریغم آمد - که دیده قاصد
بجمال تو روشن گردد و من محروم *

قطعه

یارِ دیرینه مرا گو - بزبان توبه مده - که مرا توبه بشمشیر خواهد بودن *
رشکم آید که کسی سیرنگه در تو کند - باز گویم - که کسی سیر نخواهد بودن *

حکایت ۹

دانشمندی را دیدم بمحبت شخصی گرفتار و راضی بگفتار - جور فراوان بردی و تحمل
بی کران نمودی * باری بطریق نصیحتش گفتم - میدانم که ترا در محبت این منظور
علتی نیست و بنای این مودت بر دلالتی - لائق قدر علماء نباشد خود را مُتهم کردن
و جور بی ادبانه بردن * گفت - ای یار! دست عتاب از دامن روزگارم بدار - که
بارها درین مصلحت که تو می بینی فکر کرده ام و اندیشه نموده * صبر بر جفا سهلتر
مینماید که صبر ازو *

مثنوی

هر که دل پیشِ دلبری دارد - ریش در دست دیگری دارد -
آهوی پالهنه در گردن نتواند بخویشتن رفتن *
و حکما گفته اند - بر مجاهده دل نهان آسانترست که چشم از مشاهده بر گرفتن *

مثنوی

روزی از دوست گفتمش - زینهار! چند از آن روز کردم استغفار *
نکند دوست زینهار از دوست - دل، نهادم به آنچه خاطر اوست *
آنکه بی او بسر نشاید بُرد - گر جفائی کند - ببااید برد *
گر بلطفم بنزد خود خواند - ور بقهرم براند - او داند *

حکایت ۶

شبی یاد دارم که یار عزیزم از در در آمد - چنان بی‌خود از جای بر جستم که چراغم باستین کُشته شد *

شعر

سَرِي صَيْغٍ مَن يَجْلُو بَطْلَعَتِهِ الدَّجَلُ خَيَالًا يَرِافُقُنِي عَلَي اللَّيْلِ هَادِيًا *
 أَتَانِي الَّذِي أَهْوَاهُ فِي عَكْسِ الدَّجَلِ فَقُلْتُ لَهُ أَهْلًا وَ سَهْلًا وَ مَرْحَبًا
 شِگفت آمد از بختم - که این دولت از کجا ؟

پس بنشست و عذاب آغاز نهاد - که چرا در حال که مرا دیدی چراغ بُکشتی ؟
 گفتم - گمان بردم که آفتاب بر آمد - و دیگر آنکه ظریفان گفته اند -

قطعه

چون گرانی به پیشِ شمع آید - خیزش اندر میانِ جمع بکُش -
 و رشکر خنده ایست شیرین لب - آستینش بگیر و شمع بکُش *

حکایت ۷

دوستی داشتم و مدت‌ها ندیده بودم - روزی مرا پیش آمد * گفتم - کجائی ؟ که مشتاق بودم * گفت - مشتاقی به که ملولی *

مثنوی

دیر آمدمی - ای نگارِ سرمست ! زودت ندهم ز دامنِ دست *
 معشوقه که دیر دیر بیند - آخر به از آنکه سیر بیند *
 شاهد که با رفیقان آید بجفا کردن آمده است - بحکم آنکه از غیرت و مضادت خالی نباشد *

بیت

إِذَا جِئْتَنِي فِي رُفْقَةٍ لِّتَزُورَنِي - وَأَنْ جِئْتَ فِي صَلَاحٍ فَانْتَ مَحَارِبُ *

قطعه

بیك نفس که در آمیخت یار با اغیار بسی نماند که غیرت و جود من بکُشد *
 بخنده گفت - که من شمعِ جمع - ای سعدی ! مرا از آن چه - که پروانه خویشتن بکُشد ؟

باب پنجم

شعر

اگر خود هفت سُبُع از بر بخوانی - چو اَشْفَقِی - الف بی نی ندانی *
 گفتش - چرُ با من سخن نگوئی ؟ که از حلقه درویشانم - بلکه حلقه بگوشِ ایشانم *
 آنکه بقوَّتِ استیناسِ محبوب از میانِ تلاطمِ امواجِ محبّت سر بر آورد و گفت -

بیت

عجبست با وجودت که وجودِ من بماند - تو بگفتن اندر آئی و مرا سخن بماند *
 این گفت و نعره بزد و جان بحق تسلیم کرد *

بیت

عجب از کشته نباشد بدر خیمه دوست - عجب از زنده - که چون جان بدر آورد سلیم *

حکایت ۵

یکی از مُتَعَلِّمانِ کمالِ بهجتی داشت و طیبِ لَهجَتی - و مُعَلِّم را از آنجانه حَسّ
 بشریتست با حُسنِ بشره او میلِ تمام بود - تا حدّی که غالبِ اوقاتش درین بودی
 که گفتی -

قطعه

نه آنچنان بتو مشغولم - ای بهشتی روی ! که یادِ خویشتم در ضمیر می آید *
 ز دیدنت نتوانم که دیده بر بندم - و گر مُقابله بینم - که تیر می آید *
 باری پسر گفتش - آنچنان که در آدابِ دُرُسِ من نظر می فرمائی - در آدابِ نَفْسِ
 من نیز تامل فرمای - تا اگر در اخلاقِ من ناپسندی باشد - بر آن مُطالع گردان - تا
 بدفعِ آن بگویم * گفت - این از دیگری پرس - که آن نظر که با تو مرا ست - جز
 هنر نمی بینم *

قطعه

چشمِ بداندیش - که بر کنده باد ! عیبِ نماید هنرش در نظر -
 و هنری داری و هفتاد عیب - دوست نبیند بجز آن یک هنر *

مثنوی

تو که در بندِ خویشتن باشی - عشقِ بازی دروغ زن باشی *
 گر نیایی بدوست ره بُردن - شرطِ عشقست در طلبِ مردن *

بیت

گر دست دهد که آستینش گیرم - ورنه بروم بر آستش میبرم *
 مُتعلّقان را - که نظر در کار او بود و شفقتِ بروزگار او - پندش دادند، و بندش نهادند، -
 سودی نکرد *

بیت

پند ارچه هزار سودمندست - چون عشق آمد - چه جای پندست؟

ایضاً

دردا - که طبیب صبر میفرماید - وین نفسِ حریص را شکر می باید *

مثنوی

آن شنیدی؟ که شاهی بیهفت با دل از دست رفته می گفت -
 تا ترا قدرِ خویشتن باشد - پیش چشمِ چه قدر من باشد؟
 آورده اند که مر آن پادشاه زاده را که مطمحِ نظر او بود خبر کردند که جوانی بر
 سرِ این کوی مداومت میکند خوش طبع و شیرین زبان - سخنانِ غریب و نُکتهای
 لطیف از وی میشنوند - چنین می نماید که شوری در سر دارد و دل آشفته است *
 پسر دانست که دل آویخته اوست و این گردِ بلا انگیزه او - مرکبِ بجانبِ او راند *
 چون دید که بنزدیک او می آید - بگریست و گفت -

بیت

آن کس که مرا بُگشت باز آمد پیش - مانا که دلش بسوخت بر گشته خربش *
 چندانکه ملاحظت کرد و پرسید - که از کجائی؟ و چه نام داری؟ و چه صنعت
 دانی؟ مسکین در قعرِ محبت چنان مُستغرق بود که مجالِ دم زدن نداشت - و لطیفان
 گفته اند -

باب پنجم

بیت

غلام آبکش باید و خشت زن - بُود بندهٔ نازنین مُشت زن *

حکایت ۳

پارسی را دیدم بمحبتِ شخصی گرفتار آمده و رازش از پردهٔ بیرون فتاده * چندان که غرامت و ملامت کشیدی - ترکِ اتصالِ او نکردی و گفتی -

قطعه

کوتاه نکند ز دامن دست - و خود بزنی بتیغِ تیزم *
غیر از تو ملاذ و ملجا ام نیست - هم در تو گریزم ار گریزم *
باری ملامتش کردم و گفتم - که عقلِ نفیست را چه شد که نفسِ خسیست برو غالب آمد؟ زبانی بتفکر فرو رفت و گفت -

قطعه

هر کجا سلطانِ عشق آمد - نماند قوتِ بازوی تقوی را محل *
پاک دامن چون زید بیچارهٔ - افتاده تا گریبان در وحل ؟

حکایت ۴

یکی را دل از دست رفته بود و ترکِ جان گفته - و مطمئنِ نظرش جای خطرناک و در وَطئهٔ هلاک - نه لقمه که متصور شدی که بکام آید - و یا مرغی که بدام افتد *

بیت

چو در چشم شاهد نیاید زرت - زر و خاک یکسان نماید برت *
یاران بطریقِ نصیحتش گفتند - که ازین خیالِ محالِ تجنّب کن - که خلقی هم بدین هوس که تو داری اسیرند و پای در زنجیر * بنالید و گفت -

قطعه

دوستان گو - نصیحتم مکنید - که مرا دیده بر ارادتِ اوست *
جنگِ جویان بزورِ پنجه و کتف دشمنان را کشند - و خوابان دوست *
شرطِ مودّت نباشد باندیشهٔ جان دل از مهرِ جانان بر داشتن *

باب پنجم

در عشق و جوانی

حکایت ۱

حسنِ میمندی را گفتند - که سلطان محمود چندین بندهٔ صاحب جمال دارد که هر یک بدیعِ جهانی اند - چه گونه است که با هیچ کدام آن میلِ خاطر ندارد که با ایاز - با وجود آنکه زیادهٔ حسن ندارد؟ گفت - نشنیده؟ که هر چه در دل آید در دیده نکو نماید *

قطعه

کسی بدیدهٔ انکار گر نگاه کند - نشانِ صورتِ یوسف دهد بناخوبی *
و گر بچشمِ ارادت نظر کنی در دیو - فرشته ات بنماید بچشم و گروبی *

مثنوی

هر که سلطان مرید او باشد - گر همه بد کند - نکو باشد *
و آن که را پادشه بیندازد - کسش از خیلِ خانه نفوزد *

حکایت ۲

گویند - خواجه را بندهٔ نادر الحسن بود * با وی بسبیل مودت و دیانت نظری داشت *
با یکی از دوستان گفت - دریغ! این بندهٔ من - با حسنِ شمائلی که دارد - اگر زبانِ دراز و بی ادب نبود - چه خوش بودی! گفت - ای برادر! چون اقرار دوستی کردی - توقعِ خدمتِ مدار - که چون عاشقی و معشوقی در میان آمد - مالکی و مملوکی برخاست *

قطعه

خواجه با بندهٔ پری رخسار چون در آید بباری و خنده
چه عجب گر چو خواجه حکم کند - وین کشد بارِ ناز چون بنده!

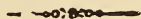
باب چهارم

حکایت ۱۴

ناخوش آوازي بباغِ بلند قرآن مي خواند * صاحب دلي برو بگذشت و گفت - ترا
 مُشاهره چندانست ؟ گفت - هيچ * گفت - پس چرا اين همه خود را زحمت
 ميدهي ؟ گفت - از براي خدا ميخوانم * گفت - از بهر خدا بخوان !

بیت

مَنْ نَبَرَ قُرْآنَ بَدِینِ نَمَطِ خَوَانِي - بِبِیْرِ رَوْنَقِ مُسْلِمَانِي *

بیت

اِذَا نَهَقَ الْخَطِيبُ أَبُو الْفَوَارِسِ - لَمْ صَوْتُ يَهْدِ اصْطَخَرِ فَارِسِ *

مردمِ قریه - بعلتِ جاهي که داشت - بلبتیش همیکشیدند و اذیتش مصلحت نمی‌دیدند - تا یکی از خطبای آن اقلیم - که با او عداوتِ نهانی داشت - باری بپُرسش آمده بودش - گفت - ترا خوابی دیده‌ام * گفت - خیر باد - چه دیده؟ گفت - چنان دیدم که آوازِ خوش داشتی و مردم از انفاسِ تو در راحت بودند * خطیبِ لختی اندیشید و گفت - مُبارکِ خوابست که دیدی - که مرا بر عیبِ خود واقف گردانیدی * معلوم شد که آوازِ ناخوش دارم - و خلق از من در رنجند * عهد کردم که پس ازین خطبه بخوانم *

قطعه

از صحبتِ دوستانِ برنجم - کاخِ لایِ بدمِ حسن نمایند -
عَیْبِمْ هنر و کمالِ بینند - خارمِ گُل و یاسمن نمایند *
کودشمنِ شوخِ چشمِ بی‌باک - تا عیبِ مرا بمن نمایند ؟

حکایت ۱۳

یکی در مسجدِ سنجار بانگِ نماز گفתי باوازی که مُسْتَمْعان را ازو نفرت آمدی - و صاحبِ آن مسجد امیری بود عادل و نیک سیرت - خواستش که دل آزرده گردد - گفت - ای جوانمرد ! این مسجد را مَوَدَّانِ قدیمند که هر یکی را پنج دینار، رسوم مقرر داشته‌ام - اکنون نرا ده دینار میدهم تا بجایِ دیگر بروی * برین اتفاق افتاد و برفت * بعد از مدتی در بُدَری پیشِ امیر باز آمد و گفت - ای خداوند ! بر من حیف کردی - که از آن بُقعه ام ده دینار بیرون کردی * آنجا که اکنون رفته‌ام بیست دینار میدهند تا جایِ دیگر روم - قبول نمی‌کنم * امیر بخندید و گفت - زِنهار نِسْتانی - که زود باشد که به پنجاه دینار راضی گردند *

بیت

به تیشه کس نخرشد ز رویِ خارا گِل چنان که بانگِ درشت تو میخراشد دل *

باب چهارم

قطعه

خنده را - که چون تو همسایه است - ده درم سیم کم عیار ارز -
لیکن امیدوار باید بود - که پس از مرگ تو هزار ارز *

حکایت .

یکی از شعرا پیش امیر دزدان رفت و ثنا بگفت * فرمود تا جامه ازو بدر کردند *
سگان در قفا افتدند * خواست تا سگی بردارد - زمین بخ گرفته بود - عاجز شد *
گفت - این چه حرام زاده مرمانند ! که سگ را کشاده و سگ را بسته * امیر از غرغره
می دید - بشنید - بخندید و گفت - ای حکیم ! چیزی بخواه * گفت -
جامه خود میخواهم - اگر انعام فرمائی *

مصرع

رَضِينَا مِنْ نَوَالِكَ بِالرَّحِيلِ

بیت

امیدوار بود آدمی بخیر کسان - مرا بخیر تو امید نیست - بد مرسان !
سالار دزدان را برو رحمت آمد - جامه او را باز فرمود - و قبای پوستینی بر آن مزید
کرد - و درمی چند بداد *

حکایت ۱۱

منجمی بخانه در آمد - یکی مرد بیگانه دید با زن او بهم نشسته * دشنام داد و سقط
گفت * فتنه و آشوب بر خاست * صاحب دلی برین حال واقف شد و گفت -

بیت

تو بر آوج قلم چه دانی چیست - چون ندانی که در سرائی تو کیست ؟

حکایت ۱۲

خطیبی کریمه الصوت خود را خوش آواز پنداشتی و فریاد بیهوده برداشتی * گفתי
نَعِيقُ غُرَابِ الدِّينِ در پرده الحان اوست - یا آیت " اِنَّ اَفْكَرَ اَصْوَاتٍ لِّصَوْتِ الْحَمِيرِ "
در شان او *

باب چهارم

حکایت ۶

سُجَّانِ وائل را در فصاحت بی نظیر نهاده اند بحکم آنکه بر سر جمع سالی سخن گفتی و لفظی مکرر نکردی - و اگر همان سخن اتفاق افتادی بعبارتی دیگر گفتی - و از جمله آداب ندمای حضرت پادشاهان یکی اینست *

مثنوی

سخن - رُ چه دلبند و شیرین بود - سزاوارِ تصدیق و تحسین بود -
چو باری بگفتی - مگو باز - پس - که حلوا چو یکبار خوردند و بس *

حکایت ۷

یکی را از حکما شنیدم - که میگفت - هرگز کسی بجهلِ خویش اقرار نکرده است - مگر آن کس که چون دیگری در سخن باشد - همچنان تمام نا گفته - سخن آغاز کند *

مثنوی

سخن را سرست - ای خردمند! و بنِ مـلـاور سخن در میان سخن *
خداوند تدبیر و فرهنگ و هوش نگوید سخن تا نه بیند خموش *

حکایت ۸

تقی چند از نزدیکانِ سلطان محمود حسن میمندی را گفتند - که سلطان امروز چه گفت ترا در فلان مصلحت؟ گفت - بر شما هم پوشیده نماند * گفتند - آنچه با تو گوید - که ظهیر سریر سلطنتی و مُشیرِ تدبیرِ مملکت - با مثال ما گفتن روا ندارد * گفت - با اعتمادِ آن که داند که با کسی نگویم - پس چرا همی پرسید؟

بیت

نه هر سخن که بر آید بگوید اهلِ شناخت * بـسـرِ شاه سرِ خویش در نشاید باخت *

حکایت ۹

در عقدِ بیعِ سرائیِ متردّد بودم * جهودی گفت - بخـر- که من از کدخدایانِ قدیمِ این محلّتم - وصفِ این خانه - چنانکه هست - از من بپرس - که هیچ عیبی ندارد *
گفتم - بجز این که تو همسایهٔ من باشی *

باب چهارم

دانشمندان نشستنی زبان از گفتن به بستنی * باری پدر گفتش - ای پسر! تو نیز از آنچه دانی چرا نگویی؟ گفت - ترسم نه از آنچه بدانم پرسند و شره‌سار گردم *

قطعه

آین شنیدی؟ که صوفی می‌گفت زیر نعلین خربش می‌خی چند -
آستینش گرفت سرهنگی - که بیا - نعل بر ستورم بند *

بیت

نگفته - ندارد کسی با تو کار - ولی - چون بگفتی - دلشش بیار *

حکایت ۴

یکی را از علمای معتبره منظره افتاد با یکی از ملاحده لعنه الله علی حده * بحجت با او بر نیامد * سپر بینداخت و برگشت * کسی گفتش - ترا - با چندین علم و ادب که داری - با بی‌دینی بر نیامدی؟ گفت - علم من قرآنست و حدیث و گفتار مشایخ - و او بدینها معتقد نیست و نمیشنود - مرا شنیدن کفر او بچه کار آید؟

بیت

آن کس که بقرآن و خبر زو نرهی - آنست جوابش - که جوابش ندهی *

حکایت ۵

جالینوس حکیم ابله‌ای را دید - دست در گریبان دانشمندی زده بود و بی‌حرمتی میکرد * گفت - اگر این دانا بودی کار او با نادان بدینجا نرسیدی - که گفته اند -

مثنوی

دو عاقل را نباشد کین و پیگار - نه دانائی ستیزد با سبکسار *
اگر نادان بوحشت سخت گوید - خردمندش بنرمی دل بجوید *
دو صاحب دل ننگ دارند موئی - همیدون سرکش و آزرم جوئی *
و گراز هر دو جانب جاهلانند - اگر زنجیر باشد - بگسلانند *
یکی را زشت خوئی داد دشنام - تحمل کرد و گفت - ای نیک فرجام !
بترزانم که خواهی گفت "آنی" - که دامن عیب من چون من ندانی *

باب چهارم در فوائدِ خاموشي

حکایت ۱

يکي از دوستان گفتم - که اِمْتِنَاعِ سخن گفتنم بعلتِ آن اختيار آمده است - که غالب اوقات در سخن نيک و بد اتفاق مي افتد و ديده دشمنان جز بر بدی نمي افتد *
گفت - دشمن آن به که نيکي نه بيند *

شعر

وَ اخُو الْعَدَاوَةِ لَا يَمُرُّ بِصَالِحٍ - إِلَّا وَ يَلْمِزُهُ بِكَذَابٍ اِشْرِ *

بیت

هنر چشمِ عداوتِ بزرگتر عیبي ست * گلست سعدی - و در چشمِ دشمنان خارست *

بیت

نَزَرِ گیتي فروز چشمه هور زشت باشد بچشمِ موشکِ کور *

حکایت ۲

بازرگاني را هزار دينار خسارت افتاد - پسر را گفت - نبايد که با کسي اين سخن درمیان نبري * گفت - اي پدر! فرمانِ تراست - نگويم - و ليکن بايد که مرا بر فائده اين مطلع گرداني که مصلحت در نهان داشتن چيست؟ گفت - تا مصيبت دو نشود - يکي نقصانِ مایه - و دومِ شماتِ همسايه *

بیت

هنگو اندۀ خوبش بـ دشمنان - که "لا حول" گویند شادي کنان *

حکایت ۳

جواني خردمند از فنونِ فضائل حظي وافر داشت و طبعي نازد * چندان که در محافل

باب سوم

مثنوي

گوش تواند که همه عمرِ وي نشنود آوازِ دف و چنگ و نی -
 دیده شکید ز تماشایِ باغ - بی گل و نسرین بسر آرد دماغ -
 گر نبود بالشِ آگنده پر خواب توان کرد حجرِ زیرِ سر -
 ورنه بود دلبرِ همخوابه بدش - دست توان کرد در آغوشِ خویش -
 وین شکم بی هنر پیچ پیچ صبر ندارد که مسزد به هیچ *

تا انگشتی را بر گنبدِ عضد نصب کردند - تا هر که تیر از حلقه انگشتی بگذراند -
 خاتم وی را باشد * اتفاقاً چهار صد حکم انداز در خدمتِ ملک بودند - بپنداختند -
 جمله خطا کردند * مگر کودکی که بر بامِ ریاطی بپاز بچه تیر هر طرف همی انداخت -
 باد صبا دبرِ او را از حلقه انگشتی گذرآید * خلعت و نعمت یافت - و خاتم بوی
 ارزانی داشتند * آورده اند که پسر تیر و کمان را بسوخت * گفتندش - که چرا چنین
 کردی ؟ گفت - تا رونقِ نخستین بر جای بماند *

قطعه

گه بود کر حکیم روشن رای بر نیاید درست تدبیری *
 گاه باشد که کودکی نادان بغض بر هدف زند تیری *

حکایت ۲۸

درویشی را شنیدیم که در غاری نشسته بود و در بروی جهان بسته - و ملوک و سلاطین را
 در چشم او شوکت نمانده *

قطعه

هر که بر خود در سؤال کشاد - تا بمیرد نیازمند بود *
 آرز بگذار و پادشاهی کن ! گردن بی طمع بلند بود *

یکی از ملوک آن طرف اشارت کرد - که توقع بکرم و اخلاقِ بزرگان آنست - که بنان
 و نعمت با ما موافقت کنند * شیخ رضا داد - بحکم آن که اجابتِ دعوتِ سنت
 است * دیگر روز ملک بعد از قدمش رفت * عابد برخاست و ملوک را در کنار گرفت
 و تَلَطُّف کرد و ثنا گفت * چون ملک روت یکی از اصحاب پرسید - که چندی
 ملاطفه که تو امروز با پادشاه کردی خلافِ عادت بود * گفت - نشیده که
 گفته اند -

بیت

هر کرا بر سِماط بنشستی - واجب آمد بخدمتش برخاست *

بود از حالتِ کشتی و جَوَرِ مَلّاح - و جَفَنی روستایان بر سرِ چاه - و غَدِرِ کاروانیان در راه - با پدر می‌گفت * پدر گفت - ای پسر! نگفتمت بهنگامِ رفتن - که تِه‌یِ دستاترا دستِ دِل‌بویِ بسته است و پَنجَهٗ شیرِی شکسته؟

بیت

چه خوش گفت آن تِه‌پیدستِ سَلحشور! جوی زر به‌تر از پَنجَهٗ مَن زور *
پسر گفت - ای پدر! تا رنجِ نَبَری گنجِ بر نداری - و تا جان در خطرِ نِه‌یِ بر دشمنِ ظفر نیایی - و تا دانه بر نیفشانی خرمن بر نگیری - نبینی که باندکِ رنجی که بر دم چه راحت حاصل کردم؟ و بنیشتی که خوردم چه مایهٗ عسل بدست آوردم؟

بیت

گرچه بیرون زِ رَزَقِ نتوان خورد - در طلبِ کاهلی نشاید کرد *

بیت

غَوّاصِ گر اندیشه کند کامِ نِه‌نگ - هرگز نکند دَرِ گران‌مایه بچَنگ *
آسیا سَنگِ زیرین متحرک نیست - لا جرم تَحَمُّلِ بارِ گران هم‌یکند *

قطعه

چه خورد شیرِ شَرزَه در بِنِ غار؟ بازِ افتاده‌را چه قوت بُود؟
گر تو در خانه صید خواهی کرد - دست و پایت چو عنکبوت بُود *
پدر گفت - ای پسر! در بنِ نوبت ترا فلکِ یاورِی کرد و اقبالِ رهبری - تا گُلّت از خار و خارت از پا بدر آمد - و صاحب‌دولتی بتو رسید و بر تو بخشود - و کسرِ حالت‌را بتفَقُّدِی جبر کرد - و چنین اتّفاقِ نادر افتد - و بر نادر حکمِ نتوان کرد * زینهار تا گِرَدِ این دَامِ نگرِدی *

بیت

صیّاد نه هر بار شکاری ببرد - باشد که یکی روز پلنگش بدرد *
چنان که یکی از مالوکِ پارس - حرسها الله تعالی! نگینی گرانمایه در انگشتِری داشت * باری بحکمِ تفرّج با تنی چند از خاصانِ بَمَصَلّی شیراز بیرون رفت - فرمود

دزدان - چنان که حکایت کنند - که اعرابی را درمی چند گرد آمده بود - بشب از تشویشِ دزدان تنها در خانه خوابش نمیدرد * یکی را از دوستان پیش خود خواند - تا وحشتِ تنهایی بدیدار او مُنصرف کند * شبی چند در صحبت او بود * چندان که بر درمهایش وقوف یافت - بتمامی ببرد و سفر کرد * بامدادان بدیدندش عُریان و گریان * کسی گفتش - حال چیست ؟ مگر آن درمهای ترا دزد یرد ؟ گفت - لا و الله - بدرقه برد *

قطعه

هرگز ایمن ز یار نه نشستم - تا بدانستم آنچه خصلتِ اوست *

زخمِ دندانِ دشمنی بترست - که نماید بچشمِ مردم دوست *

یاران ! چه دانید که این هم از جمله دزدان باشد - و بعیاری در میان ما تعبیه شده ؟ تا بهنگامِ فرصت یارِ ترا خبر کند * مصلحت آن می بینم که مرا خفته بگذاریم و رخت برداریم * کاروانیانرا تدبیرِ پیر استوار آمد و مهابتی از مشیت زن در دل گرفتند - رخت برداشتند و جوانرا خفته گذاشتند * آنکه خبر یافت که آفتاب بر کتفش تافت * سر بر آورد - کاروانیانرا ندید * بی چاره بسی بگردید و راه بجائی ندانست * تشنه و گرسنه و بی نوا روی بر خاک و دل بر هلاک نهاده میگفت -

بیت

مَنْ ذَا يُحَدِّثُنِي وَ مَرَّ الْعَيْسُ - مَا لِلْغَرِيبِ سِوَى الْغَرِيبِ أَنْيْسُ *

بیت

درشتی کند با غریبان کسی - که نا بوده باشد بغربت بسی *

مسکین درین سخن بود که پسر پادشاهی بصید از لشکریان دور افتاده و بر بالای سرش ایستاده * این سخن بشنید و در هیأتش همی نگریست - دید صورتِ ظاهرش پاکیزه و سیرتِ حالش پریشان * پرسید - که از کجائی ؟ و بدین جایکه چه گونه افتادی ؟ برخی از آنچه بر سر او رفته بود اعادت کرد * ملک زاده را بر حالتِ تباہ او رحمت آمد - خلعت و نعمت داد - و معتمدی با وی فرستاد تا بشهر خویش آمد * پدر بدیدن او شادمانی کرد و بر سلامتِ حالش شکر گذارد * شبانگاه از آنچه بر سر او گذشته

باب سوم

بیت

چه خوش گفت یکتاش با خیل‌تاش ! چو دشمن خراشیدی ایمن مباش *

قطعه

مَشَوِ ایمن - که تنگ دل گردی چون ز دستت دلی بنگ آید *

سنگ بر بارهٔ حصار مزن - که بُود کز حصار سنگ آید *

چندانکه مقود کشتی بر ساعد پچید و بر بالای سقون رفت - ملاح زمام از کفش در گسلانید و کشتی براند * بیچاره متکبر بماند * روزی دو بلا و محنت کشید * روز سوم خوابش گریبان گرفت و در آبش انداخت * بعد از شبانروزی دگر بر کنار افتاد - از حیاتش رمقی مانده بود - برگ درختان خوردن گرفت و بدیخ گیاهان بر آوردن * تا اندک مایهٔ قوت یافت - سر در بیابان نهاد و همیرفت تا از تشنگی بی طاقت شد * بسر چاهی رسید * قومی بر او گرد آمده بودند و شربت آبی به پیشیزی همی آشامیدند * جوان را چیزی نبود - چندانکه طلب کرد و بیچارگی نمود رحمت نیاوردند * دست تعدی دراز کرد - میسر نشد * تنی چند را فرو کوفت - مردان غلبه کردند و بی محابا بزدند - مجروح شد *

قطعه

پیشه چو پر شد بزند پید را با همهٔ مردی و صلابت که او ست *

مورچگان را چو بود اتساق - شیر ژبان را بدرانند پوست *

بحکم ضرورت در پی کاروانی افتاد و برفت * شبانگاه رسیدند بمقامی که از دزدان پر خطر بود * کاروانیان را دید لرزه بر اندام افتاده و دل بر هلاک نهاده * گفت - اندیشه مدارید - که درین میان یکی منم که تنها پنجاه مرد را جواب دهم - و دیگر جوانان هم یاری کنند * کاروانیان را بلاق او دل قوی گشت - و بصحبتش شادمانی کردند - و بزاد و آبش دستگیری واجب داشتند * جوان را آتش معده بالا گرفته بود - و عنان طاقت از دست رفته * لقمه چند از سرِ اشتها تناول کرد و دمی چند آب در پی آشامید - تا دیو درونش بیارامید و خوابش در ربود و بخفت * پیر مردی جهان دیده در کاروان بود * گفت - ای یاران ! من ازین بدرقه شما اندیشناکم بیش از آن که از

زبانِ نذا بر کشود * چندانکه زاری کرد یاری نکردند * ملّاح بی مروت ازو بخنده بر
گردید و گفت -

شعر

بی زر نتوانی که کُزی بر کس زور - گر زر داری - بزور محتاج نه *

شعر

زر نداری - نتوان رفت بزور از دریا * زورِ ده مرد چه باشد؟ زریکِ مرد بیار *
جوانرا دل از طعنه ملّاح بهم برآمد * خواست ازو انتقام کشد * کشتی رفته بود * آواز
داد - که اگر بدین جامه که پوشیده ام قناعت میکنی دریغ نیست * ملّاح طمع در
جامه کرد و کشتی بازگردانید *

بیت

بدوزد شره دیده هوشمند * در آرد طمع مرغ و ماهی ببند *
چندانکه دستِ جوان بریش و گریبانِ ملّاح رسید اورا بخود در کشید و بی محابا فرو
گفت * یارانش از کشتی بدر آمدند که پشتی کنند * درشتی دیدند - پشت
بگردانیدند * جز این چاره ندانستند که بمصالحت گرایند و باجرت مسامحت نمایند *

مثنوی

چو پر خاش بینی - تحملِ بیار - که سهلی به بندد در کارِ زار *
لطفات کن آنجا که بینی ستیز - نبردِ قهرِ نرم را تیغِ تیز *
بشیرین زبانی و لطف و خوشی توانی که پیلایِ بهوئی کشی *
بعدِ ماضی در قدمش افتادند - و بوسه چند بنفاق بر سر و چشمش دادند - و بکشتی
در آوردند - و روان شدند * تا برسیدند بستونی که از عمارتِ یونان در آب ایستاده
بود - ملّاح گفت - کشتی را خللی هست - یکی از شما - که زور آورتر باشد - بدین ستون
بر رود و خطامِ کشتی بگیرد - تا از عمارت عبور کنیم * جوان بغرورِ دلّوری که در سر
داشت از خصمِ دل آزرده نیندیشید - و قولِ حکمارا کار نبست که گفته اند - هر
کرا رنجی رسانیدی - اگر در عقبِ آن صد راحت رسانی - از پاداشِ آن یک رنج
ایمن مباش - که پیگان - اگرچه از جراحت بدر آید - آزارِ آن در دل بماند *

باب سوم

عیش - و آنکه ازین جمله بی بهره است - بخیالِ باطل در جهان برود و دیگر کُشش نام و نشان نبرد و نشنود *

قطعه

هر آنکه گردشِ گیتی بکین او برحاست - بغیر مصلحتش رهبری کند ایام *
 کبوتری که دگر آشیان نخواهد دید - قضا همی بردش تا بسوی دانه و دام *
 پسر گفت - ای پدر! قول حکمارا چه گونه مخالفت کنم ؟ که گفته اند - رزق - اگرچه مقسومست - اما باسبابِ حصولِ آن تعلق شرطست - و بلا - اگرچه مقدرست - از ابوابِ دخولِ آن حذر واجب

قطعه

رزق هر چند بی گمان برسد - شرط عقلست جُستن از درها *
 گرچه کس بی اجل نخواهد مُرد - تو مَرُو در دهانِ اژدرها *
 درین صورت که منم با پیلِ دمان بزنم و با شیرِ زبان پنجه در افکنم - پس مصلحت آنست که سفر کنم - که ازین بیش طقتِ بی نوائی نمی آرم *

قطعه

چون مرد بر فُتاد ز جای و مقامِ خویش - دیگرچه غم خورد ؟ همه آفاق جای اوست
 هر شب توانگری بسرائی همی رود - درویش هر کجا که شب آمد سرایِ اوست *
 مرد خدا بمشرق و مغربِ غریب نیست - هر جا که می رود همه مُلکِ خدای اوست *
 این بگفت و پدر را وداع کرد و همت خواست و روان شد و باخوشتن همی گفت -

بیت

هنرور - چو بختش نباشد بکام - بجائی رود کُش ندانند نام *
 تا برسد بکنارِ آبی که سنگ از صلابتِ او بر سنگ همی آمد - و خروشش بفرسنگ همی رفت *

بیت

سهمگین آبی که مرغابی درو ایمن نبود - کمترین موجِ آسیاسنگ از کنارش در ربود *
 گروهی مردمان را دید هر یک بقراضه در معبر نشسته * جوانرا دستِ عطا بسته بود *

سوم - خوبروئي - که درونِ صاحبِ دِلانِ بِمُخَالَطَتِ او مایل کند - که بزرگان گفته اند -
که اندکي جمال به از بسياري مال، و روي زيبا مرهمِ دلهاي خسته است و کلیدِ درهاي
بسته - لا جرم صحبتش را غنيمت شُمارند و خدمتش را مُنت دارند *

قطعه

شاهد آنجا که رُودِ عِزّت و حُرمت بپند - ور برانند بقرش پدر و مادرِ خویش *
پیرِ طاووس در آوازيِ مصاحفِ دیدم - دُفتم - اين منزلت از قدرِ تو مي بينم پيش *
گفت - خاموش! هر آن کس که جمالي دارد - هر کجا پاي نهد دست بدانندش پيش *

نظم

چون در پسر موافقت و دلبري بود - اندیشه نيست گر پدر از وي بري بود *
او گوهَرست * گو - صدف اندر ميان مباحش ! دُرّ یتيم را همه کس مُشتري بود *
چهارم - خوش آوازي - که به حنجرهٔ داودی آب از جريان و مرغ از طيران باز دارد *
پس بوسيلتِ اين فضيلت دلِ مردمان صيد کند - و اربابِ معني بُمُنادمتِ او
رغبت نمايند *

شعر

و سَمْعِي إِلَي حُسْنِ الْأَغَانِي - مَنْ ذَا الَّذِي جَسَّ الْمَثَانِي *

قطعه

چه خوش باشد آوازِ نرم و حزين بگوشِ حريفانِ مسستِ صبح *
به از روي زيباست آوازِ خوش - که آن حَظِّ نَفْسِ ست و اين قُوَّتِ روح *
پنجم - پيشه‌وري - که بسعيِ بازو کفائي حاصل کند - تا آبِ رويش از بهرِ نان ريخته
نشود - که خردمندان گفته اند -

قطعه

گر بغريبي رُود از شهرِ خویش - سختي و محنت نبردِ پارهٔ دوز *
ور بخرايِ فِتد از مملکت - گُرسنه خُسپدِ مِلکِ نيمِ روز *
چنين صفتها که بيان کردم در سفر موجبِ جمعيتِ خاطرست و داعيهٔ طيب

باب سوم

بیت

کس نتواند گرفت دامنِ دولتِ بزور - کَشِشِ بی فائده است و سَمه بر ابروی کبر *

بیت

اگر بهر سرِ مویست دو صد هنر باشد - هنر بکار نیاید چو بخت بد باشد *

بیت

چه کند زورمندِ واژون بخت ؟ بازوی بخت به که بازوی سخت *
 پسر گفت - ای پدر ! فوائدِ سفر بسیارست - و عوائدِ آن بیشمار - از نزهتِ خاطر و
 جبرِ مَنافع و دیدنِ عجائب و شنیدنِ غرائب و تفریحِ بُندان و مجاورتِ خَلان و تحصیلِ
 جاه و علم و ادب و مزیدِ مال و مُکنت و معرفتِ یاران و تجربتِ روزگارن - چندانکه
 سالکانِ طریقت گفته اند -

قطعه

تا بدوگانِ خانه در گُروی هرگز - ای خام ! آدمی نشوی *
 برو - اندر جهان تفرج کن - پیش از آن روز که جهانِ بیرونی *
 پدر گفت - ای پسر ! مَنافعِ سفر - برینِ نمط که گفتی - بسیارست - لیکن مستمِ پنج
 طائفه راست - خُستینِ بازگانی - که با وجودِ نعمت و مُکنت و غلامان و کنیزان
 دلاویز و شاگردانِ چابک و تیز هر روز بشهری و هر شب بمقامی و هر دم بتفرجگاهی از
 نعیمِ دنیا مُتمتع شود *

قطعه

مَنعمِ بکوه و دشت و بیابانِ غریب نیست - هر جا که رفت خیمه زد و خوابگاه ساخت *
 و آنرا که بر مُرادِ جهان نیست دستِ رس - در زاد بوم خویش غریبست و ناشناخت *
 دوم - عالمی - که بمَنطقِ شیرین و کلامِ نمکین و قوتِ فصاحت و مایهٔ بلاغت هر جا
 که رود بخدمتش اقدام نمایند - و هر جا که نشیند اکرام کنند *

قطعه

وجودِ مردمِ دانا مِثُلِ زَر و طلاست - که هر کجا که رود قدر و قیمتش دانند *
 بزرگِ زادهٔ نادان بشهروا مآند - که در دیارِ غریبش بهیچ نستانند *

حکایت ۲۵

بهبی را دیدم خلعتی ثمینی در بر و مرکبی قازی در زیر و قصبی مصری بر سر * کسی گفت - سعدی! چگونه می بینی این دیبای معلم بر این حیوان لا یعلم؟ گفتیم - خطی زشتست که باب زر نوشتست *

شعر

قَدْ شَابَهُ بِالْوَرَى حِمَارٌ عَجَلًا جَسَدًا لَهُ خَوَارٌ *

قطعه

بادمی نتوان گفت مانند این حیوان - مگر دُرَاعَه و دستار و نقّش بیرونش بگرد در همه اسبابِ ملکِ هسنی او - که هیچ چیز نیابی حلال جز خونس *

قطعه

شریف - اگر مُتَضَعِّف شود - خیال مبدد که پایگاه بلندش ضعیف خواهد شد *
ور آست - آنه سیمین بمیخ زر کوبند - گمان مبر که یهودی شریف خواهد شد *

حکایت ۲۶

دزدی گدای را گفت - شرم نداری که از برای جوی سیم دست پیش هر لئیم دراز میکنی؟ گفت -

بیت

دستِ دراز از پیِ یَلِّ حَبَّةِ سِیم به که بُرُند بدانگی دو نیم *

حکایت ۲۷

مُشت زنی را حکایت کنند - که از دهرِ مُخَالَفِ بَغِغان آمده بود - و از حلقِ فراخ و دستِ تنگ بجان رسیده * شکایت پیش پدر بُرد و اجازت خواست که عزیم سفر دارم - مگر بَقُوْتِ بازو کامی فرا چنگ آرم *

بیت

فصل و هنر ضائعست تا نُنمایند - عود بر آتش نهند و مُشک بسایند *
پدر گفت - ای پسر! خیالِ مُحال از سر بدر کن - و پای قذاعت در دامنِ سلامت کش - که بزرگان گفته اند - دولت نه بکوشیدنست - چاره آن کم جوشیدنست *

باب سوم

قطعه

وَه - که گر مُرده باز گردیدی بمیان قبیله و پیوند -
 رَد میراث سخت تر بودی وارثانرا ز مرگِ خویشاوند *
 بسابقه معرفتی که در میان ما بود آستینش گرفتیم و گفتم -

بیت

بخور - ای نیک سیرت سره ورد ! کان نگوین بخت گرد کرد و نخورد *

حکایت ۲۳

صیّادی ضعیف را ماهی قوی در دام افتاد * طاقِت ضبطِ آن نداشت - ماهی برو غالب آمد و دام از دستش در ربود و برفت * متحیر شد و گفت -

قطعه

شد غلامی که آب جو آرد - آب جو آمد و غلام ببرد *
 دام هربار ماهی آوردی - ماهی این بار رفت و دام ببرد *
 دیگر صیّادان دریغ خوردند و ملامتش کردند - که چنین صیدی در دامت افتاد و نتوانستی نگاه داشتن ! گفت - ای برادران ! چه توان کرد ؟ مرا روزی نبود و ماهی را همچنان روزی مانده بود - و حکما گفته اند - صیّاد بی روزی در دجله ماهی نگیرد - و ماهی بی اجل بر خشکی نمیرد *

بیت

صیاد نه هربار شکاری ببرد - باشد که یکی روز پلنگش بدرد *

حکایت ۲۴

دست و پا بُریده هزار پائی را بُکشت * صاحب دلی برو بگذشت و گفت - سُبْحان الله ! آنکه با هزار پای که داشت - چون اجلش فرا رسید - از بی دست و پای نتوانست گریخت *

مثنوی

چو آید ز بی دشمن جان ستان - به بندد اجل پای مرد دوان *
 در آن دم که دشمن پیاپی رسید - کمان کیانی نباید دشید *

باب سوم

نظم

آن شنیدستی که وقتی تاجری در بیابانی بیفتاد از سُئور -
گفت - چشم تنگ دنیا دارا یا قناعت پُر کند یا خالکِ گور *

حکایت ۲۲

مالداري را شنیدم که به بخل چنان معروف بود که حاتم طائي بسخا * ظاهر حالش بنعمتِ
دنیا آراسته - و خستِ نفس در نهادش همچنان مُتمکن تا بجائی که نای را بجانی از دست
ندادی - و گُره ابو هریره را بلقمه نواختی - و سگِ اصحابِ کُف را اسُخوانی نینداختی *
فی اجمله کسی خانه او را ندیدی در کُشاده - و سُفره او را سر کُشاده *

بیت

درویش بجز بوی طعمش نشمیدی - مرغ از پسِ نان خوردن او ریزه نچیدی *
شنیدم که بدریایِ مغرب راهِ مصر بر گرفته بود و خیالِ فرعونِی در سر کرده * بادی
مُخالفِ گردِ کشتی بر آمد - و دریا در جوش آمد * حتّی اذا ادرکه الغرق -

بیت

با طبعِ ملولت چه کند دل که نسازد ؟ شرطه همه وقتی نبود لائقِ کشتی -
دستِ دعا بر آورد و فریادِ بی فائده کردن گرفت - فَاِذَا رَكَبُوا فِي الْفَلَکِ دَعَا اللّٰهَ
مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ *

بیت

دستِ تضرع چه سود بندهٔ محتاج را ؟ وقتِ دعا بر خدا و وقتِ کرم در بغل *

قطعه

از زر و سیم راحتی برسان - خویشان هم تمتّعی بر گیر *
و آنکه این خانه از تو خواهد ماند - خشتی از سیم و خشتی از زر گیر *
آورده اند که در مَصْر اقاربِ درویش داشت * بعد از هلاکِ او ببقیّتِ مالِ او توانگر
شدند و جامه‌های کهنه بمرگِ او بدریدند - و خز و دیماطی ببریدند * هم در آن هفته
بکی را دیدم از ایشان بر باد پائی روان و غلامی در پیِ دوان * با خود گفتم -

بزرگوارى نباشد دست بمالِ چون من گدایِ آلوده کردن - که جو جو بگدائی فراهم آورده ام * گفت - غمی نیست - که بتاتار میدهم - الخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ *

بیت

قَالُوا عَجِبِينَ الْكَلْسِ لَيْسَ بِطَاهِرٍ قُلْنَا نَسَدُ بِهِ شَقَوقَ الْمَبْرُزِ *

بیت

گر آب چاهِ نصرانی نه پاکست - جهودِ مرده میشوئی - چه باکست ؟ شنیدیم که سراز فرمانِ ملک باز زد و حُجَّت پیش گرفت و شوخ چشמי نمود * ملک فرمود تا مضمونِ خطاب را بزجر و توبیخ از وی مستخلص گردند *

مثنوی

بلطافت چو بر نیاید کار - سر بی حُرمتی کشد ناچار *
هر که بر خویشترن بخشاید - گر نبخشد کسی برو شاید *

حکایت ۲۱

نازرگانی را دیدم که صد و پنجاه شتر بار داشت و چهل بنده خدمتکار * شبی در جزیره کیش مرا بحجرتِ خویش برد و همه شب نیارامید از سخنفای پریشان گفتن - که فلان ابازم بترکستانست - و فلان بضاعت بهدوستان - و این قباله فلان زمینست - و فلان مال را فلان کس ضمین * گاه گفتم که خاطرِ اسکندریه دارم - که هوایش خوشست - و باز گفتم - نی - دریایِ مغربِ مشوشست * سعدیا - سفری دیگر در پیشست * گر آن کرده شود - بقیَّتِ عمر بگوشه بنشینم * گفتم - آن کدام سفرست ؟ گفت - گوگردِ پارسی بچین خواهم بُردن - که شنیدم قیمتِ عظیم دارد - و از آنجا کاسه چینی بَروم برم - و دیبایِ رومی بپند - و پُولانِ هندی بحلب - و آبکینه حلبی به یمن - و بُردِ یمانی بیارس - از آن پس ترکِ سفر کنم و بدکانی نشینم * چندانی ازین مالِ بخولیا فرو گفتم که بیش طقتِ گفتنش نماند * گفت - ای سعدی ! تو هم سخنی بگویی از آنها که دیدی و شنیدی * گفتم -

حکایت ۱۸

هرگز از جورِ زمان نفالیده بودم - و از گردشِ آسمان روی در هم نکشیده - مگر وقتی که پادم برهنه بود و استطاعتِ پایِ پوشی نداشتم * بجایِ کوفه در آمدم دلتنگ - یکی را دیدم که پایِ نداشت - شکرِ نعمتِ حق بجایِ آوردم و بر بی کفشی صبر کردم *

قطعه

مُریغِ بریانِ بچشمِ مردمِ سیر کمتر از برگِ ترّه بر خوانست -
و آنکه را دستگاه و قدرت نیست - شلغم پخته مُریغِ بریانست *

حکایت ۱۹

بکی از ملوک با تنی چند از خاصان در شکارگاهی بنیستان از شهر دور افتاد * شب در آمد - از دور دهی دیدند و بران و خانه دهقانی در آن * ملک گفت - شب آنجا رویم تا زحمتِ سرما کمتر باشد * یکی از وزرا گفت - لائقی قدرِ بلند پادشاه نباشد بخنه دهقانی و یکِ التجا کردن - همین جای خیمه زنیم و آتش بر فروزیم * دهقانرا خبر شد - ما حضری ترتیب کرد - و پیشِ سلطان حاضر آورد - و زمینِ خدمت ببوسید و گفت - قدرِ بلندِ سلطان بنزول کردن در خانه دهقان نازل نشدی - و لیکن نخواستند تا قدرِ دهقان بلند شود * ملک را سخن او مطبوع آمد - شبانگاه بمنزل او نزول کرد * دهقان خدمتِ پسندیده کرد * بامدادان ملک باو خلعت و نعمت داد * شنیدم که قدمی چند در رکابِ سلطان میرفت و میگفت -

قطعه

ز قدر و شوکتِ سلطان نگشت چیزی کم - از التفاتِ بهمان سرایِ دهقانی -
گلّاه گوشه دهقان بافتاب رسید - که سایه بر سرش افکند حون تو سلطانی *

حکایت ۲۰

گدای را حکایت کنند - که نعمتِ وافر اندوخته بود * یکی از پادشاهان گفتش - می نماید که مالِ بیکران داری - به برخی از آبِ ما را دستگیری کن - که مِهْمی پیش آمده است - چون ارتفاع برسد وفا کرده شود * گفت - ای خداوندِ روی زمین! لائقی قدر

باب سوم

حکمت

پند را عسل بسیارست - اما پسر گرمی دارست *

بیت

آن کس که توانگرت نمیگرداند - او مصلحت تو از تو به میداند *

حکایت ۱۶

اعرابی را دیدم - در حلقه جوهیان بصره حکایت می کرد - که وقتی در بیابانی راه گم کرده بودم و از زاد با من چیزی نمانده - دل بر هلاک نهادم * ناگاه کیسه ینام پر از مروارید - که هرگز آن ذوق و شادی فراموش نکنم - که پنداشتم که گندم بریانست یا رزق - و باز - آن تلخی و نا اُمیدی - چون معلوم کردم که مرواریدست *

قطعه

در بیابان خشک و رنگِ روان تشنه را در دهان چه در چه صدف *
مرد بی توشه - کافناده از پای - در کمر بند او چه زر چه خرب *

حکایت ۱۷

یکی از عرب در بیابان از غایت تشنگی می گفت -

شعر

يَا لَيْتَ قَبْلَ مَنِيتِي - يَوْمًا افوز بِمَنِيتِي -
نَهَرٍ تَلَاعَمَ رَكْبَتِي - فَاظِلُّ امْسِلًا قَرِيبَتِي *

همچنین در قاع بسیط مسافری راه گم کرده - و قوت و قوتش باخر آمده - و درمی چند بر میان داشت * بسیار بگردید - راه بجای نبرد و بسختی هلاک شد * طائفه برسیدند - در مهرا دیدند پیش رویش نهاده و بر خاک نیشته -

قطعه

گر همه زر جعفری دارد - مرد بی توشه بر نگیرد کام *
در بیابان فقیر گرسند را شلغم بخته به ز نقره خام *

حکایت ۱۴

حنم صَنِي را قَتَلَنَد - از خود بزرگِ هَمَّت تر در جهان کسی دیده؟ گفت - بلي -
روزي چهل شتر قربان کرده بودم و اُمراي عرب را طلب نموده - ناگاه بحاجتي بگوشه
صحرا رفتم - خار کشي را ديدم پشته خار فراهم آورده - گفتم - بمهماني، حاتم چرا
نَرَوِي؟ که خلقي بر سماء او گرد آمده اند * گفت -

بيت

هر که دن از عمل خویش خورد - مَنَّتِ حَاتِمِ طَائِي کَبَرَد *
عرب او! بهمَّت و جوانمردی برتر از خود ديدم *

حکایت ۱۵

موسى (عليه السلام) درويشي را ديد که از برهنگي بريتگ اندر شده * گفت - اي موسي!
دُعَا کن تا حق تعالي مرا کفافي دهد * موسي دشا کرد و برفت * پس از چند گاهي
ديدش کرفنار و خنقي برُو گرد آمده * گفت - اين را چه حالتست؟ گفتند - خمر
خورده است و عَرَبده کرده و يکي را کُشته - اکنون قصاص فرموده اند * شعر
گويده - مَسکِين - اگر برداشتي - تُخْمِ کُنْحَشْک از جهان برداشتي *

شعر

عاجز - باشد که دستِ قُدْرَت يابد - برخيزد و دستِ عاجزان بر تابد *
موسى (عليه السلام) بحکمتِ جهان آفرين اقرار کرد و از تجاسرِ خویش استغفار * قَالَ اللَّهُ
تَعَالَى - وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ *

شعر

مَاذَا أَحَاضَكَ يَا مَغْرُورُ! فِي الْخَطَرِ - حَتَّى هَلَكْتَ؟ فَلَيْتَ النَّمْلُ لَمْ تَطِرْ!

نظم

سِفْلَه - چو جاه امد و سيم و زرش - سيلی خواهد بحقيقت سرش *
آن نه شديدي که حکيمي چه گفت؟ - مُور همان به که نباشد پرش *

باب سوم

قطعه

مهر حاجت بنزدیک ترش روی - که از خوی بدش فرسوده گردی *
اگر گوئی - غم دل با کسی گوی - که از رویش بنقد آسوده گردی *

حکایت ۱۳

سالی در اسکندریه خشک سالی پدید آمد - چنانکه عذای طاقیت درویشان از دست رفته بود - و درهای آسمان بر زمین بسته - و فریاد اهل زمین بآسمان در پیوسته *

قطعه

نماند جانور از وحش و طایر و ماهی و مور - که بر فلک نشد از نا مرادی افغانش *
عجب که دودِ دل خاکی جمع می نشود - که ابر گردد و سیلاب دیده بارانش *
در چنین سالی مَحَنّی (دور از دوستان! که سخن در وصف او گفتن ترک دبست - خاصه در حضرت بزرگان - و بطریق اِهمال از آن درگذشتن هم نشاید که طائفه بر عجز گوینده حمل کنند * برین دو بیت اختصار کردم =

قطعه

تتیری گر کُشد مَحَنّت را - تتیرا عوض نباید کُشت *
چند باشد چو جسر بغدادش - آب در زبر و آدمی بر پشت ؟
اندکی دلیل بسیاری بود و مشتی نمونه خرواری * چنین شخصی - که طرفی از نعمت او شنیدی - در آن سال نعمت بیکران داشت - تنگدستان را زر و سیم دادی و مسافران را سفره نهادی * گروهی درویشان - که از جور فاقه بجان آمده بودند - آهنگ دعوت او کردند و بمن مشاورت آوردند - سر از موافقت ایشان باز زدم و گفتم -

قطعه

نخورک شیر نیم خورده سگ و ر بسختی بمیرد اندر غار *
تن به بیچارگی و گرسنگی بنه - و دست پیش سقّه مدار *
گرفردن شود بنعمت و جاه - بی هنر را بهیچ کس مشمار *
پرنیان و نسیم بر نا اهل لاجورد و طلاست بر دیوار *

حکما گفته اند - اگر آب حیات فروشد - فی المثل - بآب روی - دانا بخرد - که مُردن بعلّت به از زندگانی بذلت *

بیت

اگر حنظل خوری از دستِ خوشخوی - به از شیرینی از دستِ ترش روی *

حکایت ۱۱

یکی از علما خورنده بسیار داشت و کفای اندک * با یکی از بزرگان - که حسن ظنِ بلیغ در حق او داشت - حالِ خود بگفت * روی از توقع او درهم کشید - و تعرضِ سؤال از اهلِ ادب در نظرش قبیح آمد *

قطعه

ز بخت رویِ ترش کرده پیشِ یارِ عزیز مَرُو - که عیشِ بُرو نیز تلخ گردانی *
بحاجتی که روی تازه رو و خندان باش - فرو نه بندد کاری کُشاده پیشانی *
آورده اند - که در وظیفه او زیدت کرد و از ارادت کم * پس از چند روز چون بر قرارِ معبودش ندید - گفت -

بیت

بئسَ انمَاطَعمُ حینَ الذَّلِّ یَکسِبُها - القَدَرُ مُنتَصِبٌ و القَدَرُ مَخْفُوضٌ *

بیت

نانم افزود و آبِ رویم کاست * بی نوائی به از مذلتِ خواست *

حکایت ۱۲

درویشی را ضرورتی پیش آمد * کسی گفتش - فلان نعمتِ بی قیاس دارد - اگر بر حاجتِ تو وُوقِف یابد - همانا که در قضای آن توقّف روا ندارد * گفت - من اورا نمی دانم * گفت - مَنّت رهبری کنم * دستش گرفت و بمنزلِ آن شخص درآورد * درویش یکی را دید لب فرو هشته - و ابرو بهم کشیده - و تند و ترش نشسته * بر گشت و سخن نگفت * یکی گفتش ؟ چه گفتی - و چه کردی ؟ گفت - عطای او بِلَقای او بخشادم *

باب سوم

قطعه

با آن که در وجودِ طعامست حظّ نفس - رنج آورد طعام که بیش از قدر بود *
گر گلشکر خوری بتکلف - زیان بود - ورنه نان خشک دیر خوری - گلشکر بود *

حکایت ۸

رنجوری را گفتند - که دلت چه میخواهد؟ گفت - آنکه دلم چیزی نخواهد *

بیت

معدة چو پُر گشت و درون درد خاست - سود ندارد همه اسباب راست *

حکایت ۹

بقالی را درمی چند بر صوفیان گرد آمده بود * هر روز مُطالبه کردی و سخنهایی با خشونت
گفتی * اصحاب از تعنت او خسته خاطر همی بودند - و جز تحمل چاره
نبود * صاحب دلی بشنید - بخندید، گفت - نفس را وعده دادن بطعام آسانتر
ست که بقال را بدرم *

قطعه

ترک احسانِ خواجه اولیتر کاجتمالِ جفای بوبان *
بتمنای گوشت مُردن به نه تقاضای زشتِ قصابان *

حکایت ۱۰

جوانمردی را در جنگِ تاتار جراحتی هولناک رسید * کسی گفتش - فلان بازرگان نوشدارو
دارد - اگر بخوای - باشد که قدری بدهد * و گویند که آن بازرگان به بخل چندان معروف
بود که حاتم طائی بسخا *

بیت

گر بجای نانش اندر سفره بودی آفتاب - تا قیامت روز روشن کس ندیدی در جهان *
جوانمرد گفت - نوشدارو از وی نخواهم - که بدهد یا ندهد - اگر دهد - منفعت کند و
نکند * باری خواستن ازو کُشنده است *

بیت

هر چه از دُوان بمنتِ خواستی - در تن افروزی و از جان کاستی *

بیت

خوردن برای زیستن و ذکر کردنست - تو معتقد که زیستن از بهر خوردنست *

حکایت ۶

دو درویش خراسانی در ملازمت صحبت یکدیگر سیاحت کردند * یکی ضعیف بود - که روزه داشتی و بعد از دو شب افطار کردی - و دیگری قوی - که روزه سه بار خوردی * قضا را بر در شهری بتهمت جاسوسی گرفتار آمدند - و هر دورا حبس کردند و در زندان بگل بر آوردند * بعد از دو هفته معلوم شد که بی گناه اند * در بکشادند - قوی را دیدند مرده و ضعیف جان سلامت برده * درین عجب ماندند * حکیمی گفت - اگر برخلاف آن بودی تعجب بودی - زیرا که این بسیار خور بود - طاقت بی نوائی نیاورد و بسختی هلاک شد - و آن دیگر خوشن دار بود - بر عادت خود صبری کرد و سلامت ماند *

قطعه

چو کم خوردن طبیعت شد کسی را - چو سختی پیشش آید - سهل گیرد *
و گر تن پرورست اندر فراخی - چو تنگی بیند - از سختی بمیرد *

بیت

تنور شکم دم بدم تافتن مصیبت بود روز نا یافتن *

حکایت ۷

یکی از حکما پسر را نهي کردی از خوردن بسیار - که سیری شخص را رنجور کند * گفت - ای پدر! گرسنگی مردم را بکشد * نشنیده؟ که ظریفان گفته اند - که بسیری مردن به که بگرسنگی جان سپردن * پدر گفت - اندازه نگهدار * قوله تعالی - کُلُوا وَ اشْرَبُوا وَ لَا تُسْرِفُوا *

بیت

نه چندان بخور کز دهانت بر آید - نه چندان که از ضعف جانست بر آید *

باب سوم

کسی گفتش - چه نشینی؟ که فلان در این شهر طبعی کریم دارد و کرمی عمیم - میان بخدمت آزادگان بسته است و بر درِ دلها نشسته - اگر بر صورتِ حالت چنانکه هست وقوف یابد - پاسِ خاطرِ عززت را منت دارد و غنیمت شمارد * گفت - خاموش - که در گرسنگی مردن به که حاجت پیش کسی بردن *

قطعه

هم رُقعۀ دوختن به و الزامِ گنجِ صبر - کر بهر جامه رقعۀ بر خواجگان نوشت *
حقاً - که با عُقوبتِ دوزخ برابرست رفتن بپایِ مردی همسایه در بهشت *

حکایت ۴

یکی از ملوکِ عجم طبیبی حاذق بخدمتِ مُصطفی (صلی الله علیه و سلم) فرستاد * سالی در دیارِ عرب بود - کسی بتجربتی پیش او نیامد و مُعالجتی نخواست * روزی پیش پیغمبر (صلی الله علیه و سلم) آمد و گله کرد - که مرا برای مُعالجتِ اصحاب فرستاده اند و کسی در این مُدتِ التَّفاتی نکرد - تا خدمتی - که بر این بنده مُعین است - بجای آورد * رسول صلعم فرمود - که این طائفه را طریقی است - که تا ایشان را گرسنگی غالب نشود - چیزی نخورند - و هنوز اشتهای باقی بود که دست از طعام بدارند * حکیم گفت - موجبِ تندرستی همینست * زمینِ خدمت ببوسید و برفت *

مثنوی

سخن آنکه کند حکیم آغاز - یا سر انگشت سوی لقمه دراز -
که ز ناگفتنش خلل زاید - یا ز ناخوردنش بجان آید -
لاجرم حکمتش بود گفتار - خوردنش تندرستی آرد بار *

حکایت ۵

در سیرتِ اُردشیر بابکان آمده است - که حکیم عرب را پرسید - که روزی چه مقدار باید خوردن؟ گفت - صد درم سنگ کفایت کند * گفت - این مقدار چه قوت دهد؟ حکیم گفت - هَذَا الْمِقْدَارُ يَحْمِلُكَ وَمَا زَادَ عَلَيَّ ذَلِكَ فَانْتَ حَامِلُهُ - یعنی - این قدر ترا بر پای دارد - و هرچه بر این زیاده کنی تو حمالِ آنی *

باب سوم

در فضیلت قناعت

حکایت ۱

خواهنده مغربی در صفِ بزازانِ حلب میگفت - ای خداوندانِ نعمت! اگر شمارا انصاف بودی و مارا قناعت - رسمِ سؤال از جهان بر خاستی *

قطعه

ای قناعت! توانگرم گردان - که وای تو هیچ نعمت نیست *

کنج صبرِ اختیارِ لقمانست * هرکرا صبر نیست حکمت نیست *

حکایت ۲

دو امیرزاده بودند در مصر * یکی علمِ آموختی و دیگری مالِ اندوختی * این علامه عسر شد و آن عزیزِ مصر * پس توانگر بچشمِ حقارت در فقیه نظر کرد و گفت - من بسطنت رسیدم و تو همچنان در مسکنت بماندی * گفت - ای برادر! شکرِ نعمتِ باری تعالی مرا می باید گفتن - که میراثِ پیغمبران یافتم - یعنی علم - و تو میراثِ فرعون - یعنی ملکِ مصر *

مثنوی

من آن مورم - که در پایم بمالند - نه زنبورم - که از نیشم بنالند *

چگونه شکرِ این نعمت گذارم ؟ که زورِ مردم آزاری ندارم *

حکایت ۳

درویشی را دیدم که در آتشِ فاقه میسوخت - و خرقة بر خرقة میدوخت - و تسکینِ خاطرِ خود را میگفت

بیت

بنانِ خشکِ قناعت کُذیم و جامهٔ دلق - که بارِ محنتِ خود به ز بارِ منتِ خلق *

حکایت ۴۷

حکیمی را پرسیدند - که از شجاعت و سخاوت کدام فاضلترست ؟ گفت - هر کرا سخاوتست - بشجاعت حاجت نیست *

بیت

نیش‌تست بر گورِ بهرام گور - که دستِ کرم به زبازوی زور
گرفتیم عالمِ بمردي و زور - و لیکن نبردیم با خود بگور *

قطعه

نماند حاتم طائي - و ليک تا بآبد بماند نامِ بلندش به نیکوی مشهور*
زکوة مالِ بدر کن - که فضل ز را - چو باغبان ببرد - بیشتر دهد انگور*

چو رخت مملکت بر بست خواهی - گدائی خوشترست از پادشاهی *
 ظاهر درویشان جامه زنده است و موی سترده - و حقیقت آن دل زنده و نفس مرده *

قطعه

نه آن که بر سر دعوی نشیند از خلقی - و گر خلاف کنند او بجنک بر خیزد -
 که گر ز کوه فرو غلظد آسیا سنگی - نه عارفست که از راه سنگ بر خیزد *
 طریق درویشان ذکرست و شکر و خدمت و طاعت و ایثار و قناعت و توحید و توکل
 و تسلیم و تحمل * هرکه بدین صفتها موصوفست - بحقیقت درویشست - اگرچه در
 قباست * اما هرزه گردی - بی نمازی - هوا پرستی - هوس بازی - که روزها بشب
 آرد در بند شهوت - و شبها روز کند در خواب غفلت - و بخورد هر چه در میان آید -
 و بگوید هرچه بر زبان زاید - زندیقست - اگر چه در عباست *

قطعه

ای درونت برهنه از تقوی - کر برون جامه ریّا داری !
 پرده هفت رنگ را بگذار تو که در خانه بوریا داری *

مثنوی

دیدم گل تازه چند دسته بر گنبدی از گیاه بسته *
 گفتم - چه بود گیاه ناچیز تا در صف گل نشیند او نیز ؟
 بگریست گیاه و گفت - خاموش - صحبت نکند کرم فراموش *
 گر نیست جمال و رنگ و بویم - آخر نه گیاه باغ اویم ؟
 من بنده حضرت کریمم - پرورده نعمت قدیمم *
 گر بی هنرم و گر هنرمند - لطافت اُمیدم از خداوند *
 با آن که بضاعتی ندارم - سرمایه طاعتی ندارم -
 او چاره کار بنده داند - چون هیچ وسیلتی نماند *
 رس‌میست که مالکان تحریر آزاد کنند بنده پیر *
 ای بار خدای عالم آرای ! بر بنده پیر خود ببخشای !
 سعدی ! ره کعبه رضا گیر ! ای مرد خدا - ره خدا گیر !
 بد بخت کسی که سر بتابد زین در - که در پی دگر نیابد *

باب دوم

حکایت ۱۴۴ منظومه

پیر مردی لطیف در بغداد دخترک را بکفش دوزی داد *
 مردک سنگدل چنان بگزید لب دختر - که خون ازو بچکید *
 بامدادان پدر چنان دیدش - پیش داماد رفت و پرسیدش -
 کای فرمایه ! این چه دندانست ؟ چند خئی لبش ؟ نه آندانست !
 بمزاحمت نگفتم این گفتار - هزل بگذار و جد ازو بر دار *
 خوی بد در طبیعتی که نشست - نرود تا بروز مرگ از دست *

حکایت ۱۴۵

فقیهی دختری داشت - بغایت زشت روی - بجد زن رسیده - و با وجود چهار و
 نعمت بسیار کسی بمناکحت او رغبت نمی کرد *

بیت

زشت باشد دبیقی و دیبا - که بود بر عروس نا زیبا *
 فی الجمه بحکم ضرورت با ضربی عقد نکاحش بستند * آورده اند که در آن تاریخ
 حکیمی از سراندیپ آمده بود - که دیدهای نا یینایان را روشن کردی * فقیه را گفتند -
 چشم داماد را چرا علاج نمی کنی ؟ گفت - می ترسم که بیضا شود و دخترم را طلاق
 دهد *

مصراع

شوی زن زشت روی نابینا به *

حکایت ۱۴۶

پادشاهی بدیده استحقار در طائفه درویشان نظر کرد * یکی از آن میان بفرست
 دانست * گفت - ای ملک ! ما درین دنیا بجیش از تو کمتریم - و بعیش خوشتر -
 و بمرگ برابر - و در قیامت - انشا الله - بهتر *

مثنوی

اگر کشور کُشائی کامرانست - و گر درویش حاجتمند نانست -
 در آن حالت که خواهند این و آن مرد - نخواهند از جهان بیش از کفن برد *

حکایت ۴۲

یکی از صاحب‌دلان زور آزمائی را دید بهم بر آمده و در خشم شده و کف بر دهان آورده * پرسید - که او را چه حالتست ؟ گفتند - فلان کس او را دشنام داده است * گفت - این فرومایه هزار من سنگ بر میدارد و طاقت یک سخنی نمی‌آرد !
قطعه

لافِ سر پنجگی و دَعْوِیِ مردی بگذار ! عاجز نفسِ فرومایه چه مردی چه زنی ؟
گرت از دست بر آید - دهنی شیرین کن * مردی آن نیست که مُشتیِ بزنی بردهنی *
قطعه

اگر خود بر درد پیدشانی پیل - نه مردست آن که در رویِ مردمی نیست *
بني آدم سرشت از خاک دارد - اگر خاکی نباشد - آدمی نیست *

حکایت ۴۳

بزرگی را پرسیدند از سیرتِ اخوانِ الصفا * گفت - کمینه آن که مرادِ خاطرِ یاران بر مصالحِ خود مقدم دارد * و حکما گفته اند - برادر که در بندِ خویشست - نه برادر نه خویشست *

بیت

همراه - گر شتاب کند - همراه تو نیست * دل در کسی میند که دلبسته تو نیست *

بیت

چون نبود خویش را دیانت و تقوی - قطعِ رحم بهتر از مودتِ قُربی *
یاد دارم که یکی از مدعیانِ درین بیت بر قولِ من اعتراض کرد و گفت - حق تعالی در کتابِ مجید از قطعِ رحمِ نهی کرده است - و بمودتِ ذو القربی امر فرموده - و آنچه تو می‌گوئی مناقضِ آنست * گفتم - غلط کردی - که مطابقِ قرآنست - وَاِنْ جَاهِدَاكَ عَلٰی اَنْ تَشْرِكَ بِيْ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا *

بیت

هزار خویش که بیگانه از خدا باشد - فدای یک تن بیگانه کاشا باشد *

باب دوم

قطعه

مَدَّاب - ای پارسا! روی از گنہگار - ببخشایندگی در وی نظر کن *
اگر من ناجوانمردم بکردار - تو بر من چون جوانمردان گذر کن *

حکایت ۴۰

طائفه رندان بخلاف و انکار درویشان بدر آمدند و سخنان ناسزا گفتند و درویشی را بزدند *
از بی طاقتی شکایت پیش پیر طریقت برد - که چنین حالتی بر من رفت * گفت -
ای فرزند! خرقة درویشان جامه رِضاست * هر که درین کسوت تحمل نُمَردای نکند -
مدعی است - و خرقة بر وی حرام *

فرد

دریای فراوان نشود تیره بسنگ - عارف که برنجد تَنک آبست هنوز *

قصه

گر گزندت رسد - تحمل کن - که بعفو از گناه پاک شوی *
ای برادر! چو عاقبت خاکست - خاک شو پیش از آن که خاک شوی *

حکایت ۴۱ منظومه

این حکایت شنو - که در بغداد - رایت و پردۀ خلاف افتاد *
رایت - از رنج ره و گرد رکاب - گفت با پردۀ از طریق عتاب -
من و تو هر دو خواجه تاشانیم - بنده بارگاه سلطانیم *
من ز خدمت دمی نه آسودم - گاه و بیگاه در سفر بودم *
تو نه رنج آزموده نه حصار - نه بیابان و راه و گرد و غبار *
قدم من بسعی پیشترست - پس چرا قُربت تو بیشترست ؟
تو بر بندگان مه روئی - با کنیزان یاسمن بوئی *
من فُتاده بدست شاگردان - بسفر پای بند و سرگردان *
گفت - من سر بر آستان دارم - نه - چو تو - سر بر آسمان دارم *
هر که بیپوده گردن افروز - خویشتن را بگردن اندازد *
سعدی افتاده ایست آزاده - کس نیاید بجنگِ افتاده *

عالمی را که گفت باشد و بس - چون بگوید نگیرد اندر کس *
 عالم آن کس بود که بد نکند - نه که گوید بخلق و خود نکند *
 آیه - اَتَاَمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَ تَنْسَوْنَ اَنْفُسَكُمْ ؟

بیت

عالم که کامرانی و تن پروری کند - او خویشتن گمست - کرا رهبری کند ؟
 پدر گفت - ای پسر ! بُمَجَرِدِ این خیالِ باطلِ نشاید روی از تربیتِ ناصحان گردانیدن -
 و راهِ بطالت گرفتن - و علمارا بظلالِ منسوب کردن - و در طلبِ عالمِ معصوم بودن -
 و از فوائدِ علمِ محروم ماندن * همچو نابینائی - که شبی در وحل افتاده بود و می گفت -
 آخر - ای مسلمانان ! چراغی فرا راهِ من دارید ! زنی فاحشه بشنید و گفت - تو - که
 چراغ نه بینی - بچراغ چه بینی ؟ همچنین مجلسِ واعظان چون کُلبهٔ بزازانست - که
 آنجا - تا نقدی ندهی - بضاعتی نستانی و اینجا - تا ارادتِ نیابری - سعادتِ نبی *

قصه

گفتِ عالمِ بگوشِ جانِ بشنو - ورنه نمائند بگفتنش کردار -
 باطلست آن که مدعی گوید - "خفته را خفته کی کند بیدار ؟"
 مرد باید که گیرد اندر گوش و نوشتست پند بر دیوار *

قطعه

صاحب دلی بدمرسته آمد ز خانقاه - بشکست عهدِ صحبتِ اهلِ طریق را *
 گفتم - میانِ عالم و عابد چه فرقی بود ؟ تا اختیار کردی از آن ابنِ فریق را *
 گفت - آن گلیمِ خویش برون میبرد ز موج - وین جهنم میکند که بگیرد غریق را *

حکایت ۳۹

یکی بر سرِ راهی مست خفته بود - و زمامِ اختیارش از دست رفته * عابدی برو گذر
 کرد و در حالِ مُستقیح او نظر کرد * چون از خوابِ مستی سر بر آورد - گفت -
 اِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا *

شعر

اِذَا رَأَيْتَ اَئِيمًا - كُنْ سَاتِرًا وَ حَلِيمًا *
 يَا مَنْ يَقْبَعُ اَمْرِي ! لِمَ لَا تَمُرُّ كَرِيمًا ؟

باب دوم

حکایت ۳۶

درویشی بمقامی در آمد - که صاحب آن بُقعه کریم النفس بود * طائفه اهل فُس در صحبت او هر يك بذله و لطیفه همی گفتند * درویش راه بیابان قطع کرده بود و مانده شده و چیزی نخورده * یکی از آن میان بطریق ظرافت گفت - ترا هم چیزی بیداد گفت * درویش گفت - مرا چون دیگران فضل و بلاغت نیست - و چیزی نخوانده ام - بیک بیت از من قناعت کنید * همگنان برغبست گفتند - بگو! گفت -

شعر

من گرسنه در برابر سفره نان - همچون عزیم بر در حمام زنان *
یاران نهایت عجز او بدانستند - و سفره پیش او آوردند * صاحب دعوت گفت -
ای یار! زمانی توقف کن - که پرستارم کوفته بریان میسازند * درویش سر بر آورد و گفت -

بیت

کوفته در سفره من - گو - مباش! کوفته را نان تهی کوفته است *

حکایت ۳۷

مُریدی گفت پیر را - چه کنم؟ که از خلایق بزحمت اندرم از بسکه زیارت من همی آیند و اوقات مرا از تردد ایشان تشویش می باشد * گفت - هرچه درویشانند مر ایشان را واهی بده - و آنچه توانگرانند - از ایشان چیزی بخواه - که دیگر گرد تو نگردند *

بیت

گر گدا پیشرو لشکر اسلام بود - کافر از بیم توقع برود تا در چین *

حکایت ۳۸

فقیهی پدر را گفت - هیچ از این سخنان رنگین مُتکلمان در من اثر نمی کند - بحکم آنکه نمی بینم ایشان را کرداری موافق گفتاری *

مثلی

ترک دنیا ب مردم آموزند - خویشتن سیم و غله اندوزند *

قطعه

خاتونِ خوب صورت و پاکیزه روی را نقش و نگار و خاتمِ فیروزه - گو - مباحش !
 درویشِ نیک سیرت و فرخنده خوی را نانِ رباط و لقمهٔ درِ یوزه - گو - مباحش !
 آنرا که سیرتِ خوش و سربست با خدای - بی نانِ وقف و لقمهٔ درِ یوزه زاهدست *
 انگشتِ خوبروی و بُناگوشِ دل‌غریب - بی گوشوار و خاتمِ فیروزه شاهدست *

بیت

تا مرا هست و دیگرم باید - گر نخوانند زاهدم شاید *

حکایت ۳۴

مطابقِ این سخن * پادشاهی را مَهْمی پیش آمد * گفت - اگر انجامِ این کار بمُراد من
 باشد - چندینِ درم بر زاهدان نفقه کنم * چون حاجتش بر آمد و تشویشِ خاطرش
 برفت - وفایِ نذرش بوجوبِ لازم آمد * یکی را از بندگانِ خاص کیسهٔ درم داد تا
 بزاهدان نفقه کند * آورده اند که غلامِ هُشیار بود * همه روز بگردید و شبگاه باز آمد
 درمها بوسه داد و پیشِ ملک بنهاد و گفت - چندان که زاهدان را جُستم نیافتم *
 ملک گفت - این چه حکایتست ؟ آنچه من دانم درین شهر چهار صد زاهدست *
 گفت - ای خداوندِ جهان ! آن که زاهدست زرنمِیستاند - و آن که زر میستاند
 زاهد نیست * ملک بخندید و با ندیمان گفت - چندانکه مرا در حقِ این طائفه
 ارادتست و اقرار - مر این شوخ دیده را عداوتست و انکار - و حق بجانبِ او ست -
 که گفته اند -

بیت

زاهد که درم گرفت و دینار زاهدتر ازو دگر بدست آر *

حکایت ۳۵

یکی از علمایِ راسخ را پرسیدند - که چه گوئی در نانِ وقف ؟ گفت - اگر از بهرِ
 جمعیتِ خاطر و فراغِ عبادت می‌ستانند - حلالست - و اگر جمع از بهرِ نان
 نشینند - حرام *

بیت

نان از برایِ گنجِ عبادت گرفته اند صاحب‌دلان - نه گنجِ عبادت برایِ نان *

باب دوم

نظم

ازین مہپارہ عابد فریبی - ملائک صورتی طاؤس زببی -
 کہ - بعد از دیدنش - صورت نہ بندد و چون پارسایان را شکیبی *
 همچنان در عقبتش غلامی بدیع الجمال لطیف الاعتدال فرستاد -

قطعه

هَلَكَ النَّاسُ حَوْلَهُ عَطْشًا وَ هُوَ سَاقٍ يَرِي وَ لَا يَسْقِي *
 دیده از دیدنش نگشتی سیر - همچنان کز فرات مُستسقی *
 عابد طعامهای لذیذ خوردن گرفت و کسوتهای لطیف پوشیدن و از فواکه مشموم
 بوئیدن و در جمال غلام و کنیزک نظر کردن - و خردمندان گفته اند - زلفِ خوبان
 زنجیر پای عقلست و دام مرغِ زیرک *

بیت

در سرکار تو کردم دل و دین با همه دانش - مرغِ زیرک بحقیقت منم امروز - تو دانی *
 فی الجملة دولتِ وقتِ زاهد بزوال آمد *

قطعه

هر که هست از فقیه و پیر و مُربد - و ز زبان آورانِ پاک نفس -
 چون بدنّیایِ دونِ فرود آمد - بعسل در بماند همچو مگس *
 باری ملک بدیدن او رغبت کرد * عابدا دید از هیأتِ نخستین بگردیده و سُرخ و
 سفید برآمده و فربه شده و کسوتِ نیکو پوشیده و بر بالَشِ دیبا تکیه زده و غلامِ پری
 پیکر با مَرَّوحَه طاؤسی بر بالای سرش ایستاده * بر سلامتِ حالش شادمانی کرد و
 بنشست * از هر دری سخن در پیوست تا بانجامِ حکایت گفت - من در جهان این
 دو طائفه را دوست میدارم - علما و زهادرا * وزیرِ فیلسوف جهان دیده حاضر بود *
 گفت - ای خداوند! شرطِ دوستی آنست که با هر دو طائفه نیکوئی کنی - علما را زر
 دهی تا دیگر بخوانند - و زهادرا چیزی مدّه تا از زهد باز نمانند *
 نه زهدرا درم باید نه دینار - چو بستد زاهدی دیگر بدست آر *

باب دوم

حکایت ۳۲

یکی از پادشاهان عابدی را که عیال بسیار داشت پرسید - که اوقات عزیزت چه گونه می‌گذاری؟ گفت - شب در مُناجات و سحر در دعای حاجات و همه روز در بندِ اخراجات * ملک را مضمونِ اشارتِ عابد معلوم گشت * بفهمد تا وجهِ کفافِ او مُعین دارند - تا بارِ عیال از دل او بر خیزد *

مثنوی

ای گرفتارِ پایِ بندِ عیال ! دگر آزادیِ مبنده خیال *
غمِ فرزند و نان و جامه و قوتِ بازت آرد ز سیرتِ ملکوت *
همه روز اقیاف می‌سازم - که بشبِ با خدای پردازم -
شب - چو عقدِ نماز می‌بندم - چه خورد بامداد فرزندم ؟

حکایت ۳۳

یکی از مُتعبدان در بیشه زندگانی کردی و برگِ درختان خوردی * پادشاه بحکمِ زیارت بنزدیکِ او رفت و گفت - اگر مصلحت بینی در شهر در آی - تا برای تو مقامی بسازم - که فراغِ عبادت ازین به دست دهد - و دیگران هم ببرکتِ انفاست مُستفید گردند و صلاحِ اعمال اَقْتدا کنند * زاهدرا این سخن قبول نیامد - و روی برتافت * یکی از وزرای دولت گفت - پس خاطرِ ملک را روا باشد که روزی چند بشهر اندر آئی و کیفیتِ مکان معلوم کنی - پس اگر صفایِ وقتِ عزیزان را کدورتی باشد - اختیار باقیست * عابد رضا داد و بشهر اندر آمد * بستانِ سرایِ خاصِ ملک را بدو پرداختند * مقامی دید دلکشایِ روان آسای *

مثنوی

گلِ سُرخش چو عارضِ خوبان - سُنبلش همچو زلفِ محبوبان -
همچنان از نهیبِ بردِ عجز شیر ناخورده طفلِ دایه هنوز *

بیت

وَ أَفَانِیْنُ عَلَیْهَا جُلُنَارُ عُلُقَتِ بِالشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارُ *

ملک در حال کنیزکی ماه روی پیشش فرستاد *

باب دوم

حکایت ۳۱

وقتی از صحبت یاران دیشقم ملالتی برخاست * سر در بیابان قُدس نهادم و با حیوانات انس گرفتم - تا وقتی که اسیر قیدِ فرنگ شدم و در خندق طربس با جهودانم بکارِ گل داشتند * یکی از روسای حلب - که سابقه معرفتی در میان ما بود - گذر کرد و بشناخت * گفت - این چه حالتست ؟ و چه گونه میگذرانی ؟
گفتم -

قطعه

همی گریختم از مردمان بکوه و بدشت - که جز خدای نبودم بدیگری پرداخت *
قیاس کن که چه حالت بود در آن ساعت - که در طویلۀ نا مردمان بپاید ساخت *

بیت

پای در زنجیر پیشِ دوستان به که با بیگانگان در بوستان *
بر حالت من رحم آورد و بده دینار از قیدِ فرنگم خلاص داد و با خویشان بحلب بُرد *
دختری داشت - بنکاح من آورد بکابین صد دینار * مدتی بر آمد - دختر بد خوی و ستیزه روی زبان درازی کردن گرفت و عیش مرا مُنغص میداشت *

مثنوی

زن بد در سرای مرد نکو هم درین عالمست دوزخ او *
زینهار از قرین بد - زینهار ! و قنّا - ربّنّا ! عذاب النار *

باری زبان طعن دراز کرد و همی گفت - تو آن نیستی که پدرم ترا بده دینار باز خرید ؟ گفتم - بلی - بده دینار از قیدِ فرنگم خلاص داد و بصد دینار بدست تو اسیر کرد *

مثنوی

شنیدم گوسفندی را بزرگی رهانید از دهان و دستِ گرگی *
شبانگه کار بر حلقش بمالید * روان گوسفند از وی بنالید -
که از چنگالِ گرگم در بودی - چو دیدم - عاقبت گرگم تو بودی *

باب دوم

حکایت ۲۸

یکی را دوستی بود که عمل دیوان کردی * مدتی اتفاق دیدن او نیفتاد * کسی گفت -
 فلانرا دیر شد که ندیده * گفت - من او را نمیخواهم که به بینم * قضارا یکی از کسان او
 حاضر بود * گفت - چه خطا کرده است که ملولی از دیدن او؟ گفت - خطائی
 نیست - اما دوست دیوانی را وقتی توان دید که معزول باشد *
 در بزرگی و دار و گیر عمل - ز آشنایان فراغتی دارند *
 روز درماندگی و معزولی در دل پیش دوستان آرند *

حکایت ۲۹

یکی از بزرگان را بادی مخالف در شکم پیچیدن گرفت * طاقت ضبط آن نداشت *
 بی اختیار از وی صادر شد * گفت - ای دوستان! درین که کردم مرا اختیاری
 نبود - و بزه آن بر من نه نوشتند - و راحتی بمن رسید - شما هم بکرم معذور دارید *
 منتهوی

شکم زندان بادست - ای خردمند! ندارد هیچ عاقل باد در بند *
 چو باد اندر شکم پیچد - فروهل! که باد اندر شکم باریست بر دل *
 فرد

حریف ترش روی ناسازگار - چو خواهد شدن - دست پیشش مدار *

حکایت ۳۰

أبو هریره (رضی الله عنه!) هر روز بخدمت مصطفی (صلی الله علیه و سلم!) آمدی *
 روزی رسول (علیه السلام) فرمود - یا ابا هریره! زنی غدا - تردد حبا - یعنی هر روز
 میاید - تا دوستی زیاده شود *

صاحب دلی گفته - بدین خوبی که آفتابست نشنیده ام که او را کسی دوست گرفته است - از
 برای آنکه هر روزش می بینند - مگر بزمستان - که محجوبست - ازان محجوبست *

قطعه

بدیدار مردم شدن عیب نیست - ولیکن نه چندان که گویند "بس" *
 اگر خویشستان را ملامت کنی - ملامت شنیدن نیاید ز کس *

که بامدادان نخستین کسی که در شهر در آید - تاج شاهی بر سر وی نهند و تفویض مملکت بدو کنند * قضا را نخستین کسی که در آمد گدائی بود - که همه عمر لقمه لقمه اندوخته و رُقه بر رُقه دوخته بود * ارکان دولت و اعیان حضرت وصیت ملک را بجا آوردند - و تسلیم مفتاح قلاع و خزائن بدو کردند * مدتی ملک راند - بعضی از اُمرای دولت گردن از مطاوعت او بیچیدند - و ملوک دیار از هر طرف بمناعت برخاستند و بمقاومت لشکر آراستند * فی الجملة سپاه و لشکر بهم برآمدند - و برخی از اطراف بلاد از تصرف او بدر رفت * درویش ازین واقعه پَریشان و خسته خاطر همی بود - تا یکی از دوستان قدیمش - که در حالت درویشی قرین او بود - از سفر باز آمد * بچنان مرتبتي دیدش - گفت - مَنّت خدایا عزّ و جَلّ که بخت بلندت یاروی کرد و اقبال رهبری - گِلّت از خار و خارّت از پای بدر آمد - تا بدین پایه رسیدی - اِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا *

بیت

شگوفه گاه شگفتست و گاه خوشیده - درخت گاه برهنه ست و گاه پوشیده *
گفت - ای یارِ عزّز! تعزّیتم کن - نه جای تهنّئتست * آنکه که تو دیدی غم
ناهی داشت - و امروز تشویش جهانی *

مثنوی

اگر دُنیا نباشد - دردمندیم - و گرباشد - بهمهرش پای بندیم *
بلائی زین جهان آشوبتر نیست - که رنج خاطرست ار هست ورنیست *

قطعه

مطلب - گرتوانگری خواهی - جز قناعت - که دولتیست هنی *
غر غنی زر بدامن افشاند - تا نظر در ثواب او نکنی *
کز بزرگان شنیده ام بسیار - صبر درویش به که بذل غنی *

فرد

گر بریان کند بهرام گوری - نه چون پای ملغ باشد زموری *

که در آن سفر همراه ما بود - نعره زد و راه بیابان گرفت و یکنفس آرام نیافت *
چون روز شد - گفتمش - این چه حال بود؟ گفت - بُلْبُلانرا دیدم - که بذله در آمده
بودند از درخت - و کبکان در کوه - و غوگان در آب - و بهائم در بیشه - اندیشه کردم
که مروت نباشد همه در تسبیح و من بغفلت خفته *

قطعه

دُوش مُرغی بَصْبُحِ مِی‌نَالِید - عَقْل و صَبْرُم بُبُر و طاقَت و هوش *
یَکِی از دُوسَتانِ مُخْلِصِ رَا - (مَکَرِ آوازِ مَن رَسِید بَگوش)
گفت - باور نداشتَم که تَرَا بَانِگِ مُرغی چَنین کُند مَدِهوش *
گفتم - اِین شَرَطِ آدَمِیَّتِ نِیست - مُرغِ تَسْبِیحِ خَوان و مَن خاموش *

حکایت ۲۶

وَقْتِی - در سَفَرِ حِجَاز - با طائِفَهٗ جَوَانانِ صَاحِبِ دِل هَم‌دَم بودم و هَم‌قَدَم * و قَتَا زَمَرَهٗ بَکَر نَدِی
و بَیْتِی مُبَحِّقَّانَهٗ بَگَفْتَنَدِی * عَابدِی بُوَد مُنْکَرِ حَالِ دُرُوشان و بَیخَبَرِ اَز دَرِ اِیْشان * تا
بِرَسِیدِیم بَنخَلَهٗ بَنی هِلَال - کُودِکِی اَز حَیِّ عَرَبِ بَدَر آمَد و آوازی بَرآوَرَد که مُرغ
اَز هَوا دَر آوَرَد * شَتَرِ عَابدِرا دِیدَم - که بَرِ قُص در آمَد و عَابدِرا بِیَنداخت و رَاهِ بَیابان
گرفت * گفتم - اِی شَیخ ! سَماع در حَیوانِی اِثَر کَرَد و تَرَا تَفَاوُتِ نَمِیکُند !

نظم

دانی چه گفت مرا آن بُلْبُلِ سَحری ؟ تو خود چه آدمِی کَرِ عَشَقِ بَیخَبَری !
اَشَتَرِ بَشَعرِ تَرَب در حَالَتِست و طَرَب - گَر دُوقِ نِیست تَرَا کِمِ طَب - جَانوَرِی !

شعر

وَ عِنْدَ هُدُوبِ النَّاسِرَاتِ عَلَيِّ الْحَمَلِ تَمِیلُ غُصُونِ الْبَآنِ - لَا الْحَجَرُ الصَّلْدُ *

مثنوی

بَذکَرِش هَر چَه بَیْنِی در خَرِوشِست - دَلی داند دَرِین مَعْنِی که گُوشِست *
نَه بُلْبُلِ بَر گُلَشِ تَسْبِیحِ خَوانِیست - که هَر خَاری بَتَسْبِیحِش زَبانِیست *

حکایت ۲۷

یَکِی اَز مُلُوکِ عَرَبِ مُدَّتِ عُمَرُش سِپَرِی شَد و قَائِمِ مَقامِی نَداشت * وَصِیَّتِ کَرَد -

باب دوم

نیک باشی و بدت گزید خلق - به که بد باشی و نیکت گزیند *
 اما حُسنِ ظنِ بُزرگان در حق من بکمالست و نیکمردی من در عینِ نقصان - روا باشد
 اندیشه بُردن و تیمار خوردن *

بیت

گر آنها که می دانمی کردمی - نکو سیرت و پارسا بودمی *

شعر

اِنِّی لَمُسْتَرِّمِنْ عَیْنِ حِیرَانِی - وَ اللّٰهُ یَعْلَمُ اِسْرَارِی وَ اَعْلَانِی *

قطعه

در بسته بروی خود ز مردم - تا عیب نگسوزد مارا *
 در بسته چه سود؟ عالم الغیب دانای نهان و آشکارا *

حکایت ۲۳

گله کردم پیش یکی از مشائخ که فلان بفساد من گواهی داد * گفت - صلاحش
 خجل کن *

نظم

تونیکوروش باش - تا بد سگال ببد گفتن تو نیابد مجال *
 چو آهنگ بربط بود مستقیم - کی از دستِ مطرب خورد گوشمال *

حکایت ۲۴

یکی از مشائخ شام را پرسیدند - که حقیقتِ تصوّف چیست ؟ گفت - ازین پیش
 طائفه بودند در جهان پراکنده بصورت و بمعنی جمع - و امروز خلقی بظاهر جمع و
 بباطن پراکنده *

قطعه

چو هر ساعت از تو بجائی رود دل - بتنهایی اندر صفائی نه بینی *
 ورت مال و جاهست و زرع و تجارت - چو دل با خداست - خلوت نشینی *

حکایت ۲۵

یاد دارم که شبی در کاروانی همه شب رفته بودم و سحر برکنار بیشه خفته * شوریده *

باب دوم

حکایت ۲۰

لُقمان حکیم را گفتند - ادب از که آموختی ؟ گفت - از بی ادبان - که هر چه از ایشان در نظرم نا پسند آمد - از آن پرهیز کردم *

قطعه

نگویند از سر باز بچه حرفی - کران پندی نگیرد صاحب هوش *

و گر صد باب حکمت پیش نادان بخوانند - آیدش باز بچه در گوش *

حکایت ۲۱

عابدی را حکایت کنند - که شبی ده من طعام خوردی و تا سحر در نماز ایستادی *

صاحب دلی بشنید و گفت - اگر نیم نان بخوردي و بخفتی - بسیار از این فاضلتر بودی *

قطعه

اندرون از طعام خالی دار - تا در آن نور معرفت بینی *

تهی از حکمتی - بعثت آن کس - پری از طعام تا بینی *

حکایت ۲۲

بخشایش الهی گم شده را در مناهی چراغ توفیق فرا راه داشت - تا بحلقه اهل تحقیق در آمد *

بیم قدم درویشان و صدق نفس ایشان درم اخلاص بمحمد مبدل گشت *

دست از هوا و هوس کوتاه کرد و زبان طاعتیان در حق وی دراز - که بر قاعده اولست و نیت و صلاحش بی معول *

بیت

بعذر و توبه توان رستن از عذاب خدای - ولیک می نتوان از زبان مردم رست *

طاقت جور زبانها نیاورد - و شکایت اینحال پیش پیر طریقت برد و گفت - از جور زبان مردم برنج اندرم *

شیخ بگریست و گفت - شکر این نعمت چه گونه گذاری که بهتر از آنی که می پندارندت ؟

قطعه

چند گوئی که بد اندیش و حسود عیب جویان من مسکینند ؟

که ببد خواستمن بر خیزند - که بخون ریختنم بنشینند *

فی الجملة پاسِ خاطرِ درویشان را موافقت کردم و شبی بچندین مُجاهده بروز آوردم و گفتم -

قطعه

مُؤدّن بانگِ بی هنگام بر داشت - نمیداند که چند از شب گذشتست *
 درازِی شب از مرگان من پرس - که یکدم خواب در چشم نه گشتست *
 بامدادان بحکم تبرک دستاری از سر و دیناری از کمر بُکُشادم و پیشِ مُغنی نهادم و
 در کنارش گرفتم و بسی شکر گفتم * یاران ارادت من در حقِ وی بر خلافِ عادت
 دیدند - و بر خفتِ عَقلم نهفته بخندیدند * یکی از آن میان زبان تعرض دراز کرد و
 ملامت کردن آغاز - که این حرکت مناسبِ رای خردمندان نکردی - که خرقه مشائخ
 بچنین مُطربی دادی که همه عمرش درمی در کف نبوده است و قُرّاضه در دَف *

مثنوی

مُطربی دور ازین خُجسته سرائی - کس ندیدش دو باره در یک جای *
 راست چون بانگش از دهن برخاست - خلق را موی بر بدن برخاست *
 مرغِ ایوان ز هَوَلِ او بپَرید * مغزِ ما بُرد و حَاقِ خود بدرید *
 گفتم - زبانِ طعنه آن به که کوتاه کنی - بحکم آنکه مرا کرامتِ این شَخص ظاهر شده
 است * گفت - مرا نیز بر کیفیتِ آن واقف گردان - تا همچنین تقربِ نُمایم و
 بر مطایبه که رفتِ اسْتِغْفار گویم * گفتم - بعِلّتِ آن که شیخِ اجَلَم بارها بترکِ سماع
 فرموده است و مَوْعظتِهای بلیغ گفته - و در سَمْعِ قبولِ من نیامده تا امشب - که مر
 طالعِ میمون و بختِ همایون بدین بقعه رهبری کرد و بدستِ این مطربِ توبه کردم -
 که دیگر بار - بقیّتِ عمرِ خویش - گردِ سماع نگردم *

قطعه

آوازِ خوش از کام و دهان لبِ شیرین - گر نغمه کند ورنکند - دل بفریبد *
 و برده عَشاق و نُهاند و عراق ست - از حَجَره مُطربِ مَکروه نزیبد *

قطعه

آهنی را - که مورچانه بخورد - نتوان برد ازو بصیقل زنگت *
 با سیه دل چه سود گفتن وعظ ؟ نرود میخ آهنین در سنگ *

قطعه

بروزگار سلامت شکستگان دریاب - که جبر خاطر مسکین بلا بگرداند *
 چو سائل از تو بزاری طلب کند چیزی - بده - و گرنه ستمگر بزور بستاند *

حکایت ۱۹

چندانکه مرا شیخ اجل ابو الفرج شمس الدین بن جوزی (رحمة الله علیه!) بترك سماع فرمودی - و بخلوت و عزلت اشارت کردی - عنقوان شبام غالب آمدمی و هوا و هوس طالب * ناچار - بخلاف رای مربی - قدمی چند بر قدمی واز سماع و مخالطت درویشان حظی بر گرفتمی - و چون نصیحت شیخ یاد آمدمی - گفتمی -

بیت

قافی - اربابمانشیند - بر فشاند دست - ا - محتسب - گرمی خورد - معذور دارد مست را *
 تا شبی بمجمع قومی برسیدم و در آن میان مطربی دیدم -

بیت

گوئی - رگت جان میگوید نغمه نا سازش - نا خوشتر از آوازه مرگ پدر آوازش *
 گاهی انگشت حریفان در گوش و گاهی بر لب - که "خاموش!" چنانکه عرب گوید -

شعر

نُهَاجُ إِلَي صَوْتِ الْأَغَانِي بِطَيْبِهَا - وَأَنْتَ مُغْنٍ إِنْ سَكَتَ نُطِيبُهَا *

بیت

نه بیند کسی در سماعت خوشی - مگر وقت رفتن - که دم در کشی *

مثنوی

چون باواز آمد آن بربط سرای - کدخدارا گفتم - از بهر خدای
 پنبه ام در گوش کن - تا نشنوم - یا درم بکشی - تا بیرون روم *

باب دوم

و قدم در بیابانِ نهاد و برفت * چون بخَلهٔ بنی محمود برسیدیم - توانگرا آجل فرا
رسید * درویش بدالینش فراز آمد و گفت - مابسختی نمریدیم و تو بر بختی مُردی *

بیت

شخصی همه شب بر سر بیمار گریست - چون روز شد آن بُرد و بیمار بزیست *

قطعه

ای! بسا اسپ تیزرو که بماند - که خرننگ جان بمنزل بُرد *
بس که در خاک تندرسنانرا دفن کردند و زخم خورده نُمرد *

حکایت ۱۷

عابدی جاهل را پادشاهی طلب کرد * عابد اندیشید که دارویی بخورم تا ضعیف شوم -
مگر حُسن ظنی که در حق من دارد زیادت شود * آورده اند که داروی بخورد - زهر
قاتل بود - بُرد *

قطعه

آن - که چون پسته دیده‌ش - همه مغز - پوست بر پوست بود همچو پیاز *
پارسایان روی در مخلوق پشت بر قبله می‌کنند نه از *

مثنوی

تا زاهد عمرو بکرو زیدی اخلاص طلب مکن - که شیدی *
چون بنده خدای خویش خواند - باید که بجز خدا نداند *

حکایت ۱۸

کاروانی را در زمین یونان بزدند و نعمت بیقیاس بُردند * بازرگانان گریه و زاری آغاز
نهادند - خدا و پیغمبر را شفیع آوردند - سود نداشت *

بیت

چو پیروز شد دزد تیره روان - چه غم دارد از گریه کاروان ؟
لُقمَن حکیم در آن کاروان بود * یکی از کاروانیان گفتش - کلمه چند از حکمت و
موعظت با ایشان بگویی - مگر از مال ما دست دارند - دریغ باشد که چندین نعمت
ضائع شود * لُقمَن گفت - دریغ باشد کلمه حکمت با ایشان گفتن *

کرد - که جهان بر تو تنگ آمده بود - که دُرُی نکردي الا از خانۀ چنین یاری !
گفت - ای خداوند ! نشنیده که گفته اند ؟ خانۀ دوستان برُوب - و در دشمنان مکوب *

بیت

چون فروماني بسختي - تن بعجز اندر عِدۀ * دشمنانرا پوست بر کن - دوستانرا پوستين *

حکایت ۱۴

پادشاهی پارسائی را پرسید - که هیچت از ما یاد می آید ؟ گفت - بلی - هر گاه که
خدای عز و جل را فراموش میکنم یادش می آرم *

بیت

هر سو دود آن کِش ز در خویش براند - و آنرا که بخواند بدر کس نه دواند *

حکایت ۱۵

یکی از صالحان بخواب دید پادشاهی را در بهشت و پارسائی را در دوزخ * پرسید که
موجب درجات این چیست ؟ و سبب درکات آن چه ؟ که من بخلاف این همی
پنداشتم * ندا آمد - که این پادشاه برادرت درویشان در بهشتست - و این پارسا
بتقرب پادشاهان در دوزخ *

قطعه

دلقت بچه کار آید ؟ و تسبیح و مِرَقَع ؟ خود را ز عملهای نکوئیده بری دار *
حاجت بکُلاه برکی داشتنت نیست - درویش صفت باش و کلاه تتری دار *

حکایت ۱۶

درویشی سرو پا برهنه با کاروان حجاز از کوفه بدر آمد و همراه ما شد - نظر کردم
معلومی نداشت * خرامان همی رفت و میگفت -

قطعه

نه بر اشتري سوارم - نه چواشتر زیر بارم - نه خداوند رعیت - نه غلام شهریارم *
غم موجود و پریشانی معدوم ندارم * نفسی میزنم آسوده و عمری بسر آرم *
اشتر سواری گفتمش - ای درویش ! کجا میروی ؟ باز گرد - که بسختی بمیری * نشنید -

باب دوم

حکایت ۱۱

شبی در بیابان مکه از بیخوابی پای رفتنم همانند * سر بینادم و شترانرا گفتم - دست
از من بدار *

قطعه

پای مسکین پیاده چند رود - کز تحمل ستوه شد بخُتی *
تا شود جسمِ فرهی لاغر - لاغری مُرده باشد از سختی *
گفت - ای برادر! حرم در پیشست و حراهی در پس * اگر رفتی - جان بسلامت
بردی - و اگر خفتی - مودی * نشیده که گفته اند ؟

بیت

خوشست زیر مغیلان براهِ بادیه خفت شبِ رحیل - ولی ترکِ جان ببايد گفت *

حکایت ۱۲

پارسانی را دیدم - که بر کرانه دریا نشسته بود و زخمِ پلنگ داشت - و بهیچ دارو
به نمیشد - و مدتها در آن زنجوری شکرِ خدای عز و جل گفתי * پرسیدندش - که
شکر چه می گذاری ؟ گفت - شکر آنکه - الحمد لله ! بمُصیبتی گرفتارم - نه بمعصیتی *

قطعه

گر مرا زار بکشتن دهد آن یارِ عزیز - تا نگوئی که در آن دم غمِ جانم باشد *
گویم - از بنده مسکین چه گنه صادر شد - کو دل آزرده شد از من ؟ غمِ آنم باشد *

حکایت ۱۳

درویشی را ضرورتی پیش آمد - گلیمي از خانه یاری بدزدید * حاکم فرمود - که دستش
ببرند * صاحبِ گلیم شفاعت کرد - که من او را بجل کردم * حاکم گفت - بشفاعتِ
تو حدّ شرع فرو نگذارم * گفت - راست فرمودی - و لیکن هر که از مالِ وقف چیزی
بدزد قطعش لازم نیاید - که الوقف لا یملک - و هر چه در ملکِ درویشانست وقف
محکم است * حاکم را این سخن اُستوار آمد - دست از وی برداشت و ملامتش

باب دوم

شعر

أَشْهَدُ مَنْ أَهْوَى بَغَيْرِ وَسِيلَةٍ - فَيَلْكَحُنِي شَأْنُ أَضَلِّ طَرِيقًا *
وَعَسَى نَارًا ثُمَّ يُطْفِئُ بِرَشَةٍ - لِذَلِكَ تَرَانِي مُحَرَّقًا وَ غَرِيقًا *

مثنوی

یمنی پرسید از آن گم کرده فرزند - که ای روشن گهر - پیر خردمند !
ز مصرش بوی پیراهن شنیدی - چرا در چاه کنعانش ندیدی ؟
بگفت - احوال ما برق جهانست - دمی پیدا و دیگر دم نهانست *
گهی بر طارم اعلی نشینم - گهی بر پشت پای خود نه بینم *
اگر درویش بر یک حال ماندی - سر دست از دو عالم بر فشاندی *

حکایت ۱۰

در جامع بعلبک کلمه چند از وعظ میگفتم با طائفه افسرده و دل مرده و راه از عالم صورت
بمعنی نبرده * دیدم که نفسم در نمی گیرد - و آتشم در هیزم تر اثر نمیکند * دریغ آمدم
تربیت ستوران و آئینه داری در مجلس کوران - و لیکن در معنی باز بود و سلسله
سخن دراز * در معنی این آیت "وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ" سخن بجائی رسیده
بود - که میگفتم -

قطعه

دوست نزدیکتر از من بمنست - مشکل این است - من از وی دورم *
چه کنم ؟ با که توان گفت ؟ که او در کنار من و من همجورم *
من از شراب این سخن مست و فضل قدح در دست - که ناگاه رونده در کنار مجلس گذر
کرد و دور آخر در وی اثر کرد * نعره چنان بزد که دیگران بموافقت او در خروش آمدند -
و خامان مجلس در جوش * گفتم - سُبْحَانَ اللَّهِ ! دُوران با خبر در حضور و نزدیکان بی
بصر دور *

قطعه

فهم سخن چون نکند مستمع - قوت طبع از متکلم مجوی *
فُسحت میدان ارادت بیار - تا بزند مرد سخن گوی گوی *

باب دوم

قطعه

نبیند مدعی جز خویشتن را - که دارد پردهٔ پندار در پیش *
گرت چشم خدا بپیش بخشد - نه بینی هیچکس عاجزتر از خویش *

حکایت ۸

یکی از بزرگان را در محفل همی ستودند - و در اوصاف حمیده اش مبالغه همی کردند *
بعد از تأمل سر بر آورد و گفت - من آنم که من دانم *

بیت

كُفَيْتَ اَنِّي - يَا مَنْ تَعَدَّ مَحَاسِنِي عَلَانِيَتِي هَذَا - وَلَمْ تَدْرِ بَاطِنِي *

قطعه

شخص چشم عالمیان خوب منظرست - و ز خبتِ باطنم سرِ خجلت نهاده پیش *
طاوس را - بنقش و نگاری که هست - خلق تحسین کنند - و او خجل از پای زشت خویش *

حکایت ۹

یکی از صلحای لبنان - که مقامات او در دیارِ مغرب مذکور بود - و بکرامات مشهور -
بجایعِ دمشق در آمد - بر کنارِ برکه کلاسه طهارت همی ساخت * ناگاه پایش بلغزید -
بحوض در افتاد - و بمشقتِ بسیار از آنجا خلاص یافت * چون از نماز پرداخت -
یکی از اصحاب مر او را گفت - مرا مشکلی هست * شیخ گفت - آن چیست ؟ گفت -
یاد دارم که روزی بر روی دریایِ مغرب میرفتی و قدمت تر نمیشد - و امروز در یک
قلمتِ آب از هلاکت چیزی نمانده بود - درین چه حکمتست ؟ شیخ درین فکر
زمانی فرو رفت * بعد از تأمل بسیار سر بر آورد و گفت - نشنیده که سید عالم محمد
مصطفی (صلی الله علیه و سلم) می فرماید - که لِي مَعَ اللَّهِ وَقْتُ لَا يَسْعُنِي فِيهِ مَلَكٌ
مُقَرَّبٌ وَلَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ ؟ و نگفت - عَلَي الدَّوَامِ * وقتی چنین بودی که بجزئیل و
میکائیل نپرداختی - و دیگر وقت با حفصه و زینب در ساختی * مشاهدۀ الابرار بین
الآجَلِّي وَالْآسْتِنَارِ - می نمایند و می ربایند *

بیت

دیدار می نمائی و پرهیز میکنی - بازارِ خویش و آتشِ ما تیز میکنی *

گفتم - سپاس و مِنت خدایرا عز و جل - که از فواید درویشان محروم نماندم - اگرچه بصورت از صحبت وحید شدم - اما بدین فائده مستفید گشتم - و مرا همه عمر این نصیحت بکار آید *

مثنوی

بیک نا تراشیده در مجلسی برنجد دلِ هوشمندان بسی *
اگر برکه پر کنند از گلاب - سگی در وی افتد - کند مآجلاب *

حکایت -

زاهدی مهمان پادشاهی بود * چون بطعام بنشستند - کمتر از آن خورد که ارادت او بود - و چون بنماز برخاستند - بیشتر از آن کرد که عادت او بود - تا ظن صلاح در حق او زیادت نکند *

بیت

ترسم نرسی بکعبه - ای اعرابی ! دین را که تو یروی بترکستانست *
چون بخانه باز آمد - سفره خواست - تا تناول کند * پسری داشت صاحب فراست *
گفت - ای پدر ! بدعوت سلطان بودی - طعام نخوردی ؟ گفت - در نظر ایشان چیزی نخوردم که بکار آید * گفت - نماز را هم قضا کن - که چیزی نکردي که بکار آید *

قطعه

ای هنرها نهاده بر کف دست ! عیب‌ها را نهفته ز بر بغل !
تا چه خواهی خریدن - ای مغرور ! روز درماندگی بسیم دغل ؟

حکایت ۷

یاد دارم که در ایام طفولیت متعبد بودم و شبخیز و موله بزه و پرهیز * شبی در خدمت پدر نشسته بودم و همه شب دیده برهم نبسته - و مصحف عزیز در کنار گرفته و طائفه گرد ما خفته * پدر را گفتم - از پندار یکی سر بر نمیدارد که دوگانه بگذارد - چنان خواب غفلت شان برده که گوئی مرده اند * گفت - ای جان پدر ! اگر تو نیز بخفتی به که در پوستین خلق افتی *

باب دوم

مُصَاحِبَتِ مَسْكِينَانِ بَرْتَاغَتَن - و فائده دَرِيغ داشتن - که من در نفسِ خود آن قدر قوّت و سرعت می‌شناسم - که در خدمتِ مردانِ یارِ شاطرِ باشم - نه بارِ خاطر *

بیت

إِنْ لَمْ أَكُنْ رَاكِبَ الْمَوَاشِي - أَسْعَى لَكُمْ حَامِلَ الْغَوَاشِي *

یکی از آن میان گفت - ازین که شنیدی دل تنگِ مدار - که درین روزها دُرُدی بصورتِ صالحان بر آمد و خود را در سِلِّکِ صُحْبَتِ ما مُنْتَظِم کرد * از آنجا که سلامتِ حالِ درویشانست گمانِ فُضُولِش نبردند و بیاری قبولش کردند *

بیت

چه دانند مردم که در جامه کیست ؟ نویسنده داند که در نامه چیست *

مثنوی

ظاهرِ حالِ عارفان دَلَقَسْتُ - این قدر بس که روی در خَلَقَسْتُ *
در عملِ کوش و هر چه خواهی پوش ! تاج بر سر نه و علم بر دوش *
تَرکِ دُنیا و شهوتست و هوسِ پارسائی - نه ترکِ جامه و بس *
در قنر آگند مرد باید بود - بر مُخَنَّتِ سِلَاحِ جَنَگِ چه سود ؟
روزی تا بشب رفته بودیم و شبانگه در پایِ حِصاری خُفْتَه * دزدِ بیِ تَوَفِیقِ اِبرِیقِ
رفیقِ برداشت - که بطهارت می‌رود - او خود بغارت رفت *

بیت

ناسزای - که خِرَقَه در بر کرد - جامهٔ کعبه را جُلِ خر کرد *
چندانکه از نظرِ درویشان غائب شد - برخی گرفت و دُرُجی بدزدید * تا روز روشن
شد - آن تاریکِ بملغی راه رفته بود و رفیقانِ بی گناه خُفْتَه * بامدادان همه را بقلعه در
آوردند و بزدان کردند * از آن تاریخ باز ترکِ صحبتِ گفتیم - و طریقی عزلت گرفتیم *
”السَّلَامَةُ فِي الْوَحْدَةِ“ بر خواندیم *

قطعه

چو از قومی یکی بیدانِشی کرد - نه کِه را منزلت ماند نه مِد را *
نمی بینی که گاو در علف زار بیالاید همه گاوانِ دِه را *

باب دوم

می نگویم که طاعتم به پذیر - قلم عفو بر گناهم کش *

حکایت ۳

عبد القادر گیلانی (رحمة الله علیه) را دیدند - که در حرم کعبه - روی بر حصا نهاده - می دالید و می گفت - ای خداوند ! ببخشای - و اگر مستوجب عقوبتم - در قیامت نابید بر انگیز - تا در روی نیکان شرمسار نشوم *

قطعه

روی بر خال عجز میگیرم - هر سحرگه که یاد می آید -
ای که هرگز فراموش نکنم ! هیجت از بنده یاد می آید ؟

حکایت ۴

دزدی بخانه پارسائی در آمد * چندانکه جست چیزی نیافت * دلتنگ باز گشت *
پارسارا از حال او خبر شد * گلیمی - که در آن خفته بود - برداشت و در ره گذر دزد انداخت - تا محروم نرود *

قطعه

شنیدم که مردان راه خدا دل دشمنان هم نکردند تنگ *
ترا کی میسر شود این مقام ؟ که با دوستان خلافت و جنگ *
مودت اهل صفا چه در روی و چه در قفا - نه چنانکه در پست عیب گیرند - و در پیشست بمیرند *

بیت

در برابر چو گوسفند سلیم - در قفا همچو گرگ مردم در *

بیت

هر که عیب دگران پیش تو آورد و شمرد - بیگمان عیب تو پیش دگران خواهد بُرد *

حکایت ۵

تنی چند از رندگان متفق در سیاحت بودند و شریک رنج و راحت * خواستم که موافقت کنم - مُرافقت نکردند * گفتم - از کرم و اخلاق بزرگان بعید است روی از

باب دوم

در اخلاقِ درویشان

حکایت ۱

یکی از بزرگان پارسائی را گفت - که چه گوئی در حقِ فلان عابد؟ که دیگران در حق او بطعنه سخنها گفته اند * گفت - در ظاهرش عیب نمی بینم - و در باطنش عیب نمی دانم *

قطعه

هرکرا جامه پارسا بینی - پارسا دان و نیک مرد انگار *
ورندانی که در نهانش چپست - مُحْتَسِب را درونِ خانه چه کار؟

حکایت ۲

درویشی را دیدم - که سر بر آستانِ کعبه همی مالید و می گفت - یا غُفُور! یا رَحیم!
تو دانی که از ظلوم و جهول چه آید *

قطعه

عُذْرِ تقصیرِ خدمت آوردم - که ندارم بطاعتِ اسْتِظْهَار *
عاصیان از گناه توبه کنند - عارفان از عبادتِ اسْتِغْفَار *
عابدان جزای طاعت خواهند - و بازرگانان بهایِ بضاعت - من بنده امید آورده ام -
نه طاعت - و بدر بوزه آمده ام - نه تجارت - اصْنَعْ بِي مَا أَنْتَ لَهُ أَهْلُهُ - وَ لَا تَفْعَلْ بِنَا
مَا نَحْنُ بِأَهْلِهِ

بیت

گر گُشی و ر جُرمِ بخشی - روی و سر بر آستانم *
بنده را فرمان نباشد - هر چه فرمائی بر آنم *

قنعه

بر در کعبه سائلی دیدم - که همی گفت و میگرستی خوش -

نهاد و گفت - سیاه بیچاره را درین خطائی نیست - بلکه سائر بندگان و خدنگاران
بخشش و انعام خداوندی امیدوار اند * ملک گفت - اگر درین مُواضعت شبی
تاخیر کردی - چه شدی ؟ گفت - ای خداوند روی زمین ! نشنیده که گفته اند ؟

قطعه

تشنه سوخته بر چشمه حیوان چه و رسد - تو مپندار که از پیل دمان اندیشد *
مُحِبِّد گرسنه در خانه خالی پر خوان - عقل باور نکند کز رمضان اندیشد *
ملک را این لطیفه پسندیده آمد - و گفت - سیاه را بتو بخشیدم - کنیزک را چه کنم ؟
وزیر گفت - کنیزک را هم بسیاه بخش - که نیم خورده سگ هم سگ را شاید - که
گفته اند -

قطعه

هرگز او را بدوستی مپسند - که رود جای نا پسندیده *
تشنه را دل نخواهد آب زلال - نیم خورده دهان گندیده *

قطعه

دست سلطان دگر کجا بیند ؟ چه-ون بسرگین در افتاد تُرنج *
تشنه را دل خواهد آن کوزه که رسید است بر دهان سکنج *

حکایت ۱۴۰

اسکندرا پرسیدند - که دیار مشرق و مغرب را بچه گرفتی ؟ که ملوک پیشین را خزائن و
عمر و لشکر بیش از تو بود - و چنین فتحي میسر نشد * گفت - بِعَوْنِ اللّٰهِ تعالی -
هر مملکت را که گرفتم رعیتش را نیازدم - و نام پادشاهان پیشین جُز به نیکوئی نبردم *

بیت

بزرگش نخوانند اهل خرد که نام بزرگان بزشتی بُرد *

قطعه

این همه هیچست چون می بگذرد - بخت و تخت و امرو نهي و گیر و دار *
نام نیک رفتگان ضائع مکن - تا بماند نام نیکت بر قرار *

بابِ اول

که پنبه کاشته بودیم بر کنارِ رودِ نیل - بارانِ بی وقت آمد - جمله تلف شد * گفت -
پشم بایستی کاشتن تا تلف نشدی * حکیمی بشنید - بخندید و گفت -

مثنوی

اگر روزی بدانِش بر فزودی - ز نادان تنگ تر روزی نبودي *
بنادان آچنان روزی رساند - که دانا اندر آن حیران بماند *

مثنوی

بخت و دولت بکاردانی نیست - جز بتاییدِ آسمانی نیست *
افتادست در جهان بسیار بی تمیز ارجمند و عاقل خوار *
کیمیگر بغصه مرده و رنج - ابله اندر خرابه یافته گنج *

حکایت ۴۱

یکی از ملوک را کنیزکِ خُتَنی آوردند در غایتِ حسن و جمل * خواست که در
حالتِ مستی با وی جمع شود * کنیزکِ ممانعت کرد * ملک در خشم شد و مر
ورا بسپاهی زنگی بخشید - که لبِ زبرینش از پَرهٔ بینی بر گذشته بود - و زبرین
بگربان فرو هشته - هیکلی که صخرهٔ جَنّی از طلعتِ او بر میدی - و عینُ القطر از
بغلش بگندیدی *

بیت

تو گوئی تا قیامت زشت روئی برو ختمست - و بر یوسفِ نکوئی *
چونکه گفته اند -

قطعه

شخصی نه چنان کریمه منظر - کز زشتیِ او خبر توان داد *
و از گاه بغل - نَعُوذُ بِاللّهِ ! مُردار به آفتابِ مُرداد !
سیاه را در آن مدتِ نفسِ طالب بود و شهوتِ غالب * مهرش بچُنُبید و مهرش
بر داشت * بامدادان - که ملک هشیار شد - کنیزک را جُست و نیافت * ما چرا
بگفتند * خشم گرفت و فرمود تا سیاه را با کنیزک دست و پایی استوار به بندند و
از پامِ جوسقِ قلعه بخندق در اندازند * یکی از وزرای نیک محضر روی شفاعت بر زمین

گفت - تو چرا کار نکني - تا از مذلتِ خدمتِ رستگاري يابي ؟ که خردمندان گفته اند - نانِ جو خوردن و بر زمينِ نشستن به از کمرِ زرین بستن و خدمتِ ايستادن *

بیت

بدست آهکِ تفته کردن خمیر به از دست بر سينه پيش امير *

قطعه

عمرِ گرانمايه در بين صرف شد - تا چه خورم صيف - و چه پوشم شتا ؟
اي شکم خيره ! بنائي بساز - تا نکني پشت بخدمت دو تا *

حکایت ۳۸

کسي مُرده پيشِ نوشيروانِ عادل برد و گفت - که فلان دشمنِ ترا حدايِ عز و جل برداشت * گفت - هيچ شنيدی که مرا فرو خواهد گذاشت ؟

فرد

مرا بمرگِ عدو جايِ شادمانی نیست - که زندگانیِ ما نیز جاودانی نیست *

حکایت ۳۹

گروهی از حکما در بارگاهِ کسرلِ بمصلحتي سخن همیگفتند * بزرجمهر خاموش بود * گفتند - چرا درین بحث با ما سخن نگوئی ؟ گفت - وزرا بر مثلِ اطبا اند - و طبیب دارو ندهد مگر بسقیم - پس - چون بینم که رأيِ شما بر صوابست - مرا در آن سخن گفتن حکمت نباشد *

قطعه

چو کاری بي فُضول من بر آید - مرا دروي سخن گفتن نشاید *
و گر بینم که نابینا و چاهست - اگر خاموش بنشینم - گناهست *

حکایت ۴۰

هارون الرشید را - چون مُلکِ مصر مُسلم شد - گفت - بخلافِ آن طاغي - که بغرورِ مُلکِ مصر دعویِ خدائي کردی - بنخشم این مملکت را مگر بخسیس ترین بندگانِ خویش * سیاهی داشت - نام او خُصیب - مُلکِ مصر بويِ ارزاني داشت * آورده اند که عقل و فراست او بخدای بود - که سالی طائفه از حُرّاتِ مصر شکایت بنزدیک او آوردند -

بابِ اول

دشنامِ مادر داد * هارون الرشید ارکانِ دولت را گفت - جزای چندین کس چه باشد ؟
 یکی اشارت بکشتن کرد - و دیگری بزبان بُردن - و دیگری بمصادره * هارون گفت - ای
 پسر ! کرم آنست که عفو کنی - و اگر نتوانی - تو نیزش دشنام ده - نه چندان که انتقام
 از حد بگذرد - آنگاه ظلم از طرفِ تو باشد و دعوی از قبلِ خصم *

قطعه

نه مردست آن بنزدیکِ خردمند که با پیلِ دمان پیگار جوید *
 بلی مرد آنکس است از روی تحقیق - که - چون خشم آیدش - باطل نکوید *

مثنوی

یکی را زشت خوی داد دشنام - تحمل کرد و گفت - ای نیک فرجام !
 بترزانم که خواهی گفت - ”آنی“ - که دامن - عیبِ من - چون من - ندانی *

حکایت ۳۶

با طائفه بزرگان در کشتی نشسته بودم * زورقی در پیِ ما غرق شد - دو برادر در گردابی
 افتادند * یکی از بزرگان ملاح را گفت - که بگیر این هر دو غریق را - که پنجاه دینار
 بهر یک میدهم * ملاح یکی را برهانید - و آن دیگری جان بحق تسلیم کرد * گفتم -
 بقیّت عمرش نمانده بود - از آن در گرفتن تقصیر کردی * ملاح بخندید و گفت - آنچه
 تو گفتی یقین است - و دیگر - میلِ خاطرِ من به رهانیدن این بیشتر بود - بسببِ آنکه
 وقتی در راهی مانده بودم - این مرا بر شتر خود نشانده - و از دستِ آن دیگر تازیانه
 خورده بودم * گفتم - صدقَ الله العظیم ! مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ و مَنْ اسَاءَ فَلَعَلَهَا *

قطعه

توانی - درونِ کس مخراش ! کاندین راهِ خاها باشد *
 کارِ درویشِ مستمند بر آر - که ترا نیز کارها باشد *

حکایت ۳۷

دو برادر بودند - یکی خدمتِ سلطان کردی - و دیگری بسعیِ بازو نان خوردی * باری
 آن توانگر درویش را گفت - که چرا خدمت نکنی - تا از مشقتِ کار کردن برهی ؟

حکایت ۳۳

سیاحی کیسوان بنافست - که من علیم - و با قافلہ حجاز بشهری در آمد - که از حج می آیم - و قصیده پیش ملک برد - که من گفته ام * یکی از ندمای ملک در آن سال از سفر دریا آمده بود * گفت - من اورا در عید اضحی بصره دیده ام - حاجی چگونه باشد ؟ دیگری گفت - من اورا میشناسم - پدرش نصرانی بود در ملاطیه - علوی چگونه باشد ؟ و شعرش در دیوان آنوری یافتند * ملک فرمود تا بزنندش و نفی کنند - تا چندین دروغ چرا گفت ؟ گفت - ای خداوند روی زمین ! سخنی دیگر دارم - اگر راست نباشد - هر عقوبت که فرمائی سزاوارم * گفت - آن چیست ؟ گفت -

قطعه

غربی گرت ماست پیش آورد - دو پیمانہ آبست و یک چمچه دوغ *
گر از بنده لغوی شنیدی مرنج - جهان دیده بسیار گوید دروغ *
ملک بخندید و گفت - ازین راست تر سخنی نگفتی * بفرمود - تا آنچه مامول او بود مهیا داشتند *

حکایت ۳۴

یکی از وزرا بر زیردستان رحمت آوردی - و اصلاح همگان بخیر توسط کردی * اتفاقاً خطاب ملک گرفتار آمد * همگان در استخلاص او سعی کردند - و موکلان در معاقبتش ملاطفت نمودند - و بزرگان دیگر سیر نیک او در افواه گفتند - تا ملک از سر خطای او در گذشت * صاحب دلی برین حال اطلاع یافت و گفت -

قطعه

تا دل دوستان بدست آری - بوستان پدر فروخته به *
پختن دیگ نیک خواهان را - هرچه رخت سراسر سوخته به *
با بداندیش هم نکوئی کن - دهن سگ بلمقمه دوخته به *

حکایت ۳۵

یکی از پسران هارون الرشید پیش پدر آمد خشم آلوده و گفت - فلان سرهنگ زاده مرا

باب اول

حکایت ۳۰

یکی از وزرا پیش ذوالنون مصری رفت و همت خواست - که روز و شب بخدمت سلطان مشغولم و بخیرش امیدوار و از عقوبتش ترسان * ذوالنون بگریست و گفت - اگر من خدا را چنین ترسیدمی که تو سلطان را - از جمله صدیقان بودمی *
قطعه

گر نبود امیدِ راحت و رنج - پای درویش بر فلک بودی *
و وزیر از خدا بترسیدی همچنان کز ملک - ملک بودی *

حکایت ۳۱

پادشاهی بکشتن بی گناهی اشارت کرد * گفت - ای ملک! بموجبِ خشمی که ترا بر منست آزارِ خود مجوی * گفت - چگونه؟ گفت - این عقوبت بر من بیک نفس بسر آید - و بزه آن بر تو جاوید بماند *

رباعی

دوران بقا چو باد صحرا بگذشت - تلخی و خوشی و زشت و زیبا بگذشت *
پنداشت ستمگر که جفا بر ما کرد - بر گردن او بماند و بر ما بگذشت *
ملک را نصیحت او سودمند آمد - و از سرِ خون او در گذشت *

حکایت ۳۲

وزرای نوشیروان در مهمی از مصالح مملکت اندیشه همیکردند - و هر یک بر وفقِ دانشِ خود رایی میزد * ملک نیز همچنین تدبیری اندیشه کرد * بزرگمهر را رایِ ملک اختیار آمد * وزران دیگر در نهانش گفتند - که رایِ ملک را چه مزیت دیدی بر فکرِ چندین حکیم؟ گفت - بموجبِ آنکه انجام کار معلوم نیست - و رایِ همگان در مشیت است - که صواب آید یا خطا - پس موافقتِ رایِ ملک اولیتر - تا اگر خلافِ صواب آید - بعلمتِ متابعتِ او از معاتبه ایمن باشیم - که گفته اند -

مثنوی

خلافِ رایِ سلطان رایِ جُستن - بخونِ خویش باید دست سُستن *
اگر شه روزرا گوید شبست این - بپاید گفت - اینک ماه و پروین!

تَفْصِيْلَه

یا وفا خود نبود در عالم - یا مگر کس درین زمانه نکرد *
کس نیاموخت علم تیر از من که مرا عاقبت نشانه نکرد *

حکایت ۲۹

درویشی مجرّد بگوشهٔ صحرا نشسته بود * پادشاهی برو بگذشت * درویش - از آنجا که
مُلک قناعتست - سر بر نیاورد - و التفات نکرد * پادشاه - از آنجا که شوکتِ سلطنت
است - بهم بر آمد و گفت - این طائفهٔ خرّقه پوشان بر مثالِ حیوانند - اهلّیت و
آدمیت ندارند * وزیر نزدیکش آمد و گفت - ای درویش ! سلطان روی زمین بر تو
گذر کرد - چرا خدمت نکردی و شرطِ ادب بجا نیاوردی ؟ گفت - سلطان را بُگوی -
توقعِ خدمت از کسی دار که توقعِ نعمت از تو دارد * دیگر - آنکه مُلُک از بهرِ
پاسِ رعیت اند - نه رعیت از بهرِ طاعتِ ملوک *

قطعه

پادشهٔ پاسبانِ درویشست - گرچه نعمت بفرّ دولتِ اوست *
گوسفند از برای چوپان نیست - بلکه چوپان برای خدمتِ اوست *

قطعه

گریکی را تو کاهران بینی - دیگری را دل از مجاهدهٔ ریش *
روزکی چند باش - تا بخورد خاکِ مغزِ سر خیالِ اندیش *
فرقِ شاهي و بندگی برخاست چون قضای نبشته آید پیش *
گر کسی خالِ مرده باز کند - نشناسد توانگر از درویش *
ملک را گفتارِ درویش اُستوار آمد، * گفت - از من چیزی بخواه * گفت - آن می خواهم
که دیگر بار زحمتم ندهی * گفت - مارا پندی ده * گفت -

بیت

دریاب - کُنون که نعمت هست بدست - کین دولت و مُلک می رود دستِ بدست *

بابِ اوّل

قطعه

چه سالهای فراوان و عمرهایی دراز - که خلق بر سرِ ما بر زمین بخواهد رفت *
چنانکه دست بدست آمدست مُلک بما - بدستهای دگر همچنین بخواهد رفت *

حکایت ۲۸

یکی در صنعتِ کشتی گرفتن بسر آمده بود - که سید و شصت بندِ فاخر درین علم دانستی - و هر روز بنوعی دیگر کشتی گرفتگی * مگر گوشه خاطرش با جمالِ یکی از شاگردان میلی داشت * سید و پنجاه و نه بندش در آموخت - مگر یک بند - که در تعلیم آن دفع انداختی و تاخیر کردی * فی الجمله پسر در قوّت و صنعت بسر آمد - و کسی را با او امکانِ مقاومت نماند - بجدی که روزی پیشِ ملکِ آن روزگار گفت - که استاد را فضیلتی که بر منست - از روی بزرگیست و حقِ تربیت - و اگر نه - بقوّت از وی کمتر نیستم - و بصنعت با او برابرم * ملک را این سخن دُشوار آمد - بفرمود تا مُصارت کند * مقامی مُتّسع ترتیب کردند - و ارکانِ دولت و اعیانِ حضرت و زور آورانِ اقالیم حاضر شدند * پسر - چون پیلِ مست - در آمد بصدمتی که اگر کوه آهني بودی از جا بر کندي * استاد دانست که جوان بقوّت از وی برترست و بصنعت برابر - بدان بندِ غریب - که از وی پنهان داشته بود - در آویخت * پسر دفعِ آن ندانست * استاد او را بدو دست از زمین بر داشت و بالای سر برگردانید و بر زمین زد * غریب از خلق بر آمد * ملک فرمود استاد را خلعت و نعمتِ دادن - و پسر را زجر و ملامت کرد - که با پرورندهٔ خویش دعوی مقاومت کردی و بسر نبردی * پسر گفت - ای خداوند ! استاد بزور آوری بر من دست نیافت - بلکه مرا در علم کشتی دقیقه مانده بود - که از من دریغ میداشت - امروز بدان دقیقه بر من دست یافت * استاد گفت - از بهر چنین روز نگاه میداشتم - که حکما گفته اند - دوسر را چندان قوّت مده - که - اگر دشمنی کند - بتواند * نشنیده که چه گفت آن که از پروردهٔ خود جفا دید ؟

بیت

أَعِنَّمُ الرِّمَایَةَ كُلَّ یَوْمٍ - فَلَمَّا اشْتَدَّ سَاعِدُهُ - رَمَتْنِي *

خُروش از بهادش بر آمد * پرسیدندش - که چه دیدی؟ گفت .. عاؤا، رجاءتِ بندگان
بدرگاهِ حق جلّ و علا همینِ مثال دارد *

نظم

دو بامداد گر آید کسی بخدمتِ شاه - سوّم هر آینه دروِي کند بطُف نگاه *
امید هست پرستندگانِ مخلص را - که نا امید نگردند ز آستانِ اله *

مثنوی

مِهتري در قبولِ فرمانست - تركِ فرمان دليلِ حرمانست *
هر که سيمایِ راستان دارد - سرِ خدمت بر آستان دارد *

حكايت ۲۷

ظالمی را حكايت كنند - كه هيزمِ درويشان خريدي بَكيف - و توانگران را دادي بطَرَح *
صاحبِ دلي بر او گذر كرد و گفت -

بيت

ماری تو - كه هر كرا به بيني بزني؟ يا بوم - كه هر كجا نشيني بكني؟

قطعه

زورِت - ار پيش ميرود با ما - با خداوند غيب دان نرود *

زورمندی مكن بر اهلِ زمين - تا دعائي بر آسمان نرود !

ظالم از اين سخن برنجيد - و روي از نصيحتِ او درهم كشيده - و برو التفات نكرد * اخذته
العزّة بالاثم * تا شبی آتشِ مطبخ در انبارِ هيزمش افتاد و سائرِ املاكش بسوخت و
از بسترِ نرمش بر خاکسترِ گرمش نشاند * اتفاقاً همان شخص بر وي بگذشت *ديدش
كه با ياران همي گفت - ندانم كه اين آتش از كجا در سراي من افتاد ! گفت - از
دودِ دلِ درويشان *

قطعه

حذر كن ز دودِ درونهاي ريش ! كه ريشِ درون عاقبت سر كند *

بهم بر مكن تا تواني دلي - كه آهي جهاني بهم برزند *

ابن لطيفه بر كاخِ كَيخسرو نوشته بود -

باب اول

مملکت بدیدار وی مُفتقرند - و بجوابِ این حروف مُنتظر * خواجه برین وقوف یافت -
 و از خطر اندیشید * در حال جوابی مختصر - چنان که مصلحت دید - که اگر بر ملا
 افتد فتنه نباشد - بر قفای ورق بنوشت و روان کرد * یکی از متعلقان - که برین واقف
 بود - ملک را اعلام کرد - که فلان را - که حبس فرموده - با ملوکِ نواحی مُراسله دارد *
 ملک بهم بر آمد و کشفِ این خبر فرمود * قاصدا برگرفتند و رساله را بخواندند * نوشته
 بود - که حسنِ ظنِ بزرگان در حقِ بنده بیش از فضیلتِ بنده است - و تشریفِ قبولی
 که فرموده اند - بنده را امکانِ اجابتِ آن نیست - بحکمِ آن که پرورده نعمتِ این
 خندام - و باندک مایه تغییرِ خاطر با ولی نعمتِ قدیم بیوفائی نتوان کرد - چنان که
 گفته اند -

بیت

آنرا - که بجایِ تستِ هردم کرمی - عذرش بنه - ار کند بعمری ستمی *
 ملک را سیرتِ حق شناسی او پسندیده آمد - و خلعت و نعمت بخشید - و عذر خواست -
 که خطا کردم که تو را بی گناه آزر دم * گفت - ای خداوند! بنده درین حال مر خداوند را
 خطائی نمی بیند - بلکه تقدیرِ خداوندِ حقیقی چنین بود - که مر این بنده را مکروهی
 برسد - پس بدستِ تو اولیتر که حقوقِ سوابقِ نعمت و ایندی منت برین بنده داری -
 که حکما گفته اند -

مثلی

گرگزندت رسد ز خلق مرنج ! که نه راحت رسد ز خلق نه رنج *
 از خدا دان خلافِ دشمن و دوست - که دل هر دو در تصرفِ اوست *
 گرچه تیر از کمان همی گذرد - از کماندار بیسند اهلِ خرد *

حکایت ۲۶

یکی از ملوکِ عرب را شنیدم - که با متعلقانِ دیوان فرمود - که مرسومِ فلانرا - چندانکه
 هست - مضحک کنید - که مُلازمِ درگاه است و متمرّد فرمان - و سائرِ خدمتگاران
 بهل و لعاب مشغولند و در ادای خدمتِ مُتّهان * صاحبِ دلی بشنید - فریاد و

بیت

هرچه رود بر سرم - چون تو پسندی - رواست * بنده چه دعوی کند؟ حکم خداوند راست *
 اما بموجبِ آن که پروردهٔ نعمتِ این خاندانم - نخواهم که در قیامت بخون من گرفتار
 آئی * اگر بیگناه بنده را خواهی کشت - باری بتاویل شرعی بکش - تا بقیامت مأخوذ
 نباشی * گفت - تاویل چه گونه کنم؟ گفت - اجازت ده تا من وزیرا بکشم - آنگه
 بقصاص او کشتن بفرما - تا بحق کشته باشی * ملک بخندید و وزیرا گفت - چه مصلحت
 می بینی؟ گفت - ای خداوند! این شوخ دهنده را بصدقهٔ گورِ پدرت آزاد کن - تا مرا
 هم در بلا نیفتند! گناه از منست - که قولِ حکمارا معتبر نداشتم - که گفته اند -

قطعه

چو کردی با کلوخ انداز پیگار - سرِ خود را بنادانی شکستی *
 چو تیر انداختی بر روی دشمن - حذر کن کاندرا ما جش نشستی !

حکایت ۲۵

ملکِ زوزن را خواجهٔ بود کریمُ النَّفس و نیک محضر - که همگنان را در مواجهه حرمت
 داشتی و در غیبت نیکو گفتی * اتفاقاً از وی حرکتی صادر شد که در نظرِ سلطان
 ناپسندیده آمد * مصادره فرمود و عقوبت کرد * سرهنگان پادشاه بسوابقِ انعامِ معترف
 بودند - و بشکرِ آن مرتبه - در مدتِ توکیلِ او رفیق و ملاحظت کردند و زجر و معانبت
 روا نداشتندی *

قطعه

صلح با دشمنِ خود کن - و گرت روزی او در قفا عیب کند در نظرش تحسین کن *
 سخنِ آخر بدهان میگذرد مؤذیرا - سخنش تلخ نخواهی - دهش شیرین کن *
 تا آنچه مضمونِ خطابِ ملک بود از عهدۀ بعضی از آن بدر آمد - و به بقیّت در زندان
 بماند * یکی از ملوکِ نواحی در خُفیهٔ پیامش فرستاد - که ملوکِ آن طرف قدرِ چنان
 بزرگوار ندانستند و بی عزّتی کردند * اگر خاطرِ عزیز فلان - احسنَ اللهُ خَلامَهُ ! بجانبِ
 ما التفّاتی کند - در رعایتِ خاطرش هر چه تمامتر سعی کرده شود - که اعیانِ این

باب اول

هر که با پولاد بازو پنجه کرد - ساعدِ سیمینِ خود را رنجه کرد *
 باش - تا دستش ببندد روزگار - پس بکامِ دوستان مغزش برآر *

حکایت ۲۳

یکی از ملوک را مرضی هائل بود - که اعاده ذکر آن ناکردن اولیتر است * طائفه از حکمای یونان متفق شدند - که مر این رنجه را دوائی نیست - مگر زهره آدمی که بچندین صفت موصوف باشد * ملک بفرمود - تا طلب کردند * دهقان پسری یافتند بدان صفت که حکما گفته بودند * پدر و مادرش را بخواندند و بنعمت بیکران خوشنود گردانیدند - و قاضی فتوی داد - که خون یکی از رعیت ریختن برای سلامت نفس پادشاه روا باشد * جلال قصد او کرد * پسر سر سویی آسمان کرد و بخندید * ملک پرسید - درین حالت چه جای خندیدن است ؟ گفت - ناز فرزندان بر پدر و مادر باشد - و دعوی پیش قاضی برند - و داد از پادشاه خواهند - اکنون پدر و مادر بعلت حطام دنیوی مرا بخون در سپردند - و قاضی بکشتن فتوی داد - و سلطان مصالح خویش در هلاک من می بیند - بجز خدای عز و جل پناهی نمی بینم *

بیت

پیش که بر آورم ز دستت فریاد ؟ هم پیش تو از دست تو می خواهم داد *
 سلطان را ازین سخن دل بهم برآمد - و آب در دیده بگردانید - و گفت - هلاک من ولیتر که خون چنین بیگناهی ریختن * سر و چشمش ببوسید - و در کنار گرفت - و نعمت بی اندازه بخشید - و آزادش کرد * گویند که هم در آن روز ملک شفا یافت *

قطعه

همچنان در فکر آن بیت - که گفت پیل بانی بر لب دریای نیل *
 زیر پایت گر بدانی حالِ مور - همچو حالِ نُسْت زیر پای پیل *

حکایت ۲۴

یکی از بندگان عمرو لیث گریخته بود * کسان در عقبش رفتند و باز آوردند * وزیر را بوی غرضی بود * اشارت بکشتن کرد - تا دیگر بندگان چنین حرکت نکنند * بنده پیش عمرو لیث سر بر زمین نهاد و گفت -

گویند، سرِ جمله حیوانات شیر است - و کمترین جانوران خر - و باتفاق خردمندانه
خر باربر به از شیر مردم در *

مثنوی

مسکین خر - اگرچه بی تمیزست - چون بار همی برد - عزیزست *
گاو و خران بار بردار به ز آدمیان مردم آزار *
گویند - ملک را طرفی از نمائیم اخلاقی بقرائن معلوم شد - در شکنجه کشید - و بانواع
عقوبتش بکشت *

قطعه

حاصل نشود رضای سلطان تا خاطرِ بندگان نجوئی *
خواهی که خدای بر تو بخشد - با خلقِ خدای کن نکوئی *
آورده اند - که یکی از ستم دیدگان بر سر او بگذشت - و در حال تباه او تأمل کرد و گفت -

قطعه

نه هر که قوتِ بازو و منصبی دارد بسلطنت بخورد مالِ مردمان بگزاف *
توان بخلق فرو بردن استخوان درشت - ولی شکم بدرد - چون بگیرد اندر ناف *

حکایت ۲۱

مردم آزاری را حکایت کنند - که سنگی بر سرِ صالحی زد * درویش را مجالِ انتقام نبود *
سنگ را با خود همیداشت تا وقتی که ملک را بر آن لشکری خشم آمد - و در چاه
زندانش کرد * درویش بیامد و سنگ بر سرش کوفت * گفتا - تو کیستی ؟ و این
سنگ بر من چرا زدی ؟ گفت - من فلان - و این سنگ همانست که در فلان تاریخ
بر سر من زدی * گفت - چندین روزگار کجا بودی ؟ گفت - از جاهت اندیشه میکردم -
الکون که در چاهت دیدم - فرصت را غنیمت شمردم - که زیرکان گفته اند -

مثنوی

ناسزائی را چو بینی بختیار - عاقلان تسلیم کردند، اختیار *
چون نداری ناخن درنده تیز - با بدان آن به که کم گیری ستیز *

بابِ اول

قطعه

اگر گنجي کني برءاميان بخش - رسد مر هر گدائي را برنجي *
 چرا نستاني از هريک جوي سيم - که گرد آيد ترا هر روز گنجي *
 ملک زاده روي از بين سخن در هم کشيد - و موافقِ طبعِ بلندش نيامد - و مر اورا
 زجر فرمود و گفت - مرا خداوندِ تعالي مالکِ اين ممالک گردانیده است تا بخورم و
 ببخشم - نه پاسبانم که نگهدارم *

بیت

قارون هلاک شد که چهل خانه گنج داشت - نوشيروان نمود که نام نیکو گذاشت *

حکایت ۲۰

آورده اند که نوشيروان عادل را در شکار گاهي صيدي کباب مي کردند * نمک نبود *
 غلامي را بروستا فرستاد تا نمک آرد * نوشيروان گفت - نمک بقيمت بستان تا بي
 رسمي نشود - و ديه خراب نگردد * گفتند - از اين قدر چه خلل زايد ؟ گفت -
 بنيادِ ظلمِ اول در جهان اندک بوده است - هر که آمد بر آن مزيد کرد - تا بدین
 غایت رسیده *

قطعه

اگر ز باغِ رعيت ملک خوردِ سيبی - بر آورند غلامان او درخت از بين *
 به نيم بيضه که سلطان ستم روا دارد - زنند لشکريانش هزار مرغ بسيخ *

بیت

نماند ستمگر بد روزگار - بماند بر لعنتِ پايدار *

حکایت ۲۱

عالمی را شنيدم که خانهٔ رعيت خراب کرده تا خزانهٔ سلطان آبادان کند - بي خبر از
 قول حکما - که گفته اند - هر که خلق را بيازارد تا دلِ سلطان بدست آرد - خدای
 تعالی همان خلق را برو گمارد - تا دمار از نهاد او بر آرد *

بیت

تش سوزان نکند با سپند - آنچه کند دودِ دل دردمند *

گفت - اللّٰه ! اللّٰه ! چه جاي اين سخنست !

بيت

گر بر سر و چشم من نشيني - نازت بکشم - که نازيني *

في الجملة بنستتم و از هر دري سخن در پيوستم تا حديث زلت ياران در مدين
آمد * گفتم -

قطعه

چه جرم ديد خداوند سابق الانعام - که بنده در نظر خویش خوار میدارد ؟

خداي راست مُسلم بزرگي و الطاف - که جرم بيند و نان بر قرار میدارد *

حاکم اين سخن را پسنديد و اسبابِ معاشِ ياران فرمود تا باز بر قاعده ماضي مهيا
دارند - و مؤنتِ اَيامِ تعطيل را وفا کنند * شکرِ نعمت بگفتم - و زمينِ خدمت
بپوسيدم - و عُذرِ جسارت خواستم و در حال بيرون آمدم و گفتم -

قطعه

چو كعبه قبله حاجت شد - از ديار بعيد رَوند خلق بدیدارِ اوبسي فرسنگت *
ترا تحمّل امثال ما ببايد كرد - که هیچکس نزد بر درختِ بي بر سنگ *

حكايت ۱۹

ملك زاده گنج فراوان از پدر ميراث يافت * دستِ كرم بر كشاد و دانه سخاوت
بداد و نعمتِ بي دريغ بر سپاه و رعيت بريخت *

قطعه

نياسايد مشام از طبله عود - بر آتش نه که چون عنبر ببويد *

بزرگي بايدت - بخشندگي کن ! که تا دانه نيفشاني نرويد *

يکي از جلساي بي تدبير نصيحتش آغاز کرد - که مُلُوكِ پيشين مر اين نعمت را
بسعي اندوخته اند و براي مصلحتي نهاده - دست از اين حرکت کوتاه کن - که واقعه
در پيشست و دشمنان در کمين - نبايد که بوقتِ حاجت درماني

بابِ اوّل

فِي الْجُمْلَةِ بِأَنْوَاعِ عُقُوبَتِ گُرفتار بودم - تا درین هفته - که مَرْدَهٗ سَلَامَتِ حُجَّاجِ بِرَسید -
از بُدِ گِرَانِمِ خَلَاصِ کردند و مِلْکِ مَوْرُوثِمِ خَاصِّ * گفتم - مَوْعِظَهٗ مِنْ قَبُولِ نَکَرْدِي -
که گفتم - عَمَلِ پادشاهان چون سَفَرِ دِرِیَاسَتِ سَوْدَمَنْدِ وَ خُضْرَنَاکِ - یَا گَنجِ بَرِگِیَرِي یَا دَرِ
تَلَاطُمِ امواجِ بِمِیَرِي *

بیت

یَا دُرْ بِهَرِ دُو دَسْتِ کَنْدِ خَوَاجَهٗ دَرِ کَنارِ - یَا مَوْجِ رُوزِي اَفْگَنْدَشِ مُرْدَهٗ بَرِ کَنارِ *
مَصْلَحَتِ نَدیدِمِ از بِنِ بَیْشِ رِیْشِ دِرُویْشِ رَا بَنِیْشِ مَلَامَتِ خَرَاشِیدِنِ وَ نَمَکِ
پَاشِیدِنِ - بَدِیْنِ دُو بَیْتِ اخْتِصَارِ کَرْدِمِ -

قطعه

نَدَانَسْتِي کِه بِنِی بَنْدِ بَرِ پَایِ - چو دَرِ گوشتِ نِیامِدِ پَنْدِ مَرْدُمِ ؟
دُگَرِ رَهٗ گَرِ نَدَارِي طَاقَتِ نِیْشِ - مَکِنِ اَنگِشَتِ دَرِ سَوْرَاخِ کَرْدِمِ *

حکایت ۱۸

تَنِي چَنْدِ دَرِ صُحْبَتِ مِنْ بُوْدَنْدِ - ظَاهِرِ اِیْشَانِ بَصَالِحِ آراستَهٗ وَ باطنِ بَفْلَاحِ پِیراستَهٗ *
یَکِي از بزرگانِ دَرِ حَقِّ اِیْنِ طَائِفَهٗ حَسَنِ ظَنِّ بَلِیغِ دَاشَتِ - و اِدْرَارِي مَعِیْنِ کَرْدَهٗ *
مَگَرِ یَکِي از اِیْشَانِ حَرِکَتِي کَرْدِ کِه مَنَاسِبِ حَالِ دِرُویْشَانِ نَبُوْدِ * ظَنِّ اَنِ شَخْصِ
فَاسِدِ شَدِ - وَ بَا زَارِ اِیْنَانِ کَاسِدِ * خَوَاسْتَمِ تا بِطَرِیْقِي کَفَافِ یَارَانِ مُسْتَخْلَصِ کُنَمِ *
آهَنْگِ خَدَمَتِشِ کَرْدِمِ * دِرِ بَانِمِ رَهَا نَکَرْدِ وَ جَفَا گُفَتِ * مَعذُورِشِ دَاشْتَمِ - کِه
لَطِیْفَانِ گُفْتَهٗ اَنْدِ -

قطعه

دِرِ مِیَرِ وَ وَزِیَرِ وَ سُلْطَانِ رَا بِي وَ سَیْلِتِ مَگَرِ پِیْرَامِ *
سَگِ وَ دِرِ بَانِ چو یَا فَنْدِ غَرِیْبِ - اِیْنِ گَرِیْبَانِ گُرْفَتِ وَ اَنِ دَا مَنِ *
چَنْدَانِکِه مَقَرِّ بَانِ حَضْرَتِ اَنِ بَزَرْگِ بَرِ حَالِ مِنْ وَ قُوفِ یَا فَنْدِ - بَا کَرَامِ دَرِ آوَرْدَنْدِ .
بَرْتَرِ مَقَامِي مَعِیْنِ کَرْدَنْدِ - اَمَّا بَتَوَاضُعِ فَرُوتَرِ نَشِیْتَمِ وَ گُفْتَمِ -

بیت

سَگَازِ - کِه بَنْدَهٗ کَمِیْنِمِ - تا دَرِ صَفِّ بَنْدِگَانِ نَشِیْنِمِ *

قطعه

دوست مشمار آن که در نعمت زند دلبیاری و برادر خواندگی *

دوست آن باشد که گیرد دستِ دوست در پریشان حالی و درماندگی *

دیدم که متغیر میشود - و نصیحت من بغرض میشنود - بنزدیک صاحب دیوان رفتم -
بسابقه معرفتی که در میان ما بود - صورتِ حالش بگفتم و اهلیت و استحقاقش بیان
کردم - تا بکاری مختصرش نصب کردند * روزی چند برین بر آمد * لطفِ طبعش را
بدیدند و حسن تدبیرش را بیسندیدند * کارش از آن در گذشت و بمرتبه والا تر از آن
متمم گشت * همچنین نجم سعادتش در ترقی بود تا باوچ ارادت رسید - و مقرب
حضرت سلطان گشت - و مشار الیه و معتمد علیه شد * بر سلامتِ حالش شادمانی
کردم و گفتم -

بیت

ز کار بسته میندیش و دل شکسته مدار! که آب چشمه حیوان درون تاریکیست *

شعر

أَلَا لَا تَحْزَنَنَّ أَخَا الْبَلِيَّةِ! فَلِلرَّحْمَنِ الطَّافُ خَفِيَّةٌ *

بیت

منشین ترش تو از گردشِ ایام - که صبر - گرچه تلخست - ولیکن بر شیرین دارد *
در آن مدت مرا با طائفه یاران اتفاقی سفر حجاز افتاد * چون از زیارت مکه باز
آمدم - دو منزل استقبال کرد * ظاهر حالش را دیدم پریشان و بر هیأت درویشان *
گفتم - که حال چیست ؟ گفت - چنانکه تو گفتی - طائفه حسد بُردند و بخیانتم
منسوب کردند - و ملک - دَم مُلْکُ! در کشف حقیقت آن استقصاء نفعود - و یاران
قدیم و دوستان صمیم از کلمه حق خاموش گردیدند و صحبت دیرینه فراموش کردند *

قطعه

نه بینی که پیش خداوند جاه - ستایش کزان دست بر سر نهاده *

وگر روزگارش در آرد ز پای - همه عالمش پای بر سر نهند *

بابِ اوّل

گفت - این سخن موافقِ حالِ من ننگتی - و جوابِ سؤالِ من نیاوردی * نشنیده که گفته اند - هر که خیانت نرزد دهنش از حساب نلزد *

بیت

راستی موجبِ رضایِ خداست - کس ندیدم که گم شد از رهِ راست *
و حکما گفته اند - چهار کس از چهار کس بجان آیند - خراجی از سلطان - دزد از پاسدان - و فاسق از غماز - و روسپی از محتسب * آنرا که حساب پاکست از محاسبه چه پاکست ؟

قطعه

مکن فراخ روی در عمل - اگر خواهی که وقتِ رفعِ تو باشد مجالِ دشمنِ تنگ *
توپاک باش ! و مدار - ای برادر - از کس باک ! زند جامه ناپاک گاداران بر سنگ *
گفتم - حکایتِ آن رُویه مناسبِ حالِ تست که دیدندش گریزان - واقان و خیزان میرفت * کسی گفتش - چه آفتست که هیچچندین محافقتست ؟ گفت - شنیده ام که سُتران را بسُخره میگیرند * گفتند - ای سفیه ! سُتر را با تو چه مناسبتست ؟ و ترا با او چه مشابَهت ؟ گفت - خاموش - اگر حسودان بغرض گویند که این هم سُترِ بچه است - و گرفتار آیم - کرا غمِ تخلیصِ من باشد ؟ و تا تریاق از عراق آورده شود - مار گزیده مرده بود * ترا همچنان فضل است و دیانت و تقوی و امانت - و لیکن مُتَعَدِّدان در کمینند و مدعیان گوشه نشین - اگر آنچه حُسنِ سیرتِ تست - بخلافِ آن تقریر کنند - در معرضِ خطابِ پادشاهِ اُفتی * در آن حالتِ کرا مجالِ مقال باشد ؟ پس مصلحتِ آن می بینم - که مُلکِ قناعت را حراست کُنی و ترکِ ریاستِ گوئی - که عافان گفته اند -

بیت

بدریا در منافع بیشمارست - زگر خواهی - سلامت بر کنارست *
رفیق چون این سخن بشنید - بهم بر آمد و روی در هم کشید و سخنانِ رنجش آمیز گفتن گرفت - که این چه عقل است و کیفیت و فهم و درایت ؟ و قولِ حکما درست آمد - که گفته اند - دوستان در زندان بکار آیند - که بر سفره همه دشمنان دوست نمایند *

که از تلون طبع پادشاهان پر حذر باید بود - که وقتی بسلامی برنجند و گاهی بدشنامی خلعت دهند - و گفته اند - که ظرافت بسیار هنر ندیمان است و عیب حکیمان *

بیت

تو بر سر قدر خویش میباش و وقار - بازی و ظرافت بندیمان بگذار *

حکایت ۱۷

یکی از رفیقان شکایت روزگار نمساعد بنزدیک من آورد و گفت - کفاف اندک دارم و عیال بسیار - و طاقبت بار فاقه نمی آرم - و بارها در دام می آید که باقلیمی دیگر نقل کنم - تا بهر صفت زندگانی کرده آید - و کسی را بر نیک و بد من اطلاع نباشد *

بیت

بس گرسنه خفت و کس ندانست که کیست *

بس جان بلب آمد که برو کس نگریست *

باز از شماتت اعدا می اندیشم که بطعنه در قفای من بخندند - و سعی مرا در حق عیال بر عدم مروت حمل کنند و گویند -

قطعه

به بین آن بی حمیت را - که هرگز نخواهد دید روی نیک بختی *

تن آسانی گزیند خویشتر را - زن و فرزند بگذارد بسختی *

و در علم محاسبه - چنانکه معلومست - چیزی دانم * اگر به عونت شما جهتی معین شود که موجب جمعیت خاطر باشد - بقیه عمر از عهده شکر آن بیرون نتوانم آمد * گفتم - ای برادر - عمل پادشاهان دو طرف دارد - امید نان و بیم جان - و خلاف رای خردمندانست بامید نان در بیم جان افتادن *

قطعه

کس نیاید بخانه درویش - که خراج زمین و باغ بده !

یا بتشویش غصه راضی شو - با جگر بند پیش زاغ بنه !

باب اول

نمید زن بگرو * سلطان که زبر با سپاهی بخیلی کند - با او بجان جوانمردی نتوان کرد *

بیت

ز ربه مرد سپاهی را تا سر بدهد - و گرش زر ندهی - سر بنهد در عالم *

شعر

إِذَا شَبَعَ الْكَمِيُّ يَصُولُ بَطْشًا - وَ خَاوِي الْبَطْنُ يَبْطُشُ بِالْفَرَارِ *

حکایت ۱۵

یکی از وررای مغزول شده بحلقه درویشان در آمد - و برکت صحبت ایشان در وی اثر کرد و جمعیت خاطرش دست داد * ملک بار دیگر با وی دل خوش کرد و عملش فرمود * قبول نکرد و گفت - مغزولی به که مشغولی *

رباعی

آنان که بکنج عافیت بنشستند - دندان سگ و دهان مردم بستند -
کاغذ بدریدند و قلم بشکستند - وز دست و زبان حرف گیران رستند *
ملک گفت - هر آئینه مارا خردمند کافی باید که تدبیر مملکت را شاید * گفت -
نشان خردمند کافی آنست که بچنین کارها تن در ندهد *

بیت

همای بر همه مرغان از آن شرف دارد - که اُسْتُخْوَان خورد و طائری نیاز دارد *

حکایت ۱۶

سیاه گوش را گفتند - ترا ملازمت شیر بچه سبب اختیار افتاد ؟ گفت - تا فضله صیدش میخورم و از شر دشمنان در پناه صولتش زندگانی میکنم * گفتند - اکنون که بظال حمایتش در آمیدی و بشکر نعمتش اعتراف نمودی - چرا نزدیکتر نیایی - تا در حلقه خاصانت در آورد و از بندگان مخلصانت شمارد ؟ گفت - همچنان از بطش وی ایمن نیستم *

بیت

اگر صد سال گبر آتش فروزد - چو یکدم اندران افتد - بسوزد *
گاه افتد که ندیم حضرت سلطان زر بیابد - و گاه باشد که سرش برود - و حکما گفته اند -

بابِ اوّل

ملک گفت - این گدایی شوخ چشم مُبذّر را - که چندین نعمت باندک مدت بر انداخت - برانید! که خزینۀ بیت المال لُقمۀ مساکینست - نه طُعمۀ اِخوان الشّیاطین *

بیت

ابلهی کو روز روشن شمعِ کافوری نهد -

زود باشد کش بشبِ روغن نباشد در چراغ *

یکی از وزرای ناصح گفت - ای خداوندِ روی زمین! مصلحت آن می بینم که چنین کسانرا وجهِ کفاف بتفاریقِ مُجری باید داشت - تا در نفقۀ اِسراف نکنند * اما آنچه فرمودی از زجر و منع - مناسبِ سیرتِ اربابِ همت نیست یکی را بلطف امیدوار گردانیدن و باز بنومیدی خسته خاطر گردانیدن *

بیت

بروی خود در اِطماع باز نتوان کرد * چو باز شد - بدرستی فراز نتوان کرد *

بیت

مُرغ جائی پرد که چینه بود - نه بجائی رود که چپی نبود *

قطعه

کس نبیند که تشنگانِ حجاز بلبِ آب شور گرد آیند *
هر گجا چشمه بود شیرین - مردم و مُرع و مور گرد آیند *

حکایت ۱۴

یکی از پادشاهانِ پیشین در رعایتِ مملکت سُستی کردی و لشکر بسختی داشتی *
لاجرم دشمنی صعب روی نمود - همه پشت دادند و روی بگربز نهادند *

مثنوی

چو دارند گنج از سپاهی دریغ - دریغ آیدش دست بُردن به تیغ *
چه مردی کند در صفِ کارزار - که دستش تهی باشد از روزگار؟

یکی از آنان که غدر کردند با من دوستی داشت * ملامتش کردم و گفتم - دوست
و ناسپاس و سِفله نا حق شناس که باندک تغیرِ حال از مخدومِ قدیم بر گردد و حقوقِ
نیمتِ سالها در نوردد * گفت - اگر بکرم معذور داری شاید - که اسپم بی جو بود و

بابِ اوّل

قطعه

ظالمی را خفته دیدم نیم روز - گفتم - این فتنه است - خوابش برده به *
آنکه خوابش بهتر از بیداریست - آنچنان بد زندگانی مرده به *

حکایت ۱۳

یکی از ملوک را شنیدم - که شبی در عشرت روز کرده بود و دریایان مسنی همیگفت -

بیت

مارا بجهان خوشتر ازین یکدم نیست - کرنیک و بد اندیشه و از کس غم نیست *
درویشی برهنه بسرما برون خفته بود - بشنید و گفت -

بیت

ای آنکه باقبال تو در عالم نیست ! گیرم که غمت نیست - غم ما هم نیست ؟
ملک را خوش آمد * صرّه هزار دینار از بوزن بیرون داشت و گفت - دامن بدار !
درویش گفت - دامن از کجا آرم ؟ که جامه ندارم * ملک را بر ضعیف حال او رحمت
زیاده گشت - خلعتی بر آن مزید کرد و پیشش فرستاد * درویش آن نقدرا باندک
روزگاری بخورد و پریشان کرد و باز آمد *

بیت

قرار بر کفِ آزادگان نگیرد مال - نه صبر در دلِ عاشق - نه آب در غربال *
در حالتی که ملک را پروای او نبود - حالش بگفتند * ملک بهم بر آمد و روی در هم
کشید * و از اینجا ست که گفته اند اصحابِ فطنت و خبرت - که از حدّت و صولتِ
پادشاهان پُر حذر باید بود - که غالب همتِ ایشان بمُعظّماتِ اُمورِ مملکت متعلّق
باشد - و تحمّلِ اِزدحامِ عوام نکنند - گاهی بسلامی برنجند و وقتی بدشنامی خلعت
دهند *

مثنوی

حرامش بود نعمتِ پادشاه - که هنگامِ فرصت ندارد نگاه *
عجّال سخن تا نبینی ز پیش - به بیهوده گفتن مبر قدرِ خویش *

آنگاه روی بمن کرد و گفت - از آنجا که همتِ درویشان است و صدقِ معاملهٔ ایشان -
توجهِ خاطر همراه من کنید - که از دشمنِ صعب اندیشناکم * گفتمش - بر رعیتِ
ضعیفِ رحمت کنی - تا از دشمنِ قوی زحمت نه بینی *

نظم

ببازوانِ توانا و قوتِ سرِ دست - خطاست پنجهٔ مسکینِ ناتوان بشکست *
نترسد آن که بر افتادگان نبخشاید - که گرز پاي در آید - کسش نگیرد دست ؟
هر آن که تخمِ بدی کشت و چشمِ نیکی داشت - دماغِ پییده پُخت و خیالِ باطل بست *
ز گوشِ پنبه برون آر و دادِ خلق بده ! و گر تومی ندهی داد - روزِ دادی هست *

مثنوی

بني آدم اعضا یکدیگرند - که در آفرینش زیك جوهرند *
چو عضوی بدرد آورد روزگار - دگر عضوهارا نمائند قرار *
تو کز محنتِ دیگران بی غمی - نشاید که نامت نهند آدمی *

حکایت ۱۱

درویشی مُستجابُ الدَّعوة در بغداد پدید آمد * حجاج بن یوسف را خبر کردند *
بخواندش و گفت - مرا دعای خیر کن ! گفت - خدایا ! جانِش بستان ! گفت - از
بهرِ خدا این چه دعاست ؟ گفت - این دعای خیرست ترا و جُمْلَهٔ مسلمانان را *
گفت - چگونه ؟ گفت - اگر بمیری - خلق از عذابِ تو برهند - و تو از گدنان *

مثنوی

ای زبردستِ زبردست آزار ! گرم تا کی بمائند این بازار ؟
بچه کار آیدت جهان داری ؟ مُردنت به که مردم آزاری *

حکایت ۱۲

یکی از ملوکِ بی انصاف پارسائی را پرسید - از عبادتِها کدام فاضلترست ؟ گفت - ترا
خوابِ نیم روز - تا در آن یک نفسِ خلق را نیازاری *

بابِ اوّل

قطعه

از آن کز تو ترسد بترس - ای حکیم ! و گر با چو او صد بر آئی بجنگ *
 نه بینی که چون گریه عاجز شود - بر آرد بچنگال چشم پلنگ ؟
 از آن مار بر پای راعی زند - که ترسد سرش را بکوبد بسنگ *

حکایت ۹

یکی از ملوک عرب رنجور بود در حالتِ پیری - امید از زندگانی قطع کرده * ناگاه
 سواری از در در آمد و گفت - بشارت باد مر ترا ! که فلان قلعه را بدولتِ خداوندی
 کُشادیم و دشمنان را اسیر گرفتیم - و سپاه و رعیتِ آن طرف بجملگی مطیع فرمان
 شدند * ملک نفسی سرد بر آورد و گفت - این مُژده مرا نیست - دشمنانم راست -
 یعنی وارثانِ مُلک را *

قطعه

درین امید بسر شد - دریغ ! عمرِ عزیز - که آنچه در دلم است از درم فراز آید *
 امید بسته بر آمد - ولی چه فائده ؟ ز آنک امید نیست که عمر گذشته باز آید *

قطعه

کوسِ رحلت بکوفت دستِ اجل * ای دو چشم ! وداع سر بکنید !
 ای کف دست و ساعد و بازو ! همه تدویع یکدیگر بکنید !
 بر من افتاده دشمن گام - آخر - ای دوستان ! گذر بکنید !
 روزگارم بشد بنادانی - من نکردم - شما حذر بکنید !

حکایت ۱۰

بر بالینِ تربتِ یحیی (علیه السلام) معتکف بودم در جامعِ دمشق * یکی
 از ملوک عرب که به بی انصافی معروف بود - زیارت آمد و نماز گذارد و حاجت
 خواست *

بیت

درویش و غنی بنده این خاك درند - و آنان که غنی ترند محتاج ترند *

قطعه

پادشاهی کو روا دارد ستم بر زیردست - دوستدارش روزِ سختی دشمن زور آوردست *
 بارِ عیّت صلح کن وز جنگِ خُصم ایمن نشین - زان که شاهنشاهِ عادل را رعیت لشکرست *

حکایت ۷

پادشاهی باغلامی عجمی در کشتی نشسته بود - و غلام هرگز دریا ندیده و محنتِ کشتی نیازموده - گریه و زاری آغاز نهاد - و لرزه بر اندامش افتاد * چندانکه مَلطفت کردند - آرام نگرفت * ملک را عیش ازو منقّص شد - چاره ندانست * حکیمی در آن کشتی بود * ملک را گفت - اگر فرمائی - من او را بطریقی خاموش گردانم * گفت - غایتِ لطف و کرم باشد * بفرمود تا غلام را بدریا انداختند * باری چند غوطه بخورد - از آن پس مویش بگرفتند و سویی کشتی آوردند * بهر دودست در سگانِ کشتی در آویخت * چون ساعتی بر آمد - بگوشه بنشست و قرار گرفت * ملک را پسندیده آمد - و گفت - اندرین چه حکمت بود ؟ گفت - اولِ محنتِ غرق شدن نیازموده بود و قدرِ سلامتِ کشتی نمیدانست * همچنین قدرِ عافیت کسی داند که بمصیبتی گرفتار آید *

قطعه

ای سیر ! ترا نانِ جویں خوش نماید - معشوقِ منست آن که بنزدیکِ تو زیشتست *
 حورانِ بهشتی را دوزخِ بُودِ اعراف * از دوزخیان پرس - که اعراف بهشتست *

بیت

فرقت میانِ آن که یارش در بر با آن که دو چشمِ انتظارش بر در *

حکایت ۸

هُرمز را گفتند - که از وزیران پدر چه خطا دیدی که بند فرمودی ؟ گفت - خطائی معلوم نکردم - ولیکن دیدم که مهابتِ من در دلِ ایشان بیکرانست - و بر عهدِ من اعتمادِ کُلی ندارند - ترسیدم که از بیمِ گزندِ خویش آهنگِ هلاکِ من کنند - پس قولِ حکمارا کاربستم - که گفته اند -

باب اول

حکایت ۶

یکی از ملوکِ عجم را حکایت کنند - که دستِ تطاولِ بمالِ رعیتِ دراز کرده بود و جور و اذیتِ آغاز - تا بحدّی که خلق از مکائدِ ظلمش بجان آمده بودند و از کُربتِ جورش راهِ غُربت گرفتند * چون رعیت کم شد - و اِرتفاعِ ولایتِ نقصان پذیرفت - خزینة تهی ماند - و دشمنان از هر طرف رور آوردند *

قطعه

هر که فریاد رسِ روزِ مصیبت خواهد - گو - در ایامِ سلامت بجوانمردی کوش !
بندۀ حلقه بگوش ار نوازِ برود * لُطف کن لطف - که بیگانه شود حلقه بگوش *
باری در مجلسِ او کتابِ شاهنامه همی خواندند - در زوالِ مملکتِ ضحاک و عهدِ فریدون * وزیرِ ملک را پرسید - که فریدون گنج و حشم نداشت - ملک چه گونه برو مقرر شد ؟ گفت - چنانکه شنیدی - خلقی بتعصبِ برو گرد آمدند و تقویت کردند - پادشاهی یافت * وزیر گفت - ای ملک ! چون گرد آمدنِ خلق موجبِ پادشاهیست - تو مر خلق را چرا پریشان میکنی ؟ مگر سرِ پادشاهی نداری *

بیت

همان به که لشکر بجان پروری - که سلطان بلشکر کند سروری *
ملک گفت - موجبِ گرد آمدنِ سپاه و رعیت چیست ؟ گفت - پادشاه را کرم باید - تا برو گرد آیند - و رحمت - تا در سایۀ دولتش ایمن نشینند - و ترا ازین هر دو یکی نیست *

مثنوی

نکند جور پیشه سلطانی - که نیاید ز گُرگ چربانی *
پادشاهی که طرحِ ظلم فکند - پای دیوارِ ملک خویش بکند *
ملک را پندِ وزیرِ ناصحِ موافقِ طبع نیامد - روی ازین سخن درهم کشید و بزدانش فرستاد *
بسی بر نیامده بود که بنی عم سلطان بمنازعت برخاستند و ملک پدر خواستند * قومی که از دستِ تطاولِ او بجان آمده بودند و پریشان شده - بر ایشان گرد آمدند و تقویت کردند - تا ملک از تصرفِ او بدر رفت و براینان مقرر شد *

فقطه

زمینِ شور سُنْبُل بر نیارد - درو تخمِ عمل ضائعِ مگردان !
 نِکُوئی با بدان کردن چنانست که بد کردن بجائی نیکِ مردان *

حکایت ۵

سرهنگِ زاده را بر درِ سرایِ اُغْلَمَش دیدم - که عقل و کیاستی و فهم و فراستی زائدُ الوصف داشت * هم از عهدِ خردی آثارِ بزرگی در ناصیه او پیدا - و لمعانِ انوارِ زیرکی در جبینش مبین *

بیت

بالای سرش - زهوشمندی - می تافت ستاره بلندی *
 فی الجملة مقبولِ نظرِ سلطان آمد - که جمالِ صورت و کمالِ معنی داشت - و حکما گفته اند - توانگری بدلت - نه بمال - و بزرگی بعقلست - نه بسال *

بیت

کودکی کو بعقل پیر بود - نزدِ اهلِ خرد کبیر بود *
 ابنایِ جلس بر منصب او حسد بُردند و بخیانتی متهمش کردند و در کشتن او سعی بی فائده نمودند *

مصراع

دشمن چه کند چون مهربان باشد دوست ؟
 مِلکِ پُرسید - که موجبِ خصمی اینان در حقّ تو چیست ؟ گفت - در سایه دولتِ خداوندی - دامِ مُلکه ! همگانرا راضی کردم مگر حسود - که راضی نمیشودن الا بزوالِ نعمتِ من - و اقبالِ دولتِ خداوندی باقی باد !

قطعه

توانم آن که نیازم اندرونِ کسی * حسود را چه کنم ؟ کو زِ خود برنجِ درست *
 بمیر - نابری - ای حسود ! کینِ رنجیست که از مشقتِ آن جز بمرگ نتوان رست *

قطعه

شورِ بختانِ بارزو خواهند مقبِلان را زوالِ نعمت و جاه *
 گر نبیند بروزِ شیره چشم - چشمه آفتاب را چه گناه ؟
 راست خواهی - هزار چشم چنان کور بهتر که آفتاب سیاه *

باب اول

قطعه

پسرِ نوح با بدان بنیشت - خاندانِ نبوتش گم شد *

سگِ اصحابِ کُف روزی چند بی نیکان گرفت و مردم شد *

این بگفت و طائفه از ندامتِ ملک با وی بشفاعت یار شدند - تا ملک از سرِ خون
او در گذشت و گفت - بخشیدم - اگرچه مصلحت ندیدم *

رباعی

دانی که چه گفت زال با رستم گرد! دشمن نتوان حقیر و بیچاره شمرد *

دیدیم بسی آب ز سر چشیده خرد - چون بیشتر آمد - شتر و بار ببرد *

فی الجمله پسر را بنار و نعمت پرورند و استادِ ادیب را بتربیت او نصب کردند -
تا حسنِ خطاب و ردّ جواب و سائرِ آدابِ خدمتِ ملوکش در آموخت و در نظر
همگان پسندیده آمد * روزی وزیر از شمائل او در حضرتِ ملک شمه می‌گفت - که
تربیتِ عاقلان در وی اثر کرده و جهلِ قدیم از جِلّت او بدر رفته و خویِ خردمندان
گرفته * ملک از این سخن تبسم کرد و گفت -

بیت

غُذِیْتَ بِدَرِّنا وَ نَشَأْتَ فِینا - فَمَنْ أَنْبَاكَ أَنَّ ابْنَ ذِئْبٍ ؟

إِذَا كَانَ الطَّبَاعُ طِبَاعَ سُوءٍ - فَلَيْسَ بِنَافِعٍ أَدَبُ الْإِدِیبِ *

بیت

عاقبتِ گرگ زاده گرگ شود - گرچه با آدمی بزرگ شود *

سالی دو برین بر آمد - طائفه آوایش محلت در او پیوستند و عقدِ موافقت بستند -
تا بوقتِ فرصت وزیر را با هر دو پسرش بگشت و نعمتِ بی‌قیاس برداشت و در
مغاره دزدان بجای پدر بنیشت و عاصی شد * ملک دستِ تحقیر بدندان گرفت و گفت -

قطعه

شمشیرِ نیک ز آهن بد چون کند کسی ؟ ناکس بتربیت نشود - ای حکیم ! کس *

باران که در لطافتِ طبعش خلاف نیست - در باغِ لاله روید و در شوره بوم خس *

بابِ اول

بیت

(قُصِ خورشید در سیاهی شد - یونس اندر دَهانِ ماهی شد)
 مردانِ دِلاور از کمین گاه بدر جستند و دستِ یکان یکان بر کُتف بستند و بامدادان
 همه را بدرگاهِ مِلک حاضِر آوردند * مِلک همگان را اشارت بکُشتن فرمود * اتفاقاً در آن
 میان جوانی بود - که میوه عُنُقوانِ شبابش نَر رسیده و سبزه گلستانِ عِذارش اَم
 دمیده * یکی از وزرا پایه تَخْتِ مِلک را بوسه داد و روی شفاعت بر زمین نهاد
 و گفت - این پسر هنوز از باغِ زندگانی بر نخورده است و از رِبعانِ جوانی تمتع نیافته -
 توقعِ بکرم و اخلاقِ خداوندی آنست - که ببخشیدنِ خون او بر بنده مِتت نهند *
 مِلک روی ازین سخن در هم کشید - و موافقِ رایِ بلندش نیامد - و گفت -

بیت

پرتو نیکان نگیرد هر که بُنیادش بدست * تربیت نا اهل را چون گردگان بر گنبدست *
 نسلِ فسادِ اینان مُنقطع کردن اولیتر ست - و بیخِ تبار ایشان بر آوردن عینِ مصلحت -
 که آتش نشانند و اخگر گذاشتن - و افعی کُشتن و بچه نگاهداشتن - کار خردمندان
 نیست *

قطعه

ابر گر آبِ زندگی بارد - هرگز از شاخِ بید بر نخوری *
 با فرومایه روزگار مبر - کز نَبِ بوریا شکر نخوری *

وزیر چون این سخن بشنید - طوعاً و کرهاً به پسندید - و بر حُسنِ رایِ مِلک آفرین کرد
 و گفت - آنچه خداوند - دامِ مُلکه ! فرمود عینِ صوابست و مسئله بیجواب - ولیکن
 حقیقت آنست - که اگر در سِلکِ بدان تربیت یافتی طبعیتِ ایشان گرفتگی و یکی
 از ایشان شدی * اما بنده امیدوارست که بصحبتِ صالحان تربیت پذیرد و خوی
 خردمندان گیرد - که هنوز طفلست - و سیرتِ بگی و عِنادِ آن گروه در نهاد او مُتمم
 نشده - و در حدیثست - مَا مِنْ مَوْلُودٍ اِلَّا وَ قَدْ یُولَدُ عَلَی الْفِطْرَةِ نَابِوَاهٍ یَهُودَیْهِ اَوْ نَصْرَانیهِ اَوْ
 مَجَسَّانَهِ *

بیت

کس نیاید بزیر سایهٔ بوم - و ره‌ها از جهان شود معدوم *
 پدر را ازین حال آگهی دادند * برادرانش را بخواند و گوشمالی بواجبی بداد * پس هر
 یکی را از اطراف بلاد حصهٔ معین کرد - تا فتنه بنشست و نزاع برخاست - که گفته
 اند - ده درویش در گلیمی بخسپند و دو پادشاه در اقلیمی نگنجند *

قطعه

نیم نانی گر خورد مرد خدای - بیدل درویشان کند نیمی در *
 هفت اقلیم ار بگیرد پادشاه - همچنان در بند اقلیمی دگر *

حکایت ۴

طایفهٔ دزدان عرب بر سر کوهی نشسته بودند و منفذ کاروان بسته - و رعیت بلدان
 از مکائد ایشان مرهوب و لشکر سلطان مغلوب - بحکم آنکه ملاذی منیع از قلعهٔ کوهی
 بدست آورده بودند و ملجا و ماوای خود ساخته * مدبران ممالک آن طرف در
 دفع مضرت ایشان مشورت کردند - که اگر این طایفه همبرین نسق روزگاری مداومت
 نمایند - مقاومت ممتنع گردد *

مثنوی

درختی که اکنون گرفتست پای - به نیروی شخصی بر آید ز جای *
 وگر همچنان روزگاری هلی - بگردنش از بیخ بر نگسلی *
 سر چشمه شاید گرفتن ببیل - چو پُر شد نشاید گذشتن ببیل *
 سخن برین مقرر شد که یکی را بتجسس ایشان بر گماشتند و فرصت نگاه می داشتند
 تا وقتی که بر سر قومی رانده بودند و بقعه خالی مانده * تنی چند از مردان وقعه
 دیده و جنگ آزموده را بفرستادند - تا در شعب جبل پنهان شدند * شبانگاه - که
 دزدان باز آمدند سفر کرده و غارت آورده - رخت غنیمت بنهادند و سلاح ازتن
 بکشادند * نخستین دشمنی که بر سر ایشان تاختن آورد خواب بود * چندانکه پاسی از
 شب بگذشت -

پدر بخندید - و ارکانِ دولت به پسندیدند - و برادران بجان رنجیدند *

قطعه

تا مرد سُخنی نگفته باشد - عیب و هنرش نهفته باشد *

هر بیشه گمان مبر که خالیست - شاید که پلنگ خفته باشد *

شنیدم که ملک را در آن مدت دشمنی صعب روی نمود * چون لشکر از هر دو طرف روی در هم آوردند و قصدِ مبارزت کردند - اوّل کسیکه اسپ در میدان جهانید آن پسر بود - و می گفت -

قطعه

آن نه من باشم که روز جنگ بینی پشت من -

این منم کاندر میانِ خاک و خون بینی سري *

آنکه جنگ آرد بخون خویش بازی میکند -

روز میدان آنکه بگریزد - بخون لشکري *

این بگفت و بر سپاه دشمن زد و تنی چند از مردانِ کاری بینداخت * چون پیش پدر باز آمد - زمین خدمت ببوسید و گفت -

قطعه

ای که شخصِ منت حقیر نمود ! تا دُرشتی هنر نه پنداری *

اسپِ لاغر میان بکار آید روز میدان - نه گاوِ پرواری *

آورده اند که سپاه دشمن ببقیاس بود و اینسان اندک * جماعتی آهنگِ گریز کردند * پسر نعره زد و گفت - ای مردان ! بکوشید - تا جامه زنان نپوشید ! سوارانرا بگفتنِ او تهوّر زیاده گشت و بیکبار حمله بردند * شنیدم که هم در آن روز بر دشمن ظفر یافتند * ملک سر و چشمش ببوسید و در کنار گرفت و هر روزش نظر بیش می کرد - تا ولی عهد خویش گردانید * برادرانش حسد بُردند و زهر در طعامش کردند * خواهرش از غرّه بدید و در چرخه برهم زد * پسر بفراست دریافت - و دست از طعام باز کشید و گفت - محالست که هنرمندان بمیزند و بی هنران جای ایشان گیرند *

باب اول

مکن تکیه بر مُلکِ دُنیا و پُشت - که بسیار کس چونتو پرورد و کُشت *
چو آهنگ رفتن کند جان پاک چه بر تخت مُردن - چه بر روی خاك؟

حکایت ۲

یکی از مُلُکِ خُراسان سُلطان محمود سُبُکْتِگین را بخواب دید بعد از وفاتِ او بعد
سال - که جُمْلَه وجود او ریخته بود و خاك شده - مگر چشمانش - که همچنان در
چشم خانه همی گردیدند و نظر میکردند * سائر حُکما از تاویلِ آن خواب عاجز ماندند -
مگر درویشی - که بجای آورد و گفت - هنوز چشمش نگرانست که مُلکش با
دگرانست *

نظم

بس نامور بزیر زمین دفن کرده اند کز هستیش بروی زمین يك نشان نماند *
و آن پیر لاشه را که سپردند زیر خاك - خاکش چنان بخورد کز استخوان نماند *
زندست نام فرخ نوشیروان بعدل - گرچه بسی گذشت که نوشیروان نماند *
خیری کن - ای فلان! و غنیمت شمار عمر زان پیشتر که بانگ برآید "فلان نماند" *

حکایت ۳

ملک زاده را شنیدم - که کوتاه قد و حقیر بود - و دیگر برادرانش بلند بالا و خوبرو *
باری ملک بکراهیت و استحقار در وی نظر کرد * پسر بفرست و استبصار دریافت و
گفت - ای پدر! کوتاه خردمند به از نادان بلند * هر چه بقامت کِتر بقیمت
بهتر - که - الشَّاةُ نَظِيفَةٌ وَالْفِیلُ جِيفَةٌ *

بیت

اَقَلَّ جِبَالِ الْأَرْضِ طَوْرٌ - وَانَّهُ لَاعَظَمُ عِنْدَ اللَّهِ قَدْرًا وَ مَنْرًا *

قطعه

آن شنیدی - که لاجر دانا گفت روزی بابلهی فریه -
اسپ تازی اگر ضعیف بود - همچنان از طویله خربه *

بابِ اوّل

در سیرتِ پادشاهان

حکایت ۱

پادشاهی را شنیدم - که بشتنِ اسیریِ اِشارتِ کرد * بیچاره در حالتِ نومیدی - بزبانی که داشت - ملک را دُشنام دادن گرفت و سقط گفتن - که گفته اند -

هرکه دست از جان بشوید - هرچه در دل دارد بگوید *

اِذَا يَسَسَ الْاِنْسَانُ - طَالَ لِسَانُهُ - ^{شعر} كَسَنُورٍ مَغْلُوبٍ يَصُولُ عَلَي الْكَلْبِ *

بیت

وَقْتُ ضرورت - چو نماند گُریز - دست بگیرد سر شمشیر تیز *
 مَلِكُ پُرسید - که چه میگوید ؟ یکی از وزرای بیک محضّر گفت - ی خداوند !
 میگوید - كِه وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ - وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ * مَلِك را
 بروی رحمت آمد - و از سر خون او در گذشت * وزیر دیگر - که ضِدّ او بود - گفت -
 ابنايِ جنسِ ما را نشاید در حضرتِ پادشاهان جز بر راستی سچن گفتن * این ملک را
 دُشنام داد - و نا سزا گفت * مَلِك روی از این سُخُن درهم کشید و گفت - مرا آن دروغ
 و ی پسندیده تر آمد از این راست که تو گفتی - که آنرا روی در مصلحت بود - و این را
 بذابر خبائثتی - و خردمندان گفته اند - دروغِ مصلحت آمیز به از راستیِ فتنه انگیز *

بیت

هر که شاه آن کند که او گوید - حَیْف باشد که جُر نگو گوید *

این لطیفه بر طاقِ آیوانِ فریدون نوشته بود *

مثنوی

جهان - ای برادر ! نماند بکس - دل اندر جهان آفرین بند و بس *

مثنوی

در آن مدت که ما را وقتِ خوش بود - ز هجرت شش صد و پنجاه و شش بود *
 مُراد ما نصیحت بود - گفتیم - حواله با خدا کردیم - و رفتیم *
 بابِ اول - در سیرتِ پادشاهان * بابِ دوم - در اخلاقِ درویشان * بابِ سیوم -
 در فضیلتِ قناعت * بابِ چهارم - در فوائدِ خاموشی * بابِ پنجم - در عشق
 و جوانی * بابِ ششم - در ضعف و پیری * بابِ هفتم - در تاثیر تربیت *
 بابِ هشتم - در آدابِ صحبت *

مقدمه

مثنوی

هر که گردن بدعوی افرازد - دشمن از هر طرف برو تازد *
 سعدي افتاده ایست آزاده * کس نیاید بجنگ افتاده *
 اول اندیشه و آنگهی گفتار - پای پیش آمدست پس دیوار *
 نخلبندم ولي نه در بستان - شاهد من ولي نه در کنعان *
 لقمن حکیم را گفتند - حکمت از که آموختی ؟ گفت - از نابینایان - که تا جای نه
 بینند پای نه نهند * قَدِمَ الْخُرُوجَ قَبْلَ الْوُلُوجِ *

مصراع

مردیت بیازمائی و آنگه زن کن *

قطعه

گرچه شاطر بود خروس بجنگ - چه زند پیش باز روئین جنگ ؟
 گربه شیر است در گرفتن موش - لیک موشست در مصاف پلنگ *
 اما با اعتماد سعت اخلاق بزرگان - که چشم از عوائب زبردستان ببوشند - و در افشاء
 جرائم کهتران نکوشند - کلمه چند بطریق اختصار از نوادر و امثال و اشعار و حکایات
 و سیر ملوک ماضیه درین کتاب درج کردیم - و برخی از عمر گرانمایه برو خرج * موجب
 تصنیف کتاب گلستان این بود - و بِاللّهِ التَّوْفِيقُ *

قطعه

بماند سالها این نظم و ترتیب - ز ماهر ذره خاک افتاده جایی *
 غرض - نقشبست کز ما باز ماند - که هستی را نمی بینم بقائی *
 مگر صاحب دلی روزی برحمت - کند در کار درویشان دعائی *
 امان نظر در ترتیب کتاب و تهذیب ابواب ایجاز سخن مصلحت دید - تا این روضه
 رمفا و حدیقه علیا چون بهشت بهشت باب اتفاق افتاد * ازین سبب مختصر آمد -
 تا بماللت نینجامد - و الله الموفق^و لاتمامه *

برخی از آن تهاون و تکاسل روا دارند - هر آینه در معرض خطاب آیند و در محمل عتاب - مگر برین طائفه درویشان - که شکر نعمت بزرگان بر ایشان واجب است - و ذکر جمیل و دعای خیر بر همگان فرض - و ادای چنین خدمتی در غیبت اولیتر است از حضور - که آن بتصنع نزدیکست و این از تکلف دور * باجابت مقرون باد !

قطعه

یُشِتِ دوتایِ فلکِ راست شد از خرمی - تا چو تو فرزند زاد مادر ایام را *
حکمتِ محض است - اگر لطفِ جهان آفرین خاص کند بنده مصلحتِ عام را *
دولتِ جاوید یافت هر که نکو نام زیست - کنزِ عقبش ذکرِ خیر زنده کند نام را *
وصفِ ترا گر کند - ورنکنند اهلِ فضل - حاجتِ مشاطه نیست روی دلارام را *

عذرِ تقصیرِ خدمت و موجبِ اختیارِ عزلت *

تقصیری و تقاعدی که در مواظبتِ خدمتِ بارگاهِ خداوندی می‌رود بنابر آنست - که طائفه از حکماء هند در فضائلِ بزرجمهر سخن می‌گفتند - و در آخر جز این عیبش نتوانستند گفت - که در سخن گفتن بطی است - یعنی درنگ بسیار میکند و مُستمع را نسی مُنظر باید بود تا وی تقریرِ سخنی کند * بزرجمهر بشنید و گفت - اندیشه کردن که چه گویم به از پشیمانی خوردن که چرا گفتم *

مثنوی

سخن‌دانِ پرورده پیرِ کهن بیندیشد - آنکه بگوید سخن *
مزن بی تأمل بگفتار دم - نکو گوی - گر دیر گوئی چه غم ؟
بیندیش - و آنکه بر آور نفس - و زان پیش بس کن که گویند - بس !
بسطقِ آدمی برترست از دواب - دواب از تو به - گر نگویی صواب *
فکیف در نظرِ اعیان و بزرگانِ حضرتِ خداوندی - عزِ نصره ! که مجمعِ اهلِ دل است -
و مرکزِ علماءِ متبحر - اگر در سیاقِ سخن دلیری کنم شوخی کرده باشم - و بضاعتِ مُزجاتِ بحضرتِ عزیز آورده - و شبه در بازارِ جوهریان جوی نیرزد - و چراغ پیش آفتاب پرتوی ندارد - و مناره بلند در دامی کوه آوند پست نماید *

حالی که من این بگفتم - دامن گل بریخت - و در دامنم آریخت - که الکریم اِذَا وَدَّ
وَفِي * فصلي در همان روز اِتِّفَاقِ بیاض افتاد - در حُسنِ معاشرت و آدابِ مجاورت -
در لباسی که مُتکلمان را بکار آید - و مُترسلان را بلاغت بیفزاید * فِي الْجُمْلَةِ هنوز از گُل
بوستان بقیَّتِ مانده بود - که کتابِ گلستان تمام شد - و تمام آنکه شود بحقیقت - که
پسندیده آید در بارگاه جهان پناه - سایه کردگار - پرتو لُطْفِ پروردگار - خُداوندِ زمان -
کَهْفِ امان - المَوید مِنَ السَّمَاءِ - المَنْصُورُ عَلَيِ الْاَعْدَاءِ - عُدُو الدَّوْلَةِ الْقَاهِرَةِ - سِرَاجُ الْمِلَّةِ
الْبَاهِرَةِ - جَمَالُ الْاِنَامِ - مَفْخَرُ الْاِسْلَامِ - سَعْدُ بَنِ اَتَابِكِ الْاَعْظَمِ - شَاهِنْشَاهُ الْمَعْظَمِ - مَالِكُ
رَقَابِ الْأُمَمِ - مَوْلَى مَلُوكِ الْعَرَبِ وَالْعَجَمِ - سُلْطَانُ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ - وَارِثُ مَلِكِ سُلَيْمَانَ -
مُظْفَرُ الدُّنْيَا وَالْدِّينِ - ابو بکر بن سعد بن زنگی اَدَامَ اللَّهُ اَقْبَالَهُمَا ! وَضَاعَفَ اِجْلَاهُمَا !
وَجَعَلَ اِلَيَّ كُلِّ خَيْرٍ مَالَهُمَا ! و بکَرِشْمَةُ لُطْفِ خُداوندي مطالعه فرماید *

قطعه

گر التِّفَاتِ خُداوندیش بیاراید - نگار خانۀ چینی و نقشِ ارزنگیست *
امید هست که رویِ ملال در نکشد - ازین سُخن - که گلستان نه جایِ دِلتَنگیست *
علي الخُصُوصِ که دیباجۀ همایونش - بنامِ سَعِدِ ابو بکرِ سعد بن زنگیست *

در مکارمِ اخلاقِ امیرِ عادلِ امیرِ فخرِ الدینِ اَدَامَ اللَّهُ عُلُوَّهُ *

بِکَرِ عُرُوسِ فِکْرِ من از بیِ جمالی سر بر نیارد - و دیده یاس از پُشتِ پایِ خجالت بر
ندارد - و در زمرۀ صاحبِ دِلانِ مُتَجَلِّی نشود - مگر آنکه که متَحَلِّی گردد بزبورِ قَولِ
امیرِ کبیرِ - عَامِلِ - عَادِلِ - مَوید - مَظْفَر - مَنْصُور - ظهیرِ سِریرِ سُلْطَنَتِ - مُشیرِ تَدبیرِ
مَمْلُکَتِ - کَهْفِ الْفُقَرَاءِ - مَلَأُ الْعُرَبَاءِ - مَرْبِي الْفُضَّلَاءِ - مُحِبُّ الْاَتَقِيَاءِ - غِيَاثُ الْاِسْلَامِ
وَالْمُسْلِمِينَ - عُمْدَةُ الْمُلُوكِ وَالسَّلَاطِينِ - ابو بکر بن ابی نصر - اَطَالَ اللَّهُ عُمَرَهُ ! وَ اَجَلَ
فَدْرَهُ ! وَ شَرَحَ صَدْرَهُ ! وَ ضَاعَفَ اَجْرَهُ ! که ممدوحِ اکابرِ آفاقست - و مجموعهٔ مکارمِ اخلاقِ *

بیت

هر که در سایهٔ عِنَايَتِ اوست - گَنَهِشِ طاعتست و دشمنِ دوست *
بر هریک از سائرِ بندگان و حواشیِ خِدْمَتِگارانِ خِدْمَتِی معین است - که اگر در ادای

بیت

چو جنگ آوری - با کسی در ستیز - که از وی گزیرت بود یا گزیر *
حکم ضرورت سخن گفتیم - و تفرج کُزان بیرون رفتیم در فصل ربیعی - که آثارِ صولت
بر آن آرمیده بود - و آوان دولت ورن رسیده *

بیت

پیراهن سبز بر درختان چون جامه عید نیکبختان *

قطعه

اولِ اُردی بهشت ماهِ جلالی - بلبلِ گوینده بر منابرِ قُصبان *
بر گلِ سرخ از نمِ افشاده لالی - همچو عرق بر عذارِ شاهدِ غضبان *
شمارا ببوستان با یکی از دوستان اتّفاقِ مَبیت افتاد * موضعی خوش و خرم - و
درختان دلکش و درهم - گوئی خُرده مینا بر خاکش ریخته است - و عقدِ ثریا از
تاکش در آویخته *

قطعه

روضهٔ ماءِ نهرها سلسال - دوحهٔ سجّ طیرها موزون *
آن پُر از لاله‌ای رنگارنگ - وین پُر از میوه‌های گوناگون *
باد در سایهٔ درختانش - گسترانید فرشِ بوقلمون *
بامدادان که خاطر باز آمدن بر رای نشستن غالب آمد - دیده‌مش دامنی پُر از گل
و ریحان و سُنبل و ضیمران فراهم آورده - و رغبتِ شهر کرده * گفتم - گل بوستان را چنانکه
دانی بقائی - و عهدِ گلستان را وفائی نباشد - و حکما گفته‌اند - هر چه در نباید دلبستگی را
نشاید * گفتا - طریق چیست ؟ گفتم - برای نُهتِ ناظران و مُسحتِ حاضران
کتابِ گلستان تصنیف توانم کردن - که بادِ خزان را بر آوازی او دستِ تطاول نباشد -
و گردشِ زمانِ عیشِ ربیعش بطیشِ خریف مبدل نکند *

مثنوی

بچه کار آیدت ز گل طبّقی ؟ از گلستانِ من ببر ورقی *
گل همین پنج روز و شش باشد - وین گلستان همیشه خوش باشد *

بعد از تأمل این معنی مصلحت چنان دیدم - که در نشیمن عزت نشینم - و دامن از صحبت فراهم چینم - و دفتر از گفت‌های پریشان بشویم - و من بعد پریشان نگویم *

بیت

زبان بریده بکنجی نشسته صم بکم به از کسی که نباشد زبانش اندر حکم *
تا یکی از دوستان که در کجاوه غم انیس من بودی - و در حجره هم جلیس - برسم
قدیم از در آمد * چندانکه نشاط مرغبت کرد - و بساط ملاعبت گسترد - جوابش
نگفتم - و سر از زانوی تعبد بر نگرفتم * رنجیده بمن نگه کرد و گفت -

قطعه

کنونت که امکان گفتار هست - بگو - ای برادر! بلطف و خوشی *
که فردا! چو پیلای اجل در رسد - بحکم ضرورت زبان در کشی *
یکی از متعلقان منش بر حسب این واقعه مطلع گردانید - که فلان عزم کرده است -
و نیت جزم آورده - که بقیه عمر در دنیا معتکف نشیند - و خاموشی گزیند - تو
نیز اگر توانی سر خویش گیر - و راه مجانبت در پیش آر * گفتا - بعزت عظیم
و صحبت قدیم که دم بر نیارم - و قدم بر ندارم - مگر آنکه که سخن گفته شود بر عادت
مالوف و طریق معروف - که آزرده دل دوستان جهلست - و کفارت یمین سهل -
و خلاف رای صوابست و نقض عهد اولی الالباب - که ذوالفقار علی در نیام - و زبان
سعدی در کام *

قطعه

زبان در دهان خردمند چیست؟ کلید در گنج صاحب هنر *
چو در بسته باشد - چه داند کسی که جوهر فروشت یا شیشه گر؟

قطعه

اگرچه پیش خردمند خامشی ادبست - بوقت مصلحت آن به که در سخن کوشی *
دو چیز طبره عقلست - دم فرو بستن بوقت گفتن - و گفتن بوقت خاموشی *
فی الجمله زبان از مکالمه او در کشیدن قوت نپنداشتم - و روی از محادثه او
گردانیدن مروت ندانستم - که یار موافق بود - و در ارادت صادق *

یا رب! ز بادِ فتنه نِگه دار خالِ پارس - چندانکه خال را بود و آبرا بقا!

در سببِ تالیفِ کتابِ گوید

شبی در ایامِ گذشته تأمل میکردم - و بر عمرِ تلف کرده تأسف میخوردم - و سنگِ سراچه دل را بالماسِ آبِ دیده می سُفتم - و این ابیاتِ مناسبِ حالِ خود می گفتم -

مثنوی

هر دم از عمر میروند نفسی - چون نِگه میکنم نماند بسی *

ای کفا پنجاه رفت و در خوابی! - مگر این پنج روز دریایی *

خجل آنکس که رفت و کار نساخت - کوسِ رحلت زدند و بار نساخت *

خوابِ نوشین بامدادِ رحیل - باز دارد پیاده را ز سبیل *

هر که آمد عمارتِ نو ساخت - رفت و منزلِ بدیگری پرداخت *

و آن دگر بخت همچنین هوسی - وین عمارت بسر نبرد کسی *

یارِ نا پایدار دوست مدار! - دوستی را نشاید این غدار *

مایه عیشِ آدمی شکمست - تا بتدریج میروند چه غمست ؟

گر ببندد چنانکه نکشاید - گر دل از عمر بر کند شاید *

وَر کشاید چنانکه نتوان بست - گو - بشو از حیاتِ دنیا دست !

چار طبعِ مخالف و سرکش - چند روزی بوند باهم خوش *

گر یکی زین چهار شد غالب - جانِ شیرین بر آید از قالب *

لاجرم مردِ عارفِ کامل - نهد بر حیاتِ دنیا دل *

نیک و بد چون همی ببايد مُرد - خُنگِ آن کس که گوی نیکی بُرد *

برگِ عیشی بگورِ خویش فرست! - کس نیارد ز پس - تو پیش فرست *

عمر برفست و آفتاب تموز - اندکی مانده - خواجه! غره هنوز ؟

ای تهی دست رفته در بازار! - ترسمت باز ناوری دستار *

هر که مزرعِ خود خورد بخورد - وقتِ خرمش خوشه باید چید *

پندِ سعدی بگوشِ دل بشنو! - ره چنین است - مرد باش - و پرو!

مقدمه

قطعه

گلی خوشبوی در حمام روزی - رسید از دست محبوبی بدستم *
 بدو گفتم - که مَشکی یا عبیری ؟ که از بوی دلاویز تو مستم *
 بگفتا - من گلی ناچیز بردم - ولیکن مدتی با گل نشستم *
 کمال همنشین در من اثر کرد - و گرنه من همان خاکم که هستم *
 اللَّهُمَّ مَتِّعِ الْمُسْلِمِينَ بِطَوْلِ حَيَاتِهِ ! وَضَاعِفْ ثَوَابَ جَمِيلِهِ وَحَسَنَاتِهِ !
 وَارْفَعْ دَرَجَةَ أَوْلِيَائِهِ وَوَلَاتِهِ ! وَاهْمِرْ عَلَيَّ أَعْدَائِهِ وَشُنَاتِهِ !
 بِمَا تَلِي فِي الْقُرْآنِ مِنْ آيَاتِهِ * اللَّهُمَّ آمِنْ بِلَدِهِ وَاحْفَظْ وَلَدَهُ !

شعر

لقد سعد الدنيا به - دام سعدة ! وَايَّدَهُ الْمَوْلَى بِالْوَيْةِ النَّصْرُ !
 كَذَلِكَ تَنَشَّأَ لَيْدُهُ هُوَ عِرْقَهَا - وَحَسَنُ نَبَاتِ الْأَرْضِ مِنْ كَرَمِ الْبَذْرِ *
 ایند تعالی و تقدس خطه پاک شیراز را بهیبت حاکمان عادل و همت عالمان عامل
 تا زمان قیامت در امان سلامت نگاه دارد !

قطعه

ندانی که من در اقلیم غربت چرا روزگاری بکردم درنگی ؟
 برون رفتم از تنگِ تُرکان که دیدم جهان در هم افتاده چون موی زنگی *
 همه آدمی زاده بودند - لیکن چو گُرگان بخونخواری تیز چنگی *
 درون مردمی چون ملک نیک محضر - برون لشکری چون هزبران جنگی *
 چو باز اندم کُشور آسوده دیدم - پلنگان رها کرده خوی پلنگی *
 چنان بود در عهدِ اول که دیدم جهان پرز آشوب و تشویش و تنگی *
 چنین شد در ایامِ سلطانِ عادل اتابک ابو بکر بن سعد زنگی *

قطعه

اقلیمِ پارس را غم از آسبِ دهر نیست - تا بر سرش بود چو توئی سایه خدا *
 امروز کس نشان ندهد در بسیطِ خاک مانند آستانِ نرت مامنِ رضا *
 برتست پاسِ خاطرِ بیچارگان - و شکر بر ما - و بر خدای جهان آفرین جزا *

مقدمه

یکی از صاحب‌دلان سر بجایب مراقبه فرو برده بود - و در بحرِ مکاشفه مستغرق شده * چون از آن حالت باز آمد یکی از اصحاب بطریق انبساط گفت - درین بوستان که تو بودی ما را چه تحفه کرامت آوردی؟ گفت - بخاطر داشتم که چون بدرخت گل برسم دامنی پرکنم و هدیه اصحاب را برم * چون بدرخت گل رسیدم بوی گل چنان مست کرد که دامنم از دست برفت *

بیت

گفتم که گلی بچینم از باغ - گل دیدم و مست گشتم از بوی *

قطعه

ای مرغِ سحر! عشق ز پروانه بیاموز! کان سوخته را جان شد - و آواز نیامد *
این مدعیان در طلبش بی خبراند - کان را که خبر شد - خبرش باز نیامد *

قطعه

ای برتر از خیال و قیاس و گمان و وهم! و زهرچه گفته اند - شنیدیم - و خوانده ایم *
مجلس تمام گشت و پایان رسید عمر - ما همچنان در اول وصف تو مانده ایم *

در محامد پادشاه اسلام خَلَقَ اللَّهُ مُلْكُهُ *

ذکر جمیل سعدی که در افواه عوام افتاده - و صِدِّیت سُخْنَش که در بسیط زمین رفته -
و قصبُ الحبیب حدیثش که همچو نیشکر می خورند - و رُقعهُ منشآتش که چون کاغذ
زرمی بَرند - بر کمالِ فضل و بلاغت او حمل نتوان کرد - بلکه خداوند جهان و قُطب
دائره زمان - قائم مقام سلیمان - ناصرِ اهل ایمان - شاهنشاهِ مُعَظَّم - اتابکِ اعظم - مُظَفَّر
الدُّنْیا و الدِّین - ابو بکر بن سعد بن زبَی - ظِلُّ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ - رَبُّ الْأَرْضِ عَنْهُ رَاضٍ -
بِعَیْنِ عَیْنِیت نظر کرده است - و تحسینِ بلیغ فرموده - و ارادتِ صادق نموده * لا جرم
کافه انام از خواص و عوام بمحبت او گرائیده اند - که النَّاسُ عَلَي دَیْنِ مُلُوكِهِم *

رباعی

ز آنکه که نرا بر من مسکین نظرست - آثارم از آفتاب مشهور ترست *
گر خود همه عیبا بدین بنده درست - هر عیب که سلطان به پسندد هنرست *

مقدمه

قطعه

اُبر و باد و مه و خورشید و فلک در کارند تا تو نانی بکف آری - و بنفالت نخوری *
 همه از بهر تو سرگشته و فرمان بردار شرط انصاف نباشد که تو فرمان نبری *
 در خبرست از سرور کائنات و مقرر موجودات و رحمت عالمیان و صفوت آدمیان
 و تتمه دور زمان احمد مجتبی محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم -

بیت

شفیع مطاع نبی کریم قسم جسیم بسیم وسیم *

بیت

چه غم دیوار اُمت را که باشد چون تو پشتیبان؟
 چه باک از موج بحر آن را که باشد نوح کشتیبان؟

شعر

بَلَّغَ الْعَلِيَّ بِكَمَالِهِ - كَشَفَ الدَّحِيَّ بِجَمَالِهِ *
 حَسُنَتْ جَمِيعُ خِصَالِهِ - صَلُّوا عَلَيْهِ وَآلِهِ *

که هر گاه که یکی از بندگان گنهگار پریشان روزگار دست انابت بامید اجابت بدرگاه حق
 جل و علا بردارد - ایند تعالی در وی نظر نکند - بازش بخواند - باز اعراض کند - بازش
 بتضرع و زاری بخواند - حق سبحانه تعالی گوید - "يَا مَلَأْتُكَ! لَقَدْ اسْتَحْيَيْتُ مِنْ عَبْدِي -
 وَ لَيْسَ لَهُ نَجْرِي فَقَدْ غَفَرْتُ لَهُ - یعنی - دعوتش را اجابت کردم - و حاجتش را بر آوردم -
 که از بسیاری دعا و زاری بنده شرم همیدارم *

بیت

کرم بین و لطف خداوندگار! گنه بنده کردست او شرمسار!
 عاکفان کعبه جلالش بتقصیر عبادت معترف - که "مَا عَبْدَنَّاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ!" و واصفان
 حلیه جمالش بتکحیر منسوب - که "مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ!" *

قطعه

گر کسی وصف او ز من پرسد - بی دل از بی نشان چه گوید باز؟
 عاشقان کُشتگان معشوقند - بر نیاید ز کشتگان آواز *

مقدمه گلستان

شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی

بسم الله الرحمن الرحيم

مَنْت خدایا عز و جل ! که طاعتش موجبِ قربتست - و شُکرِ اندرش مزیدِ نعمت *
هر نفسی که فرو می‌رود مُمدِّ حیاتست - و چون بر می آید مُفرِّجِ ذات - پس در هر
نفسی دو نعمت موجودست - و بهر نعمتی شُکری واجب *

بیت

از دست و زبان که بر آید کز عهدهٔ شُکرش بدر آید ؟
قوله تعالیٰ - اِعْمَلُوا - آل دَاوُدْ شُکْرًا - و قَلِيلٌ مِنْ عِبَادِیَ الشُّکُورِ *

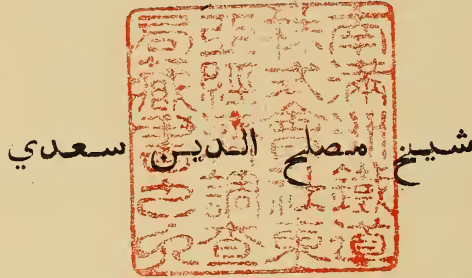
قطعه

بندهٔ همان به که ز تقصیرِ خویش عذرِ بدرگاهِ خدا آورد -
ورنه سزاوارِ خداوندیش - کس نتواند که بجا آورد *
بارانِ رحمتِ بی‌حسابش همرا فرا رسیده - و خوانِ الوانِ نعمتِ بیدریغش همه جا
کشیده - و پردهٔ ناموسِ بندگان بگناهی فاحش ندرد - و وظیفهٔ روزی خواران بخطای
مُنکر نبرد *

قطعه

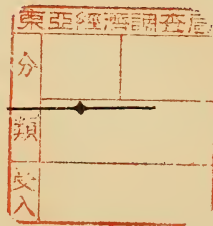
ای کریمی ! که از خزانهٔ غیب - گهر و ترسا وظیفهٔ خور داری !
دوستان را گنجای کُنی محروم تو - که با دشمنان نظر داری ؟
فراش بادِ صبارا گفت - تا فرشِ زمردین بگسترَد - و دایهٔ ابرِ بهارِبا فرمود - تا بناتِ
نبات را در مَهْدِ زمینِ پیروَرَد - و درختان را بخلعتِ نوروزی قبايِ استَبْرَقِ در بر گرفته
و اطفالِ شاخ را بقُدومِ مَوسِمِ بهاری کلاهِ شِگوفه بر سر نهاده - و عَصَأ فَاکِی بقُدْرَتش از شَهد
فائق شده - و تُخَمِ خُرما بیّهٔ تربیتش نخلِ باسِقِ گشته *

گلستان

شیرازی

بتصحيح جي ٿي پلاٽس صاحب

در دارُ الحُکومت لندن

بمطبعِ ولیم ایچ الرن انڈ کمپنی نمبر ۱۳ واٹرلو پلیس طبع آرایش یافت *

سنہ ۱۸۷۴ عیسوی

10 Oct. 1940

15

10-

September, 1904

A NEW AND REVISED LIST
OF
TEXT BOOKS AND MANUALS
FOR STUDENTS IN
ORIENTAL LANGUAGES

*Many of which are used as Text Books for the
Examinations for*

THE INDIAN CIVIL SERVICE AND
INDIA STAFF CORPS

Also as Class Books in
COLLEGES AND SCHOOLS IN INDIA

LONDON
CROSBY LOCKWOOD & SON
7, STATIONERS' HALL COURT, LUDGATE HILL, E.C.

CROSBY LOCKWOOD & SON'S
Catalogue of Books in the Eastern Languages, &c.

ARABIC.

BIRDWOOD, ALAN R.

AN ARABIC READING BOOK, in the Arabic Character, with transliteration.
Fcap. 8vo. 5s.

FORBES, DUNCAN, LL.D.

ARABIC GRAMMAR, intended more especially for the use of young men preparing for the India Civil Service, and also for the use of self-instructing students in general. Royal 8vo, cloth. 18s.

ARABIC READING LESSONS, in the Arabic Character, consisting of easy Extracts from the best Authors, with Vocabulary. Royal 8vo, cloth. 15s.

KAYAT, ASAAD YAKOOB.

THE EASTERN TRAVELLER'S INTERPRETER; or, Arabic without a Teacher, in the Arabic Character, and transliterated. Oblong. 5s.

PALMER, PROF. E. H., M.A., &c.

ARABIC GRAMMAR. On the principles of the best Native Grammarians.
Demy 8vo. 18s.

THE ARABIC MANUAL. Comprising a condensed Grammar of both Classical and Modern Arabic; Reading Lessons and Exercises, with Analyses and a Vocabulary of useful Words. Fcap. 8vo. 7s. 6d.

ROBERTSON, F. E.

AN ARABIC VOCABULARY FOR EGYPT. The Arabic by Lûfti Yûssef Ayrût. In the Roman Character. Fcap. 8vo. 3s. (15 piastres).

STEINGASS, DR. F.

STUDENT'S ARABIC-ENGLISH DICTIONARY. Demy 8vo. 50s.

ENGLISH-ARABIC DICTIONARY, in Arabic Character and transliterated.
Demy 8vo. 28s.

THE ASSEMBLIES OF HARÎRÎ. The Text (in the Arabic Character) with English Notes, Grammatical, Critical and Historical. Demy 8vo. 21s. net.

TIEN, REV. ANTON, Ph.D., M.R.A.S.

MANUAL OF COLLOQUIAL ARABIC. Comprising Practical Rules for learning the language, Vocabulary, Dialogues, Letters and Idioms, &c., in English and Arabic, the latter in Arabic and Roman characters.
Fcap. 8vo. 7s. 6d.

BENGALI.

FORBES, DUNCAN, LL.D.

BENGALI GRAMMAR, with Phrases and Dialogues, in the Bengali Character. Royal 8vo. 12s. 6d.

BENGALI READER, in the Bengali Character, with a Translation and Vocabulary. Royal 8vo. 12s. 6d.

HAUGHTON, G. C.

BENGALI, SANSKRIT, AND ENGLISH DICTIONARY, adapted for Students in either language; to which is added an Index, serving as a Reverse Dictionary. 4to. 30s.

10 Oct. 1940
10-
75

NABO NARI. Anecdotes of the Nine Famous Women of India.
[Text-book for Examinations in Bengali.] In the Bengali Character.
12mo. 7s.

NICHOLL, PROF. G. F.

BENGALI MANUAL. Fcap. 8vo. 7s. 6d.

TOTA ITIHAS: The Tales of a Parrot. Demy 8vo. 5s.

BURMESE.

DAVIDSON, LIEUT. P. A. L.

ANGLICISED COLLOQUIAL BURMESE ; or, How to Speak the Language
in Three Months. Fcap. 8vo. 4s. 6d.

CHINESE.

BULLOCK, T. L., Professor of Chinese in the University of Oxford.

PROGRESSIVE EXERCISES IN THE CHINESE WRITTEN LANGUAGE.
Royal 8vo, cloth. 10s. 6d. net.

DOUGLAS, SIR ROBERT K., Professor of Chinese at King's College,
London, &c.

A CHINESE MANUAL, comprising Grammar, with Idiomatic Phrases and
Dialogues. New Edition. Fcap. 8vo. 10s. 6d. (*Just Published.*)

GUJARATI.

SHAPURJI EDALJI.

DICTIONARY, Gujarati and English. (*Out of print.*)

TAYLOR, J. V. S.

GUJARATI GRAMMAR. Royal 8vo. 7s. 6d.

HINDUSTANI, HINDI, &c.

Dr. Forbes's Works are used as Class Books in the Colleges and Schools in India.

ABDOOLAH, SYED.

SINGHASAN BATTISI. Translated into Hindi from the Sanscrit. In
the Nagari Character. A New Edition. Revised, Corrected, and
Accompanied with Copious Notes. Royal 8vo. 12s. 6d.

AKHLAKI HINDI, translated into Urdu, with an Introduction and Notes.
In the Persian Character. Royal 8vo. 12s. 6d.

EASTWICK, EDWARD B.

THE BAGH-O-BAHAR—literally translated into English, with copious
explanatory notes. Demy 8vo. 10s. 6d.

FORBES, DUNCAN, LL.D.

HINDUSTANI-ENGLISH DICTIONARY, in the Persian Character, with the
Hindi words in Nagari also ; and an English-Hindustani Dictionary in
the Roman Character ; both in one volume. Royal 8vo. 42s.

HINDUSTANI-ENGLISH AND ENGLISH-HINDUSTANI DICTIONARY, in
the Roman Character. Royal 8vo. 36s.

SMALLER DICTIONARY, Hindustani and English, in the Roman Cha-
racter. 12s.

HINDUSTANI GRAMMAR, with Specimens of Writing in the Persian and
Nagari Characters, Reading Lessons, and Vocabulary. Demy 8vo.
10s. 6d.

- HINDUSTANI MANUAL, containing a Compendious Grammar, Exercises for Translation, Dialogues, and Vocabulary, in the Roman Character. New Edition, entirely revised. By J. T. Platts. 18mo. 3s. 6d.
- BAGH-O-BAHAR, in the Persian Character, with a complete Vocabulary, in Persian and Roman Characters. Royal 8vo. 12s. 6d.
- BAGH-O-BAHAR, in English, with Explanatory Notes, illustrative of Eastern Character. Demy 8vo. 8s.
- BAGH-O-BAHAR, with Vocabulary. Roman Character. Crown 8vo. 5s.
- TOTA KAHANI; or, "Tales of a Parrot," in the Persian Character, with a complete Vocabulary. Royal 8vo. 8s.
- BAITAL PACHISI; or, "Twenty-five Tales of a Demon," in the Nagari Character, with a complete Vocabulary in the Nagari and Roman Characters. Royal 8vo. 9s.
- IKHWANU-S-SAFA; or, "Brothers of Purity," in the Persian Character. Royal 8vo. 12s. 6d.
- KEMPSON, M.**, Director of Public Instruction in N.W. Provinces, 1862-78.
- TAUBATU-N-NUSUH (Repentance of Nussooh) of Moulvi Haji Hâfiz Nazir Ahmed of Delhi, in the Persian Character. Edited, with Notes and Index. Demy 8vo. (*Out of print.*)
- THE REPENTANCE OF NUSSOOH. Translated into English from the original Hindustani. Crown 8vo. 3s. 6d.
- FIRST FIVE CHAPTERS OF THE TAUBATU-N-NUSUH, in the Persian Character, with Marginal Analysis, additional Annotations, and Index Vocabulary. Royal 8vo. 7s. 6d.
- THE SYNTAX AND IDIOMS OF HINDUSTANI. A Manual of the Language; consisting of Progressive Exercises in Grammar, Reading, and Translation, with Notes, Directions, and Vocabularies. Second Edition. Revised and enlarged. Crown 8vo. (*Out of print.*)
- KEY TO THE TRANSLATION EXERCISES OF SYNTAX AND IDIOMS OF HINDUSTANI, in the Roman Character. Crown 8vo. 3s. 6d.
- MULVIHILL, P.**
- A VOCABULARY FOR THE LOWER STANDARD IN HINDUSTANI, in the Roman Character. Containing the meanings of every word and idiomatic expression in "Jarrett's Hindu Period," and in "Selections from the Bagh-o-Bahar." Fcap. 3s. 6d.
- PINCOTT, FREDERIC, M.R.A.S.**
- SAKUNTALA IN HINDI, in the Nagari Character. Translated from the Bengali recension of the Sanskrit. Critically edited, with grammatical, idiomatical, and exegetical notes. 4to. 12s. 6d.
- HINDI MANUAL. Comprising a grammar of the Hindi Language both Literary and Provincial; a complete Syntax; Exercises in various styles of Hindi composition; Dialogues on several subjects; and a complete Vocabulary, in the Nagari and Roman Characters. Third edition, thoroughly revised. Fcap. 8vo. 6s.
- PLATTS, J. T.**, Persian Teacher at the University of Oxford.
- HINDUSTANI DICTIONARY. Dictionary of Urdû and Classical Hindi and English, in the Persian, Nagari, and Roman Characters. Super Royal 8vo. £3 3s.
- GRAMMAR OF THE URDU OR HINDUSTANI LANGUAGE. Hindustani words in the Persian Character. Demy 8vo. 12s.

10 Oct. 1940

10-

BAITAL PACHISI, translated into English. Demy 8vo. 8s.

IKHWANU-S-SAFA, translated into English. Demy 8vo. 10s. 6d.

ROGERS, E. H.

HOW TO SPEAK HINDUSTANI; in the Roman Character. Roy. 12mo. 1s.

SMALL, REV. G.

DICTIONARY OF NAVAL TERMS, English and Hindustani. For the use of Nautical Men trading to India, &c. In the Roman Character. Fcap. 8vo. 2s. 6d.

TOLBORT, F. W. H.

ALIF LAILA BA-ZABAN-I-URDU. (The Arabian Nights in Hindustani.) In the Roman Character. Crown 8vo. 10s. 6d.

JAPANESE.

CHAMBERLAIN, BASIL H.; Emeritus Professor of Japanese and Philology in the Imperial University of Tokyo.

A HANDBOOK OF COLLOQUIAL JAPANESE, in the Roman Character. Third Edition, entirely revised. Crown 8vo. 15s.

PRACTICAL INTRODUCTION TO THE STUDY OF JAPANESE WRITING. It teaches the writing of the "Kana" and most useful Chinese characters, and is a Reader at the same time, with full translation. Folio. 31s. 6d. net.

MacCAULEY CLAY, A.M. (President of the School for Advanced Learning, Tokyo).

AN INTRODUCTORY COURSE IN JAPANESE. Crown 8vo. 10s. 6d.

KOREAN.

GALE, J. S.

KOREAN-ENGLISH DICTIONARY. Super Royal 8vo, cloth. 30s. net.

MALAY.

BIKKERS, DR. A. J. W.

MALAY, ACHINESE, FRENCH, AND ENGLISH VOCABULARY. Alphabetically arranged under each of the four languages. With concise Malay Grammar. Post 8vo. 7s. 6d.

MARSDEN'S MALAY GRAMMAR. 4to. £1 1s.

WILKINSON, R. J.

A MALAY-ENGLISH DICTIONARY. In three parts. Royal 4to, about 750 pages. 50s. net, or bound in one volume, half-leather, 63s. net. The third part will be supplied at 7s. 6d. to those who have already purchased parts 1 and 2.

PERSIAN.

CLARKE, LIEUT.-COLONEL H. WILBERFORCE, (late) **R.E.**
THE PERSIAN MANUAL. A Pocket Companion.

A Concise Grammar of the Language, with Exercises, a Selection of Useful Phrases, Dialogues, and Subjects for Translation into Persian, and a Vocabulary of Useful Words, English and Persian, &c. 18mo. 7s. 6d.

THE BUSTAN. By Shaikh Muslihu-d-Din Sa'di Shirázi. Translated for the first time into Prose, with explanatory notes and Index. With Portrait. Royal 8vo. 32s. [*New and Revised Edition in the Press.*]

- THE SIKANDAR NAMA'E BARA, or Book of Alexander the Great. Written A.D. 1200, by Abu Muhammad Bin Yusuf Bin Mu'ayyid-i-Nizámu-d-Din. Translated for the first time out of the Persian into Prose, with Critical and Explanatory Remarks, and an Introductory Preface, and a Life of the Author, collected from various Persian sources. Royal 8vo. 42s.
- FORBES, DUNCAN, LL.D.**
 PERSIAN GRAMMAR, READING LESSONS IN THE PERSIAN CHARACTER, AND VOCABULARY. Royal 8vo. 12s. 6d.
- IBRAHEEM, MIRZA.**
 PERSIAN GRAMMAR, DIALOGUES, &c., in the Persian Character. Royal 8vo. 12s. 6d.
- KEENE, REV. H. G.**
 FIRST BOOK OF THE ANWARI SOHEILI; the Text in the Persian Character. Demy 8vo. 5s.
 AKHLAKI MUHSINI. Translated into English. 8vo. 3s. 6d.
- ORIENTAL PENMANSHIP:** comprising specimens of Persian Hand-writing, illustrated with Facsimiles from Originals in the South Kensington Museum, to which are added Illustrations of the Nagari Character. By the late Prof. Palmer and F. Pincott. 4to. 12s. 6d.
- OUSELEY, LIEUT.-COL.**
 AKHLAKI MUHSINI; the Text in the Persian Character. Demy 8vo. 5s.
- PLATTS, J. T.,** Persian Teacher at the University of Oxford.
 GULISTAN; in the Persian Character. Carefully collated with the original MS., with a full Vocabulary. Royal 8vo. 12s. 6d.
 GULISTAN. Translated from a Revised Text, with copious Notes. Royal 8vo. 12s. 6d.
- PLATTS, J. T.** (Persian Teacher at the University of Oxford), and
ROGERS, A. (late Bombay Civil Service).
 THE BÚSTÁN OF SA'ADÍ. Photographed from a Persian MS., Collated and Annotated. Impl. 8vo. 18s.
- ROGERS, A.** (late Bombay Civil Service).
 PERSIAN PLAYS, in the Persian Character; with Literal English Translation and Vocabulary. Crown 8vo. 7s. 6d.
- STEINGASS, F., Ph.D.**
 A COMPREHENSIVE PERSIAN-ENGLISH DICTIONARY; including the Arabic Words and Phrases to be met with in Persian Literature, being JOHNSON and RICHARDSON'S PERSIAN, ARABIC, and ENGLISH DICTIONARY, revised, enlarged, and entirely reconstructed. Impl. 8vo. 1600 pages. £3 3s. net.
- TOLBORT, T. W. H.,** Bengal Civil Service.
 A TRANSLATION OF ROBINSON CRUSOE INTO THE PERSIAN LANGUAGE. Roman Character. Crown 8vo. 7s.
- PUS'HTO.**
- RAVERTY, MAJOR H. G.,** Author of the Pus'hto Grammar and Dictionary.
 THE PUS'HTO MANUAL. Comprising a Concise Grammar; Exercise and Dialogues; Familiar Phrases, Proverbs, and Vocabulary. Fcap. 8vo. 5s.

10 Oct. 1940
 10 - 16

ROOS-KEPPEL, MAJOR G. (President of Central Committee of Examiners in Pushtu Language).

A MANUAL OF PUSHTU. Demy 8vo, cloth. (Second Impression.) 12s. 6d. net.

SANSKRIT.

GOUGH, A. E.

KEY TO THE EXERCISES IN WILLIAMS' SANSKRIT MANUAL. 18mo. 4s.

HAUGHTON, G. C.

SANSKRIT AND BENGALI DICTIONARY, in the Bengali Character, with Index, serving as a reversed Dictionary. 4to. 30s.

JOHNSON, PROF. F.

HITOPADESA; the Text in Sanskrit, with Grammatical Analysis and Vocabulary in Nagari and Roman Characters. 4to. 15s.

PINCOTT, FREDERIC, M.R.A.S., &c.

HITOPADESA. A new literal Translation from the Sanskrit Text of Prof. F. Johnson. For the use of Students. 6s.

WILLIAMS, MONIER.

SANSKRIT MANUAL, in the Roman Character; with a Vocabulary English and Sanskrit, in the Nagari Character, by A. E. Gough. 18mo. 7s. 6d.

TURKISH.

TIEN, REV. ANTON, Ph.D., M.R.A.S.

A TURKISH GRAMMAR, containing also Dialogues and Terms connected with the Army, Navy, Military Drill, Diplomatic and Social Life. 8vo. 420 pages. 16s.

ORIENTAL MANUALS.

BIKKERS, DR. A. J. W.

MALAY, ACHINESE, FRENCH, AND ENGLISH VOCABULARY, &c. With concise Malay Grammar. Fcap. 7s. 6d.

BIRDWOOD, ALAN R.

AN ARABIC READING BOOK. Fcap. 8vo. 5s.

CHAMBERLAIN, B. H.

A HANDBOOK OF COLLOQUIAL JAPANESE. Third Edition, entirely revised. Crown 8vo. 15s.

CLARKE, LIEUT.-COL. H. W., (late) R.E.

THE PERSIAN MANUAL. Containing a Concise Grammar, with Exercises, Useful Phrases, Dialogues, and Subjects for Translation into Persian; also a Vocabulary of Useful Words, English and Persian. Roman Character. 18mo. 7s. 6d.

DAVIDSON, LIEUT. F. A. L.

ANGLICISED COLLOQUIAL BURMESE; or, How to Speak the Language in Three Months. Fcap. 8vo. 4s. 6d.

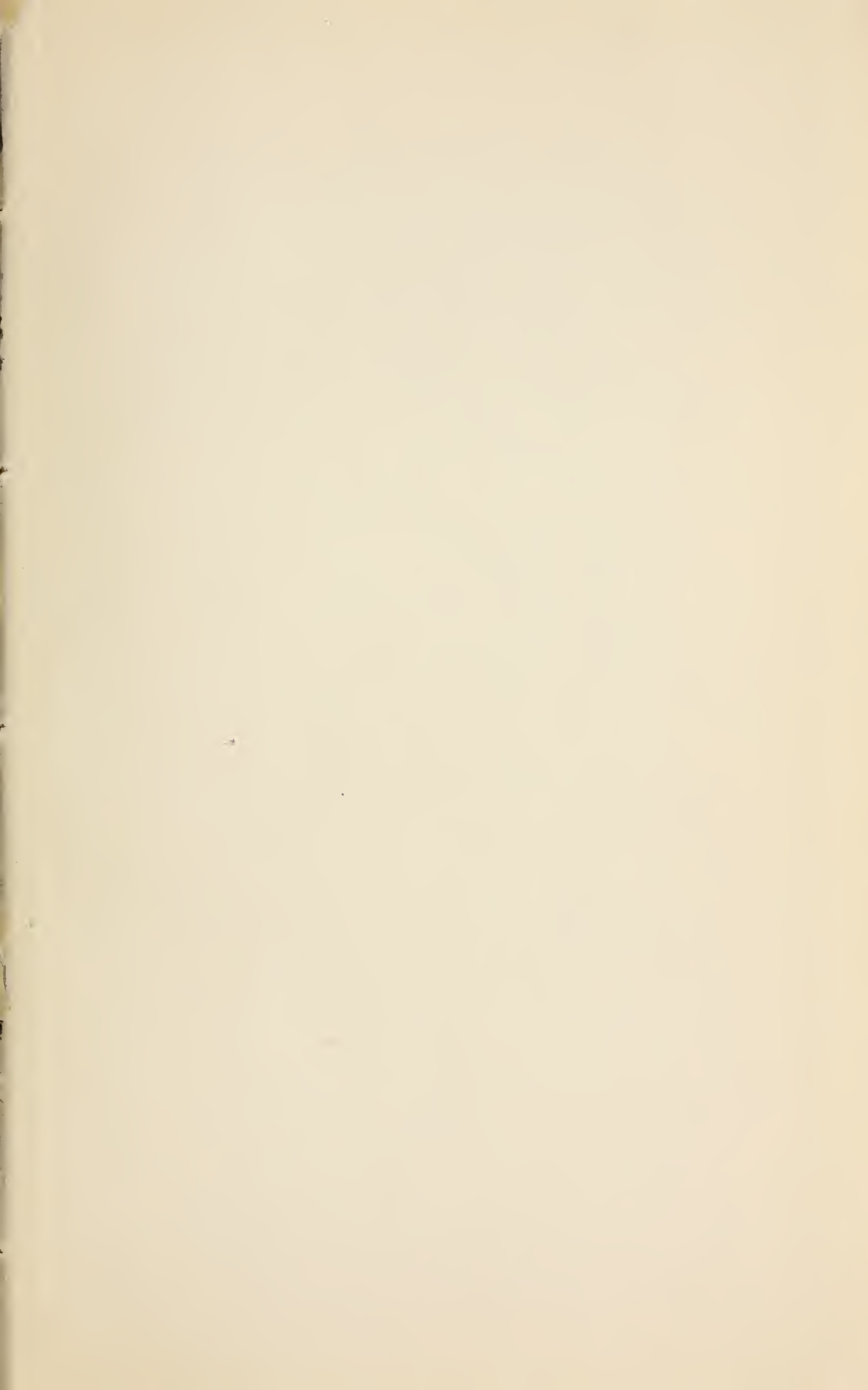
DOUGLAS, SIR ROBERT K., Professor of Chinese at King's College, London, &c.

A CHINESE MANUAL, comprising Grammar, with Idiomatic Phrases and Dialogues. Fcap. 8vo. 10s. 6d. (*New Edition.*)

- FORBES'S HINDUSTANI MANUAL.** Containing a Compendious Grammar, Exercises for Translation, Dialogues, and Vocabulary, in the Roman Character. New Edition, entirely revised. By J. T. Platts. 18mo. 3s. 6d.
- GOUGH, A. E.**
KEY TO THE EXERCISES IN WILLIAMS'S SANSKRIT MANUAL. 18mo. 4s.
- MACKENZIE, CAPTAIN C. F.**
A TURKISH MANUAL. Comprising a Condensed Grammar, with Idiomatic Phrases, Exercises and Dialogues, and Vocabulary. Roman Character. Fcap. 8vo. 6s.
- NICHOLL, PROF. G. F.**
BENGALI MANUAL; with Grammar, and course of Exercises, illustrating every variety of Idiomatic Construction, Specimens of current Hand-writing, &c., and a short Asamese Grammar. Fcap. 8vo. 7s. 6d.
- PALMER, PROF. E. H., M.A.**
THE ARABIC MANUAL. Comprising a Condensed Grammar of both Classical and Modern Arabic; Reading Lessons and Exercises, with Analyses and a Vocabulary of Useful Words. Fcap. 8vo. 7s. 6d.
- PINCOTT, FREDERIC, M.R.A.S.**
THE HINDI MANUAL. Comprising a Grammar of the Hindi Language both Literary and Provincial; a Complete Syntax; Exercises in various styles of Hindi Composition; Dialogues on several subjects; and a Complete Vocabulary. Fcap. 8vo. 6s.
- PORTMAN, M. V., M.R.A.S.**
A MANUAL OF THE ANDAMANESE LANGUAGES, in the Roman Character. 18mo. 10s. 6d.
- RAVERTY, MAJOR H. G.**
THE PUSHTO MANUAL. Comprising a Concise Grammar; Exercises and Dialogues; Phrases, Proverbs, and Vocabulary. Fcap. 8vo. 5s.
- ROBERTSON, F. E.**
AN ARABIC VOCABULARY FOR EGYPT, in the Roman Character. The Arabic by Lüfti Yûssef Ayrût. Fcap. 8vo. 3s. (15 piastres).
- ROOS-KEPPEL, MAJOR G.** (President of Central Committee of Examiners in Pushtu Language).
A MANUAL OF PUSHTU. Demy 8vo, cloth. (Second Impression.) 12s. 6d. net.
- SCHNURMANN, J. NESTOR.**
THE RUSSIAN MANUAL. Comprising a Condensed Grammar, Exercises with Analyses, Useful Dialogues, Reading Lessons, Tables of Coins, Weights and Measures, and a Collection of Idioms and Proverbs alphabetically arranged. Fcap. 8vo. 7s. 6d.
- AID TO RUSSIAN COMPOSITION.** Containing Exercises, Vocabulary, Syntactical Rules, and Specimens of Manuscript. Fcap. 8vo. 7s. 6d.
- TIEN, REV. ANTON, Ph.D., M.R.A.S.**
MANUAL OF COLLOQUIAL ARABIC. Comprising Practical Rules for Learning the Language, Vocabulary, Dialogues, Letters and Idioms, &c., in English and Arabic. Fcap. 7s. 6d.
- NEO-HELLENIC MANUAL.** Comprising Practical Rules for Learning the Language, Vocabulary, Dialogues, Letters, Idioms, &c. Fcap. 5s.
- WILLIAMS, MONIER.**
SANSKRIT MANUAL. To which is added a Vocabulary by A. E. Gough. 18mo. 7s. 6d.

113

10 Oct. 1940
76

Deacidified using the Bookkeeper process.
Neutralizing agent: Magnesium Oxide
Treatment Date: July 2007

Preservation Technologies

A WORLD LEADER IN PAPER PRESERVATION
111 Thomson Park Drive
Cranberry Township, PA 16066
(724) 779-2111

MAR. 69

N. MANCHESTER,
INDIANA

LIBRARY OF CONGRESS

0 019 329 442 A